Plan upravljanja integriranom turističkom destinacijom Općina Preko, Kali, Kukljica i Tkon 2026.–2030.

Preko, Kali, Kukljica i Tkon, 2026.

Plan upravljanja integriranom turističkom destinacijom Općina Preko, Kali, Kukljica i Tkon 2026.–2030.

Naručitelj:
Turistička zajednica Općine Preko
Turistička zajednica Općine Kali
Turistička zajednica Općine Kukljica
Turistička zajednica Općine Tkon

Izrada:
Sveučilište u Zadru

Voditelj projekta:
izv. prof. dr. sc. Tomislav Klarin, Odjel za ekonomiju

Projektni tim:
prof. dr. sc. Božena Krce Miočić, Odjel za ekonomiju
prof. dr. sc. Anica Čuka, Odjel za geografiju
doc. dr. sc. Gabrijela Vidić, Odjel za ekonomiju
doc. dr. sc. Marija Opačak Eror, Odjel za ekonomiju
dr. sc. Borna Buljan, Odjel za ekonomiju
Nikolina Jukić, mag. oec., Odjel za ekonomiju
Ana Grgica Knežević, mag. oec., Odjel za ekonomiju
Antonija Ivanov, mag. oec., Odjel za ekonomiju

Preko, Kali, Kukljica i Tkon, svibanj 2026. godine

SADRŽAJ

1. UVOD 8
1.1. CILJEVI PLANA UPRAVLJANJA DESTINACIJOM 9
1.2. METODOLOGIJA IZRADE PLANA UPRAVLJANJA DESTINACIJOM 9
2. PROFILI OPĆINA KAO TURISTIČKIH DESTINACIJA 12
2.1. OPĆINA PREKO 13
2.1.1. Opći podaci o Općini Preko 14
2.1.2. Prometna povezanost 15
2.1.3. Geografska obilježja 16
2.1.4. Klimatska obilježja 17
2.1.5. Stanovništvo 17
2.1.6. Obilježja turizma Općine Preko 18
2.2. OPĆINA KALI 23
2.2.1. Opći podaci o Općini Kali 23
2.2.2. Prometna povezanost 24
2.2.3. Geografska obilježja 24
2.2.4. Klimatska obilježja 25
2.2.5. Stanovništvo 25
2.2.6. Obilježja turizma Općine Kali 26
2.3. OPĆINA KUKLJICA 30
2.3.1. Opći podaci o Općini Kukljica 30
2.3.2. Prometna povezanost 31
2.3.3. Geografska obilježja 32
2.3.4. Klimatska obilježja 32
2.3.5. Stanovništvo 32
2.3.6. Obilježja turizma Općine Kukljica 33
2.4. OPĆINA TKON 38
2.4.1. Opći podaci o Općini Tkon 38
2.4.2. Prometna povezanost 39
2.4.3. Geografska obilježja 39
2.4.4. Klimatska obilježja 40
2.4.5. Stanovništvo 41
2.4.6. Obilježja turizma Općine Tkon 41

3. ANALIZA STANJA I RESURSNO ATRAKCIJSKA OSNOVA OPĆINA PREKO, KALI, KUKLJICA I TKON 47
3.1. TURISTIČKI PROIZVODI I USLUGE 47
3.2. RESURSNA I ATRAKCIJSKA OSNOVA 58
3.2.1. Kultura i baština 59
3.2.2. Kultura života i rada 62
3.2.3. Znamenite osobe i povijesni događaji 67
3.2.4. Manifestacije 70
3.2.5. Kulturne i vjerske ustanove 75
3.2.6. Priroda i okoliš 77
3.3. JAVNA TURISTIČKA INFRASTRUKTURA 78
3.4. KOMUNALNA INFRASTRUKTURA 88
3.5. PROMETNA INFRASTRUKTURA 90
3.6. ANALIZA STANJA DIGITALIZACIJE 91
3.6.1. Infrastruktura digitalne tehnologije 91
3.6.2. Sigurnost i privatnost 95
3.6.3. Izazovi i preporuke za poboljšanje 95
3.7. ANALIZA STANJA PRISTUPAČNOSTI DESTINACIJE OSOBAMA S INVALIDITETOM 97
3.8. ANALIZA ORGANIZIRANOSTI I DOSTUPNOSTI USLUGA U DESTINACIJI 102
3.9. ANALIZA STANJA I POTREBA LJUDSKIH POTENCIJALA 105
3.10. ANALIZA KOMUNIKACIJSKIH AKTIVNOSTI 107
3.10.1. Pregled korištenja postojećih komunikacijskih kanala 107
3.10.2. Analiza digitalnog prisustva 108
3.10.3. Analiza offline aktivnosti 110
3.10.4. Analiza suradnji s trećim stranama 112
3.10.5. Analiza mogućnosti prikupljanja i distribucije informacija za turiste 113
3.10.6. Analiza mogućnosti marketinškog pozicioniranja u okviru komunikacije na regionalnoj i/ili nacionalnoj razini 114
3.11. ANALIZA KONKURENCIJE 115
3.12. IZRAČUN PRIHVATNOG KAPACITETA DESTINACIJE 119
3.12.1. Izračun prihvatnog kapaciteta Općine Preko (obvezni pokazatelji) 120
3.12.2. Izračun prihvatnog kapaciteta Općine Kali (obvezni pokazatelji) 133
3.12.3. Izračun prihvatnog kapaciteta Općine Kukljica (obvezni pokazatelji) 147

3.12.4. Izračun prihvatnog kapaciteta Općine Tkon (obvezni pokazatelji) 161
3.12.5. Izračun prihvatnog kapaciteta integrirane turističke destinacije (dodatni pokazatelji) 175
3.12.6. Zaključak i preporuke temeljem izračuna prihvatnog kapaciteta integrirane turističke destinacije 187
3.13. IZRADA IZVJEŠĆA O ANALIZI STANJA.....189
4. POTENCIJAL ZA RAZVOJ I PODIZANJE KVALITETE TURISTIČKIH PROIZVODA.....190
4.1. KUPALIŠNI TURIZAM – PROIZVOD SUNCA I MORA 190
4.2. SPORTSKO–REKREACIJSKI TURIZAM 191
4.3. NAUTIČKI TURIZAM.....192
4.4. KAMPING TURIZAM.....194
4.5. KULTURNI TURIZAM.....195
4.6. GASTROTURIZAM.....197
4.7. VJERSKI TURIZAM 198
4.8. ZDRAVSTVENI I WELLNESS TURIZAM..... 200
4.9. POSLOVNI TURIZAM 202
4.10. MANIFESTACIJSKI TURIZAM..... 203
4.11. SECOND HOME TURIZAM 204
4.12. TURIZAM TEMELJEN NA LOKALNOJ ZAJEDNICI (ENG. COMMUNITY-BASED TOURISM).....206
4.13. TURIZAM KORIJENA (ENG. ROOTS TOURISM)..... 208
4.14. NATURISTIČKI TURIZAM.....211
4.15. RIBOLOVNI TURIZAM 212
4.16. IZLETNIČKI TURIZAM 214
5. POKAZATELJI ODRŽIVOG RAZVOJA OPĆINA PREKO, KALI, KUKLJICA I TKON KAO INTEGRIRANE TURISTIČKE DERSTINACIJE 216
5.1. POKAZATELJI ODRŽIVOSTI TURIZMA OPĆINE PREKO 216
5.1.1. Obvezni pokazatelji održivosti turizma Općine Preko 216
5.1.2. Specifični društveni pokazatelji održivosti turizma Općine Preko 224
5.1.3. Specifični gospodarski pokazatelji održivosti turizma Općine Preko..... 229
5.1.4. Specifični okolišni pokazatelji održivosti turizma Općine Preko 234
5.1.5. Specifični prostorni i upravljački pokazatelji održivosti turizma Općine Preko 244
5.2. POKAZATELJI ODRŽIVOSTI TURIZMA OPĆINE KALI..... 249
5.2.1. Obvezni pokazatelji održivosti turizma Općine Kali 249

5.2. POKAZATELJI ODRŽIVOSTI TURIZMA OPĆINE KUKLJICA 257
5.2.1. Obvezni pokazatelji održivosti turizma Općine Kukljica 257
5.2. POKAZATELJI ODRŽIVOSTI TURIZMA OPĆINE TKON 265
5.2.1. Obvezni pokazatelji održivosti turizma Općine Tkon 265
5.2. ZAKLJUČAK I PREPORUKE TEMELJEM IZRAČUNA POKAZATELJA ODRŽIVOSTI TURIZMA INTEGRIRANE TURISTIČKE DESTINACIJE 274
6. RAZVOJNI SMJER S MJERAMA I AKTIVNOSTIMA 279
6.1. SWOT ANALIZA TURIZMA INTEGRIRANE OTOČNE DESTINACIJE 279
6.2. IDENTIFICIRANJE OPĆIH NAČELA I CILJEVA TURIZMA 284
6.3. OBLIKOVANJE STRATEŠKOG PRAVCA I PRIORITETA 291
6.4. IDENTIFICIRANJE CILJEVA 301
6.4.1. Ciljevi i pokazatelji Prioriteta 1. 301
6.4.2. Ciljevi i pokazatelji Prioriteta 2. 308
6.4.3. Ciljevi i pokazatelji Prioriteta 3. 320
6.4.4. Ciljevi i pokazatelji Prioriteta 4. 324
6.4.5. Ciljevi i pokazatelji Prioriteta 5. 334
6.5. SCENARIJI RAZVOJA 344
6.5.1. Scenariji razvoja turizma Općine Preko 345
6.5.2. Scenariji razvoja turizma Općine Kali 349
6.5.2. Scenariji razvoja turizma Općine Kukljica 353
6.5.4. Scenariji razvoja turizma Općine Tkon 356
7. SMJERNICE I PREPORUKE ZA DIONIKE RAZVOJA 361
7.1. SMJERNICE ZA JEDINICE LOKALNE SAMOUPRAVE 361
7.2. SMJERNICE ZA TURISTIČKE ZAJEDNICE 364
7.3. SMJERNICE ZA DRUGE DIONIKE 366
8. POPIS PROJEKATA 369
8.1. POPIS PROJEKATA ZA OPĆINU PREKO 369
8.2. POPIS PROJEKATA ZA OPĆINU KALI 418
8.3. POPIS PROJEKATA ZA OPĆINU KUKLJICA 433
8.4. POPIS PROJEKATA ZA OPĆINU TKON 444
9. MJERENJE NAPRETKA I IZVJEŠĆE O PROVEDBI 475
9.1. PODRŠKA I IMPLEMENTACIJA PLANA UPRAVLJANJA INTEGRIRANOM TURISTIČKOM DESTINACIJOM 475
9.2. IZVJEŠĆE O PROVEDBI 477

10. ZAKLJUČAK 479
BIBLIOGRAFIJA 480
POPIS TABLICA 487
POPIS GRAFIKONA 490
POPIS SLIKA 491
PRILOZI 492

1. UVOD

Otoci Ugljan i Pašman sastavni su dio zadarskog arhipelaga, a međusobno su povezani mostom, zbog čega se doimaju kao jedinstvena otočna cjelina koja se proteže uz obalu Zadarske županije, od Petrčana na sjeveru do Pakoštana na jugu. Njihov prostorni položaj omogućuje atraktivne vizure i prepoznatljive poglede s kopna prema moru. Turistički razvoj ovih otoka temelji se na vrijednoj prirodnoj i kulturnoj baštini, čistom moru, povoljnim klimatskim uvjetima te autentičnom otočnom ugođaju. Dodatnu turističku privlačnost osiguravaju blizina Grada Zadra kao središnjeg turističkog odredišta županije, povoljan geoprometni položaj i kvalitetna prometna povezanost. Kao posljedica navedenih čimbenika, na području ovih otoka posljednjih je godina prisutan kontinuirani rast turističkih aktivnosti, koji zahtijeva plansko usmjeravanje i nadzor. U skladu s tim, kao i s odredbama Zakona o turizmu (NN, 156/23), pristupilo se izradi ovoga planskog dokumenta. Na temelju zakonskih obveza, turističke zajednice dužne su izraditi plan upravljanja destinacijom za područje svoga djelovanja. S obzirom na prostornu povezanost otoka, relativno ograničeno područje, sličnu resursno-atrakcijsku osnovu te komplementarnost turističke ponude, Turističke zajednice općina Preko, Kali, Kukljica i Tkon odlučile su izraditi zajednički plan upravljanja integrirane turističke destinacije. Plan upravljanja integriranom turističkom destinacijom Općina Preko, Kali, Kukljica i Tkon 2026.–2030. (u daljnjem tekstu: Plan) izrađen je na temelju sporazuma o zajedničkoj suradnji uključenih turističkih zajednica.

Ovaj planski dokument usklađen je s relevantnim strateškim razvojnim dokumentima, prostorno-planskom dokumentacijom, planovima upravljanja kulturnom baštinom te ostalim važećim propisima i planovima. Donosi se za razdoblje od četiri godine i definira smjernice razvoja destinacija s ciljem očuvanja prirodnih i kulturnih resursa, unaprjeđenja kvalitete života lokalnog stanovništva te poboljšanja ukupnog iskustva posjetitelja. Plan ujedno služi kao temelj za donošenje odluka i provedbu mjera usmjerenih na upravljanje razvojem turizma u skladu s načelima održivosti. Njegova je svrha osigurati održivi turistički razvoj na području cijelog otoka Ugljana i većeg dijela otoka Pašmana. Naime, iako se Turistička zajednica Općine Pašman odlučila na samostalnu izradu plana upravljanja destinacijom za svoje područje, ovaj dokument naglašava važnost zajedničkog, koordiniranog i integriranog pristupa planiranju turističkog razvoja promatranih općina. Cilj Plana je omogućiti učinkovitije korištenje razvojnih prednosti i prilika iz okruženja radi postizanja više razine kvalitete turističke ponude, boljeg doživljaja turista te unapređenja dobrobiti lokalne zajednice. Dokument definira strateški i operativni okvir turističkog razvoja koji osigurava potrebne institucionalne, organizacijske, proizvodne i ljudske kapacitete za dugoročnu atraktivnost destinacija i jačanje njihove konkurentnosti na turističkom tržištu. Nadalje, Plan omogućuje kontinuirano praćenje i evaluaciju turističkih aktivnosti, čime se olakšava prilagodba postavljenim ciljevima te doprinosi učinkovitijem upravljanju resursima, smanjenju negativnih i jačanju pozitivnih učinaka turizma na okoliš i lokalnu zajednicu.

1.1. CILJEVI PLANA UPRAVLJANJA DESTINACIJOM

Plan upravljanja integriranom turističkom destinacijom Općina Preko, Kali, Kukljica i Tkon za razdoblje 2026.–2030. predstavlja razvojni dokument kojim se određuju smjernice i usmjerava budući turistički razvoj navedenih općina. Njegova je svrha osigurati planski i održivi razvoj turizma u promatranom razdoblju. Temeljni ciljevi Plana upravljanja su sljedeći:

- utvrditi stanje turizma na navedenom području, identificirati i popisati resursno-atrakcijsku osnovu, turističku i drugu infrastrukturu potrebnu za razvoj turizma,
- izračunati prihvatni kapacitet navedenih destinacija i pokazatelje održivosti turizma potrebne za praćenje razvoja i održivosti turizma,
- definirati razvojni smjer turizma s mjerama i aktivnostima potrebnim za njegovo ostvarenje,
- predložiti smjernice i preporuke za razvoj turizma i unaprjeđenje destinacije,
- identificirati i popisati projekte koji pridonose razvoju turizma i provedbi mjera.

1.2. METODOLOGIJA IZRADE PLANA UPRAVLJANJA DESTINACIJOM

U procesu izrade Plana upravljanja destinacijom primijenjen je niz znanstveno utemeljenih metoda kako bi se sveobuhvatno sagledale mogućnosti turističkog razvoja predmetnih općina. Izrada Plana prvenstveno se oslanjala na analizu relevantnih i aktualnih sekundarnih izvora podataka dostupnih u domaćim i međunarodnim statističkim i stručnim publikacijama, kao i na sekundarne podatke pribavljene od nadležnih institucija i organizacija. Uz to, korišteni su i primarni podaci prikupljeni i obrađeni tijekom same izrade Plana. Prikupljeni sekundarni podaci podvrgnuti su analizi i sintezi s ciljem utvrđivanja postojećeg stanja turizma, resursno-atrakcijske osnove te ostalih čimbenika koji utječu na razvoj turizma, u skladu sa smjernicama i uputama za izradu plana upravljanja destinacijom. Zbog složenosti pripreme podataka i sigurnosti u cjelovite podatke, prilikom analize sekundarnih podataka vezanih uz turističke kapacitete i promet te pokazatelje prihvatnog kapaciteta i održivosti turizma, razmatrano je razdoblje od 2020. do 2024. godine. Uz to, korišteni su rezultati primarnog istraživanja provedenog 2025. godine. Sukladno navedenim smjernicama, kao i definiranim istraživačkim instrumentima Ministarstva turizma i sporta Republike Hrvatske, u okviru primarnog istraživanja provedena su četiri temeljna istraživačka postupka:

- istraživanje stavova lokalnoga stanovništva o stanju i mogućnostima razvoja turizma u Općinama Preko, Kali, Kukljica i Tkon,
- istraživanje stavova turista o turizmu u Općinama Preko, Kali, Kukljica i Tkon,
- Istraživanje stavova gospodarskih subjekata u Općinama Preko, Kali, Kukljica i Tkon,
- istraživanje stavova dionika turističke ponude u Općinama Preko, Kali, Kukljica i Tkon o stanju i mogućnostima razvoja turizma općina.

Istraživanje stavova lokalnog stanovništva je provedeno anketiranjem lokalnog stanovništva na području integriranog područja Općina Preko, Kali, Kukljica i Tkon. Kao instrument korištena je anketa sastavljena od 35 pitanja i podijeljena na sociodemografski profil ispitanika te četiri tematska priloga koji se odnose na zadovoljstvo turizmom, prihvatni kapacitet, utjecaj turizma na kvalitetu života i identitet općine. Ovo istraživanje općine su provodile zasebno, svaka na svome području. Istraživanje je provedeno od rujna do studenoga 2025. godine. Općina Preko prikupila je 191 važećih anketa, Općina Kali 15, Općina Kukljica 34, a Općina Tkon 55 anketa koje je ispunilo lokalno stanovništvo. Navedene brojke ukazuju na određena ograničenja istraživanja. Naime, mali uzorak, odnosno broj ispitanika u pojedinim općinama ne pruža relevantnu podlogu za obradu podataka u smislene rezultate i zaključke potrebne za njihovo uključivanje u pokazatelje prihvatnog kapaciteta i održivosti turizma općina.

Istraživanje stavova turista je provedeno anketiranjem turista i jednodnevnih posjetitelja. Istraživački instrument predstavljala je anketa koja je sadržavala 27 pitanja o sociodemografskim karakteristikama, obilježjima putovanja, zadovoljstvu cjelokupnim boravkom, percepciji gužve i buke, prometu te detaljnoj ocjeni 29 različitih elemenata turističke ponude. Istraživanje je provedeno od lipnja do listopada 2025. godine. Ovaj uzorak predstavlja slučajan uzorak ukupnoga broja jednodnevnih posjetitelja i turista koji su ostvarili najmanje jedno noćenje, odnosno da su 2 dana boravili na prostoru integriranog područja Općina Preko, Kali, Kukljica i Tkon. Ovo istraživanje općine su također provodile zasebno, svaka na svome području. U Općini Preko prikupljeno je 217 važećih anketa, u Općini Kali 5, u Općini Kukljica 7, a u Općina Tkon 58 anketa ispitanih turista. Kao i kod lokalnog stanovništva, mali uzorak u pojedinim općinama nedovoljan je za obradu podataka koji bi se mogli formulirati u smislene rezultate i zaključke potrebne za njihovo uključivanje u pokazatelje prihvatnog kapaciteta i održivosti turizma općina.

Istraživanje stavova gospodarskih subjekata je provedeno anketiranjem predstavnika turističkog smještaja, ugostiteljstva i agencija. U tu svrhu korištena je anketa koja je sadržavala 36 različitih pitanja uokvirenih u nekoliko tema – turistički promet, upravljanje vodnim resursima, gospodarenje otpadom, upravljanje energijom i emisijama, korištenje lokalno proizvedene hrane, piće, dobara i usluga, zaposlenost i pristupačnost. Anketa je trebala omogućiti detaljniji uvid u njihovo poslovanje te identificirati konkretne izazove i potencijal za implementaciju i razvoj održivih praksi. Međutim, odaziv na ovo istraživanje na integriranom području Općina Preko, Kali, Kukljica i Tkon bio je jako slab. Tako je u Općini Preko prikupljeno 8 anketa, u Općini Kali 6, Općini Kukljica 1, a u Općini Tkon 5 anketa. Stoga su u pojedinim općinama prikupljeni podaci bili nedostatni za obradu i korištenje rezultata u svrhu izračuna pokazatelja prihvatnog kapaciteta i održivosti turizma.

Istraživanje stavova dionika turističke ponude provedeno je kao kvalitativno istraživanje kroz zajedničku radionicu relevantnih dionika održanoj u listopadu 2025. godine. Na radionici je sudjelovalo ukupno 19 sudionika, predstavnika javnog i privatnog sektora te udruga civilnog društva. Radionica je trajala oko 2,5 sata, a cilj joj je bio zajednički izraditi

SWOT analizu destinacije i definirati budući turistički razvoj. Osim toga, provedeno je pet polustrukturiranih intervjua s ključnim dionicima u turističkoj privredi, predstavnicima lokalne uprave i turističke zajednice s ciljem prikupljanja informacija o smjernicama budućega razvoja destinacije, radnoj snazi i drugim izazovima turističkog razvoja.
Cjelokupni proces izrade Plana temeljio se na sljedećim načelima:

- **Partnerski pristup** svih dionika u turističkoj destinaciji – tijekom cijelog procesa izrade Plana javnost je bila pravodobno informirana o pojedinim fazama njegova nastanka. Pozivi za sudjelovanje u različitim oblicima istraživanja upućeni su svim zainteresiranim sudionicima, s posebnim naglaskom na dionike iz javnog sektora i turističkog gospodarstva. Takav pristup omogućio je kvalitetniju identifikaciju problema, definiranje ciljeva, prioriteta i mjera te prepoznavanje razvojnih projekata od ključne važnosti za turistički razvoj promatranih općina.
- **Multidisciplinarnost** – s obzirom na to da je turizam složen, raznolik i interdisciplinaran sustav, u proces planiranja turističkog razvoja općina bili su uključeni stručnjaci iz različitih područja i djelatnosti, koje povezuje zajednički interes i djelovanje u području turizma.

2. PROFILI OPĆINA KAO TURISTIČKIH DESTINACIJA

Općine Preko, Kali, Kukljica i Tkon razmatraju se kao integrirano području koje čini jedinstvenu turističku destinaciju za čije područje se izrađuje ovaj Plan upravljanja. Općine Preko, Kali, Kukljica nalaze se na otoku Ugljanu, dok se Općina Tkon nalazi na otoku Pašmanu. Općini Preko pripadaju i tri mala naseljena otoka Ošljak, Rivaj i Sestrunj. Ove četiri općine se najvećim dijelom nalaze na otocima Ugljanu i Pašmanu gdje su njihova administrativna središta, no one obuhvaćaju i brojne male nenaseljene otočiće koji se nalaze u neposrednoj blizini Ugljana i Pašmana.

Otok Ugljan pripada Zadarskoj županiji te je dio unutrašnjeg niza zadarskih otoka. Smješten je između zadarskog priobalja i otoka Iža, od kojih ga razdvajaju Zadarski i Srednji kanal. Otok je dug oko 22 kilometra, a najveća širina iznosi 3,8 kilometara. Izdužen je u dinarskom pravcu, od sjeverozapada prema jugoistoku. Površina otoka iznosi 51,05 km^2, dok zajedno s pripadajućim otočićima i hridima taj prostor obuhvaća 54,9 km^2. Prema veličini svrstava se među srednje velike naseljene otoke Republike Hrvatske, po površini je četrnaesti u državi te četvrti među zadarskim otocima, nakon Paga, Dugog otoka i Pašmana. Najviši vrh otoka je Šćah, visok 286,1 metar, dok pejzažom dominira vrh Sveti Mihovil, visok 263 metra, na kojem se nalazi velika srednjovjekovna utvrda. Geološka građa oba otoka gotovo je u potpunosti karbonatna te se sastoji od krednih i paleogenih, odnosno eocenskih slojeva. Kao i šire područje istarsko-dalmatinskih bora, otok je nastao procesima taloženja, a zatim je tijekom alpske orogeneze oblikovan boranjem i rasjedanjem. Prema upravno-teritorijalnom ustroju Republike Hrvatske iz 1997. godine, otok je podijeljen na tri općine: Kukljicu, Kali i Preko. Općini Preko pripadaju sva naselja na otoku Ugljanu, osim naselja Kali i Kukljica, te naselja Rivanj, Sestrunj i Ošljak na istoimenim otocima, a u sastavu općine je i otočić Galevac na kojem se nalazi samostan Sv. Pavla Pustinjaka. Geografski položaj otoka odredio je njegov društveno-gospodarski razvoj, a posebnu važnost u prošlosti je imala blizina Zadra koji je niz stoljeća bio značajno političko, gospodarsko i kulturno središte Jadrana. Tijekom prošlosti, oskudni otočni resursi nisu mogli u potpunosti zadovoljiti potrebe otočnog stanovništva pa je ono usko surađivalo sa susjednim otocima i Zadrom gdje su otočani imali i svoje posjede. Po pitanju suvremenog društveno-gospodarskog razvoja potrebno je spomenuti da je većina naselja otoka Ugljana izložena dugotrajnim procesima demografske regresije i starenja, što je posebice istaknuto u manjim naseljima, a gospodarstvo se najvećim dijelom oslanja na uslužne djelatnosti, posebice razvoj turizma. Veliku važnost za otok i danas ima blizina Zadra s kojim je preko luke Preko iznimno dobro povezan.

Otok Pašman, smješten jugoistočno od Ugljana također je jedan od zadarskih, odnosno sjevernodalmatinskih otoka. Kao i susjedni otok Ugljan, ima pravac pružanja SZ-JI, no ima nešto ravniji teren na SI strani otoka što je utjecalo na razvoj naselja uglavnom uz Pašmanski kanal koji odvaja otok od susjednog kopna. Površina otoka iznosi 60,11 km^2, a s pripadajućim otočićima 63,37 km^2. Pašman je prostorno-geografski vrlo blizak kopnu u odnosu na veći dio drugih zadarskih otoka što u suvremenim uvjetima relativno slabije prometne povezanosti značajno pridonosi smanjivanju izoliranosti. Iako blizak, otok Pašman je preko mjesta Tkon još uvijek ograničeno povezan s kopnom. Otok se nalazi vrlo blizu Ugljanu od kojeg ga razdvaja prolaz Ždrealc, a od 1974. godine ta su dva otoka

spojena mostom te integrirana u jedinstven prometni sustav. Srednji kanal odvaja otok od otoka i otočića kornatske skupine i Dugog otoka. Otok na SI strani obiluje plodnim tlom, maslinicima, poljima i uvalama te pješčanim plažama. Veza s Ugljanom olakšava međusobnu komunikaciju između ta dva otoka te omogućava otočanima korištenje dviju morskih luka putem kojih se odvija veza s kopnom: Preko i Tkon. Otok Pašman, zajedno sa susjednim otočićima podijeljen je u dvije općine: Pašman i Tkon. Površinom i brojem stanovnika Pašman spada među srednje otoke hrvatskog arhipelaga. Položaj i veličina otoka bili su presudni za opstanak i razvoj naseljenosti tijekom prošlosti, a posebnu je važnost imala blizina Zadra i Biograda na Moru s kojim se preko naselja Tkon odvija izravna pomorska veza.

Slika 1. Geografski položaj Općina Preko, Kali, Kukljica i Tkon

Izvor: obrada autora korištenjem softvera QGIS (verzija 3.34.14)

2.1. OPĆINA PREKO

Općina Preko jedinica je lokalne samouprave u sastavu Zadarske županije. Smještena je u središnjem dijelu hrvatskog Jadrana, na otoku Ugljanu, gdje predstavlja njegovo prometno i administrativno središte. Od grada Zadra udaljena je svega oko 3,5 nautičke milje, što joj osigurava dobru povezanost s kopnom i važnu prometnu ulogu u županiji.

2.1.1. Opći podaci o Općini Preko

Prostor općine Preko bio je naseljen još od prapovijesti, no najstariji tragovi organiziranog života na području današnje općine potječu iz antičkog doba. U Mulinama su pronađeni ostatci rimske vile rustike iz 1. stoljeća, s očuvanim kamenim prešama za preradu maslina. Ovo nalazište svjedoči o razvijenoj poljoprivredi i maslinarstvu još u rimsko vrijeme, kao i o snažnim vezama s obližnjim Zadrom, tada važnim rimskim središtem (Iadera). Maslina ima posebno mjesto u tradiciji i gospodarstvu, a u općini se nalaze i stabla maslina za koja se procjenjuje da su stara i do 2.000 godina. Osim masline, uzgajali su se vinova loza, badem i rogač koji su danas slabo zastupljeni, ali ima nešto smokava. Područje obiluje i aromatičnim i ljekovitim biljem poput lavande, ružmarina, majčine dušice i timijana, a ima i mirte, mogunje (planike), šparoga, buhača i ostalih biljaka koje se mogu koristiti u prehrani ili su se koristile u druge svrhe. More je jedan od najvažnijih prirodnih resursa Općine Preko. Razvedena obala, brojni otoci i ekološki očuvano podmorje čine značajnu prirodnu vrijednost te predstavljaju temelj razvoja turizma, ribarstva i pomorstva. Općina je bogata i kulturno-povijesnom baštinom. Uz arheološki lokalitet u Mulinama, vrijednu baštinu čine i brojne crkve, mauzoleji, samostani i utvrde, među kojima se ističe tvrđava sv. Mihovila iznad naselja Preko te samostanski kompleks sv. Pavla Pustinjaka na otočiću Galevcu iz 15. stoljeća. Blizina Zadra tijekom prošlosti je omogućavala snažne gospodarske i društvene veze, pa su mnogi otočani sudjelovali u pomorskoj trgovini i iseljavali se u potrazi za boljim životom. Nakon osamostaljenja Republike Hrvatske, Općina Preko ustrojena je kao jedinica lokalne samouprave u sastavu Zadarske županije. U novije vrijeme bilježi razvoj turizma, komunalne infrastrukture te je važno prometno čvorište zahvaljujući izravnim trajektnim i brodskim linijama prema Zadru. Zahvaljujući prirodnim ljepotama, dugoj tradiciji maslinarstva i bogatoj kulturnoj baštini, Općina Preko predstavlja značajno otočno središte i važan dio prostora Zadarske županije.

Tablica 1. Profil Općine Preko kao turističke destinacije

Lokacija: Općina Preko	**Općina Preko**
Prometna povezanost	
Udaljenost od zračne luke (u km)	< 10 km
Povezanost sa međunarodnim zračnim lukama (broj luka 2025.)	70
Povezanost s domaćim zračnim lukama (broj luka 2025.)	4
Broj brodskih/brzobrodskih linija (2025. - izvan sezone-visoka sezona)	Zadar-Preko 9-11
Broj trajektnih linija (2025. - izvan sezone-visoka sezona)	Zadar-Preko 17-18 Biograd-Tkon 11-19
Broj otočnih autobusnih linija (2025.)	6
Duljina cestovne mreže D110	41,6 km
Geografska obilježja	
Površina (u km^2)	54,57 km^2
Naselja	Preko, Poljana, Sutomišćica, Lukoran, Ugljan, Ošljak, Rivanj i Sestrunj
Naseljeni otoci	Ugljan, Ošljak, Rivanj, Sestrunj, Galevac (Školjić)

Prevladavajuća vrsta reljefa	brežuljkasti
Najveći vrh	Šćah, 286 m n/v
Klimatska obilježja	
Ukupna godišnja količina oborine (mm) (2024.)	1.007,5
Prosječni godišnji broj dana s oborinama većim od 1 mm	87,4
Broj vedrih dana (s dvije ili više desetine neba)	115
Srednja temperatura zraka za lipanj, srpanj i kolovoz (1961.-2024.)	23,5
Srednje trajanje osunčavanja (ukupno sati/godišnje 1961.-2024.)	2.590,8
Stanovništvo	
Broj stalnih stanovnika Općine (2021.)	3.556
Broj stalnih stanovnika Općine (2011.)	3.805
Udio mladog (0-14 god) stanovništva (2021.)	10,8%
Udio zrelog (15-64 god) stanovništva (2021.)	53,0%
Udio starog (65 i više god) stanovništva (2021.)	36,2%

Izvor: obrada autora prema podacima Državnog zavoda za statistiku, Turističke zajednice Općine Preko i Općine Preko

2.1.2. Prometna povezanost

Općina Preko ima izrazito povoljan prometni položaj zahvaljujući izravnoj vezi s gradom Zadrom, koji predstavlja važno prometno čvorište nacionalnih i europskih prometnih koridora. Zadar je povezan s ostatkom Hrvatske autocestom A1, državnom cestom D8 te dionicama Ličke magistrale, dok je unutar same regije razvijena mreža lokalnih i županijskih prometnica koje osiguravaju visoku razinu regionalne dostupnosti. Također, dodatnu stratešku prednost pruža Zračna luka Zadar, smještena u Zemuniku Donjem, približno deset kilometara od zadarskog gradskog središta, čime se omogućuje efikasna povezanost s preko oko 70 inozemnih i četiri domaća odredišta. Promet je od osobitog značaja za društveno-gospodarski razvoj općine. Povezanost s kopnom ostvaruje se pomorskim putem, preko luke Preko koja ima izravnu povezanost s trajektnom lukom Gaženica i gradskom lukom Zadar, iz kojih polaze dnevne trajektne i brodske linije. To je jedna od najfrekventnijih točaka putničkog prometa na hrvatskim otocima. Važno je spomenuti da trajekti pristaju i na susjedni otočić Ošljak Izvan sezone organizirano je devet brodskih i 17 trajektnih linija, dok se u srcu turističke sezone broj brodskih linija povećava na 11, a broj trajektnih na 18 dnevno. Putovanje na relaciji između Preka i Zadra traje oko 25 minuta. Naselje Preko je s ostalim naseljima na otoku Ugljanu i naseljima na Pašmanu povezano javnom autobusnom linijom. Prijevoz je na ta dva otoka organiziran s ukupno šest linija. Osnovno je polazište naselje Preko. Dvije se linije odvijaju na otoku Ugljanu, a dvije na Pašmanu te dvije služe za prijevoz učenika osnovnih škola u Preku i u Neviđanima. Stanovnici otoka Ugljana, osim izravne brodske i trajektne veze sa Zadrom, mogu prometovati prema kopnu i iz luke Tkon na otoku Pašmanu koja je trajektnom vezom povezana s Biogradom na Moru. Na razini otoka, prometnu integraciju naselja osigurava državna cesta D110 kojom se otok Ugljan preko mosta u Ždrelcu povezuje s otokom Pašmanom (MICRO projekt d.o.o., 2020). Otoci Sestrunj i Rivanj koji administrativno pripadaju općini Preko nisu dobro povezani s otokom Ugljanom i središtem općine. Naime, njihova povezanost s kopnom odvija se zasebnom brzobrodskom linijom Zadar-Rivanj-Sestrunj-Zverinac-Božava-Brbinj te trajektnom linijom Zadar (Gaženica)-Rivanj-Sestrunj-Zverinac-Molat-Ist. Otok Ošljak povezan je

trajektnom linijom Zadar-Ošljak-Preko i to dva puta dnevno. Na prostoru Općine nema izgrađenih biciklističkih staza.

2.1.3. Geografska obilježja

Općina Preko obuhvaća gotovo dvije trećine otoka Ugljana te se prostire na površini od 54,57 km^2. Duljina obalne linije iznosi 85,36 km. Uz dio glavnog otoka, u sastav općine ulaze i okolni otoci i otočići: Ošljak, Rivanj, Sestrunj i Galevac (Školjić), kao i nekoliko manjih nenastanjenih otočića. Reljef Općine Preko ima značajke slične kao i ostali dalmatinski otoci. Glavne uzvisine pružaju se u pravcu SZ-JI, a na prostoru Općine nalazi se i najviši otočni vrh Šćah (286 m). Područje je pretežito brežuljkasto, s izmjenom nižih uzvisina, blagih padina i zaravnjenih dijelova uz SI obalu gdje se nalaze prirodne uvale i zaštićene luke. JZ obala poprilično je strma i slabo pristupačna, izuzev na krajnjem SZ dijelu otoka Ugljana. Stijene su građene uglavnom od vapnenca, što je karakteristično za cijeli otok Ugljan i šire područje zadarskog arhipelaga, uključujući i naseljene otoke Rivanj, Sestrunj i Ošljak koji pripadaju Općini, a na SI obali otoka nalaze se reljefno položenije dolomitne zone na kojima se razvilo više plodnog tla što je omogućilo razvoj poljoprivrede. Uz najviši vrh, istaknuti reljefni oblik je brdo sv. Mihovila, na kojem se nalazi istoimena srednjovjekovna tvrđava. Ta uzvisina dominira krajolikom te pruža širok pogled na Zadarski kanal, grad Zadar i okolne otoke. More koje okružuje općinu predstavlja važan prirodni resurs te ujedno najvažniju hidrološku pojavu budući da na prostoru općine zbog krškog terena nema stalnih površinskih vodenih tokova. Lokalno stanovništvo nekoć se vodom opskrbljivalo prikupljanjem kišnice, no, dio općine na otoku Ugljanu je uspješno integriran u vodoopskrbni sustav Zadarske županije te se voda na otok doprema podmorskim cjevovodom. Unatoč tome i danas brojna kućanstva koriste kišnicu i u kućanstvima i za zalijevanje vrtova. Manji, naseljeni otoci koji su u sastavu općine, nemaju riješen problem vodoopskrbe te se voda na te otoke po potrebi donosi vodonoscem. Zadarski kanal s sjeveroistočne strane otoka čini prirodnu vezu s kopnom, dok brojni otočići i čisto podmorje doprinose biološkoj raznolikosti i ekološkoj vrijednosti prostora. Područje obiluje šumama hrasta crnike, alepskog bora i makije, a posebno su prepoznatljivi maslinici po kojima je otok Ugljan poznat kao „zeleni otok“. Uz maslinu, prisutne su i druge mediteranske kulture te samoniklo aromatično i ljekovito bilje. Geografski položaj Općine Preko, ponajprije blizina kopna, razvedena obala, mediteranska klima i bogata vegetacija, čine je prostorom iznimnih prirodnih obilježja te važnim dijelom zadarskog otočnog područja.

U administrativnom smislu Općina obuhvaća osam naselja: Lukoran, Ošljak, Poljana, Rivanj, Sestrunj, Sutomišćica, Ugljan i Preko. Naselja su se smjestila uglavnom na SI obali otoka, izuzev naselja Ugljan koje je dosta raspršeno i dijelom se proširilo i na nešto položeniji dio JZ obale te naselja Muline koje se razvilo u uvali okrenutoj prema zapadu. Zahvaljujući mostu Ždrelac Općina Preko povezana je s otokom Pašmanom te južnim dijelom županije. Sutomišćica, Poljana i Kali gotovo su potpuno prostorno povezani s Prekom dok su ostala naselja općine prostorno izmještena od administrativnog središta. Na otoku Galevcu koji se nalazi oko osamdesetak metara podalje od naselja Preko na otoku Ugljanu, nalazi se samostan sv. Pavla Pustinjaka. Mještani Preka, redovnici i ostali Galevac nazivaju Školjić. Naselje Preko posjeduje svih pet osnovnih centralnih funkcija kojima

zadovoljava potrebe stanovništva naselja i okolice. To su školstvo (osmogodišnja osnovna škola), zdravstvo (ambulanta), poštanska funkcija, upravna funkcija (središte općine) i trgovačke funkcije (trgovine mješovitom robom i specijalizirane trgovine).

2.1.4. Klimatska obilježja

Područje Općine Preko pripada tipu umjereno tople kišne klime sa suhim ljetima (Csa klima po Köppenu). Taj se klimatski tip još naziva klima masline, a osnovna su mu značajka vruća i suha ljeta te blage i kišovite zime. Na klimatske prilike utjecaj imaju geografski položaj, sekundarna cirkulacija zraka, ponajprije prevladavajući utjecaj azorskog maksimuma ljeti te islandskog minimuma i sibirskog maksimuma zimi, te dnevna cirkulacija zraka. Ukupna godišnja količina oborine u 2024. godini iznosila je 1.007,5 mm, dok je prosječni godišnji broj dana s oborinama većim od 1 mm bio 87,4 dana. Oborine se javljaju uglavnom u hladnijem dijelu godina. Broj vedrih dana u godini, odnosno dana s dvije ili više desetine vedrog neba, iznosi 115, što potvrđuje velik broj sunčanih razdoblja tijekom godine. Srednja temperatura zraka u ljetnim mjesecima (lipanj, srpanj i kolovoz) za razdoblje od 1961. do 2024. godine iznosi 23,5 °C, što ukazuje na topla i stabilna ljeta karakteristična za jadransko područje. Srednje godišnje trajanje osunčavanja u razdoblju 1961.–2024. iznosi 2.590,8 sati, što svrstava ovo područje među sunčanije dijelove Hrvatske. Ovakvi klimatski uvjeti pogodni su za razvoj turizma, maslinarstva, vinogradarstva i ostalih mediteranskih kultura te značajno utječu na kvalitetu života i gospodarske aktivnosti na području Općine Preko. Klimatski uvjeti pogodovali su razvoju bogate mediteranske vegetacije.

2.1.5. Stanovništvo

Kao i većina hrvatskih otoka, Općina Preko suočava se s dugoročnim demografskim izazovima, među kojima se ističu smanjenje broja stanovnika, starenje populacije i iseljavanje mlađeg stanovništva. Ipak, blizina Zadra i dobra prometna povezanost trajektnim i brodskim linijama ublažavaju negativne trendove u odnosu na udaljenije otočne sredine. Mnogi stanovnici svakodnevno putuju na posao ili školovanje u Zadar, što omogućuje zadržavanje dijela radno aktivnog stanovništva na otoku. Prema posljednjem popisu stanovništva iz 2021. godine u općini Preko zabilježeno je 3.556 stalnih stanovnika što je za 6,5% manje u odnosu na prethodni Popis iz 2011. godine. Najveći broj, njih 1.250, živjelo je u naselju Preko koje je administrativno središte Općine. Drugo po veličini je naselje Ugljan s 1024 stanovnika. Najmanja su naselja općine ona koja se nalaze na malim naseljenim otocima Rivnju (23 stanovnika), Ošljaku (35 stanovnika) i Sestrunju (45 stanovnika) na kojima prevladava mahom staro stanovništvo. Ako se promotre podaci na razini naselja, može se utvrditi da su jedino Poljana, Sutomišćica i Ošljak zabilježila povećanje broja stanovnika između dva Popisa (2011.-2021.) što je paradoksalno te je vrlo vjerojatno posljedica administrativnog doseljavanja tj. promjene prebivališta, ali ne i stvarnog mjesta stanovanja. Premda veća naselja općine imaju u pravilu nešto vitalniju demografsku sliku, sva su naselja izložena posljedicama dugotrajne depopulacije i starenja. Prema podacima iz 2021. godine u općini je udio starog stanovništva iznosio alarmantno visokih 36,2%. Posebno je zabrinjavajuće da je i samo naselje Preko koje je

administrativno središte općine Preko, imalo visokih 34,1% starog stanovništva u dobnoj skupini 65 i više godina. Između dva posljednja Popisa stanovnika, prirodna promjena u Općini je bila negativna tj. broj umrlih je nadmašio broj rođenih. Isto je vrijedilo za sva općinska naselja. S druge strane, u međupopisnom razdoblju (2012.-2021.) migracijska je bilanca na razini općine u svakoj godini bila pozitivna. Među doseljenima najveći udio čine oni koji su doseljeni iz drugog grada/općine unutar iste županije. Broj doseljavanja je znatno veći u odnosu na emigraciju posljednjih 15ak godina što je dijelom vezano za dolazak radnika zaposlenih u građevini, trgovini, ugostiteljstvu i turizmu. Povećanje broja doseljenih jednim je dijelom povezano i za administrativno doseljavanje, odnosno prijavljivanje prebivališta u otočnim naseljima.

2.1.6. Obilježja turizma Općine Preko

Premda se turizam u Općini Preko razvijao u 20. stoljeću, posljednjih se desetljeća bilježi veliki zamah po pitanju povećanja turističkog prometa i ulaganja u nove smještajne kapacitete. Tijekom pandemije COVID-19 turistički je promet značajno opao, no kao i većina ostalih destinacija u Hrvatskom primorju, tako je i Općina Preko ubrzo nakon prestanka pandemije bilježila značajno povećanje turističkih dolazaka i ostvarenih noćenja.

Tablica 2. Struktura komercijalnih i nekomercijalnih smještajnih kapaciteta u Općini Preko u 2024. godini

Smještajni kapaciteti	Broj objekata	Udio	Broj smještajnih jedinica	Udio	Ukupan broj kreveta	Udio
Objekti u domaćinstvu	436	26,39%	731	30,80%	2.734	28,17%
Nekomercijalni smještaj	1.173	71,00%	1.177	49,60%	5.391	55,54%
Hoteli	3	0,18%	43	1,81%	146	1,50%
Ostali ugostiteljski objekti za smještaj	33	2,00%	184	7,75%	722	7,44%
Ukupno	**1.652**	**100,00%**	**2.373**	**100%**	**9.707**	**100%**

Izvor: obrada autora prema podacima Turističke zajednice Općine Preko

Analiza strukture smještajnih kapaciteta u Općini Preko ukazuje na izraženu neravnotežu između komercijalnih i nekomercijalnih oblika smještaja. Nekomercijalni smještaj čini dominantnu stavku ukupne strukture, sudjelujući sa 71,0% u ukupnom broju objekata, 49,60% u broju smještajnih jedinica te 55,54% u ukupnom broju kreveta. Navedeni pokazatelji potvrđeni su i na razini Zadarske županije, gdje je zabilježen najveći broj noćenja turista u nekomercijalnom smještaju u odnosu na ostale županije Republike Hrvatske. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku (2024), u toj je županiji u 2023. godini ostvareno 4,2 milijuna noćenja u nekomercijalnim objektima, što čini 38,8%

ukupno ostvarenih noćenja. Takva visoka zastupljenost nekomercijalnog smještaja otvara mogućnost njegova ograničenog ekonomskog učinka na destinaciju. S druge strane, objekti u domaćinstvu predstavljaju najznačajniji segment komercijalnog smještaja, s udjelom od 26,39% u ukupnom broju objekata, 30,80% u broju smještajnih jedinica te 28,17% u ukupnom broju kreveta. Ovaj segment zauzima središnje mjesto u turističkoj ponudi, budući da generira najveći dio turističkih prihoda te u velikoj mjeri određuje smjer i intenzitet razvoja turističke destinacije.

Tablica 3. Pregled dolazaka, noćenja i prosječne duljine boravka domaćih i stranih turista u Općini Preko 2019.–2024.

Godina	Broj dolazaka	Broj noćenja	Prosječna duljina boravka
2019.	25.722	272.435	**10,59**
2020.	20.980	231.891	**11,05**
2021.	27.178	289.674	**10,66**
2022.	31.139	312.440	**10,03**
2023.	31.961	329.760	**10,32**
2024.	32.906	333.852	**10,15**

Izvor: obrada autora prema podacima Turističke zajednice Općine Preko

Podaci prikazani u *Tablici 3.* ukazuju na kretanje turističkog prometa u Općini Preko u razdoblju od 2019. do 2024. godine kroz broj dolazaka, noćenja i prosječnu duljinu boravka turista. U promatranom razdoblju vidljiv je pad turističkog prometa 2020. godine, nakon čega slijedi kontinuirani oporavak i rast u narednim godinama. U 2019. godini ostvareno je 25.722 dolazaka i 272.435 noćenja, dok je prosječna duljina boravka iznosila 10,59 dana. Tijekom 2020. godine dolazi do smanjenja turističkog prometa na 20.980 dolazaka i 231.891 noćenje, što je posljedica pandemije uzrokovane virusom COVID-19 i raznih restrikcija vezanih uz putovanja. Unatoč tome, prosječna duljina boravka povećala se na 11,05 dana, što upućuje na duži boravak turista u Općini Preko. Od 2021. godine bilježi se oporavak ostvarenjem 27.178 dolazaka i 289.674 noćenja te se tako premašila razina dolazaka i noćenja turistički uspješne 2019. godine. Trend rasta nastavlja se i sljedećih godina te je vrhunac ostvaren 2024. godine s 32.906 dolazaka i 333.852 noćenja. Prosječna duljina boravka tijekom cijelog razdoblja ostaje relativno stabilna te se kreće oko 10 dana, uz blage oscilacije. Navedeni podaci ukazuju na stabilnu turističku potražnju i postupno jačanje turističkog prometa u općini Preko nakon pandemijskog razdoblja.

Tablica 4. prikazuje turistički promet po podvrsti objekta za Općinu Preko u vidu noćenja turista. Razvidno je da objekti u domaćinstvu ostvaruju najveći turistički promet u razdoblju od 2020. do 2024. godine.

Tablica 4. Turistički promet po podvrsti objekta za Općinu Preko 2020.–2024.

Vrsta objekta	Podvrsta objekta	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
		Broj noćenja	Broj noćenja	Broj noćenja	Broj noćenja	Broj noćenja

Objekti u domaćinstvu	Objekti u domaćinstvu	93.712	117.767	124.680	123.468	121.929
Nekomercijalni smještaj	Kuća za odmor (vikendica)	61.780	77.431	82.293	95.801	93.503
Ostali ugostiteljski objekti za smještaj (Druge vrste - skupina kampovi)	Apartman	12.900	17.232	19.730	17.634	19.647
Nekomercijalni smještaj	Kuća stanovnika općine/grada	12.983	9.895	11.544	10.239	11.452
Objekti u domaćinstvu	Kamp u domaćinstvu	11.139	11.796	9.534	9.516	9.149
Kampovi	Kampiralište	10.831	10.900	11.100	11.884	10.394
Kampovi	Kamp	14.210	26.420	32.406	32.982	31.575
Ostali ugostiteljski objekti za smještaj (Druge vrste - skupina kampovi)	Soba za iznajmljivanje	99	249	5	31	8
Hoteli	Pansion	3.032	3.675	3.515	6.061	6.480
Nekomercijalni smještaj	Stan za odmor (vikendica)	5.188	7.054	7.982	11.917	14.981
Ostali ugostiteljski objekti za smještaj (Druge vrste - skupina kampovi)	Kuća za odmor	2.186	2.026	1.845	1.813	1.600
Kampovi	Kamp odmorište	2.437	3.628	3.260	3.734	3.886
Hoteli	Turističko naselje	/	/	/	/	4.324
Nekomercijalni smještaj	Stan stanovnika općine/grada	1.225	1.335	1.333	1.112	1.013
Ostali ugostiteljski objekti za smještaj (Druge vrste - skupina kampovi)	Prenoćište	169	266	186	198	233
Ostali ugostiteljski objekti za smještaj (Druge vrste - skupina kampovi)	Studio apartman	/	/	/	/	38
Hoteli	Hotel baština	/	/	3.027	3.370	3.640
Ukupno		**231.891**	**289.674**	**312.440**	**329.760**	**333.852**

Izvor: obrada autora prema podacima Turističke zajednice Općine Preko

Vidi se također izražen porast broja noćenja s 93.712 na 121.929, dok se u 2024. godini uočava blagi pad u odnosu na prethodnu godinu. Značajan udio imaju kuće za odmor (vikendice) u nekomercijalnom smještaju, koje bilježe rast noćenja s 61.780 u 2020. na 93.503 u 2024. godini. Kampovi također pokazuju rast, što se uočava povećanjem broja noćenja s 14.210 u pandemijskoj 2020. godini na 31.575 u posljednjoj promatranoj godini. Hotelski smještaj ima manji udio u ukupnom prometu, ali se pojavljuju novi oblici poput hotela baštine (3.640 noćenja u 2024.) te turističkog naselja (4.324 noćenja u 2024.).
Osim klasične analize ukupnih dolazaka i noćenja, važno je sagledati i njihovu vremensku raspodjelu tijekom godine. Stoga je analizirana struktura turističkog prometa u Općini Preko u razdoblju od 2019. do 2024. godine. *Tablica 5.* pokazuje izrazitu koncentraciju turističkih aktivnosti u glavnoj turističkoj sezoni.

Tablica 5. Sezonska struktura turističkog prometa u Općini Preko 2019.–2024.

Godina	Glavna sezona		Izvan sezone	
	Broj noćenja	Broj dolazaka	Broj noćenja	Broj dolazaka
2019.	272.435	25.722	0	0
2020.	222.265	20.594	9.626	386
2021.	281.627	26.648	8.047	530
2022.	306.280	30.388	6.160	751
2023.	320.370	31.016	9.390	945
2024.	322.871	31.425	10.981	1.481
Ukupno	**1.725.848**	**165.793**	**44.204**	**4.093**

Izvor: obrada autora prema podacima Turističke zajednice Općine Preko

U promatranom razdoblju ostvareno je ukupno 1.725.848 noćenja i 165.793 dolazaka u glavnoj sezoni, dok je izvan sezone zabilježeno svega 44.204 noćenja i 4.093 dolaska, što potvrđuje naglašenu sezonalnost turističkog prometa. U 2020. godini evidentiran je pad turističkih pokazatelja uslijed pandemije COVID-19, no već od 2021. godine vidljiv je oporavak i kontinuirani rast broja dolazaka i noćenja, pri čemu su najviše vrijednosti ostvarene 2024. godine. Iako je turistički promet izvan glavne sezone relativno nizak, u promatranom razdoblju uočava se njegov postupni porast, što potencijalno ukazuje na određene pomake u smjeru produljenja turističke sezone.

Tablica 6. Popunjenost kapaciteta u Općini Preko 2019.-2024.

Godina	Popunjenost	Popunjenost - aktivni
2019.	10,16%	73,76%
2020.	8,41%	71,37%
2021.	10,17%	74,27%
2022.	10,41%	74,55%
2023.	10,57%	74,71%
2024.	10,11%	73,80%
Ukupno	**8,62%**	**73,84%**

Izvor: obrada autora prema podacima Turističke zajednice Općine Preko

Ukupna popunjenost u analiziranom razdoblju kreće se u rasponu od približno 8% do 10%, što ukazuje na nisku razinu ukupne iskorištenosti smještajnih kapaciteta te implicira postojanje značajnog udjela objekata koji nisu kontinuirano uključeni u turističku ponudu. Nasuprot tome, popunjenost aktivnih smještajnih jedinica stabilno se održava na visokoj razini od oko 73% do 75%, što upućuje na visoku razinu njihove tržišne iskorištenosti te potvrđuje postojanje stabilne i relativno snažne potražnje unutar segmenta aktivnih kapaciteta. Uočeni nesrazmjer između ukupne i aktivne popunjenosti može se objasniti kombiniranim utjecajem sezonalnosti i ograničene godišnje aktivacije smještajnih kapaciteta. Naime, turizam u promatranim otočnim destinacijama izrazito je sezonskog karaktera, pri čemu se najveći dio turističke aktivnosti odvija tijekom ljetnih mjeseci. Posljedično, velik broj objekata koristi se samo u razdoblju vršne sezone, dok u ostatku godine ostaje djelomično ili u potpunosti neiskorišten, što značajno snižava ukupnu godišnju popunjenost.

Provedena analiza najvažnijih emitivnih tržišta po dolascima za Općinu Preko u 2024. godini prikazana je na *Grafikonu 1*.

Grafikon 1. Najvažnija emitivna tržišta po dolascima u 2024. godini

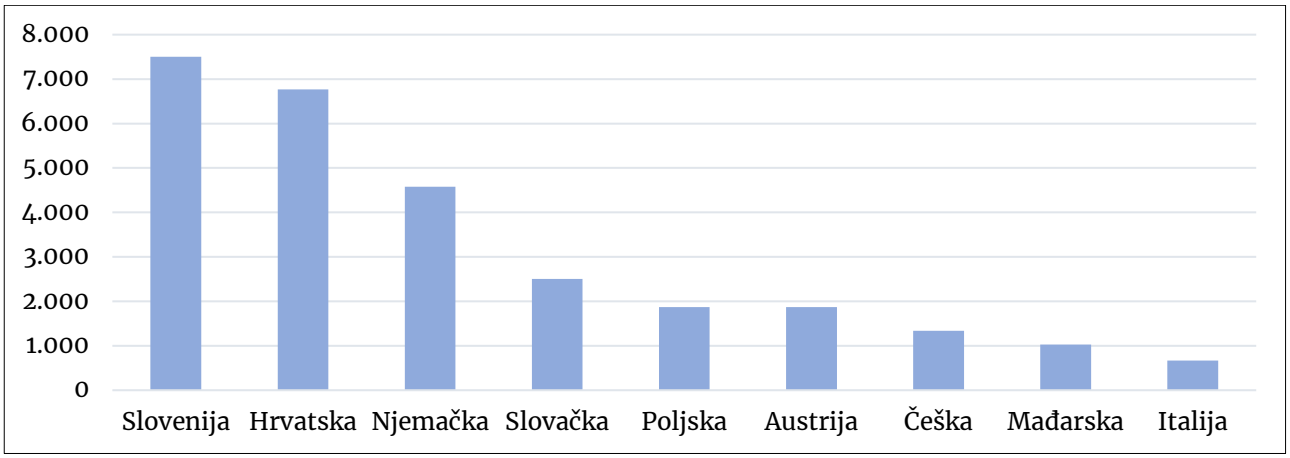

Izvor: obrada autora prema podacima Turističke zajednice Općine Preko

U *Grafikonu 1.* se može primijetiti da najveći broj dolazaka ostvaruju turisti iz Slovenije (7.506), što ovo tržište čini najznačajnijim izvorom turističke potražnje. Slijede domaći turisti iz Hrvatske (6.770) te turisti iz Njemačke (4.579), koji također čine važan segment ukupnog turističkog prometa. Značajan, ali nešto manji udio ostvaruju turisti iz Slovačke (2.503), Poljske (1.868) i Austrije (1.867), dok se manji broj dolazaka bilježi s tržišta Češke (1.337), Mađarske (1.024) i Italije (665). Promatrana struktura emitivnih tržišta upućuje na izrazitu zastupljenost turista iz susjednih i srednjoeuropskih zemalja, što je karakteristično za turističke destinacije na hrvatskoj obali. Takva geografska raspodjela turističke potražnje ukazuje na važnost blizine i dobre regionalne povezanosti s emitivnim tržištima u formiranju ukupnog turističkog prometa destinacije.

2.2. OPĆINA KALI

Općina Kali nalazi na sjeveroistočnom dijelu otoka Ugljana. Zahvaljujući blizini kopna i dobro razvijenoj otočnoj prometnoj mreži, ima povoljan prometni položaj na samome otoku i u odnosu na grad Zadar.

2.2.1. Opći podaci o Općini Kali

Naselje Kali se u pisanim izvorima prvi put spominje 1299. godine. No, arheološki nalazi s lokaliteta Orjak smještenog iznad Kali, upućuju na to da je taj prostor bio naseljen još u prapovijesnom razdoblju nakon čega se može pratiti kontinuiran razvoj naseljenosti sve do danas. Stoljećima je razvoj naselja ovisio mahom o primarnim djelatnostima, posebice ribarstvu, koje je i danas dosta zastupljeno i po čemu je naselje Kali prepoznatljivo i u suvremenom kontekstu kao jedno od tradicionalno ribarskih naselja na hrvatskim otocima. Ono je jedan od najprepoznatljivijih elemenata lokalnog identiteta te važan segment gospodarskog razvoja. Nakon višestoljetne dominacije malog priobalnog ribolova, tijekom 20. stoljeća dolazi do značajnih tehnoloških i organizacijskih iskoraka u razvoju ribarstva. Već od 1920-ih godina lokalni ribari prelaze na korištenje većih ribarskih plovila, dok se od 1960-ih godina lokalni ribari postupno integriraju u međunarodne ribolovne operacije, osobito u aktivnosti vezane za ulov tune diljem Pacifika. U suvremeno doba Kali raspolažu moderniziranom i dobro opremljenom ribarskom flotom, pri čemu se ribarstvo nadopunjuje razvijenom marikulturnom proizvodnjom, posebice kaveznim uzgojem tuna i bijele ribe te preradom plave ribe. Značajan broj stanovnika profesionalno je vezan uz pomorstvo koje je također dio kaljske tradicije te su mnogi stanovnici Kali zaposleni u domaćim i inozemnim brodarskim kompanijama. Poljoprivreda nije značajnije razvijena, izuzev maslinarstva, te uzgoj i prerada maslina predstavljaju važan segment lokalnog gospodarstva. U novije vrijeme sve je veći naglasak na razvoju turizma koji je postao jedna od vodećih djelatnosti diljem otoka pa tako i u naselju Kali. Razvoj turizma temelji se na privatnom smještaju i ugostiteljstvu, a razvijaj se i niz pratećih trgovačkih i uslužnih djelatnosti (Općina Kali, n. d.). U Kalima je i nadalje prisutna arhaična čakavska jezična varijanta poznata kao kualjski govor, kojom se ravnopravno služe pripadnici svih generacija. Ovaj dugotrajno očuvani arhaični idiom predstavlja vrijedan pokazatelj snažne identitetske povezanosti i lokalne lojalnosti kaljske zajednice prema vlastitom zavičaju (Turistička zajednica Općine Kali. n.d.).

Tablica 7. Profil Općine Kali kao turističke destinacije

Lokacija: Općina Kali	Općina Kali
Prometna povezanost	
Udaljenost od zračne luke (u km)	< 10 km
Povezanost sa međunarodnim zračnim lukama (broj luka 2025.)	70
Povezanost s domaćim zračnim lukama (broj luka 2025.)	4
Broj brodskih/brzobrodskih linija (2025. - izvan sezone-visoka sezona)	Zadar-Preko 9-11
Broj trajektnih linija (2025. - izvan sezone-visoka sezona)	Zadar-Preko 17-18 Biograd-Tkon 11-19
Broj otočnih autobusnih linija (2025.)	6
Duljina cestovne mreže D110	41,6 km
Geografska obilježja	

Površina (u km²)	9,08 km²
Naselja	Kali
Naseljeni otoci	Ugljan
Prevladavajuća vrsta reljefa	brežuljkasti
Najveći vrh	Kobiljak, 199 m n/v
Klimatska obilježja	
Ukupna godišnja količina oborine (mm) (2024.)	1.007,5
Prosječni godišnji broj dana s oborinama većim od 1 mm	87,4
Broj vedrih dana (s dvije ili više desetine neba)	115
Srednja temperatura zraka za lipanj, srpanj i kolovoz (1961.-2024.)	23,5
Srednje trajanje osunčavanja (ukupno sati/godišnje 1961.-2024.)	2.590,8
Stanovništvo	
Broj stalnih stanovnika Općine (2021.)	1.585
Broj stalnih stanovnika Općine (2011.)	1.638
Udio mladog (0-14 god) stanovništva (2021.)	12,1%
Udio zrelog (15-64 god) stanovništva (2021.)	59,1%
Udio starog (65 i više god) stanovništva (2021.)	28,8%

Izvor: obrada autora prema podacima Državnog zavoda za statistiku, Turističke zajednice Općine Kali i Općine Kali

2.2.2. Prometna povezanost

Naselje Kali se nalazi na sjeveroistočnoj obali otoka Ugljana, uz Zadarski kanal, te ima povoljan prometni položaj zahvaljujući blizini kopna i dobro razvijenoj otočnoj prometnoj mreži. Iako u samom naselju nema trajektne luke za prijevoz vozila prema kopnu, Kali je neposredno povezano s trajektnom lukom Preko, koja predstavlja glavno prometno čvorište otoka Ugljana. Preko ima izravnu povezanost s trajektnom lukom Gaženica i gradskom lukom Zadar, iz kojih polaze dnevne trajektne i brodske linije. Izvan sezone organizirano je devet brodskih i 17 trajektnih linija, dok se u srcu turističke sezone broj brodskih linija povećava na 11, a broj trajektnih na 18 dnevno. Kali je cestovno povezano državnom cestom D110, koja prolazi cijelim otokom Ugljanom i povezuje sva veća naselja, uključujući Kukljicu na jugu i Preko u središnjem dijelu otoka. Javna autobusna linija redovito prometuje diljem otoka te je njome omogućena i adekvatna veza s trajektnom lukom Preko. Putem mosta Ždrelac, koji spaja Ugljan i Pašman, omogućena je dodatna prometna povezanost s trajektnom lukom Tkon i gradom Biogradom na Moru. U naselju Kali važnu ulogu ima i lokalna luka, koja je jedna od najznačajnijih ribarskih luka na hrvatskoj obali. Pomorski promet, osobito ribarski i nautički, tradicionalno je snažno razvijen te predstavlja važan segment lokalnog gospodarstva. Na prostoru Općine nema izgrađenih biciklističkih staza, a po pitanju kvalitete ili prohodnosti prometnica kao otežavajućeg čimbenika razvoja prometa, potrebno je naglasiti da kroz staru jezgru naselja Kali vode vrlo uske prometnice koje ponekad otežavaju prometovanje većih vozila.

2.2.3. Geografska obilježja

Općina Kali prostire se na površini od 9,08 km², a cijelo područje nalazi se na naseljenom otoku Ugljanu, u neposrednoj blizini grada Zadra, s kojim je preko luke Preko povezano trajektnim i brodskim linijama. Reljef općine pretežito je brežuljkast, tipičan za krške dalmatinske otoke izgrađene od vapnenačkih stijena. Najviša točka je vrh Kobiljak, koji

doseže 199 metara nadmorske visine i predstavlja dominantnu uzvisinu na području općine. Padine se postupno spuštaju prema obali, gdje je smješteno naselje Kali s prirodno zaštićenom lukom. Prostor općine obilježavaju kamenite površine, suhozidi i terasiraneobradive parcele koje su stoljećima prilagođavane maslinarstvu i drugim poljoprivrednim djelatnostima. Prirodni pokrov čine makija i borove šume. Što se tiče hidrografskih obilježja, zbog krške građe terena nema stalnih površinskih vodotokova ni značajnijih izvora površinske vode. Vodoopskrba otoka Ugljana, a time i njegovih naselja, riješena je izgradnjom sustava koji je podmorskim cjevovodom povezao otok s kopnenom vodovodnom mrežom iz smjera Zadra. Prije uspostave tog sustava stanovništvo se uglavnom opskrbljivalo vodom iz gusterni, odnosno prikupljanjem kišnice, te iz manjih lokalnih izvora ograničenog kapaciteta, što je osobito u sušnim razdobljima predstavljalo značajan problem. Povezivanjem na kopneni vodovod osigurana je stabilna i kvalitetna opskrba pitkom vodom, čime su znatno poboljšani životni uvjeti stanovništva te stvoreni preduvjeti za razvoj turizma, gospodarstva i komunalne infrastrukture na otoku. Najvažniji prirodni element je more, koje ima ključnu ulogu u oblikovanju krajobraza i gospodarskog razvoja. Razvedena obala i povoljan položaj uz Zadarski kanal omogućili su razvoj ribarstva, pomorstva i u novije vrijeme turizma, koji su temeljne gospodarske djelatnosti općine.

2.2.4. Klimatska obilježja

Područje Općine Kali, isto kao i ostale općine otoka Ugljana, pripada tipu umjereno tople kišne klime sa suhim ljetima ili klimi masline. Na prostou općine ljeta su suha i vruća, a zime blage i kišovite. Na klimatske prilike utjecaj imaju geografski položaj, sekundarna cirkulacija zraka, ponajprije prevladavajući utjecaj azorskog maksimuma ljeti te islandskog minimuma i sibirskog maksimuma zimi, te dnevna cirkulacija zraka. Ukupna godišnja količina oborine u 2024. godini iznosila je 1.007,5 mm, dok je prosječni godišnji broj dana s oborinama većim od 1 mm bio 87,4 dana. Oborine se javljaju pretežito u hladnijem dijelu godine. Broj vedrih dana u godini, odnosno dana s dvije ili više desetine vedrog neba, iznosi 115, što potvrđuje velik broj sunčanih razdoblja tijekom godine i omogućuje, uz ostale povoljne uvjete, razvoj kupališnog turizma. Srednja temperatura zraka u ljetnim mjesecima (lipanj, srpanj i kolovoz) za razdoblje od 1961. do 2024. godine iznosi 23,5 °C, što ukazuje na topla i stabilna ljeta karakteristična za jadransko područje. Srednje godišnje trajanje osunčavanja u razdoblju 1961.–2024. iznosi 2.590,8 sati, što svrstava ovo područje među sunčanije dijelove Hrvatske. Ovakvi klimatski uvjeti pogodni su za razvoj turizma, maslinarstva, vinogradarstva i ostalih mediteranskih kultura te značajno utječu na kvalitetu života i gospodarske aktivnosti na području Općine Kali. Klimatski uvjeti pogodovali su razvoju bogate mediteranske vegetacije koja je posebno razvijena izvan naselja.

2.2.5. Stanovništvo

Prema rezultatima Popisa stanovništva iz 2021. godine u Općini Kali, koja obuhvaća istoimeno naselje, živjelo je 1.585 stanovnika. U odnosu na Popis iz 2011. godine, kada je evidentirano 1.638 stanovnika, riječ je o smanjenju od oko 3,2 %, što upućuje na blagi

depopulacijski trend. Iako je pad znatno umjereniji nego u nekim drugim otočnim sredinama, i dalje potvrđuje prisutnost dugoročnih demografskih izazova karakterističnih za hrvatske otoke. Dobna struktura stanovništva pokazuje obilježja starenja. Udio mladog stanovništva (0–14 godina) u 2021. godini iznosio je 12,1 %, dok je udio starog stanovništva (65 i više godina) bio 28,8 % što je neznatno niže u odnosu na vrijednost udjela starog stanovništva svih hrvatskih otoka. Takav odnos upućuje na nepovoljnu dobnu strukturu, premda je stanje povoljnije nego u ostale dvije otočne općine koje imaju izraženiji udio starog i manji udio mladog stanovništva. Unatoč tome, proces starenja dugoročno smanjuje udio radno sposobnog stanovništva, što može negativno utjecati na gospodarsku vitalnost i razvojne mogućnosti općine. U međupopisnom razdoblju 2012.–2021. godine Općina Kali bilježila je negativnu prirodnu promjenu, odnosno broj umrlih bio je veći od broja rođenih. Istodobno je ukupna migracijska bilanca bila pozitivna, što znači da je broj doseljenih bio veći od broja odseljenih stanovnika. Takva kombinacija negativnog prirodnog kretanja i pozitivnog migracijskog salda ublažila je ukupni pad broja stanovnika, ali nije u potpunosti zaustavila proces demografske regresije. Dio evidentiranog doseljavanja može se objasniti i tzv. administrativnim doseljavanjem, odnosno prijavom prebivališta u Kalima bez nužnog trajnog boravka, što je česta pojava u atraktivnim obalnim i otočnim sredinama. Sveukupno gledano, Općina Kali suočava se s umjerenim padom broja stanovnika i procesom starenja, no zahvaljujući relativno većem udjelu mladih u odnosu na pojedine druge otočne općine te snažnoj gospodarskoj tradiciji, osobito u ribarstvu i pomorstvu, i dalje raspolaže demografskim razvojnim potencijalom.

2.2.6. Obilježja turizma Općine Kali

Turizam u Općini Kali posljednjih desetljeća bilježi rast po pitanju povećanja turističkog prometa i otvaranje smještajnih kapaciteta.

Tablica 8. Struktura komercijalnih i nekomercijalnih smještajnih kapaciteta u Općini Kali u 2024. godini

Smještajni kapaciteti	Broj objekata	Udio	Broj smještajnih jedinica	Udio	Ukupan broj kreveta	Udio
Objekti u domaćinstvu	128	35,16%	210	46,88%	749	38,59%
Nekomercijalni smještaj	231	63,46%	231	51,56%	1.149	59,20%
Ostali ugostiteljski objekti za smještaj (apartman, kuća za odmor, studio apartman)	5	1,37%	7	1,56%	43	2,22%
Ukupno	**364**	**100,00%**	**448**	**100%**	**1.941**	**100%**

Izvor: obrada autora prema podacima Turističke zajednice Općine Kali

Analiza strukture smještajnih kapaciteta u Općini Kali pokazuje kapacitet od ukupno 364 objekta s 448 smještajnih jedinica i 1.941 krevetom. Najveći udio pritom zauzima nekomercijalni smještaj, koji čini 63,46% svih objekata, 51,56% smještajnih jedinica te 59,20% ukupnog broja kreveta. Objekti u domaćinstvu predstavljaju drugi najvažniji segment smještajnih kapaciteta, s udjelom od 35,16% u broju objekata, ali s relativno većim udjelom u broju smještajnih jedinica (46,88%) i kreveta (38,59%), pokazujući na veću iskorištenost kapaciteta po objektu. S druge strane, ostali ugostiteljski objekti za smještaj (apartmani, kuće za odmor i studio apartmani) čine tek mali udio ukupne ponude, s udjelima od 1,37% objekata, 1,56% smještajnih jedinica i 2,22% kreveta. Pregledom kretanja dolazaka i noćenja u Općini Kali u razdoblju 2019.–2024. uočava se sličan obrazac turističkog prometa kao i u ostalim analiziranim općinama. Nakon uspješne 2019. godine u kojoj je ostvareno 5.445 dolazaka i 51.017 noćenja, uslijedila je pandemijska 2020. godina s izraženim padom broja dolazaka na 3.689. Situacija se postupno poboljšava te u 2022. godini dolazi do potpunog oporavka, s ostvarenih 6.086 dolazaka i 51.187 noćenja, čime je nadmašena referentna 2019. godina. U 2023. godini bilježi se najveći broj noćenja u promatranom razdoblju (53.517), dok je broj dolazaka iznosio 6.006. Nakon toga, u 2024. godini slijedi blagi pad turističkog prometa, ali razine ostaju relativno stabilne i više u odnosu na pretpandemijsko razdoblje. Turistički promet prikazan je u idućoj tablici.

Tablica 9. Pregled dolazaka, noćenja i prosječne duljine boravka domaćih i stranih turista u Općini Kali 2019.–2024.

Godina	Broj dolazaka	Broj noćenja	Prosječna duljina boravka
2019.	5.445	51.017	**6,62**
2020.	3.689	36.694	**7,0**
2021.	4.801	43.582	**6,8**
2022.	6.086	51.187	**6,73**
2023.	6.006	53.517	**6,83**
2024.	5.951	50.639	**6,73**

Izvor: obrada autora prema podacima Turističke zajednice Općine Kali

Iako prema strukturi kapaciteta dominira nekomercijalni smještaj, analiza turističkog prometa pokazuje da najveći broj noćenja ostvaruju objekti u domaćinstvu, odnosno privatni smještaj (*Tablica 10.*). Ova kategorija obuhvaća različite oblike smještaja, uključujući standardne smještajne jedinice, robinzonski smještaj i objekte na OPG-u, te bilježi kontinuirani rast do 2023. godine, uz blago smanjenje u 2024. U kategoriji kuća za odmor unutar ostalih ugostiteljskih objekata za smještaj zabilježen je izrazit pad broja noćenja u 2024. godini u odnosu na prethodnu godinu (69%), što upućuje na značajne promjene u ponudi ili potražnji unutar ove kategorije. Unutar nekomercijalnog smještaja, kuće za odmor (vikendice) ostvaruju značajan udio u ukupnim noćenjima, dok kuće stanovnika bilježe trend postupnog smanjenja nakon 2021. godine.

Tablica 10. Turistički promet po podvrsti objekta za Općinu Kali u razdoblju 2020.–2024.

Podvrsta objekta	Vrsta objekta	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
		Broj noćenja	Broj noćenja	Broj noćenja	Broj noćenja	Broj noćenja
Apartman	Ostali ugostiteljski objekti za smještaj	317	335	400	217	197
Robinzonski smještaj (kamp u domaćinstvu)	Objekti u domaćinstvu	110	132	144	218	202
Kuća stanovnika općine/grada	Nekomercijalni smještaj	2.481	2.716	2.468	2.049	1.889
Kuća za odmor (vikendica)	Nekomercijalni smještaj	6.284	4.475	5.343	5.982	6.257
Objekti u domaćinstvu	Objekti u domaćinstvu	26.484	34.108	41.068	43.568	41.647
Objekti na OPG-u (seljačkom domaćinstvu)	Objekti u domaćinstvu	89	174	180	67	/
Kuća za odmor	Ostali ugostiteljski objekti za smještaj	921	1.642	1.519	1.326	414
Stan stanovnika općine/grada	Nekomercijalni smještaj	8	/	45	/	/
Stan za odmor (vikendica)	Nekomercijalni smještaj	/	/	20	90	33
Ukupno		**36.694**	**43.582**	**51.187**	**53.517**	**50.639**

Izvor: obrada autora prema podacima Turističke zajednice Općine Kali

Izražena sezonalnost tipična za hrvatske otočne destinacije, najbolje se uočava pregledom dolazaka i noćenja u glavnoj sezoni i izvan nje prikazana u *Tablici 11.*

Tablica 11. Sezonska struktura turističkog prometa u Općini Kali 2019.–2024.

Godina	Glavna sezona		Izvan sezone	
	Broj noćenja	Broj dolazaka	Broj noćenja	Broj dolazaka
2019.	51.017	5.445	0	0
2020.	34.429	3.562	2.265	127
2021.	42.337	4.703	1.245	98
2022.	49.836	5.976	1.351	110

2023.	52.134	5.856	1.383	150
2024.	48.373	5.828	2.266	123
Ukupno	**278.126**	**31.370**	**8.510**	**608**

Izvor: obrada autora prema podacima Turističke zajednice Općine Kali

Ukupan broj noćenja (278.126) i dolazaka (31.370) ostvaren je u glavnoj sezoni, što pokazuje da se oko 97% noćenja i 98% dolazaka realizira upravo u tom razdoblju. Zanimljivo je istaknuti da se, unatoč izrazitom padu broja noćenja u 2020. godini, istodobno bilježi nešto veći promet izvan sezone (2.265 noćenja i 127 dolazaka). Turistički promet izvan sezone ostaje nizak tijekom cijelog promatranog razdoblja, iako se u 2024. godini bilježi njegovo blago povećanje u noćenjima. Minimalna turistička aktivnost u predsezoni i posezoni upućuje na značajan potencijal za razvoj specifičnih oblika turizma koji bi potaknuli potražnju izvan glavne sezone.
Snažna sezonalnost poslovanja izražena je i uvidu ukupne popunjenosti i popunjenosti aktivnih kapaciteta. Velik dio smještajnih kapaciteta aktivan je samo tijekom određenog dijela godine, pri čemu prosječna popunjenost aktivnih kapaciteta iznosi 81,78%.

Tablica 12. Popunjenost kapaciteta u Općini Kali 2019.–2024.

Godina	Popunjenost	Popunjenost - aktivni
2019.	8,72%	85,34%
2020.	6,13%	80,76%
2021.	7,20%	81,48%
2022.	8,11%	78,84%
2023.	8,26%	84,28%
2024.	7,64%	79,91%
Ukupno	**6,85%**	**81,78%**

Izvor: obrada autora prema podacima Turističke zajednice Općine Kali

Vrlo je važno istaknuti i prikazati tržišta koja najviše gravitiraju destinaciji Općine Kali. Navedeno je prikazano u donjem grafikonu.

Grafikon 2. Najvažnija emitivna tržišta u Općini Kali po dolascima u 2024. godini

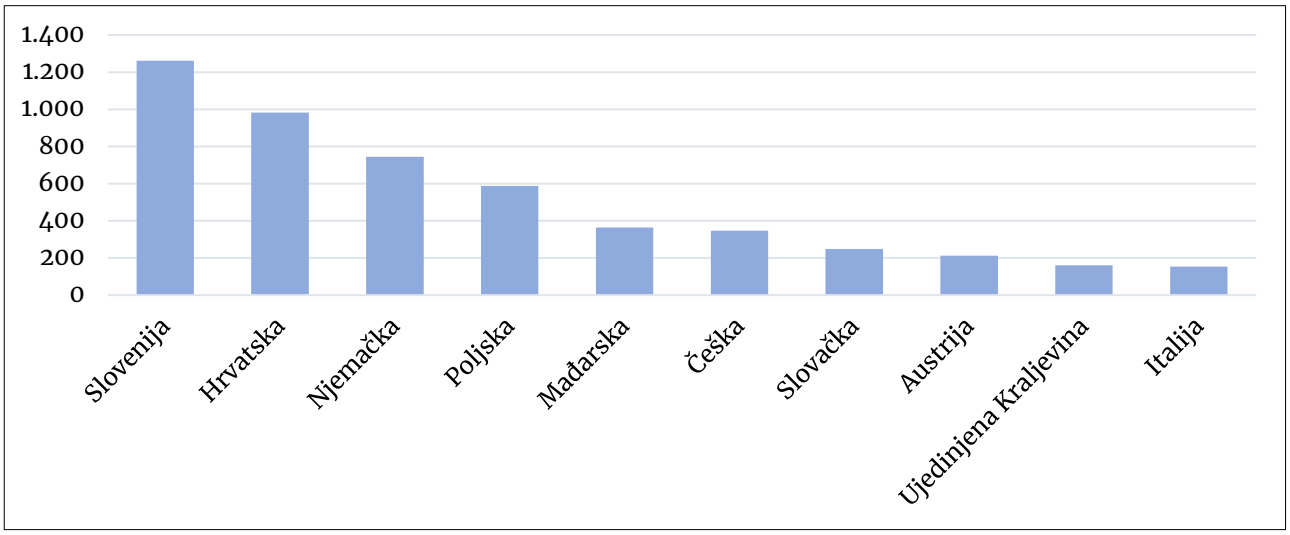

Izvor: obrada autora prema podacima Turističke zajednice Općine Kali

Vodeće emitivno tržište prema broju dolazaka u 2024. godini bila je Slovenija (1.261). Nakon Slovenije, najveći broj turističkih dolazaka ostvaren je s domaćeg tržišta Hrvatske (982), a potom tradicionalno snažnog njemačkog tržišta (744). Ujedno je jasno uočljiva i izražena privlačnost destinacije tržištima srednjoistočne Europe, osobito Poljskoj (587), Mađarskoj (364) i Češkoj (346), što potvrđuje njihovu sve važniju ulogu u strukturi turističkih dolazaka. Također, iz prikazanih podataka može se uočiti da su tržišta čiji gosti najviše posjećuju Općinu Kali uglavnom dobro cestovno povezana s Hrvatskom. Iznimku čine Ujedinjeno Kraljevstvo, kojoj je dostupnost destinacije olakšana putem Zračne luke Zadar (Zemunik), dok talijansko tržište, uz cestovni promet, ima dodatnu prednost dobre trajektne povezanosti s hrvatskom obalom.

2.3. OPĆINA KUKLJICA

Općina Kukljica smještena je na jugoistočnom dijelu otoka Ugljana. Zahvaljujući blizini mosta Ždrelac koji povezuje otoke Ugljan i Pašman Također ima povoljan prometni položaj na otoku Ugljanu.

2.3.1. Opći podaci o Općini Kukljica

Općina Kukljica razvijala se kroz stoljeća kao ribarsko i pomorsko mjesto snažno povezano s obližnjim Zadrom, koji je bio administrativno, gospodarsko i crkveno središte šireg područja. Područje je bilo naseljeno još u antičko doba, dok se samo naselje u povijesnim izvorima prvi put spominje u 15. stoljeću. Tijekom mletačke uprave Kukljica se oblikovala kao važno pomorsko središte, a stanovništvo se bavilo ribarstvom, brodogradnjom i pomorskom trgovinom. U 19. i početkom 20. stoljeća mjesto doživljava značajan društveno-gospodarski razvoj.. Kulturni i vjerski identitet mjesta snažno je vezan uz župnu crkvu sv. Jeronima te crkvu Gospe od Sniga iz 17. stoljeća, smještenu na jugo otoka Ugljana, uz koju je vezana tradicionalna pomorska procesija 5. kolovoza, jedna od najslikovitijih na Jadranu. U suvremenom razdoblju Kukljica se razvija kao turističko

naselje, zadržavajući pritom elemente tradicionalne otočne arhitekture i snažnu pomorsku baštinu, dok je izgradnja mosta Ždrelac dodatno unaprijedila njezinu prometnu povezanost i gospodarski razvoj.

Tablica 13. Profil Općine Kukljica kao turističke destinacije

Lokacija: Općina Kukljica	Općina Kukljica
Prometna povezanost	
Udaljenost od zračne luke (u km)	< 10 km
Povezanost sa međunarodnim zračnim lukama (broj luka 2025.)	70
Povezanost s domaćim zračnim lukama (broj luka 2025.)	4
Broj brodskih/brzobrodskih linija (2025. - izvan sezone-visoka sezona)	Zadar-Preko 9-11
Broj trajektnih linija (2025. - izvan sezone-visoka sezona)	Zadar-Preko 17-18 Biograd-Tkon 11-19
Broj otočnih autobusnih linija (2025.)	6
Duljina cestovne mreže D110	41,6 km
Geografska obilježja	
Površina (u km²)	6,98 km²
Naselja	Kukljica
Naseljeni otoci	Ugljan
Prevladavajuća vrsta reljefa	brežuljkasti
Najveći vrh	Straža, 152 m n/v
Klimatska obilježja	
Ukupna godišnja količina oborine (mm) (2024.)	1.007,5
Prosječni godišnji broj dana s oborinama većim od 1 mm	87,4
Broj vedrih dana (s dvije ili više desetine neba)	115
Srednja temperatura zraka za lipanj, srpanj i kolovoz (1961.-2024.)	23,5
Srednje trajanje osunčavanja (ukupno sati/godišnje 1961.-2024.)	2.590,8
Stanovništvo	
Broj stalnih stanovnika Općine (2021.)	628
Broj stalnih stanovnika Općine (2011.)	714
Udio mladog (0-14 god) stanovništva (2021.)	7,2%
Udio zrelog (15-64 god) stanovništva (2021.)	51,4%
Udio starog (65 i više god) stanovništva (2021.)	41,4%

Izvor: obrada autora prema podacima Državnog zavoda za statistiku, Turističke zajednice Općine Kukljica i Općine Kukljica

2.3.2. Prometna povezanost

Kukljica se nalazi na jugoistočnom dijelu otoka Ugljana i ima povoljan prometni položaj zahvaljujući blizini mosta Ždrelac, koji povezuje otoke Ugljan i Pašman. Ova cestovna povezanost omogućuje izravan pristup trajektnoj luci Tkon na Pašmanu, kao i luci Preko na Ugljanu, čime je Kukljica dobro integrirana u prometnu mrežu Ugljana i Pašmana. Glavna cestovna poveznica na otoku je državna cesta D110, koja prolazi kroz Ugljan i povezuje Kukljicu s ostalim naseljima na otoku te s trajektnom lukom Preko, odakle prometuje redovita trajektna linija prema Zadru. Zahvaljujući toj liniji, stanovnici Kukljice imaju svakodnevnu vezu s kopnom, što omogućuje lakše putovanje na posao, školovanje i opskrbu. Pomorski promet također ima značajnu ulogu. Kukljica raspolaže lukom koja služi lokalnom stanovništvu, ribarima i nautičarima. Tijekom turističke sezone promet morem dodatno se pojačava, osobito zbog blizine Nacionalnog parka Kornati i atraktivnih otočnih uvala. Zbog kombinacije cestovne povezanosti preko mosta Ždrelac i trajektnih

veza prema Zadru i Biogradu na Moru, Kukljica ima relativno dobru prometnu dostupnost u odnosu na mnoge druge otočne sredine, što pridonosi razvoju turizma i kvaliteti života lokalnog stanovništva.

2.3.3. Geografska obilježja

Općina Kukljica smještena je na jugoistočnom dijelu otoka Ugljana te obuhvaća jedno istoimeno naselje, Kukljicu. Prostire se na površini od 6,98 km², a cjelokupno područje nalazi se na naseljenom otoku Ugljanu, u neposrednoj blizini prolaza Ždrelac koji povezuje i razdvaja otoke Ugljan i Pašman. Reljef općine pretežito je brežuljkast, tipičan za krške dalmatinske otoke izgrađene od vapnenca. Najviša točka je vrh Straža, koji se uzdiže 152 metra nad morem i predstavlja dominantnu uzvisinu na području općine. S povišenih dijelova pružaju se široki vidici prema Zadarskom i Pašmanskom kanalu te okolnim otocima zadarskog arhipelaga. Obala je razvedena, s brojnim manjim uvalama, prirodnim lukama i plažama, što prostoru daje značajnu krajobraznu i turističku vrijednost. Među značajnijim uvalama, posebno se ističe plitka pješčana uvala Sabuša, smještena na jugoistočnoj obali otoka. Što se tiče hidrografskih obilježja, na području općine nema površinskih tokova niti značajnijih pojava površinske vode, što je posljedica krške građe terena koja omogućuje brzo procjeđivanje oborinskih voda u podzemlje. Najvažnija hidrografska pojava i temeljno prirodno obilježje općine jest okolno more. More ima presudnu ulogu u razvoju gospodarskih djelatnosti, osobito pomorstva i ribarstva, koji imaju dugu tradiciju u Kukljici. U novije vrijeme more je i ključni resurs za razvoj turizma, posebice nautičkog i kupališnog turizma. Zahvaljujući svom položaju između dvaju kanala i blizini brojnih otočića i prirodnih uvala, Kukljica ima povoljne uvjete za razvoj pomorskog prometa, ribolov i turističku valorizaciju obalnog prostora.

2.3.4. Klimatska obilježja

Područje Općine Kukljica također pripada tipu umjereno tople kišne klime sa suhim ljetima (Csa klima po Köppenu) te ju obilježavaju vruća i suha ljeta te blage i kišovite zime. Ukupna godišnja količina oborine u 2024. godini iznosila je 1.007,5 mm, dok je prosječni godišnji broj dana s oborinama većim od 1 mm bio 87,4 dana. Oborine se javljaju uglavnom u hladnijem dijelu godine. Broj vedrih dana u godini, odnosno dana s dvije ili više desetine vedrog neba, iznosi 115, što potvrđuje velik broj sunčanih razdoblja tijekom godine. Srednja temperatura zraka u ljetnim mjesecima (lipanj, srpanj i kolovoz) za razdoblje od 1961. do 2024. godine iznosi 23,5 °C, što ukazuje na topla i stabilna ljeta koja obilježavaju cijelo jadransko područje. Srednje godišnje trajanje osunčavanja u razdoblju 1961.–2024. iznosi 2.590,8 sati. Klimatski uvjeti pogodni su za razvoj turizma, za uzgoj mediteranskih kultura te značajno utječu na kvalitetu života i gospodarske aktivnosti na području Općine Kukljica.

2.3.5. Stanovništvo

Prema posljednjem popisu stanovništva iz 2021. godine, u Općini Kukljica koja obuhvaća istoimeno naselje, živi svega 628 stanovnika. U odnosu na prethodni Popis proveden 2011.

godine broj stanovnika je opao za 12,0%. U istom su razdoblju svi hrvatski otoci izgubili 3,5% stanovnika. Kukljica s obzirom na demografske trendove bilježi značajnu depopulaciju te izrazito starenje. Naime, udio starog stanovništva u tom je naselju 2021. godine iznosio čak 41,4% dok je istodobno udio starog stanovništva na svim hrvatskim otocima bio 29,2%. S druge strane, od svih općina destinacije, Kukljica ima i najmanji udio mladog stanovništva starosti do 15 godina i to svega 7,2%. Takva dobna struktura opasno narušava demografsku sliku, a starenjem se smanjuje udio radno sposobnog u ukupnom stanovništvu što narušava demografsko-gospodarski potencijal općine. U međupopisnom razdoblju Kukljica je bilježila negativnu prirodnu promjenu tj. više je bilo umrlih nego rođenih stanovnika, no ukupna migracijska bilanca u razdoblju 2012.-2021. bila je pozitivna. Isto kao i kod drugih naselja, dio službenih doseljavanja može se objasniti tzv. administrativnim doseljavanjem, odnosno prijavom prebivališta u Kukljici bez nužnog trajnog boravka, što je česta pojava u atraktivnim obalnim i otočnim sredinama. Sve navedeno ukazuje na to da Kukljica, unatoč pozitivnoj migracijskoj bilanci, suočena s izraženom depopulacijom i starenjem stanovništva, ima ozbiljne demografske izazove koji će u budućnosti zahtijevati sustavne mjere poticanja ostanka i doseljavanja mlađeg stanovništva te jačanja lokalnih razvojnih potencijala.

2.3.6. Obilježja turizma Općine Kukljica

Analiza strukture turističkih aktivnosti u vidu kretanja dolazaka i noćenja, kao i prosječne duljine boravka turista, omogućuje sagledavanje načina korištenja postojećih smještajnih kapaciteta te promjena u obrascima boravka domaćih i stranih turista.

Tablica 14. Struktura komercijalnih i nekomercijalnih smještajnih kapaciteta u Općini Kukljica u 2024. godini

Smještajni kapaciteti	Broj objekata	Udio	Broj smještajnih jedinica	Udio	Ukupan broj kreveta	Udio
Objekti u domaćinstvu	85	26,65%	192	26,89%	689	23,60%
Nekomercijalni smještaj	226	70,85%	226	31,65%	1.145	39,21%
Hoteli	1	0,63%	142	39,78%	516	35,34%
Ostali ugostiteljski objekti za smještaj (apartman, kuća za odmor, studio apartman)	6	1,88%	12	1,68%	54	1,85%
Ukupno	**319**	**100,00%**	**714**	**100%**	**2.920**	**100%**

Izvor: obrada autora prema podacima Turističke zajednice Općine Kukljica

Analiza strukture smještajnih kapaciteta u Općini Kukljica također ukazuje na dominaciju nekomercijalnog smještaja, kao što je već uočeno i u Općini Preko. Međutim, iako ove dvije općine imaju sličan udio nekomercijalnog smještaja, razlika se očituje u strukturi njegovih kapaciteta. U Kukljici je udio nekomercijalnog smještaja u ukupnom broju kreveta (47,63%) manji, što upućuje na zaključak da se pretežito radi o manjim smještajnim jedinicama ograničenog kapaciteta. Za razliku od toga, hotelski smještaj u Kukljici ima izrazito važnu ulogu u ukupnim kapacitetima destinacije. Iako je zastupljen s vrlo malim udjelom u ukupnom broju objekata, koncentrira značajan dio smještajnih kapaciteta, što potvrđuje udio od 24,83% smještajnih jedinica i 21,46% ukupnog broja kreveta, odnosno 516 kreveta. Takva raspodjela ukazuje na postojanje jednog većeg objekta koji značajno utječe na ukupnu turističku ponudu. Objekti u domaćinstvu čine 26,73 % ukupnog broja objekata i 28,66% ukupnog broja kreveta, što potvrđuje prisutnost privatnog smještaja kao važnog segmenta turističke ponude u Kukljici.
U nastavku je pokazan dublji uvid u turistički promet same općine za razdoblje od 2019. do 2024. godine u vidu intenziteta korištenja smještaja, sezonalnih oscilacija i promjena u trajanju boravka, koje su važne za daljnje planiranje i upravljanje razvojem turizma u Općini Kukljica. U *Tablici 15.* dan je pregled dolazaka, noćenja i prosječne duljine boravka domaćih i stranih turista u Općini Kukljica za razdoblje 2019. –2024. godine.

Tablica 15. Pregled dolazaka, noćenja i prosječne duljine boravka domaćih i stranih turista u Općini Kukljica 2019.–2024.

Godina	Broj dolazaka	Broj noćenja	Prosječna duljina boravka
2019.	7.493	81.553	**10,92**
2020.	5.130	59.879	**11,73**
2021.	6.435	65.836	**10,25**
2022.	6.399	62.680	**9,86**
2023.	6.532	61.265	**9,43**
2024.	6.612	58.548	**8,97**

Izvor: obrada autora prema podatcima Turističke zajednice Općine Kukljica

U razdoblju od 2019. do 2024. godine turistički promet u Općini Kukljica pokazuje promjenjivu dinamiku, uvjetovanu ponajviše vanjskim okolnostima. Općina Kukljica raspolaže s 2.920 kreveta, a najveći obujam turističke aktivnosti ostvaren je u pretpandemijskoj 2019. godini, dok su tijekom 2020. i 2021. godine zabilježene niže razine turističkog prometa. Istodobno, prosječna duljina boravka bila je najdulja u 2020. godini prikazavši 11,73 prosječnih noćenja, što je povezano s manjim brojem dolazaka i duljim pojedinačnim boravcima turista. U razdoblju nakon 2021. godine bilježi se stabilizacija broja dolazaka uz postupno skraćivanje prosječne duljine boravka. Nadalje, u analizi smještajnih kapaciteta Općine Kukljica uključena je i struktura smještajnih odabira domaćih i stranih turista prikazana u *Tablici 16.*

Tablica 16. Turistički promet po podvrsti objekta za Općinu Kukljica u razdoblju 2020.–2024.

Podvrsta objekta	Vrsta objekta	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
		Broj noćenja	Broj noćenja	Broj noćenja	Broj noćenja	Broj noćenja
Apartman	Ostali ugostiteljski objekti za smještaj	1.000	693	967	683	723
Kuća stanovnika općine/grada	Nekomercijalni smještaj	5.547	3.425	3.718	2.741	2.550
Kuća za odmor (vikendica)	Nekomercijalni smještaj	17.167	12.098	10.871	8.877	8.645
Objekti u domaćinstvu	Objekti u domaćinstvu	21.261	27.291	30.292	28.646	27.498
Stan stanovnika općine/grada	Nekomercijalni smještaj	50	310	340	167	122
Stan za odmor (vikendica)	Nekomercijalni smještaj	680	36	364	272	248
Studio apartman	Ostali ugostiteljski objekti za smještaj	23	12	0	0	37
Turističko naselje	Hoteli	14.151	21.971	16.128	19.879	18.725
Ukupno		**59.879**	**65.836**	**62.680**	**61.265**	**58.548**

Izvor: obrada autora prema podatcima Turističke zajednice Općine Kukljica

U razdoblju od 2020. do 2024. godine turistički promet u Kukljici ponajprije je koncentriran u objektima u domaćinstvu, koji predstavljaju dominantnu smještajnu podvrstu i glavno odredište kako domaćih, tako i stranih turista. U ovoj kategoriji broj noćenja porastao je s 21.261 u 2020. godini na 30.292 u 2022. godini, kada je ostvaren i vrhunac noćenja. Nakon 2022. godine broj noćenja postupno pada u objektima u domaćinstvu, ostvarivši 27.498 noćenja u 2024. godini. Također, nekomercijalni smještaj, poput kuća stanovnika i kuća za odmor, pokazuje pad turističkog prometa. Primjerice, kuće za odmor bilježe smanjenje s 17.167 noćenja u 2020. godini na 8.645 noćenja u 2024. godini, dok su kuće stanovnika smanjile promet s 5.547 na 2.550 noćenja. Značajan doprinos ostvaruju i objekti iz skupine hotela (podvrsta turističko naselje), kod kojih je vidljiv stabilan rast s 14.151 noćenja u 2020. na 18.725 u 2024. godini, uz manje oscilacije tijekom promatranog razdoblja.

Ovakva kretanja predstavljaju važan kontekst za daljnju analizu sezonalnosti i strukture turističke ponude u Općini Kukljica. U idućoj tablici prikazana je sezonska struktura turističkog prometa u Općini Kukljica od 2019. do 2024. godine.

Tablica 17. Sezonska struktura turističkog prometa u Općini Kukljica 2019.–2024.

	Glavna sezona		Izvan sezone	
Godina	**Broj noćenja**	**Broj dolazaka**	**Broj noćenja**	**Broj dolazaka**
2019.	81.553	7.493	0	0
2020.	58.318	5.056	1.561	74
2021.	64.425	6.412	1.411	23
2022.	60.909	6.360	1.771	39
2023.	59.871	6.488	1.394	44
2024.	57.560	6.562	988	50
Ukupno	**382.636**	**38.371**	**7.125**	**230**

Izvor: obrada autora prema podatcima Turističke zajednice Općine Kukljica

Turistički promet u općini Kukljica obilježen je izrazitom sezonalnošću, pri čemu se gotovo cjelokupan broj dolazaka i noćenja ostvaruje tijekom glavne sezone. Izvansezonska turistička aktivnost, mjerena brojem noćenja, čini 1,8% ukupnog broja noćenja u navedenom razdoblju, što potvrđuje visoku sezonsku koncentraciju turističkog prometa. Takva struktura upućuje na snažnu ovisnost destinacije o ljetnom turizmu. Godina 2019. vrlo često predstavlja referentnu pretpandemijsku godinu s najvišim vrijednostima noćenja u glavnoj sezoni. U kontekstu Općine Kukljice u 2020. godini zabilježen je znatan pad turističkog prometa uslijed pandemije uzrokovane virusom COVID-19, uz tek simboličnu pojavu izvansezonskih dolazaka. Tijekom 2021. godine djelomično dolazi do oporavka, no bez dostizanja razina iz 2019. godine. U razdoblju od 2022. do 2024. godine u glavnoj sezoni uočava se postupno smanjenje broja noćenja uz istodobni blagi rast broja dolazaka, što upućuje na skraćivanje prosječnog trajanja boravka. Izvan sezone promet ostaje vrlo nizak, bez jasnog trenda rasta. Takav obrazac strukture turističkog prometa potvrđuje i *Tablica 17.* je je prikazana ukupna popunjenost smještajnih kapaciteta i aktivna popunjenost.

Tablica 18. Popunjenost kapaciteta u Općini Kukljica 2019.–2024.

Godina	Popunjenost	Popunjenost - aktivni
2019.	9,54%	72,73%
2020.	7,08%	57,96%
2021.	9,17%	57,26%
2022.	7,32%	63,39%
2023.	6,94%	60,31%
2024.	6,65%	64,25%
Ukupno	**7,34%**	**62,66%**

Izvor: obrada autora prema podatcima Turističke zajednice Općine Kukljica

U razdoblju od 2019. do 2024. godine uočavaju se određene oscilacije u razini popunjenosti smještajnih kapaciteta. Prosječna ukupna popunjenost iznosi 7,34%, što upućuje na nisku razinu iskorištenosti ukupno raspoloživih kapaciteta. Istodobno, popunjenost aktivnih smještajnih jedinica doseže prosječnih 62,66%, pokazujući relativno zadovoljavajuću

razinu iskorištenosti onih kapaciteta koji su bili uključeni u turističku ponudu. Promatrajući po pojedinim godinama, vidljivo je da 2019. godina bilježi najviše vrijednosti popunjenosti, osobito u segmentu aktivnih kapaciteta (72,73%), što se može povezati s uspješnim tržišnim okolnostima u razdoblju prije pandemije. U 2020. godini dolazi do izraženog pada, pri čemu ukupna popunjenost iznosi 7,08%, a popunjenost aktivnih kapaciteta 57,96%, kao posljedica globalnih poremećaja uzrokovanih pandemijom. Tijekom 2021. godine zamjetan je djelomičan oporavak ukupne popunjenosti (9,17%), dok popunjenost aktivnih kapaciteta ostaje na približno istoj razini kao i prethodne godine. U razdoblju od 2022. do 2024. godine prisutan je trend blagog, ali kontinuiranog smanjenja ukupne popunjenosti (s 7,32% na 6,65%), dok se popunjenost aktivnih kapaciteta stabilizira te bilježi umjereni porast, dosežući 64,25% u 2024. godini.

Grafikon 3. Najvažnija emitivna tržišta u Općini Kukljica po dolascima u 2024. godini

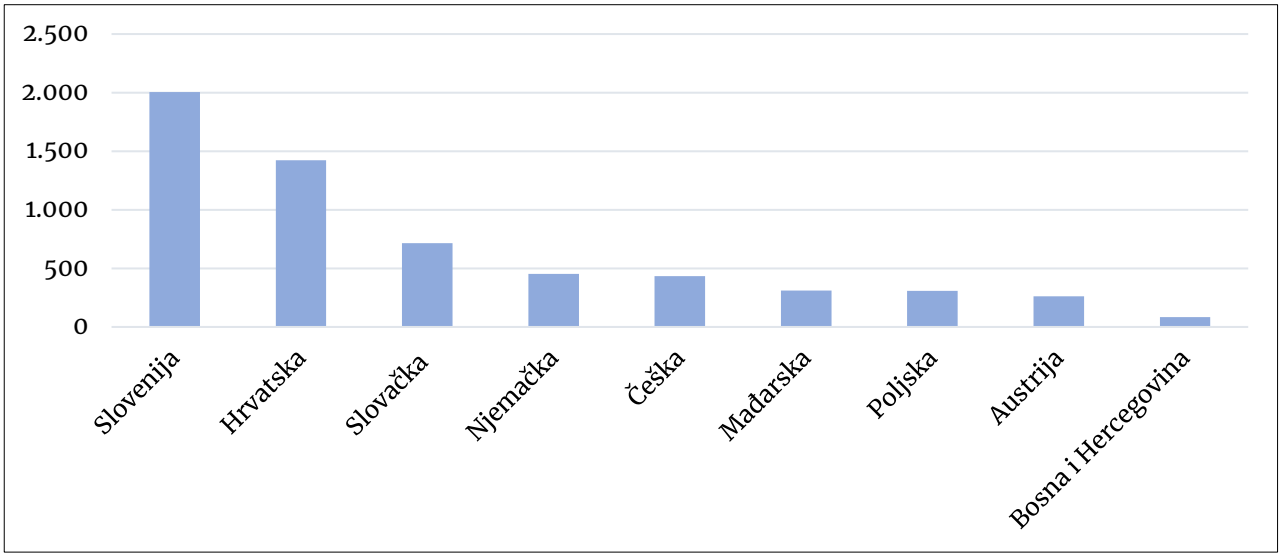

Izvor: obrada autora prema podatcima Turističke zajednice Općine Kukljica

Analizom podataka vidljivo je kako značajan udio turističkih dolazaka ostvaruju turisti iz Slovenije, koji se ističu kao jedno od najvažnijih emitivnih tržišta za ovu destinaciju. Njihova važnost može se objasniti geografskom blizinom, dobrom prometnom povezanošću te dugogodišnjom tradicijom dolaska slovenskih gostiju na hrvatsku obalu. Uz slovensko tržište, u strukturi dolazaka ističe se i relativno visok udio domaćih turista, što dodatno potvrđuje važnost domaćeg tržišta za turistički razvoj destinacije. Značajan udio dolazaka ostvaruju i turisti iz drugih europskih zemalja, osobito iz srednje Europe, što je u skladu s općim obilježjima turističke potražnje u Hrvatskoj. Sukladno tome, za daljnji razvoj turizma u općini Kukljica važno je kontinuirano raditi na jačanju prisutnosti na postojećim tržištima, posebice slovenskom i domaćem, ali i na postupnoj diversifikaciji tržišta kako bi se povećala otpornost destinacije na promjene u turističkoj potražnji.

2.4. OPĆINA TKON

Općina Tkon smještena je na jugoistočnom dijelu otoka Pašmana. Ima važnu prometnu ulogu u zadarskom arhipelagu jer trajektna luka Tkon povezuje otok Pašman s kopnom.

2.4.1. Opći podaci o Općini Tkon

Kulturno-povijesni razvoj Općine Tkon usko je povezan s dugom tradicijom naseljenosti otoka Pašmana i njegovim povoljnim položajem uz Pašmanski kanal. Područje je bilo nastanjeno još u prapovijesno i antičko doba, o čemu svjedoče arheološki nalazi na širem otočnom prostoru, dok se samo naselje Tkon u pisanim izvorima spominje već u ranom srednjem vijeku. Posebno važnu ulogu u povijesti mjesta imao je benediktinski samostan sv. Kuzme i Damjana na brdu Ćokovac iznad Tkona, osnovan u 12. stoljeću. Samostan je stoljećima bio duhovno, kulturno i gospodarsko središte otoka. Redovnici su utjecali na razvoj poljoprivrede, osobito maslinarstva i vinogradarstva, te su pridonosili pismenosti i očuvanju glagoljaške tradicije. Samostanska arhiva i knjižnica bile su važna mjesta čuvanja povijesnih dokumenata i rukopisa. Tijekom razdoblja mletačke uprave Tkon se razvijao kao ribarsko i pomorsko naselje. Stanovništvo se bavilo ribarstvom, pomorstvom, brodogradnjom i trgovinom, a blizina kopna omogućavala je intenzivne gospodarske veze s Biogradom i Zadrom. U 19. i početkom 20. stoljeća pomorstvo i iseljavanje imali su snažan utjecaj na društveni i gospodarski razvoj, pri čemu su povratnici često ulagali u izgradnju kuća i javnih objekata. Sakralna baština, uključujući župnu crkvu sv. Tome i druge manje crkve i kapele, svjedoči o dugoj vjerskoj tradiciji i snažnom identitetu lokalne zajednice. Tradicionalne fešte, procesije i običaji i danas su važan dio kulturnog života. U suvremenom razdoblju Tkon se razvija kao turističko i prometno središte jugoistočnog dijela otoka Pašmana, zadržavajući pritom elemente tradicionalne otočne arhitekture i načina života. Spoj srednjovjekovne samostanske baštine, pomorske tradicije i otočnog identiteta oblikovao je prepoznatljiv kulturno-povijesni profil Općine Tkon.

Tablica 19. Profil Općine Tkon kao turističke destinacije

Lokacija: Općina Tkon	Općina Tkon
Prometna povezanost	
Udaljenost od zračne luke (u km)	< 10 km
Povezanost sa međunarodnim zračnim lukama (broj luka 2025.)	70
Povezanost s domaćim zračnim lukama (broj luka 2025.)	4
Broj brodskih/brzobrodskih linija (2025. - izvan sezone-visoka sezona)	Zadar-Preko 9-11
Broj trajektnih linija (2025. - izvan sezone-visoka sezona)	Zadar-Preko 17-18 Biograd-Tkon 11-19
Broj otočnih autobusnih linija (2025.)	6
Duljina cestovne mreže D110	41,6 km
Geografska obilježja	
Površina (u km^2)	14,90 km^2
Naselja	Tkon, Ugrinić
Naseljeni otoci	Pašman
Prevladavajuća vrsta reljefa	brežuljkasti
Najveći vrh	Veliki Prvenj, 184 m n/v
Klimatska obilježja	

Ukupna godišnja količina oborine (mm) (2024.)	1.007,5
Prosječni godišnji broj dana s oborinama većim od 1 mm	87,4
Broj vedrih dana (s dvije ili više desetine neba)	115
Srednja temperatura zraka za lipanj, srpanj i kolovoz (1961.-2024.)	23,5
Srednje trajanje osunčavanja (ukupno sati/godišnje 1961.-2024.)	2.590,8
Stanovništvo	
Broj stalnih stanovnika Općine (2021.)	748
Broj stalnih stanovnika Općine (2011.)	763
Udio mladog (0-14 god) stanovništva (2021.)	16,6%
Udio zrelog (15-64 god) stanovništva (2021.)	57,0%
Udio starog (65 i više god) stanovništva (2021.)	26,4%

Izvor: obrada autora prema podacima Državnog zavoda za statistiku, Turističke zajednice Općine Tkon i Općine Tkon

2.4.2. Prometna povezanost

Općina Tkon smještena je na jugoistočnom dijelu otoka Pašmana i ima izuzetno važnu prometnu ulogu u zadarskom arhipelagu. Zahvaljujući trajektnoj luci u Tkonu, općina predstavlja glavno prometno čvorište koje povezuje otok Pašman, a neizravno i otok Ugljan s kojim je integriran u jedinstveni cestovni sustav, sa susjednim kopnom. Najvažnija prometna veza je trajektna linija Tkon–Biograd na Moru, koja omogućuje svakodnevnu i učestalu povezanost s kopnom tijekom cijele godine. Ta linija ključna je za svakodnevne cirkulacije stanovništva, opskrbu, gospodarstvo i razvoj turizma. Plovidba traje oko 15–20 minuta, što omogućuje relativno brzu dostupnost kopnenih prometnica i autoceste A1. Otok Pašman povezan je s otokom Ugljanom mostom Ždrelac, čime je osigurana cestovna povezanost s otokom Ugljanom i svim njegovim naseljima i trajektnom lukom Preko – Zadar. Tako Općina Tkon, osim izravne veze s Biogradom, ima i alternativnu prometnu povezanost preko Ugljana sa gradom Zadrom. Broj dnevnih trajektnih linija značajno se povećava u vrijeme turističke sezone i to sa 11 na ukupno 19 što omogućuje razvoj turizma. Cestovna mreža unutar općine povezuje Tkon s ostalim naseljima na otoku Pašmanu. Prometnice su većinom lokalnog i županijskog karaktera te prate obalnu liniju i konfiguraciju terena, a javni prijevoz osigurava se redovitom autobusnom linijom. Uz cestovni i trajektni promet, važnu ulogu ima i pomorski promet, osobito tijekom turističke sezone. Luka Tkon prihvaća trajekte, dok manja privezišta i lučice služe lokalnom stanovništvu, ribarima i nautičarima. Blizina Kornatskog arhipelaga dodatno povećava značaj pomorskog prometa i nautičkog turizma. Zahvaljujući dobroj trajektnoj povezanosti i mostu prema Ugljanu, Općina Tkon ima relativno povoljan prometni položaj u odnosu na općinu Pašman koja se prostire na većem dijelu istoimenog otoka, što pozitivno utječe na svakodnevni život stanovništva i gospodarski razvoj.

2.4.3. Geografska obilježja

Općina Tkon smještena je na jugoistočnom dijelu otoka Pašmana te je u sastavu Zadarske županije. Prostire se na površini od 14,90 km^2 i obuhvaća naselja Tkon i Ugrinić koja se nalaze na otoku Pašmanu, koji je mostom Ždrelac povezan s otokom Ugljanom. Reljef općine pretežito je brežuljkasti sa znatno položenijom SI obalom. Najviša točka na

području općine je vrh Veliki Prvenj, koji doseže 184 metra nadmorske visine i predstavlja dominantnu uzvisinu u lokalnom krajobrazu. S viših dijelova pružaju se pogledi prema Pašmanskom kanalu, Biogradu na Moru i okolnim otočićima. Obala općine razvedena je i obiluje prirodnim uvalama, manjim plažama i pristaništima, što je pogodovalo razvoju ribarstva i pomorstva, a danas i turizma. Istočna obala okrenuta je prema kopnu i zaštićena Pašmanskim kanalom, dok je zapadna strana otvorenija prema pučini i okolnim otocima. Na dijelovima obale na kojima dolazi do neposrednog dodira mora s rastresitim materijalom, posebice prema Pašmanskom kanalu južno od Tkona, dolazi do recentne pojave obalnih klifova podno kojih se akumulira žalo. U Vruljici kod Tkona klifovi su visoki oko 3-4 metra, a na području Sovinja i Poljana 8-10 metara. Radi se o atraktivnim krajolicima koji se mogu koristiti za razvoj turizma. Naselja Tkon i Ugrinić smještena su na SI obali u uskoj dolomitnoj zoni dok u građi stijena većeg dijela općine prevladavaju rudistni vapnenci. U sastav općine, osim dijela glavnog otoka Pašmana, ulaze i okolni manji otočići i hridi zadarskog arhipelaga. Ukupno općina ima 13 otoka i otočića, među većima su Gangaro, Žižanj i Košara, a najmanji je otočić Orlić. U Pašmanskom kanalu nalazi se otok Čavatul i Planac. Među otocima ističe se otočić Žižanj, na kojem se nalaze kuće za odmor i gospodarski objekti, no na tim otočićima ne postoje službeno registrirana naselja niti stalno stanovništvo. Zbog krške građe terena na području općine nema stalnih površinskih vodotokova ni značajnijih površinskih izvora vode, jer se oborinske vode brzo procjeđuju kroz porozno tlo. No dijelom otoka Pašmana nalaze se brojni zdenci (bunari) duž čitave plodne zone u svim naseljima. Najvažnije hidrografsko obilježje prostora je more, koje ima presudnu ulogu u oblikovanju krajobraza i razvoju gospodarstva, osobito ribarstva, marikulture, pomorstva i turizma. Temperature mora se kreću od 12 °C zimi do oko 24,5 °C ljeti. Spoj brežuljkastog reljefa, razvedene obale i izražene povezanosti s morem čini Općinu Tkon tipičnom otočnom sredinom.

2.4.4. Klimatska obilježja

Na otoku Pašmanu ne postoji meteorološka postaja, a najbliža je ona u Biogradu na Moru. Poput ostalih otoka zadarske regije, i otok Pašman klimatski pripada pravoj mediteranskoj klimi, odnosno eumediteranu. Prosječna godišnja vrijednost insolacije, odnosno broj sunčanih sati, iznosi oko 2.600 h, s time da u srpnju iznosi oko 350 h, a u prosincu oko 110 h. Temperature zraka odražavaju povoljna svojstva klime koju obilježavaju blage zime i ugodna ljeta. Prosječno godišnje ima oko 130 vedrih dana, a najviše ih je u ljetnom dijelu godine što uz visoke temperature pogoduje razvoju kupališnog turizma. Godišnja količina oborina u 2024. godini iznosila je oko 1.000 mm, no ako se pogledaju podaci koji se odnose na tridesetogodišnje reprezentativno razdoblje onda se može govoriti o prosječno oko 850 mm oborina godišnje. Oborine su najizrazitije u hladnijem dijelu godine, dok su ljeti uobičajene dugotrajne suše. Najizrazitiji vjetrovi su jugo i bura s time da je buri izložena posebno SI strana otoka Ugljana gdje se nalaze i općinska naselja. Od ostalih vjetrova istaknut je maestral, posebice na jugozapadnim obalama otoka, a prevladava u ljetnom dijelu godine.

2.4.5. Stanovništvo

Prema rezultatima Popisa stanovništva iz 2021. godine Općina Tkon imala je 748 stanovnika, što predstavlja blagi pad u odnosu na 2011. godinu kada su evidentirana 763 stanovnika, odnosno smanjenje od oko 2,0 %. Riječ je o umjerenom depopulacijskom trendu, koji je u skladu s dugoročnim demografskim kretanjima na hrvatskim otocima. Naime, otočna područja već desetljećima suočena su s iseljavanjem mlađeg i radno sposobnog stanovništva, smanjenjem nataliteta te izraženim procesom starenja, što predstavlja jedan od ključnih razvojnih izazova otočnih zajednica. U dobnoj strukturi Općine Tkon 2021. godine udio mladog stanovništva (0–14 godina) iznosio je 16,6 %, dok je udio starog stanovništva (65 i više godina) bio 26,4 %. Iako su prisutni trendovi starenja, relativno solidan udio mlađe populacije ukazuje na nešto povoljniju dobnu strukturu u odnosu na neke druge manje otočne općine. Ipak, smanjenje broja rođenih i povećanje udjela starijih osoba dugoročno utječu na smanjenje radno sposobnog kontingenta i potencijalno ograničavaju gospodarski razvoj. U međupopisnom razdoblju zabilježena je negativna prirodna promjena, odnosno broj umrlih bio je veći od broja rođenih, što je česta pojava u otočnim sredinama s izraženim starenjem stanovništva. S druge strane, ukupna migracijska bilanca u razdoblju 2012.–2021. bila je pozitivna, što znači da je broj doseljenih bio veći od broja odseljenih stanovnika te je time djelomično ublažen ukupni pad broja stanovnika. Dio doseljavanja može se povezati i s administrativnim prijavama prebivališta, što je uobičajeno u obalnim i turistički atraktivnim sredinama. Također je važno istaknuti da se nakon 2011. godine iz naselja Tkon izdvojilo naselje Ugrinić, koje se od 2015. godine vodi kao zasebno statističko naselje, što je utjecalo na promjene u evidentiranju i strukturi stanovništva općine. Sveukupno gledano, Općina Tkon dijeli demografske izazove tipične za hrvatske otoke, ali zahvaljujući prometnoj povezanosti i razvoju turizma zadržava određene razvojne potencijale.

2.4.6. Obilježja turizma Općine Tkon

U svrhu sagledavanja osnovnih obilježja turističkog prometa, u nastavku se prikazuju podaci o strukturi smještajnih kapaciteta, ukupnim dolascima i noćenjima te prosječnoj duljini boravka turista u općini Tkon za razdoblje od 2019. do 2024. godine.

Tablica 20. Struktura komercijalnih i nekomercijalnih smještajnih kapaciteta u Općini Tkon u 2024. godini

Smještajni kapaciteti	Broj objekata	Udio	Broj smještajnih jedinica	Udio	Ukupan broj kreveta	Udio
Objekti u domaćinstvu	194	32,39%	355	39,05%	1.219	36,24%
Nekomercijalni smještaj	392	65,44%	394	43,34%	1.574	46,79%
Kampovi	2	0,33%	140	15,40%	462	13,73%

Ostali ugostiteljski objekti za smještaj (apartman, kuća za odmor, odmaralište za djecu)	9	1,50%	11	1,21%	88	2,62%
Objekti na OPG-u (seljačkom domaćinstvu)	2	0,33%	9	0,99%	21	0,62%
Ukupno	**599**	**100,00%**	**909**	**100%**	**3.364**	**100%**

Izvor: obrada autora prema podatcima Turističke zajednice Općine Tkon

Analiza strukture smještajnih kapaciteta u Općini Tkon pokazuje sličan obrazac kao i u ostalim općinama na otoku, pri čemu dominira nekomercijalni smještaj. S udjelom od 65,44% u ukupnom broju objekata te 46,79% u ukupnom broju kreveta, ovaj oblik smještaja predstavlja najzastupljeniju kategoriju. Objekti u domaćinstvu imaju značajnu ulogu u strukturi smještaja, sudjelujući s 32,39% u ukupnom broju objekata, 39,05% u broju smještajnih jedinica te 36,24% u ukupnom broju kreveta (1.219). U usporedbi s Općinom Preko i Općinom Kukljica, viši udio ovog oblika smještaja može upućivati na izraženiju zastupljenost privatnog smještaja u ukupnoj turističkoj ponudi. Specifičnost Tkona u odnosu na ostale promatrane općine očituje se u prisutnosti kampova, koji, iako čine tek 0,33% ukupnog broja objekata, raspolažu s 15,40% smještajnih jedinica i 13,73% ukupnog broja kreveta, odnosno 462 kreveta. Ovakva struktura ukazuje na značajnu ulogu kamping turizma u ukupnoj turističkoj ponudi destinacije.

Općina Tkon je u pretpandemijskoj 2019. godini zabilježila 10.213 dolazaka i 86.970 noćenja, uz prosječnu duljinu boravka od 8,52 noći. Tijekom 2020. godine evidentiran je očekivani pad broja dolazaka i noćenja, dok se istodobno bilježi porast prosječne duljine boravka na 9,25 noći, što upućuje na dulje, ali rjeđe boravke turista. U 2021. godini turistički promet ponovno doseže razine usporedive s 2019. godinom (*Tablica 21.*).

Tablica 21. Pregled dolazaka, noćenja i prosječne duljine boravka domaćih i stranih turista u Općini Tkon 2019.–2024.

Godina	Broj dolazaka	Broj noćenja	Prosječna duljina boravka
2019.	10.213	86.970	**8,52**
2020.	7.369	68.170	**9,25**
2021.	10.144	90.458	**8,92**
2022.	11.348	98.249	**8,66**
2023.	11.120	96.390	**8,67**
2024.	11.211	97.554	**8,70**

Izvor: obrada autora prema podatcima Turističke zajednice Općine Tkon

U 2022. godini zabilježena je stabilizacija turističkog prometa, dosegavši najveće razine dolazaka i noćenja u odnosu na sve promatrane godine. Neznatne oscilacije turističke aktivnosti bilježe se i u 2023. i 2024. godini, bez izraženih odstupanja. Prosječna duljina boravka tijekom cijelog promatranog razdoblja kreće se u rasponu od približno 8,5 do 9,3 noći, što upućuje na relativno stabilne obrasce boravka turista.

Tablica 22. Turistički promet po podvrsti objekta za Općinu Tkon u razdoblju 2020.–2024.

Podvrsta objekta	Vrsta objekta	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
		Broj noćenja	Broj noćenja	Broj noćenja	Broj noćenja	Broj noćenja
Kampovi	Objekti u domaćinstvu	24.496	35.298	40.945	38.617	39.388
Kuća stanovnika općine	Nekomercijalni smještaj	5.470	5.398	6.223	5.703	4.459
Kuća za odmor (vikendica)	Nekomercijalni smještaj	16.821	8.087	12.798	21.717	18.078
Objekti u domaćinstvu	Objekti u domaćinstvu	42.505	52.801	53.647	54.808	54.654
Objekti na OPG-u (seljačkom domaćinstvu)	Objekti u domaćinstvu	581	934	848	940	849
Kuća za odmor	Ostali ugostiteljski objekti za smještaj	96	111	84	140	1.617
Stan stanovnika općine/grada	Nekomercijalni smještaj	120	56	111	134	90
Stan za odmor (vikendica)	Nekomercijalni smještaj	5.325	2.660	4.698	11.779	10.244
Odmarališ te za djecu	Ostali ugostiteljski objekti za smještaj	492	1.314	2.725	1.885	1.046

Ukupno	**95.906**	**106.659**	**122.079**	**135.723**	**130.425**

Izvor: obrada autora prema podatcima Turističke zajednice Općine Tkon

U razdoblju od 2020. do 2024. godine turistički promet u Općini Tkon ponajviše je koncentriran u objektima u domaćinstvu. U ovoj kategoriji broj noćenja porastao je s 42.505 u 2020. godini na 54.654 u 2024. godini. Također, bitna stavka za Općinu Tkon je u podvrsti smještajnih kapaciteta kampovi, gdje je broj noćenja od 24.496 u 2020. godini porastao na 39.388 u 2024. godini. Nekomercijalni smještaj, poput kuća za odmor (vikendica), doživio je snažan pad u vrijeme najsnažnije pogođene pandemijske godine 2020. (8.087 noćenja), te nakon toga slijedi oporavak s ostvarenih 18.078 noćenja u 2024. godini. Ono što je također zanimljivo u strukturi noćenja po vrsti smještajnih kapaciteta je činjenica da su u 2024. godini svi smještajni kapaciteti ostvarili blagi pad noćenja u odnosu na prethodnu godinu, osim stavki kuća za odmor (komercijalni smještaj) i kampova koji su ostvarili snažan rast u broju noćenja.
Nadalje, u Tablici 23. prikazana je sezonska struktura turističkog prometa. Iz podataka je vidljivo kako je u 2019. godini sav turistički promet ostvaren tijekom glavne sezone, dok se izvansezonski promet počinje bilježiti od 2020. godine.

Tablica 23. Sezonska struktura turističkog prometa u Općini Tkon 2019.–2024.

Godina	Glavna sezona		Izvan sezone	
	Broj noćenja	**Broj dolazaka**	**Broj noćenja**	**Broj dolazaka**
2019.	120.937	11.614	0	0
2020.	94.049	8.629	1.857	82
2021.	105.067	11.161	1.592	118
2022.	119.766	12.397	2.313	198
2023.	133.286	12.498	2.313	198
2024.	128.501	12.498	2.437	159
Ukupno	**701.606**	**68.797**	**10.512**	**755**

Izvor: obrada autora prema podatcima Turističke zajednice Općine Tkon

Tijekom 2020. i 2021. godine zabilježen je očekivani pad broja noćenja i dolazaka u glavnoj sezoni u odnosu na pretpandemijsku godinu, dok je izvansezonski promet ostao ograničenog opsega. Od 2022. godine vidljiv je porast turističke aktivnosti u glavnoj sezoni, pri čemu se najveći broj noćenja bilježi u 2023. godini. U 2024. godini, iako dolazi do pada, i dalje se zadržava visoka razina dolazaka, uz blago smanjenje broja noćenja u glavnoj sezoni u odnosu na prethodnu godinu. Izvansezonski turistički promet tijekom cijelog promatranog razdoblja ostaje razmjerno nizak, iako se bilježi postupni porast u odnosu na početne godine. Ukupna sezonska struktura turističkog prometa u Općini Tkon ukazuje na snažnu ovisnost destinacije o glavnoj turističkoj sezoni, uz ograničenu ulogu izvansezonskog razdoblja u ukupnom obujmu turističke aktivnosti. Ovakva sezonska raspodjela turističkog prometa izravno se odražava i na razinu iskorištenosti smještajnih kapaciteta (*Tablica 24.)*

Tablica 24. Popunjenost kapaciteta u promatranom razdoblju od 2019. – 2024.

Godina	Popunjenost	Popunjenost - aktivni
2019.	12,23%	66,80%
2020.	9,48%	62,99%
2021.	10,41%	62,76%
2022.	11,66%	62,18%
2023.	11,90%	68,37%
2024.	11,03%	63,37%
Ukupno	**9,64%**	**64,47%**

Izvor: obrada autora prema podatcima Turističke zajednice Općine Tkon

Ukupna godišnja popunjenost, koja obuhvaća sve registrirane smještajne kapacitete neovisno o njihovoj stvarnoj uporabi, kreće se oko 10%, dok popunjenost kapaciteta koji su u pojedinoj godini bili aktivni premašuje 60%. Ovakav odnos potvrđuje visoku razinu korištenja smještajnih kapaciteta tijekom razdoblja njihove stvarne dostupnosti na tržištu, uz istodobno ograničeno korištenje izvan glavne turističke sezone. Međutim, važno je naglasiti i izvor turističke potražnje koji, prema prikazanim podacima za 2024. godinu, u Općini Tkon najvećim dijelom proizlazi iz slovenskog tržišta. Struktura dolazaka prema zemlji podrijetla dana je u idućem grafikonu.

Grafikon 4. Najvažnija emitivna tržišta u Općini Tkon po dolascima u 2024. godini

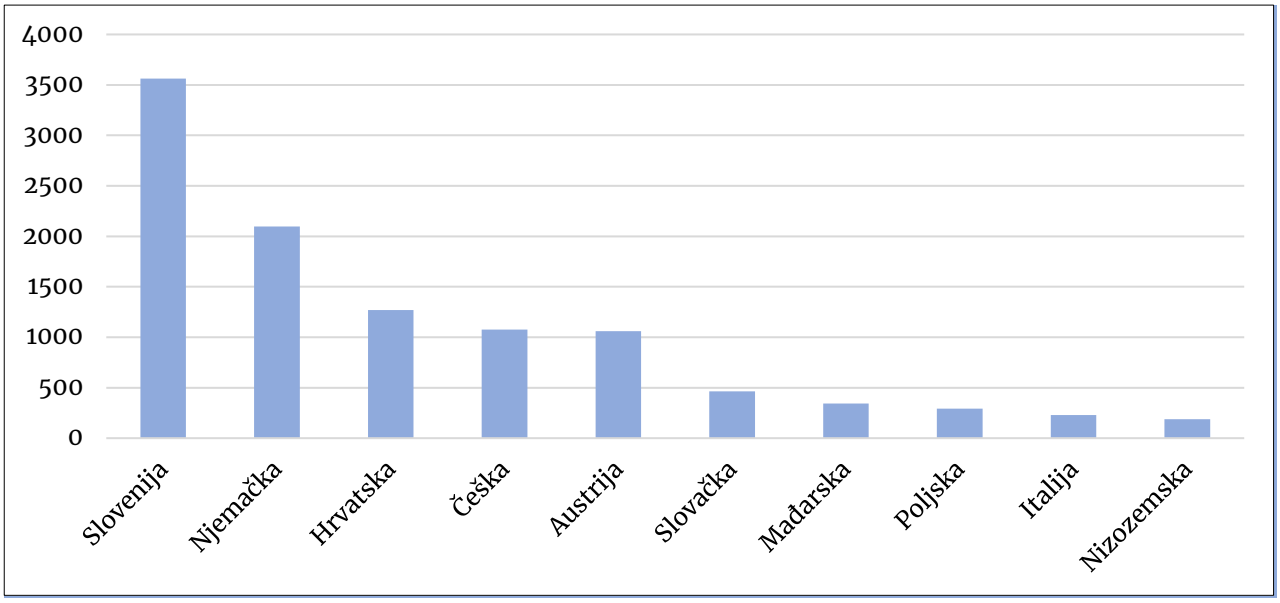

Izvor: obrada autora prema podacima Turističke zajednice Općine Tkon

Osim dominantnog slovenskog tržišta s ukupno 3.562 dolaska, podaci ukazuju i na snažnu prisutnost njemačkog tržišta s 2.096 dolazaka, koje tradicionalno predstavlja važan čimbenik u strukturi turističke potražnje. Domaći turisti zauzimaju treće mjesto s ukupno 1.269 dolazaka. Značajan udio u ukupnim dolascima ostvaruju i turisti iz Češke (1.077) i Austrije (1.060), dok ostala emitivna tržišta, poput Slovačke, Mađarske, Poljske, Italije i Nizozemske, sudjeluju s osjetno manjim brojem dolazaka. Njihov pojedinačni udio je

relativno ograničen, no zajedno doprinose raznolikosti strukture turističke potražnje. Navedeni prikaz potvrđuje snažnu orijentaciju destinacije prema bližim i tradicionalnim emitivnim tržištima, odnosno prometno dostupnim tržištima. Time se ističe važnost cestovne povezanosti i geografske blizine, ali i otvara prostor za razmatranje budućih promotivnih aktivnosti usmjerenih na jačanje udjela udaljenijih emitivnih tržišta.

3. ANALIZA STANJA I RESURSNO ATRAKCIJSKA OSNOVA OPĆINA PREKO, KALI, KUKLJICA I TKON

Prostor predstavlja ključni resurs turizma te zahtijeva pažljivo, odgovorno i održivo korištenje i upravljanje, zbog čega mu se pri planiranju turističkih aktivnosti mora posvetiti posebna pozornost. Kako bi se kvalitetno planirao budući razvoj turizma razmatranih općina, nužno je dobro poznavati postojeće stanje i resurse na kojima se taj razvoj temelji. Sustavno evidentiranje resursa na određenom području čini temelj turističkog vrednovanja i oblikovanja novih turističkih proizvoda destinacije. Ipak, proces pretvaranja potencijalnih resursa i atrakcija u prepoznatljive i poželjne primarne atrakcije dugotrajan je i složen, a na njemu se zasnivaju budući razvoj, privlačnost i održivost turističke destinacije.

3.1. TURISTIČKI PROIZVODI I USLUGE

Turistički proizvodi i usluge uključuju sve sastavnice ponude koje zajedno oblikuju cjelokupno iskustvo boravka u destinaciji, počevši od smještajnih i ugostiteljskih sadržaja, preko prirodnih i kulturnih znamenitosti, pa sve do raznovrsnih dodatnih usluga koje obogaćuju boravak turista. U slučaju razmatranih općina, oni predstavljaju osnovu konkurentske prednosti destinacije te imaju presudnu ulogu u privlačenju i zadržavanju različitih skupina posjetitelja. U nastavku se donosi strukturirani prikaz smještajnih kapaciteta, ugostiteljske ponude i najvažnijih atrakcija, kao i usluga dostupnih posjetiteljima. Uz to, daje se analiza turističke potražnje kroz pokazatelje dolazaka i ostvarenih noćenja.

a) Smještaj

Smještajni kapaciteti predstavljaju temeljnu komponentu turističke ponude integrirane destinacije koju čine općine Preko, Kali, Kukljica i Tkon. Analiza strukture smještajnih objekata i kapaciteta u razdoblju 2024. godine pokazuje raznovrsnu ponudu koja se temelji na kombinaciji komercijalnog i nekomercijalnog smještaja, što je karakteristično za otočne destinacije s razvijenim lokalnim turizmom. Integrirana destinacija raspolaže s ukupno 1.882 smještajna objekta s 2.519 smještajnih jedinica i 9.225 kreveta, što čini značajnu turističku infrastrukturu za područje od četiri male otočne općine. Raspodjela kapaciteta po općinama pokazuje različite obrasce razvoja. Općina Preko kao najveća i prometno najbolje povezana općina raspolaže s najvećim brojem kapaciteta. Prema dostupnim podacima, dominira nekomercijalni smještaj (kuće za odmor i kuće stanovnika) s udjelom od preko 60 % u ukupnom broju kreveta, što upućuje na značajnu ulogu privatnih vikendica i sezonskih smještaja. Objekti u domaćinstvu ostvaruju značajan udio, dok se pojavljuju i novi oblici smještaja poput hotela baštine i turističkih naselja, što svjedoči o diverzifikaciji ponude.

Općina Kali s 364 smještajna objekta i 1.941 krevetom pokazuje dominaciju nekomercijalnog smještaja koji čini 63,46% svih objekata i 59,20% ukupnog broja kreveta. Objekti u domaćinstvu predstavljaju drugi važan segment s 35,16% objekata i

38,59% kreveta, što potvrđuje veću iskorištenost kapaciteta po objektu. Ostali ugostiteljski objekti za smještaj (apartmani, kuće za odmor, studio apartmani) čine tek mali udio od 1,37% objekata. Općina Kukljica s 319 smještajnih objekata i 2.920 kreveta karakterizira se sličnom dominacijom nekomercijalnog smještaja (70,85% objekata, 39,21% kreveta), ali s važnom razlikom – hotelski smještaj ima izrazito važnu ulogu. Iako je zastupljen s tek 0,63% objekata, hoteli koncentriraju 39,78% smještajnih jedinica i 35,34 % ukupnog broja kreveta (1.032 kreveta), što upućuje na %janje manjeg broja većih objekata koji značajno utječu na turističku ponudu. Objekti u domaćinstvu čine 26,65 % objekata i 23,60 % kreveta. Općina Tkon s 599 smještajnih objekata i 3.364 kreveta pokazuje specifičnu strukturu s visokim udjelom nekomercijalnog smještaja (65,44% objekata, 46,79% kreveta). Objekti u domaćinstvu imaju značajniju ulogu nego u drugim općinama (32,39% objekata, 36,24% kreveta), što upućuje na izraženiju zastupljenost privatnog smještaja. Specifičnost Tkona je prisutnost kampova koji, iako čine 0,33% objekata, raspolažu s 15,40% smještajnih jedinica i 13,73% kreveta (462 kreveta), što pokazuje značajnu ulogu kamping turizma.

Smještajni kapaciteti integrirane destinacije mogu se kategorizirati u nekoliko glavnih vrsta. Nekomercijalni smještaj dominira u svim općinama i uključuje kuće za odmor (vikendice), kuće stanovnika općine i stanove za odmor. Ova kategorija čini prosječno 60-70 % objekata u većini općina, što odražava tradicionalnu praksu privatnog vlasništva nad nekretninama namijenjenim turističkoj upotrebi. Nekomercijalni smještaj često se koristi sezonski, što se odražava na ukupnu popunjenost kapaciteta tijekom godine. Objekti u domaćinstvu predstavljaju drugi važan segment i uključuju privatne smještajne jedinice, robinzonski smještaj i objekte na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima. Ova kategorija pokazuje kontinuirani rast u turističkom prometu tijekom promatranog razdoblja, 2020.–2024., što upućuje na rastući značaj domaćih iznajmljivača. Turistički smještaj ima različitu ulogu po općinama. U Kukljici i Preko pojavljuju se novi oblici poput hotela baštine i turističkih naselja, što predstavlja trend komercijalizacije i profesionalizacije turističke ponude. U Tkonu se ističe Palms Resort s ukupno 15 luksuzno uređenih vila s bazenom, dok su kampovi značajnija kategorija. Kampovi su prisutni najviše u Općini Tkon gdje čine 13,73% kreveta, što pokazuje važnost kamping turizma za ovu destinaciju. Kampovi predstavljaju važan segment za obitelji i grupe turista, osobito tijekom glavne turističke sezone.

Analiza turističkog prometa u razdoblju 2020.–2024. pokazuje različite trendove po vrstama smještaja. Objekti u domaćinstvu ostvaruju najveći turistički promet u svim općinama. U Općini Preko bilježi se porast s 93.712 noćenja (2020.) na 121.929 noćenja (2024.), što pokazuje jačanje privatnog smještaja. Sličan trend vidljiv je i u ostalim općinama, gdje objekti u domaćinstvu predstavljaju glavno odredište kako domaćih tako i stranih turista. Nekomercijalni smještaj (kuće za odmor) pokazuje mješovite trendove. U Općini Preko bilježi se rast s 61.780 noćenja (2020.) na 93.503 noćenja (2024.), što upućuje na povećanu potražnju za ovakvim smještajem. Međutim, u Općini Kukljica kuće za odmor bilježe smanjenje s 17.167 noćenja (2020.) na 8.645 noćenja (2024.), što može biti povezano s promjenama u ponudi ili preferencijama turista. Hotelski smještaj pokazuje stabilne ili rastuće trendove gdje je prisutan. U Općini Preko hotel baština ostvaruje 3.640 noćenja (2024.), a turističko naselje 4.324 noćenja, što pokazuje rastući značaj ovog

segmenta. U Općini Kukljica turističko naselje (hotelska kategorija) bilježi stabilan rast s 14.151 noćenja (2020.) na 18.725 noćenja (2024.). Kampovi u Općini Tkon pokazuju značajan rast s 24.496 noćenja (2020.) na 39.388 noćenja (2024.), što potvrđuje rastući značaj kamping turizma u ovoj destinaciji.
Smještajni kapaciteti integrirane destinacije karakterizirani su izrazitom sezonalnošću, što je tipično za otočne destinacije u Hrvatskoj. Analiza sezonske strukture turističkog prometa pokazuje da se 95-98 % noćenja i dolazaka ostvaruje tijekom glavne turističke sezone (lipanj–rujan). Prosječna ukupna popunjenost kapaciteta kreće se oko 7-12% godišnje, što upućuje na nisku razinu iskorištenosti ukupno raspoloživih kapaciteta tijekom cijele godine. Međutim, popunjenost aktivnih smještajnih jedinica (onih koje su stvarno dostupne na tržištu) doseže prosječno 60-85 %, što pokazuje relativno zadovoljavajuću razinu iskorištenosti tijekom sezone. U Općini Preko popunjenost aktivnih kapaciteta iznosi prosječno 81,78 %, što je među najvišima, dok u Općini Kukljica iznosi 62,66 %. Ova razlika može biti povezana s različitim razinama turističke potražnje i strukturom ponude. Izrazita sezonalnost i niska ukupna popunjenost kapaciteta tijekom godine predstavljaju glavne izazove za razvoj. Međutim, relativno visoka popunjenost aktivnih kapaciteta tijekom sezone pokazuje da je potražnja dovoljna za postojeće kapacitete tijekom glavne turističke sezone.
Analiza emitivnih tržišta pokazuje da je integrirana destinacija privlačna uglavnom bližim europskim tržištima. Slovenija predstavlja najznačajnije emitivno tržište za sve općine, s najvećim brojem dolazaka u promatranom razdoblju. U Općini Preko ostvaruje 7.506 dolazaka (2024.), u Općini Kali 1.261 dolaska, u Općini Kukljica više od 2.000 dolazaka, a u Općini Tkon 3.562 dolaska. Domaće tržište predstavlja drugo važno tržište, sa značajnim brojem dolazaka u svim općinama. Primjerice, u Općini Preko ostvaruje 6.770 dolazaka, što potvrđuje važnost domaćeg turizma za razvoj destinacije. Njemačka tradicionalno predstavlja važno emitivno tržište, s 4.579 dolazaka u Općini Preko i 2.096 dolazaka u Općini Tkon. Srednja Europa (Poljska, Mađarska, Češka, Slovačka, Austrija) predstavlja rastući segment turističke potražnje, što pokazuje važnost dobro razvijene cestovne povezanosti s ovim tržištima. Ova geografska raspodjela turističke potražnje upućuje na važnost blizine i dobre regionalne povezanosti s emitivnim tržištima u formiranju ukupnog turističkog prometa destinacije.
Prosječna duljina boravka turista u integriranoj destinaciji relativno je stabilna tijekom promatranog razdoblja i kreće se oko 8 do 11 dana. U Općini Preko prosječna duljina boravka iznosi oko 10 dana, u Općini Kali oko 6,7 dana, u Općini Kukljica oko 8,9 dana (s trendom skraćivanja), a u Općini Tkon oko 8,7 dana. Dulje prosječno trajanje boravka u Općini Preko može biti povezano s većim udjelom smještaja u kućama za odmor i obiteljskih boravaka, dok kraće trajanje u Općini Kali može biti povezano s većim udjelom kratkoročnih boravaka i specifičnim karakteristikama tržišta.

b) Ugostiteljstvo

Ugostiteljska ponuda integrirane destinacije (*Tablica 25.*) predstavlja važnu komponentu turističke infrastrukture koja omogućava kvalitetan boravak posjetitelja i zadovoljavanje njihovih osnovnih potreba za hranom i pićem. Analiza dostupnih podataka o

ugostiteljskim objektima pokazuje raznovrsnu ponudu koja se prilagođava sezonskim fluktuacijama turističke potražnje i različitim preferencijama gostiju.

Tablica 25. Popis objekata po općinama

Općina	Kategorija	Broj objekata
Preko	Bistro	4
Preko	Buffet	3
Preko	Caffe Bar	10
Preko	Gostionica	0
Preko	Konoba	7
Preko	Objekt brze prehrane	13
Preko	Objekt jednostavnih usluga u kiosku	33
Preko	Restoran	6
Preko	Slastičarnica	1
Ukupno objekata		**77**
Kali	Bistro	2
Kali	Buffet	1
Kali	Caffe Bar	2
Kali	Gostionica	0
Kali	Konoba	1
Kali	Objekt brze prehrane	1
Kali	Objekt jednostavnih usluga u kiosku	2
Kali	Restoran	1
Kali	Slastičarnica	0
Kali	Kavana	1
Kali	Beach bar	1
Ukupno objekata		**12**
Kukljica	Bistro	1
Kukljica	Buffet	0
Kukljica	Caffe Bar	3
Kukljica	Gostionica	0
Kukljica	Konoba	2
Kukljica	Objekt jednostavnih usluga na klupi	1
Kukljica	Objekt jednostavnih usluga u kiosku	1
Kukljica	Restoran	4
Kukljica	Slastičarnica	1
Ukupno objekata		**13**
Tkon	Beach Bar	1
Tkon	Buffet	2
Tkon	Caffe Bar	5
Tkon	Noćni bar	1
Tkon	Konoba	3
Tkon	Objekt brze prehrane	5
Tkon	Objekt jednostavnih usluga na kolicima	1
Tkon	Objekt jednostavnih usluga u šatoru	1
Tkon	Slastičarnica	1

Tkon	Restoran	1
Tkon	Restoran i caffe bar	1
Tkon	Zalogajnica	1
Tkon	Zdravljak	0
Tkon	Kampirališta	1
Ukupno objekata		**24**

Izvor: obrada autora prema podacima Općine Preko, Općine Kali, Općine Kukljice, Općine Tkon, Turističke zajednice Općine Preko, Turističke zajednice Općine Kali, Turističke zajednice Općine Kukljica i Turističke zajednice Općine Tkon

Općina Preko kao najveća i prometno najbolje povezana općina raspolaže s najvećim brojem ugostiteljskih objekata. Prema podatcima Upravnog odjela za gospodarstvo i turizam Zadarske županije, broj ugostiteljskih objekata koji pružaju uslugu posluživanja hrane varira ovisno o sezoni. Izvan glavne turističke sezone (na dan 30. siječnja) evidentirana su 2 objekta, dok se tijekom glavne sezone (na dan 30. srpnja) broj povećava na 12 objekata. Općina Kukljica raspolaže sa 17 ugostiteljskih objekata, što čini značajnu ponudu za manju općinu. Struktura ugostiteljske ponude u Kukljici pokazuje raznolikost oblika poslovanja, od bistroa preko buffeta, caffe bara i konoba do restorana i slastičarnice. Ova raznolikost omogućava turistima različite opcije za obroke i osvježavajuće napitke, od brže i jednostavnije hrane do kvalitetnije gastronomske ponude. Općina Kali raspolaže s 12 objekata, od čega 9 uslužuje hranu i piće, a 3 imaju dozvolu samo za piće (2 caffe bara i 1 beach bar). Općina Tkon s 24 ugostiteljska objekta (prema popisu od 23. rujna 2025.) predstavlja najrazvijeniju ugostiteljsku ponudu među analiziranim općinama. Ugostiteljska struktura u Tkonu je posebno raznovrsna i uključuje beach bar, buffete, caffe barove, noćni bar, objekte brze prehrane, objekte jednostavnih usluga, restorane, zalogajnicu i slastičarnicu. Prisutnost beach bara upućuje na razvoj specifičnog oblika ugostiteljstva prilagođenog kupališnom turizmu, što je karakteristično za obalnu destinaciju. Objekte brze prehrane (5 objekata) i objekte jednostavnih usluga (2 objekta) mogu koristiti turisti koji traže brzu i jednostavnu hranu, što je važno tijekom glavne turističke sezone.

c) Turističke atrakcije

Pedesetak turističkih atrakcija u općinama Preko, Kali, Kukljica i Tkon (*Tablica 26.)* predstavljaju jednu od temeljnih komponenti turističke ponude i ključnu osnovu za privlačenje i zadržavanje posjetitelja. Ove četiri općine zajedno posjeduju iznimno bogatu i raznovrsnu atrakcijsku osnovu koja se temelji na kombinaciji prirodnih ljepota, bogatog kulturno-povijesnog nasljeđa, nematerijalne baštine te živih tradicija lokalnih zajednica.

Tablica 26. Popis atrakcija po općinama

Općina	Kategorija	Naziv
Preko	Kulturna atrakcija	Utvrda sv. Mihovila
Preko	Kulturna atrakcija	Crkva sv. Ivana Krstitelja
Preko	Kulturna atrakcija	Stara crkva Gospe od Ružarija
Preko	Kulturna atrakcija	Ugljanske crkvice: crkva sv. Hipolita i Kasijana, Svi Sveti i sv. Kuzma i Damjana

Preko	Kulturna atrakcija	Crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije (Ošljak)
Preko	Kulturna atrakcija	Crkva i samostan sv. Pavla Pustinjaka (Galevac)
Preko	Prirodna atrakcija	Vrh Šćah (286 m)
Preko	Prirodna atrakcija	Razvedena obala s uvalama
Preko	Prirodna atrakcija	Otoci (Rivanj, Sestrunj, Galevac)
Preko	Događanje	Priješka legrica
Preko	Događanje	Večer na Brižićevin dvuoru
Preko	Događanje	Glazbene večeri u klaustru samostana sv. Jeronima
Preko	Događanje	Plivački maraton Preko–Zadar
Preko	Muzej	Interpretacijski centri
Preko	Znamenitost	Ljetnikovci (Crnica, Califfi, Stocco, De Ponte, Lantana, kuća Vrgada i Bartolozzi)
Preko	Kulturna atrakcija	Spomenik priješkim lavandijerama „Naša mati“
Preko	Kulturna atrakcija	Inventar zbirke Samostana sv. Pavla Pustinjaka na otočiću Galevcu (Školjiću) i zbirka starih i rijetkih knjiga knjižnice samostana sv. Pavla Pustinjaka
Preko	Kulturna atrakcija	Poljska kućica „bunja“ i suhozidna gradnja (antička centurijacija)
Preko	Kulturna atrakcija	U lancuni
Preko	Kulturna atrakcija	Spomenik palim borcima i žrtvama fašizma
Preko	Kulturna atrakcija	Javne slavine na Mulu i na Kašunu te vodosabiralište Stonovac
Preko	Prirodna atrakcija	Pećine: Boškova, Željina, Prtljug, Vela i Mala pećina i Vela Karinja jama
Preko	Kulturna atrakcija	Crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije na Ošljaku
Preko	Prirodna atrakcija	Otok Ošljak – zaštićeni krajobraz
Preko	Kulturna atrakcija	Vjetrenjače – mlinovi na Ošljaku
Preko	Kulturna atrakcija	Crkvica sv. Petra u Poljani
Preko	Kulturna atrakcija	Glavni oltar iz crkve sv. Grgura i crkva sv. Grgura
Preko	Kulturna atrakcija	Slika "Uznesenje Blažene Djevice Marije sa sv. Ivanom Krstiteljem, sv. Mihovilom i sv. Eufemijom"
Preko	Kulturna atrakcija	Crkva sv. Lovre s mjesnim grobljem
Preko	Kulturna atrakcija	Ruralna cjelina Turkija
Preko	Kulturna atrakcija	Strada publica i Trpinjin
Preko	Kulturna atrakcija	Ostatci liburnskih gradina
Preko	Kulturna atrakcija	Crkvica sv. Jelene na Rivanj
Preko	Kulturna atrakcija	Crkva Gospe od Zdravlja na Sestrunju
Preko	Kulturna atrakcija	Antički kamenolom – predio Padrare
Preko	Prirodna atrakcija	Tri sestrice Jidula
Preko	Kulturna atrakcija	Arheološka zona Muline – vila rustika
Preko	Kulturna atrakcija	Arheološka zona Muline – starokršćanska bazilika sv. Ivana - Stivon
Preko	Kulturna atrakcija	Arheološka nalazišta Mirine i Čelinjak
Preko	Kulturna atrakcija	Samostan i crkva sv. Jeronima
Preko	Kulturna atrakcija	Starokršćanska bazilika sv. Ivana i mauzolej
Preko	Prirodna atrakcija	Lokva Cezunj
Ukupno atrakcija		**42**

Kali	Kulturna atrakcija	Crkva sv. Lovre
Kali	Kulturna atrakcija	Kapelica sv. Pelegrina
Kali	Prirodna atrakcija	Vrh Orjak
Kali	Prirodna atrakcija	Razvedena obala
Kali	Događanje	Tunuara – Kualjske ribarske noći
Kali	Događanje	Blue Fish Festival
Kali	Događanje	Kualjske maškare
Kali	Znamenitost	Ribarska tradicija i flota
Ukupno atrakcija		**8**
Kukljica	Kulturna atrakcija	Crkva Gospe od Sniga
Kukljica	Kulturna atrakcija	Crkva sv. Jeronima
Kukljica	Kulturna atrakcija	Župna crkva sv. Pavla
Kukljica	Prirodna atrakcija	Vrh Straža (152 m)
Kukljica	Prirodna atrakcija	Uvala Sabuša
Kukljica	Prirodna atrakcija	Prolaz Ždrelac
Kukljica	Događanje	Proslava zavjetnog blagdana Gospe od Sniga i Kukljiške fešte
Kukljica	Znamenitost	Ljetnikovac Nassi
Ukupno atrakcija		**8**
Tkon	Kulturna atrakcija	Crkva sv. Tome apostola
Tkon	Kulturna atrakcija	Crkva Gospe od Sedam Žalosti
Tkon	Kulturna atrakcija	Crkvica sv. Antuna Opata
Tkon	Kulturna atrakcija	Benediktinski samostan sv. Kuzme i Damjana (Ćokovac)
Tkon	Prirodna atrakcija	Vrh Veliki Prvenj (184 m)
Tkon	Prirodna atrakcija	Obalne kliffe
Tkon	Prirodna atrakcija	Pašmanski kanal
Tkon	Događanje	Škraping
Tkon	Događanje	Đir po konalu
Tkon	Događanje	Susret otočnih klapa
Tkon	Muzej	Interpretacijski centar pomorske baštine
Tkon	Znamenitost	Pustograd (utvrda)
Tkon	Znamenitost	Veliki tor u Ugrinićima
Tkon	Znamenitost	Sajam otočnih proizvoda
Tkon	Znamenitost	Ljetnikovac D'Erco
Ukupno atrakcija		**15**

Izvor: obrada autora prema podacima Općine Preko, Općine Kali, Općine Kukljice, Općine Tkon, Turističke zajednice Općine Preko, Turističke zajednice Općine Kali, Turističke zajednice Općine Kukljica i Turističke zajednice Općine Tkon

Kulturna i povijesna baština integriranog područja razvija se u kontinuitetu od prapovijesti do suvremenog doba, što čini ovaj prostor izuzetno vrijednim za razvoj kulturnog turizma. Najraniji tragovi čovjeka vezani su uz prapovijesna razdoblja, što potvrđuju nalazi iz neolita i prostorna mreža gradina, grobnih humaka i kamenih gomila na istaknutim uzvisinama. Posebno se ističe razvoj tijekom brončanog i željeznog doba, kada se na dominantnim vrhovima otoka grade naselja i zakloništa. U Općini Preko sačuvani su ostaci gradina poput Čelinjaka u Mulinama, Kuranja u Ugljanu i Gračine u

Sestrunju, dok se u širem integriranom prostoru osobito ističu Šćah te Orjak iznad Kali kao arheološki lokaliteti s tragovima željeznodobne gradine. U Općini Tkon prisutni su arheološki slojevi i krajobrazni tragovi na više položaja, a u Općini Kukljici uočljiv je velik potencijal arheoloških tragova u krajoliku. Rimsko razdoblje donosi snažnu transformaciju društveno-gospodarskog razvoja, a izuzetno vrijedna nepokretna baština toga doba očuvana je u arheološkoj zoni Muline u Općini Preko, gdje su evidentirani ostaci velikog rimskog gospodarskog kompleksa s uljarom i elementima prerade maslina, te ostatci starokršćanske bazilike s mauzolejom. Pomorska dimenzija materijalne baštine dodatno je naglašena podvodnom arheologijom, pri čemu brodolom kod otočića Gnalića predstavlja jedan od najznačajnijih podvodno-arheoloških lokaliteta na Jadranu.
Geostrateški položaj integriranog područja u neposrednoj blizini Zadra i glavnih pomorskih pravaca snažno je utjecao na razvoj fortifikacijske baštine. U Općini Preko osobito se ističe utvrda i nekadašnji benediktinski samostan sv. Mihovila na istoimenom brdu, smješten na temeljima starijih slojeva te povijesno vezan uz obrambene i nadzorne funkcije. U Općini Tkon sličnu ulogu ima Pustograd, utvrda koja se povezuje s bizantskim razdobljem i funkcijom nadzora kanala te zaštite stanovništva u nesigurnim povijesnim razdobljima. U Općini Tkon kao specifičan primjer obrambene tradicijske arhitekture izdvaja se Veliki tor u Ugrinićima, građen kao utočište u razdobljima nesigurnosti. Sakralna baština integriranog područja obuhvaća male ranoromaničke crkvice, župne crkve s baroknim i kasnijim slojevima, zavjetna svetišta, kalvarije i samostanske komplekse. U Općini Preko kao reprezentativan primjer ranoromaničke arhitekture ističe se crkvica sv. Ivana Krstitelja u Preku, dok se slojevitost sakralnog prostora očituje kroz povijesni razvoj i funkcije stare i nove župne crkve Gospe od Ružarija. Na otoku Ošljaku ističe se crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije, slojeviti sakralni objekt ranokršćanskih i kasnijih graditeljskih faza. Posebno značenje na području Općine Preko ima otočić Galevac (Školjić) s kompleksom samostana sv. Pavla Pustinjaka, koji predstavlja važnu glagoljašku i kulturnu točku, uključujući vrijedne sadržaje sakralne arhitekture, samostanske opreme i arhivske građe.
U Općini Kukljici središnje mjesto zauzima zavjetna crkva Gospe od Sniga u tjesnacu Ždrelac, kao važna marijanska i procesijska točka, uz crkvu sv. Jeronima i župnu crkvu sv. Pavla. U Općini Kali sakralna struktura prostora prepoznaje se kroz župnu crkvu sv. Lovre i kapelicu sv. Pelegrina. U Općini Tkon izdvajaju se župna crkva sv. Tome apostola, crkva Gospe od Sedam Žalosti na Kalvariji, do koje vodi križni put, crkvica sv. Antuna Opata, kao i benediktinski samostanski kompleks sv. Kuzme i Damjana na Ćokovcu kao jedno od najvažnijih glagoljaških središta u Hrvatskoj te jedini aktivni muški benediktinski samostan u Hrvatskoj. Svjetovna nepokretna baština očituje se kroz povijesne jezgre naselja, tradicijske kamene kuće, dvore i gospodarske sklopove, kao i kroz ljetnikovce i ladanjske cjeline povezane sa zadarskim plemstvom i crkvenim veleposjednicima. U Općini Preko ističu se niz ljetnikovaca i ladanjskih sklopova (npr. Crnica/Salghetti-Drioli, Califfi/Brčić, Stocco, De Ponte, Lantana), koji potvrđuju dugotrajne veze otočnog prostora i urbanog središta. U Općini Tkon važan primjer predstavlja ladanjski sklop obitelji D'Erco s pripadajućim gospodarskim elementima i perivojem, dok su u Općini Kali relevantni lokaliteti poput ljetnikovca Dražić. Pokretna kulturna baština integriranog područja uključuje crkveni inventar (oltare, slike, liturgijske predmete), arheološke nalaze te

osobito vrijednu rukopisnu i arhivsku građu povezanu s crkvenim institucijama i samostanima. U Općini Preko važnu ulogu ima samostanska baština na Galevcu, uključujući zbirku starih i rijetkih knjiga knjižnice samostana sv. Pavla Pustinjaka s naglašenom glagoljaškom komponentom. U Općini Tkon se među osobito značajnim rukopisima izdvaja Tkonski zbornik, a samostanska riznica i arhivi Ćokovca predstavljaju ključnu točku očuvanja pokretnih dobara i dokumentacije.
Nematerijalna baština integriranog područja osobito se očituje kroz procesije i zavjetne svečanosti (npr. Gospa od Sniga u Općini Kukljici te fešta Vele Gospe na Ugljanu), specifične oblike crkvenog i pučkog pjevanja (npr. glagoljaško pjevanje, tradicionalno kunjsko kolo u Općini Tkon te priješko kolo kao prepoznatljiv oblik plesno-pjevačke tradicije u Općini Preko), lokalne govore i identitetske izraze (pri čemu se ističe kualjski govor s autentičnim vokalskim sustavom u Općini Kali), lokalne tradicije zvonjave, ribarske i poljoprivredne prakse (prvenstveno vezane za maslinarstvo), te kroz znanja i vještine povezane s gradnjom suhozida, održavanjem torova i oblikovanjem krajolika. Kultura života i rada snažno je diferencirana po općinama. Općina Kali je prepoznatljiva po ribarskom identitetu i praksi koja je kroz modernizaciju flote i specijalizaciju (uključujući tunolov) postala obilježje lokalne reputacije, dok maslinarstvo ostaje ključna tradicijska kultura i identitetska namirnica. U Općini Kukljici maslinarstvo ima višestoljetni kontinuitet, a u razvoju doživljaja osobito su relevantni interpretacija sortimenta i krajolika. U Općini Tkon očuvane su prakse pletenja sprta i kofa te tradicijska znanja vezana uz brodove i život uz more. U Općini Preko kultura rada snažno je obilježena povijesnom praksom lavandijera, koja predstavlja važnu memorijsku i identitetsku temu, uz jasno definiran prostor i simboliku. Znamenite osobe i povijesni događaji dodatno obogaćuju atrakcijsku osnovu integrirane destinacije. Područje je kroz povijest bilo centar kulturnoga, političkoga i znanstvenoga života u kojem su djelovali brojni istaknuti umjetnici, znanstvenici, vojskovođe, sportaši i druge istaknute osobe. Detaljni popis znamenitih osoba uključuje književnike, lokalne pjesnike i autore, kulturne i javne osobe, svece i blaženike, sportaše, glazbenike, glumce i estradne umjetnike. Među znamenitim događajima ističe se tragedija lavandijera (2. studenoga 1891.) u blizini otočića Galevca, koja je trajno obilježila lokalnu zajednicu i ostala snažno prisutna u kolektivnom pamćenju. Manifestacije predstavljaju ključne nositelje doživljaja destinacije i povezuju lokalni identitet s turističkom potražnjom. Većina turističkih manifestacija odvija se tijekom ljetne sezone, ali postoji značajan potencijal za produženje sezone kroz outdoor i gastro-događanja u predsezoni i postsezoni. Kulturno-zabavne manifestacije uključuju glazbene večeri u klaustru samostana sv. Jeronima (Općina Preko), Priješku legricu (Općina Preko), večer na Brižićevon dvuoru (Općina Preko) te susrete otočnih klapa (Općina Tkon). Vjerske manifestacije uključuju Gospu od Sniga (Općina Kukljica, 5. kolovoza) kao zavjetnu procesiju brodovima s tradicijom od 1514., te blagdanske fešte i procesije po mjestima. Sportske i outdoor manifestacije uključuju Škraping (Općina Tkon) kao međunarodno prepoznatu treking/trail manifestaciju, Đir po konalu (Općina Tkon) kao regatu tradicijskih drvenih brodova, Plivački maraton Preko–Zadar (Općina Preko), Crnilo kup (Općina Preko), Gremo na Šćah (Općina Preko) te brojne trail i rekreativne utrke. Gastro, ribarske i gospodarske manifestacije uključuju Tunuaru – Kualjske ribarske noći (Općina Kali) kao višednevnu ribarsku feštu, Kualjske maškare (Općina Kali) kao

jednu od najdugovječnijih tradicija u županiji, Blue Fish Festival (Općina Kali) kao festival plave ribe, Sajam otočnih proizvoda (Općina Tkon), Dane maslina otoka Ugljana (Općina Preko) kao manifestaciju posvećenu maslini i ulju te Ribarska noć koja se tradicionalno održava od 1986. godine (Općina Tkon).

d) Turističke usluge

Turističke usluge integrirane destinacije Općina Preko, Kali, Kukljica i Tkon obuhvaćaju sve djelatnosti relevantne za turizam, ugostiteljstvo i pratećih uslužnih sektore koji čine temelj turističke ponude i omogućuju kvalitetan boravak posjetitelja. Ove usluge uključuju usluge smještaja, usluge ishrane i pića, turističke agencije i operatore, usluge prijevoza, usluge vodiča, usluge iznajmljivanja vozila i opreme, te ostale pratećih uslužne djelatnosti koje podržavaju turističku industriju. Usluge smještaja predstavljaju temelj turističke ponude integrirane destinacije. Ponuda smještaja raznovrsna je i obuhvaća privatni smještaj u domaćinstvima, objekte u domaćinstvu, male hotele, apartmane, kampove i ostale oblike smještaja. Prema dostupnim podacima, integrirana destinacija raspolaže s više od 1.500 smještajnih objekata različitih kategorija i kapaciteta. Privatni smještaj i objekti u domaćinstvu čine najveći dio ponude, što upućuje na važnu ulogu lokalnog stanovništva u turističkoj ekonomiji. Hoteli su zastupljeni u manjoj mjeri, ali s rastućim trendovima od 2025. godine, posebice s otvaranjem novog hotela Hilton u Općini Preko te boutique hotela Kali. Kampovi su značajni u Općini Tkon gdje postoji nekoliko kampova s dobrim kapacitetima, što potvrđuje važnost kamping turizma kao oblika smještaja. Nekomercijalni smještaj, uključujući kuće za odmor i vikendice, također čini važan dio ponude.

Usluge posluživanja hrane i pića obuhvaćaju sve vrste ugostiteljskih objekata koji pružaju usluge posluživanja hrane i pića. Prema dostupnim podacima, integrirana destinacija raspolaže s više od 60 ugostiteljskih objekata različitih vrsta, od restorana i konoba do caffe bara, bistroa, buffeta i objekata brze prehrane. Restorani i konobe specijaliziraju se za lokalnu gastronomiju i morsku hranu, posebice u Općini Kali gdje je tradicija pripreme morske hrane jako razvijena. Caffe barovi i bistroa pružaju brže usluge i manje obroke, što je važno za dnevne posjetitelje i turiste koji žele fleksibilnost u izboru mjesta za jelo. Objekti brze prehrane dostupni su u većim naseljima i zadovoljavaju potrebe turista koji traže brzu i jednostavnu hranu. Sezonska fluktuacija broja otvorenih ugostiteljskih objekata, posebice u Općini Preko gdje se broj ugostiteljskih objekata koji pružaju uslugu posluživanja hrane povećava s 2 objekta u zimskom periodu na 12 objekata tijekom glavne turističke sezone, pokazuje prilagođenost ugostiteljskog sektora sezonskoj potražnji.

Turističke agencije i operatori pružaju usluge organiziranja putovanja, rezervacije smještaja, organiziranja grupa i specijaliziranih turističkih paketa. Lokalne turističke agencije dostupne su u većim naseljima i nude usluge rezervacije, informacije o destinaciji, organizaciju grupa i specijalnih doživljaja. Zadarske turističke agencije također nude usluge vezane uz integriranu destinaciju, omogućujući turistima iz Zadra da jednostavno dođu do otoka i sudjeluju u organiziranim turama i aktivnostima.

Usluge prijevoza obuhvaćaju sve vrste prijevoza relevantne za turizam. Pomorski prijevoz osiguran je redovitim linijama koji povezuju otoke sa Zadrom i omogućuju pristup manjim otočićima kao što su Galevac i Ošljak. Lokalne i zadarske agencije nude vođene ture prema

Kornatima, Vrgadi i drugim dijelovima Zadarskog arhipelaga. Kopneni prijevoz osiguran je lokalnim autobusnim linijama koje povezuju naselja na otocima. Usluge iznajmljivanja vozila dostupne su u većim naseljima, omogućujući posjetiteljima fleksibilnost u kretanju. Usluge iznajmljivanja bicikala i e-bicikala sve su dostupnije, posebice u Općini Preko gdje je postavljena mreža parkirališta za bicikle na ključnim lokacijama. Usluge vodiča i turističkih vodiča pružaju lokalni vodiči koji imaju znanje o lokalnoj povijesti, kulturi, prirodi i tradiciji. Vodiči su dostupni za vođene ture kroz povijesne jezgre naselja, interpretacijske šetnje po tematskim rutama, te vođene ture do važnih atrakcija. Specijalizirani vodiči dostupni su za ronilačke ture, jedrenje i trekking. Usluge iznajmljivanja opreme obuhvaćaju iznajmljivanje ronilačke opreme, opreme za jedrenje, bicikala, sportske opreme i ostale opreme relevantne za različite oblike turizma. Ronilački centri nude iznajmljivanje kompletne ronilačke opreme i organizaciju ronilačkih tura. Usluge informiranja i interpretacije pružaju turističke zajednice, turističke informacijske centre i interpretacijski centri. Turističke zajednice svih četiriju općina pružaju osnovne informacijske usluge i pomoć pri planiranju boravka. Interpretacijski centar pomorske baštine u Općini Tkon pruža edukativne programe i interpretacijske sadržaje vezane uz pomorsku tradiciju i baštinu. Informacijska infrastruktura ojačana je sustavom smeđe turističke signalizacije, višejezičnih interpretacijskih ploča i digitalnih vodiča. Ostale prateće uslužne djelatnosti uključuju usluge zdravstvene zaštite, usluge financijskih institucija, usluge telekomunikacija, usluge čišćenja i održavanja smještajnih objekata, usluge pranja rublja, usluge trgovine i maloprodaje, te ostale usluge relevantne za turističku industriju. Ove usluge osiguravaju turistima imaju svim potrebnim uslugama tijekom boravka na destinaciji.

e) Nautika

Integrirana destinacija raspolaže s nekoliko luka i marina koje služe kao polazne točke za nautičke aktivnosti i turističke ture. Prema dostupnim podacima, Općina Preko ima nekoliko luka i marina, uključujući Marinu Olive Island u Sutomišćici, Marinu Preko, putničku luku Preko, sidrišta u Rivanju, Sutomišćici te sidrište Muline i privezište Muline. Općina Kukljica ima sidrište u Kukljici koje služi kao polazna točka za nautičke aktivnosti. Međutim, dostupni podaci o nautičkom turizmu za obje općine pokazuju minimalne dolaske i noćenja tijekom 2024. godine, što upućuje na to da je nautički turizam trenutno ograničenog opsega ili da se većina podataka ne prikuplja kroz formalne kanale. Općina Tkon ima sidrište Zaklopica s 12 tranzitnih vezova i Luku Tkon s 25 stalnih vezova i 20 tranzitnih vezova. Za Općinu Kali nisu dostupni specifični podaci o nautičkom turizmu. Pomorska tradicija i baština predstavljaju potencijal za razvoj tematskog i edukativnog turizma. Interpretacijski centar pomorske baštine u Općini Tkon pruža edukativne programe i interpretacijske sadržaje vezane za pomorsku tradiciju, tradiciju ribarstva i brodogradnje. Lokalne zajednice čuvaju tradiciju izrade tradicionalnih brodova, tehnike ribarstva i pomorske kulture, što može biti tema za edukativne ture i radionice.
Nautički turizam na integriranoj destinaciji ima potencijal za razvoj, posebice kroz povezivanje s bližim i daljim emitivnim tržištima koja su zainteresirana za jedrenje, ronilačke ture i istraživanje Zadarskog arhipelaga. Koordinirana ponuda nautičkih usluga na razini integriranog područja može ojačati konkurentsku prednost destinacije i privući

nove segmente turista koji traže aktivne doživljaje i iskustva vezana uz more i nautiku. Analiza dostupnih podataka o nautičkom turizmu u Općini Preko i Općini Kukljica za razdoblje 2019.-2024. godine pokazuje različite trendove i dinamiku razvoja nautičkog turizma na integriranoj destinaciji. Podaci su prikupljeni prema lukama isplovljavanja i predstavljaju dolaske i noćenja nautičkih turista. Sukladno tome, Općina Preko je u 2019. godini imala 169 dolazaka nautičkih turista s 864 noćenja, što predstavlja prosječnu duljinu boravka od 5,11 noćenja po dolasku. Tijekom 2024. godine, broj dolazaka je ostao gotovo nepromijenjen sa 170 dolazaka, što predstavlja minimalno povećanje od samo 0,6%. Međutim, broj noćenja se povećao na 1.021, što predstavlja povećanje od 18,2% u odnosu na 2019. godinu. Ova promjena upućuje na povećanu prosječnu duljinu boravka na 6,01 noćenja po dolasku, što je povećanje od 0,9 noćenja po dolasku. Ova dinamika pokazuje da je Općina Preko zadržala približno isti broj dolazaka, ali je uspjela produžiti boravak nautičkih turista, što upućuje na bolju ponudu ili atraktivnost za duže boravke. Važno je napomenuti da je Općina Preko doživjela značajne promjene u strukturi nautičkog turizma između 2019. i 2024. godine. U 2019. godini, najveći dio nautičkog turizma bio je koncentriran u Preko (169 dolazaka, 864 noćenja), dok je u 2024. godini u Marini Olive Island u Sutomišćici zabilježen 81 dolazak i 488 noćenja, a u Marini Preko 80 dolazaka i 449 noćenja. Ove dvije marine čine zajedno 161 od ukupno 170 dolazaka u 2024. godini, što predstavlja 94,7% ukupnog nautičkog turizma.

Općina Kukljica je u 2019. godini imala 657 dolazaka nautičkih turista s 4.710 noćenja, što je predstavljalo prosječnu duljinu boravka od 7,17 noćenja po dolasku. Ovo je bila značajno veća aktivnost u odnosu na Preko, s više od tri puta većim brojem dolazaka i noćenja. Međutim, tijekom 2024. godine, Općina Kukljica je doživjela dramatičan pad nautičkog turizma. Broj dolazaka je pao na 218, što predstavlja pad od 66,8% u odnosu na 2019. godinu. Broj noćenja je pao na 1.462, što predstavlja pad od 69,0%. Prosječna duljina boravka se smanjila na 6,71 noćenja po dolasku, što je pad od 0,46 noćenja po dolasku.

3.2. RESURSNA I ATRAKCIJSKA OSNOVA

Turistička resursna osnova sastavni je dio ukupne prirodne, gospodarske i društvene resursne strukture određenog područja te, uz atrakcijsku osnovu, obuhvaća i druge izravne i neizravne resurse važne za razvoj turizma. Turistička atrakcijska osnova odnosi se na stvarne i potencijalne atrakcije koje motiviraju dolazak posjetitelja u destinaciju i bez kojih turistički razvoj ne bi bio moguć. Upravo su te atrakcije ključni elementi turističke ponude, zbog čega im se pri planiranju turističkog razvoja i oblikovanju turističkih proizvoda posvećuje najveća pozornost. Ostali izravni turistički resursi obuhvaćaju skup pratećih turističkih i ugostiteljskih djelatnosti koje omogućuju kvalitetne uvjete boravka turista i nesmetano odvijanje turističkih aktivnosti. Neizravni turistički resursi odnose se na razinu organiziranosti lokalne zajednice i stanovništva u cilju zadovoljavanja svakodnevnih životnih i radnih potreba, ali i podrške razvoju turizma. Međutim, činjenica da pojedini resursi postoje kao dio resursno-atrakcijske osnove ne podrazumijeva nužno njihovu stvarnu turističku valorizaciju. Cjelovit razvoj turističkog odredišta ovisi o usklađenosti svih vrsta resursa i njihovoj sposobnosti da se integriraju u usklađen turistički doživljaj. Kvaliteta i dostupnost resursne i atrakcijske osnove često određuju smjer i intenzitet turističkog razvoja, kao i mogućnost diferencijacije odredišta

na tržištu. Stoga je analiza resursne osnove ključna početna faza planiranja turizma jer omogućuje prepoznavanje komparativnih prednosti i razvojnih ograničenja svakog odredišta.

3.2.1. Kultura i baština

Integrirano područje Općina Preko, Kali, Kukljica i Tkon posjeduje iznimno slojevitu kulturnu baštinu koja se razvija u kontinuitetu od prapovijesti do suvremenog doba. Riječ je o prostoru snažno obilježenom odnosom kopna i mora, strateškim položajem u zadarskom i pašmanskom kanalu te dugotrajnim oblikovanjem naselja, krajolika i infrastrukture u uvjetima otočne resursne osnove. U nastavku se pruža sažeti prikaz materijalne kulturne baštine integriranog područja, s naglaskom na nepokretna i pokretna kulturna dobra. Detaljan popis kulturnih dobara integriranog područja, s opisom i prikazom stupnja zaštite, naveden je u Prilogu 1. Podaci o kulturnim dobrima analizirani u ovom Planu upravljanja preuzeti su i obrađeni na temelju Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske. U okviru integriranog područja moguće je izdvojiti nekoliko osnovnih skupina kulturne baštine koje čine temelj daljnjeg razvoja različitih specifičnih oblika turizma:

- arheološki slojevi i kulturni krajolici,
- fortifikacije, strateške točke i pomorska baština,
- sakralna i samostanska baština,
- povijesne jezgre, ljetnikovci i tradicijska arhitektura,
- pokretna baština i rukopisna građa.

Najraniji tragovi čovjeka na integriranom području vezani su uz prapovijesna razdoblja, što potvrđuju nalazi iz neolita (kremeni nožići i sjekire u Kukljici) te prostorna mreža gradina, grobnih humaka i kamenih gomila na istaknutim uzvisinama. Posebno se ističe razvoj tijekom brončanog i željeznog doba, kada se na dominantnim vrhovima otoka grade naselja i zakloništa (gradine), uz istodobno formiranje grobnih humaka. Na prostoru Općine Preko sačuvani su ostaci gradina (npr. Čelinjak u Mulinama, Kuranj u Ugljanu, Gračina u Sestrunju), a u širem integriranom prostoru osobito se ističu Šćah te Orjak iznad Kali kao arheološki lokalitet s tragovima željeznodobne gradine. U Općini Tkon prisutni su arheološki slojevi i krajobrazni tragovi na više položaja (gradine i gomile u zaleđu, te položaji uz obalu poput Poljane), a u Općini Kukljici, uz pojedinačne nalaze iz rimskog doba (grobovi, urne), uočljiv je i velik potencijal arheoloških tragova u krajoliku (mocire, suhozidi, bunje, kamene gomile), što upućuje na dugotrajnu obradu tla i višeslojnu organizaciju prostora. Važno je naglasiti da se dio arheološke baštine očituje i kroz gustoću evidentiranih mikro-lokaliteta (npr. tragovi zidova, mozaika, pristaništa, antičkih gospodarskih struktura i kamenoloma), koji zahtijevaju sustavno evidentiranje i pažljivo upravljanje, osobito kod planiranja zahvata u prostoru. Rimsko razdoblje donosi snažnu transformaciju društveno-gospodarskog razvoja: sjeverozapadni dio otoka Ugljana uključuje se u zadarski ager, a osobito se potiče uzgoj masline i vinove loze. Izuzetno vrijedna nepokretna baština toga doba očuvana je u arheološkoj zoni Muline (Općina Preko), gdje su evidentirani ostatci velikog rimskog gospodarskog kompleksa s

uljarom i elementima prerade maslina, a u kasnoj antici i ostatci starokršćanske bazilike s mauzolejom. Na prostoru Općine Preko evidentirani su i drugi antički tragovi (npr. gospodarske cjeline i spremnici vode, *villae rusticae* te tragovi antičke infrastrukture), uključujući položaj Mirine, koji je privremeno zaštićen kao arheološko nalazište i potvrđuje kontinuitet rimskih gospodarskih i stambenih struktura na otoku. U Općini Tkon antički slojevi vidljivi su kroz lokalitete uz obalu i u zaleđu, uključujući arheološko nalazište Poljana s ostatcima rimske gospodarske cjeline i/ili ranokršćanskih struktura. U Općini Kali arheološki tragovi u zoni oko župne crkve sv. Lovre (zidovi, mozaici, tegule i ulomci stupova) potvrđuju kontinuitet gradnje i korištenja prostora kroz duža razdoblja, dok u Općini Kukljica arheološki potencijal dodatno naglašavaju brojne krajobrazne strukture i tragovi rimskog razdoblja u širem prostoru.

Geostrateški položaj integriranog područja u neposrednoj blizini Zadra i glavnih pomorskih pravaca snažno je utjecao na razvoj fortifikacijske baštine. U Općini Preko osobito se ističe utvrda i nekadašnji benediktinski samostan sv. Mihovila na istoimenom brdu, smješten na temeljima starijih slojeva te povijesno vezan uz obrambene i nadzorne funkcije (osobito u razdobljima mletačkih operacija). U Općini Tkon sličnu ulogu ima Pustograd, utvrda koja se povezuje s bizantskim razdobljem i funkcijom nadzora kanala te zaštite stanovništva u nesigurnim povijesnim razdobljima. U Općini Tkon kao specifičan primjer obrambene tradicijske arhitekture izdvaja se Veliki tor u Ugrinićima, građen kao zbijeg i utočište u razdobljima nesigurnosti, što predstavlja vrijedan materijalni trag lokalnih strategija preživljavanja i organizacije zajednice. Ovakvi lokaliteti ključni su za razumijevanje povijesne uloge otoka u sigurnosnim i prometnim sustavima istočnog Jadrana. Pomorska dimenzija materijalne baštine dodatno je naglašena podvodnom arheologijom: brodolom kod otočića Gnalić (1583.) predstavlja jedan od najznačajnijih podvodnih lokaliteta u ovom dijelu Jadrana, s nalazima koji dokumentiraju trgovačke tokove i materijalnu kulturu kasnorenesansnog razdoblja. Uz povijesne lokalitete, u širem akvatoriju integriranog područja nalaze se i noviji podvodni lokaliteti, poput potopljenog broda Ledenik u Rivanjskom kanalu (2008.), koji, iako nema arheološku vrijednost poput Gnalića, može imati potencijal za razvoj kontroliranih ronilačkih i interpretacijskih sadržaja. Takvi lokaliteti zahtijevaju osobito pažljivo upravljanje, jasno definirane režime zaštite i prezentacije te koordinaciju s nadležnim institucijama, uz mogućnosti interpretacije kroz edukativne i turističke programe prilagođene karakteru pojedinog lokaliteta. Važan sloj kulturno-povijesne baštine integriranog područja čini i memorijalna baština 20. stoljeća, koja uključuje javne spomenike i memorijalne cjeline povezane s iskustvima Drugog svjetskog rata i poraća. Na području Općine Preko ova je baština prostorno široko rasprostranjena, pri čemu su spomenici antifašističke tematike prisutni u gotovo svim naseljima, što upućuje na snažnu ukorijenjenost kolektivne memorije u lokalnom prostoru. U tom se kontekstu ističe memorijalna cjelina Talijanskog logora u Ugljanu, koja zahtijeva osobito pažljiv pristup interpretaciji (etičnost, povijesna utemeljenost, izbjegavanje senzacionalizma) i upravljanju prostorom.

Sakralna baština integriranog područja obuhvaća male ranoromaničke crkvice, župne crkve s baroknim i kasnijim slojevima, zavjetna svetišta, kalvarije i samostanske komplekse. U Općini Preko kao reprezentativan primjer ranoromaničke arhitekture ističe

se crkvica sv. Ivana Krstitelja u Preku, dok se slojevitost sakralnog prostora očituje kroz povijesni razvoj i funkcije stare i nove župne crkve Gospe od Ružarija. Ova zaštićena sakralna cjelina, osim arhitektonske vrijednosti crkve, obuhvaća i slojeviti memorijalni prostor groblja s vrijednim povijesnim elementima. Na području naselja Ugljan (Općina Preko) važna je i crkva sv. Hipolita i Kasijana, povijesno župna crkva koja danas djeluje kao kapela. Na otoku Ošljaku (Općina Preko) ističe se crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije, slojeviti sakralni objekt ranokršćanskih i kasnijih graditeljskih faza, koji dodatno potvrđuje ranu prisutnost kršćanske baštine na prostoru integriranog područja. Posebno značenje na području Općine Preko ima otočić Galevac (Školjić) s kompleksom samostana sv. Pavla Pustinjaka, koji predstavlja važnu glagoljašku i kulturnu točku, uključujući vrijedne sadržaje sakralne arhitekture, samostanske opreme i arhivske građe. U Općini Kukljici središnje mjesto zauzima zavjetna crkva Gospe od Sniga u tjesnacu Ždrelac, kao važna marijanska i procesijska točka, uz crkvu sv. Jeronima (uvala Kostanj) i župnu crkvu sv. Pavla. U Općini Kali sakralna struktura prostora prepoznaje se kroz župnu crkvu sv. Lovre i kapelicu sv. Pelegrina, pri čemu se u okviru sakralne baštine ističu i vrijedni elementi starijih slojeva (uključujući arheološke nalaze i pojedine kamene ulomke u okviru zahvata obnove). U Općini Tkon izdvajaju se župna crkva sv. Tome apostola, crkva Gospe od Sedam Žalosti na Kalvariji, do koje vodi križni put, crkvica sv. Antuna Opata, kao i benediktinski samostanski kompleks sv. Kuzme i Damjana na Ćokovcu kao jedno od najvažnijih glagoljaških središta u Hrvatskoj te jedini aktivni muški benediktinski samostan u Hrvatskoj. Na razini cijelog integriranog područja, samostanska baština ima posebno značenje i zbog povezanosti s očuvanjem vrijednih pokretnih dobara i rukopisne građe.

Svjetovna nepokretna baština očituje se kroz povijesne jezgre naselja, tradicijske kamene kuće, dvore i gospodarske sklopove, kao i kroz ljetnikovce i ladanjske cjeline povezane sa zadarskim plemstvom i crkvenim veleposjednicima. U Općini Preko ističu se niz ljetnikovaca i ladanjskih sklopova (npr. Crnica/Salghetti-Drioli, Califfi/Brčić, Stocco, De Ponte, Lantana), koji potvrđuju dugotrajne veze otočnog prostora i urbanog središta. Potrebno je istaknuti i kuću Vrgada, kao očuvani dio nekadašnjeg renesansnog ljetnikovca (danas prepoznatljivog u urbanoj i turističkoj strukturi mjesta Ugljan u Općini Preko). U Općini Tkon važan primjer predstavlja ladanjski sklop obitelji D'Erco s pripadajućim gospodarskim elementima i perivojem, dok su u Općini Kali relevantni lokaliteti poput ljetnikovca Dražić (kao rijetko očuvan ladanjski sklop sa sačuvanim elementima).
Pokretna kulturna baština integriranog područja uključuje crkveni inventar (oltare, slike, liturgijske predmete), arheološke nalaze (koji se dijelom čuvaju u muzejskim zbirkama i interpretacijskim postavima) te osobito vrijednu rukopisnu i arhivsku građu povezanu s crkvenim institucijama i samostanima. U Općini Preko važnu ulogu ima samostanska baština na Galevcu, uključujući zbirku starih i rijetkih knjiga knjižnice samostana sv. Pavla Pustinjaka, s naglašenom glagoljaškom komponentom, kao i vrijednu arhivsku građu povezanu s djelovanjem franjevaca trećoredaca. U Općini Tkon se među osobito značajnim rukopisima izdvaja Tkonski zbornik, a samostanska riznica i arhivi Ćokovca predstavljaju ključnu točku očuvanja pokretnih dobara i dokumentacije. U Općini Kali ističe se postojanje očuvanih kodeksa i zapisa u okviru župne građe, dok se u Općini Kukljici vrijedna pokretna baština primarno vezuje uz sakralne objekte i njihov inventar.

Materijalna kulturno-povijesna baština integriranog područja Općina Kali, Kukljica, Preko i Tkon pruža široke mogućnosti za razvoj kulturno-turističkih proizvoda i doživljaja koji mogu povezati više općina i otoka u prepoznatljivu, sadržajno ujednačenu cjelinu. Posebna vrijednost ovoga prostora očituje se u gustoći i raznolikosti nepokretnih i pokretnih kulturnih dobara, njihovoj međusobnoj prostornoj povezanosti te snažnoj vezi s krajobrazom i pomorskim okruženjem. Potencijali za kulturno-turističku valorizaciju obuhvaćaju ponajprije:

- razvoj tematskih ruta koje povezuju lokalitete različitih općina i otoka (npr. rute samostana i glagoljaških središta, fortifikacija i vidikovaca, antičke i podvodne baštine, ruta ljetnikovaca i povijesnih jezgri, itd.),
- organizirane interpretacijske obilaske sakralne i svjetovne baštine uz stručno vođenje, tematski *storytelling* i prilagođene programe za različite skupine posjetitelja,
- korištenje javnih i ambijentalnih prostora (trgovi, povijesne jezgre, samostanski klaustri, itd.) kao pozornica za kulturne i edukativne programe, uz poštivanje konzervatorskih uvjeta,
- unapređenje informacijskog i interpretacijskog sustava, uključujući među turističku signalizaciju, višejezične interpretacijske ploče, digitalne alate (mobilne aplikacije, audio-vodiče, virtualne šetnje) te rješenja koja osiguravaju pristupačnost osobama s invaliditetom,
- prostorno raspršivanje posjetitelja s najopterećenijih obalnih naselja prema unutrašnjosti otoka i manjim otocima (Rivanj, Sestrunj, Ošljak te otočići u sklopu Općine Tkon), čime se smanjuje pritisak na osjetljive zone i potiče ravnomjerniji teritorijalni razvoj.

Planirano upravljanje materijalnom kulturnom baštinom integriranog područja treba istodobno osigurati očuvanje autentičnosti i integriteta kulturnih dobara te poticati njihovu odgovornu, održivu i inkluzivnu turističku valorizaciju, u kojoj lokalna zajednica ima aktivnu ulogu nositelja i suinterpretatora vlastite baštine. Takav pristup omogućuje dugoročno jačanje identiteta prostora, diferencijaciju ponude i razvoj kulturnog turizma u skladu s nosivim kapacitetima otočnog okruženja.

3.2.2. Kultura života i rada

Turističke atrakcije koje proizlaze iz kulture života i rada imaju važnu ulogu u oblikovanju identiteta i prepoznatljivosti destinacije. Ujedno predstavljaju temelj za razvoj raznovrsnih aktivnosti koje mogu doprinijeti produljenju turističke sezone. Kultura života i rada obuhvaća specifičnosti prostora i svakodnevnog života lokalnog stanovništva, uključujući folklorne običaje, pjesmu i ples, tradicijsko rukotvorstvo, autohtonu arhitekturu, obrtništvo i poduzetničke djelatnosti, suvremene oblike proizvodnje te druge oblike kulturnog izražavanja. Budući da su navedeni elementi duboko ukorijenjeni u lokalnoj tradiciji i zajednici, oni posjetiteljima pružaju autentičan, jedinstven i prepoznatljiv turistički doživljaj.

Kultura života i rada integriranog područja Općina Preko, Kali, Kukljica i Tkon, za razliku od materijalne baštine (pokretne i nepokretne), „živi“ kroz ljude i njihove prakse, prenosi se iskustveno i generacijski te je snažno povezana s otočnim resursima: morem, maslinicima, suhozidnim krajolikom i malim poljoprivrednim parcelama. Upravo zato ona predstavlja temelj za razvoj turističkih proizvoda koji nisu strogo sezonalni, nego se mogu oblikovati kroz cijelu godinu (npr. berba maslina, priprema tradicionalnih jela, radionice pletenja, interpretacija ribarskih znanja, itd.). Nematerijalna baština integriranog područja osobito se očituje kroz procesije i zavjetne svečanosti (npr. Gospa od Sniga u Općini Kukljici te fešta Vele Gospe na Ugljanu), specifične oblike crkvenog i pučkog pjevanja (npr. glagoljaško pjevanje, tradicionalno kunjsko kolo u Općini Tkon te priješko kolo kao prepoznatljiv oblik plesno-pjevačke tradicije u Općini Preko), lokalne govore i identitetske izraze (pri čemu sva naselja integriranog područja njeguju vlastite varijante čakavskog govora, uključujući kualjski govor s autentičnim vokalskim sustavom te prepoznatljivim ritmom i intonacijom u Općini Kali), lokalne tradicije zvonjave (npr. anđeosko pozdravljanje, odnosno Zdravomarija u Općini Tkon), ribarske i poljoprivredne prakse (prvenstveno vezane za maslinarstvo), te kroz znanja i vještine povezane s gradnjom suhozida, održavanjem torova i oblikovanjem krajolika. Primjerice, spomenuta zavjetna procesija Gospe od Sniga u Općini Kukljici dio je šire cjeline Jadranskih marijanskih maritimnih hodočašća, koja su prepoznata kao zaštićeno nematerijalno kulturno dobro, što dodatno potvrđuje njihovu identitetsku i interpretacijsku vrijednost u kontekstu maritimnog krajolika i otočkog načina života. UNESCO-ovo prepoznavanje umijeća suhozidne gradnje te upis mediteranske prehrane na Reprezentativnu listu nematerijalne baštine čovječanstva dodatno potvrđuju vrijednost ovih praksi u širem mediteranskom kontekstu i pružaju snažnu osnovu za interpretaciju baštine kroz edukativne programe i „živi“ doživljaj otočnog krajolika i stola. U okviru kulture života i rada važni su i ambijenti svakodnevice te materijalni tragovi rada u prostoru, jer omogućuju čitanje povijesnih praksi i načina življenja na terenu. U tom smislu, važna je nepokretna baština kulturnog krajolika koju čine suhozidi, torovi, poljski putovi, terasažni maslinici te poljske kućice (bunje) kao specifični oblici tradicijskog graditeljstva povezani s radom u maslinicima i na polju. Ovi elementi predstavljaju materijalni zapis povijesnih načina korištenja tla i prilagodbe otočnih zajednica, a istodobno čine prepoznatljivu krajobraznu matricu relevantnu za planiranje zaštite, održavanje i prezentaciju prostora. Iako su vinogradi danas znatno manje zastupljeni u otočnom krajobrazu nego u prošlosti, tragovi nekadašnje parcelacije i organizacije prostora i dalje su vidljivi kroz sustave mocira, suhozida i pratećih struktura, što potvrđuje dugotrajan kontinuitet gospodarskog korištenja krajolika.. Jednako tako, dio lokalnog identiteta i prijenosa praksi vezan je uz povijesne cjeline naselja i javne prostore u kojima se odvija društveni život (jezgre naselja, ribarske lučice, trgovi i javni prostori s bunarima i gusternama). U Općini Kukljici se, uz pojedinačne građevine (uključujući ljetnikovac/kaštel), osobito ističu ruralno-urbane cjeline i pučko graditeljstvo kroz sustav dvora i povijesnih sklopova (npr. Jojin, Vulinov, Baćin, Lonin i drugi dvori), što je važno za očuvanje ambijentalne vrijednosti mjesta. U Općini Preko dodatno su naglašeni dobro očuvani obiteljski dvori kao prostori društvenog života i suvremene interpretacije baštine, među kojima se ističu Brižićev dvuor, Gregov dvuor, Soićev dvuor i Mašinov dvuor. Ovi

ambijenti predstavljaju važan segment lokalne prostorne i društvene strukture, a pojedini se koriste i kao mjesta kulturnih događanja i suvremenih interpretacija baštine, poput književnih večeri koje se održavaju na Brižićevin dvuoru. Važan dio identiteta prostora čini i povijesna infrastruktura vodoopskrbe koja uključuje javne špine povezane s vodospremom Stonovac (primjerice na Mulu i Zmorcu), kao i bunare i gusterne, među kojima se posebno ističe Mašinov bunor kao element kolektivne memorije i svakodnevice otočnog života. U Općini Kali također se ističu očuvani dvori poput Bratskog dvora kao mjesta održavanja lokalnih događanja i društvenih okupljanja, dok u Općini Tkon važnu ulogu imaju povijesne cjeline poput Kolešća s javnom gusternom i bunarom, kao i prostori tradicijskih dvora (npr. Rudića dvora) i kompleks Ugrinića dvora kao primjer povijesne organizacije prostora i života zajednice. Ovakvi elementi predstavljaju ključne točke prostornog identiteta integriranog područja te imaju značajan potencijal za interpretaciju i uključivanje u kulturno-turističke sadržaje. U kontekstu ostalih općina integriranog područja, relevantni su i pojedini sačuvani elementi tradicijske infrastrukture i ambijenata (npr. lučice), koji doprinose raznolikosti i prostornoj raspršenosti resursa te omogućuju oblikovanje manjih interpretacijskih cjelina „na licu mjesta“. Kultura života i rada snažno je diferencirana i po općinama: Općina Kali je prepoznatljiva po ribarskom identitetu i praksi koja je kroz modernizaciju flote i specijalizaciju (uključujući tunolov) postala obilježje lokalne reputacije, dok maslinarstvo ostaje ključna tradicijska kultura i identitetska namirnica. U Općini Kukljici maslinarstvo ima višestoljetni kontinuitet, a u razvoju doživljaja osobito su relevantni interpretacija sortimenta i krajolika. U Općini Tkon očuvane su prakse pletenja sprta i kofa te tradicijska znanja vezana uz brodove i život uz more, uz posebnu ulogu središnjeg javnog prostora (Kolešće) u prijenosu plesnih i društvenih obrazaca. U Općini Preko kultura rada snažno je obilježena povijesnom praksom lavandijera, koja predstavlja važnu memorijsku i identitetsku temu, uz jasno definiran prostor i simboliku (vrulja/ispralište, komemorativne točke), ali i povezane tradicijske elemente poput izrade i korištenja spare kao karakterističnog uporabnog predmeta te tradicijskih plovila (gajeta) koja su omogućavala svakodnevni rad i povezanost s kopnom i posjedima, a kao vodeći brodari ističu se Sutomišćani. Uz to, na području Općine Preko i danas su prisutna istezališta lokalnih brodova kao dio žive pomorske infrastrukture i prakse. Nematerijalna dimenzija dodatno je obogaćena specifičnim običajima i izrazima, poput priješkog kola i klapskog pjevanja, kao i rijetkog običaja „U lancuni“, koji svjedoči o kontinuitetu lokalnih rituala. U pojedinim naseljima Općine Preko očuvane su i specifične gospodarske i svakodnevne prakse, poput uzgoja i konzumacije učjoka u Lukoranu, proizvodnje povrća (npr. sutomiška i poljanska „verdura“) te sušenja smokava kao važnog dijela otočne prehrambene tradicije. Uz tradicijske oblike, integrirano područje pokazuje kapacitete suvremene interpretacije baštine. Primjer toga je projekt mozaik klupa na području Općine Preko, gdje se lokalna simbolika (maslina, ribarstvo, crkve, lokalne legende) prevodi u participativne umjetničke intervencije u javnom prostoru, s potencijalom jačanja identiteta mjesta i uključivanja zajednice.

U nastavku su izdvojeni ključni resursi kulture života i rada integriranog područja, s opisom i potencijalom za turističku valorizaciju.

Tablica 27. Kultura života i rada integriranog područja Općina Preko, Kali, Kukljica i Tkon

Rbr.	Resurs	Opis resursa	Potencijal
1.	Mediteranski otočni stil života	Život uz more i na otvorenom, ritam dana prilagođen vremenskim prilikama, snažna kultura druženja, lokalne fešte i zajedničke prakse povezane s obitelji, poljem i ribarstvom. Otočni identitet očituje se u odnosu prema prostoru (šetnice, rive, lučice, javni bunari), u društvenim okupljanjima te u lokalnim narativima koji prate mjesta i obitelji. Važan element resursa čine povijesne jezgre, ribarske lučice, trgovi i javni prostori s bunarima/gusternama kao ambijenti u kojima se odvija društveni život i prijenos praksi. Primjeri uključuju sustav dvora i povijesnih sklopova u Općinama Preko i Kukljici te trg Kolešće s javnom gusternom i bunarom u Općini Tkon kao središnje mjesto okupljanja.	Doživljajne šetnje „otočna svakodnevica“, događanja u javnim prostorima, interpretacija života „između polja i mora“.
2.	Ribarstvo i ribarska kultura	Ribarstvo oblikuje identitet prostora, infrastrukturu, znanja i priče (ribarski alati, brodovi, ribarske rute i iskustva).	Interpretacijski programi „ribarske priče“, demonstracije ribarskih alata i znanja, tematske gastro-rute, edukativne ture o održivom ribolovu i pomorskom radu.
3.	Maslinarstvo i proizvodnja maslinovog ulja	Višestoljetna tradicija uzgoja maslina i proizvodnje ulja (tragovi od antike), lokalne sorte i suvremeni nasadi. Maslinovo ulje kao temelj prehrane i važan identitetski proizvod (ulje kao „lijek“ i dio marende), uz postojeće uljare i potencijal kušaonica.	Maslinarski putovi, kušaonice i “od masline do ulja“ programi, berba maslina kao izvansezonski doživljaj, interpretacija sorte–krajobraz–proizvod (priča stabala i parcela).
4.	Suhozidi, mocire i otočni krajobraz	Suhozidna gradnja kao vidljivi zapis rada u krajoliku (ograde, terase, torovi, skloništa/kućice u svrhu razgraničavanje posjeda, zaštita polja te organizacije terena), povezana s poljoprivredom i stočarstvom te očuvanjem mikroambijenata i bioraznolikosti.	Interpretacijske staze „krajolik rada“, radionice i volonterski programi obnove suhozida, *outdoor* ture s edukativnim sadržajem o krajobrazu i mikroambijentima.
5.	Tradicija pletenja „sprta“ i „kofa“	Domaća radinost pletenja uporabnih predmeta nastala iz praktičnih potreba poljoprivrede, maslinarstva i svakodnevnog života (prijevoz i skladištenje uroda), očuvana osobito u Općini Tkon, ali i prisutna u širem integriranom području kroz srodne prakse. U Općini Preko dodatno se ističe izrada „spara“, tradicija pletenja maslinovih grančica za Cvjetnicu te izrada kanica na tkalačkom stanu.	Radionice izrade, suveniri s jasnom pričom podrijetla, demonstracije vještina u manjim skupinama (kreativni turizam), razvoj kreativnog turizma temeljenog na sudjelovanju i prijenosu znanja.

6.	Tradicija gradnje i korištenja tradicijskih brodova	Prakse izrade i korištenja tradicijskih plovila (npr. gajete, guci, batane i srodni oblici) prisutne su na cijelom integriranom području, uključujući Općinu Tkon i Općinu Preko. Osim ribarstva i prijevoza, ova su plovila imala važnu ulogu u težačkim i zemljoradničkim aktivnostima te svakodnevnoj mobilnosti između polja, otoka i kopna.	Tematske regate i interpretacijske plovidbe, radionice „brod kao znanje“, povezivanje s lokalnim udrugama i manifestacijama.
7.	„Preške lavandijere“: kultura rada i ženska povijest	Povijesno zarađivanje pranjem rublja za zadarske obitelji, s jasno prepoznatljivom lokalnom memorijom i simbolikom (uključujući tragediju 2. studenoga 1891. i komemorativne točke povezane s Galevcem/Školjićem).	Interpretacijska ruta „priče rada“, kulturno-povijesni programi posvećeni ženskoj povijesti, edukativni sadržaji za škole, tematsko vođenje s naglaskom na dostojanstvo i povijesni kontekst.
8.	Lokalni govori i identitet	Lokalni govori predstavljaju važan identitetski sloj integriranog područja, pri čemu se ističe kualjski govor, ali i drugi mjesni idiomi svih naselja. Njihova vrijednost potvrđuje se i kroz inicijative očuvanja, poput izdanog rječnika priješkog govora, koji doprinosi dokumentiranju i popularizaciji jezične baštine te njezinoj dostupnosti širem krugu korisnika.	Mali interpretacijski formati (mini-rječnik destinacije, audio-oznake u prostoru), radionice i „priče u govoru“, uključivanje mladih kroz digitalne medije.
9.	Tradicijska glazba i ples	Tradicijska glazba i ples oblikuju društveni život i identitet zajednice, pri čemu se ističe priješko kolo kao prepoznatljiv oblik lokalnog izraza, uz kunjsko kolo i glagoljaško pučko crkveno pjevanje koje je upisano u Registar nematerijalne baštine Republike Hrvatske..	Koncertni i interpretacijski programi u sakralnim prostorima, edukativni sadržaji o glagoljaškoj glazbenoj tradiciji, događaji povezani s lokalnim običajima i liturgijskom godinom.
10.	Tradicionalna gastronomija i otočna kuhinja	Mediteranska prehrana, upisana na UNESCO-ovu Reprezentativnu listu svjetske nematerijalne baštine, temeljena na sezonskim namirnicama, ribi i maslinovom ulju i jednostavnim tehnikama pripreme; lokalni specijaliteti (razne varijante brudeta, slana i marinirana riba, inćuni, buzare, otočna jednostavna jela poput suhih smokava, koji predstavljaju tradicionalan način konzerviranja hrane).	Gastro-rute „od mora i polja do stola“, radionice tradicijske kuhinje, kušaonice ulja i ribljih proizvoda, tematske manifestacije izvan vrhunca sezone.
11.	Suvremene participativne interpretacije: projekt mozaik klupa	Projekt „Svako misto svoju klupu ima“ (Općina Preko) pokazuje kako se lokalna simbolika i mikropriče mogu pretočiti u javne intervencije nastale uz sudjelovanje stanovnika i posjetitelja, s ekološkom komponentom recikliranja materijala i uključivanja djece i mladih.	Tematske šetnje „klupe kao priče mjesta“, kreativne radionice mozaika, povezivanje s edukacijom i javnim prostorom, uz usklađenje s prostornim i konzervatorskim smjernicama.

Mogućnosti turističke valorizacije	• Razvoj tematskih doživljaja i ruta: „ribarske priče Kali“, „maslinarski putovi Kali i Kukljice“, „krajolik suhozida i torova Tkona“, „priče rada“ (preške lavandijere), „govor i identitet“ (kualjski i priješki), „glazbena i liturgijska baština Tkona i Preka“ (oratoriji, tradicija crkvenih zborova). • Organizacija sezonski neovisnih programa: berba maslina, rezidba i kušanje ulja, radionice tradicijske kuhinje (riba/ulje), demonstracije pletenja sprta i kofa, interpretacijski programi o ribarskim znanjima i tradicijskim brodovima. • Uspostava i jačanje kušaonica lokalnih proizvoda (ulje, prerađevine, suveniri iz domaće radinosti), uz jasno označavanje podrijetla i „priče proizvoda“. • Razvoj edukativnih tura i interpretacije: „od mora do pjata“, „od masline do ulja“, „suhozid kao učionica krajolika“, interpretacija lokalnih govora i otočnih običaja, uz programe za škole i specifične interese (gastronomija, kultura, *outdoor*). • Kreiranje kulturnih i gastro manifestacija koje nose otočni identitet (riba, ulje, tradicijski ples i pjevanje), s naglaskom na autentičnost i uključivanje lokalne zajednice. • Unapređenje informiranja i prezentacije: interpretacijske ploče, kratki audio sadržaji i digitalne mape (rute, priče, lokalni rječnik), uz pristupačnost sadržaja različitim skupinama posjetitelja. • Poticanje međuopćinske suradnje kroz zajedničke pakete (npr. „ribarstvo + maslinarstvo + suhozidi + tradicijske vještine“) kako bi se resursi komplementarno povezali u jedinstven proizvod integriranog područja.

Izvor: obrada autora prema podacima Općine Preko, Općine Kali, Općine Kukljice, Općine Tkon, Turističke zajednice Općine Preko, Turističke zajednice Općine Kali, Turističke zajednice Općine Kukljica i Turističke zajednice Općine Tkon

3.2.3. Znamenite osobe i povijesni događaji

Područje otoka je kroz povijest bilo centar kulturnoga, političkoga i znanstvenoga života u kojemu su djelovali brojni istaknuti umjetnici, znanstvenici, vojskovođe, sportaši, vladarske i plemićke obitelji, dinastije i razne druge istaknute osobe i grupe. Integrirano područje Općina Preko, Kali, Kukljica i Tkon obilježeno je osobama, zajednicama i događajima koji su oblikovali lokalni identitet te ostavili prepoznatljive tragove u kulturnoj memoriji ovog područja. U tom se kontekstu posebno izdvajaju pojedinci i obitelji povezani s književnošću, umjetnošću, sakralnim životom, kao i događaji koji svjedoče o otočnom načinu života i povijesnoj ulozi plovidbe i pomorstva.
Detaljni opis znamenitih osoba i povijesnih događaja koji predstavljaju ključne resurse za turističku valorizaciju slijedu u nastavku.

Tablica 28. Znamenite osobe i povijesni događaji Općina Preko, Kali, Kukljica i Tkon

Rbr.	Resurs	Opis resursa	Potencijal
1.	Osobe	**<u>Književno i kulturno nasljeđe povezano s prostorom:</u>** • Općina Kukljica ○ Vesna Parun (junaka iz svog djela za djecu, kapetana	Razvoj tematskih interpretacijskih ruta „znameniti ljudi i mjesta sjećanja“, *storytelling* ture i kratki interpretacijski sadržaji (predaje, biografske

		Mikija Trasija, navela je kao Kukljičanina) ● Općina Preko ○ Petar Preradović (predaja o nastanku budnice *„Zora puca, bit će dana“* u Malom Lukoranu) ○ Robert Bacalja – profesor ○ Ante Kuzmanić - liječnik, istaknuti narodni preporoditelj ● Općina Tkon ○ Kažimir Pribilović - povjesničar **<u>Lokalni pjesnici i autori:</u>** ● Općina Kali ○ Milena Rakvin Mišlov ○ Joja Ricov ○ Zoran Perin-Đo ○ Nedjeljko Franov ● Općina Kukljica ○ Karlo Bačić ○ Ante Karlić ○ Tomislav Maričić ○ Tomislav Meštrić ● Općina Preko ○ Mercedes Ceda Barić ○ Melkior Mašina ○ Dubravko Škurla **<u>Kulturne i javne osobe:</u>** ● Općina Kali ○ Milena Dundov - dramska umjetnica ○ Vjera Vidov - dramska umjetnica ○ Alfredo Ivankov - zagonetač i logičar ○ Tomo Ricov – event menadžer ● Općina Preko ○ Anselmo Dorkin – kipar ○ Martina Dubolnić Glavan – arheologinja ○ Tomislav Košta – likovni umjetnik ○ Milivoj Kujundžić – političar i pravnik ○ Budimir Lončar - diplomat ○ Sven Marcelić – profesor ○ Šime Marcelić - profesor ○ Ivo Mašina - povjesničar ○ Ivo Prodan – političar, književnik i novinar ○ Antonio Putti - leksikograf ○ Francesco Salghetti-Driolli – slikar	mikropriče, mjesta vezana uz osobe), organizacija književnih i kulturnih večeri u ambijentalnim prostorima (ljetnikovci, trgovi, klaustri), digitalna interpretacija (audio priče, kratko video-forme, digitalne karte).

		○ Ante Sorić – kulturni djelatnik ○ Senko Sorić – fotograf ○ Sofija Sorić - profesorica ● Općina Tkon ○ Ante Gotovina - general **Sveci, blaženici i crkveni poglavari:** ● Općina Preko ○ M. Anastazija Čizmin – redovnica benediktinka ○ Josip Grgur Marčelić – dubrovački biskup ● Općina Tkon ○ Opat Jerolim Adam Marin - predstojnik Slavenske benediktinske kongregacije **Sportaši:** ● Općina Kali ○ Nataša Kolega - rukometašica ○ Arno Longin – skakač u vodu ○ Korana Longin-Zanze - košarkašica ○ Samuel Kolega – skijaš ○ Elias Kolega – skijaš ● Općina Preko ○ Alan Gregov – košarkaš ○ Zdravko Jadrijev - atletičar ○ Ivo Jerolimov – nogometaš ○ Jure Košta – košarkaš ○ Lovro Majer - nogometaš ○ Davor Marcelić - košarkaš ○ Ivan Marcelić – vaterpolist ○ Šime Olivari – košarkaš ○ Tonči i Josip Valčić (braća) - rukometaši **Glazbenici, glumci i estradni umjetnici:** ● Općina Kali ○ Korina Longin – manekenka ○ Petar Dundov - DJ ○ Keti Balogh - modna dizajnerica ○ Ana Maria Ricov - modna dizajnerica ● Općina Kukljica ○ Maja Blagdan - pjevačica ○ Boris Martinović – operni pjevač ● Općina Preko ○ Gabrijela Meštrović Maštruko – glumica ○ Ivo Nižić - skladatelj, dirigent i pedagog ○ Ivanica Vunić – mezzosopranistica	

2.	Zajednice i društvene skupine kao nositelji baštine	Preške lavandijere (pralje) kao prepoznatljiv primjer kulture rada i ženske povijesti: organizirani rad, plovidba gajetama, pranje rublja za zadarske obitelji, svakodnevni ritmovi života. Ova društvena skupina ima snažnu simboličku i identitetsku vrijednost u lokalnoj memoriji Općine Preko i šireg otočnog prostora.	Razvoj interpretacijske rute „priče rada i svakodnevice“, edukativni programi za škole i posjetitelje (ženska povijest rada, otočna ekonomija), tematska vođenja uz postojeće memorijalne točke i krajobraz, integracija u šire narative o otočnom životu i radu.
3.	Povijesni događaji i lokaliteti povezani s događajima	• Tragedija lavandijera (2. studenoga 1891.) u blizini otočića Galevca (Školjića): prevrtanje broda tijekom orkanskog juga i stradavanje dijela putnica; događaj koji je trajno obilježio lokalnu zajednicu i ostao snažno prisutan u kolektivnom pamćenju. • Brodolom kod otočića Gnalić (1583.): potonuli mletački trgovački brod s vrijednim teretom, jedan od najznačajnijih podvodno-arheoloških lokaliteta na Jadranu.	Razvoj memorijalno-interpretacijskih punktova, vođene interpretacijske ture s naglaskom na povijesni kontekst, tematske priče o pomorstvu, trgovačkim putovima i rizicima plovidbe, povezivanje Gnalića s kopnenim interpretacijskim sadržajima (bez fizičkog opterećenja lokaliteta).
Mogućnosti turističke valorizacije	• Povezivanje osoba, zajednica i događaja u koherentne narative o otočnom životu, radu, plovidbi i kulturnoj memoriji, uz naglasak na lokalni identitet i povijesne slojeve prostora. • Kreiranje zajedničkih međuopćinskih interpretacijskih proizvoda. • Razvoj tematskih dana/manifestacija manjeg opsega (književnost, memorija rada, pomorstvo). • Edukativni i interpretacijski paketi za pred- i posezonu. • Umrežavanje s muzejima i arhivima izvan područja (Zadar, Biograd) radi sadržajnog proširenja.		

Izvor: obrada autora prema podacima Općine Preko, Općine Kali, Općine Kukljice, Općine Tkon, Turističke zajednice Općine Preko, Turističke zajednice Općine Kali, Turističke zajednice Općine Kukljica i Turističke zajednice Općine Tkon

3.2.4. Manifestacije

Većina turističkih manifestacija odvija se tijekom ljetne sezone, čime se dodatno obogaćuje ukupna turistička ponuda predmetnih općina. Često se pritom događa preklapanje više atraktivnih i za posjetitelje zanimljivih događanja u istom vremenskom razdoblju, pa čak i istoga dana ili sata. Takva situacija nameće potrebu za jedinstvenim, koordiniranim i usklađenim pristupom u planiranju organizacijskih i marketinških aktivnosti pojedinih manifestacija. Na integriranom području Općina Preko, Kali, Kukljice i Tkona manifestacije su jedan od ključnih nositelja doživljaja destinacije: povezuju lokalni identitet (more, ribarstvo, maslinarstvo, glagoljaška baština, tradicijsko jedrenje i otočka svakodnevica) s turističkom potražnjom te imaju izražen potencijal produljenja sezone (posebno kroz *outdoor* i eno-gastro događanja u predsezoni/postsezoni). U nastavku su izdvojene ključne manifestacije integriranog područja, s opisom i potencijalom za turističku valorizaciju.

Tablica 29. Manifestacije na području Općina Preko, Kali, Kukljica i Tkon

Rbr.	Resurs	Opis resursa	Potencijal
1.	Kulturno-zabavne manifestacije	• Glazbene večeri u klaustru samostana sv. Jeronima (Općina Preko): postsezonski koncertni program u ambijentu samostanskog klaustra, s naglaskom na doživljaj prostora i baštine (koncert klasične glazbe renomiranih umjetnika salonskog tipa u intimnoj atmosferi franjevačkog samostana) • Priješka legrica (Općina Preko): središnja ljetna fešta s tradicionalnim igrama, gastro ponudom i večernjim koncertom (kontinuirano se organizira desetljećima od 1986. godine; u novijim programima uključuje i regatne sadržaje u kojima sudjeluju lokalne udruge). • Klapska večer na Brižićevon dvuoru / Otočka besida / Večer uspomena (Općina Preko): književno-glazbeni i baštinski programi koji njeguju čakavsku riječ i otočku tradiciju. • Plava noć (Općina Preko): kulturno-zabavna manifestacija usmjerena na povezivanje glazbenog programa, otočne gastronomije i društvenog života mjesta, uz naglašavanje identiteta prostora i mediteranskog načina života kroz večernja događanja na otvorenom. • Ljetne izložbe lokalnih i priznatih umjetnika u RH u Pučkom otvorenom učilištu Dom na žalu u Preku (Općina Preko). • MLJUF – Mulinski ljetni unpluged festival (Općina Preko): u suradnji TZO Preko i kazališnih entuzijasta u zaseoku Muline održava se vikend u znaku kazališnih predstava za odrasle i djecu, a gostuju	Pozicioniranje manjih kulturnih manifestacija kao visokokvalitetnih nišnih doživljaja (kulturni gosti, pred/postsezona), korištenje ambijentalnih prostora (klaustri, trgovi, rive) kao diferencijacijskog elementa destinacije, programi za obitelji (dječji sadržaji), povezivanje s interpretacijskim šetnjama i lokalnom gastronomijom.

		poznata domaća kazališna imena i družine. • Sestrunjsko lito (Općina Preko): niz zabavnih događanja na otvorenom, igre za djecu, nogometni turnir, Sestrunjska noć i tradicionalna igra Šulicada. • Susret otočnih klapa (Općina Tkon). • Nastupi KUD-ova i folklornih skupina; adventske i božićne aktivnosti; maškare.	
2.	Vjerske manifestacije i pučke pobožnosti	• Gospa od Sniga (Općina Kukljica, 5. kolovoza): zavjetna procesija brodovima (tradicija od 1514.) i prijenos kipa iz župne crkve do zavjetne kapelice u prolazu Ždrelac. • Dani otvorenih vrata (Općina Preko): tijekom ljetnih mjeseci posjetiteljima otoka omogućen je posjet trima crkvicama (sv. Kuzma i Damjan, Svi Sveti i sv. Hipolit i Kasijan) i stalnom postavu muzeja u sklopu samostana sv.Pavla Pustinjaka na Galevcu čija je knjižnična zbirka u Registru kulturnih dobara RH). • Blagdanske fešte i procesije po mjestima (npr. fešte zaštitnika, zavjetna slavlja poput „U lancuni“ u Općini Preko: vjerska tradicionalna procesija, održava se svaku Čistu srijedu. Običaj je vrlo star i rijedak, a povezan je s pripremom vjernika za početak korizme).	Razvoj vjerskog i hodočasničkog turizma (interpretacija značenja, povijesti i rituala), upravljanje posjetiteljskim tokovima kroz informiranje i vođenje, uključivanje u zajednički kalendar fešta integriranog područja, potencijal za mirne, nekomercijalne kulturne doživljaje u visokoj sezoni.
3.	Sportske i *outdoor* manifestacije	• Škraping (Općina Tkon): međunarodno prepoznata treking/*trail* manifestacija s više disciplina. • Đir po konalu (Općina Tkon): regata tradicijskih drvenih brodova na latinsko jedro i *trevu*. • Plivački maraton Preko–Zadar (Općina Preko):	Ključni alat za produženje turističke sezone (proljeće, jesen), pozicioniranje integriranog područja kao destinacije za aktivni odmor, kombiniranje s boravkom, lokalnom gastronomijom i interpretacijom krajolika, razvoj „*event-based*“ *outdoor* ponude (vikend boravci), jačanje dječjih i rekreativnih kategorija (obiteljski segment).

		tradicionalni sportski događaj s visokom vidljivošću. • Crnilo kup (Općina Preko): natjecanje sportskih i rekreativnih ribolovaca u kasnoj postsezoni koje promovira tradicionalne vrijednosti te lokalnu gastronomiju. • Gremo na Šćah (Općina Preko): sportsko-edukativno događanje na kulturno-povijesnoj stazi i krajobrazima. • *Trail* i rekreativne utrke (Općina Kali): npr. „ArchipelaGo Trail Run“ i slična *trail* događanja i povezani programi. • Malonogometni, odbojkaški i košarkaški turniri, turniri u boćanju, škole jedrenja i regate po mjestima	
4.	Gastro, ribarske i gospodarske manifestacije	• Tunuara – Kualjske ribarske noći (Općina Kali): višednevna ribarska fešta s naglaskom na tradiciju, gastronomiju, defile brodova i prateći program. • Blue Fish Festival (Općina Kali): festival plave ribe s *chefovima* i inovativnim interpretacijama lokalne namirnice. • „Od jata do pijata – Kukljiška ribarska večer“ (Općina Kukljica): manifestacija usmjerena na valorizaciju ribarske tradicije i lokalne gastronomije kroz pripremu ribljih jela, prezentaciju lokalnih proizvoda i zajednički doživljaj prostora, s potencijalom razvoja u prepoznatljiv gastro-ribarski događaj integriranog područja. • Ribarska noć (Općina Tkon): tradicionalna ljetna manifestacija koja povezuje gastronomiju, ribarsku tradiciju, glazbeni program i društveni život mjesta te doprinosi očuvanju	Razvoj prepoznatljivih gastro događaja (riba, maslinovo ulje), jačanje lokalnih lanaca vrijednosti (proizvođači – ugostitelji – manifestacije), povezivanje s kušaonicama, radionicama i edukacijama, pozicioniranje gastronomije kao razloga dolaska izvan glavne sezone.

		identiteta otočne zajednice i interpretaciji svakodnevice povezane s morem i ribarstvom. • Sajam otočnih proizvoda (Općina Tkon): platforma za lokalne proizvođače i brendiranje otočnih proizvoda. (povezivo s HOP oznakom i lokalnim lancima vrijednosti) • Dani maslina otoka Ugljana (Općina Preko): manifestacija posvećena maslini/ulju, uz degustacije, edukacije i natjecateljski dio. • Večer priješke kužine (Općina Preko): večer lokalne gastronomije s glazbenim programom i sajmom HOP proizvoda, suradnja s lokalnim udrugama, autohtona ponuda za lokalno stanovništvo i posjetitelje otoka. • ŠUG festival (Općina Preko): ljetni sajam otočnih proizvoda (nositelji HOP oznake i lokalni proizvođači).	
Mogućnosti turističke valorizacije	• Zajednički kalendar manifestacija za sve četiri općine (jedan „*master*“ kalendar termina) i operativni protokol za izbjegavanje kolizija (isti dan/sat, isti tip publike). • Tematsko grupiranje i brendiranje: more i ribarska baština (Općina Kali), pomorska tradicija i tradicijska jedra (Općina Tkon), baština i glazbeni ambijenti (Općina Preko), čakavska riječ i kulturna produkcija (Općina Kukljica), uz zajedničku povezanu priču integriranog područja. • Produženje sezone: jačanje proljetnih i jesenskih formata (*outdoor*, eno-gastro, kulturni turizam). • Standardizacija kvalitete: minimalni standardi produkcije (signalizacija, višejezične info-točke, pristupačnost, upravljanje gužvama, ekološki standardi, sigurnost na moru i kopnu). • Kombiniranje doživljaja: manifestacija + lokalna tura (maslinici/suhozidi, ribarska priča, glazbeni ambijent samostana, tradicijsko jedrenje) + lokalni gastro doživljaj. • Usklađena marketinška komunikacija: zajednička „*event landing*“ stranica, jedinstveni vizualni standard te jasna segmentacija (obitelji, aktivni turisti, gastro gosti, kulturni gosti).		

Izvor: obrada autora prema podacima Općine Preko, Općine Kali, Općine Kukljice, Općine Tkon, Turističke zajednice Općine Preko, Turističke zajednice Općine Kali, Turističke zajednice Općine Kukljica i Turističke zajednice Općine Tkon

3.2.5. Kulturne i vjerske ustanove

Kulturne i vjerske ustanove važan su dionik turističkoga razvoja i razvoja kulturnog turizma sa svim svojim oblicima na području otoka. Kulturne i vjerske ustanove (ustanove u kulturi, knjižnice, interpretacijski centri, redovničke zajednice i udruge) čine važnu infrastrukturu društvenog života i identiteta integriranog područja Općina Preko, Kali, Kukljica i Tkon. Njihovo djelovanje pridonosi očuvanju i prijenosu lokalne baštine, razvoju kulturnih programa tijekom godine te oblikovanju sadržaja koji mogu podržati razvoj kulturnog, edukativnog i doživljajnog turizma (posebno izvan vršne sezone). Posebna vrijednost ovih dionika jest u tome što omogućuju kontinuirano stvaranje sadržaja (programi, radionice, vođenja, izložbe), ali i očuvanje „žive" tradicije kroz crkveni i civilni sektor. Institucionalna i organizacijska baza kulturnih i vjerskih ustanova na integriranom području je relativno razgranata: uz ključne ustanove (Interpretacijski centar pomorske baštine – Općina Tkon, POU Dom na Žalu – Općina Preko, Narodna knjižnica – Općina Kali), važnu ulogu imaju crkvene strukture (Zadarska nadbiskupija/Ugljanski dekanat i župne zajednice) te brojne udruge koje djeluju po općinama i naseljima (KUD-ovi, udruge mladih, udruge žena, kulturne i baštinske inicijative, te udruge povezane s pomorskom i ribarskom tradicijom). Istodobno, pojedine institucije (npr. Narodna knjižnica Kali) bilježe infrastrukturna ograničenja (prostor i oprema), što upućuje na potrebu jačanja kapaciteta ako se očekuje veći programski i posjetiteljski intenzitet. Sažeti pregled ključnih dionika i resursa prikazan je u nastavku.

Tablica 22. Kulturne i vjerske ustanove na području Općina Preko, Kali, Kukljica i Tkon

Rbr.	Resurs	Opis resursa	Potencijal
1.	Interpretacijski centri i interpretacija baštine	Interpretacijski centar pomorske baštine u Općini Tkon (otvoren u sklopu projekta „Arca Adriatica") prikazuje segmente svakodnevnog života i rada otočnog stanovništva (brodogradnja, ribarstvo, poljoprivreda, tradicijske vještine) kroz predmete, panele i multimedijske sadržaje.	Razvoj vođenih interpretacijskih obilazaka i edukativnih programa, polazišna točka za tematske rute (pomorska baština, tradicijska plovidba, kultura rada), organizacija radionica i manjih izložbi za posjetitelje i škole, povezivanje s manifestacijama (npr. Đir po konalu, Škraping) i interpretacijom krajobraza.
2.	Kulturne ustanove i programi	Centar za kulturu „Dom na žalu" (Općina Preko; prethodno Pučko otvoreno učilište) predstavlja ključnu društveno-kulturnu infrastrukturu za izvedbene, filmske, edukativne i baštinske programe te aktivnosti lokalnih organizacija. Uz njega, važnu ulogu imaju i domovi kulture u naseljima Ugljan, Lukoran i Poljana, koji funkcioniraju kao decentralizirani prostori kulturnog života i okupljanja.	Razvoj cjelogodišnjih kulturnih ciklusa (kino, predavanja, glazba, baštinske teme), prostor za programe u pred/postsezoni i za lokalno stanovništvo, povezivanje programa s manifestacijama i tematskim vikendima.

3.	Knjižnice i čitaoničke usluge	Narodna knjižnica (Općina Kali): lokalna knjižnica s fondom koji podržava kulturne i obrazovne potrebe zajednice.	Organizacija književnih večeri, predavanja i manjih izložbi, radionice i programi vezani uz lokalni govor, povijest i identitet, prostor susreta lokalne zajednice i gostiju.
4.	Mobilne knjižnične usluge	Bibliobus Gradske knjižnice Zadar: pokretna knjižnica kao dio knjižnične mreže.	Mikro-događanja (čitanja, radionice, promocije) u manjim naseljima, jačanje dostupnosti kulturnih sadržaja na cijelom području, povezivanje s edukativnim i obiteljskim turističkim programima.
5.	Muzejski/izložbeni postavi i lokalna interpretacija	Prisutni su manji muzejski i izložbeni postavi koji doprinose interpretaciji lokalne baštine. U Općini Preko važnu ulogu ima otočić Galevac/Školjić (kulturno dobro RH sa zavičajnim muzejom i knjižničnom zbirkom)) kao prostor kulturno-duhovne interpretacije, uz programe poput Dana otvorenih vrata ugljanskih crkvica koji omogućuju pristup inače zatvorenim sakralnim lokalitetima. Na Sestrunju se dodatno ističu mlin i zavičajna zbirka kao lokalni interpretacijski punktovi povezani s tradicijom života i rada.	Razvoj manjih tematskih izložbi vezanih uz otočku povijest i tradiciju, kulturni programi kao dopuna ljetnoj i postsezonskoj ponudi, suradnja s udrugama i gostujućim autorima.
6.	Redovničke zajednice i crkvene institucije	Općina Preko - samostan sv. Jeronima (Kćeri milosrđa; ženska redovnička prisutnost) i samostan sv. Pavla Pustinjaka (franjevci trećoredci glagoljaši): važni nositelji duhovne i kulturne tradicije.	Vođeni i interpretirani obilasci (u skladu s konzervatorskim i crkvenim pravilima), koncerti sakralne glazbe i duhovno-kulturni programi, uključivanje u tematske rute (glagoljaštvo, sakralna baština).
7.	Udruge u kulturi i civilno društvo	Aktivne kulturne udruge: KUD-ovi, klape, foto klubovi, pomorske i baštinske udruge.	Nositelji autentičnih programa (folklor, pjevanje, izložbe, radionice), umrežavanje i rotacija programa između općina.
Mogućnosti turističke valorizacije		• Uspostava međuoopćinske koordinacije kulturnih programa (zajednički kalendar događanja, izbjegavanje kolizija, zajednička promocija i logistika). • Razvoj tematskih interpretacijskih proizvoda povezanih s „kulturom života i rada“ (pomorska baština, maslinarstvo, ribarstvo, pletenje, glagoljaško pjevanje) kroz: vođenja, radionice, mikro-izložbe, demonstracije vještina. • Razvoj cjelogodišnjih programa manjih formata u postojećim prostorima (Dom na žalu, knjižnice, interpretacijski centar, župni prostori): predavanja, projekcije, glazbene večeri, književne susrete, „*heritage talks*“.	

	• Uspostava partnerskih modela s redovničkim zajednicama i župama za kulturne sadržaje koji su kompatibilni s funkcijom prostora (npr. sakralna glazba, interpretirani obilasci, izložbe, tematski dani baštine). • Razvoj programa „kultura za goste + kultura za lokalce“: dio sadržaja primarno za stanovnike (zimski ciklusi), dio sadržaja za posjetitelje (pred/postsezona), uz zajedničku komunikaciju. • Poticanje umrežavanja udruga (KUD-ovi, klape, foto klubovi, pomorske udruge) i zajedničkih nastupa/izložbi naizmjenično po općinama.

Izvor: obrada autora prema podacima Općine Preko, Općine Kali, Općine Kukljice, Općine Tkon, Turističke zajednice Općine Preko, Turističke zajednice Općine Kali, Turističke zajednice Općine Kukljica i Turističke zajednice Općine Tkon

3.2.6. Priroda i okoliš

Povoljan geografski položaj u Zadarskom kanalu, razvedena obala, blaga mediteranska klima te bogata vegetacija predstavljaju ključne prirodne čimbenike koji pogoduju razvoju turizma. Razvedenost obale omogućuje formiranje brojnih uvala i manjih zaljeva koji su zaštićeni od jakih vjetrova, čime se stvaraju idealni uvjeti za kupališni, nautički i rekreacijski turizam. Sredozemna klima s toplim, suhim ljetima i blagim zimama produžuje turističku sezonu te pogoduje boravku na otvorenom tijekom većeg dijela godine. Prirodni krajolik obilježen je maslinicima, makijom i kamenjarom, što prostoru daje autentičan sredozemni identitet i dodatnu estetsku vrijednost. Čisto more, bogat podmorski svijet i tradicionalna povezanost stanovništva s ribarstvom dodatno obogaćuju turističku ponudu kroz mogućnosti razvoja posebnih oblika turizma poput ronilačkog, ribolovnog i gastronomskog turizma. Upravo sklad prirodnih obilježja i tradicionalnog načina života čini temelj održivog turističkog razvoja destinacije. Iznimna razvedenost obale uz brojne otočiće, poglavito u pašmanskom arhipelagu predstavljaju prirodan resurs koji se u određenoj mjeri može koristiti za razvoj izletničkog turizma. Od posebnih krajolika, izuzev tipičnog otočnog sredozemnog koji sam po sebi predstavlja vrijedan resurs, posebno treba spomenuti otok Ošljak čijih 33,89 ha spadaju u kategoriju zaštićenog krajobraza. No, gospodarenjem otokom potrebno je pristupiti s oprezom zbog nepostojanja adekvatne infrastrukture za prihvat izletnika čiji broj ljeti višestruko nadmašuje kapacitet otoka. Trenutno je zatražena procjena nosivosti kapaciteta na kojima rade Javna ustanova i Općina Preko.

Reljefna obilježja otoka Ugljana i Pašmana, a posebice njihovi otočni vrhovi, predstavljaju vrijedan prirodni resurs u funkciji razvoja aktivnog i održivog turizma. Najviši vrh otoka Ugljana Šćah. Nalazi se sjeverozapadno od istaknutog otočkog vrha Sv. Mihovila, na istom kamenitom hrptu. Vrh je označen kupom kamenja s križem te natpisom vrha. Turistički i planinarski je zanimljiviji susjedni vrh Sveti Mihovil (265 m) do kojeg vodi staza i na kojem se nalaze ostaci srednjovjekovne utvrde i vidikovac s kojeg se pruža panoramski pogled na Zadarski arhipelag, grad Zadar, Velebit i brojne okolne otoke. Upravo iznimna vizualna atraktivnost prostora čini ovaj vrh snažnim motivom dolaska za ljubitelje prirode, planinare, rekreativce i fotografe. Uređene pješačke i biciklističke staze koje vode prema vrhu dodatno potiču razvoj izletničkog, *trekking* i cikloturizma, čime se turistička ponuda širi izvan klasičnog modela „sunce i more“. Na otoku Pašmanu posebno se ističe

Veliki Bokolj (274 m), najviša točka otoka, koja također nudi impresivan pogled na Kornatsko otočje, Pašmanski kanal i šire zadarsko područje. Njegov prirodni krajolik obilježen je kamenjarom, niskim raslinjem i makijom, što prostoru daje autentičan mediteranski karakter. Uspon na Veliki Bokolj relativno je pristupačan te je pogodan za rekreativce različite dobi, čime predstavlja potencijal za razvoj planinarskih izleta, škola u prirodi i organiziranih turističkih tura. Otočni vrhovi imaju višestruku turističku vrijednost. Osim estetske i rekreacijske funkcije, oni omogućuju razvoj selektivnih oblika turizma poput pustolovnog, sportskog i edukativnog turizma. Vidikovci na vrhovima pružaju doživljaj prostora i krajolika koji nadilazi obalni pojas te potiču posjetitelje na dulji boravak na otocima. U kontekstu održivog razvoja, ovi prirodni resursi zahtijevaju pažljivo planiranje infrastrukture, označavanje staza, postavljanje informativnih ploča i odmorišta, kako bi se očuvala prirodna ravnoteža i spriječila degradacija prostora. Otoci Rivanj i Sestunj također su brdoviti te je u razvoju rekreativni turizam. Njihova krajobrazna vrijednost, pristupačnost i mogućnost razvoja aktivnih oblika turizma čine ih važnim prirodnim resursom koji može pridonijeti diverzifikaciji turističke ponude. Otok Ugljan i Pašman kao integrirana turistička destinacija obiluje mnogim plažama koje su već dobrim dijelom iskorištene za razvoj turizma što je dodatno elaborirano u poglavlju koje se bavi primarnom turističkom infrastrukturom.

3.3. JAVNA TURISTIČKA INFRASTRUKTURA

Primarna turistička infrastruktura na prostoru otoka Ugljana i Pašmana kao integrirane turističke destinacije izravno utječe na razvoj turizma i oblikovanje turističke ponude jer osigurava osnovne uvjete za boravak, kretanje, rekreaciju, informiranje i doživljaj destinacije. Općine Preko, Kali, Kukljica i Tkon promatraju se kao jedinstvena turistička destinacija, pri čemu se pojedine komponente infrastrukture međusobno nadopunjuju i zajedno stvaraju ukupnu funkcionalnu cjelinu.

U takvom sustavu Preko se izdvaja kao najrazvijenije i funkcionalno najkompletnije središte, Kali i Kukljica imaju izraženiju oslonjenost na kupališni i aktivni turizam uz određena infrastrukturna ograničenja, dok Tkon, iako ruralniji, raspolaže solidnom osnovom infrastrukture s naglaskom na kamping, izletnički turizam i interpretaciju pomorske baštine. Primarna turistička infrastruktura Općine Preko najrazvijenija je među promatranim općinama te odražava njezinu ulogu administrativnog, prometnog i funkcionalnog središta istočnog dijela otoka Ugljana. Blizina Zadra i trajektna povezanost čine Preko jednim od najdostupnijih otočnih prostora u Zadarskom arhipelagu, što se očituje u razini razvijenosti infrastrukture koja obuhvaća širok raspon sadržaja, od boravišnih i rekreacijskih do interpretacijskih i izletničkih. U segmentu cikloturizma parkirališta za bicikle postavljena su na najfrekventnijim lokacijama (trajektno pristanište, plaže i šetnice), a ukupni kapacitet iznosi oko 150 mjesta, što upućuje na sustavno poticanje aktivnog turizma i integraciju u širu mrežu otočnih ruta. Za organizaciju manjih stručnih i znanstvenih skupova dostupno je više prostora (Centar za kulturu Dom na žalu u Preku, domovi kulture u Poljani, Lukoranu i Ugljanu te Heritage hotel Dunatovi dvori), dok otvaranje hotela Hilton od 2025. godine dodatno jača potencijal razvoja poslovnog i kongresnog turizma. Općina raspolaže razvijenom mrežom odmorišta i vidikovaca koji valoriziraju prirodne i kulturne resurse prostora, uključujući sadržaje

povezane s maslinarstvom i antičkom baštinom (npr. Put antičkih maslina, antička uljara i mlin), kao i niz vidikovaca (Gora, Gorina, Liburni/Čelinjak, Sunset/Gomiljak, Završće i Željina) koji doprinose disperziji posjetitelja izvan obalnog pojasa. Kamping infrastruktura je izrazito razvijena, na području općine djeluje 11 kampova, od kojih se 10 nalazi u mjestu Ugljan, a jedan u Lukoranu, što upućuje na snažnu prisutnost kamping turizma kao prostorno manje invazivnog oblika smještaja. Kupališna infrastruktura vrlo je razgranata te uključuje brojne uređene plaže i uvale s različitom razinom opremljenosti (kabine, tuševi, ležaljke, igrališta i sanitarni čvorovi), pri čemu se posebno ističe prilagođenost pojedinih lokacija osobama s invaliditetom (npr. Mostir). U ovom trenutku nije planirano uređenje novih plaža, što upućuje na stabiliziranu fazu razvoja kupališne infrastrukture. Aktivni turizam poduprt je mrežom pješačkih staza različitih duljina i tematike (npr. Kompas sv. Petra, Staza Muline, Staza Sušica, Starim putem, Ribari i maslinari, staza po najvišim vrhovima), dok su obalne šetnice u naseljima uređene i opremljene urbanom opremom (klupe, rasvjeta, koševi). Interpretacijska infrastruktura dodatno obogaćuje ponudu kroz muzej maslinarstva na Sestrunju i muzejsku zbirku na Galevcu, a informacijska infrastruktura iznimno je razvijena kroz sustav info-ploča na više jezika i smeđe signalizacije koja upućuje na znamenitosti, rute i sadržaje. Pomorski prijevoz i izletništvo također su važni: barkajol svakodnevno prevozi posjetitelje na otočić Galevac, a lokalne i zadarske agencije nude vođene ture i najam plovila, pri čemu su Galevac i Ošljak među najposjećenijim točkama.

Primarna turistička infrastruktura Općine Kali u najvećoj se mjeri oslanja na kupališnu funkciju obalnog prostora, pri čemu plaže predstavljaju ključni prirodni resurs za ljetni turizam. Iako su plaže većinom manjih dimenzija i lokalnog karaktera, njihov broj i prostorna raspodjela čine važnu osnovu turističke ponude.

Tablica 30. Popis plaža i njihov tip po općinama

Naziv plaže	Trenutno u funkciji turizma	Naplata korištenja (da/ne)	Općina	Tip plaže	Veličina plaže u m^2
Plaža Skrača	da	ne	Preko	uređena plaža	500
Uvala Batalaža	da	ne	Preko	uređena plaža	1.000
Uvala Čeprljanda	da	ne	Preko	uređena plaža	950
Uvala Zmorašnja luka	da	ne	Preko	uređena plaža	1.500
Plaža Južna luka	da	ne	Preko	uređena plaža	1.400
Uvala Sušica	da	ne	Preko	uređena plaža	1.252
Uvala Lučica	da	ne	Preko	uređena plaža	650
Plaža Suha	da	ne	Preko	uređena plaža	1.000
Plaža za pse Suha	da	ne	Preko	uređena plaža	500
Uvala Ćinta	da	ne	Preko	uređena plaža	1.500
Plaža Mostir	da	ne	Preko	uređena plaža	600
Uvala Pavlešina	da	ne	Preko	uređena plaža	550
Plaža Centar	da	ne	Preko	uređena plaža	950
Plaža Ritam bar	da	ne	Preko	uređena plaža	670
Plaža Bilišće	da	ne	Preko	uređena plaža	2.300
Plaže Parapet i Elektra	da	ne	Preko	uređena plaža	540

Plaža Magazin/ Šetnica	da	ne	Preko	uređena plaža	2.300
Plaža Jaz	da	ne	Preko	uređena plaža	2.758
Plaža Kašun	da	ne	Preko	uređena plaža	270
Uvala Svitla	da	ne	Preko	prirodna plaža	400
Plaža Čerenac	da	ne	Preko	prirodna plaža	300
Plaža Centar (Poljana)	da	ne	Preko	uređena plaža	395
Plaža Sveti Petar	da	ne	Preko	uređena plaža	400
Plaža Sutomišćica	da	ne	Preko	uređena plaža	900
Sutomiška vala	da	ne	Preko	uređena plaža	500
Galevac-Školjić	da	ne	Preko	prirodna plaža	3.500
Plaža Centar (Lukoran)	da	ne	Preko	uređena plaža	500
Rivanj	da	ne	Preko	prirodna plaža	500
Plaža Mala Lamjana	da	ne	Kali	uređena plaža	1.200
Plaža Batalaža	da	ne	Kali	uređena plaža	450
Plaža Artina	da	ne	Kali	uređena plaža	330
Plaža Tratica	da	ne	Kali	uređena plaža	420
Plaža Kolegini	da	ne	Kali	uređena plaža	900
Plaža Mul	da	ne	Kali	uređena plaža	240
Plaža Brgačelj	da	ne	Kali	uređena plaža	1.200
Plaža Otrić	da	ne	Kali	uređena plaža	1.330
Uvala Kostanj	da	ne	Kukljica	prirodna plaža	-
Uvala Gnojišća	da	ne	Kukljica	uređena plaža	-
Zelena punta-sjever	da	ne	Kukljica	uređena plaža	-
Zelena punta-jug	da	ne	Kukljica	uređena plaža	-
Blato	da	ne	Kukljica	prirodna plaža	-
Uvala velika Sabuša	da	ne	Kukljica	uređena plaža	-
Uvala mala Sabuša	da	ne	Kukljica	prirodna plaža	-
Uvala Jelenica	da	ne	Kukljica	prirodna plaža	-
Uvala Oštrić	da	ne	Kukljica	prirodna plaža	-
Uvala Kunčabok	da	ne	Kukljica	prirodna plaža	-
Pod Vruljicu	da	ne	Kukljica	uređena plaža	-
Uvala Maževica	da	ne	Kukljica	prirodna plaža	-
Plaža Ugrinić	da	ne	Tkon	uređena plaža	2.319
Plaža Mrvisko	da	ne	Tkon	uređena plaža	300
Vruljice	da	ne	Tkon	uređena plaža	800
Južna plaža	da	ne	Tkon	uređena plaža	600
Plaža Studenac	da	ne	Tkon	prirodna plaža	800
Plaža Plažine	da	ne	Tkon	prirodna plaža	750
Plaža Poljane	da	ne	Tkon	prirodna plaža	750
Plaža Bartovica	da	ne	Tkon	prirodna plaža	400
Plaža Sovinje	da	da	Tkon	prirodna plaža	1.500

Izvor: obrada autora prema podacima Općine Preko, Općine Kali, Općine Kukljice, Općine Tkon, Turističke zajednice Općine Preko, Turističke zajednice Općine Kali, Turističke zajednice Općine Kukljica i Turističke zajednice Općine Tkon

Plaža Mala Lamjana (400 m dužine, oko 1.200 m²) nije pod koncesijom i njome upravlja Općina, a vršni kapacitet iznosi oko 130 kupača – obilježavaju je šljunak, stijene i dijelovi betonske obale, pri čemu su glavni nedostaci nedovoljno uređenje, slabija infrastruktura i izostanak oznaka. Plaža Otrić (400 m dužine, oko 1.330 m²) kapaciteta je približno 80 kupača, prirodnijeg karaktera, no blizina sidrišta i skromna opremljenost predstavljaju ključne probleme. Najveći kapacitet ima plaža Mul–Tratica–Artina (700 m dužine, oko 2.200 m²) s procijenjenih 400 kupača, ali i ondje blizina vezova za plovila potencijalno povećava rizik onečišćenja mora i konflikta između kupališnih i nautičkih aktivnosti, uz dodatni problem nedostatne opremljenosti. Plaža Brgačelj (oko 1.200 m²) ima kapacitet oko 100 kupača, no nije adekvatno označena, a vezovi na mulovima dodatno potvrđuju potrebu jasnijeg razgraničenja funkcija obalnog prostora.

Uz kupališnu infrastrukturu, važan element čine pješačke i biciklističke staze.

Tablica 31. Pješačke i biciklističke staze po općinama

Naziv/ oznaka staze	Trenutno u funkciji turizma	Korištenje	Općina	Duljina [km]	Visinska razlika [m]	Karakter staze	Zahtjevnost staze
Vrhovi Buštranovac i Fratar, Preko (pješačka i biciklistička)	da	cjelogodišnje	Preko	1,8	-	lokalna	umjerena
Kobiljak-Boškova pećina, Preko (pješačka i biciklistička)	da	cjelogodišnje	Preko	1,5	-	lokalna	umjerena
205-Kompas sv. Petra, Sestrunj (pješačka i biciklistička)	da	cjelogodišnje	Preko	13,3	-	lokalna	umjerena
206-Staza Muline, Ugljan (pješačka i biciklistička)	da	cjelogodišnje	Preko	6,2	-	lokalna	umjerena
201-Martinina staza, Lukoran (pješačka i biciklistička)	da	cjelogodišnje	Preko	3,6	-	lokalna	umjerena
212-Ribari i maslinari, Kali – Preko – Kali (pješačka i biciklistička)	da	cjelogodišnje	Preko	12,2	-	lokalna	umjerena
207-Sv. Petar, Sušica-Muline(pješačka i biciklistička)	da	cjelogodišnje	Preko	4,7	-	lokalna	umjerena

202-Starim putem, Preko (pješačka i biciklistička)	da	cjelogodišnje	Preko	12,9	-	lokalna	umjerena
204-Pješačka staza po najvišim vrhovima, Preko – Poljana – Sutomišćica (pješačka i biciklistička)	da	cjelogodišnje	Preko	14,6	-	lokalna	umjerena
112-Enzov spust (Brgačelj downhill), Preko (biciklistička)		cjelogodišnje	Preko	1,1	-	lokalna	umjerena
102-Sedam tema, Kali-Ugljan-Kali (biciklistička)		cjelogodišnje	Preko	38,4	-	lokalna	umjerena
104-Otkrij skriveno blago, Preko-Kali-Kukljica (biciklistička)		cjelogodišnje	Preko	33,9	-	lokalna	umjerena
103-Predivni vidikovci, Preko-Sv. Mihovil-Kali (biciklistička)		cjelogodišnje	Preko	16,1	-	lokalna	umjerena
101-Staza Antike, Ugljan (biciklistička)		cjelogodišnje	Preko	16,2	-	lokalna	umjerena
Euro Velo 8 (biciklistička)	da	cjelogodišnje	Preko, Kali, Kukljica, Pašman, Tkon	43 km (4 km kroz Kali)	200	međunarodni	umjerena
Ugljan 1 MTB 42 (Zadar Bike Magic_biciklističke)	da	cjelogodišnje	Kali i Preko	11,5	273	lokalna	lagana
Ugljan 2 MTB 43	da	cjelogodišnje	Kali i Preko	15,9	356	lokalna	lagana
Ugljan 3 T&F 16	da	cjelogodišnje	Kali i Preko	7,2	214	lokalna	lagana
Ugljan 2 T&F 15	da	cjelogodišnje	Kali i Preko	9,4	190	lokalna	lagana
Ugljan i Pašmana Road 07	da	cjelogodišnje	Preko, Kali, Kukljica, Pašman, Tkon	71,1	182	lokalna	viši intenzitet

111 Staza sv. Pelegrina (Zadarski arhipelag_Outdoor_biciklističke)	da	cjelogodišnje	Kali	10	190	lokalna	lagana
104 Otkrij skriveno blago bike)	da	cjelogodišnje	Preko, Kali, Kukljica	33,9	550	lokalna	lagana
103 Predivni vidici (bike)	da	cjelogodišnje	Preko i Kali	16,1	350	lokalna	lagana
211 Dobri put (pješačka i biciklistička)	da	cjelogodišnje	Kali i Kukljica	16	134	lokalna	srednje zahtjevna
212 Staza ribara i maslinara (pješačka)	da	cjelogodišnje	Kali i Preko	12,2	327	lokalna	zahtjevna
Pustolovna staza- bike staza	da	cjelogodišnje	Tkon	9,5	180	lokalna	srednje zahtjevna
Fantastična staza – bike staza	da	cjelogodišnje	Tkon	12,5	260	lokalna	zahtjevna
Otočna staza-bike staza	da	cjelogodišnje	Tkon	41	700	lokalna	zahtjevna
Stazama franjevaca i benediktinaca -pješačka staza	da	cjelogodišnje	Tkon	7,3	159	lokalna	lagana
Pustolovna bizantska staza – pješačka staza	da	cjelogodišnje	Tkon	9,9	143	lokalna	lagana
Staza do vidikovca Straža – pješačka staza	da	cjelogodišnje	Tkon	10,6	212	lokalna	srednje zahtjevna
Staza ptice Ćok – pješačka staza	da	cjelogodišnje	Tkon	8,5	244	lokalna	srednje zahtjevna

Izvor: obrada autora prema podacima Općine Preko, Općine Kali, Općine Kukljice, Općine Tkon, Turističke zajednice Općine Preko, Turističke zajednice Općine Kali, Turističke zajednice Općine Kukljica i Turističke zajednice Općine Tkon

Općina Kali dio je otočkog sustava od 22 pješačke staze, pri čemu sedam staza prolazi kroz općinu, različite su duljine i težine te obuhvaćaju unutrašnje i obalne dijelove prostora. Također, Kali je dio sustava od 16 otočkih (brdskih) biciklističkih staza, od kojih sedam prolazi kroz općinu; staze su obilježene, dijelom se preklapaju s pješačkim rutama i u najvećoj su mjeri odvojene od automobilskog prometa. Međutim, i kod pješačkih i

biciklističkih ruta uočava se nedostatak elemenata turističke interpretacije (tematske ploče, edukativni sadržaji, digitalni vodiči), što ograničava mogućnost njihove jače valorizacije u okviru doživljajnog i tematskog turizma. Ukupno gledano, Kali raspolaže značajnim potencijalom za podizanje kvalitete ponude kroz ulaganja u osnovnu infrastrukturu, signalizaciju i usklađivanje kupališnih i nautičkih aktivnosti, čime bi se povećala sigurnost i kvaliteta boravka bez potrebe za intenzivnim prostornim širenjem.
Primarna turistička infrastruktura Općine Kukljica pokazuje skromniji opseg u odnosu na Preko, ali je u pojedinim segmentima jasno usmjerena prema razvoju aktivnog i izletničkog turizma. U segmentu cikloturizma postavljena su tri stalka s ukupno 21 parkirnim mjestom za bicikle, što je brojčano ograničeno, ali upućuje na uključivanje općine u širi otočni sustav biciklističkih ruta. Za organizaciju manjih znanstvenih i stručnih skupova koristi se multimedijalna dvorana u zgradi Općine Kukljica kapaciteta do 100 osoba, opremljena TV-om i projektorom, čime se otvara mogućnost organizacije manjih edukativnih i tematskih događanja, osobito izvan sezone. Što se tiče ostalih kapaciteta, oni su dani u idućoj tablici.

Tablica 32. Popis kongresnih centara i njihovih kapaciteta u općinama

Naziv centra	Naziv vlasnika	Naziv upravitelja	Trenutno u funkciji turizma	Općina	Ukupni kapacitet
Centar za kulturu Općine Preko	MO Preko	MO Preko	da	Preko	70 osoba
Heritage hotel Dunatovi dvori – Preko	Hotel Dunatovi dvori	Hotel Dunatovi dvori	da	Preko	50 osoba
Dom kulture Poljana	MO Poljana	MO Poljana	da	Preko	30 osoba
Dom kulture Lukoran	MO Lukoran	MO Lukoran	da	Preko	40 osoba
Dom kulture Ugljan	MO Ugljan	MO Ugljan	da	Preko	150 osoba
Hotel Preko - curio collection by Hilton	Hilton hoteli	Hilton hoteli	da	Preko	50 osoba
Konferencijska dvorana u Hotelu Kali	Kalitera d.o.o.	Hotel Kali	da	Kali	50 osoba
Kino dvorana Društvenog doma	Općina Kali	Općina Kali	djelomično	Kali	200 osoba
Interpretacijski centar pomorske baštine	Općina Tkon	Općina Tkon	da	Tkon	150 osoba

Izvor: obrada autora prema podacima Općine Preko, Općine Kali, Općine Kukljice, Općine Tkon, Turističke zajednice Općine Preko, Turističke zajednice Općine Kali, Turističke zajednice Općine Kukljica i Turističke zajednice Općine Tkon

Na području Općine nema uređenih odmorišta ni vidikovaca, što predstavlja razliku u odnosu na Preko i Tkon te ukazuje na potencijal nadogradnje infrastrukture u segmentu krajobrazne valorizacije. Također, na području Kukljice nema kampova, pa se smještajna ponuda oslanja ponajprije na privatni smještaj. Kupališna infrastruktura čini temelj turističke atraktivnosti, a registrirana kupališta definirana su kroz Plan upravljanja destinacijom – ističu se plaže Velika i Mala Sabuša te uvala Kostanj. Kao potencijalne uvale za buduće uređenje navode se Kostanj, Blato i Maževica, pri čemu bi eventualne intervencije trebalo planirati uz uvažavanje krajobraznih i ekoloških ograničenja. Aktivni turizam poduprt je mrežom ruta: pješačka staza 211 „Dobri put“ (16 km) povezuje Kali i Kukljicu, dok se u segmentu biciklizma ističu staze 121 „Explore Kukljica“ (10,4 km) i 104 „Scavenger hunt“ (Lukoran–Kukljica, 33,9 km). Obalna šetnica od uvale Kostanj do crkve Gospe od Sniga (oko 5 km) dodatno doprinosi rekreacijskoj ponudi, iako na području općine nema posebno uređenih stajališta/odmorišta; prometnu dostupnost podržavaju tri autobusne stanice (jedna u centru mjesta i dvije na glavnoj cesti). Interpretacijski centri ne postoje, no informacijska infrastruktura uključuje opću info-ploču u centru mjesta, *hike&bike* info-ploču na plaži Velika Sabuša i 35 znakova na biciklističkim stazama. Pomorska komponenta izletničkog turizma prisutna je kroz dva plovila za jednodnevne izlete i dva plovila za kružna putovanja sa sjedištem u Kukljici, čime se općina uključuje u regionalne izletničke tokove Zadarskog arhipelaga.

Primarna turistička infrastruktura Općine Tkon obuhvaća sadržaje i objekte koji osiguravaju funkcionalnost i dostupnost destinacije, a iako je riječ o otočnoj sredini ruralnog karaktera, infrastrukturna osnova pokazuje relativno dobru razinu razvijenosti, osobito u segmentu boravišnog, rekreacijskog i izletničkog turizma. U području cikloturizma postavljeno je deset lokacija sa stalcima za bicikle, ukupnog kapaciteta oko 50 mjesta, što potvrđuje usmjerenost prema aktivnim oblicima turizma. Posebno važan element predstavlja Interpretacijski centar pomorske baštine s dvoranom kapaciteta do 150 osoba, koja omogućuje organizaciju manjih znanstvenih skupova, radionica, predavanja i kulturnih događanja, čime se jača potencijal za posebne oblike turizma i smanjenje ovisnosti o kupališnoj sezoni. Vidikovci Straža, Pustograd i Jakovljev vrh valoriziraju krajobrazne resurse i nude panoramske poglede, a u slučaju Pustograda dodatno se ističe povezanost s povijesnim i arheološkim slojem prostora. U kamping segmentu infrastruktura je razmjerno razvijena: kampovi Sovinje, Adriana i Brist nalaze se u Tkona, dok su kampovi Pinija i Marina smješteni u Ugriniću, što doprinosi disperziji gostiju i većoj raznolikosti smještajnih oblika. Obalni prostor nosi glavnu turističku privlačnost: uređene plaže Ugrinić, Mrvisko, Vruljice i Južna plaža te prirodne plaže Studenac, Plažine, Poljane, Bartovica i Sovinje čine osnovu kupališne ponude, uz mogućnost budućeg proširenja kupališnih kapaciteta na produžetcima plaža Studenac i Vruljice. Aktivni turizam ojačan je mrežom pješačkih staza i ruta (Pustolovna bizantska staza 9,9 km; Staza do vidikovca Straža 10,6 km; Staza ptice Ćok 7,7 km), dok šetnice uz trajektnu luku i uz Južnu plažu, kao i šetnica Ugrinić–Tkon u izgradnji, doprinose pješačkoj povezanosti i sigurnosti kretanja. Informacijska infrastruktura uključuje info-ploče kod lokaliteta kulturne i povijesne baštine i odgovarajuću turističku signalizaciju, a izletničku ponudu podupire pomorska povezanost kroz organizirane ture prema Kornatima, Vrgadi i Žižnju. Sve navedeno potvrđuje da Tkon, unatoč ruralnom karakteru,

raspolaže infrastrukturnom osnovom koja omogućuje razvoj kamping, kupališnog, izletničkog i tematskog turizma, uz naglasak na očuvanje prirodnih resursa i pažljivo planiranje budućih zahvata.

Promatrane kao jedinstvena destinacija, Općine Preko, Kali, Kukljica i Tkon pokazuju relativno dobru pokrivenost ključnim elementima primarne turističke infrastrukture, ali i izražene razlike u razini razvijenosti i diversifikacije ponude. Preko preuzima ulogu glavnog funkcionalnog središta s najrazgranatijom kupališnom, interpretacijskom i informacijskom infrastrukturom te snažnim izletničkim segmentom, dok Kali i Kukljica imaju izraženiju oslonjenost na kupališni turizam i aktivne rute uz potrebu dodatne interpretacije i infrastrukturnih ulaganja. Tkon se ističe kamping ponudom, vidikovcima i interpretacijskim sadržajima vezanim uz pomorsku baštinu. Takva prostorno-funkcionalna komplementarnost predstavlja prednost destinacije jer omogućuje kombiniranje različitih turističkih motiva u relativno malom prostoru, ali istodobno ukazuje na potrebu uravnoteženog ulaganja i koordiniranog upravljanja infrastrukturom kako bi se kvaliteta ponude ujednačila, a pritisci na obalni pojas i osjetljive resurse držali pod kontrolom.

Kod sekundarne turističke infrastrukture, koja izravno ne utječe na razvoj turizma, ali je važan dio ukupne atraktivnosti destinacije i njezina identiteta, potrebno je posebno istaknuti arheološka nalazišta, sakralne objekte, povijesne ljetnikovce te kulturno-povijesne cjeline koje se nalaze na prostoru općina Tkon, Kukljica, Kali i Preko. Iako takvi sadržaji nisu primarno građeni u turističke svrhe, oni predstavljaju važnu osnovu za razvoj kulturnog, vjerskog i doživljajnog turizma te doprinose diferencijaciji destinacije u odnosu na tipične kupališne i apartmanske modele turizma. Prema Registru zaštićenih kulturnih dobara Republike Hrvatske, na prostoru navedenih općina nalazi se ukupno 26 kulturnih dobara, od čega je jedno privremeno zaštićeno (arheološko nalazište Muline u naselju Ugljan), dok su ostala trajno zaštićena. Popis zaštićenih kulturnih dobara na prostoru turističke destinacije nalazi se u Prilogu 1. Struktura kulturnih dobara pokazuje prevlast nepokretnih pojedinačnih dobara, ponajviše sakralnih objekata, crkava i samostanskih kompleksa, što odražava povijesnu ulogu Crkve i pomorskih bratovština u oblikovanju društvenog i prostornog identiteta zadarskog otočja. Uz sakralne objekte, značajnu skupinu čine arheološke zone i fortifikacijski objekti, kao i pojedine ladanjske građevine (ljetnikovci) koje svjedoče o povijesnim vezama otočnog prostora s urbanim elitama Zadra.

Najveća koncentracija zaštićenih kulturnih dobara nalazi se u mjestu Ugljan, gdje je evidentirano osam zaštićenih lokaliteta. Među njima se posebno ističe arheološka zona Muline, jedan od najznačajnijih ranokršćanskih i kasnoantičkih lokaliteta na istočnoj obali Jadrana. U Mulina su otkriveni ostaci rimske vile rustike s uljarom te ranokršćanske bazilike iz 5. stoljeća, što svjedoči o kontinuiranoj naseljenosti i gospodarskoj aktivnosti prostora još u antičkom razdoblju. Takvi lokaliteti predstavljaju vrijedan resurs za razvoj interpretacijskih sadržaja i edukativnog turizma, osobito u kontekstu povezivanja antičke baštine s tradicijom maslinarstva koja je i danas prisutna na otoku. Arheološko nalazište Muline, koje je trenutačno privremeno zaštićeno, također ima potencijal za dodatnu znanstvenu obradu i turističku prezentaciju, čime bi se ojačala kulturna ponuda destinacije izvan ljetne sezone. Među fortifikacijskim objektima posebno se izdvaja

Tvrđava sv. Mihovila na brdu iznad mjesta Preko. Riječ je o srednjovjekovnoj utvrdi koja potječe iz 13. stoljeća, a imala je važnu obrambenu funkciju u razdoblju mletačke uprave. Njezin položaj na dominantnoj uzvisini omogućuje panoramski pogled na velik dio Zadarskog arhipelaga, uključujući grad Zadar, Pašman, Dugi otok i Kornate, zbog čega danas predstavlja jednu od najposjećenijih točaka na otoku Ugljanu. Do tvrđave vodi asfaltirana cesta, što dodatno povećava njezinu dostupnost, a prostor se koristi i za održavanje kulturnih manifestacija, koncerata i raznih događanja, čime prelazi iz pasivne baštine u aktivni turistički resurs. Sličnu, iako manje valoriziranu, fortifikacijsku vrijednost ima Utvrda Pustograd u Tkonskom zaleđu, čiji ostaci svjedoče o obrambenim sustavima na Pašmanskom kanalu i predstavljaju potencijal za razvoj tematskih pješačkih i planinarskih ruta. Sakralna baština čini najveći dio popisa kulturnih dobara. Na prostoru Tkona ističe se kompleks samostana sv. Kuzme i Damjana s kultiviranim okolišem, koji ima dugu benediktinsku tradiciju i predstavlja važnu duhovnu i povijesnu točku otoka Pašmana. Samostan je smješten na uzvisini s pogledom na Pašmanski kanal i ima značajnu krajobraznu vrijednost. U općinama Preko i Kukljica nalaze se brojne crkve, poput Crkve Gospe od Sniga i Crkve sv. Jeronima u Kukljici te Crkve sv. Ivana i Crkve Gospe od Ružarija u Preku, koje osim sakralne imaju i društvenu funkciju u oblikovanju identiteta lokalne zajednice. Posebnu vrijednost ima i nematerijalno kulturno dobro Jadranska marijanska maritimna hodočašća, koje povezuje više obalnih i otočnih mjesta, uključujući Kukljicu. Osim toga tu je i hodočašće sv. Anti u Malom Lukoranu i na Galevcu. Ova tradicija pomorskih procesija i hodočašća odražava duboku povezanost otočnog stanovništva s morem i vjerom te predstavlja specifičan oblik duhovnog i kulturnog turizma koji nadilazi isključivo sezonsku logiku kupališnog turizma. U segmentu profane arhitekture značajni su ljetnikovci i povijesne kuće, poput Ljetnikovca Dražić u Kalima, Ljetnikovca Crnica u Preku, Ljetnikovca obitelji Lantana u Sutomišćici te Ljetnikovca obitelji Califfi (Brčića dvor) u Ugljanu. Ovi objekti svjedoče o povijesnim vezama zadarskog plemstva i imućnijih građanskih obitelji s otočnim prostorom, koji je služio kao prostor odmora i poljoprivredne proizvodnje. Takva baština može biti temelj razvoja interpretacijskih ruta koje bi povezivale ladanjske komplekse s tradicionalnim maslinicima i ribarskom baštinom, čime bi se dodatno obogatila sekundarna turistička infrastruktura destinacije. Posebnu povijesnu dimenziju ima lokalitet Talijanski logor u Ugljanu, koji je zaštićen kao kulturno-povijesna cjelina i podsjeća na razdoblje Drugoga svjetskog rata. Ovakvi lokaliteti otvaraju prostor za razvoj memorijalnog i edukativnog turizma, ali zahtijevaju osjetljiv pristup interpretaciji i prezentaciji. Ukupno promatrano, sekundarna turistička infrastruktura na prostoru općina Tkon, Preko, Kukljica i Kali pokazuje znatan potencijal za razvoj kulturnog, vjerskog, povijesnog i doživljajnog turizma. Međutim, taj potencijal još uvijek nije u potpunosti integriran u cjeloviti turistički proizvod destinacije. Većina lokaliteta funkcionira kao pojedinačne atrakcije bez sustavno razvijenih interpretacijskih centara, tematskih ruta ili digitalnih vodiča koji bi ih međusobno povezali i produžili vrijeme boravka posjetitelja. U kontekstu snažne dominacije kupališnog i apartmanskog turizma, kulturna dobra predstavljaju važan korektiv i mogućnost diversifikacije ponude, osobito izvan vrhunca sezone. Njihova valorizacija, uz poštivanje načela zaštite i održivog upravljanja, može doprinijeti

uravnoteženijem razvoju destinacije te jačanju njezina identiteta kao prostora bogate povijesti i kulturne slojevitosti, a ne isključivo sezonskog odmorišta.

3.4. KOMUNALNA INFRASTRUKTURA

Otoci Ugljan i Pašman neprekidno ulažu u unaprjeđenje svoje komunalne infrastrukture. Naime, komunalna infrastruktura predstavlja jednu od temeljnih pretpostavki održivog razvoja turizma, osobito u otočnim sredinama gdje su resursi ograničeni, a sezonske oscilacije u broju stanovnika izrazito naglašene. Sustavi vodoopskrbe, odvodnje, gospodarenja otpadom, opskrbe energijom i telekomunikacija izravno utječu na kvalitetu života lokalnog stanovništva, ali i na razinu usluge koju destinacija može pružiti posjetiteljima. U kontekstu jedinstvene turističke destinacije koju čine četiri otočne općine, infrastruktura pokazuje razmjerno dobru razvijenost u pojedinim segmentima (osobito elektroopskrbi i telekomunikacijama), dok su najveći izazovi prisutni u sustavima odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda.

a) Opskrba energijom i telekomunikacijska infrastruktura

Na razini destinacije elektroenergetska opskrba može se ocijeniti stabilnom i u potpunosti razvijenom. Sva su otočna kućanstva priključena na elektroenergetski sustav. Na prostoru destinacije nastoji se uvesti solarna javna rasvjeta, a dio mreže javne rasvjete u Tkonu već je opremljen solarnim sustavima. Općina Preko također značajnije radi na razvoju obnovljivih izvora energije, osobito solarne energije, što predstavlja važan razvojni smjer u kontekstu održivog turizma. Telekomunikacijska infrastruktura na razini destinacije također je razvijena. Pokrivenost mobilnom i fiksnom telefonijom je na iznimno visokoj razini dok je na području Kali i Kukljice uvedena i javna točka slobodnog pristupa internetu u okviru programa „Hotspot Croatia“. Ipak, u nekim udaljenijim dijelovima Općine Kukljica se kao ograničenje navodi sporost i nedovoljna pokrivenost brzim internetom, što može negativno utjecati na razvoj suvremenih oblika turizma i poduzetništva. U cjelini gledano, digitalna povezanost destinacije predstavlja relativnu prednost, ali zahtijeva daljnje unaprjeđenje širokopojasne infrastrukture.

b) Vodoopskrba

Vodoopskrba je jedno od ključnih infrastrukturnih pitanja otočnih prostora. Otoci su povezani s kopnom regionalnim vodovodnim sustavom tako što se voda dovodi putem magistralnih i podmorskih cjevovoda. Na području Općine Preko postoji jedna vodosprema te javne cisterne u Preku i na Ošljaku, dok desalinizacija morske ili boćate vode još nije uspostavljena. Sustav je gravitacijski i zatvorenog tipa, voda je visoke kakvoće, no daljnja modernizacija sustava nužna je zbog sezonskog opterećenja. Dok se općine na Otoku Ugljanu napajaju preko zadarskog vodovodnog sustava, Općina Tkon napaja se iz vodocrpilišta Kakma. Trenutno ne postoji vodosprema na području Općine Tkon, ali je njezina izgradnja planirana u mjestu Mrljane. Postojeća mreža ne zadovoljava potrebe u razdobljima ljetnih suša, osobito na višim nadmorskim visinama, a evidentirana je potreba za rekonstrukcijom cjevovoda. Dio kućanstava u Tkonu i dalje koristi kišnicu u privatnim cisternama. Općenito gledano, vodoopskrba je tehnički osigurana na razini

cijele destinacije, ali je osjetljiva na sezonske vršne opterećenosti i zahtijeva daljnja ulaganja u kapacitete i sigurnost opskrbe.

c) Odvodnja i pročišćavanje otpadnih voda

Najveći infrastrukturni izazov destinacije odnosi se na sustave odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda. U Općini Preko kanalizacijska mreža nije izgrađena u svim naseljima, a u dijelovima gdje postoji, okolišna prihvatljivost sustava je upitna. U pojedinim naseljima i dalje se koriste sabirne jame, često nekvalitetne izvedbe, što predstavlja rizik za podzemlje i obalno more. Planirana je modernizacija sustava i izgradnja uređaja za pročišćavanje. U Općini Kali sustav odvodnje duljine je 3 km i sastoji se od razdjelnog sustava s dvije crpne stanice. Ne postoji sustav pročišćavanja otpadnih voda, a postojeći sustav ne zadovoljava potrebe općine, zbog čega je njegova nadogradnja prioritet. Općina Kukljica ima relativno razvijen kanalizacijski sustav, s oko 85% kućanstava priključenih na javnu odvodnju. Sustav uključuje gravitacijske i tlačne kolektore, četiri crpne stanice, taložnicu te podmorski ispust. Ipak, sustav ne udovoljava u potpunosti ekološkim standardima i zahtijeva rekonstrukciju i modernizaciju. U Općini Tkon organizirani sustav odvodnje još uvijek ne postoji. Otpadne vode uglavnom se zbrinjavaju putem septičkih jama bez prethodnog pročišćavanja, što je osobito problematično tijekom turističke sezone. Općina je dio aglomeracije Biograd–Pašman–Tkon te je planirana izgradnja cjelovitog sustava s uređajem za pročišćavanje i podmorskim ispustom. S obzirom na turističku orijentaciju destinacije, rješavanje sustava odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda ključno je za dugoročnu održivost razvoja.

d) Gospodarenje otpadom

Sustav gospodarenja otpadom organiziran je na razini svake općine, ali se otpad u pravilu odvozi na kopno. U Preku djeluje komunalno poduzeće Obala i parkovi d.o.o. koje prikuplja otpad na javnim površinama, dok otpad iz kućanstava odvozi Čistoća d.o. o. iz Zadra. U općinama Preko, Kali i Kukljica nalazi se mobilno reciklažno dvorište koje dolazi dva puta godišnje po nekoliko dana. Svako kućanstvo ima i po jednu kantu u koju se prikuplja otpad koji se može reciklirati, no sustav odvojenog prikupljanja još nije u potpunosti uspostavljen. U Kukljici uslugu obavlja Čistoća d.o.o. Zadar, uz osigurano pokretno reciklažno dvorište i zeleni otok. U Tkonu uslugu obavlja Komunalno poduzeće Orlić d.o.o., a otpad se odvodi u CGO Biljane Donje dok je ranije korišteno lokalno odlagalište Triluke i Baštijunski brig. Podaci za destinaciju pokazuju izražen sezonski porast količine otpada, pri čemu turisti generiraju značajnu količinu otpada što potvrđuje snažnu povezanost turizma i opterećenja komunalnih sustava.

Dakle, komunalna infrastruktura destinacije Preko–Kali–Kukljica–Tkon pokazuje razmjerno dobru razvijenost u segmentu elektroopskrbe i telekomunikacija, dok su najveći izazovi prisutni u sustavima odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda te djelomično u sustavu gospodarenja otpadom. Sezonski porast broja korisnika višestruko opterećuje postojeće kapacitete, što dodatno naglašava potrebu usklađivanja infrastrukturnog razvoja s planiranim širenjem turističkih kapaciteta. Daljnji razvoj destinacije treba se temeljiti na modernizaciji sustava odvodnje, povećanju kapaciteta vodoopskrbe, jačanju

sustava odvojenog prikupljanja otpada te poticanju korištenja obnovljivih izvora energije, kako bi se osigurala dugoročna održivost i zaštita osjetljivog otočnog okoliša.

3.5. PROMETNA INFRASTRUKTURA

Prometna infrastruktura integrirane turističke destinacije ne može se razmatrati zasebno na razini općina već je potrebno sagledati otoke Ugljan i Pašman kao jednu integriranu cjelinu, te naseljene otoke Ošljak, Rivanj i Sestrunj koji su također dio analiziranog prostora. Prometna infrastruktura otoka Ugljana i Pašmana temelji se na snažnoj integraciji cestovnog i pomorskog prometa, pri čemu pomorske luke imaju ključnu ulogu u povezivanju otoka s kopnom i u ukupnom društveno-gospodarskom razvoju. Zahvaljujući blizini grada Zadra, koji je važno prometno čvorište povezano autocestom A1, državnom cestom D8 i mrežom regionalnih prometnica, otoci ostvaruju povoljan prometni položaj u nacionalnom i regionalnom kontekstu. Dodatnu stratešku prednost predstavlja Zračna luka Zadar u Zemuniku Donjem, koja omogućuje izravnu povezanost s brojnim domaćim i inozemnim odredištima te time posredno utječe i na dostupnost Ugljana i Pašmana. Središnja točka pomorske povezanosti otoka Ugljana je luka u Preku. Preko ima izravnu vezu s trajektnom lukom Gaženica i gradskom lukom Zadar, iz kojih tijekom cijele godine polaze brodske i trajektne linije. Riječ je o jednoj od najfrekventnijih putničkih luka na hrvatskim otocima. Izvan turističke sezone organizirano je devet brodskih i 17 trajektnih linija dnevno, dok se u vrhuncu sezone broj brodskih linija povećava na 11, a trajektnih na 18 dnevno. Plovidba između Preka i Zadra traje oko 25 minuta, što omogućuje intenzivnu dnevnu cirkulaciju stanovništva, radne migracije, opskrbu i turistička kretanja. Naselje Preko povezano je autobusnom linijom s ostalim naseljima na Ugljanu i Pašmanu, čime se dodatno osigurava unutarnja otočna povezanost. Na jugoistočnom dijelu Pašmana važnu prometnu ulogu ima luka u Tkonu. Trajektna linija Tkon – Biograd na Moru predstavlja glavnu izravnu vezu otoka Pašmana s kopnom, a plovidba traje približno 15 do 20 minuta. Ova linija ključna je za svakodnevni život stanovništva, opskrbu, gospodarstvo i razvoj turizma. Tijekom turističke sezone broj dnevnih trajektnih linija povećava se s 11 na 19, čime se prilagođava pojačanim prometnim potrebama. Luka Tkon prihvaća trajektni promet, dok manja privezišta i lučice služe lokalnom stanovništvu, ribarima i nautičarima. Blizina Kornatskog arhipelaga dodatno naglašava važnost pomorskog prometa i razvoj nautičkog turizma.

Prometna integracija dvaju otoka ostvarena je mostom u Ždrelcu, koji omogućuje cestovno povezivanje Ugljana i Pašmana u jedinstveni prometni sustav. Okosnicu otočne cestovne mreže čini državna cesta D110, koja povezuje sva glavna naselja na oba otoka te osigurava pristup lukama Preko i Tkon. Time stanovnici Pašmana, osim izravne veze s Biogradom na Moru, imaju i alternativnu prometnu povezanost preko Ugljana sa Zadrom. Važno je istaknuti da su otoci Sestrunj i Rivanj, administrativno povezani s općinom Preko, slabije integrirani u otočni prometni sustav, a njihova povezanost s kopnom ostvaruje se zasebnim brzobrodskim i trajektnim linijama iz Zadra prema sjevernim otocima zadarskog arhipelaga.

Na kraju, treba naglasiti i prometnu povezanost otoka Ošljak, koji je preko luke u Preku sa Zadrom povezan s četiri trajektne linije dnevno. Time je i ova mala otočna zajednica uključena u redoviti putnički promet, što doprinosi njezinoj funkcionalnoj povezanosti i

održivosti života na otoku. Također, na području destinacije nema zračnih pristaništa, heliodroma ni letilišta. Zračni promet je usmjeren na Zračnu luku Zadar koja je od Zadra udaljena 10-ak km.

3.6. ANALIZA STANJA DIGITALIZACIJE

Analiza stanja digitalizacije daje uvid u razinu razvijenosti digitalne infrastrukture, primjenu digitalnih alata i tehnologija te izazove s kojima se suočavaju turističke zajednice i lokalna zajednica u kontekstu upravljanja destinacijom. Analiza se temelji na podacima dostavljenima od strane općina te obuhvaća infrastrukturu, digitalne tehnologije, pitanja sigurnosti i privatnosti, kao i ključne izazove i preporuke za daljnje unapređenje digitalne transformacije destinacija.

3.6.1. Infrastruktura digitalne tehnologije

Procjena stanja digitalizacije od iznimne je važnosti za razumijevanje načina na koji digitalne tehnologije i alati doprinose razvoju i održivosti turizma u određenoj destinaciji. Stoga će se u ovom dijelu analize obraditi ključna pitanja vezana uz digitalizaciju Općina Kali, Kukljica, Preko i Tkon u kontekstu njihove uloge kao turističke destinacije.

a) Digitalna povezanost

Kad je riječ o digitalnoj povezanosti, Općina Kali u okviru inicijative "WiFi4EU" osigurava besplatan pristup internetu za građane i posjetitelje putem vanjskih i unutarnjih Wi-Fi pristupnih točaka postavljenih na lokacijama od javnog interesa. Navedene pristupne točke postavljene su na ukupno pet mikrolokacija. Područje uvale Mala Lamjana je jedino koje se navodi kao problematično u vidu dostupnosti mobilnog signala. Nadalje, gotovo svi pružatelji usluga smještaja navode kako pružaju besplatan pristup internetu za svoje goste te isti smatraju nužnim u sklopu svoje ponude. Svi ugostiteljski objekti u kojima se uslužuju hrana i piće također pružaju besplatan pristup internetu za goste. Prosječna brzina fiksnog interneta na području Kali je između 20 - 40 Mbps, dok je mobilni internet nešto brži, ovisno o opterećenju i signalu, te iznosi između 30 - 80 Mbps. U Općini Kukljica postoji dobra pokrivenost mobilnim mrežama te je signal dostupan u većini naselja i javnih prostora. Javni Wi-Fi dostupan je u glavnim javnim zonama (centar mjesta, šetnica, trg), što omogućava turistima pristup internetu tijekom boravka. Međutim, u nekim udaljenijim dijelovima otoka ili skrivenim uvalama, postoji problem slabije i nestabilne internetske veze. Na području Općine Preko lokalno stanovništvo i turisti, neovisno o vrsti smještaja, imaju dostupnu internetsku infrastrukturu. Ipak, u razdobljima najvećeg turističkog opterećenja dolazi do zasićenja mreže, što rezultira smanjenom kvalitetom internetske veze u svim naseljima. Navedeno predstavlja otegotnu okolnost za one koji rade od kuće za vrijeme godišnjih odmora te općenito osobama koje rade na otoku. Navedeno nije problem isključivo Općine Preko već svih turistički napučenih mjesta tijekom vrhunca sezone. Na području Općine ne postoji Wi-Fi mreža na javnim mjestima, ali pojedini ugostiteljski objekti nude pristup internetu za svoje goste. U Općini Tkon postoji širokopojasni pristup putem postojećih nepokretnih mreža s

brzinama većim od 30 Mbps, dostupan za više od 60% korisnika, uglavnom u blizini postojećeg čvora telefonske mreže. Preostalim korisnicima dostupne su isključivo brzine manje od 30 Mbps, dok su brzine veće od 100 Mbps dostupne tek na nekoliko pojedinačnih lokacija unutar Općine. Kad je riječ o pokretnim mrežama, širokopojasni pristup dostupan je pretežito u sjevernom dijelu općine, dok je u južnom dijelu dostupna samo povezanost s brzinama manjim od 30 Mbps. Ukupno stanje dostupnosti širokopojasnih mreža na području Općine Tkon može se ocijeniti kao nezadovoljavajuće, pri čemu mreže vrlo velikog kapaciteta u pravilu nisu dostupne. U okviru inicijative "WiFi4EU" u Općini Tkon osiguran je besplatan pristup internetu za građane i posjetitelje putem vanjskih i unutarnjih Wi-Fi pristupnih točaka postavljenih na lokacijama od javnog interesa. Navedene pristupne točke postavljene su na ukupno sedam mikrolokacija, uključujući novu trajektnu luku, sportsko igralište, Interpretacijski centar pomorske baštine, Dom kulture, objekt Općine Tkon, šetnicu (GAGA) i Južnu plažu. Važno je istaknuti kako je nakon nekoliko godina pripreme pokrenut strateški projekt izgradnje širokopojasne svjetlovodne mreže (optike) na području otoka Pašmana i Ugljana. Nositelj projekta je Općina Pašman, a cilj je omogućiti internet značajne brzine svim kućanstvima i poslovnim subjektima. Ciljane brzine su između 100 Mbps - 1 Gbps. Implementacija mreže će biti postupna, a u ovom trenutku se skupljaju prijave za priključke. U navedeni projekt izgradnje uključene su sve općine - Tkon, Preko, Kukljica i Kali.

b) Pametni grad i destinacija

Kad je riječ o primjeni "smart city" tehnologija u Općini Kali može se istaknuti dio komunalne infrastrukture kroz novo postavljenu ekološku javnu rasvjetu koja reagira na približavanje subjekta pojačavanjem svjetlosti. Općina Kali od digitalnih alata koristi službene web stranice koje nude alate kao što je „popravi.to", putem kojeg je moguće prijaviti komunalne probleme ili kvarove na infrastrukturi. Osim toga, na stranicama su dostupne i usluge vezane uz transparentnost rada općine te e-demokraciju.
U Općini Kukljica primjena digitalnih alata u kontekstu pametnog upravljanja destinacijom temelji se ponajprije na informiranju i komunikaciji s korisnicima i posjetiteljima.
Kao primjeri pametnih rješenja u Općini Preko, mogu se izdvojiti pametni spremnici za otpad te senzori na središnjem javnom parkiralištu, koji omogućuju učinkovitije upravljanje prometom i smanjenje gužvi. Digitalni alati prisutni su i u segmentu prijevoza, kroz mogućnost online kupnje karata i digitalne nadoplate putnih kartica putem Jadrolinije.
Općina Tkon će u narednoj godini imati implementirana digitalna rješenja za komunikaciju s građanima, uključujući i mobilne aplikacije za građane. Aplikacija će nuditi usluge kao što su predaja zahtjeva, uvid u komunalnu naknadu, stipendije i slično. Nadalje, u narednoj godini postavit će se pametna javna rasvjeta i sustav e-bicikala koji će funkcionirati po principu aplikacija i IoT sustava. Kao i u Općini Preko, prisutni su digitalni alati u segmentu prijevoza kroz online kupnju putnih karata za Jadroliniju. Općina ističe i mogućnost kupovanja parkirnih karti putem aplikacije i SMS poruka. Prema svemu navedenom, može se zaključiti kako je primjena „smart city" tehnologija u svim

promatranim općinama još uvijek u početnoj fazi razvoja, pri čemu su uglavnom prisutna pojedina pametna rješenja, ali ista još uvijek ne čine cjelovit i integriran sustav.

c) Sustavi za upravljanje odnosima s turistima

Na području Općine Kali nisu uspostavljeni digitalni sustavi za upravljanje odnosa s turistima već se direktna komunikacija održava na tradicionalan način u turističko-informativnom centru (TIC). Glavni cilj je posvetiti se svakom gostu jednako, neovisno o tome radi li se o pružanju informacija ili pomoći oko problema tijekom godišnjeg odmora. Posebna pažnja posvećuje se upoznavanju turista s destinacijom u užem i širem smislu. Turiste se upućuje na atrakcije i moguća doživljajna iskustva u mjestu kao i na susjedne općine Ugljan i Pašman, ali i na cijelu Zadarsku regiju. Upiti povremeno pristižu putem web stranica ili društvenih mreža te se na iste odgovara u najkraćem roku. Općina Kali održava redovitu komunikaciju s pružateljima usluge smještaja na način da se preko maila o pružaju informacije o novim ponudama i uslugama u turizmu na području Općine s ciljem da ih iznajmljivači pruže svojim gostima.
U Općini Kukljica u ovom trenutku ne postoje digitalni sustavi koji bi prikupljali i analizirali podatke o preferencijama i ponašanju turista. Također niti Općina Preko za sad ne koristi integriran sustav za praćenje i analizu interakcija s posjetiteljima, ali se podaci o posjetiteljima, njihovim navikama i upitima prate na druge dostupne načine. Putem web stranice (www.preko.hr), Instagram i Facebook profila te mobilne aplikacije Adventure Island Ugljan (detaljan opis nalazi se u poglavlju 10.3. Analiza komunikacijskih aktivnosti). Unutar turističko-informativnih centara Preko i Ugljan prate se upiti turista i vlasnikavikendica. S obzirom na praćenje podataka o turistima i vlasnicima kuća za odmor, državama dolazaka te dobno-spolnoj strukturi posjetitelja koja se prati unutar e-Visitor sustava konstantno se poboljšava turistička ponuda i kreiraju manifestacije za poboljšanje iskustva posjetitelja.
Općina Tkon interakciju i komunikaciju s posjetiteljima ostvaruje kroz više digitalnih kanala i informacijskih sustava. Sustav upravljanja odnosima s turistima temelji se na redovitoj komunikaciji putem službenih profila na društvenim mrežama Instagram i Facebook, gdje se objavljuju aktualne informacije, najave događanja te promotivni sadržaji vezani uz turističku ponudu destinacije. Dodatno, posjetiteljima su informacije dostupne putem službene mrežne stranice (www.tzo-tkon.hr) koja pruža pregled turističke ponude, smještaja, aktivnosti i važnih obavijesti za goste. U administrativnom i statističkom smislu, upravljanje turističkim podacima provodi se i kroz informacijski sustav eVisitor, koji omogućuje evidenciju dolazaka i noćenja turista te praćenje turističkog prometa.

d) Online rezervacijski sustavi

Razne aplikacije omogućuju rezervaciju različitih turističkih usluga unutar destinacije, dok se prijava turista obavlja putem sustava eVisitor. Turistička zajednica, međutim, zakonski nije ovlaštena integrirati komercijalne online rezervacijske sustave u svoje poslovanje. Temeljem informacija dobivenih kroz ispitivanje oglašivača, Općina Kali ističe kako je većina iznajmljivača prisutna na online rezervacijskim sustavima. Značajan dio

iznajmljivača obavlja oglašavanje i komunikaciju s gostima samostalno, dok su ostali prisutni putem suradnje s agencijama ili trećim osobama. Iznajmljivači koriste i društvene mreže za oglašavanje svog smještaja. Većina iznajmljivača za prijavu gostiju koristi eVisitor, a otprilike trećina još uvijek dolazi fizički u ured za prijavu gostiju. Smještajna i turistička ponuda destinacije Općine Kukljica prikazana je kroz osnovne online alate kao što su web stranice ili platforme trećih strana. Općina Preko u visokoj mjeri koristi online rezervacijske sustave, čime je osigurana bolja i šira vidljivost za oko 90% dostupnog smještaja. Ovi sustavi ocjenjuju se kao jednostavni za korištenje, kako za pružatelje tako i za korisnike usluga. Međutim, za dio starijeg otočnog stanovništva digitalne platforme i dalje predstavljaju izazov, zbog čega se u pojedinim slučajevima koristi podrška trećih osoba. Dodatni izazov za istu skupinu predstavlja korištenje administrativnih digitalnih platformi nužnih za pružanje smještaja u domaćinstvu. Unatoč navedenom, bilježi se sve veća prisutnost online rezervacijskih sustava i platformi za turističke aktivnosti. Rezervacija smještaja na području Općine Tkon odvija se putem različitih online rezervacijskih platformi koje omogućuju jednostavno pretraživanje, usporedbu i rezervaciju smještajnih kapaciteta. Privatni iznajmljivači i pružatelji smještaja najčešće koriste globalne platforme poput Booking.com i Airbnb, putem kojih turisti mogu pronaći informacije o smještaju, provjeriti dostupnost termina i izvršiti rezervaciju. Osim toga, dio pružatelja usluga koristi i vlastite mrežne stranice ili manje specijalizirane platforme za direktne rezervacije, čime se dodatno unapređuje dostupnost turističke ponude.

e) Edukacija i digitalne vještine

Edukacija i razvoj digitalnih vještina prepoznaju se kao važan segment razvoja turističkih zajednica i lokalnih dionika. Zaposlenici turističkih zajednica redovito sudjeluju u edukacijama koje se organiziraju unutar sustava turističkih zajednica, dok Turistička zajednica Zadarske županije nastoji najmanje jednom godišnje organizirati edukacije za subjekte u turizmu, o čemu se lokalni dionici informiraju i potiču na sudjelovanje. Međutim, ne može se govoriti o potpuno sustavnom pristupu razvoju digitalnih vještina. Edukacije su uglavnom povremene, a njihova provedba uvelike ovisi o inicijativama viših razina sustava. Turističke zajednice također pružaju ciljanu podršku, primjerice kroz individualne edukacije korisnika sustava eVisitor u uredu. Što se tiče razine digitalnih kompetencija, mlađa populacija dionika u turizmu uglavnom posjeduje temeljne digitalne vještine ili ih prepoznaje kao važne za poslovanje. Većina koristi društvene mreže za promociju svojih usluga, dok dio subjekata angažira vanjske suradnike za upravljanje digitalnim alatima. S druge strane, kod starijih dionika razina digitalnih vještina je niža, zbog čega su dodatne edukacije i dalje potrebne.

f) Digitalna integracija lokalnih pružatelja usluga

Općina Kali ima visok postotak pružatelja usluga smještaja prisutan na online rezervacijskim sustavima. Pružatelji usluge hrane i pića te pružatelji usluga kao što su najmovi brodova i izleta uglavnom koriste društvene mreže kao alat. Lokalni proizvođači zasad ne koriste e-commerce platforme nego imaju klasične kanale distribucije i prodaje. Za sad nema zabilježenih podataka o digitalnoj integraciji lokalnih pružatelja usluga u

TZO Kukljica. Iz Općine Preko ističu kako su lokalni pružatelji usluga integrirani u digitalne platforme u visokom postotku. Na području Općine Tkon digitalna integracija lokalnih pružatelja turističkih usluga postupno se razvija kroz korištenje različitih online platformi i digitalnih komunikacijskih kanala. Lokalni iznajmljivači, ugostitelji i drugi pružatelji usluga sve češće koriste digitalne alate za promociju i prodaju svojih usluga, prvenstveno putem društvenih te putem online rezervacijskih platformi.

3.6.2. Sigurnost i privatnost

Ovo podpoglavlje analizira sigurnost otoka kao turističke destinacije te zaštitu privatnosti svih uključenih dionika na digitalnim platformama.

a) Kibernetička sigurnost

Općine uglavnom ne provode aktivnosti kibernetičke sigurnosti samostalno već se određene mjere i aktivnosti u ovom području provode na razini Zadarske županije. Kao što je prethodno navedeno, općine koriste sustave poput eVisitora koji omogućuju sigurno evidentiranje i obradu podataka o dolascima i noćenjima turista, pri čemu se primjenjuju standardi zaštite podataka i kontroliranog pristupa sustavu.

b) Usklađenost s regulativama

Usklađenost s regulativama o zaštiti podataka osigurava se kroz djelovanje turističkih zajednica i jedinica lokalne samouprave u skladu s važećim propisima, uključujući GDPR i Zakon o pravu na pristup informacijama. TZO Kali kao javni servis prikuplja i obrađuje podatke u zakonite svrhe radi izvršavanja službenih ovlasti te na svojim digitalnim kanalima ističe relevantne GDPR politike. Također, kroz edukaciju iznajmljivača i drugih pružatelja usluga smještaja prenosi znanja o pravilnom postupanju s osobnim podacima turista. Na području TZO Kukljica, na službenim web-stranicama jasno je istaknuta GDPR politika te se provode odredbe Zakona o pravu na pristup informacijama. Transparentnost u vezi s načinom prikupljanja i korištenja podataka postoji, čime se osigurava informiranost korisnika. Iako transparentna komunikacija o načinu prikupljanja i korištenja podataka posjetitelja u pojedinim segmentima može biti dodatno razrađena, u TZO Preko komunikacija s turistima u velikoj je mjeri usklađena s odredbama GDPR-a. Djelatnici dodatno educiraju dionike u turizmu kako bi se osigurala ujednačena razina usklađenosti. TZO Tkon također navodi da je postupanje u području zaštite osobnih podataka usklađeno s važećim regulativama.

3.6.3. Izazovi i preporuke za poboljšanje

Na temelju identifikacije ključnih izazova te utvrđenog stanja u destinacijama, u nastavku se iznose preporuke za daljnje unaprjeđenje digitalne infrastrukture, jačanje digitalnih kompetencija i učinkovitiju primjenu digitalnih rješenja u razvoju turizma. Temeljem svega navedenog prepoznati su neki zajednički izazovi u kontekstu digitalizacija integriranog područja četiriju općina:

- **Neujednačena i nedovoljno razvijena digitalna infrastruktura** – Iako osnovna internetska povezanost postoji u svim općinama, razina kvalitete i kapaciteta nije ujednačena. U Kukljici su problem udaljene zone sa slabijim signalom, u Preku dolazi do zasićenja mreže tijekom turističke sezone, dok Tkon bilježi nedovoljnu dostupnost brzog širokopojasnog interneta i teritorijalnu neravnomjernost pokrivenosti. Poseban izazov predstavlja ograničena dostupnost mreža vrlo velikog kapaciteta (iznad 100 Mbit/s), što dugoročno može ograničiti razvoj naprednih digitalnih usluga i pametnih rješenja.
- **Ograničena primjena pametnih rješenja** – Primjena „smart city“ tehnologija je fragmentirana i u ranoj fazi razvoja. U Preku postoje pojedinačna rješenja (pametni spremnici, senzori za parkiranje), dok u Kukljici nije zabilježena primjena naprednih sustava za upravljanje mobilnošću, okolišem ili turističkim tokovima. Nedostaje integrirani sustav koji bi omogućio prikupljanje i analizu podataka na razini destinacije, što otežava strateško upravljanje i planiranje.
- **Nedostatak sustava za upravljanje odnosima s turistima (CRM**) – U većini općina ne postoje strukturirani digitalni sustavi za prikupljanje i analizu podataka o turistima (osim onih osnovnih putem eVisitora). Komunikacija se uglavnom odvija putem društvenih medija ili osnovnih kanala, bez segmentacije tržišta i personalizacije ponude. Ovakav pristup ograničava mogućnost razvoja ciljanih marketinških kampanja, povećanja potrošnje po gostu i produljenja sezone.
- **Nedovoljno razvijene digitalne kompetencije** – Iako se provode edukacije, one su primarno usmjerene na opće teme u turizmu, dok postoji potreba za jačanjem naprednih digitalnih vještina, posebice u području digitalnog marketinga, analitike podataka, online reputacije i kibernetičke sigurnosti. Nedostatak kontinuiranog i strukturiranog programa digitalnog osposobljavanja može dugoročno usporiti digitalnu transformaciju destinacija.
- **Nedovoljna digitalna integracija lokalnih pružatelja usluga** – Digitalna integracija lokalnih dionika nije ujednačena. Dok Preko bilježi visok stupanj uključenosti pružatelja usluga u digitalne platforme, za ostale općine nedostaju sustavni podaci i koordinirani pristup. Ograničeno umrežavanje smanjuje mogućnost razvoja integriranih turističkih proizvoda i zajedničke promocije.
- **Ograničene aktivnosti u području kibernetičke sigurnosti** – Iz dostavljenih podataka proizlazi da ne postoje jasno definirani lokalni sustavi upravljanja kibernetičkom sigurnošću. Aktivnosti su u nekim slučajevima prepuštene višim razinama (npr. županiji), dok nema sustavnog pristupa upravljanju rizicima, sigurnosnim protokolima i prevenciji digitalnih prijetnji.
- **Potreba za većom transparentnošću u zaštiti podataka** – Iako je formalna usklađenost s GDPR-om prisutna, postoji prostor za unapređenje transparentnosti komunikacije o načinu prikupljanja i korištenja podataka, kao i za dodatnu edukaciju privatnih iznajmljivača.

Sukladno navedenome, mogu se dati neke preporuke za unaprjeđenje:

- **Sustavno ulaganje u mreže vrlo velikog kapaciteta** – Potrebno je izraditi zajednički plan razvoja širokopojasne infrastrukture s naglaskom na osiguravanje brzina većih

od 100 Mbit/s na cijelom području, uz suradnju s telekomunikacijskim operaterima i korištenje nacionalnih i EU fondova. Posebnu pozornost treba posvetiti sezonskom povećanju kapaciteta mreže.

- **Razvoj integrirane platforme pametne destinacije** – Preporučuje se postupno uvođenje centraliziranog sustava za prikupljanje i analizu podataka o prometu, mobilnosti, turističkim tokovima i okolišnim pokazateljima. Takav sustav omogućio bi donošenje odluka temeljenih na podacima te učinkovitije upravljanje resursima, što bi doprinosilo i sustavnijem i kvalitetnijem upravljanju turizmom u destinaciji.
- **Uvođenje destinacijskog CRM sustava** – Implementacija sustava za upravljanje odnosima s turistima omogućila bi segmentaciju tržišta, personalizirane komunikacijske kampanje i bolje razumijevanje potreba posjetitelja. Time bi se povećala konkurentnost i produljila turistička sezona.
- **Razvoj zajedničke otočne digitalne platforme** – Preporučuje se izrada platforme koja bi objedinjavala cjelokupnu ponudu (smještaj, aktivnosti, događanja) i služila kao centralna informacijska točka destinacije, uz istovremeno jačanje digitalne podrške starijim iznajmljivačima.
- **Sustavni program jačanja digitalnih vještina** – Potrebno je razviti kontinuirani edukacijski program usmjeren na digitalni marketing, analitiku podataka, upravljanje online reputacijom i kibernetičku sigurnost, s posebnim naglaskom na stariju populaciju i male pružatelje usluga.
- **Jačanje kibernetičke sigurnosti** – Preporučuje se izrada sigurnosnih protokola, planova upravljanja incidentima i redovita edukacija zaposlenika. Digitalna sigurnost treba postati sastavni dio strategije upravljanja destinacijom.
- **Standardizacija i unapređenje praksi zaštite podataka** – Uz formalnu usklađenost, potrebno je dodatno unaprijediti transparentnost politika privatnosti i osigurati kontinuiranu edukaciju svih dionika koji obrađuju osobne podatke.

Digitalna infrastruktura i alati na promatranom području predstavljaju solidnu osnovu, ali su još uvijek fragmentirani i neujednačeni. Daljnji razvoj zahtijeva strateški, koordinirani i podatkovno utemeljen pristup koji će digitalizaciju promatrati kao ključni element konkurentnosti, održivosti i kvalitete života lokalne zajednice.

3.7. ANALIZA STANJA PRISTUPAČNOSTI DESTINACIJE OSOBAMA S INVALIDITETOM

Analiza stanja pristupačnosti destinacije osobama s invaliditetom usmjerena je na vrednovanje razine prostorne i informacijske uključenosti, s ciljem utvrđivanja u kojoj mjeri javni prostori i prateća infrastruktura na području analiziranih općina omogućuju ravnopravno korištenje i sudjelovanje osoba s invaliditetom u društvenim i turističkim aktivnostima. Ovi elementi značajni su za održivost destinacije, uključivi, pristupačan turizam i „turizam za sve“, stoga su razrađeni prema pojedinim općinama.

Općina Preko

Analiza stanja pristupačnosti destinacije ukazuje na djelomičnu i pretežito nedovoljnu prilagođenost osobama s invaliditetom, pri čemu su određeni pozitivni pomaci vidljivi u području prometa, plažne infrastrukture i smještajnih kapaciteta. Trajekt koji prometuje na relaciji Zadar (Gaženica) - Ošljak - Preko (Jadrolinija), tehnički je opremljen rampom, čime se omogućuje pristup putnicima smanjene pokretljivosti. Također, pojedine plaže, poput plaže Mostir, raspolažu rampama koje olakšavaju ulazak u more. Camping Ugljan Resort u mjestu Ugljan posjeduje sanitarni čvor prilagođen osobama smanjene pokretljivosti te osigurava pristup objektima putem rampe. Dodatno, Lioqa Resort u mjestu Ugljan, otvoren 2024. godine, u ponudi ima villu čije je prizemlje prilagođeno osobama s invaliditetom Osim toga, iskorak u unaprjeđenju turističke infrastrukture predstavlja otvaranje hotela Hilton u Preku, koji od 2025. godine u svojoj ponudi ima najmanje jednu sobu prilagođenu osobama s invaliditetom.
Unatoč navedenom, cjelokupna razina infrastrukturne pristupačnosti ostaje ograničena. Pristupačnost parkova, trgova i drugih javnih prostora na području Općine Preko u pravilu nije prilagođena osobama s invaliditetom, što značajno otežava njihovo samostalno kretanje i korištenje javnih površina čime se negativno utječe na ukupnu razinu dostupnosti i društvene uključenosti. Nedostatak predstavlja izostanak prilagodbe u vidu komunikacijske pristupačnosti što predstavlja značajnu prepreku u pristupu informacijama te ograničava mogućnost ravnopravnog sudjelovanja osoba s invaliditetom u turističkim i javnim sadržajima destinacije. Isto vrijedi i za signalizaciju u destinaciji u vidu razumljivosti oznaka i putokaza, čime se otežava snalaženje u prostoru i smanjuje razina sigurnosti i samostalnosti korisnika.
Što se tiče ugostiteljskih objekata, ne postoje oni koji se jasno pozicioniraju ili promoviraju kao pristupačni, iako pojedini ugostitelji u praksi mogu omogućiti određene prilagodbe prilikom odabira jela. Kulturni i zabavni sadržaji destinacije trenutačno nisu prilagođeni osobama s invaliditetom. Također, ne postoje sustavni podaci o razini obučenosti osoblja niti o provedenim edukacijama usmjerenima na rad s osobama smanjene pokretljivosti, iako se uočava rastuća razina svijesti unutar lokalne zajednice o važnosti prilagodbe destinacije i uklanjanja prepreka pristupačnosti (Turistička zajednica Općine Preko, n.d.).

Općina Kali

U kontekstu prilagođenosti turističke ponude osobama s invaliditetom, u 2025. godini otvoren je prvi hotel koji je djelomično prilagođen osobama s invaliditetom, uključujući pristupačnu sobu, dizalo te dostupnost restorana. Od ukupno 11 ugostiteljskih objekata, tri su u potpunosti pristupačna, jedan nije dostupan, dok je većina objekata djelomično prilagođena uz prisutnost manjih arhitektonskih prepreka (pragovi su veći od 5 cm visine). Na području Kali evidentirano je osam mjesnih plaža, od kojih su dvije sustavno prilagođene osobama s poteškoćama u kretanju. Riječ je o recentno uređenim plažama Tratica i Artina. Plaža Tratica opremljena je uređajem za spuštanje u more (aqua lift), dok plaža Artina raspolaže pristupnom rampom izvedenom u skladu s važećim standardima, uključujući i zaštitne rukohvate. Na plaži Mala Lamjana izvedena je betonska staza s ciljem poboljšanja pristupa osobama s invaliditetom, međutim, zbog neadekvatne izvedbe

(neodgovarajuća kosina i izostanak rukohvata) njezina je funkcionalnost ograničena. Ostale plaže na području naselja nisu prilagođene osobama s invaliditetom. Društveni dom opremljen je pristupnom rampom, a sadržaji smješteni na prvom katu (knjižnica, komunalno poduzeće i ured LAGUR-a „Plodovi mora“) dostupni su korisnicima. Crkva sv. Lovre djelomično je pristupačna, no razina pristupačnosti nije u potpunosti zadovoljavajuća. Vidikovci su dostupni isključivo uz asistenciju, odnosno korištenjem osobnog prijevoza. Novouređena povijesna staza „Dobri put“, koja povezuje Kali i Kukljicu, dostupna je osobama s invaliditetom koji posjeduju posebna kolica za prirodu. U sklopu ITU mehanizma „Kultureuplift“, Općina Kali započinje rekonstrukciju dijela Društvenog doma s ciljem unapređenja javnih sadržaja. Projektom je predviđena potpuna prilagodba prostora osobama s invaliditetom, uključujući i izgradnju pristupačnog sanitarnog čvora. Zdravstvena infrastruktura, koja obuhvaća hitnu službu, ambulantu za fizikalnu terapiju te ambulante obiteljske medicine, dostupna je osobama s poteškoćama u kretanju i osobama s invaliditetom. Dodatna ambulanta također je pristupačna putem rampe.

Na području naselja Kali nalaze se dva glavna javna trga, Trg Bratski dvor i Trg Marnjiva, koji su dostupni osobama s invaliditetom. Na navedenim lokacijama povremeno se organiziraju različita društvena i kulturna događanja, čime se dodatno potvrđuje njihova funkcionalna pristupačnost. U naselju su evidentirana tri općinska parka: Park branitelja domovine, Park Petra Dundova i Park Blaža Valjina, pri čemu prva dva uključuju i dječja igrališta. Sva tri parka su dostupna osobama s invaliditetom, no razina pristupačnosti nije u potpunosti zadovoljavajuća, osobito u kontekstu kvalitete pristupnih površina i kretanja unutar samih parkova. Specifična konfiguracija terena u Kalima predstavlja značajan izazov u pogledu pristupačnosti. Naselje se razvijalo na brežuljkastom području, što je rezultiralo velikim brojem strmih ulica. Slijedom navedenog, osobama koje se kreću pomoću invalidskih kolica, osobito onih koja nisu prilagođena za samostalno savladavanje nagiba, na pojedinim dionicama može biti otežano kretanje te je u takvim slučajevima nužna asistencija druge osobe. Obalne šetnice u najvećoj su mjeri dostupne, pri čemu se posebno ističu novouređene dionice između plaže Tratica i uvale Batalaža. Općenito promatrano, obalni pojas može se ocijeniti dostupnim, međutim ne u potpunosti prilagođenim. Na pojedinim dijelovima kretanje je moguće jedino korištenjem kolnika. Ulična mreža u naselju u osnovi je dostupna, uz ograničenja koja proizlaze iz izraženih nagiba terena.

Također, u kategoriji vidljivosti i same razumljivosti oznaka i putokaza, na ukupno 19 lokacija postavljene su informativne ploče i tzv. smeđa turistička signalizacija. Informativne ploče, uključujući dvije koje sadrže karte pješačkih i biciklističkih staza, ocjenjuju se kao pregledne, čitljive i sadržajno razumljive. Također, korisnicima je putem navedenih ploča omogućeno preuzimanje mobilne aplikacije, čime se dodatno unapređuje dostupnost informacija. Na preostalim lokacijama postavljena je standardizirana smeđa turistička signalizacija, izrađena u skladu s važećim pravilnicima, koja sadrži osnovne informacije i smjerokaze prema turistički atraktivnim lokalitetima. Signalizacija je izvedena na hrvatskom jeziku, uz primjenu jasno čitljivog tipa slova.

Jedini hotelski objekt u Kalima raspolaže s ukupno 15 smještajnih jedinica, pri čemu je jedna soba prilagođena osobama s invaliditetom. Preostali smještajni kapaciteti odnose se

na privatni sektor, odnosno apartmane i kuće za odmor. Ne postoji sustavna evidencija niti provedena analiza pristupačnosti smještajnih objekata na području Kali. Informacije dostupne na internetskim platformama za oglašavanje smještaja uglavnom su ograničene na osnovne karakteristike, poput položaja smještajne jedinice (prizemlje ili kat) te veličine prostora. Međutim, takvi podaci nisu dovoljni za pouzdanu procjenu pristupačnosti jer ne obuhvaćaju ključne elemente, poput postojanja arhitektonskih prepreka, uključujući stepenice, uske prolaze ili neadekvatno prilagođene sanitarne prostore.
U jedinom hotelu u Kalima od 15 soba jedna je soba dizajnirana za osobe s invaliditetom (gore opisano). Ostali smještaj odnosi se na apartmane i kuće za odmor. Sporadično smo uspijevali pomoći osobama s invaliditetom i naći im adekvatan smještaj u Kalima, ali generalno nemamo uvid i analizu o pristupačnosti smještajnih objekata. Na platformama na kojima je oglašen smještaj uglavnom je plasirana osnovna informacija nalazi li se smještajna jedinica na katu ili prizemlju, što nužno ne znači da nema prepreka, u vidu stepenica, ili neprilagođenih sanitarnih prostorija. Što se tiče pristupačnosti jelovnika i prilagodbe prehrane, ugostiteljski objekti imaju standardne jelovnike (bez posebnih prilagodbi). Uz svako jelo osiguran je detaljan prikaz sastojaka, što omogućuje identifikaciju potencijalno alergogenih komponenti te sastojaka koji mogu izazvati intolerancijske reakcije. Restoran Kali u hotelu Kali nudi veću raznolikost hrane.
Na području Kali djeluje humanitarna Udruga sv. Pelegrin, osnovana tijekom 1990-ih godina s ciljem pružanja pomoći djeci stradalih branitelja u razdoblju Domovinskog rata. U novijem razdoblju udruga je svoj rad usmjerila prema podizanju razine društvene osjetljivosti za potrebe osoba s invaliditetom, pri čemu je provela više ciljanih humanitarnih akcija usmjerenih na financiranje nabave različite opreme koja doprinosi poboljšanju kvalitete njihova svakodnevnog života. Uz navedenu udrugu, značajnu ulogu ima i Udruga Kančuolica, koja u okviru svog djelovanja usmjerenog na djecu organizira humanitarne aktivnosti, uključujući akcije potpore dugotrajno bolesnoj djeci s područja Kali. Općenito se može zaključiti da lokalna zajednica pokazuje određenu razinu senzibiliteta prema osobama s invaliditetom. Međutim, postoji prostor za daljnje unapređenje, osobito u pogledu provedbe konkretnih infrastrukturnih i organizacijskih mjera na razini naselja. Također, valja istaknuti da sustavna stručna edukacija u području pristupačnosti i inkluzije do sada nije bila provedena (Turistička zajednica Općine Kali, n.d.).

Općina Kukljica

U segmentu javnih prostora, središnji trg u Kukljici oblikovan je bez izraženih arhitektonskih barijera, budući da ne sadrži stepenice, čime je osigurana osnovna razina fizičke pristupačnosti osobama smanjene pokretljivosti. Međutim, u neposrednoj blizini trga ne postoji sanitarni čvor prilagođen osobama s invaliditetom. Oznake i putokazi postavljeni su na prostorno pristupačnim i jasno uočljivim lokacijama, osobito uz prometnice, pješačke pravce i na raskrižjima, čime se olakšava orijentacija u prostoru. Informacije na putokazima i informativnim pločama dostupne su na hrvatskom i engleskom jeziku. U segmentu usluga u smještaju ne raspolaže se informacijama o broju prilagođenih soba niti o postojanju specifičnih usluga u hotelima i privatnom smještaju namijenjenih osobama s invaliditetom.. Određeni ugostiteljski objekti u potpunosti su prilagođeni osobama s invaliditetom, omogućujući im neometan pristup putem rampi,

dok drugi objekti pružaju djelomičnu prilagodbu, poput ravnih vanjskih terasa ili rampi smještenih ispred terasa. Također, nedavno obnovljena povijesna staza „Dobri put“, koja povezuje naselja Kali i Kukljica, sada je dostupna osobama s invaliditetom, pod uvjetom da posjeduju specijalizirana kolica koja su prilagođena za kretanje po prirodnim terenima. U kontekstu kulturnih i zabavnih sadržaja, također nisu evidentirani podaci o stupnju njihove prilagođenosti. Društvena i kognitivna dimenzija pristupačnosti, koja obuhvaća obuku osoblja te senzibilizaciju lokalne zajednice za rad s osobama s invaliditetom, nije dokumentirana, niti postoji procjena razine svijesti o specifičnim potrebama ove skupine korisnika. U segmentu infrastrukture dostupni su tek ograničeni podaci, prema kojima na području Općine Kukljica ne postoje plaže ni atrakcije prilagođene osobama s invaliditetom, dok za ostale infrastrukturne elemente, uključujući hotele, restorane i transportna sredstva s prilagodbama poput rampi, dizala ili prilagođenih sanitarnih čvorova, nema dostupnih informacija (Turistička zajednica Općine Kukljica, n.d.).

Općina Tkon

Analiza stanja pristupačnosti destinacije osobama s invaliditetom u Općini Tkon usmjerena je na sveobuhvatno vrednovanje infrastrukturnih, prostorno-funkcionalnih, komunikacijskih i društveno-kognitivnih elemenata koji određuju razinu inkluzivnosti i mogućnost što ravnopravnijeg korištenja destinacijskih sadržaja. U infrastrukturnom segmentu evidentirana je ograničena razina prilagođenosti sadržaja osobama s invaliditetom. Prema dostupnim podacima, jedan ugostiteljski objekt, kamp Sovinje te pet plaža prilagođeni su osobama s invaliditetom, dok podaci o prilagođenosti hotela, ostalih smještajnih kapaciteta, atrakcija i transportnih sredstava nisu dostupni. Javni prostori, uključujući trgove, parkove, ulice i ostale javne površine, ocijenjeni su od strane Turističke zajednice općine Tkon kao pristupačni, čime je osigurana temeljna razina fizičke dostupnosti i mobilnosti osoba smanjene pokretljivosti. Komunikacijska pristupačnost djelomično je ostvarena kroz dostupnost audio zapisa u Interpretacijskom centru pomorske baštine, što predstavlja pozitivan primjer prilagodbe kulturnih sadržaja. Signalizacija u destinaciji ocijenjena je kao vidljiva i razumljiva, čime se doprinosi učinkovitijoj orijentaciji u prostoru. U području ugostiteljstva potvrđena je mogućnost prilagodbe jelovnika i prehrane, što ukazuje na određeni stupanj prilagodljivosti i osviještenosti prema različitim potrebama korisnika. Također, kulturni i zabavni sadržaji ocijenjeni su kao pristupačni, čime se osobama s invaliditetom omogućuje sudjelovanje u kulturnom i društvenom životu destinacije. Unatoč navedenim pozitivnim elementima, društvena i kognitivna dimenzija pristupačnosti pokazuje značajne nedostatke. Ne postoje strukturirani programi obuke osoblja niti sustavne aktivnosti usmjerene na senzibilizaciju lokalne zajednice za potrebe osoba s invaliditetom (Turistička zajednica općine Tkon, n.d.). Daljnji razvoj pristupačne destinacije zahtijeva sustavan i integriran pristup koji uključuje unaprjeđenje infrastrukture, jačanje komunikacijske pristupačnosti te kontinuirano podizanje razine znanja i osviještenosti svih dionika.

3.8. ANALIZA ORGANIZIRANOSTI I DOSTUPNOSTI USLUGA U DESTINACIJI

Organiziranost i dostupnost javnih i društvenih usluga predstavlja važan pokazatelj funkcionalne razvijenosti destinacije te ima izravan utjecaj na kvalitetu života lokalnog stanovništva i ukupnu atraktivnost prostora iz perspektive turističke potražnje. U otočnom kontekstu, obilježenom prostornom izoliranošću i ograničenjima mobilnosti, dostupnost osnovnih usluga ima dodatno naglašenu važnost. Stoga su ove usluge istaknute pojedinačno prema općinama.

Općina Preko

Na području Općine Preko djeluju dvije ordinacije obiteljske medicine, i to u mjestima Preko i Ugljan, dok se dvije stomatološke ordinacije nalaze u Preku. Hitna medicinska pomoć za stanovnike otoka Ugljan i Pašman osigurana je u mjestu Kali, dok je u Preku smještena brodica za hitni medicinski prijevoz, namijenjena lokalnom stanovništvu i turistima. U općini djeluje i Psihijatrijska bolnica Ugljan, kao specijalizirana zdravstvena ustanova. Ljekarnička mreža obuhvaća dvije ljekarne u Preku, od kojih ljekarna smještena na trajektnom pristaništu ima osiguran pristup osobama s invalidskim kolicima. Na otocima Ošljak, Rivanj i Sestrunj ne postoje zdravstvene ustanove, već dostupna mobilna ljekarna.

Obrazovne ustanove uključuju Osnovnu školu Valentin Klarin u Preku, koja pruža obrazovanje od prvog do osmog razreda. Škola ima četiri područne škole, smještene u naseljima Kali, Kukljica, Poljana, Sutomišćica, Lukoran i Ugljan, u kojima se nastava odvija od prvog do četvrtog razreda. Predškolski odgoj organiziran je kroz Dječji vrtić Lastavica u Preku, s područnim vrtićima u Sutomišćici, Lukoranu i Ugljanu. Na području destinacije djeluje i Osnovna glazbena škola Blagoje Bersa, podružnica Preko, koja izvodi nastavu glazbenog i plesnog smjera. Također, kulturne i sportske aktivnosti organizirane su kroz mrežu javnih ustanova i otvorenih prostora. Centar za kulturu Dom na žalu u Preku tijekom cijele godine organizira kulturna, zabavna i sportska događanja za sve dobne skupine. Centar za kulturu također upravlja Domovima kulture Ugljan, Lukoran i Poljana, u kojima se redovito održavaju različita kulturna i društvena događanja. Sportsku dvoranu Osnovne škole Valentin Klarin u Preku koriste brojne sportske udruge, posebno one usmjerene na djecu osnovnoškolske dobi. U naseljima Preko, Lukoran, Sutomišćica i Ugljan nalaze se otvorena sportska igrališta dostupna za javnu uporabu.

Vjerska infrastruktura organizirana je kroz dvije župe. Prva obuhvaća naselja Preko, Poljana i Sutomišćica, dok druga obuhvaća Lukoran i Ugljan. Glavni sakralni objekti uključuju crkvu Gospe od Ružarija u Preku, crkvu sv. Eufemije u Sutomišćici, crkvu sv. Lovre u Lukoranu te crkvu Uznesenja Blažene Djevice Marije u Ugljanu. Na području destinacije nalaze se i dva samostana: crkva i samostan sv. Pavla pustinjaka na otočiću Galevcu te samostan i crkva sv. Jeronima u Ugljanu. U manjim otočnim naseljima, uključujući Ošljak (crkva sv. Marije), Sestrunj (crkva sv. Petra) i Rivanj (crkvica sv. Jelene), mise se održavaju povremeno, najčešće na blagdane zaštitnika mjesta, što se odnosi i na brojne manje crkvice koje su u funkciji isključivo prigodno.

Javne službe s naglaskom na žurne službe obuhvaćaju policijsku postaju u Preku gdje će između ostaloga, stanovnici otoka Ugljana i Pašmana uskoro moći izrađivati osobne dokumente. Ostale javne službe uključuju hitnu pomoć u Kalima, brodicu za hitni medicinski prijevoz u Preku namijenjenu otocima Ugljan i Pašman te Dobrovoljno vatrogasno društvo u Preku. Tijekom ljetnih mjeseci dodatno je organizirano vatrogasno dežurstvo Javne vatrogasne postrojbe Ivanić-Grad u mjestu Ugljan, čime se pojačava sigurnosna razina u razdoblju povećanog turističkog i požarnog opterećenja. Osim navedenog, javni prostori u naseljima destinacije opremljeni su urbanom opremom, uključujući klupe, koševe za otpad i parkirališta za bicikle. Također, Općina Preko raspolaže uređenim dječjim parkovima te javnim sanitarnim čvorovima dostupnima u razdoblju visoke sezone. Centar za kulturu Općine Preko te Domovi kulture u Ugljanu, Lukoranu i Poljani opremljeni su tehničkom opremom, uključujući projektore, platna, stolove i stolice te drugu popratnu opremu. Financijske institucije u Općini Preko uključuju jednu banku u Preku te dvije poštanske poslovnice u Preku i Ugljanu. Bankomati su dostupni u Preku, Ugljanu te u Olive Island Marini u Sutomišćici, čime je osigurana osnovna dostupnost platnih usluga za stanovništvo i turiste. Zaključno, Općina Preko raspolaže jasno strukturiranim sustavom javnih i društvenih usluga, pri čemu je većina funkcija koncentrirana u većim naseljima, osobito u Preku. Takva organizacija osigurava osnovnu funkcionalnost prostora, ali istodobno ukazuje na potrebu daljnjeg jačanja dostupnosti usluga u perifernim i manje naseljenim dijelovima destinacije, s ciljem postizanja uravnoteženijeg prostornog razvoja (Turistička zajednica općine Preko, n.d.).

Općina Kali

U segmentu zdravstvene zaštite u Općini Kali dostupne su dvije ambulante obiteljske medicine (privatna i javna), stomatološka ordinacija te ambulanta za fizikalnu terapiju (u zgradi Hitne službe). Na području općine djeluje ispostava hitne medicinske službe koja pokriva otoke Ugljan i Pašman. Ljekarničke usluge nisu dostupne u samim Kalima, već se nalaze u Preku, dok je turistička ambulanta organizirana u Neviđanima.
Vjerski život u Općini Kali obilježen je dugom poviješću, pri čemu župa samostalno funkcionira od 1623. godine, nakon izdvajanja iz sustava Kukljice. Zaštitnik mjesta je sv. Lovre, a ključni sakralni objekti uključuju župnu Crkvu sv. Lovre, čiji današnji izgled potječe iz 18. stoljeća, uz više faza nadogradnje. Također, od tamo je i prvi pisani spomen građevinskih zahvata iz 1392. godine. Uz Crkvu sv. Lovre, na području općine nalaze se i Crkva sv. Pelegrina iz 14. stoljeća te Crkva sv. Mihovila na mjesnom groblju, izgrađena 1942. godine. U sklopu župe nalazi se i župna kuća izgrađena 1860. godine, koja osim vjerske funkcije ima i širu društvenu namjenu te se koristi za različite potrebe lokalne zajednice. S južne strane Crkve sv. Lovre nalazi se objekt nekada namijenjen smještaju časnih sestara, a danas se koristi za karitativne i druge aktivnosti. U kaljskoj župi djeluje bratovština Gospe od Ruzarija osnovana 26. studenoga 1619. godine. Godine 2019. svečano je obilježeno 400 godina postojanja uz nazočnost zadarskog nadbiskupa. Bratovština danas broji 134 člana. Također, bitno je spomenuti da najstarija sačuvana originalna pravila pisana glagoljicom na zadarskom području jesu kapituli bratovštine Gospe od Ruzarija iz 1629. godine.

Obrazovne usluge Općine Kali osigurane su kroz područnu školu Valentin Klarin čije je središte u Preku. U njoj se odvija nastava od prvog do četvrtog razreda osnovne škole. U općini se nalazi vrtić Srdelica, organiziran za 4 pedagoške skupine djece.
U segmentu kulture djeluje Narodna knjižnica Kali s knjižničnom građom od približno 23.000 svezaka (u današnjem organizacijskom obliku od 1983. godine).
Financijske usluge dostupne su putem poštanskog ureda i dva bankomata, dok se najbliža poslovnica banke nalazi u Preku u trajektnoj luci. Javne službe uključuju osim već spomenute ispostave hitne medicinske pomoći, i dobrovoljno vatrogasno društvo Kali-Kukljica te prisutnost policije na terenu, dok organizirane spasilačke službe nisu uspostavljene.
U posljednjih šest godina u Općini Kali zabilježena su značajna ulaganja u uređenje obalnih šetnica. Prostorna struktura naselja Kali razlikuje se od većine obalnih mjesta po izostanku jasno definiranog središta, pri čemu su uslužni objekti raspoređeni uz more. Uređenjem obale istodobno su unaprijeđene i površine mjesnih plaža, dok su šetnice opremljene klupama za sjedenje i zelenim površinama. Nadalje, na području općine uređena su tri dječja igrališta s novim spravama, koja su u redovitoj uporabi. Dva igrališta smještena su unutar mjesnih parkova, dok se jedno nalazi u uvali Lamjana, u blizini istoimene plaže. Prostor uz more predstavlja glavnu zonu boravka i kretanja lokalnog stanovništva i posjetitelja. U uvali Batalaža dodatno je uspostavljen bike point, opremljen pametnom solarnom klupom i osnovnom opremom za popravak bicikala. S druge strane, trgovi su prostorno izdvojeni od obalnog pojasa te je njihova namjena pretežito vezana uz parkiranje. Povremeno se koriste za održavanje događanja, bez značajnije uloge u društvenom životu naselja (Turistička zajednica Općine Kali, n.d.).

<u>Općina Kukljica</u>

U segmentu zdravstvene zaštite osigurana je primarna razina skrbi kroz jednu ordinaciju opće obiteljske medicine. Na području općine ne djeluju turističke ambulante, dok je najbliža takva usluga dostupna u mjestu Nevidane (Općina Pašman). Opća bolnica nije prostorno locirana unutar administrativnih granica općine, no regionalnu dostupnost specijalizirane zdravstvene skrbi osigurava Psihijatrijska bolnica Ugljan u mjestu Ugljan (Općina Preko). Vjerska infrastruktura obuhvaća tri sakralna objekta, Zavjetnu crkvu Gospe od Sniga, Crkvu sv. Jeronima i Župnu crkvu obraćenja sv. Pavla. Sustav obrazovanja u Općini Kukljica obuhvaća predškolsku i djelomično osnovnoškolsku razinu, kroz djelovanje dječjeg vrtića DV „Manulica“ Kukljica te područne osnovne škole „Valentin Klarin“ Kukljica, u kojoj se nastava provodi za učenike od 1. do 4. razreda. Obrazovanje viših razreda osnovne škole realizira se izvan područja općine, što upućuje na ograničenu prostornu dostupnost cjelovitog osnovnoškolskog obrazovanja. U području kulture ne postoje institucionalno organizirane ustanove, dok su sportski sadržaji dostupni putem sportskih terena u sklopu turističkog naselja Zelena punta te javnog dječjeg igrališta Područne škole „Valentin Klarin“ Kukljica, čime se osiguravaju osnovni preduvjeti za rekreacijske i sportske aktivnosti stanovništva i posjetitelja. Financijska infrastruktura zastupljena je kroz jedan poštanski ured i jedan bankomat.
Sustav javnih službi, s posebnim naglaskom na žurne službe, temelji se na djelovanju Dobrovoljnog vatrogasnog društva DVD Kali-Kukljica, koje osigurava protupožarnu

zaštitu. Hitna medicinska služba se osigurava putem Ispostave Kali, dok su policijske funkcije organizirane putem Policijskog ureda Preko u okviru Policijske uprave zadarske, što jasno ukazuje na funkcionalnu ovisnost općine o širem teritorijalno-administrativnom okruženju. Javni prostori na području Općine Kukljica relativno su dobro opremljeni i uređeni. Evidentirano je približno dvadesetak manjih uređenih zelenih površina i parkova, više od stotinu klupa, tri tuša na plažama, jedna uređena šetnica te dva dječja igrališta, čime se osigurava osnovna razina javnih i rekreacijskih sadržaja (Turistička zajednica Općine Kukljica, n.d.).

Općina Tkon

U segmentu zdravstvenih usluga osigurana je dostupnost primarne zdravstvene zaštite putem ambulante smještene u centru Tkona. Sustav hitne medicinske skrbi ne djeluje izravno na području općine, već se oslanja na Hitnu službu u Kalima, dok je turistička ambulanta locirana u Neviđanima. Vjerska infrastruktura na području Općine Tkon obuhvaća više sakralnih objekata među kojima se ističu Župna crkva sv. Tome Apostola, Benediktinski samostan sv. Kuzme i Damjana, kapelica sv. Ante te Crkvica Gospe od Sedam Žalosti. S druge strane, obrazovna infrastruktura uključuje Područnu školu Tkon i Dječji vrtić Ćok, čime je osigurana dostupnost predškolskog i osnovnoškolskog obrazovanja na lokalnoj razini. Također, financijska infrastruktura osigurana je putem poštanskog ureda u Tkonu te bankomata poslovnih banaka PBZ, Erste i OTP osiguravajući osnovnu dostupnost financijskih i platnih usluga stanovništvu i drugim posjetiteljima.
Sustav javnih službi, s posebnim naglaskom na žurne službe, temelji se na djelovanju Dobrovoljnog vatrogasnog društva Tkon, dok sigurnosne funkcije dodatno osigurava dežurstvo pomorske i aerodromske policije iz Zadra čime se ukazuje na integrirani pristup sigurnosti. Što se tiče opremljenosti i uređenosti javnih prostora u Općini Tkon, ukazuje se na opremljenost raznolikim društvenim i kulturnim sadržajima, među kojima se ističu Interpretacijski centar pomorske baštine, Dom za kulturu, Centar kulture, Društveni dom za mlade Ugrinić te Društveni dom za kulturu Kuntrata. Navedena infrastrukturna uređenost predstavlja važan temelj za razvoj kulturnog života, društvene interakcije i turističke ponude (Turistička zajednica Općine Tkon, n.d.).

3.9. ANALIZA STANJA I POTREBA LJUDSKIH POTENCIJALA

Ljudski potencijali predstavljaju ključni resurs za razvoj turističke destinacije, a njihova dostupnost i kvaliteta direktno utječu na konkurentnost i kvalitetu turističke ponude. Analiza stanja ljudskih potencijala u općinama Preko, Kali, Kukljica i Tkon temelji se na podacima iz 2024. godine o broju osiguranika u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane. Važno je napomenuti da Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje (HZMO) vodi evidenciju osiguranika, a ne zaposlenih. Osiguranici obuhvaćaju osobe kod pravnih i fizičkih osoba, obrtnika, poljoprivrednika, osiguranike samostalnih profesionalnih djelatnosti, kao i osiguranike s otvorenom prijavom na osiguranje, poput osoba na stručnom osposobljavanju i osoba s produženim osiguranjem. Ove osobe ne mogu se smatrati zaposlenima u smislu službenih statistika Državnog zavoda za statistiku, što znači da prikazani brojevi predstavljaju širi spektar osiguranika nego samo formalno zaposlene osobe. Nažalost, određeni podatci vezani uz broj zaposlenih na razini

pojedinih općina, posebice u sektoru usluživanja smještaja i hrane, nisu bili dostupni od strane Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje.
Stanje ljudskih potencijala u Općini Preko pokazuje izraženu sezonalnost, ali i znatno veći broj osiguranika u odnosu na ostale općine integrirane destinacije. Broj osiguranika u svim djelatnostima tijekom 2024. godine kretao se od 991 u siječnju do vrhunca od 1238 u srpnju, nakon čega slijedi postupni pad prema kraju godine. U djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane broj osiguranika tijekom zimskog razdoblja (siječanj do ožujak) kreće se između 93 i 110 osiguranika, dok tijekom proljeća dolazi do kontinuiranog rasta. U travnju je evidentirano 132 osiguranika, u svibnju 173, a u lipnju 226 osiguranika. Vrhunac turističke sezone zabilježen je u srpnju kada broj osiguranika doseže 259, dok je u kolovozu zadržana visoka razina od 233 osiguranika. Tijekom jeseni broj postupno opada, pri čemu je u rujnu evidentirano 235 osiguranika, a u listopadu 136 osiguranika, dok se tijekom studenoga i prosinca broj stabilizira na razini od 100 osiguranika. Ovakva dinamika ukazuje na snažnu turističku aktivnost i izraženu potrebu za sezonskom radnom snagom, ali i na postojanje stabilnije baze osiguranika izvan glavne turističke sezone u odnosu na manje općine integrirane destinacije.
U Općini Kali broj osiguranika u smještaju i hrani je tijekom cijele godine relativno stabilan, kreće se između 20 i 32 osiguranika, što je značajno manje od Tkona i Kukljice. Tijekom zimskog razdoblja (siječanj do ožujak), broj osiguranika kreće se između 20 i 21 osiguranika. Tijekom proljeća i ljeta, broj se postepeno povećava, dostiže 25 osiguranika u svibnju, 26 osiguranika u lipnju, te vrhunac od 32 osiguranika u srpnju. Tijekom kolovoza broj je blago pao na 31 osiguranika, a zatim se stabilizirao na razini od 27 do 29 osiguranika tijekom jeseni i zime. Kali ne pokazuje dramatičan pad broja osiguranika nakon ljetne sezone, što upućuje na nešto manju ovisnost o sezonskom turizmu, ali i na manju turističku aktivnost tijekom cijele godine.
Stanje ljudskih potencijala u Općini Kukljica pokazuje sličnu, ali još izraženiju sezonalnost. Tijekom zimskog perioda (siječanj do ožujak), broj osiguranika u smještaju i hrani kreće se između 21 i 23 osiguranika. U travnju bilježi 46 osiguranika, a u svibnju 77 osiguranika. Vrhunac je dostignut u srpnju kada je broj osiguranika dosegnuo 118 osiguranika, što predstavlja pet puta veći broj od zimskog razdoblja. Tijekom kolovoza broj je blago pao na 110 osiguranika, a zatim je počeo opadati tijekom jeseni. U rujnu je bilo 71 osiguranika, a broj je nastavljen padati u listopadu (32 osiguranika), studenom (27 osiguranika) i prosincu (25 osiguranika). Ova dinamika pokazuje da je Općina Kukljica, kao manja turistička destinacija, ovisna o sezonskom turizmu, s dramatičnim povećanjem broja osiguranika tijekom ljetne sezone i značajnim padom tijekom ostatka godine.
Stanje ljudskih potencijala u Općini Tkon pokazuje izrazitu sezonalnost u djelatnostima smještaja i hrane. Tijekom zimskog razdoblja (siječanj do ožujak), broj osiguranika u smještaju i hrani kreće se između 36 i 38 osiguranika. Tijekom proljeća broj počinje rasti, dostiže 43 osiguranika u travnju i 69 osiguranika u svibnju. Vrhunac je dostignut tijekom ljetnog razdoblja, posebice u srpnju kada je broj osiguranika dosegnuo 101, što predstavlja značajno povećanje u odnosu na razdoblja izvan sezone. Tijekom kolovoza broj je blago pao na 94 osiguranika, a zatim je počeo opadati tijekom jeseni. U rujnu je bilo 54 osiguranika, a od listopada do prosinca broj se stabilizirao na razini od 37 do 38 osiguranika, što je približno razina zimskog razdoblja. Ova dinamika jasno pokazuje kako

je turističke sezone u Općini Tkon praćena povećanjem broja osiguranika u turističkim djelatnostima, što upućuje na sezonsku prirodu zapošljavanja i potrebu za privremenim radnicima tijekom ljetne sezone.
Sezonska priroda zapošljavanja u turističkim djelatnostima predstavlja izazov za održivost ljudskih potencijala na integriranoj destinaciji. Tijekom zimskog razdoblja, mali broj osiguranika u smještaju i hrani upućuje na ograničene mogućnosti zapošljavanja i potencijalne probleme s retencijom kvalificiranih radnika. Veliki broj privremenih osiguranika tijekom ljetne sezone stvara potrebu za bržim obukom i integriranjem novih radnika, što može utjecati na kvalitetu usluga. Razlike između općina pokazuju da Tkon i Kukljica imaju veće potrebe za privremenim radnicima tijekom ljeta nego Kali, što zahtijeva diferenciranu strategiju za svaku općinu.
Razvoj ljudskih potencijala na integriranoj destinaciji zahtijeva sustavne pristupe koji će osigurati kontinuirano zapošljavanje kvalificiranih radnika tijekom cijele godine, povećati atraktivnost turističkih poslova, omogućiti stalno usavršavanje radnika u turističkim djelatnostima, te razviti programe za privlačenje i zadržavanje talentiranog kadra. Koordinirana strategija na razini integriranog područja može pomoći u boljem iskorištenju ljudskih potencijala i smanjenju negativnih učinaka sezonalnosti na kvalitetu i dostupnost turističkih usluga. Posebnu pažnju trebalo bi obratiti na razvoj mogućnosti za zapošljavanje tijekom zimskog razdoblja, kako bi se osigurala veća stabilnost zapošljavanja i zadržavanje iskusnih radnika koji su ključni za kvalitetu turističke ponude tijekom cijele godine.

3.10. ANALIZA KOMUNIKACIJSKIH AKTIVNOSTI

Turističke zajednice razmatranih općina provode komunikacijske aktivnosti putem različitih offline i online kanala. Cilj ovih aktivnosti je jačanje prepoznatljivosti destinacije, povećanje broja dolazaka i razvoj cjelogodišnjeg turizma, ali isto tako i pružanje informacija različitim dionicima u destinaciji. Analiza komunikacijskih aktivnosti napravljena je na temelju podataka dostavljenih od strane turističkih zajednica općina.

3.10.1. Pregled korištenja postojećih komunikacijskih kanala

TZO Kali koristi prisutna je putem službene web stranice te društvenih mreža Facebook i Instagram, kao i kroz standardne offline komunikacijske kanale.
TZO Preko koristi službenu web stranicu, društvene mreže Facebook i Instagram.S obzirom na to da Općina ostvaruje manje od milijun noćenja godišnje, samostalno oglašavanje nije moguće, već se promotivne aktivnosti provode u suradnji s Turističkom zajednicom Zadarske županije. Osim digitalnih kanala, destinacija se promovira i kroz offline aktivnosti, uključujući sudjelovanje na turističkim sajmovima i tematskim događanjima.
TZO Kukljica kao postojeće komunikacijske kanale koristi službenu web stranicu te društvene mreže Facebook i Instagram, uz primjenu offline kanala poput tiskanih

promotivnih materijala, lokalnog tiska, *outdoor* oglašavanja i sudjelovanja na turističkim sajmovima.
TZO Tkon od postojećih komunikacijskih kanala primjenjuje službenu web stranicu, društvene mreže Facebook i Instagram te offline kanale, uključujući tiskane promotivne materijale, oglašavanje u tisku i putem plakata te sudjelovanje na turističkim sajmovima. Vidljivo je kako su sve promatrane općine prisutne online putem web stranica i društvenih mreža, ali i putem tradicionalnih offline kanala. Nadalje, sve analizirane općine koriste i zajedničke kanale oglašavanja u okviru udruženja turističkih otočnih zajednica Zadar ArchipelaGo. Detaljnija analiza svih vrsta komunikacijskih aktivnosti slijedu u tekstu u nastavku.

3.10.2. Analiza digitalnog prisustva

Turističke zajednice općina kontinuirano prate online analitiku kako bi analizirala učestalost i sadržaj objava o njima na ključnim emitivnim tržištima putem medija i društvenih mreža. Ovaj pristup omogućuje detaljno praćenje ciljanih skupina, uz korištenje specijaliziranih alata za analizu rezultata.

a) Analitika društvenih medija

TZO Kali koristi digitalne kanale komunikacije, uključujući službenu web stranicu i društvene mreže, putem kojih se informiraju posjetitelji o turističkoj ponudi i događanjima. Digitalna komunikacija usmjerena je prvenstveno na predstavljanje lokalne baštine, tradicije i turističkih doživljaja. Službena mrežna stranica (www.kali.hr), izrađena prije nešto više od dvije godine, predstavlja temeljni informativni kanal, no prepoznata je potreba za njezinom daljnjom nadogradnjom i obogaćivanjem sadržaja. Poseban naglasak stavlja se na uključivanje detaljnijih informacija o pružateljima usluga, specifičnostima lokalne gastronomije te dodatnim interesnim sadržajima, kao i na unapređenje vizualnog identiteta kroz nove fotografske materijale. Ograničenje u sustavnom upravljanju i razvoju web stranice predstavlja nedostatak ljudskih kapaciteta unutar turističke zajednice, s obzirom na to da je u uredu zaposlena jedna osoba. Prema dostupnim podacima, mrežna stranica bilježi rast posjećenosti. U razdoblju od 1. siječnja do 31. prosinca 2024. godine evidentirano je 3.617 posjetitelja, dok je u istom razdoblju 2025. godine zabilježeno 4.853 posjetitelja. Dodatno, izrađena je Google virtualna šetnja 360 s 11 točaka interesa, dostupna putem Google Maps/Street View platforme, no taj sadržaj još nije integriran u službenu mrežnu stranicu. Virtualna šetnja do danas je ostvarila 54.388 pregleda, što potvrđuje interes korisnika za interaktivne formate prezentacije destinacije. Društvene mreže također čine važan komunikacijski kanal. Facebook stranica broji oko 1.100 pratitelja, pri čemu je u 2024. godini zabilježeno 10,2 tisuće posjeta, dok je u 2025. godini ostvaren značajan rast vidljivosti s ukupno 107,2 tisuće pregleda sadržaja (videozapisi, objave i priče) te 9.100 posjeta stranici. Najzastupljenija dobna skupina pratitelja kreće se između 35 i 54 godine. Instagram profil broji 981 pratitelja. Godišnji proračun za digitalnu komunikaciju iznosi u prosjeku između 2.000 i 2.500 eura, a obuhvaća troškove hostinga, unosa i održavanja sadržaja te upravljanja društvenim mrežama.

TZO Preko digitalno oglašavanje provodi putem web stranice i društvenih mreža. Web stranica zabilježila je ukupno 34.322 korisnika, pri čemu najveći udio posjetitelja dolazi iz Hrvatske (72%), a slijede Slovenija, Njemačka, Austrija, Italija, Sjedinjene Američke Države i Ujedinjeno Kraljevstvo. Poljska, Kina i Slovačka bilježe udio manji od 1%. Najveći dnevni broj posjetitelja zabilježen je 1. kolovoza 2025. godine, kada je stranicu posjetilo 1.430 korisnika. Prema jeziku pregledavanja, oko 17 tisuća pregleda ostvareno je na hrvatskom jeziku, 9 tisuća na engleskom te približno 2,5 tisuće na njemačkom i slovenskom jeziku. Najposjećenija rubrika web stranice su Događanja na području Općine, dostupna na hrvatskom i engleskom jeziku. Trošak održavanja web stranice u 2024. godini iznosio je 1.500 EUR. Facebook stranica TZO Preko broji 3.564 pratitelja, što predstavlja porast od 7% u odnosu na prethodnu godinu (3.321 pratitelj). Najveći dnevni doseg zabilježen je 30. srpnja 2025. godine, kada je stranica ostvarila 19.297 pregleda. U razdoblju od 30. lipnja do 31. kolovoza 2025. godine zabilježeno je ukupno 318.934 pregleda, 2.818 reakcija, 65 komentara i 60 dijeljenja. U strukturi pratitelja najveći udio čine korisnici iz Hrvatske (81,9%), a zatim Slovenija (6,8%), Njemačka (2,5%), Sjedinjene Američke Države (2,0%), Italija (1,3%) i Australija (1,2%). Najzastupljeniju dobno-spolnu skupinu čine žene u dobi od 35 do 44 godine. Instagram profil zabilježio je najveći broj pregleda u srpnju 2025. godine (68,2 tisuće), a kad je riječ o vrsti sadržaja, 60,1% odnosi se na priče, 36,8% na objave, dok *Reels* sadržaj čini 3,1%. Facebook i Instagram kanali su povezani i koriste se bez dodatnih troškova. TZO Preko dodatno se oglašava u sklopu udruženja Zadar Archipelago. Općina Preko, uz mrežne stranice i društvene mreže, kao dodatni komunikacijski kanal koristi i mobilnu aplikaciju Adventure Island Ugljan. U razdoblju od 2022. do 2024. aplikaciju je koristilo 2.444 korisnika, uz više od 55 tisuća zabilježenih interakcija, što upućuje na relativno visoku razinu angažmana po korisniku. Većina preuzimanja i korištenja povezana je sa sezonskim razdobljem, što je vidljivo i iz omjera instalacija i deinstalacija. U usporedbi s društvenim mrežama aplikacija ima manji doseg, ali pokazuje višu razinu individualne angažiranosti korisnika, čime nadopunjuje postojeće digitalne komunikacijske kanale destinacije.

TZO Kukljica redovito koristi web stranicu kao glavni informacijski kanal za objavu novosti, najava i rasporeda manifestacija te informacija namijenjenih posjetiteljima i lokalnom stanovništvu. Sadržaj stranice obuhvaća aktualne vijesti, informacije o smještajnim kapacitetima i gastronomskoj ponudi, kao i kontakte i druge korisne podatke. Osim toga, TZO Kukljica ima otvoren i aktivan Facebook profil koji se redovito ažurira s objavama o događanjima, foto-galerijama i obavijestima. Broj pratitelja u 2025. iznosio je oko 3.200 što je povećanje od 12% u odnosu na 2023. Tijekom ljetne sezone prosječan broj oznaka „sviđa mi se“ po objavi iznosi između 100 i 250, dok se broj dijeljenja kreće između 10 i 30. Najveći doseg ostvaruju objave vezane uz manifestacije i videozapise s događanja (npr. „Šparogijada Kukljica“, „Gospa od Sniga“ i „Od jata do pijata“). Budžet po kampanji kreće se od 50,00 do 100,00 EUR, uz prosječan doseg od 10.000 do 25.000 korisnika. Općina održava i Instagram profil s redovitim objavama vezanima uz događanja, prirodu i gastronomiju. U 2025. godini profil je imao oko 660 pratitelja, što predstavlja rast od približno 300% u odnosu na 2023., uz prosječan angažman od 100 do 200 oznaka „sviđa mi se“ po objavi. Najveći interes pratitelji iskazuju za događanja i lokalnu gastronomiju. U

okviru digitalnog oglašavanja koriste se alati kao što su Facebook Ads, Instagram Ads, kao i Google Ads.
U okviru digitalnih komunikacijskih kanala, Turistička zajednica Općine Tkon koristi službenu web stranicu putem koje pruža informacije o smještaju, ugostiteljskoj ponudi, događanjima i turističkim atrakcijama. Stranica je redovito ažurirana i integrirana s online rezervacijskim sustavima, što omogućuje direktnu interakciju s posjetiteljima. Aktivnosti na društvenim mrežama posebno su usmjerene na Facebook i Instagram profile, na kojima se objavljuju najave kulturnih i sportskih događanja, sezonske promotivne kampanje te fotografije i priče koje prikazuju atraktivne turističke sadržaje i lokalni život. Tijekom posljednje tri godine TZO Tkon je putem ovih kanala redovito provodila kampanje usmjerene na povećanje vidljivosti destinacije, promociju smještaja i lokalnih manifestacija. Primjeri uključuju objave vezane uz ljetnu sezonu, blagdanske programe te promociju tradicijskih sajmova i gastro ponude. Najveći broj objava napravljen je za manifestaciju Škraping, zatim za Ribarsku noć i Kunjsku feštu. Službena Facebook stranica TZO Tkon trenutno broji oko 3.400 pratitelja. Tijekom 2024. godine zabilježeno je više od 11.700 reakcija „sviđa mi se“ te 659 dijeljenja objava, pri čemu je najveći angažman zabilježen u mjesecima srpnju i kolovozu, što se poklapa s vrhuncem turističke sezone. Najviše pregleda i interakcija ostvarile su objave koje su najavljivale lokalne manifestacije, poput Ribarske noći, Đira po konalu i Kunjske fešte, što potvrđuje da sadržaji vezani uz kulturna i zabavna događanja privlače najveći interes publike. Osim službene stranice, TZO Tkon upravlja i posebnim Facebook profilom manifestacije Škraping, koji broji ukupno 7.800 pratitelja. Objave na ovom profilu ciljano promoviraju događanje, uključuju informacije za sudionike i posjetitelje te dijele sadržaje u stvarnom vremenu tijekom trajanja manifestacije, čime se dodatno povećava angažman i vidljivost destinacije.

3.10.3. Analiza offline aktivnosti

Dio analize offline aktivnosti ima za cilj sagledati način na koji turističke zajednice koriste tradicionalne komunikacijske alate, uključujući tiskane materijale, događanja i nastupe na turističkim sajmovima.
TZO Kali provode kontinuiranu distribuciju tiskanih materijala za potrebe sajmova te turističko-informativnog centra Grada Zadra, uz povremenu distribuciju u urede Jadrolinije u Gaženici i Preku te na otok Pašman. Među ključnim materijalima ističe se zajednička brošura Doživi Ugljan (2024.), dostupna na četiri jezika (hrvatski, engleski, talijanski i njemački), kao i tematske karte razvijene u razdoblju 2023.–2024., uključujući hike i bike karte Ugljan – Pašman te kartu Ugljan Outdoor. Dodatno, destinacija je predstavljena i kroz materijale TZ-a Zadarske županije, poput brošura za nautiku, Family Fun i Taste & Buy, čime se osigurava šira vidljivost na regionalnoj razini. Tijekom 2025. godine objavljena je i nova zajednička imidž brošura zadarskog arhipelaga pod nazivom Otoci koji pričaju priče. Uz zajedničke materijale, TZ Kali razvija i vlastite tiskovine, uključujući kartu mjesta Kali i informativni letak Kali – mjesto ribe i ribarenja, koji naglašava ribarsku tradiciju, običaje i manifestacije kao važan dio identiteta destinacije i njezine komunikacije prema posjetiteljima. Uz to, destinacija je prisutna i u projektu

Explore Dalmatia, u okviru kojega se objavljuju turističke karte po županijama, a Kali je zastupljen putem oglasnog prostora. Promotivne aktivnosti dodatno se provode kroz organizaciju i podršku događanjima poput Kualjskih ribarskih noći – Tunuare te Eva Blue Fish Festivala, uz potencijal za razvoj novih tematskih manifestacija usmjerenih na lokalne ribarske proizvode, osobito srdelu. Za potrebe promocije redovito se izrađuju plakati koji se distribuiraju na području oba otoka i u Zadru, uz korištenje radijskog oglašavanja, jumbo plakata i digitalnih kanala. Godišnji proračun za tiskane promotivne materijale (brošure, letci, plakati, dizajn i oglašavanje) kreće se između 3.000 i 5.000 eura, pri čemu se naklade planiraju tako da pokrivaju razdoblje od približno dvije godine. Prosječna količina po materijalu za područje Kali iznosi između 600 i 800 primjeraka. Sudjelovanje na sajmovima TZO Kali u pravilu ostvaruje putem TZ Zadarske županije, koja na sajamske nastupe uključuje i promotivne materijale destinacije.

TZO Preko u okviru offline aktivnosti ulaže značajna sredstva u izradu i distribuciju tiskanih promotivnih materijala. Tijekom 2024. godine izdana je nova brošura Doživi Ugljan, prva koja objedinjeno predstavlja sve tri turističke zajednice otoka Ugljana (Kukljica, Kali i Preko). Uz to, redovito se izrađuju hike & bike karte za otoke Ugljan i Pašman, kako bi posjetitelji imali pregled obaju otoka kao jedinstvene cjeline. Reprint ovih karata realiziran je u svibnju 2025. godine, kada je tiskan novi set od 3.500 komada u vrijednosti od 5.028,00 EUR. Godišnje se distribuira oko 5.000 karata, a u uredima TZO Preko dostupna je i turistička karta otoka Ugljana s detaljnom legendom važnih sadržaja na otoku. U 2024. godini za tisak brošura predviđeno je 5.000,00 EUR, dok je za izradu plakata za manifestacije izdvojeno ukupno 600,00 EUR. Ukupni budžet za promotivne materijale u 2024. godini iznosio je 10.600,00 EUR. TZO Preko ostvaruje manje od milijun noćenja godišnje te se, sukladno zakonskim mogućnostima, ne prezentira samostalno na sajmovima, već u okviru nastupa TZ Zadarske županije i udruženja Zadar Archipelago. Tijekom 2024. godine destinacija je predstavljena na međunarodnom sajmu Fiets en Wandelbeurs u Utrechtu, specijaliziranom za aktivni odmor, bicikliranje i pješačenje, kao i na eno-gastro prezentaciji Zadarske županije u Ljubljani. Nadalje, sudjelovalo se na outdoor događanjima u Sloveniji, uključujući Soča Outdoor u Kobaridu, Kočevsko u Kočevju i Julian Alps Trail u Kranjskoj Gori, gdje je predstavljeno udruženje Zadar Archipelago. Destinacija je sudjelovala i na sajmu Tempo Libero u Bolzanu, u okviru udruženja Zadar Archipelago sa samostalnim štandom uz potporu Turističke zajednice Zadarske županije, kao i na sajmu ITB Berlin u okviru štanda Zadar Region, zajedno s većim turističkim subjektima Općine Preko. Za sajmove, poslovne prezentacije i radionice u 2024. godini izdvojeno je ukupno 12.748,60 EUR.

TZO Kukljica koristi tiskane promotivne materijale kao važan segment offline komunikacije. Redovito se izrađuju promotivne brošure, plakati, karte i programi događanja, a novi set tiskanih materijala proizveden je tijekom 2023. i 2024. godine u količini od 200 do 500 komada. Materijali su obuhvaćali pješačke i biciklističke karte, brošure otoka zadarskog arhipelaga te brošure otoka Ugljana. Distribucija tiskanih materijala provodi se prvenstveno putem smještajnih objekata, turističko-informativnih centara, lokalnih turističkih agencija i sajmova. Osim toga, TZO Kukljica provodi oglašavanje u regionalnim novinama Zadarski list u opsegu od 5 do 7 objava godišnje, kao i putem plakata na otocima Ugljanu i Pašmanu. Tiskani materijali redovito se obnavljaju i

distribuiraju te na taj način pridonose prepoznatljivosti destinacije među posjetiteljima koji preferiraju klasične izvore informacija. U okviru sajamskih aktivnosti, TZO Kukljica sudjeluje na međunarodnim sajmovima u suradnji s Turističkom zajednicom Zadarske županije. Općina je sudjelovala na sajmovima Tempo Libero (Bolzano, 2024.), Kočevsko Outdoor Festival (Kočevje, 2024.) te ITB Berlin (Berlin, 2025.). Ukupni godišnji budžet za offline komunikaciju procjenjuje se na iznos od 1.000,00 do 2.000,00 EUR, ovisno o sajamskim troškovima i količinama tiskanih materijala.
Offline komunikacijski kanali TZO Tkon obuhvaćaju distribuciju informativnih materijala, uključujući brošure, letke i plakate na lokalnim info punktovima, u smještajnim objektima i na javnim površinama destinacije. Tijekom prethodne 2025. tiskano je oko 1.000 plakata na što je utrošeno oko 2500,00 eura. Općina je 2023. i 2024. godine sudjelovala na sajmu Alpe Adria u Sloveniji. Također, Turistička zajednica oglašava se u lokalnim novinama i publikacijama, prvenstveno u svrhu promocije sezonskih ponuda i manifestacija.

3.10.4. Analiza suradnji s trećim stranama

U nastavku se analizira suradnja turističkih zajednica s trećim stranama, ponajprije s medijima, *influencerima* i turističkim agencijama, a sve s ciljem promocije i povećanja vidljivosti destinacije.
TZO Kali ostvaruje kontinuiranu suradnju s medijima kroz pravovremenu distribuciju informacija o događanjima, projektima i drugim relevantnim aktivnostima. Suradnja s dionicima u Općini temelji se na uključivanju lokalne zajednice, udruga i drugih relevantnih aktera u razvoj i promociju turističkih proizvoda. Postoji prostor za daljnje unapređenje suradnje s turističkim agencijama, osobito u kontekstu njihovog detaljnijeg upoznavanja s ponudom destinacije te poticanja uključivanja Kali u organizirane itinerare, iako je destinacija već djelomično zastupljena u pojedinim programima. Posjeti novinara i *influencera* najčešće se realiziraju kroz organizirane studijske posjete u suradnji s HTZ-om i TZ Zadarske županije. Dodatni iskorak u razvoju turističke ponude ostvaren je 2025. godine otvaranjem obiteljskog hotela visoke kategorije (4*), prepoznatljivog po kvaliteti, dizajnu i specifičnoj poslovnoj filozofiji. Njegovo otvaranje doprinijelo je povećanju vidljivosti destinacije u medijskom prostoru te jačanju ukupne percepcije Kali kao atraktivne turističke destinacije.
TZO Preko ostvaruje kontinuiranu suradnju s medijima, turističkim agencijama i *influencerima*, kako na domaćem tako i na međunarodnom tržištu, najčešće u suradnji s Turističkom zajednicom Zadarske županije i partnerskim udruženjima. Suradnja s medijima uključuje organizaciju novinarskih posjeta, sudjelovanje u tematskim promocijama te produkciju promotivnih sadržaja vezanih uz destinaciju. U okviru medijskih aktivnosti, u proteklim godinama realizirani su novinarski posjeti i reportaže za međunarodne turističke, outdoor i specijalizirane tematske medije, uključujući tiskane, online i televizijske formate. Medijska vidljivost destinacije ostvarena je na tržištima Italije, Nizozemske, Njemačke i Mađarske. Značajan segment suradnje odnosi se i na *influencere*, prvenstveno one specijalizirane za aktivni odmor i gastronomiju. U suradnji s Turističkom zajednicom Zadarske županije, Općina je ugostila strane *influencere*, a suradnje su se temeljile na iskustvenoj promociji, uz organizirano gostoprimstvo. U

okviru zajedničkih promotivnih aktivnosti, Općina je sudjelovala na međunarodnim eno-gastro prezentacijama u organizaciji Turističke zajednice Zadarske županije, koje su bile popraćene značajnim interesom medija, stručne javnosti i turističkih agencija na inozemnim tržištima. Dodatno, kroz udruženje Zadar Archipelago realizirani su destinacijski promotivni filmovi usmjereni na aktivni turizam, s naglaskom na biciklizam, pješačenje i kajaking Tijekom 2023. godine objavljen je film Zadar Archipelago – Inviting Adventure, koji tematizira biciklističke avanture na otocima zadarskog arhipelaga, a objavljen je na mrežnim stranicama HTZ-a (2023).
TZO Kukljica ostvaruje kontinuiranu i kvalitetnu suradnju s medijima, prvenstveno na lokalnoj i regionalnoj razini. Suradnja se provodi kroz slanje priopćenja za medije vezanih uz najave i izvještaje o manifestacijama, kao i kroz česta gostovanja u radijskim emisijama. U okviru medijskih aktivnosti, nacionalni mediji, uključujući HRT, Jutarnji list i Novu TV, popratili su manifestacije "Od jata do pijata" i "Šparogijade Kukljica", kao i druge aktualne teme vezane uz destinaciju. Suradnja s *influencerima* ostvarena je uglavnom sa stranim *influencerima* u okviru promotivnih aktivnosti Zadarske županije, pri čemu suradnje nisu bile plaćene, već su se temeljile na osiguranim uslugama i iskustvima. Također, TZ surađuje s turističkim agencijama kroz međusobnu promociju ponude destinacije i provedbu zajedničkih informativnih kampanja.
TZO Tkon surađuje s medijima koji putem svojih kanala promoviraju njihovu zajednicu. Tijekom prethodne godine zabilježili su posjete od oko 10 novinara, što je potaknulo značajan rast vidljivosti destinacije.

3.10.5. Analiza mogućnosti prikupljanja i distribucije informacija za turiste

U nastavku se analizira način prikupljanja i distribucije informacija za turiste kroz dostupne komunikacijske kanale turističkih zajednica.
Prikupljanje i distribucija informacija u TZO Kali provodi se putem turističke zajednice, pri čemu postoji mogućnost daljnjeg unaprjeđenja sustavnijeg praćenja potreba, ponašanja i zadovoljstva posjetitelja kroz ankete, izravnu komunikaciju u turističkom uredu, online recenzije te digitalne platforme poput TripAdvisora, Google Mapsa i društvenih mreža. Na temelju prikupljenih uvida, informacije o destinaciji distribuiraju se putem službene mrežne stranice, društvenih mreža, turističko-informativnih centara, signalizacije te drugih dostupnih komunikacijskih kanala. Sustav informiranja temelji se na redovitom ažuriranju sadržaja, pravovremenom pružanju informacija te kontinuiranom, prilagodljivom pristupu komunikaciji s posjetiteljima i dionicima.
TZO Preko prikupljanje podataka provodi kroz niz povezanih aktivnosti i komunikacijskih kanala. U tom kontekstu, tijekom 2023. i 2024. godine provedena su anketiranja turista u turističko-informativnim centrima, a takav oblik prikupljanja povratnih informacija planira se nastaviti i u narednom razdoblju. Informacije se turistima prenose putem izravne komunikacije u uredima turističke zajednice, kao i putem digitalnih kanala, uključujući službenu web stranicu i društvene mreže. Dodatni kanali distribucije obuhvaćaju suradnju s domaćim i stranim turističkim agencijama, medijima i lokalnim radijskim postajama, korištenje tiskanih materijala i video sadržaja te sudjelovanje na turističkim sajmovima na županijskoj i državnoj razini.

TZO Kukljica kao glavni izvor prikupljanja i distribucije informacija koristi službenu web stranicu te profile na društvenim mrežama. Kroz navedene kanale komuniciraju se ključne poruke vezane uz manifestacije, kulturni identitet mjesta, očuvanje tradicije i prirodnih ljepota, kao i kontinuirano unapređenje infrastrukture i turističke ponude. Učestalost objava iznosi u prosjeku od tri do pet objava tjedno tijekom turističke sezone, dok je izvan sezone komunikacija rjeđa.
U suradnji s TZ Zadarske županije, TZO Tkon provodila je tijekom 2023. i 2024. godine anketiranje turista s ciljem prikupljanja podataka o zadovoljstvu gostiju i iskustvu posjete destinaciji. Anketiranje je organizirano na ključnim lokacijama kao što su Turističko-informativni centar i Interpretacijski centar pomorske baštine. Turisti su na navedenim lokacijama mogli izraziti svoje mišljenje o smještaju, sadržajima, kulturnim i zabavnim događanjima, ugostiteljskoj ponudi i ukupnom doživljaju destinacije. Osim navedenog oblika anketiranja, TZO Tkon koristi i digitalne kanale za distribuciju informacija i prikupljanje povratnih podataka. Službena web stranica i društvene mreže omogućuju gostima jednostavan pristup informacijama o događanjima, smještaju i aktivnostima, ali i pružaju platformu za izražavanje mišljenja, komentara i sugestija.

3.10.6. Analiza mogućnosti marketinškog pozicioniranja u okviru komunikacije na regionalnoj i/ili nacionalnoj razini

U fokusu ovog dijela je razmatranje mogućnosti marketinškog pozicioniranja destinacija u okviru regionalne i nacionalne turističke komunikacije.
Kad je riječ o pozicioniranju, TZO Kali bila je dio kampanje regionalnih i nacionalnih inicijativa (C*roatia feeds*) koje su naglašavale gastro aspekt i kulturu življenja. Promotivne aktivnosti trebale bi se uskladiti s vizijom razvoja turizma Općine. Vizija se temelji na pozicioniranju na turističkom tržištu kao nezaobilazno nacionalno gastronomsko odredište sa spektrom fokusiranih turističkih proizvoda zasnovanih na očuvanoj kulturi života i rada, autentičnom ambijentu slikovitog ribarskog mjesta te inovativnim i destinacijski integriranim sadržajima.
TZO Preko sudjeluje u regionalnom i nacionalnom marketinškom pozicioniranju kroz uključivanje u zajedničke turističke proizvode TZ Zadarske županije, koji se nadovezuje na nacionalni turistički brand. U okviru regionalne i nacionalne promocije naglasak se stavlja na održivi razvoj destinacije, aktivni i sportski turizam, kulturni i obiteljski turizam, kao i na prepoznatljivu gastronomsku ponudu otoka.
TZO Kukljica ima potencijal za jasno marketinško pozicioniranje u okviru regionalne i nacionalne promocije kao autentična mediteranska otočna destinacija. Pozicioniranje se temelji na usklađivanju lokalnih promotivnih poruka s regionalnim i nacionalnim smjernicama, uz naglasak na očuvanu tradiciju, gastronomiju i ribarske večeri kao prepoznatljive elemente identiteta destinacije. Dodatnu vrijednost destinacije predstavljaju manifestacije koje integriraju lokalnu kulturu i turizam, prirodne atrakcije te ponuda aktivnog odmora, uključujući plaže, *outdoor* događanja i razvijenu mrežu biciklističkih staza.
TZO Tkon ostvaruje suradnju s turističkim zajednicama susjednih općina kroz projekt Zadar ArchipelaGo, kao i s Turističkom zajednicom Zadarske županije kroz

zajedničke promotivne kampanje što omogućuje širi doseg destinacije. Isticanjem jedinstvenih lokalnih manifestacija, poput Škrapinga, Ribarske noći i Đira po konalu, Tkon se pozicionira kao destinacija za kulturne i zabavne događaje. Naglašavanje specifičnih vrijednosti destinacije, kao što su pomorska baština, tradicionalna gastronomija i održivi turizma, dodatno doprinosi diferencijaciji Tkona u odnosu na druge jadranske destinacije.

3.11. ANALIZA KONKURENCIJE

Analiza konkurencije omogućuje sagledavanje tržišne pozicije otoka Ugljana i Pašmana u odnosu na druge otočne destinacije sličnih prostorno-funkcionalnih obilježja. Cilj analize je identificirati izravne i neizravne konkurentske otoke te, kroz benchmarking analizu, usporediti ključne elemente turističkog razvoja, dostupnosti, strukture ponude i odnosa između svakodnevnog života lokalnog stanovništva i turizma. Za razliku od velikih i snažno brendiranih otočnih destinacija, Ugljan i Pašman pripadaju skupini malih do srednjih naseljenih otoka u neposrednoj blizini urbanog središta, s izraženom dnevnom i vikend cirkulacijom, mješavinom rezidencijalne i turističke funkcije te snažnom sezonalnošću.

a) Izravna konkurencija u Republici Hrvatskoj

U okviru izravne konkurencije otoka Ugljana i Pašmana mogu se izdvojiti otoci sjeverne i srednje Dalmacije koji dijele slične karakteristike – blizinu kopna, dobru prometnu povezanost, više manjih naselja te kombinaciju lokalnog života i turizma. Za potrebe ove analize odabrani su kao izravna direktna konkurencija Dugi otok, te otoci Lošinj i Murter koji po svojim karakteristikama i geografskom položaju predstavljaju konkurenciju otocima Ugljanu i Pašmanu.

Tablica 33. Usporedba pokazatelja (2024. godina) otoka Ugljana i Pašmana s odabranim hrvatskim otocima

Destinacija	Dolasci (2024)	Noćenja (2024)	Prosj. boravak	Smještaj	Ključne atrakcije	Ekološke oznake / inicijative
Lošinj	310.234	2.248.715	7,25	Hoteli (više kategorije), kampovi, privatni smještaj; izražen wellness/zdravstveni segment	Muzej Apoksiomena; Park šuma Čikat i lungomare; Lošinjski rezervat dupina.	Green Destinations (Gold Award); Plava zastava (plaže)
Dugi otok	26.330	180.490	6,85	Privatni smještaj i kampovi; vrlo ograničen hotelski smještaj	PP Telašćica; plaža Sakarun; svjetionik Veli Rat.	Plava zastava (plaže), zaštićena područja (PP Telašćica)

Murter	156.479	1.198.994	7,66	Privatni smještaj i kampovi; snažna nautika (marine).	Ulazna točka za NP Kornati; Betina autohtona drvena brodogradnja; plaže i marine	Plava zastava za ACI marinu Jezera
Ugljan + Pašman (podaci samo za općinu Tkon)	56.680	540.593	9,54	Dominantno privatni smještaj; hoteli, manji kampovi; blizina Zadra potiče dnevne i vikend posjete.	Tvrđava Sv. Mihovila; samostan Ćokovac, pješačke/biciklističke staze i uvale	Plava zastava (plaže)

Izvori: obrada autora prema TZ Dugi otok, TZG Malog Lošinja, TZ Šibensko-kninske županije

Dugi otok predstavlja najizravniju konkurentsku destinaciju Ugljanu i Pašmanu. Smješten u istom županijskom kontekstu, dijeli slične prirodne resurse, otočni način života i razvojna ograničenja. Iako je prostorno veći i slabije naseljen, Dugi otok ima sličan profil posjetitelja, najčešće individualne goste, izletnike, nautičare i turiste u potrazi za autentičnim otočnim doživljajem. Za razliku od Ugljana i Pašmana, koji imaju snažniju rezidencijalnu funkciju zbog blizine Zadra i izrazito kvalitetne povezanosti, Dugi otok je turistički izraženiji, ali slabije integriran u svakodnevne urbane tokove. Dugi otok pokazuje kako otočna destinacija s ograničenim kapacitetima može ostvariti kvalitetan i održiv turistički razvoj bez oslanjanja na masovni turizam. Relativno visoka prosječna duljina boravka upućuje na dominantan višednevni boravak turista i veću potrošnju po gostu, što doprinosi stabilnosti lokalnog turističkog sustava. Posebna vrijednost Dugog otoka očituje se u jasnom pozicioniranju destinacije kroz prirodne vrijednosti i očuvani krajobraz, pri čemu je turistička ponuda prepoznatljiva i komunikacijski konzistentna. Ugljan i Pašman, iako prostorno i prometno dostupniji, mogu iz ovog primjera učiti kroz jasnije definiranje razvojnih prioriteta i oblikovanje specifičnih turističkih proizvoda koji odgovaraju jasno prepoznatim motivima dolaska. Posebno je važan kontrolirani prostorni razvoj za Ugljan i Pašman kao otoke snažno povezane s urbanim područjem Zadra te posljedično izloženije pritiscima na prostor. Zaključno, iskustvo Dugog otoka potvrđuje da je umjeren, na prirodi utemeljen i lokalno usmjeren razvoj turizma dugoročno održiviji od intenzivnog rasta. Ugljan i Pašman imaju priliku primijeniti ovaj model, prilagođavajući ga vlastitom rezidencijalnom karakteru i prostornim ograničenjima.

Murter predstavlja konkurentsku otočnu destinaciju Ugljanu i Pašmanu, ali s bitno drugačijim razvojnim modelom. Zahvaljujući mostovnoj povezanosti s kopnom i blizini Nacionalnog parka Kornati, Murter je izrazito turistički orijentiran otok s velikim brojem dolazaka i noćenja te snažno izraženom sezonalnošću. Slično Murteru, i južna strana otoka Pašmana mogla bi se promatrati kao potencijalna ulazna točka za NP Kornati, no taj potencijal zasad nije razvijen. U usporedbi s Ugljanom i Pašmanom, Murter ostvaruje znatno veći obujam turističkog prometa, uz vrlo visoku prosječnu duljinu boravka, što upućuje na dominaciju obiteljskog i kamping turizma. Istodobno, takav intenzitet turizma stvara snažan pritisak na prostor, infrastrukturu i kvalitetu života lokalnog stanovništva, osobito u ljetnim mjesecima. Murter se profilirao kao destinacija snažnog ljetnog turizma,

s naglaskom na nautiku, kupališni turizam i sezonske manifestacije. Upravo nautički turizam otocima Ugljanu i Pašmanu predstavlja potencijal za daljnji razvoj. Za Ugljan i Pašman, primjer Murtera predstavlja upozoravajući model. Iako visoki turistički promet donosi značajne ekonomske učinke, on istovremeno pokazuje rizike prekomjerne izgradnje i sezonske prenapregnutosti prostora. Ugljan i Pašman mogu iz murterskog primjera učiti prije svega o važnosti kontrole intenziteta razvoja, očuvanja prostora i izbjegavanja pretjerane sezonske koncentracije turističkih aktivnosti.
Lošinj predstavlja primjer visoko razvijene otočne destinacije s jasno definiranim strateškim smjerom razvoja turizma. Za razliku od Murtera i Dugog otoka, Lošinj je svoju konkurentsku prednost izgradio na kvaliteti ponude, produženju sezone i snažnoj institucionalnoj organizaciji destinacije. Lošinj ostvaruje najveći broj turističkih dolazaka i noćenja među uspoređivanim otocima, uz stabilnu i relativno dugu prosječnu duljinu boravka. Takvi rezultati posljedica su razvijene hotelske ponude viših kategorija, zdravstvenog i wellness turizma te sustavnog ulaganja u destinacijski menadžment. Posebna vrijednost Lošinja ogleda se u integriranom pristupu održivosti, pri čemu su očuvanje okoliša, kvaliteta života lokalnog stanovništva i turistički razvoj međusobno povezani. Lošinj se uspješno pozicionirao kao destinacija zdravlja i vitalnosti, s jasno komuniciranim identitetom i visokom razinom međunarodne prepoznatljivosti. Za Ugljan i Pašman, Lošinj predstavlja razvojni uzor, ali ne i izravno usporediv model. Iako po obujmu i strukturi ponude znatno nadilazi njihove prostorne i demografske kapacitete, Lošinj nudi vrijedne pouke u segmentima strateškog planiranja, podizanja kvalitete usluge, diverzifikacije ponude i produženja turističke sezone.

b) Konkurencija izvan Republike Hrvatske

U međunarodnom kontekstu, kao konkurencija Ugljanu i Pašmanu prepoznati su otoci koji imaju blisku povezanost s kopnom, izraženu dnevnu migraciju stanovništva, disperziranu strukturu naselja i kombinaciju turizma i lokalnog života, bez dominantnog hotelskog smještaja. Aegina (Egina) je grčki otok u Saronskom zaljevu, udaljen oko 26 km južno od Atene, čime predstavlja iznimno pristupačnu otočnu destinaciju za jednodnevne i vikend izlete iz grčke metropole. Ovaj otok funkcionira kao rezidencijalno-turistički otok s izraženim vikend i dnevnim turizmom. Sličnosti s Ugljanom i Pašmanom vidljive su u snažnoj svakodnevnoj povezanosti s urbanim središtem, strukturi posjetitelja i ulozi otoka kao produženog urbanog prostora. Otok Aegina jasno potvrđuje ulogu dostupnosti kao snažnog generatora turističkog prometa. Blizina Atene i česte trajektne linije rezultiraju velikim brojem dnevnih i vikend posjeta što rezultira s oko 2.000.000 posjetitelja godišnje (Tornosnews, 2025). Slično tome, Ugljan i Pašman imaju izrazitu prednost blizine Zadra, no primjer Aegine pokazuje da se oslanjanje isključivo na kratke posjete dugoročno može pretvoriti u razvojno ograničenje, osobito u pogledu prihoda po gostu i pritiska na prostor. Stoga je iznimno važno održivo upravljati dnevnim/izletničkim turizmom kako bi se smanjio pritisak na infrastrukturu, promet i javni prijevoz. Dnevnim i vikend posjetama treba aktivno upravljati, umjesto da ih se pasivno prihvaća, kroz prostorno planiranje, regulaciju prometa i usmjeravanje posjetitelja.
Aegina također pokazuje važnost jasne identifikacije atrakcija koje će motivirati turista za posjet. Kulturna baština (hram Afaije) i lokalni proizvod (pistacija) daju otoku

prepoznatljiv identitet, ali ne uspijevaju značajno produžiti boravak turista. Ugljan i Pašman mogu iz ovog primjera učiti kako razvijati autentične lokalne motive, ali ih pritom snažnije povezati s višednevnim boravkom, a ne samo s jednodnevnim izletima. Zaključno, Aegina za Ugljan i Pašman ne predstavlja razvojni uzor u smislu intenziteta turizma, već referentni primjer upozorenja. Otok Aegina pokazuje kako dostupnost i visoka posjećenost same po sebi nisu jamstvo održivog i kvalitetnog turizma, te se naglašava potreba da Ugljan i Pašman strateški usmjere razvoj prema specifičnim turističkim proizvodima, višednevnom i prostorno uravnoteženom turizmu.

Gozo predstavlja međunarodno usporedivu otočnu destinaciju s Ugljanom i Pašmanom prvenstveno zbog svoje blizine Vallette, glavnog urbanog i gospodarskog središta Malte, s kojim je povezan čestim i pouzdanim trajektnim linijama. Poput Ugljana i Pašmana u odnosu na Zadar, Gozo je snažno integriran u širi urbani i gospodarski sustav, ali istovremeno zadržava izražen otočni identitet. Ipak, za razliku od Ugljana i Pašmana, čija je rezidencijalna funkcija snažno vezana uz svakodnevne migracije prema Zadru, Gozo je razvio uravnoteženiji odnos između stalnog stanovništva, turizma i lokalne ekonomije. Iako je dio posjetitelja jednodnevni, Gozo se strateški pozicionirao kao destinacija sporijeg, višednevnog boravka, s naglaskom na mir, autentičnost i očuvani krajobraz. Turistička ponuda Goza temelji se na kombinaciji kulturno-povijesne baštine, ruralnog krajolika, obalnih formacija, ronjenja i pješačenja, pri čemu je razvoj turizma strože reguliran nego na glavnom otoku Malti. Takav pristup rezultirao je destinacijom koja ne teži masovnosti, već kvaliteti doživljaja i duljem boravku gostiju. U kontekstu prostornog planiranja, Gozo predstavlja primjer kontroliranog razvoja, gdje se intenzivna izgradnja i masovni turistički sadržaji sustavno ograničavaju kako bi se očuvala kvaliteta života lokalnog stanovništva i krajobrazne vrijednosti otoka (NSO Malta, 2024; Gozo, 2025). Upravo u tom segmentu Gozo nudi važne pouke za Ugljan i Pašman, koji su zbog blizine Zadra izloženi snažnijim pritiscima rezidencijalne i turističke izgradnje. Za Ugljan i Pašman, primjer Goza pokazuje da je moguće istovremeno biti dostupan, funkcionalno povezan s urbanim središtem i turistički razvijen, a pritom izbjeći scenarij prekomjerne urbanizacije i kratkotrajnog turizma. Gozo potvrđuje važnost jasne razvojne vizije, dugoročnog planiranja i usmjerenja prema posebnim oblicima turizma koji su kompatibilni s otočnim načinom života.

Certificiranje održivosti u turizmu predstavlja jedan od ključnih alata za usmjeravanje razvoja otočnih destinacija prema dugoročno održivim modelima. U suvremenom destinacijskom menadžmentu certifikati ne služe isključivo kao promotivna oznaka, već kao sustav upravljanja razvojem, temeljen na mjerljivim pokazateljima zaštite okoliša, prostornog planiranja, upravljanja resursima i uključenosti lokalne zajednice.

Primjer arhipelaga Azori, a unutar njih posebno otok Pico, pokazuje kako certificiranje može djelovati kao okvir koji usmjerava cjelokupni razvoj destinacije. Certifikacija prema standardima EarthCheck obuhvaća čitav arhipelag i uključuje kontrolu urbanizacije, zaštitu prirodne i kulturne baštine, odgovorno upravljanje energijom, vodom i otpadom te sustavno praćenje utjecaja turizma. U tom kontekstu, certificiranje na Azorima nije dodatak razvoju, već njegov temeljni regulator. Na otoku Pico certificiranje je dodatno osnaženo UNESCO-ovom zaštitom kulturnog krajolika vinograda, što jasno pokazuje kako se turistički razvoj podređuje očuvanju prostora, a ne obrnuto. Turizam se razvija

sustavno i pažljivo, s naglaskom na višednevni boravak, aktivnosti niskog intenziteta i snažnu povezanost s lokalnom zajednicom. Time certificiranje izravno doprinosi očuvanju krajobraznih vrijednosti i kvalitete života stanovništva. Ugljan i Pašman trenutačno ne posjeduju međunarodne certifikate održivosti na razini destinacije, a njihov razvoj u većoj mjeri ovisi o tržišnim pritiscima, rezidencijalnoj izgradnji i blizini urbanog središta Zadra. Izostanak certificiranog okvira otežava sustavno upravljanje prostornim razvojem i dugoročnim turističkim smjerom. Benchmark analiza Azora i otoka Pico pokazuje da certificiranje može imati preventivnu ulogu u razvoju otočnih destinacija poput Ugljana i Pašmana. Umjesto reagiranja na negativne posljedice prekomjernog razvoja, certificiranje omogućuje proaktivno planiranje, jasno definiranje granica rasta i usmjeravanje turizma prema oblicima koji su kompatibilni s otočnim načinom života. Zaključno, primjer Azora potvrđuje da certificiranje održivosti predstavlja strateški alat upravljanja razvojem, a ne isključivo marketinšku oznaku. Za Ugljan i Pašman, uvođenje certificiranog pristupa – prilagođenog njihovom rezidencijalnom karakteru i prostornim ograničenjima – može predstavljati ključan korak prema uravnoteženom, dugoročno održivom razvoju turizma.

U kontekstu najava potencijalne izgradnje mosta za povezivanje otoka Pašmana s kopnom potrebno je u novim strateškim planovima upravljanja uključiti i primjere otoka Vira i Lefkada (Grčka) koji su nakon povezivanja doživjeli značajan nekontroliran rast turizma. Nažalost, to je dovelo do snažnog pritiska na infrastrukturu tijekom ljetnih mjeseci. Oni predstavljaju primjer destinacija u kojima visoka dostupnost donosi ekonomske koristi, ali i negativne učinke na prostor i lokalnu zajednicu. Analiza konkurencije pokazuje kako se otoci Ugljan i Pašman nalaze u specifičnoj tržišnoj poziciji između urbanog zaleđa i otočne destinacije. Njihova ključna konkurentska prednost proizlazi iz izvrsne dostupnosti, mogućnosti cjelogodišnjeg života te snažne funkcionalne povezanosti s Gradom Zadrom, dok se kao glavni izazov nameće potreba uravnoteženja turističkog razvoja i očuvanja kvalitete života lokalnog stanovništva. Za razliku od većih i izrazito turistički orijentiranih otoka, Ugljan i Pašman imaju priliku razvijati model umjerenog, lokalno utemeljenog i održivog otočnog turizma, koji će biti praćen certifikacijom ekološke usmjerenosti, oslanjajući se na iznesene pouke iz primjera izravnih i neizravnih konkurentskih destinacija te prilagođavajući ih vlastitim prostornim i društvenim ograničenjima.

3.12. IZRAČUN PRIHVATNOG KAPACITETA DESTINACIJE

Izračun prihvatnog kapaciteta provodi se na razini destinacije s ciljem učinkovite regulacije turističkih tokova u suradnji s ostalim dionicima u sustavu turizma, a osobito u svrhu podrške lokalnoj samoupravi u upravljanju destinacijom. Prihvatni kapacitet destinacije definira se kao maksimalan broj turista koji destinaciju može posjetiti u istom trenutku bez izazivanja neprihvatljivih negativnih učinaka, odnosno neželjenih poremećaja u okolišu, prostornom, fizičkom, gospodarskom i društveno-kulturnom kontekstu, te bez smanjenja zadovoljstva posjetitelja. Izračun prihvatnog kapaciteta također služi kao stručna podloga za prostorno planiranje jedinice lokalne samouprave. **Općina Preko, kao destinacija svrstana u II. kategoriju indeksa turističke razvijenosti (ITR), zakonski je obvezna izraditi prihvatni kapacitet, dok općine Kali, Kukljica i Tkon**

svrstane u III. kategoriju indeksa turističke razvijenosti (ITR), to nisu dužne učiniti. Ipak, za potrebe ovoga Plana, prema propisanoj metodologiji prihvatni kapacitet turizma izračunat je za sve općine. Za izračun su korišteni dostupni podaci relevantnih dionika u destinaciji i podaci s nacionalne, regionalne i lokalne razine, uključujući rezultate anketnih istraživanja provedena među turistima, posjetiteljima, lokalnim stanovništvom i turističkim gospodarskim subjektima. Glavno ograničenje bilo je nedostatak podataka, zbog čega određeni pokazatelji nisu izračunati. **Zbog složenosti pripreme podataka i sigurnosti u cjelovite podatke, prilikom izračuna pokazatelja prihvatnog kapaciteta korišteni su sekundarni podatci za 2024. i rezultati primarnog istraživanja provedenog 2025. godine.** Sukladno tome, u nastavku su prikazane sažete tablice obveznih pokazatelja za sve općine. Budući da podaci za izračun dodatnih pokazatelji nisu bili dostupni, nakon obveznih prikazani su dodatni pokazatelji prihvatnog kapaciteta na razini svih općina. Temeljem svega dane su preporuke za budući turistički razvoj integrirane turističke destinacije razmatranih općina.

3.12.1. Izračun prihvatnog kapaciteta Općine Preko (obvezni pokazatelji)

Općina Preko svrstana je u II. kategoriju indeksa turističke razvijenosti (ITR) te je zakonski obvezna izraditi prihvatni kapacitet destinacije. U donjoj tablici prikazani su obvezni pokazatelji prihvatnog kapaciteta.

Tablica 34. Obvezni pokazatelji prihvatnog kapaciteta Općine Preko

Naziv kategorije	Naziv pokazatelja	Definicija pokazatelja	Opis pokazatelja	Izvor podataka	Mjerna jedinica
Institucionalni i strateški okvir	Stav o turizmu kao faktoru povećanja blagostanja stanovnika	Procjena udjela (%) lokalnih stanovnika s pozitivnom percepcijom cjelokupnih učinaka turizma na kvalitetu života u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na percepciju cjelokupnih učinaka turizma na život u destinaciji, što predstavlja osnovicu za održivo planiranje i upravljanje turizmom	Anketa lokalnog stanovništva (2025.)	**61,78 % ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju cjelokupnih učinaka turizma na kvalitetu života u destinaciji**
Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Mjerna jedinica**
Smještajni kapaciteti	Omjer broja kreveta u komercijalnom smještaju te kućama i stanovima za odmor u odnosu na 100 stanovnika	Omjer ukupnog broja kreveta u komercijalnom smještaju te kućama i stanovima za odmor koji se ne koriste za kratkoročni najam, u destinaciji/zoni, u odnosu na stotinu stalnih stanovnika	Pokazateljem se procjenjuje intenzitet turizma, odnosno razina objektivnog opterećenja koju turizam u periodu glavne turističke sezone (mjerene mjesecom s najvećim ostvarenim brojem noćenja u godini) stvara po lokalno stanovništvo, ali i na prostor te infrastrukturu	1) eVisitor 2) Državni zavod za statistiku, baza „Gradovi u statistici“- Procjena stanovništva, stanje na dan 31. prosinca (https://podaci.dzs.hr/media/bz5hplcj/gradovi-u-statistici.xlsx)	**254**
	Omjer broja kreveta u nekomercijalnom smještaju u odnosu na 100 stanovnika	Omjer broja kreveta u nekomercijalnom smještaju (kućama i stanovima za odmor) u destinaciji u odnosu na stotinu stalnih stanovnika	Pokazateljem se procjenjuje intenzitet turizma, odnosno razina objektivnog opterećenja koju turizam u periodu glavne turističke sezone stvara po lokalno stanovništvo, ali i na prostor te infrastrukturu.	1) eVisitor 2) Državni zavod za statistiku, baza „Gradovi u statistici“- Procjena stanovništva, stanje na dan 31. prosinca (https://podaci.dzs.hr/media/bz5hplcj/gradovi-u-statistici.xlsx)	**143**

	Omjer broja smještajnih objekata u domaćinstvu te kućama i stanovima za odmor u odnosu na broj stanova za stalno stanovanje	Odnos broja smještajnih objekata za iznajmljivanje u domaćinstvu te kuća/stanova za odmor koji se ne koriste za kratkoročni najam prema broju stanova za stalno stanovanje u destinaciji	Pokazatelj pomaže u prepoznavanju problema kada broj kuća i stanova za odmor preraste broj objekata za stalno stanovanje	1) eVisitor 2) Općina Preko	**52,36**
	Broj kreveta u komercijalnom smještaju te kućama i stanovima za odmor na 100 m2 građevinskog područja naselja	Ukupan broj registriranih stalnih kreveta u komercijalnom smještaju i kućama i stanovima za odmor koji se ne koriste za kratkoročni najam po izgrađenih 100 m2 građevinskog područja naselja	Pokazatelj daje uvid u kojoj mjeri se komercijalna i nekomercijalna turistička aktivnost može odvijati u zonama stanovanja i zonama mješovite namjene, odnosno koliki je pritisak turizma na građevinsko područje	1) eVisitor 2) JLS Općina Preko	**0,49**
	Struktura smještajnih kapaciteta izražena u postotnim udjelima	Postotni udjeli stalnih kreveta po vrstama komercijalnih smještajnih objekata iz eVisitora (hoteli, kampovi, objekti u domaćinstvu i ostalo) te kuće i stanovi za odmor koji se ne koriste za kratkoročni najam, u ukupnoj brojci raspoloživih stalnih kreveta u destinaciji	Pokazatelj pokazuje stanje strukture ukupnog smještajnog kapaciteta u destinaciji što ustvari ukazuje na stupanj razvijenosti smještajne ponude, ali i tendencije u razvoju turizma na području destinacije	1) eVisitor 2) Općina Preko	**Hoteli – 1,50% Kampovi – 7,36% Objekti u domaćinstvu – 28,17 % Ostali ugostiteljski objekti za smještaj – 7,44 % Nekomercijalni smještaj – 55,54%**
Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Mjerna jedinica**

Turistička potražnja	Intenzitet stacionarnog, komercijalnog i nekomercijalnog, turizma kao omjer prosječnog broja turista po stanovniku u vršnim danima turističke sezone	Prosječan dnevni broj turista u komercijalnom i nekomercijalnom smještaju u odnosu na ukupan broj stalnih stanovnika i to u vršnim danima turističke sezone	Pokazateljem se procjenjuje objektivno opterećenje koju stacionarni turizam u periodu glavne turističke sezone stvara po lokalno stanovništvo, ali i prostor te infrastrukturu	1) eVisitor 2) Državni zavod za statistiku, baza „Gradovi u statistici“- Procjena stanovništva, stanje na dan 31. prosinca (https://podaci.dzs.hr/media/bz5hplcj/gradovi-u-statistici.xlsx)	**3,03**
	Nezadovoljstvo radi gužve na ulicama, trgovima, atrakcijama	Procjena udjela (%) turista koji borave u komercijalnim smještajnim objektima i nekomercijalnom smještaju te jednodnevnih posjetitelja koji su nezadovoljni gužvama na ulicama, trgovima i atrakcijama (javnim prostorima) u mjestu u kojem borave	Pokazateljem se prati udio posjetitelja koje je zasmetala gužva na javnim prostorima u destinaciji i tako negativno utjecala na njihov boravak, odnosno eventualni negativni utjecaji na doživljaj boravka gostiju u destinaciji	Anketa turista i jednodnevnih posjetitelja (2025.)	**9,22 % ispitanih turista su nezadovoljni gužvama na ulicama, trgovima, atrakcijama**
Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Mjerna jedinica**
Resursno atrakcijska osnova	Koncentracija materijalnih atrakcija na odabranim područjima destinacije/definiranim zonama	Koncentracija materijalnih atrakcija na odabranim područjima destinacije	Veća koncentracija atrakcija doprinosi povećanoj prepoznatljivosti destinacije, no može biti i generator brojnih negativnih eksternalija iskazanih kroz pritisak turista na neko područje, narušavanje kvalitete života lokalnih stanovnika, ali i narušavanje zaštite atrakcija	TZ Općina Preko	**Broj atrakcija dan je u Tablici 26. Točni podaci o koncentraciji nisu dostupni**

	Koncentracija ugostiteljskih sadržaja na odabranim područjima destinacije/definiranim zonama	Koncentracija ugostiteljskih sadržaja na odabranim područjima destinacije iskazana dnevnim brojem usluženih osoba po sjedalu u vrijeme vršnih dana turističke sezone	Pokazatelj ukazuje na koncentraciju ugostiteljskih sadržaja u destinaciji, što doprinosi povećanoj prepoznatljivosti destinacije, ali i generiranju brojnih negativnih eksternalija iskazanih kroz pritisak turista na neko područje, buku i sanitarne uvjete, narušavanje kvalitete života lokalnih stanovnika, zaštite spomenika kulture, resursne osnove i dr.	Zadarska županija	**Broj ugostiteljskih objekata dan je u Tablici 25. Točni podaci o koncentraciji nisu dostupni**
	Kakvoća voda za kupanje na mjernim stanicama na području destinacije tijekom razdoblja lipanj – rujan u odnosu na ostatak godine (za destinacije za koje je pokazatelj relevantan)	Ocjena kakvoće kopnene, odnosno morske vode za kupanje	Pokazatelj daje informacije o stanju voda/mora za kupanje i rekreaciju unutar vremenskog razdoblja trajanja sezone kupanja na lokacijama uzorkovanja	Zavod za javno zdravstvo Zadarske županije	**Izvrsno-plavo**
	Raspoloživa površina plaže po kupaču u danima vršne turističke sezone (za destinacije za koje je pokazatelj relevantan)	Procjena raspoloživog ukupnog kupališnog prostora u danima vršne turističke sezone po potencijalnom kupaču	Pokazatelj daje informaciju o kupališnim prostorima i plaža koji su nezaobilazan dio kvalitete ponude kupališnih destinacija, stoga je potrebno voditi računa o raspoloživosti plaža i ostalih pogodnih kupališnih prostora	1) Općina Preko 2) Zadarska županija	**Broj plaža i površina dana je u Tablici 30. Točni podaci o koncentraciji nisu dostupni**

	Kakvoća zraka na mjernim stanicama na području destinacije tijekom razdoblja lipanj – rujan u odnosu na ostatak godine	Ocjena kvalitete zraka koja, odnosno onečišćenosti zraka na području destinacije	Pokazatelj daje informaciju o razini onečišćenosti zraka na području jedinica lokalne (regionalne) samouprave (zone/aglomeracije) u cilju zaštite zdravlja ljudi, održivosti destinacije te informiranja javnosti	1) Općina Preko 2) Zavod za javno zdravstvo Zadarske županije MZOZT, Godišnje izvješće o praćenju kvalitete zraka na teritoriju Republike Hrvatske: https://www.haop.hr/hr/godisnja-izvjesca-o-pracenju-kvalitete-zraka-na-podrucju-republike-hrvatske/godisnja-izvjesca-o i/ili DHMZ	**Prva (I) kategorija - čist ili neznatno onečišćen zrak**
	Utjecaj turizma na izgled destinacije	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika koji smatraju da turistički razvoj pozitivno utječe na izgled destinacije u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na promjene u izgledu destinacije uslijed turističkog razvoja koje utječu na blagostanje lokalnog stanovništva, ali ukazuje i na atraktivnost destinacije iz perspektive njenih posjetitelja	Anketa lokalnog stanovništva (2025.)	**37,70 % ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na izgled destinacije**
	Utjecaj turizma na korištenje javnog prostora	Procjenu udjela (%) stalnih stanovnika koji smatraju da turistički razvoj pozitivno utječe na korištenje javnog prostora u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na promjene u korištenju javnog prostora uslijed turističkog razvoja koje mogu utjecati na život lokalnog stanovništva, signalizirajući ujedno na potrebu pravodobnih prilagodbi u upravljanju turističkim razvojem	Anketa lokalnog stanovništva (2025.)	**16,75% ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na korištenje javnog prostora**
	Zadovoljstvo ljepotom i uređenošću mjesta (kulturni i prirodni aspekti) kao i glavnih atrakcija	Procjena udjela (%) turista koji borave u komercijalnim smještajnim objektima i nekomercijalnom smještaju te jednodnevnih posjetitelja koji su zadovoljni ljepotom i uređenošću mjesta	Pokazateljem se procjenjuje zadovoljstvo posjetitelja ljepotom i uređenošću mjesta (kulturni i prirodni aspekti) kao i glavnih atrakcija, čime se mjere se i prate učinci aktivnosti na unapređenju turističkog proizvoda destinacije	Anketa turista i jednodnevnih posjetitelja (2025.)	**77,88% ispitanih turista je zadovoljno ljepotom mjesta; 58,53% ispitanih turista je zadovoljno uređenošću mjesta; 53,92% ispitanih turista je zadovoljno uređenošću glavnih atrakcija**

Naziv kategorije	Naziv pokazatelja	Definicija pokazatelja	Opis pokazatelja	Izvor podataka	Mjerna jedinica
Okoliš	Razina buke u danima vršne turističke sezone u odnosu na ostatak godine u zonama mješovite namjene po danu i noći	Razinu buke u vanjskom prostoru u danima vršne sezone u odnosu na ostatak godine u zonama mješovite namjene koje su od interesa za turizam	Pokazatelj prati razinu buke u vanjskom prostoru i čini podlogu pri izradi akcijskih planova, učinkovitije prostorno planiranje, planiranje zaštite postojećih prostora od izvora buke te provedbu akustičkog planiranja, kao i ocjenjivanja izloženosti stanovništva prekomjernim razinama buke	Općina Preko	**Podaci nisu dostupni**
	Iritacija razinom buke u vrijeme turističke sezone	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika uznemirenih bukom tijekom turističke sezone u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj mjeri buku i ukazuje na razinu iritacije koja može negativno utjecati na blagostanje lokalnog stanovništva, stoga signalizira potrebu pravodobnih prilagodbi u upravljanju turističkim razvojem	Anketa lokalnog stanovništva (2025.)	**Za 18,85% ispitanih lokalnih stanovnika buka tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem**
	Utjecaj buke na kvalitetu boravka	Procjena udjela (%) turista koji borave u komercijalnim smještajnim objektima i nekomercijalnom smještaju te jednodnevnih posjetitelja koji su nezadovoljni utjecajem buke na kvalitetu boravka u mjestu	Pokazatelj mjeri buku i ukazuje na razinu iritacije koja može negativno utjecati na zadovoljstvo boravkom i doživljaj destinacije, stoga signalizira potrebu pravodobnih prilagodbi u upravljanju turističkim razvojem	Anketa turista i jednodnevnih posjetitelja (2025.)	**5,99% ispitanih turista je nezadovoljno bukom tijekom boravka u destinaciji**
Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Mjerna jedinica**
Prostor	Udio stambenih jedinica turističke namjene (komercijalni i nekomercijalni kapaciteti) u ukupnom broju stambenih jedinica	Udio kuća i stanova za odmor u ukupnom broju stambenih objekata u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na razinu korištenja nekretnina u funkciji kuća i stanova za odmor, te moguće probleme kada njihov broj preraste broj objekata za stalno stanovanje	1) eVisitor 2) Općina Preko	**48**

	Maksimalni potencijal izgradnje na neizgrađenim i izgrađenim dijelovima građevinskog područja naselja mješovite namjene	Najveći mogući broj stambenih jedinica koji se može ostvariti na području građevinskih područja naselja	Pokazatelj ukazuje na najveći mogući broj stambenih jedinica koji se može ostvariti na području građevinskog područja destinacije, uključujući gradnju na neizgrađenim dijelovima te rekonstrukciju i prenamjenu	Općina Preko	**Podaci nisu dostupni**
	Mogućnosti nove stambene izgradnje na neizgrađenim površinama mješovite namjene građevinskog područja naselja	Najveći mogući broj stambenih jedinica koji se može ostvariti na području neizgrađenih dijelova građevinskih područja naselja	Pokazatelj ukazuje na najveći mogući broj stambenih jedinica koji se može ostvariti na području planiranih neizgrađenih građevinskih područja destinacije, a temeljem uvjeta koji su propisani u prostornim planovima	Općina Preko	**Podaci nisu dostupni**
	Utjecaj pretvaranja stanova u turističke apartmane na kvalitetu života u destinaciji	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika s negativnom percepcijom apartmanizacije u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj pokazuje razinu pretvaranja stanova u turističke apartmane, što utječe na kvalitetu života lokalnog stanovništva kroz ekonomske nejednakosti, nepristupačnost stanovanja za lokalno stanovništvo, gentrifikaciju i gubitak kulturnog identiteta	Anketa lokalnog stanovništva (2025.)	**48,17% ispitanih lokalnih stanovnika negativno percipira apartmanizaciju u destinaciji**
Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Mjerna jedinica**
Komunalna infrastruktura	Vršno opterećenje i udio objekata u lancu turizma (hoteli, komercijalni i nekomercijalni smještaj, ugostiteljski objekti i sl. u vršnom opterećenju) – voda	Omjer ukupne količine vode po turističkom noćenju u odnosu na potrošnju vode stalnog stanovništva destinacije	Pokazatelj daje informaciju o potrošnji vode u turizmu i destinaciji, jer su vodni resursi važan čimbenik kvalitete života lokalnog stanovništva i turizma te planiranja budućeg turističkog razvoja destinacije	Vodovod doo Zadar	**0,47 m3 noćenju turista 0,07 m3 po noćenju stanovnika Omjer potrošnje vode po noćenju turista i stanovnika: 677,82**

	Vršno opterećenje i udio objekata u lancu turizma (hoteli, komercijalni i nekomercijalni smještaj, ugostiteljski objekti i sl. u vršnom opterećenju) – električna energija	Omjer ukupne količine električne energije po turističkom noćenju u odnosu na potrošnju električne energije stalnog stanovništva destinacije	Pokazatelj daje informaciju o potrošnji električne energije u turizmu i destinaciji, jer je opskrba električnom energijom važan čimbenik kvalitete života lokalnog stanovništva i turizma te planiranja budućeg turističkog razvoja destinacije	HEP, ODS Zadar	**4,36 KWh po noćenju turista** **8,32 KWh po noćenju stanovnika** **Omjer potrošnje električne energije po noćenju turista i stanovnika: 52,43**
	Broj djelatnika na održavanju javnih površina u odnosu na m2 javnih površina koje se održavaju	Broj zaposlenih radnika na održavanju javnih površina u odnosu na ukupnu površinu (m^2) javnih površina u destinaciji	Pokazatelj prati broj zaposlenih radnika na održavanju javnih površina u odnosu na ukupnu površinu (m^2), što je jedna od pretpostavki za održavanje čistoće, sigurnosti i estetske privlačnosti destinacije	Općina Preko	**Broj djelatnika na održavanju: 20** **Površina održavanja: oko 16 ha (160.000 m2)**
	Kapaciteti (ljudski i tehnološki) za odvoz otpada	Broj zaposlenih radnika i tehnološki kapacitet za odvoz otpada u destinaciji	Pokazatelj mjeri kapacitet radne snage i tehničkih resursa za održiv i efikasan odvoz otpada, odnosno za očuvanje čistoće, sigurnosti i zdravlja destinacije	Općina Preko	**Kapacitet za odvoz otpada: 4 djelatnika, 2 vozila za prikupljanje otpada, 7 vozila ostale namjene**
	Iritacija neprimjereno odloženim otpadom tijekom turističke sezone	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika koji su uznemireni neprimjerenim odlaganjem otpada tijekom turističke sezone u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj ukazuje ne probleme s gospodarenjem otpadom, posebice što turizam stvara znatne količine otpada zbog čega može doći do vizualne degradacije prostora, problema u adekvatnom zbrinjavanju otpada i rizika po ljudsko zdravlje	Anketa lokalnog stanovništva (2025.)	**70,68% ispitanih lokalnih stanovnika kojima neprimjereno odloženi otpad tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem**
Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Mjerna jedinica**

Prometna infrastruktura	Procjena (ekspertna) kapaciteta prometne infrastrukture u odnosu na volumen prometa na odabranim pravcima/točkama u danima vršne turističke sezone	Opterećenje glavne cestovne mreže u destinaciji/zoni i opterećenje pristupnih cesta prema destinaciji (državne, županijske, lokalne i nerazvrstane) važnih za turističke tokove	Pokazatelj ukazuje na prometno opterećenje na glavnoj cestovnoj mreži u destinaciji i prometno opterećenje pristupnih cesta prema destinaciji, koje je potrebno uzeti u obzir prilikom planiranja prometne infrastrukture i budućeg turističkog razvoja destinacije	Općina Preko	**Podaci nisu dostupni**
	Procjena kapaciteta i iskorištenosti parkirališta u razdoblju vršne turističke sezone	Odnos kapacitetne ponude parkirališne infrastrukture prema prometnoj potražnji za parkiranjem	Pokazatelj pokazuje usklađenost prometne ponude i potražnje na odabranim parkiralištima važnim za turističke tokove u danima vršne turističke sezone, koju je potrebno uzeti u obzir prilikom planiranja parkirališnih prostora i budućeg turističkog razvoja destinacije	Općina Preko	**Podaci nisu dostupni**
	Iritacija gužvom u prometu tijekom turističke sezone	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika uznemirenih gužvom u prometu tijekom turističke sezone u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na pritisak turizma na prometnu infrastrukturu i nastajanje gužve, što može negativno utjecati na kvalitetu života u destinaciji	Anketa lokalnog stanovništva (2025.)	**48,69% ispitanih lokalnih stanovnika kojima gužva u prometu tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem**
	Zadovoljstvo prometom u mjestu	Procjena udjela (%) turista koji borave u komercijalnim smještajnim objektima i nekomercijalnom smještaju te jednodnevnih posjetitelja koji su zadovoljni prometom u destinaciji	Pokazatelj mjeri zadovoljstvo prometom u destinaciji, što se u konačnici odražava na zadovoljstvo boravkom i doživljaj destinacije, stoga signalizira potrebu pravodobnih prilagodbi prometne infrastrukture i budućeg turističkog razvoja	Anketa turista i jednodnevnih posjetitelja (2025.)	**40,55% ispitanih turista je zadovoljno prometom u destinaciji (protočnost prometa, parkirališta)**
Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Mjerna jedinica**

Stanovništvo i kvaliteta života	Kretanje broja stanovnika u (posljednjem) desetogodišnjem razdoblju	Promjena broja stanovnika u destinaciji unutar desetogodišnjeg razdoblja	Pokazatelj omogućuje praćenje kretanja broja stanovnika u destinaciji unutar desetogodišnjeg razdoblja	Državni zavod za statistiku – Popis stanovništva, kućanstva i stanova; prirodno kretanje stanovništva; migracije stanovništva; procjena stanovništva na razini jedinice lokalne samouprave https://podaci.dzs.hr/hr/podaci/stanovnistvo/	**2011. godine: 3.805 2021. godine: 3.556 Pad za 6,54%**
	Iritacija ljetnom gužvom i specifično gužvama na ulicama/javnim površinama (poželjno dodatno odrediti i specifične lokacije za destinaciju uključujući plaže gdje je relevantno)	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika koji su uznemireni gužvom na ulicama/javnim površinama u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na probleme gužvi u destinaciji, nastalih zbog prevelikog broja turističkih kapaciteta, dolazaka i noćenja te jednodnevnih posjetitelja, što u konačnici utječe na kvalitetu života lokalnog stanovništva te zadovoljstvo boravkom i doživljaj destinacije	Anketa lokalnog stanovništva (2025.)	**26,18% ispitanih lokalnih stanovnika ispitanika kojima gužva na ulicama/javnim površinama tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem**
	Indeks priuštivosti stana (na razini destinacije)	Omjer medijalne cijene stana/apartmana po m2 u JLS-u i prosječnog godišnjeg prijavljenog ostvarenog neto dohotka po zaposlenom	Pokazatelj omogućava lokalnim vlastima i turističkim upravama da procijene koliko turizam utječe na dostupnost stanovanja za lokalno stanovništvo i na društveno-ekonomske uvjete u destinaciji	Pregled tržišta nekretnina Republike Hrvatske 2023, Ministarstvo prostornoga uređenja, graditeljstva i državne imovine i Ekonomski institut Zagreb, https://mpgi.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/stambeno/Pregled-trzista-nekretnina-2023.pdf	**22 (Grad Zadar)**
Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Mjerna jedinica**

Zaposlenost, gospodarstvo i važnost turizma	Raspoloživost dodatne radne snage (stopa nezaposlenosti; broj izdanih radnih dozvola po mjesecima)	Raspoloživa dodatna radna snaga kao broj nezaposlenih u mjesecu s najvećim ostvarenim brojem noćenja turista	Pokazatelj osigurava informacije o potencijalno raspoloživoj dodatnoj radnoj snazi koja uključuje nezaposlene osobe	Hrvatski zavod za zapošljavanje, Policijska uprava	**34 nezaposlene osobe u kolovozu 2024. Ostali podaci za Općinu nisu dostupni**

Izvor: obrada autora prema navedenim izvorima i podacima

Na temelju izračunatih pokazatelja prihvatnog kapaciteta Općine Preko može se zamijetiti kako postoji određeni pritisak turizma na prostor i lokalno stanovništvo. U destinaciji je relativno nepovoljna struktura smještajnih kapaciteta, s obzirom da u komercijalnom smještaju prevladava smještaj u domaćinstvu (28,17%), dok nekomercijalni smještaj čini 55,54%. Sukladno tome, relativno je nepovoljan omjer broja kreveta u komercijalnom i nekomercijalnom smještaju u odnosu na lokalno stanovništvo – 254 kreveta u komercijalnom i 143 kreveta u nekomercijalnom smještaju na 100 stanovnika. Pri tome valja istaknuti kako postoji čak 52,36% smještajnih objekata u domaćinstvu te kućama i stanovima za odmor u odnosu na broj stanova za stalno stanovanje, dakle polovina. Također, na 100 m^2 građevinskog područja naselja nalazi se 0,49 kreveta u komercijalnom smještaju te kućama i stanovima za odmor. Šire gledajući, stambene jedinice turističke namjene (komercijalni i nekomercijalni kapaciteti) čine 48% u ukupnom broju stambenih jedinica. Sukladno tome, u vršnim danima turističke sezone, po stanovniku Općine prosječno dolazi 3 turista. Navedeni pritisak uviđa i lokalno stanovništvo, jer 48,17% ispitanika negativno percipira apartmanizaciju u destinaciji. Također, samo 16,75% ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na korištenje javnog prostora. Uz navedeno, lokalno stanovništvo veže i probleme u prometu. Naime, za 48,69% ispitanih gužva u prometu tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem. Uz to, za 26,18% ispitanika gužva na ulicama/javnim površinama tijekom turističke sezone također predstavlja veliki problem. Pri tome buka u destinaciji nije problem, jer ona smeta samo za 18,85% ispitanih lokalnih stanovnika. Usprkos svemu, u destinaciji prevladava pozitivno mišljenje o turizmu, jer 61,78% ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju cjelokupnih učinaka turizma na kvalitetu života u destinaciji. Što se tiče turista, oni su zadovoljni, posebice s ljepotom mjesta (77,88%), uređenošću mjesta (58,53%) i uređenošću glavnih atrakcija (53,92%). Također, za ispitane turiste gužva nije problem (samo 9,22% ispitanika je nezadovoljno gužvom), kao ni buka (samo 5,99 % ispitanih turista je nezadovoljno bukom). Ipak, 59,45 ispitanih turista nije zadovoljno prometom u destinaciji (protočnost prometa, parkirališta).

Komunalna infrastruktura također trpi određene pritiske. Najveći pritisak vidljiv je na vodovodnoj infrastrukturi. Primjerice, tijekom vršne sezone potroši se 0,47 m^3 vode po noćenju turista, a samo 0,07 m^3 vode po noćenju stanovnika. Ovaj podatak ne čudi je turisti u destinaciji troše prosječno više vode, što je u ovome slučaju još izraženije zbog obilježja Općine Preko kao destinacije (kupanje u moru, visoke temperature i sl.). Kod potrošnje električne energije je obrnuto, jer je potrošnja 4,36 KWh električne energije po noćenju turista, dok se čak 8,32 KWh električne energije potroši po noćenju stanovnika. Ovo je uvjetovano pretežitim korištenjem električne energije za grijanje tijekom zimskih mjeseci. Iako neki podaci za izračun pokazatelja resursno atrakcijske osnove izostaju ili nisu cjeloviti, pokazatelji stanja kakvoće mora i zraka u Općini su povoljni. Također, broj djelatnika koji rade na održavanju javnih površina u odnosu na površinu koji pokrivaju je malen, ali je čistoća, sigurnost i estetska privlačnost destinacije vrlo zadovoljavajuća. Tome pridonose ljudski i tehnološki kapaciteti za odvoz otpada u destinaciji. Ipak, lokalno stanovništvo iskazuje određeno nezadovoljstvo, posebice tijekom sezone. Primjerice, za čak 70,68% ispitanih lokalnih stanovnika neprimjereno odloženi otpad tijekom turističke

sezone predstavlja veliki problem. U konačnici, demografski problemi na hrvatskim otocima vidljivi su i ovdje, jer je u Općini Preko između dva popisa stanovništva došlo do pada broja stanovnika za 6,54%.
Usprkos velikom broju pokazatelja prihvatnog kapaciteta, većina podataka za njihov izračun je uspješno prikupljena. Međutim, može se uočiti kako određeni podaci kojima bi trebala raspolagati Općina Preko kao jedinica lokalne samouprave nisu dostupni. Ti podaci su bitni jer se odnose na prostor, okoliš i prometnu infrastrukturu koji predstavljaju značajnu komponentu prihvatnog kapaciteta destinacije poput Općine Preko. Stoga se kroz naredno razdoblje **preporuča uspostava jedinstvene baze za sustavno prikupljanje podataka koji nedostaju**. Dakle, s obzirom da se radi o obveznim pokazateljima prihvatnog kapaciteta destinacije, svi podaci potrebni za njihov izračun moraju biti dostupni.

3.12.2. Izračun prihvatnog kapaciteta Općine Kali (obvezni pokazatelji)

Općina Kali svrstana je u III. kategoriju indeksa turističke razvijenosti (ITR) te zakonski nije obvezna izraditi prihvatni kapacitet destinacije. U donjoj tablici prikazani su obvezni pokazatelji prihvatnog kapaciteta.

Tablica 35. Obvezni pokazatelji prihvatnog kapaciteta Općine Kali

Naziv kategorije	Naziv pokazatelja	Definicija pokazatelja	Opis pokazatelja	Izvor podataka	Mjerna jedinica
Institucionalni i strateški okvir	Stav o turizmu kao faktoru povećanja blagostanja stanovnika	Procjena udjela (%) lokalnih stanovnika s pozitivnom percepcijom cjelokupnih učinaka turizma na kvalitetu života u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na percepciju cjelokupnih učinaka turizma na život u destinaciji, što predstavlja osnovicu za održivo planiranje i upravljanje turizmom	Anketa lokalnog stanovništva (2025).	**73,33% ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju cjelokupnih učinaka turizma na kvalitetu života u destinaciji**
Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Mjerna jedinica**
Smještajni kapaciteti	Omjer broja kreveta u komercijalnom smještaju te kućama i stanovima za odmor u odnosu na 100 stanovnika	Omjer ukupnog broja kreveta u komercijalnom smještaju te kućama i stanovima za odmor koji se ne koriste za kratkoročni najam, u destinaciji/zoni, u odnosu na stotinu stalnih stanovnika	Pokazateljem se procjenjuje intenzitet turizma, odnosno razina objektivnog opterećenja koju turizam u periodu glavne turističke sezone (mjerene mjesecom s najvećim ostvarenim brojem noćenja u godini) stvara po lokalno stanovništvo, ali i na prostor te infrastrukturu	1) eVisitor 2) Državni zavod za statistiku, baza „Gradovi u statistici“- Procjena stanovništva, stanje na dan 31. prosinca (https://podaci.dzs.hr/media/bz5hplcj/gradovi-u-statistici.xlsx)	**122**
	Omjer broja kreveta u nekomercijalnom smještaju u odnosu na 100 stanovnika	Omjer broja kreveta u nekomercijalnom smještaju (kućama i stanovima za odmor) u destinaciji u odnosu na stotinu stalnih stanovnika	Pokazateljem se procjenjuje intenzitet turizma, odnosno razina objektivnog opterećenja koju turizam u periodu glavne turističke sezone stvara po lokalno stanovništvo, ali i na prostor te infrastrukturu.	1) eVisitor 2) Državni zavod za statistiku, baza „Gradovi u statistici“- Procjena stanovništva, stanje na dan 31. prosinca (https://podaci.dzs.hr/media/bz5hplcj/gradovi-u-statistici.xlsx)	**72**

	Omjer broja smještajnih objekata u domaćinstvu te kućama i stanovima za odmor u odnosu na broj stanova za stalno stanovanje	Odnos broja smještajnih objekata za iznajmljivanje u domaćinstvu te kuća/stanova za odmor koji se ne koriste za kratkoročni najam prema broju stanova za stalno stanovanje u destinaciji	Pokazatelj pomaže u prepoznavanju problema kada broj kuća i stanova za odmor preraste broj objekata za stalno stanovanje	1) eVisitor 2) Općina Kali	**0,40**
	Broj kreveta u komercijalnom smještaju te kućama i stanovima za odmor na 100 m2 građevinskog područja naselja	Ukupan broj registriranih stalnih kreveta u komercijalnom smještaju i kućama i stanovima za odmor koji se ne koriste za kratkoročni najam po izgrađenih 100 m2 građevinskog područja naselja	Pokazatelj daje uvid u kojoj mjeri se komercijalna i nekomercijalna turistička aktivnost može odvijati u zonama stanovanja i zonama mješovite namjene, odnosno koliki je pritisak turizma na građevinsko područje	1) eVisitor 2) Općina Kali	**2,14**
	Struktura smještajnih kapaciteta izražena u postotnim udjelima	Postotni udjeli stalnih kreveta po vrstama komercijalnih smještajnih objekata iz eVisitora (hoteli, kampovi, objekti u domaćinstvu i ostalo) te kuće i stanovi za odmor koji se ne koriste za kratkoročni najam, u ukupnoj brojci raspoloživih stalnih kreveta u destinaciji	Pokazatelj pokazuje stanje strukture ukupnog smještajnog kapaciteta u destinaciji što ustvari ukazuje na stupanj razvijenosti smještajne ponude, ali i tendencije u razvoju turizma na području destinacije	1) eVisitor 2) Općina Kali	**Objekti u domaćinstvu – 38,59% Nekomercijalni smještaj – 59,20% Ostali ugostiteljski objekti za smještaj (apartman, kuća za odmor, studio apartman) - 2,22%**
Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Mjerna jedinica**

Turistička potražnja	Intenzitet stacionarnog, komercijalnog i nekomercijalnog, turizma kao omjer prosječnog broja turista po stanovniku u vršnim danima turističke sezone	Prosječan dnevni broj turista u komercijalnom i nekomercijalnom smještaju u odnosu na ukupan broj stalnih stanovnika i to u vršnim danima turističke sezone	Pokazateljem se procjenjuje objektivno opterećenje koju stacionarni turizam u periodu glavne turističke sezone stvara po lokalno stanovništvo, ali i prostor te infrastrukturu	1) eVisitor 2) Državni zavod za statistiku, baza „Gradovi u statistici“- Procjena stanovništva, stanje na dan 31. prosinca (https://podaci.dzs.hr/media/bz5hplcj/gradovi-u-statistici.xlsx)	**0,37**
	Nezadovoljstvo radi gužve na ulicama, trgovima, atrakcijama	Procjena udjela (%) turista koji borave u komercijalnim smještajnim objektima i nekomercijalnom smještaju te jednodnevnih posjetitelja koji su nezadovoljni gužvama na ulicama, trgovima i atrakcijama (javnim prostorima) u mjestu u kojem borave	Pokazateljem se prati udio posjetitelja koje je zasmetala gužva na javnim prostorima u destinaciji i tako negativno utjecala na njihov boravak, odnosno eventualni negativni utjecaji na doživljaj boravka gostiju u destinaciji	Anketa turista i jednodnevnih posjetitelja (2025).	**Podatci nisu dostupni**
Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Mjerna jedinica**
Resursno atrakcijska osnova	Koncentracija materijalnih atrakcija na odabranim područjima destinacije/definiranim zonama	Koncentracija materijalnih atrakcija na odabranim područjima destinacije	Veća koncentracija atrakcija doprinosi povećanoj prepoznatljivosti destinacije, no može biti i generator brojnih negativnih eksternalija iskazanih kroz pritisak turista na neko područje, narušavanje kvalitete života lokalnih stanovnika, ali i narušavanje zaštite atrakcija	TZ Općine Kali	**Broj atrakcija dan je u Tablici 26. Točni podaci o koncentraciji nisu dostupni**

	Koncentracija ugostiteljskih sadržaja na odabranim područjima destinacije/definiranim zonama	Koncentracija ugostiteljskih sadržaja na odabranim područjima destinacije iskazana dnevnim brojem usluženih osoba po sjedalu u vrijeme vršnih dana turističke sezone	Pokazatelj ukazuje na koncentraciju ugostiteljskih sadržaja u destinaciji, što doprinosi povećanoj prepoznatljivosti destinacije, ali i generiranju brojnih negativnih eksternalija iskazanih kroz pritisak turista na neko područje, buku i sanitarne uvjete, narušavanje kvalitete života lokalnih stanovnika, zaštite spomenika kulture, resursne osnove i dr.	Zadarska županija	**Broj ugostiteljskih objekata dan je u Tablici 25. Točni podaci o koncentraciji nisu dostupni**
	Kakvoća voda za kupanje na mjernim stanicama na području destinacije tijekom razdoblja lipanj – rujan u odnosu na ostatak godine (za destinacije za koje je pokazatelj relevantan)	Ocjena kakvoće kopnene, odnosno morske vode za kupanje	Pokazatelj daje informacije o stanju voda/mora za kupanje i rekreaciju unutar vremenskog razdoblja trajanja sezone kupanja na lokacijama uzorkovanja	Zavod za javno zdravstvo Zadarske županije	**Izvrsno-plavo**
	Raspoloživa površina plaže po kupaču u danima vršne turističke sezone (za destinacije za koje je pokazatelj relevantan)	Procjena raspoloživog ukupnog kupališnog prostora u danima vršne turističke sezone po potencijalnom kupaču	Pokazatelj daje informaciju o kupališnim prostorima i plaža koji su nezaobilazan dio kvalitete ponude kupališnih destinacija, stoga je potrebno voditi računa o raspoloživosti plaža i ostalih pogodnih kupališnih prostora	1) Općina Kali 2) Zadarska županija	**Broj plaža i površina dana je u Tablici 30. Točni podaci o koncentraciji nisu dostupni**

	Kakvoća zraka na mjernim stanicama na području destinacije tijekom razdoblja lipanj – rujan u odnosu na ostatak godine	Ocjena kvalitete zraka koja, odnosno onečišćenosti zraka na području destinacije	Pokazatelj daje informaciju o razini onečišćenosti zraka na području jedinica lokalne (regionalne) samouprave (zone/aglomeracije) u cilju zaštite zdravlja ljudi, održivosti destinacije te informiranja javnosti	1) Općina Kali2) Zavod za javno zdravstvo Zadarske županijeMZOZT, Godišnje izvješće o praćenju kvalitete zraka na teritoriju Republike Hrvatske: https://www.haop.hr/hr/godisnja-izvjesca-o-pracenju-kvalitete-zraka-na-podrucju-republike-hrvatske/godisnja-izvjesca-o i/ili DHMZ	**Prva (I) kategorija - čist ili neznatno onečišćen zrak**
	Utjecaj turizma na izgled destinacije	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika koji smatraju da turistički razvoj pozitivno utječe na izgled destinacije u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na promjene u izgledu destinacije uslijed turističkog razvoja koje utječu na blagostanje lokalnog stanovništva, ali ukazuje i na atraktivnost destinacije iz perspektive njenih posjetitelja	Anketa lokalnog stanovništva (2025).	**46,67% ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na izgled destinacije**
	Utjecaj turizma na korištenje javnog prostora	Procjenu udjela (%) stalnih stanovnika koji smatraju da turistički razvoj pozitivno utječe na korištenje javnog prostora u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na promjene u korištenju javnog prostora uslijed turističkog razvoja koje mogu utjecati na život lokalnog stanovništva, signalizirajući ujedno na potrebu pravodobnih prilagodbi u upravljanju turističkim razvojem	Anketa lokalnog stanovništva (2025).	**20,00% ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na korištenje javnog prostora**

	Zadovoljstvo ljepotom i uređenošću mjesta (kulturni i prirodni aspekti) kao i glavnih atrakcija	Procjena udjela (%) turista koji borave u komercijalnim smještajnim objektima i nekomercijalnom smještaju te jednodnevnih posjetitelja koji su zadovoljni ljepotom i uređenošću mjesta	Pokazateljem se procjenjuje zadovoljstvo posjetitelja ljepotom i uređenošću mjesta (kulturni i prirodni aspekti) kao i glavnih atrakcija, čime se mjere se i prate učinci aktivnosti na unapređenju turističkog proizvoda destinacije	Anketa turista i jednodnevnih posjetitelja (2025).	**Podaci nisu dostupni**
Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Mjerna jedinica**
Okoliš	Razina buke u danima vršne turističke sezone u odnosu na ostatak godine u zonama mješovite namjene po danu i noći	Razinu buke u vanjskom prostoru u danima vršne sezone u odnosu na ostatak godine u zonama mješovite namjene koje su od interesa za turizam	Pokazatelj prati razinu buke u vanjskom prostoru i čini podlogu pri izradi akcijskih planova, učinkovitije prostorno planiranje, planiranje zaštite postojećih prostora od izvora buke te provedbu akustičkog planiranja, kao i ocjenjivanja izloženosti stanovništva prekomjernim razinama buke	Općina Kali	**Podatci nisu dostupni**
	Iritacija razinom buke u vrijeme turističke sezone	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika uznemirenih bukom tijekom turističke sezone u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj mjeri buku i ukazuje na razinu iritacije koja može negativno utjecati na blagostanje lokalnog stanovništva, stoga signalizira potrebu pravodobnih prilagodbi u upravljanju turističkim razvojem	Anketa lokalnog stanovništva (2025).	**Za 26,67% ispitanih lokalnih stanovnika buka tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem**

	Utjecaj buke na kvalitetu boravka	Procjena udjela (%) turista koji borave u komercijalnim smještajnim objektima i nekomercijalnom smještaju te jednodnevnih posjetitelja koji su nezadovoljni utjecajem buke na kvalitetu boravka u mjestu	Pokazatelj mjeri buku i ukazuje na razinu iritacije koja može negativno utjecati na zadovoljstvo boravkom i doživljaj destinacije, stoga signalizira potrebu pravodobnih prilagodbi u upravljanju turističkim razvojem	Anketa turista i jednodnevnih posjetitelja (2025).	**Podatci nisu dostupni**
Prostor	Udio stambenih jedinica turističke namjene (komercijalni i nekomercijalni kapaciteti) u ukupnom broju stambenih jedinica	Udio kuća i stanova za odmor uukupnom broju stambenih objekata u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na razinu korištenja nekretnina u funkciji kuća i stanova za odmor, te moguće probleme kada njihov broj preraste broj objekata za stalno stanovanje	1) eVisitor 2) Općina Kali	**40**
	Maksimalni potencijal izgradnje na neizgrađenim i izgrađenim dijelovima građevinskog područja naselja mješovite namjene	Najveći mogući broj stambenih jedinica koji se može ostvariti na području građevinskih područja naselja	Pokazatelj ukazuje na najveći mogući broj stambenih jedinica koji se može ostvariti na području građevinskog područja destinacije, uključujući gradnju na neizgrađenim dijelovima te rekonstrukciju i prenamjenu	Općina Kali	**Podatci nisu dostupni**

	Mogućnosti nove stambene izgradnje na neizgrađenim površinama mješovite namjene građevinskog područja naselja	Najveći mogući broj stambenih jedinica koji se može ostvariti na području neizgrađenih dijelova građevinskih područja naselja	Pokazatelj ukazuje na najveći mogući broj stambenih jedinica koji se može ostvariti na području planiranih neizgrađenih građevinskih područja destinacije, a temeljem uvjeta koji su propisani u prostornim planovima	Općina Kali	**Podatci nisu dostupni**
	Utjecaj pretvaranja stanova u turističke apartmane na kvalitetu života u destinaciji	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika s negativnom percepcijom apartmanizacije u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj pokazuje razinu pretvaranja stanova u turističke apartmane, što utječe na kvalitetu života lokalnog stanovništva kroz ekonomske nejednakosti, nepristupačnost stanovanja za lokalno stanovništvo, gentrifikaciju i gubitak kulturnog identiteta	Anketa lokalnog stanovništva (2025).	**74,53% ispitanih lokalnih stanovnika negativno percipira apartmanizaciju u destinaciji**
Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Mjerna jedinica**
Komunalna infrastruktura	Vršno opterećenje i udio objekata u lancu turizma (hoteli, komercijalni i nekomercijalni smještaj, ugostiteljski objekti i sl. u vršnom opterećenju) – voda	Omjer ukupne količine vode po turističkom noćenju u odnosu na potrošnju vode stalnog stanovništva destinacije	Pokazatelj daje informaciju o potrošnji vode u turizmu i destinaciji, jer su vodni resursi važan čimbenik kvalitete života lokalnog staništva i turizma te planiranja budućeg turističkog razvoja destinacije	Vodovod doo Zadar	**Podatci nisu dostupni**

	Vršno opterećenje i udio objekata u lancu turizma (hoteli, komercijalni i nekomercijalni smještaj, ugostiteljski objekti i sl. u vršnom opterećenju) – električna energija	Omjer ukupne količine električne energije po turističkom noćenju u odnosu na potrošnju električne energije stalnog stanovništva destinacije	Pokazatelj daje informaciju o potrošnji električne energije u turizmu i destinaciji, jer je opskrba električnom energijom važan čimbenik kvalitete života lokalnog stanovništva i turizma te planiranja budućeg turističkog razvoja destinacije	HEP, ODS Zadar	**Podatci nisu dostupni**
	Broj djelatnika na održavanju javnih površina u odnosu na m2 javnih površina koje se održavaju	Broj zaposlenih radnika na održavanju javnih površina u odnosu na ukupnu površinu (m^2) javnih površina u destinaciji	Pokazatelj prati broj zaposlenih radnika na održavanju javnih površina u odnosu na ukupnu površinu (m^2), što je jedna od pretpostavki za održavanje čistoće, sigurnosti i estetske privlačnosti destinacije	Općina Kali	**5 djelatnika**
	Kapaciteti (ljudski i tehnološki) za odvoz otpada	Broj zaposlenih radnika i tehnološki kapacitet za odvoz otpada u destinaciji	Pokazatelj mjeri kapacitet radne snage i tehničkih resursa za održiv i efikasan odvoz otpada, odnosno za očuvanje čistoće, sigurnosti i zdravlja destinacije	Općina Kali	**5 djelatnika**

	Iritacija neprimjereno odloženim otpadom tijekom turističke sezone	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika koji su uznemireni neprimjerenim odlaganjem otpada tijekom turističke sezone u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj ukazuje ne probleme s gospodarenjem otpadom, posebice što turizam stvara znatne količine otpada zbog čega može doći do vizualne degradacije prostora, problema u adekvatnom zbrinjavanju otpada i rizika po ljudsko zdravlje	Anketa lokalnog stanovništva (2025).	**60,00% ispitanih lokalnih stanovnika kojima neprimjereno odloženi otpad tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem**
Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Mjerna jedinica**
Prometna infrastruktura	Procjena (ekspertna) kapaciteta prometne infrastrukture u odnosu na volumen prometa na odabranim pravcima/točkama u danima vršne turističke sezone	Opterećenje glavne cestovne mreže u destinaciji/zoni i opterećenje pristupnih cesta prema destinaciji (državne, županijske, lokalne i nerazvrstane) važnih za turističke tokove	Pokazatelj ukazuje na prometno opterećenje na glavnoj cestovnoj mreži u destinaciji i prometno opterećenje pristupnih cesta prema destinaciji, koje je potrebno uzeti u obzir prilikom planiranja prometne infrastrukture i budućeg turističkog razvoja destinacije	Općina Kali	**Podatci nisu dostupni**
	Procjena kapaciteta i iskorištenosti parkirališta u razdoblju vršne turističke sezone	Odnos kapacitetne ponude parkirališne infrastrukture prema prometnoj potražnji za parkiranjem	Pokazatelj pokazuje usklađenost prometne ponude i potražnje na odabranim parkiralištima važnim za turističke tokove u danima vršne turističke sezone, koju je potrebno uzeti u obzir prilikom planiranja parkirališnih prostora i budućeg turističkog razvoja destinacije	Općina Kali	**Podatci nisu dostupni**

	Iritacija gužvom u prometu tijekom turističke sezone	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika uznemirenih gužvom u prometu tijekom turističke sezone u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na pritisak turizma na prometnu infrastrukturu i nastajanje gužve, što može negativno utjecati na kvalitetu života u destinaciji	Anketa lokalnog stanovništva (2025).	**60,00% ispitanih lokalnih stanovnika kojima gužva u prometu tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem**
	Zadovoljstvo prometom u mjestu	Procjena udjela (%) turista koji borave u komercijalnim smještajnim objektima i nekomercijalnom smještaju te jednodnevnih posjetitelja koji su zadovoljni prometom u destinaciji	Pokazatelj mjeri zadovoljstvo prometom u destinaciji, što se u konačnici odražava na zadovoljstvo boravkom i doživljaj destinacije, stoga signalizira potrebu pravodobnih prilagodbi prometne infrastrukture i budućeg turističkog razvoja	Anketa turista i jednodnevnih posjetitelja (2025).	**Podatci nisu dostupni**
Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Mjerna jedinica**
Stanovništvo i kvaliteta života	Kretanje broja stanovnika u (posljednjem) desetogodišnjem razdoblju	Promjena broja stanovnika u destinaciji unutar desetogodišnjeg razdoblja	Pokazatelj omogućuje praćenje kretanja broja stanovnika u destinaciji unutar desetogodišnjeg razdoblja	Državni zavod za statistiku – Popis stanovništva, kućanstva i stanova; prirodno kretanje stanovništva; migracije stanovništva; procjena stanovništva na razini jedinice lokalne samouprave https://podaci.dzs.hr/hr/podaci/stanovnistvo/	**2011. godine: 1.638** **2021. godine: 1.585** **Pad za 3,24%**

	Iritacija ljetnom gužvom i specifično gužvama na ulicama/javnim površinama (poželjno dodatno odrediti i specifične lokacije za destinaciju uključujući plaže gdje je relevantno)	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika koji su uznemireni gužvom na ulicama/javnim površinama u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na probleme gužvi u destinaciji, nastalih zbog prevelikog broja turističkih kapaciteta, dolazaka i noćenja te jednodnevnih posjetitelja, što u konačnici utječe na kvalitetu života lokalnog stanovništva te zadovoljstvo boravkom i doživljaj destinacije	Anketa lokalnog stanovništva (2025).	**33,33% ispitanih lokalnih stanovnika ispitanika kojima gužva na ulicama/javnim površinama tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem**
	Indeks priuštivosti stana (na razini destinacije)	Omjer medijalne cijene stana/apartmana po m2 u JLS-u i prosječnog godišnjeg prijavljenog ostvarenog neto dohotka po zaposlenom	Pokazatelj omogućava lokalnim vlastima i turističkim upravama da procijene koliko turizam utječe na dostupnost stanovanja za lokalno stanovništvo i na društveno-ekonomske uvjete u destinaciji	Pregled tržišta nekretnina Republike Hrvatske 2023, Ministarstvo prostornoga uređenja, graditeljstva i državne imovine i Ekonomski institut Zagreb, https://mpgi.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/stambeno/Pregled-trzista-nekretnina-2023.pdf	**22 (Grad Zadar)**
Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Mjerna jedinica**
Zaposlenost, gospodarstvo i važnost turizma	Raspoloživost dodatne radne snage (stopa nezaposlenosti; broj izdanih radnih dozvola po mjesecima)	Raspoloživa dodatna radna snaga kao broj nezaposlenih u mjesecu s najvećim ostvarenim brojem noćenja turista	Pokazatelj osigurava informacije o potencijalno raspoloživoj dodatnoj radnoj snazi koja uključuje nezaposlene osobe	Hrvatski zavod za zapošljavanje	**Podatci nisu dostupni**

Izvor: obrada autora prema navedenim izvorima i podacima

Na temelju izračunatih pokazatelja prihvatnog kapaciteta Općine Kali može se zamijetiti kako postoji određeni pritisak turizma na prostor i lokalno stanovništvo. U destinaciji je relativno nepovoljna struktura smještajnih kapaciteta, s obzirom da u komercijalnom smještaju prevladava smještaj u domaćinstvu (38,59%), dok nekomercijalni smještaj čini 59,20%. Sukladno tome, relativno je nepovoljan omjer broja kreveta u komercijalnom i nekomercijalnom smještaju u odnosu na lokalno stanovništvo – 122 kreveta u komercijalnom i 72 kreveta u nekomercijalnom smještaju na 100 stanovnika. Pri tome valja istaknuti kako postoji čak 40% smještajnih objekata u domaćinstvu te kućama i stanovima za odmor u odnosu na broj stanova za stalno stanovanje, dakle gotovo polovina. Također, na 100 m^2 građevinskog područja naselja nalazi se 2,14 kreveta u komercijalnom smještaju te kućama i stanovima za odmor. Šire gledajući, stambene jedinice turističke namjene (komercijalni i nekomercijalni kapaciteti) čine 40% u ukupnom broju stambenih jedinica. Sukladno tome, u vršnim danima turističke sezone, po stanovniku Općine prosječno dolazi 0,37 turista.
Navedeni pritisak uviđa i lokalno stanovništvo, jer 74,53% ispitanika negativno percipira apartmanizaciju u destinaciji. Također, samo 20,00% ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na korištenje javnog prostora. Uz navedeno, lokalno stanovništvo veže i probleme u prometu. Naime, za 60,00% ispitanih gužva u prometu tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem. Uz to, za 33,33% ispitanika gužva na ulicama/javnim površinama tijekom turističke sezone također predstavlja veliki problem. Pri tome buka u destinaciji nije problem, jer ona smeta samo za 26,67% ispitanih lokalnih stanovnika. Usprkos svemu, u destinaciji prevladava pozitivno mišljenje o turizmu, jer 73,33% ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju cjelokupnih učinaka turizma na kvalitetu života u destinaciji. Uz to, 46,67% ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na izgled destinacije. Što se tiče turista, anketa nije uspješno provedena, stoga pokazatelji zadovoljstva turista nedostaju.
Komunalna infrastruktura trpi određene pritiske, međutim i u ovome dijelu nedostaju određeni podaci, stoga izostaju i potrebni zaključci. Iako neki podaci za izračun pokazatelja resursno atrakcijske osnove izostaju ili nisu cjeloviti, pokazatelji stanja kakvoće mora i zraka u Općini su povoljni. Također, broj djelatnika koji rade na održavanju javnih površina u odnosu na površinu koji pokrivaju je malen, ali je čistoća, sigurnost i estetska privlačnost destinacije vrlo zadovoljavajuća. Tome pridonose ljudski i tehnološki kapaciteti za odvoz otpada u destinaciji. Ipak, lokalno stanovništvo iskazuje određeno nezadovoljstvo, posebice tijekom sezone. Primjerice, za čak 60,00% ispitanih lokalnih stanovnika neprimjereno odloženi otpad tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem. U konačnici, demografski problemi na hrvatskim otocima vidljivi su i ovdje, jer je u Općini Kali između dva popisa stanovništva došlo do pada broja stanovnika za 3,24%.
Usprkos velikom broju pokazatelja prihvatnog kapaciteta, većina podataka za njihov izračun je uspješno prikupljena. Međutim, može se uočiti kako određeni podaci kojima bi trebala raspolagati Općina Kali kao jedinica lokalne samouprave nisu dostupni. Ti podaci su bitni jer se odnose na prostor, okoliš i prometnu infrastrukturu koji predstavljaju značajnu komponentu prihvatnog kapaciteta destinacije poput Općine Kali. Stoga se kroz naredno razdoblje **preporuča uspostava jedinstvene baze za sustavno prikupljanje podataka koji nedostaju**. Dakle, s obzirom da se radi o obveznim pokazateljima

prihvatnog kapaciteta destinacije, svi podaci potrebni za njihov izračun moraju biti dostupni.

3.12.3. Izračun prihvatnog kapaciteta Općine Kukljica (obvezni pokazatelji)

Općina Kukljica svrstana je u III. kategoriju indeksa turističke razvijenosti (ITR) te zakonski nije obvezna izraditi prihvatni kapacitet destinacije. U donjoj tablici prikazani su obvezni pokazatelji prihvatnog kapaciteta.

Tablica 36. Obvezni pokazatelji prihvatnog kapaciteta Općine Kukljica

Naziv kategorije	Naziv pokazatelja	Definicija pokazatelja	Opis pokazatelja	Izvor podataka	Mjerna jedinica
Institucionalni i strateški okvir	Stav o turizmu kao faktoru povećanja blagostanja stanovnika	Procjena udjela (%) lokalnih stanovnika s pozitivnom percepcijom cjelokupnih učinaka turizma na kvalitetu života u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na percepciju cjelokupnih učinaka turizma na život u destinaciji, što predstavlja osnovicu za održivo planiranje i upravljanje turizmom	Anketa lokalnog stanovništva (2025).	**91,18% ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju cjelokupnih učinaka turizma na kvalitetu života u destinaciji**
Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Mjerna jedinica**
smještajni kapaciteti	Omjer broja kreveta u komercijalnom smještaju te kućama i stanovima za odmor u odnosu na 100 stanovnika	Omjer ukupnog broja kreveta u komercijalnom smještaju te kućama i stanovima za odmor koji se ne koriste za kratkoročni najam, u destinaciji/zoni, u odnosu na stotinu stalnih stanovnika	Pokazateljem se procjenjuje intenzitet turizma, odnosno razina objektivnog opterećenja koju turizam u periodu glavne turističke sezone (mjerene mjesecom s najvećim ostvarenim brojem noćenja u godini) stvara po lokalno stanovništvo, ali i na prostor te infrastrukturu	1) eVisitor 2) Državni zavod za statistiku, baza „Gradovi u statistici“ - Procjena stanovništva, stanje na dan 31. prosinca (https://podaci.dzs.hr/media/bz5hplcj/gradovi-u-statistici.xlsx)	**465**
	Omjer broja kreveta u nekomercijalnom smještaju u odnosu na 100 stanovnika	Omjer broja kreveta u nekomercijalnom smještaju (kućama i stanovima za odmor) u destinaciji u odnosu na stotinu stalnih stanovnika	Pokazateljem se procjenjuje intenzitet turizma, odnosno razina objektivnog opterećenja koju turizam u periodu glavne turističke sezone stvara po lokalno stanovništvo, ali i na prostor te infrastrukturu.	1) eVisitor 2) Državni zavod za statistiku, baza „Gradovi u statistici“ - Procjena stanovništva, stanje na dan 31. prosinca (https://podaci.dzs.hr/media/bz5hplcj/gradovi-u-statistici.xlsx)	**283**

	Omjer broja smještajnih objekata u domaćinstvu te kućama i stanovima za odmor u odnosu na broj stanova za stalno stanovanje	Odnos broja smještajnih objekata za iznajmljivanje u domaćinstvu te kuća/stanova za odmor koji se ne koriste za kratkoročni najam prema broju stanova za stalno stanovanje u destinaciji	Pokazatelj pomaže u prepoznavanju problema kada broj kuća i stanova za odmor preraste broj objekata za stalno stanovanje	1) eVisitor 2) Općina Kukljica	**0,73**
	Broj kreveta u komercijalnom smještaju te kućama i stanovima za odmor na 100 m2 građevinskog područja naselja	Ukupan broj registriranih stalnih kreveta u komercijalnom smještaju i kućama i stanovima za odmor koji se ne koriste za kratkoročni najam po izgrađenih 100 m2 građevinskog područja naselja	Pokazatelj daje uvid u kojoj mjeri se komercijalna i nekomercijalna turistička aktivnost može odvijati u zonama stanovanja i zonama mješovite namjene, odnosno koliki je pritisak turizma na građevinsko područje	1) eVisitor 2) Općina Kukljica	**0,36**
	Struktura smještajnih kapaciteta izražena u postotnim udjelima	Postotni udjeli stalnih kreveta po vrstama komercijalnih smještajnih objekata iz eVisitora (hoteli, kampovi, objekti u domaćinstvu i ostalo) te kuće i stanovi za odmor koji se ne koriste za kratkoročni najam, u ukupnoj brojci raspoloživih stalnih kreveta u destinaciji	Pokazatelj pokazuje stanje strukture ukupnog smještajnog kapaciteta u destinaciji što ustvari ukazuje na stupanj razvijenosti smještajne ponude, ali i tendencije u razvoju turizma na području destinacije	1) eVisitor 2) Općina Kukljica	**Hoteli – 35,34% Objekti u domaćinstvu – 23,60% Ostali ugostiteljski objekti za smještaj – 1,85% Nekomercijalni smještaj – 39,21%**
Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Mjerna jedinica**

Turistička potražnja	Intenzitet stacionarnog, komercijalnog i nekomercijalnog, turizma kao omjer prosječnog broja turista po stanovniku u vršnim danima turističke sezone	Prosječan dnevni broj turista u komercijalnom i nekomercijalnom smještaju u odnosu na ukupan broj stalnih stanovnika i to u vršnim danima turističke sezone	Pokazateljem se procjenjuje objektivno opterećenje koju stacionarni turizam u periodu glavne turističke sezone stvara po lokalno stanovništvo, ali i prostor te infrastrukturu	1) eVisitor 2) Državni zavod za statistiku, baza „Gradovi u statistici“ - Procjena stanovništva, stanje na dan 31. prosinca (https://podaci.dzs.hr/media/bz5hplcj/gradovi-u-statistici.xlsx)	**1,19**
	Nezadovoljstvo radi gužve na ulicama, trgovima, atrakcijama	Procjena udjela (%) turista koji borave u komercijalnim smještajnim objektima i nekomercijalnom smještaju te jednodnevnih posjetitelja koji su nezadovoljni gužvama na ulicama, trgovima i atrakcijama (javnim prostorima) u mjestu u kojem borave	Pokazateljem se prati udio posjetitelja koje je zasmetala gužva na javnim prostorima u destinaciji i tako negativno utjecala na njihov boravak, odnosno eventualni negativni utjecaji na doživljaj boravka gostiju u destinaciji	Anketa turista i jednodnevnih posjetitelja (2025).	**Podaci nisu dostupni**
Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Mjerna jedinica**
Resursno atrakcijska osnova	Koncentracija materijalnih atrakcija na odabranim područjima destinacije/definiranim zonama	Koncentracija materijalnih atrakcija na odabranim područjima destinacije	Veća koncentracija atrakcija doprinosi povećanoj prepoznatljivosti destinacije, no može biti i generator brojnih negativnih eksternalija iskazanih kroz pritisak turista na neko područje, narušavanje kvalitete života lokalnih stanovnika, ali i narušavanje zaštite atrakcija	TZ Općine Kukljica	**Broj atrakcija dan je u Tablici 26. Točni podaci o koncentraciji nisu dostupni**

	Koncentracija ugostiteljskih sadržaja na odabranim područjima destinacije/definiranim zonama	Koncentracija ugostiteljskih sadržaja na odabranim područjima destinacije iskazana dnevnim brojem usluženih osoba po sjedalu u vrijeme vršnih dana turističke sezone	Pokazatelj ukazuje na koncentraciju ugostiteljskih sadržaja u destinaciji, što doprinosi povećanoj prepoznatljivosti destinacije, ali i generiranju brojnih negativnih eksternalija iskazanih kroz pritisak turista na neko područje, buku i sanitarne uvjete, narušavanje kvalitete života lokalnih stanovnika, zaštite spomenika kulture, resursne osnove i dr.	Zadarska županija	**Broj ugostiteljskih objekata dan je u Tablici 25. Točni podaci o koncentraciji nisu dostupni**
	Kakvoća voda za kupanje na mjernim stanicama na području destinacije tijekom razdoblja lipanj – rujan u odnosu na ostatak godine (za destinacije za koje je pokazatelj relevantan)	Ocjena kakvoće kopnene, odnosno morske vode za kupanje	Pokazatelj daje informacije o stanju voda/mora za kupanje i rekreaciju unutar vremenskog razdoblja trajanja sezone kupanja na lokacijama uzorkovanja	Zavod za javno zdravstvo Zadarske županije	**Izvrsno-plavo**
	Raspoloživa površina plaže po kupaču u danima vršne turističke sezone (za destinacije za koje je pokazatelj relevantan)	Procjena raspoloživog ukupnog kupališnog prostora u danima vršne turističke sezone po potencijalnom kupaču	Pokazatelj daje informaciju o kupališnim prostorima i plaža koji su nezaobilazan dio kvalitete ponude kupališnih destinacija, stoga je potrebno voditi računa o raspoloživosti plaža i ostalih pogodnih kupališnih prostora	1) Općina Kukljica 2) Zadarska županija	**Broj plaža i površina dana je u Tablici 30. Točni podaci o koncentraciji nisu dostupni**

	Kakvoća zraka na mjernim stanicama na području destinacije tijekom razdoblja lipanj – rujan u odnosu na ostatak godine	Ocjena kvalitete zraka koja, odnosno onečišćenosti zraka na području destinacije	Pokazatelj daje informaciju o razini onečišćenosti zraka na području jedinica lokalne (regionalne) samouprave (zone/aglomeracije) u cilju zaštite zdravlja ljudi, održivosti destinacije te informiranja javnosti	1) Općina Kukljica 2) Zavod za javno zdravstvo Zadarske županije MZOZT, Godišnje izvješće o praćenju kvalitete zraka na teritoriju Republike Hrvatske: https://www.haop.hr/hr/godisnja-izvjesca-o-pracenju-kvalitete-zraka-na-podrucju-republike-hrvatske/godisnja-izvjesca-o i/ili DHMZ	**Prva (I) kategorija - čist ili neznatno onečišćen zrak**
	Utjecaj turizma na izgled destinacije	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika koji smatraju da turistički razvoj pozitivno utječe na izgled destinacije u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na promjene u izgledu destinacije uslijed turističkog razvoja koje utječu na blagostanje lokalnog stanovništva, ali ukazuje i na atraktivnost destinacije iz perspektive njenih posjetitelja	Anketa lokalnog stanovništva (2025).	**73,53 % ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na izgled destinacije**
	Utjecaj turizma na korištenje javnog prostora	Procjenu udjela (%) stalnih stanovnika koji smatraju da turistički razvoj pozitivno utječe na korištenje javnog prostora u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na promjene u korištenju javnog prostora uslijed turističkog razvoja koje mogu utjecati na život lokalnog stanovništva, signalizirajući ujedno na potrebu pravodobnih prilagodbi u upravljanju turističkim razvojem	Anketa lokalnog stanovništva (2025).	**38,24 % ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na korištenje javnog prostora**

	Zadovoljstvo ljepotom i uređenošću mjesta (kulturni i prirodni aspekti) kao i glavnih atrakcija	Procjena udjela (%) turista koji borave u komercijalnim smještajnim objektima i nekomercijalnom smještaju te jednodnevnih posjetitelja koji su zadovoljni ljepotom i uređenošću mjesta	Pokazateljem se procjenjuje zadovoljstvo posjetitelja ljepotom i uređenošću mjesta (kulturni i prirodni aspekti) kao i glavnih atrakcija, čime se mjere se i prate učinci aktivnosti na unapređenju turističkog proizvoda destinacije	Anketa turista i jednodnevnih posjetitelja (2025).	**Podaci nisu dostupni**
Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Mjerna jedinica**
Okoliš	Razina buke u danima vršne turističke sezone u odnosu na ostatak godine u zonama mješovite namjene po danu i noći	Razinu buke u vanjskom prostoru u danima vršne sezone u odnosu na ostatak godine u zonama mješovite namjene koje su od interesa za turizam	Pokazatelj prati razinu buke u vanjskom prostoru i čini podlogu pri izradi akcijskih planova, učinkovitije prostorno planiranje, planiranje zaštite postojećih prostora od izvora buke te provedbu akustičkog planiranja, kao i ocjenjivanja izloženosti stanovništva prekomjernim razinama buke	Općina Kukljica	**Podaci nisu dostupni**
	Iritacija razinom buke u vrijeme turističke sezone	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika uznemirenih bukom tijekom turističke sezone u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj mjeri buku i ukazuje na razinu iritacije koja može negativno utjecati na blagostanje lokalnog stanovništva, stoga signalizira potrebu pravodobnih prilagodbi u upravljanju turističkim razvojem	Anketa lokalnog stanovništva (2025).	**Za 8,82 % ispitanih lokalnih stanovnika buka tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem**
	Utjecaj buke na kvalitetu boravka	Procjena udjela (%) turista koji borave u komercijalnim smještajnim objektima i nekomercijalnom smještaju te jednodnevnih posjetitelja koji su nezadovoljni utjecajem buke na kvalitetu boravka u mjestu	Pokazatelj mjeri buku i ukazuje na razinu iritacije koja može negativno utjecati na zadovoljstvo boravkom i doživljaj destinacije, stoga signalizira potrebu pravodobnih prilagodbi u upravljanju turističkim razvojem	Anketa turista i jednodnevnih posjetitelja (2025).	**Podaci nisu dostupni**

Naziv kategorije	Naziv pokazatelja	Definicija pokazatelja	Opis pokazatelja	Izvor podataka	Mjerna jedinica
Prostor	Udio stambenih jedinica turističke namjene (komercijalni i nekomercijalni kapaciteti) u ukupnom broju stambenih jedinica	Udio kuća i stanova za odmor u ukupnom broju stambenih objekata u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na razinu korištenja nekretnina u funkciji kuća i stanova za odmor, te moguće probleme kada njihov broj preraste broj objekata za stalno stanovanje	1) eVisitor 2) Općina Kukljica	**73**
	Maksimalni potencijal izgradnje na neizgrađenim i izgrađenim dijelovima građevinskog područja naselja mješovite namjene	Najveći mogući broj stambenih jedinica koji se može ostvariti na području građevinskih područja naselja	Pokazatelj ukazuje na najveći mogući broj stambenih jedinica koji se može ostvariti na području građevinskog područja destinacije, uključujući gradnju na neizgrađenim dijelovima te rekonstrukciju i prenamjenu	Općina Kukljica	**Podaci nisu dostupni**
	Mogućnosti nove stambene izgradnje na neizgrađenim površinama mješovite namjene građevinskog područja naselja	Najveći mogući broj stambenih jedinica koji se može ostvariti na području neizgrađenih dijelova građevinskih područja naselja	Pokazatelj ukazuje na najveći mogući broj stambenih jedinica koji se može ostvariti na području planiranih neizgrađenih građevinskih područja destinacije, a temeljem uvjeta koji su propisani u prostornim planovima	Općina Kukljica	**Podaci nisu dostupni**

	Utjecaj pretvaranja stanova u turističke apartmane na kvalitetu života u destinaciji	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika s negativnom percepcijom apartmanizacije u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj pokazuje razinu pretvaranja stanova u turističke apartmane, što utječe na kvalitetu života lokalnog stanovništva kroz ekonomske nejednakosti, nepristupačnost stanovanja za lokalno stanovništvo, gentrifikaciju i gubitak kulturnog identiteta	Anketa lokalnog stanovništva (2025).	**38,24% ispitanih lokalnih stanovnika negativno percipira apartmanizaciju u destinaciji**
Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Mjerna jedinica**
Komunalna infrastruktura	Vršno opterećenje i udio objekata u lancu turizma (hoteli, komercijalni i nekomercijalni smještaj, ugostiteljski objekti i sl. u vršnom opterećenju) – voda	Omjer ukupne količine vode po turističkom noćenju u odnosu na potrošnju vode stalnog stanovništva destinacije	Pokazatelj daje informaciju o potrošnji vode u turizmu i destinaciji, jer su vodni resursi važan čimbenik kvalitete života lokalnog stanovništva i turizma te planiranja budućeg turističkog razvoja destinacije	Vodovod doo Zadar	**0,43 m3 noćenju turista** **0,08 m3 po noćenju stanovnika** **Omjer potrošnje vode po noćenju turista i stanovnika: 521,93**
	Vršno opterećenje i udio objekata u lancu turizma (hoteli, komercijalni i nekomercijalni smještaj, ugostiteljski objekti i sl. u vršnom opterećenju) – električna energija	Omjer ukupne količine električne energije po turističkom noćenju u odnosu na potrošnju električne energije stalnog stanovništva destinacije	Pokazatelj daje informaciju o potrošnji električne energije u turizmu i destinaciji, jer je opskrba električnom energijom važan čimbenik kvalitete života lokalnog stanovništva i turizma te planiranja budućeg turističkog razvoja destinacije	HEP, ODS Zadar	**5,52 KWh po noćenju turista** **10,74 KWh po noćenju stanovnika** **Omjer potrošnje električne energije po noćenju turista i stanovnika: 51,43**

	Broj djelatnika na održavanju javnih površina u odnosu na m2 javnih površina koje se održavaju	Broj zaposlenih radnika na održavanju javnih površina u odnosu na ukupnu površinu (m^2) javnih površina u destinaciji	Pokazatelj prati broj zaposlenih radnika na održavanju javnih površina u odnosu na ukupnu površinu (m^2), što je jedna od pretpostavki za održavanje čistoće, sigurnosti i estetske privlačnosti destinacije	Općina Kukljica	**5 djelatnika**
	Kapaciteti (ljudski i tehnološki) za odvoz otpada	Broj zaposlenih radnika i tehnološki kapacitet za odvoz otpada u destinaciji	Pokazatelj mjeri kapacitet radne snage i tehničkih resursa za održiv i efikasan odvoz otpada, odnosno za očuvanje čistoće, sigurnosti i zdravlja destinacije	Općina Kukljica	**5 djelatnika**
	Iritacija neprimjereno odloženim otpadom tijekom turističke sezone	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika koji su uznemireni neprimjerenim odlaganjem otpada tijekom turističke sezone u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj ukazuje ne probleme s gospodarenjem otpadom, posebice što turizam stvara znatne količine otpada zbog čega može doći do vizualne degradacije prostora, problema u adekvatnom zbrinjavanju otpada i rizika po ljudsko zdravlje	Anketa lokalnog stanovništva (2025).	**58,82% ispitanih lokalnih stanovnika kojima neprimjereno odloženi otpad tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem**
Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Mjerna jedinica**
Prometna infrastruktura	Procjena (ekspertna) kapaciteta prometne infrastrukture u odnosu na volumen prometa na odabranim pravcima/točkama u danima vršne turističke sezone	Opterećenje glavne cestovne mreže u destinaciji/zoni i opterećenje pristupnih cesta prema destinaciji (državne, županijske, lokalne i nerazvrstane) važnih za turističke tokove	Pokazatelj ukazuje na prometno opterećenje na glavnoj cestovnoj mreži u destinaciji i prometno opterećenje pristupnih cesta prema destinaciji, koje je potrebno uzeti u obzir prilikom planiranja prometne infrastrukture i budućeg turističkog razvoja destinacije	Općina Kukljica	**Podaci nisu dostupni**

	Procjena kapaciteta i iskorištenosti parkirališta u razdoblju vršne turističke sezone	Odnos kapacitetne ponude parkirališne infrastrukture prema prometnoj potražnji za parkiranjem	Pokazatelj pokazuje usklađenost prometne ponude i potražnje na odabranim parkiralištima važnim za turističke tokove u danima vršne turističke sezone, koju je potrebno uzeti u obzir prilikom planiranja parkirališnih prostora i budućeg turističkog razvoja destinacije	Općina Kukljica	**Podaci nisu dostupni**
	Iritacija gužvom u prometu tijekom turističke sezone	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika uznemirenih gužvom u prometu tijekom turističke sezone u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na pritisak turizma na prometnu infrastrukturu i nastajanje gužve, što može negativno utjecati na kvalitetu života u destinaciji	Anketa lokalnog stanovništva (2025).	**29,41% ispitanih lokalnih stanovnika kojima gužva u prometu tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem**
	Zadovoljstvo prometom u mjestu	Procjena udjela (%) turista koji borave u komercijalnim smještajnim objektima i nekomercijalnom smještaju te jednodnevnih posjetitelja koji su zadovoljni prometom u destinaciji	Pokazatelj mjeri zadovoljstvo prometom u destinaciji, što se u konačnici odražava na zadovoljstvo boravkom i doživljaj destinacije, stoga signalizira potrebu pravodobnih prilagodbi prometne infrastrukture i budućeg turističkog razvoja	Anketa turista i jednodnevnih posjetitelja (2025).	**Podaci nisu dostupni**
Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Mjerna jedinica**

Stanovništvo i kvaliteta života	Kretanje broja stanovnika u (posljednjem) desetogodišnjem razdoblju	Promjena broja stanovnika u destinaciji unutar desetogodišnjeg razdoblja	Pokazatelj omogućuje praćenje kretanja broja stanovnika u destinaciji unutar desetogodišnjeg razdoblja	Državni zavod za statistiku – Popis stanovništva, kućanstva i stanova; prirodno kretanje stanovništva; migracije stanovništva; procjena stanovništva na razini jedinice lokalne samouprave https://podaci.dzs.hr/hr/podaci/stanovnistvo/	**2011. godine: 628** **2021. godine: 714** **Pad za 12,05%**
	Iritacija ljetnom gužvom i specifično gužvama na ulicama/javnim površinama (poželjno dodatno odrediti i specifične lokacije za destinaciju uključujući plaže gdje je relevantno)	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika koji su uznemireni gužvom na ulicama/javnim površinama u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na probleme gužvi u destinaciji, nastalih zbog prevelikog broja turističkih kapaciteta, dolazaka i noćenja te jednodnevnih posjetitelja, što u konačnici utječe na kvalitetu života lokalnog stanovništva te zadovoljstvo boravkom i doživljaj destinacije	Anketa lokalnog stanovništva (2025).	**17,65% ispitanih lokalnih stanovnika ispitanika kojima gužva na ulicama/javnim površinama tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem**
	Indeks priuštivosti stana (na razini destinacije)	Omjer medijalne cijene stana/apartmana po m2 u JLS-u i prosječnog godišnjeg prijavljenog	Pokazatelj omogućava lokalnim vlastima i turističkim upravama da procijene koliko turizam utječe na	Pregled tržišta nekretnina Republike Hrvatske 2023,	**22 (Grad Zadar)**

		ostvarenog neto dohotka po zaposlenom	dostupnost stanovanja za lokalno stanovništvo i na društveno-ekonomske uvjete u destinaciji	Ministarstvo prostornoga uređenja, graditeljstva i državne imovine i Ekonomski institut Zagreb, https://mpgi.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/stambeno/Pregled-trzista-nekretnina-2023.pdf	
Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Mjerna jedinica**
Zaposlenost, gospodarstvo i važnost turizma	Raspoloživost dodatne radne snage (stopa nezaposlenosti; broj izdanih radnih dozvola po mjesecima)	Raspoloživa dodatna radna snaga kao broj nezaposlenih u mjesecu s najvećim ostvarenim brojem noćenja turista	Pokazatelj osigurava informacije o potencijalno raspoloživoj dodatnoj radnoj snazi koja uključuje nezaposlene osobe	Hrvatski zavod za zapošljavanje	**Podaci nisu dostupni**

Izvor: obrada autora prema navedenim izvorima i podacima

Na temelju izračunatih pokazatelja prihvatnog kapaciteta Općine Kukljica može se zamijetiti kako postoji određeni pritisak turizma na prostor i lokalno stanovništvo. U destinaciji je relativno povoljna struktura smještajnih kapaciteta, s obzirom da u komercijalnom smještaju prevladava hotelski smještaj (35,34%), a zatim smještaj u domaćinstvu (23,60%), dok nekomercijalni smještaj čini 39,21%. Međutim, relativno je nepovoljan omjer broja kreveta u komercijalnom i nekomercijalnom smještaju u odnosu na lokalno stanovništvo – 465 kreveta u komercijalnom i 283 kreveta u nekomercijalnom smještaju na 100 stanovnika. Pri tome valja istaknuti kako postoji čak 73% smještajnih objekata u domaćinstvu te kućama i stanovima za odmor u odnosu na broj stanova za stalno stanovanje, gotovo trećina. Također, na 100 m^2 građevinskog područja naselja nalazi se 0,36 kreveta u komercijalnom smještaju te kućama i stanovima za odmor. Šire gledajući, stambene jedinice turističke namjene (komercijalni i nekomercijalni kapaciteti) čine 73% u ukupnom broju stambenih jedinica. Sukladno tome, u vršnim danima turističke sezone, po stanovniku Općine prosječno dolazi 1,19 turista.
Navedeni pritisak uviđa i lokalno stanovništvo, jer 38,24% ispitanika negativno percipira apartmanizaciju u destinaciji. Također, samo 38,24% ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na korištenje javnog prostora. Uz navedeno, lokalno stanovništvo veže i probleme u prometu. Naime, za 29,41% ispitanih gužva u prometu tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem. Uz to, za 17,65% ispitanika gužva na ulicama/javnim površinama tijekom turističke sezone također predstavlja veliki problem. Pri tome buka u destinaciji nije problem, jer ona smeta samo za 8,82% ispitanih lokalnih stanovnika. Usprkos svemu, u destinaciji prevladava pozitivno mišljenje o turizmu, jer 91,18% ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju cjelokupnih učinaka turizma na kvalitetu života u destinaciji. Uz to, 73,53% ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na izgled destinacije.
Komunalna infrastruktura također trpi određene pritiske. Najveći pritisak vidljiv je na vodovodnoj infrastrukturi. Primjerice, tijekom vršne sezone potroši se 0,473m^3 vode po noćenju turista, a samo 0,08 m^3 vode po noćenju stanovnika. Ovaj podatak ne čudi je turisti u destinaciji troše prosječno više vode, što je u ovome slučaju još izraženije zbog obilježja Općine Kukljica kao destinacije (kupanje u moru, visoke temperature i sl.). Kod potrošnje električne energije je obrnuto, jer je potrošnja 5,52 KWh električne energije po noćenju turista, dok se čak 10,74 KWh električne energije potroši po noćenju stanovnika. Ovo je uvjetovano pretežitim korištenjem električne energije za grijanje tijekom zimskih mjeseci. Iako neki podaci za izračun pokazatelja resursno atrakcijske osnove izostaju ili nisu cjeloviti, pokazatelji stanja kakvoće mora i zraka u Općini su povoljni. Također, broj djelatnika koji rade na održavanju javnih površina u odnosu na površinu koji pokrivaju je malen, ali je čistoća, sigurnost i estetska privlačnost destinacije vrlo zadovoljavajuća. Tome pridonose ljudski i tehnološki kapaciteti za odvoz otpada u destinaciji. Ipak, lokalno stanovništvo iskazuje određeno nezadovoljstvo, posebice tijekom sezone. Primjerice, za čak 58,82% ispitanih lokalnih stanovnika neprimjereno odloženi otpad tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem. U konačnici, demografski problemi na hrvatskim otocima vidljivi su i ovdje, jer je u Općini Kukljica između dva popisa stanovništva došlo do pada broja stanovnika za 12,05%.

Usprkos velikom broju pokazatelja prihvatnog kapaciteta, većina podataka za njihov izračun je uspješno prikupljena. Međutim, može se uočiti kako određeni podaci kojima bi trebala raspolagati Općina Kukljica kao jedinica lokalne samouprave nisu dostupni. Ti podaci su bitni jer se odnose na prostor, okoliš i prometnu infrastrukturu koji predstavljaju značajnu komponentu prihvatnog kapaciteta destinacije poput Općine Kukljica. Stoga se kroz naredno razdoblje **preporuča uspostava jedinstvene baze za sustavno prikupljanje podataka koji nedostaju**. Dakle, s obzirom da se radi o obveznim pokazateljima prihvatnog kapaciteta destinacije, svi podaci potrebni za njihov izračun moraju biti dostupni.

3.12.4. Izračun prihvatnog kapaciteta Općine Tkon (obvezni pokazatelji)

Općina Tkon svrstana je u III. kategoriju indeksa turističke razvijenosti (ITR) te zakonski nije obvezna izraditi prihvatni kapacitet destinacije. U donjoj tablici prikazani su obvezni pokazatelji prihvatnog kapaciteta.

Tablica 37. Obvezni pokazatelji prihvatnog kapaciteta Općine Tkon

Naziv kategorije	Naziv pokazatelja	Definicija pokazatelja	Opis pokazatelja	Izvor podataka	Mjerna jedinica
Institucionalni i strateški okvir	Stav o turizmu kao faktoru povećanja blagostanja stanovnika	Procjena udjela (%) lokalnih stanovnika s pozitivnom percepcijom cjelokupnih učinaka turizma na kvalitetu života u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na percepciju cjelokupnih učinaka turizma na život u destinaciji, što predstavlja osnovicu za održivo planiranje i upravljanje turizmom	Anketa lokalnog stanovništva (2025).	**89,09 % ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju cjelokupnih učinaka turizma na kvalitetu života u destinaciji**
Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Mjerna jedinica**
smještajni kapaciteti	Omjer broja kreveta u komercijalnom smještaju te kućama i stanovima za odmor u odnosu na 100 stanovnika	Omjer ukupnog broja kreveta u komercijalnom smještaju te kućama i stanovima za odmor koji se ne koriste za kratkoročni najam, u destinaciji/zoni, u odnosu na stotinu stalnih stanovnika	Pokazateljem se procjenjuje intenzitet turizma, odnosno razina objektivnog opterećenja koju turizam u periodu glavne turističke sezone (mjerene mjesecom s najvećim ostvarenim brojem noćenja u godini) stvara po lokalno stanovništvo, ali i na prostor te infrastrukturu	1) eVisitor 2) Državni zavod za statistiku, baza „Gradovi u statistici“ - Procjena stanovništva, stanje na dan 31. prosinca (https://podaci.dzs.hr/media/bz5hplcj/gradovi-u-statistici.xlsx)	**436**
	Omjer broja kreveta u nekomercijalnom smještaju u odnosu na 100 stanovnika	Omjer broja kreveta u nekomercijalnom smještaju (kućama i stanovima za odmor) u destinaciji u odnosu na stotinu stalnih stanovnika	Pokazateljem se procjenjuje intenzitet turizma, odnosno razina objektivnog opterećenja koju turizam u periodu glavne turističke sezone stvara po lokalno stanovništvo, ali i na prostor te infrastrukturu.	1) eVisitor 2) Državni zavod za statistiku, baza „Gradovi u statistici“ - Procjena stanovništva, stanje na dan 31. prosinca (https://podaci.dzs.hr/media/bz5hplcj/gradovi-u-statistici.xlsx)	**210**

	Omjer broja smještajnih objekata u domaćinstvu te kućama i stanovima za odmor u odnosu na broj stanova za stalno stanovanje	Odnos broja smještajnih objekata za iznajmljivanje u domaćinstvu te kuća/stanova za odmor koji se ne koriste za kratkoročni najam prema broju stanova za stalno stanovanje u destinaciji	Pokazatelj pomaže u prepoznavanju problema kada broj kuća i stanova za odmor preraste broj objekata za stalno stanovanje	1) eVisitor 2) Općina Tkon	**0,38**
	Broj kreveta u komercijalnom smještaju te kućama i stanovima za odmor na 100 m2 građevinskog područja naselja	Ukupan broj registriranih stalnih kreveta u komercijalnom smještaju i kućama i stanovima za odmor koji se ne koriste za kratkoročni najam po izgrađenih 100 m2 građevinskog područja naselja	Pokazatelj daje uvid u kojoj mjeri se komercijalna i nekomercijalna turistička aktivnost može odvijati u zonama stanovanja i zonama mješovite namjene, odnosno koliki je pritisak turizma na građevinsko područje	1) eVisitor 2) Općina Tkon	**0,47**
	Struktura smještajnih kapaciteta izražena u postotnim udjelima	Postotni udjeli stalnih kreveta po vrstama komercijalnih smještajnih objekata iz eVisitora (hoteli, kampovi, objekti u domaćinstvu i ostalo) te kuće i stanovi za odmor koji se ne koriste za kratkoročni najam, u ukupnoj brojci raspoloživih stalnih kreveta u destinaciji	Pokazatelj pokazuje stanje strukture ukupnog smještajnog kapaciteta u destinaciji što ustvari ukazuje na stupanj razvijenosti smještajne ponude, ali i tendencije u razvoju turizma na području destinacije	1) eVisitor 2) Općina Tkon	**Objekti u domaćinstvu - 36,24% Nekomercijalni smještaj - 46,79% Kampovi - 13,73% Ostali ugostiteljski objekti za smještaj (apartman, kuća za odmor, odmaralište za djecu) - 2,62% Objekti na OPG-u (seljačkom domaćinstvu) - 0,62%**
Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Mjerna jedinica**

Turistička potražnja	Intenzitet stacionarnog, komercijalnog i nekomercijalnog, turizma kao omjer prosječnog broja turista po stanovniku u vršnim danima turističke sezone	Prosječan dnevni broj turista u komercijalnom i nekomercijalnom smještaju u odnosu na ukupan broj stalnih stanovnika i to u vršnim danima turističke sezone	Pokazateljem se procjenjuje objektivno opterećenje koju stacionarni turizam u periodu glavne turističke sezone stvara po lokalno stanovništvo, ali i prostor te infrastrukturu	1) eVisitor 2) Državni zavod za statistiku, baza „Gradovi u statistici“ - Procjena stanovništva, stanje na dan 31. prosinca (https://podaci.dzs.hr/media/bz5hplcj/gradovi-u-statistici.xlsx)	**2,03**
	Nezadovoljstvo radi gužve na ulicama, trgovima, atrakcijama	Procjena udjela (%) turista koji borave u komercijalnim smještajnim objektima i nekomercijalnom smještaju te jednodnevnih posjetitelja koji su nezadovoljni gužvama na ulicama, trgovima i atrakcijama (javnim prostorima) u mjestu u kojem borave	Pokazateljem se prati udio posjetitelja koje je zasmetala gužva na javnim prostorima u destinaciji i tako negativno utjecala na njihov boravak, odnosno eventualni negativni utjecaji na doživljaj boravka gostiju u destinaciji	Anketa turista i jednodnevnih posjetitelja (2025).	**10,34% ispitanih turista su nezadovoljni gužvama na ulicama, trgovima, atrakcijama**
Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Mjerna jedinica**

Resursno atrakcijska osnova	Koncentracija materijalnih atrakcija na odabranim područjima destinacije/definiranim zonama	Koncentracija materijalnih atrakcija na odabranim područjima destinacije	Veća koncentracija atrakcija doprinosi povećanoj prepoznatljivosti destinacije, no može biti i generator brojnih negativnih eksternalija iskazanih kroz pritisak turista na neko područje, narušavanje kvalitete života lokalnih stanovnika, ali i narušavanje zaštite atrakcija	TZ Općine Tkon	**Broj atrakcija dan je u Tablici 26. Točni podaci o koncentraciji nisu dostupni**
	Koncentracija ugostiteljskih sadržaja na odabranim područjima destinacije/definiranim zonama	Koncentracija ugostiteljskih sadržaja na odabranim područjima destinacije iskazana dnevnim brojem usluženih osoba po sjedalu u vrijeme vršnih dana turističke sezone	Pokazatelj ukazuje na koncentraciju ugostiteljskih sadržaja u destinaciji, što doprinosi povećanoj prepoznatljivosti destinacije, ali i generiranju brojnih negativnih eksternalija iskazanih kroz pritisak turista na neko područje, buku i sanitarne uvjete, narušavanje kvalitete života lokalnih stanovnika, zaštite spomenika kulture, resursne osnove i dr.	Zadarska županija	**Broj ugostiteljskih objekata dan je u Tablici 25. Točni podaci o koncentraciji nisu dostupni**
	Kakvoća voda za kupanje na mjernim stanicama na području destinacije tijekom razdoblja lipanj – rujan u odnosu na ostatak godine (za destinacije za koje je pokazatelj relevantan)	Ocjena kakvoće kopnene, odnosno morske vode za kupanje	Pokazatelj daje informacije o stanju voda/mora za kupanje i rekreaciju unutar vremenskog razdoblja trajanja sezone kupanja na lokacijama uzorkovanja	Zavod za javno zdravstvo Zadarske županije	**Izvrsno-plavo**

	Raspoloživa površina plaže po kupaču u danima vršne turističke sezone (za destinacije za koje je pokazatelj relevantan)	Procjena raspoloživog ukupnog kupališnog prostora u danima vršne turističke sezone po potencijalnom kupaču	Pokazatelj daje informaciju o kupališnim prostorima i plaža koji su nezaobilazan dio kvalitete ponude kupališnih destinacija, stoga je potrebno voditi računa o raspoloživosti plaža i ostalih pogodnih kupališnih prostora	1) Općina Tkon 2) Zadarska županija	**Broj plaža i površina dana je u Tablici 30. Točni podaci o koncentraciji nisu dostupni**
	Kakvoća zraka na mjernim stanicama na području destinacije tijekom razdoblja lipanj – rujan u odnosu na ostatak godine	Ocjena kvalitete zraka koja, odnosno onečišćenosti zraka na području destinacije	Pokazatelj daje informaciju o razini onečišćenosti zraka na području jedinica lokalne (regionalne) samouprave (zone/aglomeracije) u cilju zaštite zdravlja ljudi, održivosti destinacije te informiranja javnosti	1) Općina Tkon 2) Zavod za javno zdravstvo Zadarske županije MZOZT, Godišnje izvješće o praćenju kvalitete zraka na teritoriju Republike Hrvatske: https://www.haop.hr/hr/godisnja-izvjesca-o-pracenju-kvalitete-zraka-na-podrucju-republike-hrvatske/godisnja-izvjesca-o i/ili DHMZ	**Prva (I) kategorija - čist ili neznatno onečišćen zrak**
	Utjecaj turizma na izgled destinacije	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika koji smatraju da turistički razvoj pozitivno utječe na izgled destinacije u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na promjene u izgledu destinacije uslijed turističkog razvoja koje utječu na blagostanje lokalnog stanovništva, ali ukazuje i na atraktivnost destinacije iz perspektive njenih posjetitelja	Anketa lokalnog stanovništva (2025).	**80,00% ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na izgled destinacije**

	Utjecaj turizma na korištenje javnog prostora	Procjenu udjela (%) stalnih stanovnika koji smatraju da turistički razvoj pozitivno utječe na korištenje javnog prostora u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na promjene u korištenju javnog prostora uslijed turističkog razvoja koje mogu utjecati na život lokalnog stanovništva, signalizirajući ujedno na potrebu pravodobnih prilagodbi u upravljanju turističkim razvojem	Anketa lokalnog stanovništva (2025).	**63,64% ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na korištenje javnog prostora**
	Zadovoljstvo ljepotom i uređenošću mjesta (kulturni i prirodni aspekti) kao i glavnih atrakcija	Procjena udjela (%) turista koji borave u komercijalnim smještajnim objektima i nekomercijalnom smještaju te jednodnevnih posjetitelja koji su zadovoljni ljepotom i uređenošću mjesta	Pokazateljem se procjenjuje zadovoljstvo posjetitelja ljepotom i uređenošću mjesta (kulturni i prirodni aspekti) kao i glavnih atrakcija, čime se mjere se i prate učinci aktivnosti na unapređenju turističkog proizvoda destinacije	Anketa turista i jednodnevnih posjetitelja (2025).	**72,41% ispitanih turista je zadovoljno ljepotom mjesta; 56,90% ispitanih turista je zadovoljno uređenošću mjesta; 53,54% ispitanih turista je zadovoljno uređenošću glavnih atrakcija**
Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Mjerna jedinica**
Okoliš	Razina buke u danima vršne turističke sezone u odnosu na ostatak godine u zonama mješovite namjene po danu i noći	Razinu buke u vanjskom prostoru u danima vršne sezone u odnosu na ostatak godine u zonama mješovite namjene koje su od interesa za turizam	Pokazatelj prati razinu buke u vanjskom prostoru i čini podlogu pri izradi akcijskih planova, učinkovitije prostorno planiranje, planiranje zaštite postojećih prostora od izvora buke te provedbu akustičkog planiranja, kao i ocjenjivanja izloženosti stanovništva prekomjernim razinama buke	Općina Tkon	**Podaci nisu dostupni**

	Iritacija razinom buke u vrijeme turističke sezone	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika uznemirenih bukom tijekom turističke sezone u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj mjeri buku i ukazuje na razinu iritacije koja može negativno utjecati na blagostanje lokalnog stanovništva, stoga signalizira potrebu pravodobnih prilagodbi u upravljanju turističkim razvojem	Anketa lokalnog stanovništva (2025).	**Za 7,27% ispitanih lokalnih stanovnika buka tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem**
	Utjecaj buke na kvalitetu boravka	Procjena udjela (%) turista koji borave u komercijalnim smještajnim objektima i nekomercijalnom smještaju te jednodnevnih posjetitelja koji su nezadovoljni utjecajem buke na kvalitetu boravka u mjestu	Pokazatelj mjeri buku i ukazuje na razinu iritacije koja može negativno utjecati na zadovoljstvo boravkom i doživljaj destinacije, stoga signalizira potrebu pravodobnih prilagodbi u upravljanju turističkim razvojem	Anketa turista i jednodnevnih posjetitelja (2025).	**13,79% ispitanih turista je nezadovoljno bukom tijekom boravka u destinaciji**
Prostor	Udio stambenih jedinica turističke namjene (komercijalni i nekomercijalni kapaciteti) u ukupnom broju stambenih jedinica	Udio kuća i stanova za odmor u ukupnom broju stambenih objekata u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na razinu korištenja nekretnina u funkciji kuća i stanova za odmor, te moguće probleme kada njihov broj preraste broj objekata za stalno stanovanje	1) eVisitor 2) Općina Tkon	**73**
	Maksimalni potencijal izgradnje na neizgrađenim i izgrađenim dijelovima građevinskog područja naselja mješovite namjene	Najveći mogući broj stambenih jedinica koji se može ostvariti na području građevinskih područja naselja	Pokazatelj ukazuje na najveći mogući broj stambenih jedinica koji se može ostvariti na području građevinskog područja destinacije, uključujući gradnju na neizgrađenim dijelovima te rekonstrukciju i prenamjenu	Općina Tkon	**Podaci nisu dostupni**

	Mogućnosti nove stambene izgradnje na neizgrađenim površinama mješovite namjene građevinskog područja naselja	Najveći mogući broj stambenih jedinica koji se može ostvariti na području neizgrađenih dijelova građevinskih područja naselja	Pokazatelj ukazuje na najveći mogući broj stambenih jedinica koji se može ostvariti na području planiranih neizgrađenih građevinskih područja destinacije, a temeljem uvjeta koji su propisani u prostornim planovima	Općina Tkon	**Podaci nisu dostupni**
	Utjecaj pretvaranja stanova u turističke apartmane na kvalitetu života u destinaciji	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika s negativnom percepcijom apartmanizacije u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj pokazuje razinu pretvaranja stanova u turističke apartmane, što utječe na kvalitetu života lokalnog stanovništva kroz ekonomske nejednakosti, nepristupačnost stanovanja za lokalno stanovništvo, gentrifikaciju i gubitak kulturnog identiteta	Anketa lokalnog stanovništva (2025).	**20,00% ispitanih lokalnih stanovnika negativno percipira apartmanizaciju u destinaciji**
Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Mjerna jedinica**
Komunalna infrastruktura	Vršno opterećenje i udio objekata u lancu turizma (hoteli, komercijalni i nekomercijalni smještaj, ugostiteljski objekti i sl. u vršnom opterećenju) – voda	Omjer ukupne količine vode po turističkom noćenju u odnosu na potrošnju vode stalnog stanovništva destinacije	Pokazatelj daje informaciju o potrošnji vode u turizmu i destinaciji, jer su vodni resursi važan čimbenik kvalitete života lokalnog stanovništva i turizma te planiranja budućeg turističkog razvoja destinacije	Vodovod doo Zadar	**0,31 m3 noćenju turista** **0,19 m3 po noćenju stanovnika** **Omjer potrošnje vode po noćenju turista i stanovnika: 166,45**
	Vršno opterećenje i udio objekata u lancu turizma (hoteli, komercijalni i nekomercijalni smještaj, ugostiteljski objekti i sl. u vršnom opterećenju) – električna energija	Omjer ukupne količine električne energije po turističkom noćenju u odnosu na potrošnju električne energije stalnog stanovništva destinacije	Pokazatelj daje informaciju o potrošnji električne energije u turizmu i destinaciji, jer je opskrba električnom energijom važan čimbenik kvalitete života lokalnog stanovništva i turizma te planiranja budućeg turističkog razvoja destinacije	HEP, ODS Zadar	**2,86 KWh po noćenju turista** **17,09 KWh po noćenju stanovnika** **Omjer potrošnje električne energije po noćenju turista i stanovnika: 16,75**

	Broj djelatnika na održavanju javnih površina u odnosu na m2 javnih površina koje se održavaju	Broj zaposlenih radnika na održavanju javnih površina u odnosu na ukupnu površinu (m^2) javnih površina u destinaciji	Pokazatelj prati broj zaposlenih radnika na održavanju javnih površina u odnosu na ukupnu površinu (m^2), što je jedna od pretpostavki za održavanje čistoće, sigurnosti i estetske privlačnosti destinacije	Općina Tkon	**7 djelatnika**
	Kapaciteti (ljudski i tehnološki) za odvoz otpada	Broj zaposlenih radnika i tehnološki kapacitet za odvoz otpada u destinaciji	Pokazatelj mjeri kapacitet radne snage i tehničkih resursa za održiv i efikasan odvoz otpada, odnosno za očuvanje čistoće, sigurnosti i zdravlja destinacije	Općina Tkon	**2 djelatnika** **2 kamiona za odvoz otpada**
	Iritacija neprimjereno odloženim otpadom tijekom turističke sezone	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika koji su uznemireni neprimjerenim odlaganjem otpada tijekom turističke sezone u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj ukazuje ne probleme s gospodarenjem otpadom, posebice što turizam stvara znatne količine otpada zbog čega može doći do vizualne degradacije prostora, problema u adekvatnom zbrinjavanju otpada i rizika po ljudsko zdravlje	Anketa lokalnog stanovništva (2025).	**40,00% ispitanih lokalnih stanovnika kojima neprimjereno odloženi otpad tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem**
Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Mjerna jedinica**
Prometna infrastruktura	Procjena (ekspertna) kapaciteta prometne infrastrukture u odnosu na volumen prometa na odabranim pravcima/točkama u danima vršne turističke sezone	Opterećenje glavne cestovne mreže u destinaciji/zoni i opterećenje pristupnih cesta prema destinaciji (državne, županijske, lokalne i nerazvrstane) važnih za turističke tokove	Pokazatelj ukazuje na prometno opterećenje na glavnoj cestovnoj mreži u destinaciji i prometno opterećenje pristupnih cesta prema destinaciji, koje je potrebno uzeti u obzir prilikom planiranja prometne infrastrukture i budućeg turističkog razvoja destinacije	Općina Tkon	**Podaci nisu dostupni**

	Procjena kapaciteta i iskorištenosti parkirališta u razdoblju vršne turističke sezone	Odnos kapacitetne ponude parkirališne infrastrukture prema prometnoj potražnji za parkiranjem	Pokazatelj pokazuje usklađenost prometne ponude i potražnje na odabranim parkiralištima važnim za turističke tokove u danima vršne turističke sezone, koju je potrebno uzeti u obzir prilikom planiranja parkirališnih prostora i budućeg turističkog razvoja destinacije	Općina Tkon	**Podaci nisu dostupni**
	Iritacija gužvom u prometu tijekom turističke sezone	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika uznemirenih gužvom u prometu tijekom turističke sezone u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na pritisak turizma na prometnu infrastrukturu i nastajanje gužve, što može negativno utjecati na kvalitetu života u destinaciji	Anketa lokalnog stanovništva (2025).	**38,18% ispitanih lokalnih stanovnika kojima gužva u prometu tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem**
	Zadovoljstvo prometom u mjestu	Procjena udjela (%) turista koji borave u komercijalnim smještajnim objektima i nekomercijalnom smještaju te jednodnevnih posjetitelja koji su zadovoljni prometom u destinaciji	Pokazatelj mjeri zadovoljstvo prometom u destinaciji, što se u konačnici odražava na zadovoljstvo boravkom i doživljaj destinacije, stoga signalizira potrebu pravodobnih prilagodbi prometne infrastrukture i budućeg turističkog razvoja	Anketa turista i jednodnevnih posjetitelja (2025).	**39,66% ispitanih turista je zadovoljno prometom u destinaciji (protočnost prometa, parkirališta)**
Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Mjerna jedinica**
Stanovništvo i kvaliteta života	Kretanje broja stanovnika u (posljednjem) desetogodišnjem razdoblju	Promjena broja stanovnika u destinaciji unutar desetogodišnjeg razdoblja	Pokazatelj omogućuje praćenje kretanja broja stanovnika u destinaciji unutar desetogodišnjeg razdoblja	Državni zavod za statistiku – Popis stanovništva, kućanstva i stanova; prirodno kretanje stanovništva; migracije stanovništva; procjena stanovništva na razini jedinice lokalne samouprave	**2011. godine: 763** **2021. godine: 748** **Pad za 1,96%**

				https://podaci.dzs.hr/hr/podaci/stanovnistvo/	
	Iritacija ljetnom gužvom i specifično gužvama na ulicama/javnim površinama (poželjno dodatno odrediti i specifične lokacije za destinaciju uključujući plaže gdje je relevantno)	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika koji su uznemireni gužvom na ulicama/javnim površinama u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na probleme gužvi u destinaciji, nastalih zbog prevelikog broja turističkih kapaciteta, dolazaka i noćenja te jednodnevnih posjetitelja, što u konačnici utječe na kvalitetu života lokalnog stanovništva te zadovoljstvo boravkom i doživljaj destinacije	Anketa lokalnog stanovništva (2025).	**23,64% ispitanih lokalnih stanovnika ispitanika kojima gužva na ulicama/javnim površinama tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem**
	Indeks priuštivosti stana (na razini destinacije)	Omjer medijalne cijene stana/apartmana po m2 u JLS-u i prosječnog godišnjeg prijavljenog ostvarenog neto dohotka po zaposlenom	Pokazatelj omogućava lokalnim vlastima i turističkim upravama da procijene koliko turizam utječe na dostupnost stanovanja za lokalno stanovništvo i na društveno-ekonomske uvjete u destinaciji	Pregled tržišta nekretnina Republike Hrvatske 2023, Ministarstvo prostornoga uređenja, graditeljstva i državne imovine i Ekonomski institut Zagreb, https://mpgi.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/stambeno/Pregled-trzista-nekretnina-2023.pdf	**22 (Grad Zadar)**
Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Mjerna jedinica**

Zaposlenost, gospodarstvo i važnost turizma	Raspoloživost dodatne radne snage (stopa nezaposlenosti; broj izdanih radnih dozvola po mjesecima)	Raspoloživa dodatna radna snaga kao broj nezaposlenih u mjesecu s najvećim ostvarenim brojem noćenja turista	Pokazatelj osigurava informacije o potencijalno raspoloživoj dodatnoj radnoj snazi koja uključuje nezaposlene osobe	Hrvatski zavod za zapošljavanje	**Podaci nisu dostupni**

Izvor: obrada autora prema navedenim izvorima i podacima

Na temelju izračunatih pokazatelja prihvatnog kapaciteta Općine Tkon može se zamijetiti kako postoji određeni pritisak turizma na prostor i lokalno stanovništvo. U destinaciji je relativno nepovoljna struktura smještajnih kapaciteta, s obzirom da u komercijalnom smještaju prevladava smještaj u domaćinstvu (36,24%), dok nekomercijalni smještaj čini 46,79%. Sukladno tome, relativno je nepovoljan omjer broja kreveta u komercijalnom i nekomercijalnom smještaju u odnosu na lokalno stanovništvo – 436 kreveta u komercijalnom i 210 kreveta u nekomercijalnom smještaju na 100 stanovnika. Ovaj podataka valja uzeti s oprezom, jer u nekomercijalni smještaj spadaju kuće i stanovi stanovnika Općine. Pri tome valja istaknuti kako je smještajnih objekata u domaćinstvu te kućama i stanovima 38% u odnosu na broj stanova za stalno stanovanje, dakle više nego trećina. I ovdje je potrebno napomenuti da smještajne jedinice za iznajmljivanje i smještajne jedinice za stanovanje mogu biti isti objekti. Također, na 100 m^2 građevinskog područja naselja nalazi se 0,47 kreveta u komercijalnom smještaju te kućama i stanovima za odmor. Šire gledajući, stambene jedinice turističke namjene (komercijalni i nekomercijalni kapaciteti) čine 73% u ukupnom broju stambenih jedinica. Sukladno tome, u vršnim danima turističke sezone, po stanovniku Općine prosječno dolazi 2,03 turista.
Navedeni pritisak ne uviđa i lokalno stanovništvo, jer samo 20,00% ispitanika negativno percipira apartmanizaciju u destinaciji. Također, čak 63,64% ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na korištenje javnog prostora. Uz navedeno, lokalno stanovništvo veže i probleme u prometu. Međutim, za samo 38,18% ispitanih gužva u prometu tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem, dok je za 23,64% ispitanika gužva na ulicama/javnim površinama tijekom turističke sezone veliki problem. Ni buka u destinaciji nije problem, jer ona smeta samo za 7,27% ispitanih lokalnih stanovnika. Sukladno ovim nalazima, u destinaciji prevladava pozitivno mišljenje o turizmu, jer 89,09% ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju cjelokupnih učinaka turizma na kvalitetu života u destinaciji. Uz to, 80,00 % ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na izgled destinacije. Što se tiče turista, oni su također zadovoljni, posebice s ljepotom mjesta (72,41%), uređenošću mjesta (56,90%) i uređenošću glavnih atrakcija (53,54%). Također, za ispitane turiste gužva nije problem (samo 10,34% ispitanika je nezadovoljno gužvom), prometom u destinaciji je zadovoljavajući (za njih 39,66%), a ni buka nije problem (samo 13,79% ispitanih turista je nezadovoljno bukom).
Komunalna infrastruktura ipak trpi određene pritiske. Pritisak je vidljiv je na vodovodnoj infrastrukturi. Primjerice, tijekom vršne sezone potroši se 0,31 m^3 vode po noćenju turista, a samo 0,19 m^3 vode po noćenju stanovnika. Ovaj podatak ne čudi je turisti u destinaciji troše prosječno više vode, što je u ovome slučaju još izraženije zbog obilježja Općine Tkon kao destinacije (kupanje u moru, visoke temperature i sl.). Podatci za električnu energiju također pokazuju određeno opterećenje tijekom vršnog dijela sezone, iako je potrošnja po stanovniku veća nego ona po turistu. Uzrok tome može se pronaći u korištenju električne energije kao energenta za grijanje tijekom zimskih mjeseci. Iako neki podaci za izračun pokazatelja resursno atrakcijske osnove izostaju ili nisu cjeloviti, pokazatelji stanja kakvoće mora i zraka u Općini su povoljni. Također, broj djelatnika koji rade na održavanju javnih površina u odnosu na površinu koji pokrivaju je malen, ali je čistoća, sigurnost i estetska privlačnost destinacije vrlo zadovoljavajuća. Tome pridonose

ljudski i tehnološki kapaciteti za odvoz otpada u destinaciji. Ipak, lokalno stanovništvo iskazuje određeno nezadovoljstvo, posebice tijekom sezone. Primjerice, za 40,00% ispitanih lokalnih stanovnika neprimjereno odloženi otpad tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem. U konačnici, demografski problemi na hrvatskim otocima vidljivi su i ovdje, jer je u Općini Tkon između dva popisa stanovništva došlo do pada broja stanovnika za 1,96%.

Usprkos velikom broju pokazatelja prihvatnog kapaciteta, većina podataka za njihov izračun je uspješno prikupljena. Međutim, može se uočiti kako određeni podaci kojima bi trebala raspolagati Općina Tkon kao jedinica lokalne samouprave nisu dostupni. Ti podaci su bitni jer se odnose na prostor, okoliš i prometnu infrastrukturu koji predstavljaju značajnu komponentu prihvatnog kapaciteta destinacije poput Općine Kali. Stoga se kroz naredno razdoblje **preporuča uspostava jedinstvene baze za sustavno prikupljanje podataka koji nedostaju**. Dakle, s obzirom da se radi o obveznim pokazateljima prihvatnog kapaciteta destinacije, svi podaci potrebni za njihov izračun moraju biti dostupni.

3.12.5. Izračun prihvatnog kapaciteta integrirane turističke destinacije (dodatni pokazatelji)

Općina Preko svrstana je u II. kategoriju indeksa turističke razvijenosti (ITR) te je zakonski obvezna izraditi prihvatni kapacitet destinacije temelje izračuna dodatnih pokazatelja. Druge općine to nisu dužne učiniti. Međutim, zbog nedostataka podatka, dodatni pokazatelji nisu izračunati za niti jednu od općina. Stoga su u donjoj tablici samo prikazani dodatni pokazatelji prihvatnog kapaciteta s potrebnim pojašnjenjima na razini integrirane turističke destinacije.

Tablica 38. Dodatni pokazatelji prihvatnog kapaciteta integrirane turističke destinacije

Naziv kategorije	Naziv pokazatelja	Definicija pokazatelja	Opis pokazatelja	Izvor podataka	Mjerna jedinica
Institucionalni i strateški okvir	Stav o smjeru razvoja gospodarstva	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika koji smatraju da je usmjerenost na turizam poželjan pravac daljnjeg gospodarskog razvoja destinacije u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj ukazuje u kojoj mjeri je turizam važan čimbenik gospodarstva i koliko utječe na blagostanje lokalnog stanovništva	Anketa lokalnog stanovništva	**Udio (%) ispitanika koji smatraju da je usmjerenost na turizam poželjan pravac daljnjeg gospodarskog razvoja destinacije**
	Stav o smjeru razvoja turizma	Procjena poželjnog smjera daljnjeg razvoja turizma u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na pozitivne i negativne učinka turizma u destinaciji te planiranje budućeg turističkog razvoja u skladu s preferencijama i potrebama lokalne zajednice, njihovom blagostanju i održivosti turizma u destinaciji	Anketa lokalnog stanovništva	**Udio (%) stanovnika koji smatraju da je određeni smjer daljnjeg razvoja turizma visoki prioritet**
Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Mjerna jedinica**

Turistička potražnja	Intenzitet jednodnevnog turizma kao prosječan broj jednodnevnih posjetitelja po m2 izgrađene površine naselja, odnosno središnje/najvažnije turističke zone ukoliko je jedinica lokalne/regionalne samouprave zonirana, u vršnim danima turističke sezone	Prosječan broj jednodnevnih posjetitelja po m2 izgrađene površine naselja, odnosno središnje/najvažnije turističke zone ukoliko je jedinica lokalne/regionalne samouprave zonirana u više zona, u vršnim danima turističke sezone	Pokazateljem se mjeri intenzitet jednodnevnog turizma (putnici na kruzerima, tranzitni gosti, posjetitelji koji u destinaciju dolaze zbog nekih specifičnih razloga kao što su boravak na plaži, sudjelovanje u događanjima i zabavnim sadržajima i dr.) uz turističke dolaske stvaraju dodatan izvor pritiska na sve destinacijske resurse i javnu turističku infrastrukturu	TZ Općine	**Prosječan broj jednodnevnih posjetitelja po m2 izgrađene površine naselja**
	Zadovoljstvo turista kvalitetom smještaja	Procjena udjela (%) turista koji borave u komercijalnim smještajnim objektima koji su zadovoljni kvalitetom smještaja	Pokazatelj mjeri kvalitetu smještaja u destinaciji, kao jednim od važnih elemenata ukupnog turističkog proizvoda destinacije	Anketa turista u komercijalnim smještajnim objektima	**Udio (%) zadovoljnih turista**
	Nedostajući i neprimjereni sadržaji	Procjena udjela (%) turista koji borave u komercijalnim smještajnim objektima, nekomercijalnom smještaju i jednodnevnih posjetitelja koji smatraju da destinaciji nedostaju određeni sadržaji i/ili su neprimjereni	Pokazatelj omogućuje praćenje zadovoljstva posjetitelja kvalitetom, raznovrsnošću i bogatstvom turističkih proizvoda destinacije, kao dijela turističke ponude koja kroz potrošnju stvara nova radna mjesta i generira prihode u destinaciji	Anketa turista i jednodnevnih posjetitelja	**Udio (%) turista koji smatraju da destinaciji nedostaju određeni sadržaji i/ili su neprimjereni**

Naziv kategorije	Naziv pokazatelja	Definicija pokazatelja	Opis pokazatelja	Izvor podataka	Mjerna jedinica
Resursno atrakcijska osnova	Koncentracija događanja i večernjih zabavnih sadržaja na odabranim područjima destinacije/definiranim zonama	Ekspertna ocjena koncentracije događanja i večernjih zabavnih sadržaja na odabranim područjima destinacije/definiranim zonama iz perspektive utjecaja na kvalitetu života lokalnih stanovnika i boravka turista	Pokazateljem se mjeri koncentracija događanja i večernji zabavni sadržaji koji su važan aspekt ukupne turističke ponude destinacije, ali i potencijalni generator brojnih negativnih eksternalija i narušavanja kvalitete života lokalnih stanovnika te kvalitete boravka turista	TZ Općine	**Visoka, srednja i niska razina koncentracije**
	Oštećenja/degradacija baštine uslijed turističke aktivnosti	Ekspertna ocjena oštećenja/ degradacije baštine na područjima destinacije/definiranim zonama nastalih kao posljedica turističke aktivnosti	Pokazatelj ukazuje na fizička oštećenja prirodne ili kulturne baštine nastala zbog kontinuiranog i intenzivnog korištenja i valorizacije	Općina	**Razina oštećenja (visoka, srednja, nema oštećenja)**
	Turizam kao razlog istiskivanja sadržaja važnih stanovnicima	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika koji smatraju da su uslijed turističkog razvoja javni sadržaji za lokalno stanovništvo postali manje dostupni, u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj mjeri zadovoljstvo stanovnika javnim sadržajima koji su se uslijed turističkog razvoja intenzivnije prilagodili turističkim sadržajima koji često istiskuju javne sadržaje potrebne lokalnom stanovništvu	Anketa lokalnog stanovništva	**Udio (%) ispitanika koji smatraju da su uslijed turističkog razvoja javni sadržaji za lokalno stanovništvo postali manje dostupni**

	Zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja događanjima i manifestacijama	Procjena udjela (%) turista koji borave u komercijalnim i nekomercijalnim smještajnim objektima i jednodnevnih posjetitelja koji su zadovoljni događanjima i manifestacijama u destinaciji	Pokazatelj omogućuje praćenje zadovoljstva posjetitelja kvalitetom, raznovrsnošću i bogatstvom događanjima i manifestacijama, kao dijela turističke ponude koja kroz potrošnju stvara nova radna mjesta i generira prihode u destinaciji	Anketa turista i jednodnevnih posjetitelja	**Udio (%) zadovoljnih turista i jednodnevnih posjetitelja**
Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Mjerna jedinica**
Okoliš	Kvaliteta zraka na lokalnoj(im) mjernoj(im) stanici(ama) u danima vršne turističke sezone u odnosu na ostatak godine	Broj dana s Europskim indeksom kvalitete zraka loše, vrlo loše i izuzetno loše kvalitete, odnosno I ili II kategorija prema Zakonu o zaštiti zraka.	Pokazatelj pokazuje kvalitetu zraka u destinaciji koja je jedan od pokazatelja kvalitete okoliša u destinaciji čije je svrha planiranje i primjena mjere za smanjenje utjecaja onečišćenja zraka na stanovnike i turiste	MZOZT– Portal kvaliteta zraka u Republici Hrvatskoj (HAOP) → Ministarstvo zaštite okoliša i zelene tranzicije	**Razina indeksa (na osnovi koncentracija u µg/m3)**
	Kvaliteta vode u lukama	Prostorna i vremenska raspodjela onečišćenja u pomorskim lukama	Pokazatelj omogućuje praćenje ekološkog stanja, odnosno kvalitete vode u lukama s ciljem zaštite zdravlja ljudi i okoliša	Institut za oceanografiju i ribarstvo Split: ODMS postaje monitoringa, informacijski sustav MORE, baza pokazatelja, IOR GeoPortal	**Koncentracije i prisutnost opasnih tvari te otpada u vodnom okolišu**

Naziv kategorije	Naziv pokazatelja	Definicija pokazatelja	Opis pokazatelja	Izvor podataka	Mjerna jedinica
Prostor	Potencijal povećanja građevinskih područja	Površina mogućeg povećanja građevinskih područja	Pokazatelj ukazuje na dodatne mogućnosti proširenja građevinskih područja, ovisno o namjeni, pri čemu je potrebno razmatrati površine građevinskih područja po namjenama (npr. ugostiteljsko-turistička, sportsko-rekreacijska područja, tematski parkovi i sl.)	1) Općina 2) Zavod za prostorno planiranje Zadarske županije	**m2, ha**
	Mogućnost stambene izgradnje kroz rekonstrukciju i prenamjenu postojećih građevina	Najveći mogući broj stambenih jedinica koji se može ostvariti na području izgrađenih dijelova građevinskih područja	Pokazatelj ukazuje na najveći mogući broj stambenih jedinica koji se može ostvariti na području izgrađenih dijelova građevinskih područja, pri čemu se uzima u obzir mogućnost rekonstrukcije i prenamjene postojećih građevina sukladno uvjetima iz prostornih planova	1) Općina 2) Zavod za prostorno planiranje Zadarske županije	**Broj stambenih jedinica**

	Potencijal izgradnje u neizgrađenim građevinskim područjima ugostiteljsko-turističke namjene	Najveći mogući broj ležajeva u neizgrađenim građevinskim područjima ugostiteljsko-turističke namjene	Pokazatelj ukazuje na najveći mogući broj ležajeva koji se može ostvariti u neizgrađenim građevinskim područjima ugostiteljsko-turističke namjene	1) Općina 2) Zavod za prostorno planiranje Zadarske županije	**Broj ležajeva**
	Mogućnosti proširivanja plažnog prostora (za destinacije za koje je pokazatelj relevantan)	Površina i/ili duljina obalne linije na kojoj je moguće realizirati dodatne plažne prostore	Pokazatelj ukazuje na dodatne mogućnosti povećanja plažnih kapaciteta, a u odnosu na zauzetost obalnog prostora postojećim i planiranim sadržajima te na reljefne i prostorne karakteristike	1) Općina 2) Zadarska županija 3) Zavod za prostorno planiranje Zadarske županije	**km, m2, površina plažnog prostora po kupaču**
	Veličina i struktura kapaciteta (vezovi) u nautici	Broj vezova u lukama nautičkog turizma i drugim objektima za pružanje usluga veza i smještaja plovnih objekata te lukama otvorenim za javni promet namijenjenim za nautički turizam na području destinacije	Pokazateljem se procjenjuje veličina prihvatnog kapaciteta destinacije za nautički turizam	1) Općina 2) Zadarska županija 3) Zavod za prostorno planiranje Zadarske županije	**Broj vezova**
	Potencijalno povećanje kapaciteta u nautičkom turizmu	Broj planiranih, a nerealiziranih vezova u lukama nautičkog turizma i drugim objektima za pružanje usluga veza i smještaja plovnih objekata te lukama otvorenim za javni promet namijenjenim za nautički turizam na području destinacije	Procjena povećanja veličine prihvatnog kapaciteta destinacije za nautički turizam	1) Općina 2) Zadarska županija 3) Zavod za prostorno planiranje Zadarske županije	**Broj vezova**

	Percepcija stanovnika o postojećem stanju izgrađenosti prostora	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika koji smatraju da je turizam uzrokovao negativne promjene u prostoru u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na pozitivne i negativne učinke turizma, jer intenzivan turistički razvoj uzrokuje značajne pozitivne prostorne promjene (npr. uređenije mjesto) i one negativne (npr. preizgrađenost prostora)	Anketa lokalnog stanovništva	**Udio (%) ispitanika koji smatraju da je turizam uzrokovao negativne promjene u prostoru**
Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Mjerna jedinica**
Komunalna infrastruktura	Vršno opterećenje vodovodne mreže (Udio ukupne potrošnje vode u odnosu na raspoloživi kapacitet u danima vršne turističke sezone)	Ocjena razine opterećenja vodovodne mreže u razdoblju vršne turističke sezone	Pokazatelj ukazuje na opterećenje vodovodne mreže, jer dostupnost vode može biti ograničavajući čimbenik razvoja turizma, ali i zadovoljstva kvalitetom života lokalnog stanovništva i zadovoljstva turista destinacijom	Vodovod doo Zadar	**Udio (%)**

	Udio ukupne dnevne proizvodnje mješovitog komunalnog otpada (u kućanstvima i kolektivnim turističkim smještajnim kapacitetima) u odnosu na kapacitet prihvata i odvoza otpada u vršnim danima turističke sezone	Udio opterećenja kapaciteta prihvata i odvoza mješovitog komunalnog otpada s mješovitim komunalnim otpadom iz kućanstava i kolektivnih turističkih smještajnih objekata u razdoblju vršne turističke sezone	Pokazateljem se prati ostvarenje razdvajanja veze između proizvodnje otpada u turizmu i gospodarskog rasta te uspješnost sprečavanja nastanka otpada u destinaciji, ali ujedno i na okolišni aspekt rizika u turističkim destinacijama gdje nedovoljno adekvatna infrastruktura gospodarenja otpadom u kombinaciji sa povećanom turističkom aktivnosti može ugroziti konkurentnost turističke destinacije.	Čistoća doo Zadar	**Udio (%) (zasebno za kapacitet odlagališta, zasebno za odvoz)**
	Iritacija neugodnim mirisima (iz kontejnera, kanalizacije, ventilacije) tijekom turističke sezone	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika koji su uznemireni neugodnim mirisima (iz kontejnera, kanalizacije, ventilacije) tijekom turističke sezone u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na zadovoljstvo lokalnog stanovništva kvalitetom života u destinaciji, odnosno na kvalitetu zbrinjavanja otpada, otpadnih voda i dr., jer navedeno može dovesti do degradacije iskustva posjetitelja i rizika po ljudsko zdravlje	Anketa lokalnog stanovništva	**Udio (%) ispitanika kojima neugodni mirisi (iz kontejnera, kanalizacije, ventilacije) tijekom turističke sezone predstavljaju veliki problem**

Prometna infrastruktura	Iritacija pronalaženjem parkirnog mjesta tijekom turističke sezone	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika koji su uznemireni nemogućnošću pronalaska slobodnog parkirnog mjesta tijekom turističke sezone u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj mjeri zadovoljstvo prometom u mirovanju u destinaciji, jer turizam stvara izniman pritisak na prometnu infrastrukturu, doprinosi nastajanju gužve i smanjuje dostupnost slobodnih parkirališnih mjesta što može negativno utjecati na kvalitetu života u destinaciji	Anketa lokalnog stanovništva	**Udio (%) ispitanika kojima nedostatnost parkirnih mjesta tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem**
Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Mjerna jedinica**
Stanovništvo i kvaliteta života	Percepcija utjecaja turizma na rast troškova života	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika koji smatraju da turizam znatno povećava pojedine stavke troškova života u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na zadovoljstvo lokalnog stanovništva kvalitetom života u destinaciji, odnosno ukazuje na blagostanje lokalnog stanovništva, jer turizam uzrokuje rast cijena nekretnina i povećanje drugih troškova života što može narušiti životni standard lokalnog stanovništva	Anketa lokalnog stanovništva	**Udio (%) ispitanika koji smatraju da turizam znatno povećava cijene**

	Zadovoljstvo dostupnošću odabranih javnih sadržaja	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika koji su zadovoljni dostupnošću odabranih javnih sadržaja u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj mjeri zadovoljstvo stanovnika javnim sadržajima koji su se uslijed turističkog razvoja intenzivnije prilagodili turističkim sadržajima koji često istiskuju javne sadržaje potrebne lokalnom stanovništvu	Anketa lokalnog stanovništva	**Udio (%) ispitanika koji su zadovoljni dostupnošću javnih sadržaja**
	Preseljenje stanovnika unutar destinacije uslijed iritacija uzrokovanih turizmom	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika koji su se preselili unutar destinacije uslijed iritacija uzrokovanih turizmom (buka, gužva i slično zbog turista, prodaja nekretnina ili najam nekretnina turistima, povećani troškovi života zbog turizma)u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj mjeri kretanje stanovnika i preseljenje nastalo uslijed turističkog razvoja, jer turizam stvara pritisak na stanovništvo koje živi na području glavnih atrakcija u destinaciji pri čemu može doći do negativnih posljedica poput gentrifikacije	Anketa lokalnog stanovništva	**Udio (%) stanovnika koji su se preselili**
	Nezadovoljstvo s raspoloživosti stambenog prostora po prihvatljivoj cijeni uzrokovane turizmom	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika koji su nezadovoljni s raspoloživosti stambenog prostora po prihvatljivoj cijeni u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na zadovoljstvo lokalnog stanovništva kvalitetom života u destinaciji, odnosno ukazuje na blagostanje lokalnog stanovništva, jer turizam uzrokuje rast cijena nekretnina i povećanje najma stanova što može narušiti životni standard lokalnog stanovništva	Anketa lokalnog stanovništva	**Udio (%) ispitanika koji su nezadovoljni mogućnostima pronalaska odgovarajućeg stambenog prostora po prihvatljivoj cijeni**

Naziv kategorije	Naziv pokazatelja	Definicija pokazatelja	Opis pokazatelja	Izvor podataka	Mjerna jedinica
Zaposlenost, gospodarstvo i važnost turizma	Udio turizma u gospodarskoj strukturi destinacije	Udio (%) novostvorene vrijednosti obveznika poreza na dobit u NKD 2007 području I Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane u ukupno ostvarenosti gospodarskih subjekata u destinaciji	Pokazateljem se iskazuje stupanj uravnoteženja važnosti pojedinih djelatnosti odnosno ukazuje na moguće opasnosti koje proizlaze iz ovisnosti gospodarstva destinacija o jednoj gospodarskoj aktivnosti	FINA – Registar godišnjih financijskih izvještaja poduzetnika - obveznika poreza na dobit	**Udio (%) novostvorene vrijednost obveznika poreza na dobit u NKD 2007 u nekoj djelatnosti u ukupno ostvarenoj novostvorenoj vrijednosti destinacije**
	Ovisnost stanovnika grada/mjesta o prihodima od turizma kao udio stanovnika za koje je turizam glavni i dodatni izvor prihoda u ukupnom broju stanovnika	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika starijih od 18 godina kojima je turizam glavni ili dodatni izvor prihoda u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na ovisnost stanovnika destinacije o prihodima od turizma, a time i na moguće opasnosti kvalitete života lokalnih stanovnika koje proizlaze iz ovisnosti raspoloživog dohotka o jednoj gospodarskoj aktivnosti	Anketa lokalnog stanovništva	**Udio (%)**

Izvor: obrada autora prema navedenim izvorima i podacima

Dakle, zbog nedostatka podataka dodatni pokazatelji prihvatnog kapaciteta nisu izračunati za razmatrane općine. Razlog tome je nedostatak sekundarnih podataka kojima relevantne institucije, organizacije i nadležne službe ne raspolažu. Naime, ovdje se radi o vrlo specifičnim podatcima koje bi trebale voditi navedeni subjekti, no kako se ovakva metodologija prvi puta primjenjuje i do sada nije bila poznata, ne čudi da potrebnih podataka nema. Ujedno, do sada nije postojala ni zakonska obveza za njihovim prikupljanjem. Što se tiče podataka prikupljenih primarnim istraživanjem, Ministarstvo turizma i sporta je mijenjalo i prilagođavalo istraživački instrument (anketu), a u trenutku kada je provedeno istraživanje nad lokalnim stanovništvom i turistima, pitanja obuhvaćena dodatnim pokazateljima nisu bila uključena u anketu. Iz toga razloga se pripadajući pokazatelji nisu ni mogli izračunati. Sukladno tome, kroz naredno razdoblje **preporuča se sustavno prikupljanje podataka za izračun dodatnih pokazatelja prihvatnog kapaciteta na razini pojedine općine, a posebice na razini Općine Preko koja je prema II. kategoriji turističke razvijenosti to dužna činiti.**

3.12.6. Zaključak i preporuke temeljem izračuna prihvatnog kapaciteta integrirane turističke destinacije

Analiza pokazatelja prihvatnog kapaciteta ukazuje da turizam integrirane turističke destinacije Općina Preko, Kali, Kukljica i Tkon donosi značajne ekonomske i društvene koristi, ali istodobno stvara i određene pritiske na prostor, infrastrukturu i lokalnu zajednicu, osobito u razdoblju vršne turističke sezone. Na navedeno ukazuju pokazatelji izračunati temeljem sekundarnih podataka, ali i rezultata anketnog istraživanja provedenog nad lokalnim stanovništvom i turistima. Pri tome valja istaknuti kako se zbog nedostataka podataka neki obvezni i svi dodatni pokazatelji nisu mogli izračunati, zbog čega neki zaključci izostaju ili su doneseni s određenom zadrškom. To je temeljno ograničenje izračuna prihvatnog kapaciteta, temeljem kojeg nije moguće imati cjelovitu i realnu sliku pritiska turizma u razmatranim općinama. Ipak, prema dostupnim podacima može se uočiti kako su pritisci u pojedinim općinama nešto izraženiji, poput onih u općinama Preko i Tkon. Izražena apartmanizacija, visok udio stambenih jedinica turističke namjene te povećana potrošnja resursa i prometno opterećenje upućuju na potrebu za promišljenijim upravljanjem turističkim razvojem u svim općinama. U skladu s načelima održivog turizma, budući razvoj destinacije trebao bi biti usmjeren na uravnoteženje ekonomskih koristi turizma s očuvanjem okoliša, racionalnim korištenjem resursa i zaštitom kvalitete života lokalnog stanovništva. To podrazumijeva jačanje planskog upravljanja smještajnim kapacitetima, unaprjeđenje komunalne i prometne infrastrukture, učinkovito upravljanje otpadom i resursima te sustavno praćenje pokazatelja prihvatnog kapaciteta kroz uspostavu jedinstvene baze podataka. Takav pristup omogućio bi dugoročno održiv razvoj turizma koji će očuvati prirodne i društvene vrijednosti općina, a istodobno osigurati konkurentnost i kvalitetno iskustvo za posjetitelje.

Rezultati provedene analize ukazuju na to da se općine nalaze u razvojnoj fazi u kojoj je budući turistički razvoj potrebno usmjeravati prema podizanju kvalitete ponude, uz dosljedno uvažavanje granica prihvatnog kapaciteta destinacije. Primjena načela održivog

turizma, uz aktivno i plansko upravljanje prostornim, društvenim, okolišnim i infrastrukturnim aspektima prihvatnog kapaciteta, predstavlja ključan preduvjet za dugoročno očuvanje konkurentnosti destinacije te održavanje visoke razine kvalitete života lokalnog stanovništva. U skladu s navedenim, predlažu se sljedeće smjernice:

1. Uskladiti i unaprijediti strukturu smještajnih kapaciteta

- Uspostaviti sustav zoniranja pojedine općine kao destinacije kojim bi se jasno odredila područja u kojima je razvoj smještajnih kapaciteta u domaćinstvu dopušten, ograničen ili zabranjen, u skladu s utvrđenim granicama prihvatnog kapaciteta.
- Kroz prostorno-plansku regulativu i strože uvjete prenamjene stambenih jedinica u turističke ograničiti daljnje širenje apartmanizacije, osobito u središnjim dijelovima naselja.
- Poticati razvoj kvalitetnijih i održivijih oblika smještaja, poput manjih, boutique hotela ili difuznih hotela, te kampova, koji ostvaruju veći ekonomski učinak uz manji pritisak na prostor i lokalnu zajednicu.
- Razmotriti uvođenje fiskalnih instrumenata, primjerice diferenciranih poreza ili naknada, koji bi smanjili poticaje za prekomjernu turističku prenamjenu stambenih objekata.

2. Očuvati dostupnost stanovanja za lokalno stanovništvo

- Uvesti mjere kojima bi se zaštitio stambeni fond namijenjen stalnom stanovanju, primjerice kroz određivanje kvota ili zona u kojima je turistički najam ograničen.
- Razvijati programe priuštivog stanovanja za lokalne stanovnike, osobito za mlade i deficitarne radne profile.
- Redovito pratiti pokazatelje vezane uz stanovanje kao važan element društvene održivosti turističkog razvoja.

3. Upravljati intenzitetom turizma i sezonalnošću

- Smanjivati koncentraciju turističkih aktivnosti u vršnim mjesecima kroz razvoj posebnih oblika turizma izvan glavne sezone, poput kulturnog, gastronomskog, sportskog i drugih potencijalnih oblika razvoja.
- Usmjeravati kretanje posjetitelja prema manje opterećenim dijelovima destinacije, odnosno prema manje opterećenim dijelovima obaju otoka, kako bi se smanjio pritisak na najfrekventnije javne prostore.

4. Unaprijediti odnos lokalne zajednice prema turizmu

- Aktivnije uključivati lokalno stanovništvo u procese planiranja i donošenja odluka vezanih uz turistički razvoj.
- Razviti komunikacijsku strategiju koja će transparentno prikazivati koristi turizma, ali i mjere kojima se ublažavaju njegovi negativni učinci.
- Posebnu pozornost posvetiti upravljanju javnim prostorima, jer se upravo u tom segmentu najčešće uočavaju negativne posljedice turističkih aktivnosti.

5. Održivo upravljati infrastrukturom i prirodnim resursima

- Poticati racionalnije struje i korištenje vode u turističkom sektoru, primjerice primjenom štednih instalacija te edukacijom turista i iznajmljivača.
- Nastaviti ulaganja u održavanje čistoće i sustav gospodarenja otpadom, uz povećanje kapaciteta tijekom turističke sezone.
- Razmotriti primjenu pametnih tehnoloških rješenja (smart city) za praćenje opterećenja infrastrukture i potrošnje resursa.

6. Sustavno unaprjeđivati prometni sustav

- Razvijati održive oblike mobilnosti, poput učinkovitijeg javnog prijevoza, biciklističke infrastrukture i pješačkih staza.
- Tijekom turističke sezone ograničiti promet u najopterećenijim zonama, osobito u povijesnim i središnjim dijelovima naselja.
- Poboljšati informiranje posjetitelja o alternativnim načinima kretanja unutar destinacije.

7. Unaprijediti sustav prikupljanja i dostupnosti podataka

- Uspostaviti integrirani sustav prikupljanja podataka potrebnih za izračun obveznih i dodatnih pokazatelja, kako bi se oni mogli redovito analizirati, revidirati i nadopunjavati.
- Razviti sustav kontinuiranog praćenja pokazatelja prihvatnog kapaciteta, osobito onih povezanih s prostorom, prometom i okolišem.
- Osigurati redovito ažuriranje i javnu dostupnost ključnih pokazatelja radi kvalitetnijeg planiranja i donošenja odluka.
- Jačati suradnju između lokalne samouprave, turističke zajednice i drugih relevantnih dionika u upravljanju razvojem turizma.

3.13. IZRADA IZVJEŠĆA O ANALIZI STANJA

Na temelju provedene analize stanja može se zaključiti da razmatrane općine, kao integrirana turistička destinacija, posjeduju vrijednu atrakcijsku osnovu koja omogućuje razvoj različitih oblika turističkih aktivnosti. Dio resursa već je dovoljno valoriziran i uključen u turističku ponudu, dok postojeći potencijali još uvijek nude mogućnosti za unapređenje i dodatnu valorizaciju s ciljem stvaranja autentičnih turističkih proizvoda destinacije. Analiza stanja pružila je detaljan uvid u različite karakteristike destinacije, no važno je istaknuti potrebu dodatnog unapređenja registara, baza podataka i drugih relevantnih informacija o otočnom dijelu destinacije. To bi omogućilo učinkovitije upravljanje resursima i poboljšalo iskustvo različitih kategorija posjetitelja. Također, nužno je kontinuirano i sustavno prikupljati podatke obuhvaćene analizom stanja kako bi se osiguralo održivo upravljanje destinacijom i kvalitetno planiranje budućeg razvoja turizma.

4. POTENCIJAL ZA RAZVOJ I PODIZANJE KVALITETE TURISTIČKIH PROIZVODA

Na temelju dobivenih rezultata istraživanja i provedene analize stanja utvrđeni su ključni oblici turizma koji bi trebali predstavljati osnovu budućeg razvoja turizma razmatranih općina kao integrirane turističke destinacije. Ti oblici turizma ne djeluju kao konkurencija jedni drugima, već se nadopunjuju i međusobno isprepliću, stvarajući mrežu ponude s sinergijskim učinkom koji doprinosi povećanju ukupnih turističkih rezultata, osobito u financijskom smislu.

4.1. KUPALIŠNI TURIZAM – PROIZVOD SUNCA I MORA

Kupališni turizam predstavlja jedan od ključnih oblika turističke aktivnosti u obalnim područjima, čiji se razvoj temelji na valorizaciji prirodnih resursa, ponajprije sunca, mora i obalnog prostora. U odnosu na druge oblike turizma, obilježava ga izrazita sezonalnost, budući da je intenzitet turističkih kretanja u velikoj mjeri određen prirodnim i klimatskim uvjetima (Ionel, 2020). Podaci ukazuju na snažan oporavak ovog tržišta nakon pandemije uzrokovane virusom COVID-19, pri čemu je u razdoblju od 2021. do 2022. godine zabilježen rast prodaje turističkih aranžmana sunca i mora od približno 75%. Procijenjena vrijednost globalnog tržišta sunca i mora u 2023. godini iznosila je 152,3 milijarde američkih dolara, dok se do 2033. godine predviđa rast na 265,1 milijardu američkih dolara. Takva dinamika rasta odgovara prosječnoj godišnjoj stopi rasta (CAGR) od 5,7%, što upućuje na dugoročnu stabilnost i razvojni potencijal ovog oblika turizma (CBI, 2025). U Republici Hrvatskoj kupališni turizam utemeljen na proizvodu sunce i more, čini dominantan segment nacionalne turističke ponude te se također odlikuje naglašenom koncentracijom turističkih aktivnosti u ljetnim mjesecima. More se pritom ističe kao primarni motiv dolaska u Jadransku Hrvatsku, što potvrđuje podatak da ga kao glavni razlog putovanja navodi 81% turista, čime se dodatno naglašava strateška važnost proizvoda sunca i mora u strukturi hrvatskog turizma (Hrvatska turistička zajednica, 2023). Nadalje, takav obrazac turističke potražnje ukazuje na prevladavanje preferencija usmjerenih prema povoljnim vremenskim uvjetima i neposrednim doživljajima povezanih s prirodnim elementima mora i obale, dok aspekti poput lokalnog identiteta, kulturne ponude ili baštine imaju sporednu ulogu u oblikovanju turističkog iskustva (Marques, 2024). Za otoke zadarskog arhipelaga, blizina glavnog urbanog središta u kombinaciji s povoljnim klimatskim uvjetima, čini ih posebno privlačnom destinacijom, dok se Zadar izdvaja iznimno velikim brojem sunčanih sati tijekom godine. Naime, ukupna godišnja insolacija iznosi 2.566 sati, s izraženim sezonskim razlikama – tijekom ljetnih mjeseci, osobito u srpnju, bilježi se i do 350 sunčanih sati, dok je u zimskom razdoblju, primjerice u prosincu, taj broj znatno manji i iznosi oko 106 sati (Weather & Climate, n.d.).

Samim time, karakteristike kupališnog turizma još su izraženije na otočnim područjima, gdje su turistička kretanja snažno sezonski uvjetovana, s vrhuncem aktivnosti tijekom ljetnih mjeseci, osobito u srpnju i kolovozu. Dominantno oslanjanje na prirodne resurse kao temelj turističke ponude pritom pogoduje razvoju turizma niske dodane vrijednosti,

dok masovnost turističkih kretanja, uz prevladavanje turista niže platežne moći i izraženu sezonalnost, rezultira pojačanim pritiskom na okolišne resurse i njihovo neodrživo korištenje. Takvi prostorno i vremenski koncentrirani turistički tokovi dodatno opterećuju otočnu infrastrukturu, osobito u segmentima vodoopskrbe, odvodnje i sustava gospodarenja otpadom. Također, struktura smještajnih kapaciteta umanjuje mogućnosti prilagodbe turističke ponude tijekom godine te znatno ograničava potencijal za produljenje turističke sezone i razvoj cjelogodišnjeg turizma, budući da u ukupnim kapacitetima prevladavaju privatni smještaj, kampovi i hoteli niže kategorije, koji su funkcionalno i organizacijski prilagođeni pretežito sezonskom poslovanju (Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, 2021).
Problem sezonalnosti otočnih destinacija ogleda se i u činjenici da se više od 95% ukupnih dolazaka ostvaruje tijekom vrhunca turističke sezone. Poseban naglasak pritom treba staviti na proširenje turističke ponude razvojem različitih oblika turizma, kao i na unaprjeđenje kvalitete postojećih sadržaja. Dodatno, potrebno je uspostaviti učinkovit način upravljanja plažnim prostorima. To uključuje aktivaciju slabije iskorištenih plaža kroz poboljšanje njihove dostupnosti, uređenosti i vidljivosti u promociji, ali i smanjenje opterećenja na najposjećenijim lokacijama uvođenjem odgovarajućih mjera.

4.2. SPORTSKO–REKREACIJSKI TURIZAM

U literaturi i planskim dokumentima pojmovi sportsko-rekreacijski turizam, aktivni turizam i *outdoor* turizam često se koriste kao djelomično preklapajući koncepti. U okviru ovog Plana upravljanja pojam sportsko-rekreacijski turizam koristi se kao krovni termin koji obuhvaća *outdoor*, rekreativne i sportske aktivnosti u prirodnom i krajobraznom prostoru, uključujući manifestacije, individualne aktivnosti i organizirane programe aktivnog odmora. Sportsko-rekreacijski turizam obuhvaća putovanja motivirana aktivnim sudjelovanjem u sportskim i rekreacijskim aktivnostima ili praćenjem sportskih događaja, pri čemu posjetitelji sudjeluju u treninzima, natjecanjima i rekreativnim programima ili nastupaju u ulozi publike na organiziranim manifestacijama (UNWTO, n.d.). Na globalnoj razini, sportsko-rekreacijski turizam predstavlja snažan tržišni segment čija se vrijednost procjenjuje na više od 500 milijardi funti, odnosno oko 10% ukupnog turističkog prometa u svijetu, uz projekcije rasta vrijednosti sektora do približno 2,25 bilijuna funti do 2033. godine (Craig, 2025). U hrvatskom turizmu ovaj specifični oblik turizma ima značajnu ulogu u produljenju sezone i smanjenju prostorne koncentracije turističke potražnje. *Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine* naglašava ulaganja u sportsku i rekreacijsku infrastrukturu, razvoj sportskih manifestacija te povezivanje sporta s drugim specifičnim oblicima turizma kao ključne smjerove diversifikacije ponude (Hrvatski sabor, 2023). Na razini Zadarske županije sportsko-rekreacijski turizam prepoznat je kao jedan od ključnih razvojnih smjerova koji povezuje more, otočni prostor i zaštićene prirodne cjeline u cjelogodišnju ponudu aktivnog odmora (Zadarska županija i Turistička zajednica Zadarske županije, 2013). Poseban naglasak stavlja se na otočna područja, gdje kombinacija morskih aktivnosti, pješačko-biciklističkih mreža i *outdoor* manifestacija omogućuje produljenje sezone i ravnomjerniju prostornu raspodjelu turističkih tokova, uz ograničene infrastrukturne zahvate.

Na integriranom području Općina Preko, Kali, Kukljice i Tkona razvoj sportsko-rekreacijskog turizma primarno se oslanja na prirodne resurse, more, obalu i otočni krajolik te na niz lokalnih i međuopćinskih rekreativnih i sportskih aktivnosti manjeg i srednjeg opsega, pri čemu se pojedine općine profiliraju kroz različite, ali komplementarne naglaske. Općina Tkon predstavlja ishodište *outdoor* i *trail* ponude integriranog područja, osobito kroz međunarodno prepoznatu manifestaciju Škraping, akvatlon te regatu tradicijskih drvenih brodova Đir po konalu, čime se snažno pozicionira u proljetnoj predsezoni kao destinacija aktivnog odmora. Općina Preko raspolaže raznolikim sportskim i rekreativnim sadržajima povezanima s krajobrazom i kulturnom baštinom, uključujući plivački maraton Preko–Zadar, trail i treking utrke (ArchipelaGO Trail Run), kao i manifestaciju „Gremo na Šćah!“ koja dodatno povezuje rekreaciju s interpretacijom kulturnog krajobraza. Uz to, razvijena je mreža pješačkih ruta na prostoru cijele općine, uključujući područja oko Tvrđave sv. Mihovila te otoke Ošljak i Sestrunj, čime se omogućuje disperzirana i sadržajno raznolika rekreacijska ponuda. Općina Kali, uz izražen ribarski identitet, posjeduje potencijal razvoja sportsko-rekreacijskih sadržaja povezanih s morem i lokalnim sportskim događanjima, osobito u segmentu rekreativnih natjecanja i manjih *outdoor* formata, dok Općina Kukljica raspolaže povoljnim uvjetima za razvoj mirnijih rekreativnih aktivnosti, pješačenja, plivanja i obiteljskih *outdoor* programa, koji se mogu nadovezivati na kulturne i baštinske sadržaje. Razvedena obala, akvatorij pogodan za plivanje, veslanje i jedrenje, postojeća mreža šetnica i pješačkih staza te tradicija rekreativnih i natjecateljskih događanja čine stabilnu osnovu za razvoj ovog specifičnog oblika turizma izvan vršne ljetne sezone, uz korištenje ograničene, ali funkcionalne sportske i komunalne infrastrukture (lučice, manje marine, sportski tereni i javni prostori). Iz perspektive turističke valorizacije, sportsko-rekreacijski turizam na integriranom području ima izražen potencijal, ali zahtijeva odmak od infrastrukturno intenzivnih i masovnih sportskih modela karakterističnih za veća urbana središta. Prednosti područja leže u razvoju rekreativnih i *outdoor* aktivnosti prilagođenih otočnom prostoru, osobito u predsezoni i postsezoni, čime se smanjuje sezonalnost i pritisak na ljetne mjesece. Istodobno, ograničena nosivost prostora, prometna dostupnost i osjetljivost krajobraza upućuju na potrebu pažljivog upravljanja posjetiteljskim tokovima i selektivnog odabira sadržaja, zbog čega se sportsko-rekreacijski turizam treba razvijati kao kontroliran, sadržajno povezan i komplementaran kulturnom i gastroturizmu, a ne kao samostalan masovni segment.

4.3. NAUTIČKI TURIZAM

Zakon o pružanju usluga u turizmu (2017) u članku 84. definira nautički turizam kao plovidbu i boravak turista (nautičara ili putnika) na plovnim objektima (jahtama, brodicama ili brodovima) za osobne potrebe ili gospodarsku djelatnost, kao i boravak u lukama nautičkog turizma i nautičkom dijelu luka otvorenih za javni promet, radi odmora, rekreacije i krstarenja. Prema Krce Miočić (2014), nautički turizam može se promatrati kao specifičan oblik turizma u kojem osnovnu ulogu ima motiv turista-nautičara da provodi vrijeme na plovilu radi odmora i rekreacije, bez namjere ostvarivanja poslovne ili komercijalne aktivnosti. Nautičko-sportski turizam ubraja se među turističke proizvode visoke dodane vrijednosti. Istraživanja pokazuju da nautičari ostvaruju znatno veću

dnevnu potrošnju u odnosu na prosječne turiste, budući da njihovi izdaci uključuju troškove vezane uz plovila (najam ili vlasništvo), vezove, gorivo, servisne usluge, opremu te ugostiteljske i druge usluge više kategorije. Prema istraživanju TOMAS Nautika 2022, prosječni izdaci nautičara iznosili su gotovo 1.500 eura po osobi, dok su kod čarter gostiju iznosili 1.856 eura. Uz to, prosječna duljina boravka nautičara veća je od prosječne duljine boravka ostalih turista (više od osam noćenja), što dodatno pojačava njihov pozitivan učinak na lokalno gospodarstvo.

Takva struktura potražnje osobito je značajna za otočne destinacije poput Ugljana i Pašmana, gdje manji broj gostiju može generirati značajne prihode uz manji pritisak na prostor i infrastrukturu u usporedbi s masovnim turizmom. Osim toga, ovi turisti nemaju ograničavajući čimbenik u povezanosti otočnih područja s kopnom jer raspolažu vlastitim plovilima. Hrvatska, a time i otoci Ugljan i Pašman, raspolaže izrazitim komparativnim prednostima za razvoj nautičkog turizma, koje proizlaze iz razvedene obale s velikim brojem otoka i zaštićenih uvala, povoljnih klimatskih uvjeta, umjerenih vjetrova i valovitosti mora te pretežno slabih morskih struja i mikro-tidalnog karaktera Jadranskog mora (Pervan i Šepić, 2023; Kraus i sur., 2019). Ovakvi prirodni i oceanografski uvjeti omogućuju sigurnu, ugodnu i cjelogodišnju rekreativnu plovidbu, što Hrvatsku svrstava među najkonkurentnije nautičke destinacije Mediterana (Luković, 2007; Krce Miočić, 2014). Upravo zbog izraženih prirodnih prednosti, razvoj nautičkog turizma zahtijeva pažljivo prostorno planiranje i usklađivanje s nosivim kapacitetom otočnog prostora kako bi se dugoročno očuvala kvaliteta okoliša i turističkog doživljaja.

U širem regionalnom kontekstu, Zadarska županija ostvaruje gotovo petinu (19%) svih nautičkih noćenja u Republici Hrvatskoj, što potvrđuje važnost ovog područja na nacionalnoj nautičkoj karti (Marušić i sur., 2023). Na otocima Ugljan i Pašman postoje luke nautičkog turizma različitih kategorija, no u budućem razdoblju upravo je u ovoj vrsti turističke ponude potrebno značajnije unaprijediti kvalitetu i ukupne kapacitete. U budućem razvoju nužno je usmjeriti se na kvalitativno unaprjeđenje postojeće infrastrukture, a ne na nekontrolirano povećanje kapaciteta. To podrazumijeva uređenje i modernizaciju privezišta i sidrišta, poboljšanje sigurnosti plovidbe, dostupnost osnovnih usluga (voda, električna energija, opskrba), kao i sustavno rješavanje pitanja gospodarenja otpadom i zaštite morskog okoliša. Nautičari, osobito oni više platežne moći, sve češće biraju destinacije koje nude očuvanu prirodu, mir, autentičnost i odgovorno upravljanje resursima, što predstavlja veliku razvojnu priliku za oba otoka. Suvremeni trendovi jasno ukazuju na rast potražnje za ekološki odgovornim marinama i destinacijama koje primjenjuju zelene standarde, kao što su ugradnja solarnih sustava, štednja vode i energije te poticanje korištenja plovila s manjom potrošnjom goriva i nižim emisijama. Stoga je posebno važno spriječiti negativne učinke sidrenja na morska dna i osjetljive ekosustave, što je od osobite važnosti u akvatoriju Ugljana i Pašmana.

Struktura vezova prema duljini plovila pokazuje pomake prema većim plovilima (Poljičak i sur., 2022). Sličan trend povećanja veličine plovila bilježi se i na europskom čarter tržištu, s prosječnom duljinom plovila iznad 13 metara (European Boating Industry, 2015). Na globalnoj razini tržište rekreativnih plovila i čartera bilježi kontinuirani rast, no istodobno dolazi do prezasićenja u pojedinim regijama, uključujući i Hrvatsku. Rast broja čarter plovila bez paralelnog rasta kvalitete usluga doveo je do pada cijena i smanjene

iskorištenosti flote. To jasno upućuje na potrebu pomaka s kvantitativnog na kvalitativni razvoj, kroz diferencijaciju ponude, personalizirane doživljaje te povezivanje nautike s lokalnom gastronomijom, sportskim aktivnostima, kulturnom baštinom i prirodnim atrakcijama.
Za otoke Ugljan i Pašman razvoj nautičkog turizma značio bi unaprjeđenje kvalitete postojećih luka nautičkog turizma, pri čemu se ponuda ne bi temeljila isključivo na tranzitnom boravku, već bi poticala dulje zadržavanje gostiju. Osim toga, iznimno je važno ovaj oblik turizma razvijati na održiv način kako ne bi došlo do ugrožavanja osjetljivih morskih ekosustava. Poseban potencijal leži u povezivanju nautičkog turizma s lokalnim poduzetništvom, ribarstvom, poljoprivredom i autohtonom gastronomijom, čime se jača multiplikativni učinak turizma na otočno gospodarstvo. Upravo takav, održiv i kvalitetno upravljan nautički turizam može postati jedan od ključnih nosivih stupova budućeg turističkog razvoja ovih otoka.

4.4. KAMPING TURIZAM

Kamping turizam je oblik turizma utemeljen na boravku u prirodi, koji se odvija u posebno uređenim kamping prostorima te se odlikuje visokom razinom mobilnosti, samostalnosti i fleksibilnosti turista, često uz korištenje šatora, kamp-prikolica, kampera ili drugih rekreacijskih vozila (Blichfeldt i Mikkelsen, 2024). Današnji kamp više nije jednostavan proizvod, koji uključuje parcelu za šator i zajedničke sanitarije, već sve češće uključuje mobilne kućice, uređene parcele višeg standarda, ugostiteljske sadržaje, sportsku i rekreacijsku infrastrukturu te višu razinu komfora. Ipak, kampovi predstavljaju cjenovno pristupačnu opciju za obitelj uz prosječni porast cijena u 2025. godini od umjerenih +6%. Obitelj od tri člana potrošit će u prosjeku 52 eura po noćenju za boravak u kampu s tri ili više zvjezdice tijekom vrhunca ljetne sezone. Najskuplje kamping usluge u Europi su u Hrvatskoj, u kojoj će ista ova usluga koštati 68 eura. Ova transformacija odražava i promjenu profila gostiju, koji i dalje cijene boravak u prirodi i blizinu mora, ali istodobno očekuju razinu usluge i organizacije usporedivu s drugim oblicima smještaja. Suvremeni kampovi danas također nude raznoliku strukturu smještaja. Klasične parcele za šatore, kamp-prikolice i kampere ostaju temelj ponude, no njihov se standard kontinuirano podiže kroz veće površine, bolju infrastrukturu, privatnost i dodatne priključke. Paralelno s time, snažno raste udio mobilnih kućica i drugih fiksnih smještajnih jedinica koje omogućuju višu razinu udobnosti, produženje sezone i veću ekonomsku isplativost. Glamping se razvija kao nišni, ali strateški važan segment koji privlači nove skupine gostiju i jača diferencijaciju ponude.
Prema istraživanjima povezanima s ADAC-om, kamping kao oblik odmora sve više raste, pa tako u Njemačkoj, primjerice, oko 21% populacije smatra se kamperima, a među članovima ADAC-a čak 29% redovito ide na kamping odmor (pincamp.com, 2026). Unatoč nastojanjima za produženjem sezone, kamping potražnja i dalje je snažno koncentrirana u ljetnim mjesecima. Kampovi koji uspijevaju privući goste u predsezoni i posezoni uglavnom to postižu kroz kvalitetniju infrastrukturu i ciljano usmjeravanje na posebne segmente poput aktivnog turizma, rada na daljinu ili gostiju bez djece. Prema ADAC istraživanju najveći segment kampera čine osobe do 39 godina starosti. U narednom razdoblju očekuje se daljnje jačanje *premium* i *resort* modela kampova, s naglaskom na

kvalitetu prostora, privatnost i dodatne sadržaje. Kampovi će se jasnije profilirati prema ciljanim skupinama, čime će se povećati tržišna diferencijacija. Glamping i hibridni oblici smještaja nastavit će se razvijati kao dopuna osnovnoj ponudi, posebno u funkciji produženja sezone. Istodobno, održivost će sve više postajati standard, a ne dodatna vrijednost. Turisti sve češće očekuju usvajanja konkretnih i mjerljivih ekoloških praksa, a prema nekim istraživanjima, oko 40% kamping turista pridaje veliku važnost aspektima poput „održive mobilnosti na odredištu“, „ugljičnog otiska kampiranja“ i „dostupnosti održive hrane na odredištu“ prilikom rezervacije putovanja (pincamp.com, 2026).
Na otocima Ugljanu i Pašmanu posljednjih se godina ovaj oblik razvija u skladu s općim trendovima u europskom kampingu, pri čemu se klasični koncept kampiranja postupno transformira u složeniji turistički proizvod. Međutim, u otočnim destinacijama posebni izazovi vezani su uz dostupnost i logistiku dolaska. Trošak trajektnog prijevoza, ograničeni vozni redovi i neizvjesnost ukrcaja predstavljaju značajnu prepreku, osobito za kraće boravke i kampiste koji cijene fleksibilnost. Infrastrukturna ograničenja otoka dodatno opterećuju kampove, osobito u pogledu vodoopskrbe, elektroenergetskih kapaciteta i zbrinjavanja otpada. Problem sezonske radne snage, uz visoke troškove života i smještaja zaposlenika, te lošu demografsku sliku otoka poseban su izazov razvoja kampinga na otocima. Prostor za širenje kampova je ograničen. Ipak, kampovi su prepoznati kao oblik smještaja koji najmanje devastira prostor u kojem se razvija. Klimatski rizici poput toplinskih valova, suša i požara povećavaju operativnu nesigurnost kampova. Zaključno, kamping turizam na otocima Ugljanu i Pašmanu ima značajan razvojni potencijal, utemeljen na prirodnim resursima, blizini mora i atraktivnosti otočnog prostora. Međutim, dugoročno održiv razvoj zahtijeva uravnotežen pristup koji povezuje podizanje kvalitete trenutne ponude s očuvanjem prostora, jačanjem infrastrukture i boljom prometnom dostupnošću. Ključnu ulogu u tom procesu ima koordinacija kampova, lokalnih zajednica i javnog sektora, s ciljem stvaranja stabilnog, konkurentnog i održivog kamping proizvoda.

4.5. KULTURNI TURIZAM

Kulturni turizam obuhvaća putovanja u kojima je temeljni motiv posjetitelja upoznavanje, doživljavanje i aktivno sudjelovanje u materijalnim i nematerijalnim kulturnim sadržajima destinacije. Riječ je o širokom spektru atrakcija i praksi koje uključuju arhitekturu, povijesnu i sakralnu baštinu, umjetnost, književnost, glazbu, gastronomiju, kreativne industrije te „žive kulture“ sa svojim načinima života, vrijednosnim sustavima, običajima i tradicijama (UN Tourism, n.d.). Suvremeni pristupi kulturnom turizmu naglašavaju potrebu pomaka od pasivnog konzumiranja kulturnih dobara prema participativnim, iskustvenim i kreativnim oblicima doživljaja, pri čemu posjetitelj postaje aktivni sudionik kulturnog procesa, a ne isključivo promatrač. U tom se kontekstu unutar kulturnog turizma posebno izdvajaju kreativni i doživljajni turizam kao komplementarni i sve važniji razvojni pravci. Kreativni turizam podrazumijeva oblike turizma u kojima posjetitelji razvijaju vlastiti kreativni potencijal kroz aktivno sudjelovanje u radionicama, učenju i iskustvima koja proizlaze iz lokalnih znanja, vještina i tradicija destinacije, čime se kulturna baština ne prezentira samo kao objekt, već kao proces i živa praksa (Richards i Raymond, 2000). Doživljajni (iskustveni) turizam dodatno naglašava emocionalnu,

osjetilnu i osobnu dimenziju putovanja, pri čemu autentični susreti s lokalnom zajednicom, svakodnevnim životom i „pričama mjesta“ postaju ključni element turističkog iskustva (Newsom, 2023). Ovi pristupi omogućuju diferencijaciju ponude, smanjenje pritiska na pojedinačne atrakcije i razvoj sadržaja prilagođenih manjim skupinama i izvansezonskom razdoblju. Na globalnoj razini, kulturni turizam ubraja se među najveće i najdinamičnije specifične oblike turizma. Procjenjuje se da oko 40% međunarodnih turista putuje s namjerom doživljaja kulture u nekom obliku, dok različite projekcije ukazuju na snažan dugoročni rast ovog segmenta, od umjerenijih stopa od oko 8% godišnje do znatno optimističnijih procjena rasta od preko 15% godišnje u narednim desetljećima (CBI, 2023). Europa se pritom profilira kao vodeće svjetsko tržište kulturnog turizma, s udjelom od gotovo 40% globalne potražnje, zahvaljujući iznimnoj koncentraciji povijesnih gradova, kulturnih krajolika i raznolikih oblika materijalne i nematerijalne baštine. U Republici Hrvatskoj kulturni turizam prepoznat je kao jedan od strateški važnih oblika turizma, s obzirom na bogatu i relativno dobro očuvanu kulturnu baštinu, ali i izražene razlike među destinacijama u načinu promocije, upravljanja i kvaliteti isporuke kulturnih iskustava. *Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine* naglašava potrebu aktivnije turističke valorizacije ključnih kulturnih resursa kroz suvremene interpretacijske pristupe, primjenu novih tehnologija te snažnije uključivanje lokalne zajednice u procese planiranja i upravljanja, kako bi se osigurala autentičnost, održivost i međunarodna konkurentnost kulturnog turizma (Hrvatski sabor, 2023). Na razini Zadarske županije, osobito u otočnom prostoru, kulturni turizam se temelji na snažnoj povezanosti povijesnih lokaliteta, sakralne i arheološke baštine, tradicijskih vještina, pomorske kulture i lokalnih običaja. Kulturna ponuda otoka naglašava autohtone tradicije, specifične oblike otočnog načina života i manja, autentična kulturna iskustva, koja imaju potencijal za razvoj kulturnog turizma izvan vršne sezone te za integraciju s drugim specifičnim oblicima turizma, poput eno-gastroturizma i outdoor turizma (Hrvatska turistička zajednica, 2023).

Na integriranom području Općina Preko, Kali, Kukljica i Tkon kulturni turizam ima izrazit potencijal upravo kroz povezivanje iznimno slojevite materijalne i nematerijalne baštine s kreativnim i doživljajnim pristupima. Općina Preko raspolaže najširim spektrom kulturnih resursa relevantnih za oblikovanje interpretacijskih i iskustvenih kulturnih ruta: tvrđava i benediktinski sklop sv. Mihovila, samostanska baština Galevca (Školjića) s glagoljaškom tradicijom, arheološka zona Muline i lokalitet Mirine, kao i franjevački samostan i crkva sv. Jeronima u naselju Ugljan te niz manjih ugljanskih crkvica, povijesne jezgre i ljetnikovci te memorijalne cjeline 20. stoljeća pružaju osnovu za tematske programe koji povezuju sakralnu, fortifikacijsku, antičku i memorijalnu dimenziju prostora. Općina Tkon se kulturno diferencira kroz benediktinski samostan Ćokovac kao jedno od ključnih glagoljaških središta, fortifikacijsku baštinu Pustograda i tradicijske obrambene strukture (Veliki tor), uz posebnu prednost u interpretacijskim kapacitetima koje omogućuje Interpretacijski centar pomorske baštine, što otvara prostor razvoju edukativnih i „storytelling“ proizvoda vezanih uz kulturu života i rada. Općina Kukljica najjasnije se pozicionira kroz zavjetnu i procesijsku baštinu Gospe od Sniga i povezane oblike žive nematerijalne baštine, što omogućuje razvoj kulturnog turizma usmjerenog na rituale, lokalne običaje i ambijentalne programe, ali uz nužnost diskretne interpretacije i

upravljanja posjetiteljima kako bi se očuvala primarna sakralna funkcija događaja. Općina Kali, kao izrazito ribarska zajednica, pruža snažnu osnovu za kulturni turizam temeljen na kulturi života i rada, maritimnom identitetu i lokalnim praksama, uz interpretaciju sakralne baštine i arheoloških tragova u zoni župne crkve sv. Lovre, čime se može oblikovati autentičan narativ „rada i mora“ kao dio šire priče integriranog područja. Iz perspektive turističke valorizacije, kulturni turizam na ovom otočnom području ne bi se trebao temeljiti na kvantitativnom širenju ponude ili „nabrajanjima lokaliteta“, nego na tematskom uvezivanju resursa u mrežu manjih, kreativnih i doživljajnih sadržaja (vođenja, mikro-postavi, radionice, ambijentalni programi, digitalna interpretacija) koji potiču prostorno raspršivanje posjetitelja i jačaju predsezonu i posezonu. Na taj se način kulturni turizam afirmira kao održiv, diferenciran i komplementaran oblik turizma koji doprinosi produljenju sezone, jačanju identiteta općina i aktivnoj ulozi lokalne zajednice u interpretaciji vlastite baštine.

4.6. GASTROTURIZAM

Gastroturizam obuhvaća putovanja u kojima su lokalna hrana i piće (njihovo podrijetlo, priprema, rituali konzumacije i susreti s proizvođačima) ključni motiv dolaska turista te se realiziraju kroz restorane, kušaonice, tematske rute, posjete gospodarstvima i gastronomske manifestacije (Belošević i sur., 2018; Boranić Živoder i Tomljenović, 2022; UNWTO, n.d.). U suvremenim interpretacijama ovoga specifičnog oblika turizma sve se snažnije naglašava koncept „od polja i mora do stola“, uz fokus na priče o proizvodu, lokalnom znanju i autentičnosti destinacije. Istraživanja pokazuju da turisti na hranu i piće troše približno trećinu ukupnog proračuna putovanja (Praesri i sur., 2022), dok više od 80 % posjetitelja navodi da gastronomska iskustva pozitivno utječu na ukupno zadovoljstvo boravkom te povećavaju vjerojatnost ponovnog dolaska u destinaciju (Boranić Živoder i Tomljenović, 2022). Na europskom tržištu, koje predstavlja najveće svjetsko emitivno tržište, procjenjuje se da 3–5 % putnika čine izrazito motivirani gastroturisti (CBI Ministry of Foreign Affairs, 2021), dok znatno veći udio posjetitelja gastronomiju percipira kao važan element ukupnog doživljaja putovanja. Pritom se uočava rastući interes za ekološki prihvatljive, sezonske i autentične proizvode, kao i za priče o podrijetlu namirnica, tradiciji pripreme hrane i ulozi lokalnih proizvođača i kuhara (The European Consumer Organisation, 2020; World Food Travel Association, 2024). U hrvatskom kontekstu, gastroturizam prepoznat je kao strateški relevantan specifični oblik turizma koji nadograđuje dominantni model „sunca i mora“, pridonosi produljenju turističke sezone te jača poziciju lokalnih proizvođača unutar turističkog sustava. *Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine* posebno ističe njegov doprinos podizanju kvalitete ponude i promociji regionalnih kulinarskih identiteta (Hrvatski sabor, 2023; Hrvatska turistička zajednica, 2023). U kontekstu Zadarske županije gastroturizam se prepoznaje kao važna sastavnica kulturnog turizma i kao alat diferencijacije destinacije, s posebnim naglaskom na očuvanje i valorizaciju lokalnih jela, pića i kulinarskih običaja u kontekstu pritisaka globalizacije. Posebno se ističu otočna područja kao prostor za razvoj sezonski manje osjetljivih gastroturističkih proizvoda, temeljenih na maslinovom ulju, svježim plodovima mora i lokalnim vinima (Zadarska županija i Turistička zajednica Zadarske županije, 2013).

U tom kontekstu, integrirano područje Općina Preko, Kali, Kukljica i Tkon raspolaže jasno prepoznatljivom i prostorno diferenciranom gastronomskom osnovom, utemeljenoj na otočnom maslinarstvu, snažnoj ribarskoj tradiciji i mediteranskoj prehrani. Pritom se pojedine općine ističu različitim razvojnim naglascima: Općina Kali ima izrazito snažan ribarski identitet, uključujući suvremeni tunolov i kontinuiranu povezanost ribarstva s lokalnom gastronomijom, što je čini prirodnim nositeljem ribljih i „od mora do pjata“ gastro-doživljaja; Općina Kukljica i dijelovi Općine Preko raspolažu izraženim maslinarskim krajolikom i višestoljetnim kontinuitetom proizvodnje maslinovog ulja, što pruža snažnu osnovu za razvoj maslinarskih ruta, kušaonica i interpretacije krajolika rada; dok Općina Tkon, uz maslinarstvo, dodatno raspolaže očuvanim tradicijama obrade i pripreme hrane, snažnim identitetskim vezama između gastronomije, javnih prostora i nematerijalne baštine te razvijenim interpretacijskim kapacitetima kroz Interpretacijski centar pomorske baštine. Višestoljetna proizvodnja maslinovog ulja, snažan identitet ribarskih zajednica i jednostavna, sezonska otočna kuhinja temeljena na proizvodima mora i maslinika čine zajedničku okosnicu autentičnog gastronomskog identiteta područja, ali se ona u prostoru manifestira na različite načine. Otočni prostorni i proizvodni uvjeti podrazumijevaju ograničene količine sirovina i mali broj proizvođača, no upravo takva struktura pogoduje razvoju gastroturizma manjeg opsega, usmjerenog na kvalitetu, interpretaciju i osobni doživljaj, a ne na kvantitativno širenje ponude. Iz perspektive turističke valorizacije, gastroturizam se na integriranom području nameće kao jedan od održivijih razvojnih pravaca, osobito u predsezoni i posezoni, pri čemu se njegova snaga temelji na mogućnosti povezivanja konkretnih lokalnih resursa (ribarstvo Općine Kali, maslinarstvo Općina Kukljice i Preka, interpretacijski i kulturni kontekst Općine Tkon) u komplementarnu i prostorno raspršenu ponudu. Razvoj gastroturizma stoga treba počivati na selektivnom jačanju autentičnih resursa kroz interpretativne oblike poput kušanja, radionica, tematskih večeri i sudjelovanja u sezonskim aktivnostima (npr. berba maslina), uz jasno upravljanje prostornim ograničenjima, sezonalnošću sirovina i logističkim izazovima otočnog okruženja. U tom smislu, gastroturizam se ne pozicionira kao samostalan masovni proizvod, već kao komplementaran kulturnom i outdoor/aktivnom turizmu, doprinoseći produljenju sezone, ravnomjernijoj prostornoj raspodjeli posjetitelja i jačanju identiteta pojedinih općina unutar integriranog područja.

4.7. VJERSKI TURIZAM

Vjerski turizam smatra se specifičnom nišom kulturnog turizma jer obuhvaća svjetovne i religijske aspekte putovanja (Raj i Griffin, 2015; Collins-Kreiner, 2020). U njegov djelokrug ubrajaju se posjeti sakralnim objektima i svetim mjestima, hodočašća, sudjelovanje u vjerskim obredima i manifestacijama, kao i prisustvovanje konferencijama i drugim događanjima vjerskog karaktera (Stausberg, 2011; Griffin i Raj, 2018). Glavna motivacija religijskih turista proizlazi iz duhovnih potreba, poput ispunjavanja vjerskih dužnosti, osobnog duhovnog razvoja ili učvršćivanja vlastitih uvjerenja. Ipak, vjerski turizam često se isprepliće s kulturnim i baštinskim turizmom te uključuje i nereligijske motive, poput upoznavanja kulturne baštine, sakralne arhitekture i povijesnog značenja svetih mjesta (Klarin, 2014). Sukladno tomu, brojne turističke destinacije nastoje

valorizirati svoju sakralnu baštinu kao važan resurs za isticanje kulturne posebnosti i obogaćivanje turističke ponude, s ciljem privlačenja većeg broja posjetitelja i produljenja turističke sezone. Međutim, takav pristup može dovesti do komercijalizacije i komodifikacije vjerskih prostora, pri čemu se naglasak stavlja na profitno orijentirane turističke proizvode, što nerijetko rezultira gubitkom autentičnih i tradicionalnih vrijednosti svetih mjesta (Olsen, 2003; Shepherd, 2018). U tom kontekstu, sakralni prostori prolaze proces heritizacije, pri čemu se povijesni vjerski objekti i artefakti reinterpretiraju i prezentiraju kroz suvremene oblike izlaganja (Thouki, 2022). Upravljanje vjerskim turizmom stoga predstavlja složen izazov, budući da religija i dalje ima značajnu ulogu u globalnim društvenim i političkim procesima, dok je istodobno izložena snažnom utjecaju turističkih kretanja (Raj i Griffin, 2015, 2017).

Otok Ugljan i Pašman ističu se iznimno bogatom sakralnom baštinom koja se razvijala na temeljima katoličke tradicije te snažno utjecala na njihov povijesni i kulturni identitet. U svakom naselju na ovim otocima postoji najmanje jedna crkva (najčešće župna), što jasno ukazuje na važnost religije u svakodnevnom životu otočana. Očuvane crkvene građevine, pokretna sakralna baština, relikvije te raznovrsne vjerske manifestacije, uključujući hodočašća, procesije i blagdanske proslave, svjedoče o dubokoj povezanosti otoka s kršćanskom tradicijom. Na prostoru Općine Preko posebno mjesto zauzima otočić Galevac (Školjić) s franjevačkim samostanom sv. Pavla Pustinjaka. Ovaj duhovni i kulturni kompleks može biti značajna točka hodočasničkih i kulturno-vjerskih itinerara, osobito zbog svoje bogate glagoljaške tradicije, vrijedne sakralne arhitekture, samostanske opreme te očuvane arhivske i rukopisne građe. Njegova povijesna i duhovna dimenzija potencijal je razvoja vjerskog turizma, kao mjesta susreta vjere, baštine i kontemplativnog turizma. U Općini Kukljica središnje mjesto vjerskih okupljanja i marijanske pobožnosti zauzima zavjetna crkva Gospe od Sniga u tjesnacu Ždrelac, poznata kao snažna procesijska i hodočasnička točka. Ovaj vjerska praksa s tradicijom dužom od 500 godina uvrštena je u registar nematerijalne kulturne baštine Republike Hrvatske, što svjedoči o njenom značaju. Svake godine privlači veliki broj hodočasnika s otoka Ugljana i Pašmana, ali i drugih obližnjih otoka i kopnenih naselja. Gospa od Sniga mjesto je duhovnog i društvenog susreta te je dio kulturnog identiteta Općine Kukljica, zbog čega snažno okuplja lokalno stanovništvo, hodočasnike, turiste i dijasporu. Uz ovo svetkovinu, važnu ulogu u oblikovanju lokalne duhovne ponude imaju i crkva sv. Jeronima u uvali Kostanj te župna crkva sv. Pavla, koje zajedno svjedoče o kontinuitetu vjerskog života i tradicije na ovom području. Na području Općine Kali, vjerski turizam može se osloniti se na župnu crkvu sv. Lovre i kapelicu sv. Pelegrina, koje predstavljaju temeljne točke sakralne baštine mjesta. Posebnu vrijednost ovom prostoru daju i sačuvani elementi starijih povijesnih slojeva, uključujući arheološke nalaze i kamene ulomke otkrivene tijekom obnoviteljskih zahvata, što dodatno obogaćuje interpretacijski potencijal Općine Kali u kontekstu kulturno-vjerskih ruta. Općina Tkon ističe se iznimno bogatom sakralnom i monaškom tradicijom. Župna crkva sv. Tome apostola, crkva Gospe od Sedam Žalosti na Kalvariji do koje vodi križni put, te crkvica sv. Antuna Opata oblikuju snažan duhovni krajolik pogodan za razvoj hodočasničkih programa i tematskih duhovnih staza. Posebno mjesto zauzima benediktinski samostan sv. Kuzme i Damjana na Ćokovcu. Ovaj samostan jedno od najvažnijih glagoljaških središta u Hrvatskoj i jedini aktivni muški benediktinski

samostan u zemlji, stoga predstavlja izniman resurs za razvoj duhovnih susreta, povlačenja (*retreat* programa) i interpretaciju bogate redovničke baštine. Na razini cijelog integriranog područja, samostanska baština ima osobito značenje za vjerski turizam ne samo kao prostor duhovnosti, već i kao čuvar vrijednih pokretnih dobara, liturgijskih predmeta i rukopisne građe. Ova povezanost duhovne, kulturne i materijalne baštine stvara snažnu osnovu za oblikovanje autentične i održive ponude vjerskog turizma.

4.8. ZDRAVSTVENI I WELLNESS TURIZAM

Zdravstveni turizam odnosi se na oblik putovanja čiji je osnovni poticaj očuvanje ili poboljšanje fizičkog, psihičkog i duhovnog zdravlja. Navedeno se ostvaruje kroz medicinske, rehabilitacijske ili wellness aktivnosti koje pridonose kvaliteti života pojedinca te adekvatnijoj prilagodbi svakodnevnim zahtjevima okoline i društva. Prema podjeli Svjetske turističke organizacije, zdravstveni turizam predstavlja krovni pojam za wellness i zdravstveni turizam. Posljednjih godina sva tri navedena oblika bilježe eksponencijalan rast te se svrstavaju među najbrže rastuće oblike turizma. Utvrđeno je da turizam i putovanja generalno predstavljaju aktivnost koja može pomoći u sve korištenijem izrazu well-beinga. Društvene promjene i trendovi starenja aktivnih putnika, veće brige za zdravlje, razvoja tehnologije i rast medicinskog turizma sve više utječu na obrasce zdravstvenog turizma. Prema tome, primarna motivacija zdravstvenih turista je doprinos tjelesnom, mentalnom i/ili duhovnom zdravlju (UNWTO, 2018).

Globalno tržište medicinskog turizma vrijedilo je oko 38,2 milijarde USD u 2025. godini, a prognoze pokazuju da bi tržište moglo doseći 162,8 milijardi USD 2032. godine, uz prosječnu godišnju stopu rasta od oko 23% (Medical tourism business, n.d.). Prema podacima za 2015. godinu, Sjedinjene Američke Države daleko su najveći prihoditelj (3.600 milijuna USD) i potrošač (1.800 milijuna USD) međunarodnog putovanja vezanog uz zdravlje. Turska je u istoj godini ostvarila oko 900 milijuna USD prihoda, a Njemačka je potrošila oko 900 milijuna USD na međunarodna putovanja u svrhu zdravlja. Potražnja za ovim oblikom turizma ponajviše ovisi o cijeni, kvaliteti i pristupačnošću usluga, a osobito onih tretmana koji nisu dostupni u matičnoj zemlji. Nadalje, na odluku mogu utjecati specifičnosti destinacije poput klime, tradicije i atmosfere, uz pretpostavku adekvatnog marketinga i jasne komunikacije ponude (UNWTO, 2018).

Hrvatska se kroz promotivne poruke i brandiranje posljednjih godina sve više nastoji pozicionirati kao destinacija usmjerena na zdravlje, vitalnost i kvalitetu života. Naglasak se pritom postupno pomiče s isključivo medicinskih usluga prema širem konceptu wellnessa i cjelovitog blagostanja. Primjerice, promotivna poruka „Full of well-being“ iz 2017. dodatno naglašava usmjerenost Hrvatske prema konceptu cjelovitog blagostanja i kvalitete života, što je u skladu s potencijalima otočnih destinacija za razvoj zdravstvenog i wellness turizma (HTZ, n.d.).

Wellness turizam predstavlja sastavni dio zdravstvenog turizma te je usmjeren na prevenciju, ravnotežu i holistički pristup dobrobiti. Naglasak se pritom stavlja na tjelesne, mentalne i duhovne aspekte zdravlja te ulogu prirodnog i društvenog okruženja. Glavna motivacija wellness turista je sudjelovanje u aktivnostima preventivnog i regenerativnog karaktera poput rekreacije, uravnotežene prehrane, boravka u prirodi te raznih oblika opuštanja te njege i terapija. Velik broj putnika traži iskustva koja doprinose tjelesnoj i

mentalnoj dobrobiti, uključujući smanjenje stresa i digitalni *detoks* (UNWTO, 2018). Segment wellnessa prerasta iz povremenih aktivnosti u svakodnevni način života, pri čemu osobito mlađe generacije potiču rast globalne wellness industrije i šire razumijevanje zdravlja, dobrobiti i kvalitete života. Takvi trendovi odražavaju se i na turizam, gdje raste interes za wellness putovanjima, programima i iskustvima usmjerenima na mentalno, fizičko i duhovno zdravlje (Pione i sur., 2025). Globalna wellness industrija porasla je s 5,5 bilijuna USD (2022.) na projekciju od 8,5 bilijuna USD do 2027., uz godišnji rast oko 8,6%. Upravo je wellness turizam jedan od najbrže rastućih segmenata industrije s procijenjenim rastom od oko 17% godišnje. Navedeno pokazuje kako wellness turizam prelazi iz nišne ponude među glavne trendove turizma (Ward, 2025). Procjenjuje se da će vrijednost tržišta wellness turizma dosegnuti oko 1,4 bilijuna USD do 2028. godine. Uzimajući u obzir da je isto tržište iznosilo oko 637 milijardi USD, može se govoriti o očekivanom porastu većem od 100% (Statista, 2026). Jačanje wellness koncepta može se pripisati dvama ključnim čimbenicima. S jedne strane, Svjetska zdravstvena organizacija (WHO) već dulje vrijeme promiče integrirani pristup koji povezuje blagostanje i tjelesnu spremnost u okviru globalnih zdravstvenih politika. S druge strane, porast opće razine obrazovanja pridonio je većoj svijesti o važnosti osobnog zdravlja i prevencije. Kao odgovor na takve promjene, pružatelji turističkih usluga razvili su raznoliku ponudu wellness sadržaja, uključujući spa i zdravstvene tretmane, programe očuvanja zdravlja na radu, kozmetičke i rekreativne sadržaje, duhovne aktivnosti, masaže te rehabilitacijske programe (Forbes, 2025). Zdravstveni i wellness turizam imaju specifičan utjecaj na lokalno stanovništvo jer su usko povezani s dostupnošću zdravstvenih usluga kao i zdravstvene osviještenosti. Utvrđeno je da razina tzv. aktivnog zdravlja stanovnika značajno utječe na njihove stavove prema turizmu, pri čemu su osobe koje više brinu o vlastitom zdravlju sklonije pozitivnijoj percepciji zdravstvenog turizma i većoj podršci njegovu razvoju. Osim ekonomskih koristi poput novih radnih mjesta i poboljšanja infrastrukture, stanovnici mogu percipirati i negativne učinke poput pritiska na resurse ili porasta troškova života. Stoga percepcija koristi, osjećaj pravedne raspodjele te emocionalni odnos stanovnika prema turizmu predstavljaju ključne čimbenike za održivi razvoj zdravstvenog i wellness turizma (Li i sur., 2025).

Mediteranski, a posebice otočni stil života, obilježen boravkom na otvorenom, sporijim ritmom svakodnevice te snažnom kulturom druženja u javnim prostorima poput riva, šetnica i lučica, predstavlja važnu osnovu za razvoj well-being sadržaja usmjerenih na smanjenje stresa, mentalnu regeneraciju i tzv. „slow island“ doživljaj. Važno je napomenuti kako se takvi oblici ponude mogu nuditi i izvan glavne turističke sezone. U tom kontekstu integrirano područje Općina Preko, Kali, Kukljica i Tkon raspolaže posebnim prirodnim i kulturnim resursima koji imaju pozitivan utjecaj na zdravlje ljudi. Općina Preko ima izražen potencijal za razvoj wellness programa, ponajprije zahvaljujući ambijentalnim i društveno-kulturnim resursima poput samostana sv. Jeronima u mjestu Ugljan te franjevačkog samostana sv. Pavla Pustinjaka na otočiću Galevcu (Školjiću). Općina Tkon, zahvaljujući manifestaciji Škraping Tkon i tradicijskoj regati Đir po konalu, može se profilirati kao destinaciju koja nudi aktivni boravak u prirodi. Zbog svoje prostorne izoliranosti i duhovne tradicije, navedena područja predstavljaju pogodno okruženje za razvoj programa opuštanja, kontemplacije i manjih *retreat* sadržaja, uz

poštivanje njihove primarne funkcije i konzervatorskih smjernica. Općine Kali i Kukljica svoj potencijal primarno temelje na gastronomiji, maslinarstvu i ribarskoj tradiciji. U Kalima su relevantne manifestacije Kualjske ribarske noći, Blue Fish Festival, a u Općini Preko Dani maslina otoka Ugljana, koje promoviraju plavu ribu, maslinovo ulje i mediteransku prehranu. U Kukljici višestoljetna tradicija maslinarstva i očuvani krajolik maslinika omogućuju razvoj programa poput edukativnih kušaonica ulja i interpretacijskih šetnji kroz maslinarske predjele. Konačno, prirodni i kulturni krajolici zapadne strane otoka Ugljana i Pašmana, utopljeni u plavetnilo mora i vizure drugih otoka Zadarskog arhipelaga, pružaju poseban doživljaj mira i bijega od svakodnevnice užurbanog načina života.

4.9. POSLOVNI TURIZAM

Poslovni turizam, poznat i pod akronimom MICE (Meetings, Incentives, Conventions, and Exhibitions), često se smatra najbrže rastućim oblikom turizma. Prednosti ovoga oblika turizma očituju se u poticanju lokalnog razvoja, ostvarivanju većih deviznih prihoda, povećanju ulaganja te rastu zaposlenosti (Disimulacion, 2020). Bibliometrijska analiza koju su proveli Martín-Rojo i Gaspar-González (2025) ukazuje na važne promjene u području MICE turizma. Proces digitalne transformacije doveo je do uvođenja trajnih promjena u organizaciji i provedbi događanja, osobito kroz razvoj hibridnih formata te sve učestalije korištenje prijenosa događaja putem online platformi. Također, analiza pokazuje da su se istraživanja prije pandemije uzrokovane virusom COVID-19 pretežito bavila temama digitalnog poslovanja, transformacijskih procesa, iskustva sudionika te turizma i event-turizma, dok se u postpandemijskom razdoblju istraživački fokus pomaknuo prema tehnologiji, inovacijama, društvenim mrežama i razvoju destinacija. Iako je izgledno da će se dio navedenih promjena zadržati i u dugoročnom razdoblju, događanja u fizičkom prostoru i dalje će ostati od presudne važnosti za sajmove i srodne manifestacije u kojima se vrijednost temelji na neposrednoj interakciji i iskustvu koje virtualni formati ne mogu u potpunosti zamijeniti (Lekgau i Tichaawa, 2022). Ekonomski učinci ovoga oblika turizma potvrđuju se i na primjeru akademskih događanja. Primjerice, istraživanje provedeno na otoku Menorci pokazalo je da sudionici takve vrste događanja ostvaruju znatno višu prosječnu dnevnu potrošnju u usporedbi s prosječnim turistima. Prosječna dnevna potrošnja po sudioniku iznosila je 160,66 eura, što je rezultiralo izravnim ekonomskim učinkom od približno 609.911 eura, dok je ukupni izravni i neizravni učinak, uz primjenu turističkog multiplikatora, dosegnuo oko 826.760 eura (Jacob i sur., 2026).

Što se tiče postojećih kapaciteta promatranih općina, Općina Kali raspolaže s dva prostora koji, svojom opremljenošću i kapacitetima, mogu zadovoljiti potrebe manjih i srednje velikih skupova. Za manje sastanke, edukacije ili radionice namijenjena je Konferencijska dvorana u Hotelu Kali, s kapacitetom do 50 osoba. Za veća okupljanja na raspolaganju je Kino dvorana Društvenog doma, prostrani objekt koji predstavlja središnje mjesto za organizaciju većih društvenih i poslovnih događanja u općini, s kapacitetom od 200 osoba (Turistička zajednica Općine Kali, n.d.). Općina Tkon raspolaže jednim kongresnim prostorom koji može zadovoljiti potrebe manjih i srednje velikih skupova. Za konferencije, predavanja i stručna događanja namijenjen je Interpretacijski centar

pomorske baštine (Turistička zajednica Općine Tkon, n.d). Općina Kukljica raspolaže turističkim informativnim centrom i multimedijalnom dvoranom (Turistička zajednica Općine Kukljica), dok se u Preku nalazi Hotel Preko Curio Collection by Hilton 4*,, Centar za kulturu Općine Preko, Dom kulture Poljana, Dom kulture Lukoran, Dom kulture Ugljan te Heritage hotel Dunatovi dvori – Preko (kapacitet prostora za kongrese i poslovne domjenke iskazan je u *Tablici 32.*)

4.10. MANIFESTACIJSKI TURIZAM

Manifestacijski turizam predstavlja specifičan oblik turizma koji ima vlastita obilježja. Za razliku od mnogih drugih specifičnih oblika turizma, kod kojih je presudna intrinzična motivacija turista, u ovom slučaju turist posjećuje destinaciju koju možda nikada ne bi odabrao da se u njoj ne održava određena manifestacija (Getz i Page, 2016). Međutim, posjet različitim vrstama manifestacija može biti i komplementarni motiv dolaska u određenu destinaciju. Ovaj oblik turizma generira ekonomsku korist kroz turističku potrošnju, doprinosi ublažavanju sezonalnosti te omogućuje geografsku disperziju potražnje unutar destinacije. S marketinškog aspekta, manifestacije pridonose izgradnji imidža i pozicioniranju destinacije na tržištu. Posebno je značajno to što donositelji odluka, odabirom vremena i mjesta organizacije manifestacija, mogu izravno utjecati na raspodjelu turističke potražnje tijekom godine i u prostoru. Navedeno je osobito važno u kontekstu održivog upravljanja turizmom. Prema Getzu i Pageu (2016), planirane manifestacije mogu se podijeliti na poslovne, zabavne i sportske događaje te festivale i kulturna događanja. Autori također razlikuju lokalne i regionalne manifestacije, velike značajne manifestacije (engl. *hallmark events*) koje imaju snažan utjecaj na imidž destinacije i omogućuju stjecanje konkurentske prednosti, kao i mega-manifestacije (Getz i Page, 2016). Općenito, veća događanja generiraju veću vrijednost, bilo u smislu broja posjetitelja, ekonomskih učinaka za lokalnu zajednicu ili društvenih i okolišnih koristi. Stoga je iznimno važno da destinacije jasno definiraju ciljeve organizacije pojedinih manifestacija te procijene kakvu turističku potražnju žele privući i u kojem razdoblju. Gotovo 90% europskih potrošača aktivno je tražilo više turističkih iskustava 2025. godini (WTM, 2025). Očekuje se da će industrija događanja uživo rasti prosječnom godišnjom stopom od 5,9% do 2032. godine, pri čemu će glavni pokretač rasta biti tržište u dobi od 21 do 40 godina (WTM, 2025 prema Allied Market Research, 2023). U okviru toga, posebno se ističu rekreacijska događanja kao segment s najvećim potencijalom rasta (WTM, 2025 prema Tourism Economics' Q3 2025 Travel Industry Monitor).

U kontekstu otočnih destinacija manifestacijski turizam ima posebnu važnost jer generira brojne ekonomske koristi, poput povećanja turističke potrošnje, produženja turističke sezone i rasta zaposlenosti. Istodobno, manifestacije predstavljaju priliku za prezentaciju kulturne baštine i jačanje identiteta lokalne zajednice. Manifestacijski turizam stoga predstavlja važan razvojni alat za otočne destinacije Preko, Kali, Kukljica i Tkon jer omogućuje ciljano upravljanje turističkom potražnjom tijekom godine te prostornu disperziju posjetitelja unutar otoka. U kontekstu rastuće potražnje za autentičnim doživljajima i rekreacijskim sadržajima, ove općine imaju priliku razvijati diferencirane, ali međusobno komplementarne manifestacije koje bi pridonijele produženju sezone, povećanju turističke potrošnje i jačanju lokalnog identiteta.

U tom je smislu važno nastaviti s organizacijom manifestacija aktivnog turizma, poput outdoor festivala, koji privlače aktivnu populaciju i doprinose pozicioniranju destinacije kao „zelenog i aktivnog otoka“. Općina Preko pritom može imati ulogu središnje točke takvih događanja. U predsezoni i posezoni dodatni naglasak treba staviti na manifestacije otočne gastronomije, s fokusom na maslinarstvo, lokalne proizvode i radionice tradicijske kuhinje. Time bi se dodatno valorizirala lokalna baština i potaknula suradnja s obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima. Takve bi manifestacije mogle privući domaće posjetitelje i izletnike iz Zadarske županije, koji dugoročno mogu pridonijeti promociji destinacije putem usmene predaje. Općina Kali, prepoznata po snažnoj ribarskoj tradiciji, svoju konkurentsku prednost može graditi kroz manifestacije usmjerene na pomorsku i ribarsku baštinu. Međunarodni festival ribarske tradicije, organiziran u predsezoni ili posezoni, mogao bi uključivati demonstracije tradicionalnih ribolovnih tehnika, regatu ribarskih brodova, gastronomska natjecanja te stručne rasprave o održivom ribarstvu. Time bi se ojačao imidž mjesta i stvorio potencijal za razvoj prepoznatljive *hallmark* manifestacije. Uz to, suvremeni zabavni događaj, poput manjeg glazbenog festivala uz more s naglaskom na održivost, mogao bi privući mlađu publiku i generirati dodatnu potrošnju. Kukljica, s naglašenim prirodnim resursima i obiteljskom atmosferom, može se usmjeriti na rekreacijske i obiteljske manifestacije. Proljetni obiteljski outdoor vikend, s dječjim sportskim igrama, kajak-radionicama i edukativnim šetnjama u prirodi, pridonio bi pozicioniranju destinacije kao sigurne i aktivne obiteljske lokacije. U jesenskom razdoblju moguće je organizirati manje kulturne manifestacije koje bi kroz umjetničke instalacije i večernje programe u prirodnom ambijentu produžile sezonu i privukle posjetitelje iz šire regije. Tkon, kao mirnija i duhovno prepoznatljiva destinacija, može razvijati manifestacije usmjerene na wellness, duhovnost i poljoprivrednu tradiciju. *Retreat* i *mindfulness* festival u predsezoni ili posezoni, s programima joge, digitalnog detoksa i mediteranske prehrane, odgovara suvremenim trendovima iskustvenog turizma. Također, manifestacija vezana uz berbu maslina i otočnu poljoprivredu omogućila bi turistima aktivno sudjelovanje u lokalnim običajima, čime se jača autentičnost doživljaja i ostvaruje izravna ekonomska korist za lokalne proizvođače.
Ključan strateški element za sve četiri općine jest međusobna koordinacija kroz zajednički otočni kalendar događanja. Planskim rasporedom manifestacija u predsezoni i posezoni moglo bi se izbjeći preklapanje termina, ravnomjernije raspodijeliti posjetitelje te stvoriti sinergijski učinak u promociji cijelog otočnog područja. Takav bi pristup pridonio održivom upravljanju turizmom, jačanju imidža destinacije i dugoročnom povećanju konkurentnosti na turističkom tržištu. Iako ove četiri općine već imaju razvijen manifestacijski turizam, strateškim pristupom i sustavnim planiranjem on se može dodatno unaprijediti kako bi u potpunosti doprinio stvaranju konkurentske prednosti destinacije i održivom razvoju turizma u destinaciji.

4.11. SECOND HOME TURIZAM

U prošlim vremenima posjedovanje drugog doma (engl. *second home*) bilo je rezervirano isključivo za najbogatije slojeve društva koji su iste gradili i koristili kao bijeg od svakodnevnice. Promatrajući stanje danas, može se zaključiti kako je posjedovanje *second home* nekretnine postalo dostupnije, ali motivi su uglavnom ostali slični. Zahvaljujući

rastućoj mobilnosti i dostupnosti nekretnina, *second home* postaje sve važniji oblik turizma u mnogim zemljama. Ipak, konkretne brojke i statističke analize vezane uz navedeni oblik su prilično ograničene zbog nedostatka pouzdanih podataka (Encyclopedia of Tourism, 2016). Motivacija za posjedovanjem druge kuće povezana je s različitim osobnim, društvenim i ekonomskim čimbenicima kao što su tradicija provođenja slobodnog vremena, nasljeđivanje obiteljskih kuća, želja za ruralnim načinom života ili migracija zbog ugodnijeg okruženja. Osim toga, kupnja druge kuće može biti potaknuta i financijskim razlozima, poput poreznih olakšica, ulaganja ili planiranja umirovljenja (Hall, 2014). U literaturi ne postoji jedinstvena, općeprihvaćena definicija *second home* turizma, već se taj pojam koristi kao širi naziv za različite oblike sekundarnog stanovanja koji se primarno koriste za odmor, rekreaciju i provođenje slobodnog vremena. Nedostatak međunarodno prihvaćene definicije može se povezati s poteškoćama u njihovu mjerenju kao i u prethodno navedenim manjkavostima međunarodno usporedivih statistika. *Second home* nekretnine izvorno su namijenjene osobnom korištenju vlasnika, no iste se sve češće uključuju i u turistički najam, čime dodatno postaju dio turističkog sustava. Velik utjecaj na promjenu trendova u ovom području turizma imala je pandemija COVID-19 na način da je povećala interes za individualne oblike smještaja, ruralne i manje naseljene destinacije. Osim toga, pandemija je potaknula dulji boravak izvan glavne sezone zbog mogućnosti rada na daljinu i potrebe za sigurnijim okruženjem (Opačić i Koderman, 2024).

Destinacije s velikim udjelom *second home* nekretnina imaju različite ekonomske i društvene učinke od klasičnih hotelskih destinacije. Vlasnici drugih domova svojim potrošačkim navikama i boravkom mogu pridonijeti lokalnom gospodarstvu plaćanjem poreza i različitih naknada, ali istodobno povećan broj nekretnina zahtijeva dodatne javne usluge, infrastrukturu i održavanje. Važno je napomenuti kako *second homes* stvaraju potražnju za raznim uslugama tijekom cijele godine, a ne samo u vršnoj sezoni, što može pridonijeti stabilnijem smanjenju sezonalnosti. Prema svemu navedenom, utjecaj na lokalno stanovništvo može se promatrati s pozitivnog, ali i s negativnog aspekta te uvelike ovise o pažljivom upravljanju budućim razvojem destinacije (Alonsopérez i sur., 2022).

Imajući u vidu sve veći broj digitalnih nomada i mogućnosti rada na daljinu, važni preduvjeti razvoja ovog oblika turizma uključuju kvalitetnu internetsku infrastrukturu i prometnu dostupnost. Sve općine ističu postojanje adekvatne internetske mreže, ali uz povremena opterećenja tijekom vršnih ljetnih mjeseci. Nadalje, prometna dostupnost predstavlja također značajan čimbenik razvoja *second home* turizma jer utječe na učestalost boravaka vlasnika nekretnina i ukupnu atraktivnost destinacije. Preko ima najpovoljniji prometni položaj zahvaljujući redovitim trajektnim i putničkim linijama prema Zadru te blizini urbanih sadržaja i zračne luke. Kali i Kukljica oslanjaju se na trajektnu luku u Preku te su cestovno dobro povezani s ostatkom otoka, čime je osigurana zadovoljavajuća dostupnost uz nešto mirniji ambijent. Tkon je s kopnom povezan trajektnom linijom prema Biogradu na Moru, a kombinacija dobre dostupnosti i manje turističke opterećenosti može biti privlačna vlasnicima drugih nekretnina koji traže privatnost i autentičnost otočnog prostora. U Općini Kali second home segment ponajprije je vidljiv kroz kategoriju nekomercijalnog smještaja, odnosno kuća za odmor (vikendica), koje predstavljaju najizraženiji oblik sekundarnog stanovanja. U

promatranom razdoblju 2020.–2024. broj noćenja u ovoj kategoriji ostao je relativno stabilan, uz blagi pad s 6.284 noćenja u 2020. na 6.257 noćenja u 2024. godini. Sličan trend zabilježen je i kod dolazaka, čiji se broj neznatno smanjio s 321 na 317. Takva stabilnost turističkog prometa upućuje na kontinuiranu prisutnost korisnika second home nekretnina, pri čemu je riječ o obliku boravka obilježenom duljim i učestalijim korištenjem vlastitih nekretnina za odmor. U kontekstu prostornog karaktera naselja i mirnijeg otočnog ambijenta, Općina Kali zadržava obilježja destinacije pogodne za sekundarno stanovanje i boravak vlasnika kuća za odmor. Podatci o turističkom prometu u nekomercijalnom smještaju Općine Preko za razdoblje 2020.–2024. godine upućuju na jačanje *second home* segmenta. U promatranom razdoblju zabilježen je izražen rast noćenja u nekomercijalnom smještaju (s 81.176 na 120.949), dok je broj dolazaka rastao znatno umjerenije (s 3.544 na 4.220). Takav odnos potvrđuje karakterističan obrazac duljih boravaka uz manji intenzitet dolazaka, što predstavlja jedno od temeljnih obilježja sekundarnog stanovanja. U Općini Preko istodobno je vidljiv rast i domaćih i stranih turista. U Općini Kukljica *second home* segment očituje se kroz strukturu nekomercijalnog smještaja, koji iako sudjeluje s manjim brojem dolazaka u ukupnoj strukturi smještaja, ostvaruje razmjerno visok broj noćenja, osobito u kategoriji kuća za odmor. Opisani odnos upućuje na dulje razdoblje boravka korisnika te na prisutnost značajnog broja nekretnina koje se koriste kao drugi dom. U kombinaciji s mirnijim ambijentom naselja i izraženijom rezidencijalnom funkcijom prostora, Kukljica pokazuje obilježja destinacije pogodnije za sezonsko korištenje nekretnina i dulje boravke. Sličan obrazac prisutan je i u Općini Tkon, gdje podaci o smještajnim kapacitetima za razdoblje 2020.–2024. ukazuju na postupno povećanje broja kuća i stanova za odmor, pri čemu je broj kuća za odmor porastao sa 157 na 195, dok se broj stanova za odmor povećao s 49 na 80. U skladu s tim, broj noćenja u kućama za odmor porastao je s 16.821 na 18.078 u posljednje promatranoj 2024. godini. U kontekstu prostornog karaktera naselja i manjeg intenziteta turističke izgrađenosti, Tkon također predstavlja prostor pogodan za razvoj *second* home turizma. Daljnji razvoj segmenta navedenog oblika turizma može pridonijeti produljenju sezone i stabilizaciji turističke aktivnosti, no pritom je nužno osigurati pažljivo prostorno planiranje, kontrolu izgradnje i usklađivanje s kapacitetima komunalne infrastrukture kako bi se očuvala dugoročna održivost otočnih zajednica.

4.12. TURIZAM TEMELJEN NA LOKALNOJ ZAJEDNICI (ENG. COMMUNITY-BASED TOURISM)

Otočne destinacije suočavaju se s brojnim izazovima, među kojima se posebno ističe depopulacija. Ona snažno utječe ne samo na društveni i kulturni život, već i na gospodarski razvoj otoka. Turizam pritom predstavlja važnu priliku jer omogućuje uključivanje lokalne zajednice u različite aktivnosti te može potaknuti i povratak stanovnika koji su otoke napustili zbog nedostatka prilika. Zbog toga bi participacija lokalne zajednice trebala biti temelj razvoja turizma na otocima, što je ujedno i glavno obilježje turizma temeljenog na lokalnoj zajednici (eng. *community-based tourism*). Takav se pristup očituje kroz lokalno vlasništvo i kontrolu nad turističkim resursima, sudjelovanje lokalnog stanovništva u planiranju turizma, upravljanje turističkim poduzećima i dijeljenju njihove dobiti. Osim

toga, turističke aktivnosti trebaju nadopunjavati lokalno gospodarstvo i povezivati tržišne ciljeve s interesima zajednice (Caceres-Feria i sur., 2021). Dakle, turizam u svojim različitim oblicima može predstavljati priliku za lokalnu zajednicu, a njihovo aktivno uključivanje predstavlja temelj održivog razvoja turizma destinacije. U ovako malim i osjetljivim destinacijama neminovno je da lokalna zajednica bude snažno uključena u sve aspekte razvoja turizma u destinaciji, budući da bez njih on niti nije moguć. Autentičnost destinacije i njezine turističke ponude može predstavljati temeljnu konkurentsku prednost u odnosu na druge destinacije. Takva specifična obilježja destinacije nemoguće je kopirati, a upravo je autentičnost ono što se nameće kao imperativ putovanja u budućnosti. Prema istraživanju Travel & Sustainability Report 2025, 77% putnika traži autentična iskustva koja predstavljaju lokalnu kulturu, a 56% putnika želi putovati u nove destinacije (WTM Global Travel Report 2025, 2025). Kako bi se ostvarila autentična iskustva, lokalna zajednica treba biti temelj turističke ponude destinacija, što je prilika za sve otočne destinacije. Evidentno je kako integrirano područje Općina Preko, Kali, Kukljice i Tkona posjeduje lokalne posebnosti, jer se radi o malim i relativno zatvorenim otočnim zajednicama ukorijenjenim u svome kulturnom identitetu. Iako vrlo slične, te općine opet imaju svoje specifičnosti kulture i načina života, atmosfere, ambijenta i drugih obilježja koje pružaju jedinstven turistički doživljaj svojim posjetiteljima. Stoga je lokalna zajednica koja njeguju svoju baštinu, tradiciju, znanja, priče i dr., ključ razvoja turizma ovih otočnih destinacija.

Područje općina Preko, Kali, Kukljica i Tkon predstavlja kompaktan, ali iznimno raznolik otočni prostor u kojem turizam temeljen na lokalnoj zajednici može postati ključan alat revitalizacije. Riječ je o malim, snažno ukorijenjenim zajednicama čiji su identitet, način života i međuljudski odnosi temelj njihove autentičnosti. Upravo u toj svakodnevici, u pričama ribara, maslinara, učitelja, majstora i obitelji, nalazi se najveći razvojni potencijal. U Preku, kao administrativnom i društvenom središtu otoka, naglasak bi mogao biti na interpretaciji otočne svakodnevice i povijesti kroz osobne priče stanovnika. Program „Otočni domaćin“ uključivao bi edukaciju i certificiranje lokalnih obitelji kako bi postale interpretatori baštine, a posjetitelji bi mogli provesti nekoliko sati s njima sudjelujući u kuhanju, branju maslina ili ribarenju, pri čemu prihod ide izravno domaćinstvu, dok se dio ulaže u zajednički fond za kulturne projekte. Projekt„Priče iz Preka“ nudio bi interpretacijske šetnje koje vode lokalni umirovljenici, ribari i učitelji, a kroz tematske ture posjetitelji bi upoznali pomorsku tradiciju i život na otoku nekad i danas, dok bi mladi djelovali kao digitalni ambasadori snimajući priče i stvarajući podcastove. Dodatno, otočni *coworking* i povratnički program omogućili bi adaptaciju neiskorištenih prostora u zajednički radni prostor te bi pružili potporu mladima koji žele pokrenuti mali turistički ili kreativni posao i vratiti se na otok.

Kali svoj snažan ribarski identitet može koristiti kao konkurentsku prednost kroz program „Dan s ribarom“, koji bi omogućio posjetiteljima poludnevne izlaske na more s lokalnim ribarima, uz edukaciju o održivom ribolovu i zajedničku pripremu ulova. Mini-centar ribarske interpretacije nudio bi izložbene i interaktivne sadržaje poput mreža, alata i fotografija obitelji, upravljan kroz zadrugu lokalnih ribara. Festival otočne hrane odvijao bi se u kućnim konobama, s ograničenim brojem posjetitelja, stvarajući intimno i autentično iskustvo.

U Kukljici program „Čuvari Punta“ uključivao bi lokalne volontere koji bi djelovali kao interpretatori prirodne baštine, vodeći posjetitelje kroz šumske i obalne predjele te ih bi ih educirali o klimatskim promjenama i očuvanju mora. Mala škola brodogradnje i drvenih barki nudila bi radionice za turiste i djecu, gdje bi lokalni majstori prenosili svoje znanje, a sudionici bi mogli izraditi suvenire na licu mjesta. Intimni kulturni vikendi okupljali bi maksimalno 30–50 posjetitelja, uz nastupe lokalnih klapa, pričanje legendi i kušanje domaćih proizvoda, organizirani kroz lokalnu udrugu.
Tkon bi mogao razvijati otočni agro-turizam kroz sudjelovanje posjetitelja u berbi maslina, smokava i povrća, uključujući i program „Posvoji maslinu“, uz mogućnost kupnje proizvoda direktno od lokalnih proizvođača. Dodatno, u suradnji sa samostanom, mogle bi se nuditi tematski vikendi tišini i programi digitalnog detoksa, posebno prilagođene urbanim profesionalcima koji traže mir i autentično iskustvo. Otočne biciklističke rute vodili bi lokalni mladi kao certificirani vodiči, a stajanja kod OPG-ova omogućili bi kombinaciju vožnje, degustacije lokalnih proizvoda i upoznavanja s pričama zajednice.
Sve aktivnosti neposredno doprinose razvoju lokalne zajednice i rješavanju problema depopulacije, kao jednom od najvećih izazova otočnih destinacija. Programi poput „Otočnog domaćina“ u Preku, „Dana s ribarom“ u Kalima, agro-turizma u Tkonu i radionica brodogradnje u Kukljici omogućuju lokalnim obiteljima i pojedincima da direktno zarade od svojih znanja, resursa i tradicije. Gosti plaćaju za sudjelovanje u aktivnostima poput branja maslina, kuhanja, ribarenja ili izrade suvenira, a dio prihoda ostaje lokalnim kućanstvima, dok se dio ulaže u zajedničke kulturne i turističke projekte.
Uključivanje lokalnih umirovljenika kao vodiča, majstora ili pripovjedača i mladih kao digitalnih ambasadora ili vodiča biciklističkih i edukativnih ruta aktivira sve generacije. Umirovljenici prenose znanje i iskustvo, a mladi dobivaju priliku za edukaciju, zapošljavanje i osmišljavanje inovativnih sadržaja, što jača međugeneracijske veze i društvenu koheziju. Sudjelovanjem u autentičnim aktivnostima i dijeljenjem svojih tradicija, stanovnici jačaju osjećaj pripadnosti i ponosa na lokalnu baštinu. Posjetitelji prepoznaju i cijene jedinstvene kulturne i prirodne vrijednosti otoka, što dodatno potvrđuje važnost očuvanja lokalnog identiteta. Programi poput coworkinga, povratničkih inicijativa i turističkih mikrobiznisa nude konkretne prilike za povratak iseljenih ili mladih koji su napustili otok zbog nedostatka posla. Turizam temeljen na zajednici pruža održive modele rada koji kombiniraju sezonske i cjelogodišnje aktivnosti. Prema tome, sve ove aktivnosti ne samo da omogućuju financijsku korist lokalnim kućanstvima, već i jačaju društvenu strukturu, kulturni identitet i održivost otoka, čime direktno doprinosi smanjenju depopulacije i osnaživanju zajednice.

4.13. TURIZAM KORIJENA (ENG. ROOTS TOURISM)

Specifičan segment turističkih putovanja čine putovanja motivirana upoznavanjem zemlje i kulture predaka, odnosno putovanja onih pojedinaca koji putuju kako bi se vratili svojim korijenima. Uz ovaj oblik putovanja vežu se različiti pojmovi kao što su turizam korijena (eng. *roots tourism*), rodoslovni turizam (eng. *geneology tourism*), turizam predaka (eng. *ancestor tourism*) ili turizam dijaspore (eng. *diaspora tourism*) (Tomczewska-Popowycz i Taras, 2022). Ovi se pojmovi vežu uz različite dimenzije

putovanja, od putovanja vezana za posjete rodbini, sudjelovanje na vjenčanjima, rješavanja pitanja nasljedstva, do upoznavanja obiteljskih korijena, baštine i vlastitog porijekla. Mnoge destinacije su prepoznale potencijal ovog segmenta turističke potražnje. Kod ovakvih putovanja fokus je na povezivanju turista sa zemljom ili mjestom odakle njihovi preci potječu, stoga je od iznimne važnosti lokalna zajednica koja ih održava i koja njeguje svoje običaje i vrijednosti. Upravo takva putovanja potiču održivi razvoj destinacija jer značajno utječu na revitalizaciju destinacija i njezinih lokalnih zajednica. Sociokulturna održivost se očituje kroz očuvanje identiteta lokalne zajednice, njezine baštine i vrijednosti koje njeguju, dok s druge strane ovakva putovanja potiču jačanje lokalnih ekonomija kroz razvoj različitih elemenata turističke ponude, povećanog zapošljavanja, kao i kroz povećanju potrošnju. Ovaj oblik turizma predstavlja dakle izniman potencijal za destinacija koje se nalaze izvan urbanih centara i koje nisu toliko turistički razvijene, te na njih ne utječu toliko tekući trendovi na turističkom tržištu. Osim toga, ovakva putovanja nisu sezonski uvjetovana nego se mogu odvijati tijekom cijele godine, budući da turistička potražnja dolazi iz različitih krajeva svijeta. Destinacije Italije, posebice Sicilije ili Škotske (Reneweurope, 2025; Roots Tourism, 2025), zbog velikog broja iseljenih stanovnika i njihovih predaka razvijaju ovaj oblik turizma razvijajući specifične proizvode usmjerene ovom turističkom segmentu. S obzirom na demografska obilježja otočnih destinacija i na činjenicu da su tijekom povijesti različite generacije iseljenje, upravo kroz razvoj ovog oblika turizma može se ostvariti održivi razvoj turizma u njima, uključujući starije otočno stanovništvu, valorizirajući lokalne arhive, knjižnice itd.

Integrirano područje Općina Preko, Kali, Kukljice i Tkona, kao i mnogi otoci, ima izraženu povijest iseljavanja stanovništva, stoga razvoj turizma korijena predstavlja značajnu priliku za dugoročno održiv i cjelogodišnji razvoj turizma. Brojne generacije otočana tijekom 19. i 20. stoljeća iseljavale su u Sjedinjene Američke Države, Australiju, Južnu Ameriku i zapadnu Europu, pri čemu su njihovi potomci danas potencijalno zainteresirani za posjet mjestima podrijetla svojih obitelji. Upravo u tom kontekstu Općine Preko, Kali, Kukljica i Tkon mogu sustavno razvijati specifične proizvode i usluge usmjerene prema ovom segmentu tržišta. Kao administrativno i prometno središte otoka Ugljana, Općina Preko može preuzeti koordinirajuću ulogu u razvoju turizma korijena. Preporučuje se uspostava kontakt-točke ili posebne službe unutar turističke zajednice koja bi potomcima iseljenika pružala podršku u istraživanju obiteljskog podrijetla. Takva bi služba mogla posredovati između zainteresiranih posjetitelja i matičnih ureda, župnih arhiva, lokalnih kroničara i povjesničara, te pomagati u organizaciji personaliziranih posjeta rodnim mjestima predaka. Dodatno, Preko bi moglo inicirati digitalizaciju dostupnih povijesnih zapisa, uključujući matične i župne knjige, stare popise stanovništva i dokumente vezane uz iseljavanje. Stvaranjem interaktivne digitalne baze podataka znatno bi se olakšao proces istraživanja obiteljskih korijena, čime bi destinacija stekla prepoznatljivost kao mjesto koje aktivno njeguje i interpretira svoju povijest. Organizacija godišnjeg susreta potomaka iseljenika, primjerice u proljetnim ili jesenskim mjesecima, dodatno bi doprinijela produljenju turističke sezone. Takvo događanje moglo bi uključivati stručna predavanja, izložbe obiteljskih fotografija, prezentacije obiteljskih stabala, kao i kulturno-gastronomski program temeljen na lokalnoj tradiciji. Općina Kali može turizam

korijena razvijati kroz snažnu interpretaciju svog ribarskog identiteta, koji je obilježio život brojnih obitelji i bio jedan od razloga iseljavanja. Preporučuje se razvoj tematskih programa koji bi potomcima iseljenika omogućili upoznavanje ribarske tradicije njihovih predaka kroz interpretacijske ture, posjete starim ribarskim kućama, prezentacije tradicionalnih alata i običaja te sudjelovanje u radionicama vezanim uz lokalnu gastronomiju i pomorsku baštinu. Važan segment razvoja predstavlja i prikupljanje usmenih povijesti starijih stanovnika. Sustavno snimanje i arhiviranje njihovih svjedočanstava o iseljavanju, životu na otoku i obiteljskim pričama stvorilo bi vrijedan digitalni arhiv koji bi imao i turističku i kulturnu vrijednost. Uključivanje starijeg stanovništva u interpretaciju baštine doprinijelo bi međugeneracijskoj solidarnosti i očuvanju identiteta zajednice. Kali također može razviti personalizirane paket-aranžmane za potomke iseljenika koji bi uključivali istraživanje obiteljskog stabla, organizirani obilazak mjesta povezanih s obiteljskom poviješću te susrete s lokalnim stanovništvom. Kukljica može razvijati intimniji i personaliziraniji pristup turizmu korijena, s naglaskom na interpretaciju prostora i obiteljskih priča. Vrlo važan segment iseljeničkog turizma čini vjerska praksa hodočašće Gospi od Sniga, koja je već stoljećima utkana u kulturni i vjerski identitet lokalne zajednice. Dijaspora u vrijeme održavanja hodočašća osobito dolazi kako bi se vratila korijenima, povezala s lokalnim stanovništvom i dijasporom iz drugih dijelova svijeta. Preporučuje se mapiranje tradicionalnih prezimena i obitelji te, uz suglasnost vlasnika, interpretacijsko označavanje pojedinih kuća i lokaliteta povezanih s poviješću iseljavanja. Time bi se stvorila emocionalna dimenzija doživljaja prostora, koja je ključna za ovaj segment turista. Općina bi također mogla razviti aktivnu suradnju s hrvatskim iseljeničkim zajednicama u Australiji, Sjedinjenim Američkim Državama i Južnoj Americi. Kroz ciljanu promociju i partnerstva s iseljeničkim udrugama moguće je potaknuti organizirane dolaske potomaka, osobito izvan glavne turističke sezone. Organizacija edukativnih radionica o istraživanju rodoslovlja dodatno bi ojačala pozicioniranje Kukljice kao destinacije koja sustavno pristupa očuvanju i interpretaciji vlastite baštine. Općina Tkon može turizam korijena povezati s prirodnom i duhovnom baštinom prostora. Interpretacija povijesnih dokumenata, crkvenih zapisa i lokalne tradicije može biti sastavni dio personaliziranih programa za potomke iseljenika. Posebni „povratnički paketi“ mogli bi uključivati smještaj u tradicionalnim objektima, organizirane posjete arhivima i grobljima, kao i susrete s lokalnim kroničarima koji bi posjetiteljima približili povijest njihovih obitelji. Takav pristup pridonosi stvaranju dubljeg, autentičnog doživljaja koji nadilazi klasični turistički boravak i stvara trajnu emocionalnu povezanost s destinacijom.

S obzirom na prostornu i povijesnu povezanost, preporučuje se zajednički pristup razvoju turizma korijena na razini sve četiri općine. Izrada zajedničke strategije razvoja turizma korijena omogućila bi jasno definiranje ciljnih tržišta, komunikacijskih kanala i financijskih izvora. Posebnu pažnju potrebno je usmjeriti na tržišta zemalja u kojima postoji značajna hrvatska dijaspora. Razvoj zajedničke digitalne platforme posvećene otočnim korijenima mogao bi objediniti informacije o povijesti iseljavanja, bazi prezimena, dostupnim arhivima i mogućnostima organiziranih posjeta. Takva platforma imala bi i promotivnu i operativnu funkciju. Edukacija lokalnog stanovništva, osobito iznajmljivača i turističkih djelatnika, o specifičnostima ovog segmenta tržišta dodatno bi

osigurala kvalitetu usluge i autentičnost doživljaja. Turizam korijena, budući da nije sezonski ograničen, pruža mogućnost ravnomjernije raspodjele turističkog prometa tijekom godine, smanjenja sezonalnosti i jačanja lokalne ekonomije. Razvoj ovog oblika turizma ne predstavlja samo gospodarsku priliku, već i snažan instrument očuvanja identiteta, revitalizacije zajednice i jačanja veze između otočana i njihovih potomaka diljem svijeta. Sve navedene aktivnosti mogu biti implementirane u svim navedenim općinama, a ovaj se oblik turizma može povezati i s drugim prepoznatim potencijalnim specifičnim oblicima turizma.

4.14. NATURISTIČKI TURIZAM

Naturizam (nudizam) predstavlja specifični oblik turizma utemeljen na filozofiji života u skladu s prirodom, obilježenoj praksom nenametljive, neseksualne društvene nagosti uz naglasak na samopoštovanje, poštovanje drugih i okoliša. Prema definiciji iz 1974. godine, naturizam je „način života u harmoniji s prirodom, karakteriziran zajedničkom nagosti s ciljem poticanja samopoštovanja, poštovanja prema drugima i prema okolišu“ (INF-FNI, n.d.). U turističkom kontekstu pod pojmom naturizma označavaju se putovanja čiji je primarni motiv sudjelovanje u naturističkim aktivnostima (npr. boravak na naturističkim plažama, kampovima ili resortima), često u kombinaciji s doživljajem prirode, rekreacije i kulture (Worldpackers, 2025). Naturizam se u suvremenoj turističkoj praksi pozicionira kao nišni segment povezan s vrijednostima održivosti, zdravog života i neposrednog odnosa s prirodnim okruženjem. Na globalnoj razini naturizam ima stabilnu, iako demografski specifičnu bazu korisnika, s tradicionalno snažnim uporištima u Francuskoj, Španjolskoj i Hrvatskoj. Iako pojedina istraživanja ukazuju na smanjenje formalnog članstva u organiziranim naturističkim savezima (npr. u Njemačkoj – Connolly, 2025), istodobno se bilježi široka društvena prihvaćenost naturističkih prostora, osobito u zapadnoeuropskim zemljama, gdje većina ispitanika nema otpor prema naturističkim kampovima i plažama (Henley, 2025). U Europi naturizam ostaje prepoznat kao segment povezan s obalnim i kamping turizmom, uz naglasak na sigurnost, privatnost i visoke standarde uređenja prostora. Republika Hrvatska ima dugu tradiciju naturizma, koja započinje još 1930-ih godina na otoku Rabu, te se danas ubraja među vodeće europske destinacije po kapacitetima naturističkih kampova (oko 30.000 mjesta, pretežito u Istri i na Kvarneru). Naturizam je u hrvatskom kontekstu povezan s kamping turizmom visoke razine sigurnosti i uređenosti, s naglašenom sportskom i rekreacijskom ponudom (Hrvatska turistička zajednica, n.d.). Na razini Zadarske županije naturizam je manje izražen u odnosu na sjeverni Jadran, no otočni prostor s razvedenom obalom, skrivenim uvalama i očuvanim prirodnim ambijentom predstavlja potencijalnu osnovu za razvoj manjih, diskretnih i prostorno kontroliranih naturističkih zona, u skladu s prostorno-planskim dokumentima i lokalnim konsenzusom. Općina Tkon razvija naturizam u okviru FKK Sovinje, naturističkog kampa kapaciteta 419 osoba, prilagođenog za osobe s invaliditetom, a koji nudi glamping smještaj i onaj mobilnim kućicama na parcelama koje imaju priključak vode i struje.

Iz perspektive turističke valorizacije, naturizam se na integriranom području Općina Preko, Kali, Kukljica i Tkon ne bi trebao razvijati kao masovni ili infrastrukturno intenzivan proizvod, već kao pažljivo planiran i prostorno ograničen segment ponude.

Analiza postojeće kupališne infrastrukture pokazuje da se primarna turistička funkcija obalnog prostora u većini naselja već snažno oslanja na klasični kupališni turizam, pri čemu su brojne plaže relativno malih dimenzija, lokalnog karaktera i ograničenog prihvatnog kapaciteta. Na primjer, u Općini Kali većina plaža (Mala Lamjana, Otrić, Mul–Tratica–Artina i Brgačelj) raspolaže ograničenim kapacitetima te je u pojedinim slučajevima prisutan i prostorni konflikt između kupališne funkcije i nautičkih aktivnosti. Slična situacija prisutna je i u drugim općinama integriranog područja, gdje uređene i registrirane plaže predstavljaju temelj ljetne turističke ponude i primarno su usmjerene na klasične oblike kupališnog turizma. Iznimku u tom kontekstu predstavlja službena naturistička plaža FKK Jelenica u Općini Kukljica, koja već ima definiranu funkciju i može se promatrati kao referentna točka za daljnje promišljanje ovog segmenta ponude. U tom kontekstu, potencijal razvoja naturističkog turizma prije svega treba tražiti izvan glavnih kupališnih zona, u prostorno izdvojenim uvalama i prirodnim obalnim segmentima koji nisu intenzivno turistički korišteni. Razvedenost obale, prisutnost brojnih manjih uvala te otočića u zadarskom i pašmanskom arhipelagu omogućuju identifikaciju takvih lokacija, osobito u manje urbaniziranim dijelovima obale otoka Pašmana te na pojedinim otočićima u akvatoriju Općine Preko. Očuvan sredozemni krajolik, obilježen makijom, kamenjarom i maslinicima, kao i visoka kvaliteta mora i prirodnog okoliša dodatno pridonose atraktivnosti prostora za posjetitelje koji traže mirniji boravak u prirodi. Razvoj naturističkog turizma stoga bi se trebao temeljiti na konceptu diskretnih, prostorno jasno definiranih zona manjeg kapaciteta koje ne ulaze u konflikt s postojećim kupališnim tokovima i infrastrukturom. Takav pristup omogućuje diverzifikaciju turističke ponude, ravnomjerniju prostornu raspodjelu posjetitelja i potencijalno produljenje turističke sezone, uz očuvanje prirodnih vrijednosti prostora i poštivanje društvene prihvatljivosti ovog oblika turizma. Ujedno se naturizam može razvijati kao komplementaran segment boravka u prirodi, povezan s rekreacijom, plivanjem i mirnijim oblicima outdoor aktivnosti, čime se dodatno naglašava prirodni i održivi karakter turističkog razvoja integriranog područja.

4.15. RIBOLOVNI TURIZAM

Ribolovni turizam predstavlja tržište posebnog interesa, pri čemu je glavna motivacija sudionika doživljaj samog ribolova (Lam-González i sur., 2021). Ovaj oblik turizma temelji se na ribolovnim aktivnostima koje se odvijaju u morskim i slatkovodnim ekosustavima te obuhvaća raznolike metode i alate, uključujući mreže, zamke i udice. Stupanj regulacije ribolova usmjerava razvoj ribolovnog turizma u dva osnovna pravca, ovisno o tome radi li se o komercijalnom ili sportsko-rekreacijskom ribolovu (Europska komisija, 2021). Ribolovni turizam može uključivati komercijalne aktivnosti na profesionalnim ribarskim plovilima, pri čemu turisti nemaju mogućnost aktivnog sudjelovanja u ribolovu, već sudjeluju kao promatrači procesa lova ribe. Ovaj oblik ribolovnog turizma često se nadopunjuje kulturnim sadržajima vezanima uz tradicionalne ribolovne prakse određenog područja, kao i dodatnim elementima ponude poput vođenih obilazaka, ronjenja, promatranja kitova ili morskih pasa te organizacije tradicionalnih ribarskih večeri (González i sur., 2020; Hall, 2021). Za razliku od toga, sportski ili rekreacijski ribolov nema svrhu opskrbe turista ribom niti ostvarivanja izravne komercijalne dobiti

(González i sur., 2020; Hall, 2021; Butler i sur., 2020). Ovaj oblik ribolovnog turizma omogućuje turistima aktivno sudjelovanje u ribolovu, bilo s kopna ili s plovila, često u suradnji s lokalnim ribarima. Uz posjedovanje privremene dozvole, turisti mogu koristiti dopuštenu ribolovnu opremu i sudjelovati u aktivnostima koje nerijetko imaju natjecateljski karakter te privlače posjetitelje sklone adrenalinu i avanturi. Kvaliteta ribolovnog iskustva dodatno je naglašena bogatstvom ribljeg fonda i očuvanošću prirodnih područja. Među poznatijim destinacijama ribolovnog turizma ističu se Bermuda, Bahami, Meksiko, Kanada, Indija, Australija, Sicilija i Škotska. Ribolovni turizam ostvaruje važne ekonomske, sociokulturne i ekološke učinke (González i sur., 2020; Hall, 2021). Profesionalnim ribarima omogućuje diverzifikaciju djelatnosti i povećanje prihoda, čime se jača njihova ekonomska stabilnost. Istodobno, ribolovni turizam može doprinijeti održivom korištenju ribljih resursa kroz podizanje svijesti turista o važnosti i primjeni održivih ribolovnih praksi. U uvjetima osiromašenja ribljeg fonda i sve strožih regulatornih okvira, ribolov postaje ograničeno i selektivno dostupna aktivnost, što mu daje obilježje privilegiranog i posebnog iskustva te povećava njegovu atraktivnost kao turističkog proizvoda. Stoga je ribolovni turizam usmjeren ne samo na ekološke izazove i regulaciju ribolova u skladu s načelima održivosti, već i na širi kontekst Plavog gospodarstva te Ciljeva održivog razvoja Ujedinjenih naroda.

Integrirano područje Općina Preko, Kali, Kukljica i Tkon bogato je ribolovnim vodama Jadranskog mora i brojnim uvalama, kanalom Ždrelac i plitkim zaljevima, što pruža značajan potencijal za razvoj ribolovnog turizma. Razvoj ovakvog proizvoda može se temeljiti na kombinaciji sportsko-rekreacijskog ribolova, promatranja tradicijskog ribolova i kulturno-povijesnih elemenata lokalnog ribarskog života. Raznovrsni riblji fond i morski okoliš omogućuju organizaciju aktivnosti za turiste koji žele aktivno sudjelovati u ribolovu s kopna ili plovila, uz valjane ribolovne dozvole i korištenje dopuštene opreme. Područje zadarskog i srednjeg kanala pogodno je za rekreacijski i natjecateljski ribolov, te može omogućiti turistima određeno adrenalinsko iskustvo i avanturu. Turistički proizvodi u Općini Kali koja ima dugu i bogatu ribarsku tradiciju, mogu uključiti promatranje tradicijskog ribolova na lokalnim brodicama, radionice izrade ribarskih alata i mreža te sudjelovanje u pripremi ribarskih jela. Ovi elementi obogaćuju turističko iskustvo, povezujući ribolov s lokalnom kulturnom baštinom i gastronomijom. Ribolovni turizam može se integrirati s vjerskim i kulturnim turizmom u ovim općinama. Primjerice, hodočasnici i posjetitelji samostana na Galevcu i Ćokovcu, u Kukljiškim ili Tkonskim crkvama mogu kombinirati duhovno iskustvo s aktivnostima na moru, stvarajući jedinstvene tematske ture. Također, moguće je razviti pakete koji uključuju ronjenje, promatranje farmi riba i vođene obilaske lokalnih ribarskih zajednica. S obzirom na globalne izazove osiromašenja ribljeg fonda i važnost održivih praksi, razvoj ribolovnog turizma u ovim općinama mora se temeljiti na pravilima održivog ribolova, edukaciji turista i podizanju svijesti o očuvanju morskih resursa. Ovakav pristup ne samo da doprinosi očuvanju prirodnog okoliša, već i jača privlačnost destinacije za turiste koji traže autentične i odgovorne turističke proizvode.

4.16. IZLETNIČKI TURIZAM

Izletnički turizam oblik je turizma u kojem posjetitelji putuju na jednodnevne izlete, bez ostvarenog noćenja izvan mjesta stalnog boravka, a primarna motivacija je rekreacija, obrazovanje ili zabava (Soliman, 2024). Ovaj oblik turizma često se razvija u blizini urbanih i ruralnih centara, gdje se integrira u turističku ponudu destinacije, obogaćujući kulturne, zabavne, prirodne i edukativne aktivnosti (Royo-Vela, 2009). Izletnički turizam nudi mogućnosti obogaćivanja i diversifikacije turističke ponude kroz tematske rute, vođene izlete, obrazovne programe i kulturne aktivnosti, čime se povećava atraktivnost destinacije i doprinosi regionalnom razvoju (Royo-Vela, 2009; Antunović, 2022). Izletnički turizam stoga na različite načine doprinosi turizmu u destinaciji. Ekonomski učinci izletničkog turizma očituju se kroz kratkotrajnu potrošnju na prehranu, ulaznice, suvenire i dodatne sadržaje, iako je njegov doprinos lokalnoj ekonomiji manji nego kod turista koji borave u destinaciji (Matejčić, 2005). Društveno-kulturni učinci uključuju promicanje svijesti o lokalnoj kulturnoj i prirodnoj baštini, dok ekološki učinci mogu biti negativni ako postoji intenzivan dnevni promet ili pritisak na prirodne i kulturne resurse (Stanić Jovanović, 2015). Među time, postoje i značajna ograničenja, poput infrastrukturnih (promet, parkiranje, pristup pješačkim površinama), sezonalnosti i koncentracije posjetitelja na popularnim mjestima i atrakcijama i u najboljim terminima, te rizika od prekomjernog opterećenja destinacija (Matejčić, 2005). Jedan od najvećih izazova je na koji način mjeriti i pratiti broj izletnika u destinacijama u kojima su izleti najčešće neorganizirani. Uzimajući u obzir ove čimbenike, uspješan razvoj izletničkog turizma zahtijeva strateško planiranje, upravljanje posjetiteljima, integraciju s drugim oblicima turizma i upravljanje nosivošću destinacije, kako bi se osigurala njena ekonomska, socijalna i ekološka održivost.

Izletnički turizam u Općinama Preko, Kali, Ugljan i Tkon ima velik potencijal zbog kombinacije prirodnih ljepota, kulturno-povijesne baštine i dobro razvijene obalne infrastrukture. Ove općine u neposrednoj su blizini jakih turističkih središta Zadra i Biograda na moru, pri čemu su Općine Preko i Tkon u dodatnoj prednosti zbog izravne povezanosti trajektnim i brodskim linijama. S druge strane, navedeno može stvarati dodatni pritisak tijekom ljetne sezone. Svakako, ove općine snažno privlače posjetitelje koji ostvaruju jednodnevne izlete komercijalnim linijama, organiziranim izletničkim brodovima ili individualnim (vlastitim ili unajmljenim) brodovima. Ovakvi izleti pružaju poseban doživljaj plovidbe morem i jedinstveni otočni ambijent, koji je drugačiji od obalnog dijela, posebice urbanih turističkih središta Zadarske županije u kojima se ostvaruje većina turističkog prometa. Ovo je ujedno bijeg od masovnosti i pritiska turizma tijekom ljetne sezone na obalnom dijelu županije. Izravne koristi izletničkog turizma ogledaju se u neposrednoj konzumaciji različitih lokalnih ugostiteljskih i turističkih proizvoda i usluga, istovremeno promičući svijest o lokalnoj kulturnoj i prirodnoj baštini. Izletnički proizvodi i usluge mogu se učinkovito integrirati u tematske jednodnevne rute i vođene izlete, jer se temelje na lokalnoj očuvanoj prirodi, plažama, kulturnoj baštini, gastronomiji i sportsko-rekreacijskim sadržajima na otvorenome. Razvoj izletničkog turizma u ovim općinama pruža mogućnost diverzifikacije lokalnog gospodarstva, osobito u sektorima ugostiteljstva i rekreacije. Međutim, postoje i razni izazovi usmjereni očuvanju nosivosti kulturnih i prirodnih lokaliteta, poput ograničene lučke

infrastrukture, prometne i parkirne infrastrukture tijekom vikenda i vrha turističke sezone, sezonalnosti turizma na obalnom dijelu županije i intenzivnijeg priljev turista i brodova s toga dijela. Navedeno je osobito važno u upravljanju posjetiteljima na atraktivnom i plažnom dijelu općina, specifičnim uvalama i otočićima. Pri tome posebnu pažnju valja posvetiti zaštićenim područjima, poput otoka Ošljaka, koji ima kategoriju zaštićenog krajobraza. Ovaj otočić svake godine privlači veliki broj izletnika, čiji dolazak je, kao i na drugi sličnim otočićima i lokacijama potrebno jasno regulirati. Dakle, iako izletnički turizam doprinosi lokalnom gospodarstvu u sezoni i izvan nje, potrebno ga je pažljivo planirati i integrirati s drugim oblicima turizma. To zahtjeva usklađivanje s prihvatnim kapacitetom destinacije te upravljanje posjetiteljima kroz mjerenje i praćenje njihovih dolazaka i ponašanja. U slučaju da se radi o zaštićenim kulturnim i prirodnim dobrima, moguće je izraditi zaseban plan upravljanja posjetiteljima. U tom smislu potrebno je utvrditi prihvatni kapacitet, zonirati područje, ograničiti određene turističke aktivnosti i donijeti druge regulatorne mjere, ali i organizirati vođene izlete, tematske rute, obrazovne programe, kulturne aktivnosti i dr.

5. POKAZATELJI ODRŽIVOG RAZVOJA OPĆINA PREKO, KALI, KUKLJICA I TKON KAO INTEGRIRANE TURISTIČKE DERSTINACIJE

Svrha pokazatelja održivog razvoja turizma je da pravovremeno ukažu na različite utjecaje i promjene koje turizam donosi, a temelje se na kvantitativnim i kvalitativnim podacima iz relevantnih izvora. Pokazatelji omogućuju lokalnim samoupravama i turističkim zajednicama donošenje informiranih odluka s ciljem usmjeravanja turističkog razvoja, smanjenja negativnih učinaka te jačanja pozitivnih doprinosa turizma u destinaciji. S obzirom na to da predstavljaju ključnu podršku u održivom upravljanju razvojem turizma, izostanak ovih pokazatelja onemogućuje održivi razvoj destinacije. Prema Pravilniku o pokazateljima za praćenje razvoja i održivosti turizma, definirani su osnovni i specifični pokazatelji podijeljeni u četiri kategorije održivosti: društvenu, ekonomsku, okolišnu i prostorno/upravljačku održivost. **Općina Preko je prema izračunu osnovnih pokazatelja stupnja turističke razvijenosti kao destinacija svrstana u II. kategoriju indeksa turističke razvijenosti (ITR). Sukladno tome, obvezna je izraditi pokazatelje održivosti turizma, koji služe za mjerenje i praćenje stanja te pritisaka turizma u destinaciji. Za općine Kali, Kukljica i Tkon ta obveza ne postoji. Ipak, pokazatelji održivosti turizma izračunati su za sve općine.** Izračunati su prema propisanoj metodologiji, koristeći dostupne podatke relevantnih dionika u destinaciji, podatke s nacionalne, regionalne i lokalne razine, te rezultate anketnih istraživanja provedena među turistima, posjetiteljima, lokalnim stanovništvom i turističkim gospodarskim subjektima. Glavno ograničenje u izračunu pokazatelja bilo je nedostatno dostupnih podataka, zbog čega pojedini pokazatelji nisu mogli biti uključeni. **Zbog složenosti pripreme podataka i sigurnosti u cjelovite podatke, prilikom izračuna pokazatelja održivosti turizma korišteni su sekundarni podatci za razdoblje 2020.–2024. i rezultati primarnog istraživanja provedenog 2025. godine.** Sukladno tome, u nastavku su prikazane sažete tablice osnovnih i specifičnih pokazatelja s pripadajućim pojašnjenjima i izračunima, izrađenim prema važećoj metodologiji i smjernicama za izračun pokazatelja održivosti turizma destinacije.

5.1. POKAZATELJI ODRŽIVOSTI TURIZMA OPĆINE PREKO

Kao što je navedeno, Općina Preko obvezna je izraditi pokazatelje održivosti turizma, koji služe za mjerenje i praćenje stanja te pritisaka turizma u destinaciji. S obzirom na tu obvezu, u nastavku su prikazani osnovni i specifični pokazatelji društvene, ekonomske, okolišne i prostorno/upravljačke održivosti.

5.1.1. Obvezni pokazatelji održivosti turizma Općine Preko

Sukladno prethodnom pojašnjenju, u nastavku je dana tablica obveznih pokazatelja održivosti turizma Općine Preko za razdoblje 2020.-2024. godina s potrebnim pojašnjenjima i izračunima, nakon čega slijedi analiza.

Tablica 39. Obvezni pokazatelji održivosti turizma Općine Preko

Naziv kategorije	Naziv pokazatelja	Definicija pokazatelja	Opis pokazatelja	Izvor podataka	Godina				
					2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Društvena održivost	Broj turističkih noćenja na stotinu stalnih stanovnika u vrhu turističke sezone	Ukupan broj ostvarenih turističkih noćenja u destinaciji u odnosu na stotinu stalnih stanovnika u vršnom mjesecu	Pokazateljem se procjenjuje intenzitet turizma, odnosno razina objektivnog opterećenja koju turizam u periodu glavne turističke sezone stvara po lokalno stanovništvo, ali i prostor te infrastrukturu	1) eVisitor 2) DZS, Statistika u nizu »Gradovi u statistici« (https://podaci.dzs.hr/media/bz5hplcj/gradovi-u-statistici.xlsx) PC-Axis baza podatka Turizam, Intenzitet turizma, PX-Web – informacije (dzs.hr)	83,08	101,83	104,85	107,38	106,54
	Zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika koji su zadovoljni turizmom u destinaciji u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na pozitivan stav stanovnika prema razvoju turizma, kao jedan od ključnih elemenata njegove uspješnosti i održivog upravljanja	Anketa lokalnog stanovništva	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	14,66% (2025.)
	Zadovoljstvo cjelokupnim boravkom u destinaciji	Procjena neto spremnosti na preporuku na skali od 0 do 100, posebno za turiste koji borave u komercijalnim smještajnim objektima i jednodnevne posjetitelje.	Pokazatelj omogućuje praćenje zadovoljstva posjetitelja, čime predstavlja mjeru za praćenje učinaka aktivnosti na unapređenju turističkog proizvoda destinacije	Anketa turista i jednodnevnih posjetitelja	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Indeks zadovoljstva: 99,20%; Neto spremnost za preporuku: 49,77% (2025.)

	Udio atrakcija (lokaliteta) pristupačnih osobama s invaliditetom	Udio atrakcija pristupačnih osobama s invaliditetom u odnosu na ukupan broj atrakcija u destinaciji prepoznatim planom upravljanja	Pokazatelja daje uvid u mogućnosti obilaska atrakcija i lokaliteta od interesa osobama s invaliditetom, stoga ujedno ukazuje na provedbu modela pristupačnog turizma	TZ Općine Preko	Podatci nisu dostupni	Podatci nisu dostupni	Podatci nisu dostupni	Podatci nisu dostupni	Podatci nisu dostupni
	Broj organiziranih turističkih ambulanti	Broj organiziranih turističkih ambulanti u svrhu provođenja mjera zdravstvene zaštite za povećani broj korisnika zdravstvene zaštite koje se pružaju turistima	Pokazatelj ukazuje na broj organiziranih turističkih ambulanti, odnosno spremnost na provođenje mjera zdravstvene zaštite zbog povećanog broja korisnika zdravstvene zaštite koje se pružaju turistima	TZ Općine Preko	0	0	0	0	0
Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Godina**				
					2020.	**2021.**	**2022.**	**2023.**	**2024.**
Okolišna održivost	Omjer potrošnje vode po turističkom noćenju u odnosu na prosječnu potrošnju vode po stalnom stanovniku destinacije (izraženo po osobi i po noćenju)	Omjer ukupne količine vode isporučene u smještajnim objektima destinacije u odnosu na ukupnu potrošnju vode u destinaciji	Pokazatelj daje uvid u opterećenje turizma na vodni resurs destinacije	1) Vodovod doo Zadar 2) DZS, Statistika u nizu »Gradovi u statistici« (https://podaci.dzs.hr/media/bz5hplcj/gradovi-u-statistici.xlsx) PC-Axis baza podatka Turizam, Intenzitet turizma, PX-Web – informacije (dzs.hr)	644,00%	709,00%	887,00%	497%	678%

	Omjer količine komunalnog otpada nastale po noćenju turista i količine otpada koje generira stanovništvo u destinaciji (tone)	Omjer količina komunalnog otpada nastalog po noćenju turista u smještaju u usporedbi s količinama otpada koje generira stanovništvo u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na okolišni aspekt rizika u turističkim destinacijama gdje neadekvatna infrastruktura gospodarenja otpadom u kombinaciji s povećanom turističkom aktivnosti može ugroziti konkurentnost turističke destinacije	1) Čistoća doo Zadar 2) DZS, Statistika u nizu »Gradovi u statistici« (https://podaci.dzs.hr/media/bz5hplcj/gradovi-u-statistici.xlsx) PC-Axis baza podatka Turizam, Intenzitet turizma, PX-Web – informacije (dzs.hr)	161,47%	223,95%	219,49%	152,00%	149,33%
	Udio zaštićenih područja u destinaciji u ukupnoj površini destinacije (ukupno i pojedinačno po kategoriji zaštite)	Udio zaštićenih prirodnih područja i područja ekološke mreže Natura 2000, u ukupnoj površini destinacije te njihova struktura prema kategoriji zaštite	Pokazatelj ukazuje na aktivnosti vezane za očuvanje bioraznolikosti te na očuvanje, obnovu i održivu upotrebu ekosustava i njihovih usluga	Natura Jadera	0,73%	0,73%	0,73%	0,73%	0,73%
	Omjer potrošnje električne energije po turističkom noćenju u odnosu na potrošnju električne energije stalnog stanovništva destinacije	Omjer ukupne količine električne energije po turističkom noćenju u odnosu na potrošnju električne energije stalnog stanovništva destinacije, a temelji se na sezonalnosti potrošnje	Pokazatelj daje uvid u opterećenje energetske infrastrukture i potrebe implementacije održivih oblika energije, posebice tijekom visoke sezone	1) HEP, ODS Zadar 2) DZS, Statistika u nizu »Gradovi u statistici« (https://podaci.dzs.hr/media/bz5hplcj/gradovi-u-statistici.xlsx) PC-Axis baza podatka Turizam, Intenzitet turizma, PX-Web – informacije (dzs.hr)	143,82	117,06	15,97%	6,79%	52,43%

	Uspostavljen sustav za prilagodbu klimatskim promjenama i procjenu rizika	Postojanje sustava za prilagodbu klimatskim promjenama i procjenu rizika u destinaciji	Pokazateljem se utvrđuje postoji li u destinaciji sustav za prilagodbu klimatskim promjenama i procjenu rizika, jer je navedeno ključno za održivost turizma	1) Zadarska županija: Program ublažavanja klimatskih promjena, prilagodbe klimatskim promjenama i zaštite ozonskog sloja na području Zadarske županije	NE	NE	NE	NE	NE
Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Godina**				
					2020.	**2021.**	**2022.**	**2023.**	**2024.**
Ekonomska održivost	Ukupan broj dolazaka turista u mjesecu s najvećim opterećenjem	Ukupan broj dolazaka turista u destinaciji u mjesecu koji se smatra glavnom turističkom sezonom temeljem broja ostvarenih noćenja	Pokazatelj ukazuje na opterećenje kako u kontekstu infrastrukture tako i u društvenom kontekstu	eVisitor	7.736	9.330	9.762	9.538	9.490
	Prosječna duljina boravka turista u destinaciji	Prosječan broj noćenja koje jedan turist ostvari u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na trendove skraćenja duljine boravka, ali i nužnost održavanja ujednačene razine pružanja sveobuhvatne turističke usluge što se posebno odnosi na segment smještaja	eVisitor	11,05	10,66	10,03	10,32	10,15

	Ukupan broj zaposlenih u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (udio na razini godine u %)	Ukupan broj zaposlenih na mjesečnoj razini u području I Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane sukladno važećoj nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti (NKD)	Pokazatelj daje uvid u kretanje ukupnog broja zaposlenih osoba u središnjim turističkim djelatnostima, što posljedično može dovesti do poboljšanja ili pogoršanja poslovanja gospodarskih subjekata u turizmu	Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje	Podatci nisu dostupni	Podatci nisu dostupni	Podatci nisu dostupni	Podatci nisu dostupni	14,08%
	Poslovni prihod gospodarskih subjekata (obveznika poreza na dobit) u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	Poslovni prihod gospodarskih subjekata ostvaren tijekom godine u području I Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane sukladno važećoj nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti (NKD)	Pokazatelj daje uvid u kretanje poslovnog prihoda, što posljedično može ukazivati na poboljšanje ili pogoršanje poslovnog položaja gospodarskih subjekata u turističkim djelatnostima na razini destinacije	Hrvatska gospodarska komora, Županijska komora Zadar	15.205.586	16.071.095	20.371.265	31.968.073	29.113.191
Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Godina**				
					2020.	**2021.**	**2022.**	**2023.**	**2024.**
Prostorna/upravljačka održivost	Identifikacija i klasifikacija turističkih atrakcija	Identifikacija i kategorizacija turističkih resursa na području destinacije (prirodne, kulturno-povijesne i društvene atrakcije)	Pokazatelj daje uvid u broj i strukturu turističkih atrakcija, čime se stvara temelj za njihovo očuvanje i valorizaciju te kreiranje ciljanih marketinških strategija koje ističu jedinstvene atribute destinacije, privlačeći	1) TZ Općine Preko 2) Registar kulturnih dobara RH 3) Bioportal	Prilog 1. Plana	Prilog 1. Plana	Prilog 1. Plana	Prilog 1. Plana	Prilog 1. Plana

			time ciljne segmente turista						
	Status implementacije aktivnosti iz plan upravljanja destinacijom	Status implementacije Plana upravljanja, pri čemu je polazište terminski plan aktivnosti i njihove implementacije	Pokazatelj daje informaciju o postojanju Plana upravljanja kao preduvjeta održivog upravljanja destinacijom te praćenja stanja upravljačkih aktivnosti	1) TZ Općine Preko 2) Općina Preko	Plan ne postoji	Plan ne postoji	Plan ne postoji	Plan ne postoji	Plan ne postoji
	Broj ostvarenih noćenja u smještaju u destinaciji po hektaru izrađenog građevinskog područja JLS	Ukupan broj ostvarenih noćenja u smještaju destinacije unutar godine dana po izgrađenom hektaru zona stambene i ugostiteljsko-turističke namjene	Pokazatelj ukazuje na pritisak turističkog prometa koji proizlazi iz korištenja prostora	1) TZ Općine Preko 2) Općina Preko	Podatci Općine Preko o hektarima izgrađenog građevinskog područja JLS nisu dostupni	Podatci Općine Preko o hektarima izgrađenog građevinskog područja JLS nisu dostupni	Podatci Općine Preko o hektarima izgrađenog građevinskog područja JLS nisu dostupni	Podatci Općine Preko o hektarima izgrađenog građevinskog područja JLS nisu dostupni	607,11

Izvor: obrada autora prema navedenim izvorima i podacima

Temeljem izračuna obveznih pokazatelja održivosti turizma Općine Preko može se prije svega uočiti da je u razmatranom razdoblju bila prisutna pandemija virusom COVID-19. Također, određeni pokazatelji temelje se na podatcima provedenog anketnog istraživanja koje osim 2024. godine u ovakvom obujmu i prema propisanoj metodologiji nije provedeno. Svakako, vidljivo je da broj turističkih noćenja na stotinu stalnih stanovnika u vrhu turističke sezone lagano raste, a 2024. godine u kolovozu je ostvareno prosječno dnevno 106,56 turističkih noćenja na 100 stanovnika. Dakle, u tom periodu omjer je 1:1, što ukazuje na pritisak turizma u destinaciji. Također, prema anketi provedenoj na lokalnom stanovništvu, samo 14,66% ispitanika zadovoljno je turizmom u destinaciji, što upućuje na značajne probleme u razvoju turizma proteklih godina. S druge strane, ispitani turisti zadovoljni su cjelokupnim boravkom u destinaciji, jer je indeks zadovoljstva od 99,20%, a neto spremnost za preporuku od 49,77%. Ovdje svakako valja istaknuti nedostatak organiziranih turističkih ambulanti (samo jedna u Neviđanima). S obzirom da nema podataka o pristupačnosti atrakcija (lokaliteta) osobama s invaliditetom, niti ima podataka o vrstama pristupačnosti, u budućnosti je iznimno važno uspostaviti javno dostupnu ovakvu bazu podataka. Svi navedeni pokazatelji ukazuju na određena ograničenja po pitanju društvene održivosti destinacije.

Okolišni pokazatelji također upućuju na određene pritiske turizma u destinaciji. To se prije svega odnosi na potrošnju vode, jer je u 2024. godini prosječna potrošnja vode po noćenju turista bila 6,78 puta veća u odnosu na prosječnu potrošnju vode po stalnom stanovniku destinacije. Što se tiče nastalog komunalnog otpada, kroz promatrane godine količina komunalnog otpada nastalog po noćenju turista u smještaju veća je u usporedbi s količinama otpada koje generira stanovništvo u destinaciji (u 2024. veća za oko 1,5 puta). U istoj godini potrošnja električne energije turista u odnosu na lokalno stanovništvo također je bila veća – potrošnja električne energije po noćenju turista je bila 52,43% veća u odnosu na prosječnu potrošnju električne energije po stalnom stanovniku destinacije. U destinaciji nije uspostavljen sustav za prilagodbu klimatskim promjenama i procjenu rizika (samo djelomično na razini županije), i na tome valja svakako poraditi u budućnosti. Udio zaštićenih područja u destinaciji u ukupnoj površini destinacije neznačajan je, i na tome treba raditi s obzirom na veliko bogatstvo prirodne baštine otoka Ugljana.

Ekonomska održivost razmatra se kroz nekoliko pokazatelja, i to onih vezanih uz turističke dolaske i prosječnu duljinu boravka, te ostvarene prihode i zaposlenost u turizmu. U tom kontekstu, vidljivo je kako turistički dolasci kroz godinu rastu, a 2024. godine u vršnom mjesecu iznosili su oko 9.500, dakle gotovo triput više nego Općina Preko ima stanovnika. Prosječna duljina boravka turista u destinaciji je relativno visoka i u 2024. godini iznosila je oko 10 noćenja, što je vrlo pozitivno. U istom razmatranom razdoblju neznatno su rasli su poslovni prihodi gospodarskih subjekata (obveznika poreza na dobit) u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane – u 2024. ostvareno je gotovo 30 milijuna eura. Broj zaposlenih u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane je u 2024. na razini godine iznosio 14,08%. Prostorna/upravljačka održivost prema pokazateljima ne može se primjereno protumačiti, jer dosadašnji plan upravljanja turizmom Općine Preko ne postoji. Prema podatku o površini izrađenog građevinskog područja za 2024., po hektaru izrađenog građevinskog područja ostvareno je visokih 607,11 noćenja.

5.1.2. Specifični društveni pokazatelji održivosti turizma Općine Preko

Nadalje, u nastavku je dana tablica specifičnih društvenih pokazatelja održivosti turizma Općine Preko za razdoblje 2020.-2024. godina s potrebnim pojašnjenjima i izračunima, nakon čega slijedi analiza.

Tablica 40. Specifični društveni pokazatelji održivosti turizma Općine Preko

Naziv kategorije	Naziv pokazatelja	Definicija pokazatelja	Opis pokazatelja	Izvor podataka	Godina				
					2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Specifični društveni pokazatelji održivosti	Udio stanovnika koji imaju pozitivno odnosno negativno mišljenje o utjecaju turizma na identitet mjesta	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika koji pozitivno percipiraju utjecaj turizma na kvalitetu života u destinaciji u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj mjeri zadovoljstvo stanovnika utjecajem turizma na kvalitetu života, odnosno na njegove pozitivne i negativne učinke čime ukazuje na potrebu pravodobnih prilagodbi u upravljanju turističkim razvojem	Anketa lokalnog stanovništva	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer ovo pitanje nije bilo uključeno u anketu proveden u 2025. godine
	Udio stanovnika koji imaju pozitivno odnosno negativno mišljenje o utjecaju turizma na identitet mjesta	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika koji imaju pozitivno odnosno negativno mišljenje o utjecaju turizma na identitet mjesta u ukupnom broju stalnih stanovnika	Pokazatelj ukazuje na percepciju identiteta mjesta, jer intenzivni turistički razvoj može uzrokovati gubitak autentičnosti mjesta i narušiti njegov kulturni identitet te time smanjiti zadovoljstvo lokalnog stanovništva, ali i privlačnost destinacije	Anketa lokalnog stanovništva	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer ovo pitanje nije bilo uključeno u anketu proveden u 2025. godine
	Udio stanovnika pod umjerenim ili visokim stresom od turizma	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika koji su pod umjerenim ili visokim stresom od turizma u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na utjecaj turizma na emocije i stres koje doživljavaju lokalni stanovnici uslijed turizma, te upućuje na potrebu pravodobnih prilagodbi u upravljanju turističkim razvojem	Anketa lokalnog stanovništva	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer ovo pitanje nije bilo uključeno u anketu proveden

									u 2025. godine
	Promjena broja stanovnika u zadnjih pet godina u odnosu na promjenu broja turističkih noćenja	Promjena broja stanovnika uvjetovana prirodnim kretanjima i migracijama prema promjeni turističke aktivnosti mjerene brojem noćenja u smještajnim kapacitetima	Pokazatelj omogućava praćenje relativnog odnosa broja stanovnika i turističke aktivnosti u petogodišnjem razdoblju	1) eVisitor 2) DZS, Statistika u nizu »Gradovi u statistici« (https://podaci.dzs.hr/media/bz5hplcj/gradovi-u-statistici.xlsx) PC-Axis baza podatka Turizam, Intenzitet turizma, PX-Web – informacije (dzs.hr)	Podatci nisu dostupni	0,62	1,14	0,83	0,69
	Postotak ponovljenih/stalnih turista u smještajnim objektima destinacije	Procjena broja turista u smještajnim kapacitetima koji su već posjetili odredište tijekom posljednjih 5 godina u ukupnom broju turista u smještajnim kapacitetima u destinaciji (u %)	Pokazatelj ukazuje na ponovni povratak turista u destinaciju i njihovu lojalnost destinaciji te time na razinu zadovoljstva turista i kvalitetu destinacije	Anketa o zadovoljstvu turista	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer ovo pitanje nije bilo uključeno u anketu proveden u 2025. godine
	Udio pristupačnih smještajnih jedinica u destinaciji	Udio smještajnih jedinica pristupačnih za osobe s motoričkim, senzornim ili mentalnim oštećenjima u destinaciji u ukupnom broju smještajnih jedinica	Pokazatelja daje uvid u udio pristupačnih smještajnih jedinica, te potiče društvenu inkluzivnost i stvara pozitivan imidž destinacije	1) eVisitor 2) TZ Općine Preko	Podatci nisu dostupni iz eVisitor-a	Podatci nisu dostupni iz eVisitor-a	Podatci nisu dostupni iz eVisitor-a	Podatci nisu dostupni iz eVisitor-a	Podatci nisu dostupni iz eVisitor-a

	Javno dostupne informacije o atrakcijama u turističkim i informativnim centrima	Skup informacija o lokalnim atrakcijama, kulturnim događanjima, povijesnim znamenitostima i prirodnim ljepotama u turističkoj destinaciji, koji su namijenjeni posjetiteljima	Pokazatelj daje informaciju o dostupnosti turističkih atrakcija u destinaciji koje igraju ključnu ulogu u održivom upravljanju turističkim tokovima te promicanju kulturne i prirodne baštine destinacije	TZ Općine Preko	DA	DA	DA	DA	DA
	Postotak pristupačnih linija javnog prijevoza u destinaciji za osobe s invaliditetom	Postotak linija javnog prijevoza u destinaciji koji opslužuje javni prijevoz pristupačan osobama s invaliditetom i osobama s posebnim zahtjevima za pristup	Pokazatelja daje uvid u mogućnosti kretanja javnim prijevozom unutar destinacije osobama s motoričkim ili osjetilnim invaliditetom, a time i njihova mogućnost da posjećuju različite sadržaje unutar destinacije	1) Liburnija doo Zadar 2) Jadrolinija dd	Podatci iz Liburnije i Jadrolinje nisu dostupni	Podatci iz Liburnije i Jadrolinje nisu dostupni	Podatci iz Liburnije i Jadrolinje nisu dostupni	Podatci iz Liburnije i Jadrolinje nisu dostupni	Podatci iz Liburnije i Jadrolinje nisu dostupni
	Ukupan broj kaznenih djela i prekršaja prijavljenih policiji po mjesecima (na godišnjoj razini)	Ukupan broj kaznenih djela i prekršaja koji su prijavljeni lokalnim policijskim postajama po mjesecima u godini	Pokazatelj ukazuje na sigurnost u destinaciji te time na kvalitetu života u destinaciji i percepciju sigurnosti u destinacije od strane turista	PU Zadarska	8 kaznenih djela; 5 prekršaja javnog reda i mira	25 kaznenih djela; 3 prekršaja javnog reda i mira	2 kaznena djela; 9 prekršaja javnog reda i mira	7 kaznenih djela; 0 prekršaja javnog reda i mira	2 kaznena djela; 0 prekršaja javnog reda i mira
	Udio turista koji su uložili prigovor kod policije	Udio onih turista koji su uložili prigovor kod policije u odnosu na ukupan broj turista u destinaciji tijekom jedne godine	Pokazatelj ukazuje na problem koji uzrokuje veliku zabrinutost i strah kod stanovnika i turista te ometa njihov svakodnevni život	PU Zadarska	Podatci iz PU Zadarske nisu dostupni	Podatci iz PU Zadarske nisu dostupni	Podatci iz PU Zadarske nisu dostupni	Podatci iz PU Zadarske nisu dostupni	Podatci iz PU Zadarske nisu dostupni

	Sigurnosne mjere kao što su stanice prve pomoći na plažama/lokalitet ima turističkih atrakcija	Informacije o broju mjera, lokalitetu primjene, i razdoblju implementacije s obveznim opisom mjera koje su implementirane u destinaciji za pomoći na plažama/lokalitetima turističkih atrakcija u okviru sustava za odgovor na sigurnosne i zdravstvene rizike	Pokazatelj prati ima li destinacija sustav za praćenje i prevenciju te odgovor na sigurnosne i zdravstvene rizike	TZ Općine Preko	Podatci nisu dostupni	Podatci nisu dostupni	Podatci nisu dostupni	Podatci nisu dostupni	Podatci nisu dostupni
	Broj prometnih nesreća sa smrtnim ishodom na 1000 noćenja (turista i lokalne zajednice)	Omjer broja nesreća sa smrtnim ishodom na području destinacije i broja ostvarenih noćenja lokalnih stanovnika i turista	Pokazatelj ukazuje na moguću neadekvatnost prometne infrastrukture i potrebu za njezinom obnovom ili izgradnjom dodatnih objekata	1) eVisitor 2) PU Zadarska	0	0	0	0	0
	Broj podnesenih prijava zbog buke uzrokovane turističkim aktivnostima (na godišnjoj razini i u kolovozu)	Broj podnesenih prijava zbog buke koja je uzrokovana nekom od turističkih aktivnosti na razini destinacije, iskazan po mjesecima i ukupno u kalendarskoj godini	Pokazatelj daje informaciju o razini buke okoliša koja je štetna po ljudsko zdravlje i okoliš (npr. buka izazvana ljudskom aktivnošću, pometom, postrojenjima i dr.)	PU Zadarska	U godini ukupno 1, a u kolovozu 1	U godini ukupno 1, a u kolovozu 0	U godini ukupno 3, a u kolovozu 0	U godini ukupno 0, a u kolovozu 0	U godini ukupno 0, a u kolovozu 0
	Remećenje javnog reda i mira prouzrokovano turističkom aktivnosti (na godišnjoj razini i u kolovozu)	Broj prijava za remećenja javnog reda i mira prouzrokovanih turističkom aktivnošću u destinaciji temeljem prekršajnih postupaka, i to u mjesecu s najvećim brojem noćenja	Pokazatelj daje informaciju o negativnim učincima i eksternalijama turizma u destinaciji, čime utječe na zadovoljstvo kvalitetom života i percepcijom sigurnosti u destinaciji	PU Zadarska	U kolovozu ukupno 1 ili 0,03 dnevno	U kolovozu ukupno 0 ili 0 dnevno	U kolovozu ukupno 0 ili 0 dnevno	U kolovozu ukupno 0 ili 0 dnevno	U kolovozu ukupno 0 ili 0 dnevno

Izvor: obrada autora prema navedenim izvorima i podacima

Iz tablice je moguće uočiti kako je izračunato samo nekoliko specifičnih društvenih pokazatelja održivosti turizma. Kao i kod pokazatelja prihvatnog kapaciteta, razlog tome je nedostatak sekundarnih podataka kojima relevantne organizacije i nadležne službe ne raspolažu. Dakle, i ovdje se radi o vrlo specifičnim podatcima koje bi one trebale voditi, no kako se ovakva metodologija prvi puta primjenjuje i do sada nije bila poznata, ne čudi da potrebnih podataka nema. Također, do sada nije postojala zakonska obveza za njihovim prikupljanjem. Po pitanju podataka prikupljenih primarnim istraživanjem, Ministarstvo turizma i sporta je mijenjalo i prilagođavalo istraživački instrument (anketu), a u trenutku kada je provedeno istraživanje nad lokalnim stanovništvo i turistima, pitanja obuhvaćena dodatnim pokazateljima nisu bila uključena u anketu. Iz toga razloga se pripadajući pokazatelji nisu ni mogli izračunati. Sukladno tome, kroz naredno razdoblje **preporuča se sustavno prikupljanje podataka za izračun specifičnih društvenih pokazatelja održivosti turizma.**

Prema dostupnim podatcima može se zaključiti sljedeće. Uzevši broj stanovnika Općine Preko kao konstantnu vrijednost prema popisu stanovništva iz 2021. godine, vidljivo je da kroz razmatrano razdoblje dolazi do male promjene omjera broja stanovnika u odnosu na promjenu broja turističkih noćenja. Drugim riječima, broj stanovnika je isti, dok se broj turističkih dolazaka konstantno povećava, zbog čega je ovaj omjer sve nepovoljniji za lokalno stanovništvo. Međutim, usprkos tome, sigurnost u destinaciji je na visokoj razini, što predstavlja jedan od važnijih čimbenika privlačenja turista u destinaciju i zadovoljstva turista boravkom u njoj. Naime, broj kaznenih djela te prekršaja javnog reda i mira kroz petogodišnje razdoblje je beznačajan i s obzirom na veliki broj turističkih dolazaka i noćenja, ti podatci su zaista pozitivni. Sukladno, tome broj podnesenih prijava zbog buke uzrokovane turističkim aktivnostima te broj podnesenih prijava zbog remećenja javnog reda i mira prouzrokovano turističkom aktivnosti na godišnjoj razini i u kolovozu je beznačajan. Pri tome je također potrebno istaknuti nepostojanje prometnih nesreća sa smrtnim ishodom na 1000 noćenja.

5.1.3. Specifični gospodarski pokazatelji održivosti turizma Općine Preko

Nadalje, u nastavku je dana tablica specifičnih gospodarskih pokazatelja održivosti turizma Općine Preko za razdoblje 2020.-2024. godina s potrebnim pojašnjenjima i izračunima, nakon čega slijedi analiza.

Tablica 41. Specifični gospodarski pokazatelji održivosti turizma Općine Preko

Naziv kategorije	Naziv pokazatelja	Definicija pokazatelja	Opis pokazatelja	Izvor podataka	Godina				
					2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Specifični gospodarski pokazatelji održivosti	Stopa popunjenosti u komercijalnim smještajnim kapacitetima	Godišnja stopa popunjenosti (iskorištenja) komercijalnih smještajnih kapaciteta za razdoblje mjeseca i cijele godine	Pokazatelj mjeri mjeri efikasnost korištenja komercijalnih smještajnih kapaciteta, na mjesečnoj i godišnjoj razini, te time i sezonalnost	eVisitor	10,55	14,07	15,02	15,03	14,71
	Prosječna dnevna potrošnja turista u eurima	Prosječna dnevna potrošnja turista u komercijalnim smještajnim objektima	Pokazatelj mjeri ekonomsku održivost turističke aktivnosti u destinaciji, odnosno izravni gospodarski utjecaj turizma na destinaciju	Anketa o zadovoljstvu i potrošnji turista	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Prosječna dnevna potrošnja turista u komercijalnom smještaju: 63,27 €, a u za nekomercijalnom 40,50 € (2025.)
	Produktivnost rada u Području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja	Produktivnost rada u području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane kao najvažnijoj turističkoj djelatnosti	Pokazatelj omogućava analizu gospodarske aktivnosti s obzirom na produktivnost zaposlenih	Hrvatska gospodarska komora, Županijska komora Zadar	Podatci nisu dostupni	Podatci nisu dostupni	Podatci nisu dostupni	Podatci nisu dostupni	Podatci nisu dostupni

	Bruto dodana vrijednost ostvarena u području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja	Bruto dodana vrijednost u području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja kao najvažnijoj turističkoj djelatnosti	Pokazatelj omogućava praćenje generiranja novostvorene vrijednosti na razini JLS koju ostvaruju gospodarski subjekti u Području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja	Hrvatska gospodarska komora, Županijska komora Zadar	Podatci nisu dostupni	Podatci nisu dostupni	Podatci nisu dostupni	Podatci nisu dostupni	Podatci nisu dostupni
	Udio malih i srednjih poduzeća u ukupnom broju poduzeća u području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	Gospodarska struktura u Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane kao najvažnijoj turističkoj djelatnosti	Pokazatelj omogućava praćenje gospodarske strukture djelatnosti s obzirom na veličinu poduzeća te povećanje ili smanjenje broja malih i srednjih poduzeća/gospodarskih subjekata koji uobičajeno čine temelj turističke aktivnosti	Hrvatska gospodarska komora, Županijska komora Zadar	62,50%	68,75%	75,00%	75,00%	78,95%
	Udio poslovnih subjekata u području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane koja su u pretežitom domaćem vlasništvu	Vlasnička struktura gospodarskih subjekata u Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane kao najvažnijoj turističkoj djelatnost	Pokazatelj omogućava praćenje gospodarske strukture djelatnosti s obzirom na vlasničku strukturu	Hrvatska gospodarska komora, Županijska komora Zadar	Podatci nisu dostupni	Podatci nisu dostupni	Podatci nisu dostupni	Podatci nisu dostupni	Podatci nisu dostupni

	Postotak muškaraca i žena zaposlenih u području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	Spolna struktura zaposlenih u JLS u području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane kao najvažnijoj turističkoj djelatnosti	Pokazatelj omogućava analizu gospodarske strukture s obzirom na spolnu strukturu zaposlenih	Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje	Podatci nisu dostupni	Podatci nisu dostupni	Podatci nisu dostupni	Podatci nisu dostupni	Podatci nisu dostupni
	Zaposlenost u području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane prema dobi, stupnju obrazovanja te vrsti ugovora	Zaposlenost u području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane kao najvažnijoj turističkoj djelatnosti	Pokazatelj omogućava gospodarske strukture s obzirom na obilježja zaposlenih	Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje	Podatci nisu dostupni	Podatci nisu dostupni	Podatci nisu dostupni	Podatci nisu dostupni	Podatci nisu dostupni
	Postotak nedomicilnih radnika zaposlenih u području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	Broj radnika zaposlenih u destinacije u području I Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane, koji nemaju prijavljeno prebivalište i/ili boravište na području Županije u kojoj	Pokazatelj omogućava analizu gospodarske strukture s obzirom na dostupnost radnika u destinaciji, kao i demografske parametre, stoga ukazuje na vitalnost destinacije	Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje	Podatci nisu dostupni	Podatci nisu dostupni	Podatci nisu dostupni	Podatci nisu dostupni	Podatci nisu dostupni

		se nalazi destinacija							

Izvor: obrada autora prema navedenim izvorima i podacima

Kao i kod specifičnih društvenih pokazatelja, ovdje je također vidljiv nedostatak određenih sekundarnih i primarnih podataka za izračun specifičnih gospodarskih pokazatelja održivosti turizma. Iz toga razloga se kroz naredno razdoblje **preporuča sustavno prikupljati podatke za izračun specifičnih gospodarskih pokazatelja održivosti turizma.** Prema dostupnim podatcima i danim pokazateljima mogu se uvidjeti određeni ekonomski učinci turizma u destinaciji. Prema stopa popunjenosti u komercijalnim smještajnim kapacitetima, u razmatranom razdoblju vidljiva je niska efikasnost korištenja komercijalnih smještajnih kapaciteta na mjesečnoj i godišnjoj razini, te time i visoka sezonalnost.

5.1.4. Specifični okolišni pokazatelji održivosti turizma Općine Preko

Nadalje, u nastavku je dana tablica specifičnih okolišnih pokazatelja održivosti turizma Općine Preko za razdoblje 2020.-2024. godina s potrebnim pojašnjenjima i izračunima, nakon čega slijedi analiza.

Tablica 42. Specifični okolišni pokazatelji održivosti turizma Općine Preko

Naziv kategorije	Naziv pokazatelja	Definicija pokazatelja	Opis pokazatelja	Izvor podataka	Godina				
					2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Specifični okolišni pokazatelji održivosti	Udio turističkih poslovnih subjekata koji poduzimaju akcije za smanjenje potrošnje vode	Udio turističkih poslovnih subjekata prema strukturi poslovnih subjekata po djelatnostima koja u svom poslovanju poduzimaju akcije za smanjenje potrošnje vode u destinaciji: hrana i piće, prijevoz, smještaj (komercijalni), putničke agencije i iznajmljivanje vozila, koja u svom poslovanju poduzimaju akcije za smanjenje potrošnje vode u destinaciji	Pokazatelj mjeri smanjenje potrošnje vode kroz implementaciju sustava, odnosno uređaja koji kontinuirano smanjuju potrošnju vode, čime se pokazuje briga za okoliš i održivo poslovanje	Anketa gospodarskih subjekata	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa nije provedena
	Sustav za pravovremenu reakciju na probleme s kvalitetom vode	Informacija o uspostavi sustava u destinaciji za ispitivanje kvalitete i zdravstvene ispravnost vode za ljudsku potrošnju u sustavima javne vodoopskrbe, odnosno za reakciju na probleme s kvalitetom vode	Pokazateljem se prati je li uspostavljen sustav izvještavanja u slučaju odstupanja od parametara za provjeru sukladnosti vode za ljudsku potrošnju, o monitoringu i službenoj kontroli zdravstvene ispravnosti vode	1) Zavod za javno zdravstvo Zadarske županije 2) Vodovod doo Zadar	DA	DA	DA	DA	DA

			za ljudsku potrošnju i dr.						
	Udio turističkih poslovnih subjekata koji koriste recikliranu vodu	Informacija o mjerama za korištenje reciklirane vode, koje su u destinaciji implementirali gospodarski subjekti u turizmu u području gospodarenja otpadnim vodama, održivom upravljanju vodama i posredno u području kružnog gospodarstva	Pokazatelj prati uspješnost turističkih poslovnih subjekata u destinaciji u područjima gospodarenja otpadnim vodama i održivom upravljanju vodama i informacije o osiguranju kružnosti recikliranih (sivih i crnih) voda te posredno o smanjenju onečišćenja vodnih i morskih resursa	Anketa gospodarskih subjekata	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa nije provedena
	Udio otpadnih voda od noćenja turista u smještajnim objektima destinacije	Ukupna količina otpadnih voda po noćenju posjetitelja u smještajnoj djelatnosti (komercijalni i nekomercijalni smještaj)	Pokazatelj daje informaciju o opterećenju sustava obrade otpadnih voda destinacije svih razina pročišćavanja otpadnih voda kao posljedica noćenja turista u smještajnim objektima destinacije te o potencijalu rizika	1) eVisitor 2) DZS 3) Odvodnja doo Zadar	15,16%	18,25%	19,40%	19,90%	20,46%

			od onečišćenja voda i mora						
	Propisi za postavljanje, održavanje i ispitivanje ispusta iz septičkih jama i sustava za pročišćavanje otpadnih voda i dokazi o njihovoj provedbi	Informacija o uspostavi zakonskog i podzakonskog okvira za postavljanje, održavanje i ispitivanje ispusta iz septičkih jama i sustava za pročišćavanje otpadnih voda i dokazi o njihovoj provedbi	Pokazatelj prati uspostavljanje zakonskog i podzakonskog okvira za postavljanje, održavanje i ispitivanje ispusta iz septičkih jama i sustava za pročišćavanje otpadnih voda i dokazi o njihovoj provedbi te o potencijalu rizika od onečišćenja voda i mora	Odvodnja doo Zadar	DA	DA	DA	DA	DA
	Udio otpadnih voda destinacije tretiranih do najmanje sekundarne razine prije ispuštanja	Udio otpadnih voda koje su u destinaciji tretirane minimalno sekundarnom razinom pročišćavanja prije ispuštanja	Pokazatelj daje informaciju o opterećenju sustava obrade otpadnih voda destinacije te o potencijalu rizika od onečišćenja voda i mora	Odvodnja doo Zadar	Podatci Odvodnje doo o ukupnim pročišćenim vodama nisu dostupni	Podatci Odvodnje doo o ukupnim pročišćenim vodama nisu dostupni	Podatci Odvodnje doo o ukupnim pročišćenim vodama nisu dostupni	Podatci Odvodnje doo o ukupnim pročišćenim vodama nisu dostupni	Podatci Odvodnje doo o ukupnim pročišćenim vodama nisu dostupni

	Udio komunalnog otpada iz turističkih djelatnosti u odnosu na ukupni komunalni otpad destinacije	Omjer komunalnog otpada iz turističkih djelatnosti u odnosu na ukupne količine komunalnog otpada nastalog u destinaciji	Pokazateljem se prati veza između proizvodnje otpada u turizmu i gospodarskog rasta te uspješnost sprečavanja nastanka otpada u destinaciji, što ukazuje na adekvatnu infrastrukturu gospodarenja otpadom, no može utjecati na atraktivnost destinacije i ograničavati njen turistički razvoj	Anketa gospodarskih subjekata	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa nije provedena
	Udio turističkih poslovnih subjekata koji razdvajaju različite vrste otpada	Udio poslovnih subjekata u destinaciji koji u odnosu na ukupan broj poslovnih subjekata razdvajaju otpad	Pokazatelj prati usklađivanje poslovanja turističkih poslovnih subjekata s zakonskim odrednicama gospodarenja otpadom i njihovo održivo poslovanje te mjeri smanjenje količina otpada koji se zbrinjava odlaganjem	Čistoća doo Zadar	Podatci Čistoće doo o komunalnom otpadu samo turističkih subjekata (djelatnosti) u destinaciji nisu dostupni	Podatci Čistoće doo o komunalnom otpadu samo turističkih subjekata (djelatnosti) u destinaciji nisu dostupni	Podatci Čistoće doo o komunalnom otpadu samo turističkih subjekata (djelatnosti) u destinaciji nisu dostupni	Podatci Čistoće doo o komunalnom otpadu samo turističkih subjekata (djelatnosti) u destinaciji nisu dostupni	Podatci Čistoće doo o komunalnom otpadu samo turističkih subjekata (djelatnosti) u destinaciji nisu dostupni
Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Godina**				
					2020.	**2021.**	**2022.**	**2023.**	**2024.**

Specifični okolišni pokazatelji održivosti	Količina recikliranog otpada (po stanovniku po godini)	Udio recikliranog otpada (u destinaciji, a može se izraziti u udjelu (%) i/ili po stanovniku u destinaciji, na godišnjoj razini	Pokazateljem se prati napredak u recikliranju otpada, što je nužno za prelazak na kružno gospodarstvo i osiguranje dugoročne konkurentnosti destinacije	Čistoća doo Zadar	0,0001	0,0001	0,0001	0,0001	0,0001
	Plan gospodarenja otpadom s ciljevima za smanjenje i održivo odlaganje	Informacija o usvojenom Planu gospodarenja otpadom u destinaciji koji je donesen temeljem propisa o gospodarenju otpadom i nacionalnog plana	Pokazateljem se prati je li na razini destinacije donesen Plan gospodarenja otpadom kojim su definirani ciljevi, mjere, aktivnosti i dr., čime je stvorena pretpostavka za održivo gospodarenje otpadom u destinaciji	1) Općina Preko 2) Zadarska županija	DA	DA	DA	DA	DA

	Sprječavanje stvaranja otpada: plan smanjenja količine otpada od posluživanja hrane	Informacija o sprječavanju i smanjenju nastajanja otpada od posluživanja hrane u turističkim poslovnim subjektima koji se bave djelatnošću pripreme i posluživanja hrane	Pokazateljem se prati jesu li na razini destinacije implementirane mjere sprječavanja stvaranja otpada, odnosno smanjenje količine otpada od posluživanja hrane, što predstavlja prioritetnu temu europskih politika, strategija i inicijativa, uključujući Europski zeleni plan	Anketa gospodarskih subjekata	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa nije provedena
	Razvijen sustav za zaštitu prirodne i kulturne baštine i lokaliteta	Informacija o mjerama, politikama i aktivnostima usmjerenih na očuvanje, zaštitu i promicanje prirodne i kulturne baštine unutar turističke destinacije	Pokazatelj daje informaciju u postojanje sustava zaštite prirodne i kulturne baštine i lokaliteta koji potiče održivi razvoj turizma i povećava svijest posjetitelja o važnosti očuvanja prirodne i kulturne baštine	Općina Preko	DA	DA	DA	DA	DA

	Dostupne smjernice za ponašanje posjetitelja u destinaciji	Informacija o postojanju pravila i preporuka koje su dostupne turistima i posjetiteljima, a koje objašnjavaju prihvatljive obrasce ponašanja i interakcije unutar turističke destinacije	Pokazatelj daje informaciju o postojanju smjernica za očuvanje kulturnog i prirodnog nasljeđa destinacije te zaštite prava i dobrobiti lokalnog stanovništva	TZ Općine Preko	NE	NE	NE	NE	NE
	Udio turističkih poslovnih subjekata koji su implementirali neka od rješenja za ublažavanje i prilagodbu klimatskim promjenama	Informacija o udjelu turističkih poslovnih subjekata koji sustavno provode mjere i aktivnosti ublažavanja i prilagodbe klimatskim promjenama u odnosu na ukupan broj poslovnih subjekata u destinaciji	Pokazatelj daje informaciju o udjelu turističkih poslovnih subjekata koji sustavno provode mjere i aktivnosti ublažavanja i prilagodbe klimatskim promjenama u odnosu na ukupan broj poslovnih subjekata u destinaciji, čime doprinose smanjenju okolišnog otiska u destinaciji	Anketa gospodarskih subjekata	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa nije provedena

	Postotak turista i jednodnevnih posjetitelja koji koriste različita prometna sredstva za dolazak na odredište (javna/privatna i vrsta)	Udio turista/jednodnevnih posjetitelja koji su koristili sredstva javnog prijevoza za dolazak na odredište	Pokazatelj daje uvid u strukturu prometnih sredstava kojima turisti dolaze u destinaciju i dostupnost destinacije putem održivih načina transporta	Anketa turista i jednodnevnih posjetitelja	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa nije provedena
	Uspostavljene politike i/ili sustav za poticanje smanjena ovisnosti o fosilnim gorivima, poboljšanja energetske učinkovitosti i unapređenja korištenja tehnologija obnovljive energije	Informacija o tome je li destinacija uspostavila politiku i/ili sustav poticanja za ublažavanje klimatskih promjena (dekarbonizacija) u turizmu (DA/NE)	Pokazatelj daje informaciju o uspostavljenim politikama, mjerama i instrumentima za ublažavanje klimatskih promjena (dekarbonizacija) u turizmu	1) Zadarska županija: Program ublažavanja klimatskih promjena, prilagodbe klimatskim promjenama i zaštite ozonskog sloja na području Zadarske županije	Djelomično	Djelomično	Djelomično	Djelomično	Djelomično
	Razina onečišćenosti zraka u destinaciji	Broj dana s Europskim indeksom kvalitete zraka loše, vrlo loše i izuzetno loše kvalitete	Pokazatelj mjeri kvalitetu zraka u destinaciji	Ministarstvo zaštite okoliša i zelene tranzicije: Izvješće o praćenju kvalitete zraka na postajama državne mreže za trajno praćenje kvalitete zraka (Mjerne stanice	I.	I.	I.	I.	I.

				Polača-Ravni kotari Vela straža-Dugi otok)					
	Udio turističkih poslovnih subjekata u destinaciji koji koriste lokalno proizvedenu hranu, piće, dobra i usluge u turističkim poslovnim subjektima u destinaciji	Udio vrijednosti lokalno proizvedene hrane, pića, dobara i usluga u turističkim poduzećima u destinaciji	Pokazateljem se prati razina korištenja lokalnih proizvoda i usluga koje povećavaju ekonomsku vrijednost turizma, odnosno pokazuju povećanje povezanosti turističkog sektora i lokalne zajednice kroz podržavanje lokalnih proizvoda, dobara, usluga i poljoprivrede	1) Zadarska županija 2) Agencija za ruralni razvoj Zadarske županije	Podatci Zadarske županije ili Agencije za ruralni razvoj Zadarske županije nisu dostupni	Podatci Zadarske županije ili Agencije za ruralni razvoj Zadarske županije nisu dostupni	Podatci Zadarske županije ili Agencije za ruralni razvoj Zadarske županije nisu dostupni	Podatci Zadarske županije ili Agencije za ruralni razvoj Zadarske županije nisu dostupni	Podatci Zadarske županije ili Agencije za ruralni razvoj Zadarske županije nisu dostupni

Izvor: obrada autora prema navedenim izvorima i podacima

Kao i kod drugih specifičnih pokazatelja, ovdje je također vidljiv nedostatak određenih sekundarnih i primarnih podataka za izračun specifičnih okolišnih pokazatelja održivosti turizma. Iz toga razloga se kroz naredno razdoblje **preporuča sustavno prikupljati podatke za izračun specifičnih okolišnih pokazatelja održivosti turizma.**

5.1.5. Specifični prostorni i upravljački pokazatelji održivosti turizma Općine Preko

Nadalje, u nastavku je dana tablica specifičnih prostornih i upravljačkih pokazatelja održivosti turizma Općine Preko za razdoblje 2020.-2024. godina s potrebnim pojašnjenjima i izračunima, nakon čega slijedi analiza.

Tablica 43. Specifični prostorni i upravljački pokazatelji održivosti turizma Općine Preko

Naziv kategorije	Naziv pokazatelja	Definicija pokazatelja	Opis pokazatelja	Izvor podataka	Godina				
					2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Specifični prostorni/upravljački pokazatelji održivosti	Broj ugostiteljskih objekata koji poslužuju hranu aktivnih na 30.1. i 30.7 u odnosu na 100 stanovnika	Omjer ugostiteljskih objekata koji poslužuju hranu i broja stanovnika u destinaciji u razdoblju izvan glavne sezone i u središtu glavne sezone	Pokazatelj ukazuje na postojanje većeg broja objekata koji rade tijekom cijele godine, pri čemu veća vrijednost pokazatelja sugerira veću atraktivnost destinacije	Zadarska županija	Podatci Zadarske županije o broju ugostiteljskih objekata na navedeni datum nisu dostupni	Podatci Zadarske županije o broju ugostiteljskih objekata na navedeni datum nisu dostupni	Podatci Zadarske županije o broju ugostiteljskih objekata na navedeni datum nisu dostupni	Podatci Zadarske županije o broju ugostiteljskih objekata na navedeni datum nisu dostupni	0,17 na dan 30.1., i 1,01 na 30.7. na 100 stanovnika
	Javno dostupan plan odgovora na krizne situacije i izvanredne situacije koji razmatra sektor turizma	Informacija o dostupnosti plana smanjenja rizika, upravljanja kriznim i izvanrednim situacijama i hitnog odgovora	Pokazatelj ukazuje na postojanje plana smanjenja rizika, upravljanja kriznim i izvanrednim situacijama i hitnog odgovora, čime se smanjenje izloženost prijetnjama, ranjivosti ljudi i imovine, mudro upravljanje zemljištem i okolišem, poboljšanje pripravnosti i rano upozoravanje na štetne događaje predstavljaju primjere smanjenja rizika od katastrofa	1) Zadarska županija: Program ublažavanja klimatskih promjena, prilagodbe klimatskim promjenama i zaštite ozonskog sloja na području Zadarske županije	Djelomično	Djelomično	Djelomično	Djelomično	Djelomično

	Specifična strategija za marketing izvansezonskih događanja i privlačenje posjetitelja tijekom cijele godine	Postojanje akcijskog plana za izvansezonska događanja na razini destinacije	Pokazatelj ukazuje na postojanje akcijskog plana za izvansezonska događanja na razini destinacije, čime se stvara pretpostavka za diversifikaciju turističke ponude, produljenje sezone i održivo poslovanje	TZ Općine Preko	NE	NE	NE	NE	NE
	Efikasnost ostvarenja ciljeva strateškog planiranja u turizmu	Informacija o postojanju strateškog plana razvoja turizma destinacije	Pokazateljem se utvrđuje je li definiran, objavljen i javno dostupan službeni dokument o strateškom planiranju na razini destinacije	TZ Općine Preko	NE	NE	NE	NE	NE
	Broj kuća i stanova za odmor na 100 objekata u kojima se stalno živi	Odnos između broja kuća i stanova za odmor i broja stalnih stambenih objekata u destinaciji	Pokazateljem se utvrđuje mogući problem koji nastaje kada broj kuća i stanova za odmor preraste broj objekata za stalno stanovanje	Općina Preko	33,01	34,25	36,79	38,19	39,67

	Smjernice, propisi i/ili politike koje se odnose na održivo korištenje prostora	Informacija o postojanju službenog dokumenta s pravilima i smjernicama koje reguliraju korištenje zemljišta i resursa na način koji štiti i čuva okoliš i prirodne resurse	Pokazatelj daje informaciju o postojanju smjernica i propisa koje osiguravaju da se prostor koristi na način koji smanjuje negativni utjecaj na okoliš i promiče održivost, odnosno cilja na ravnotežu između razvojnih potreba i zaštite prirodnih resursa za buduće generacije	Općina Preko	NE	NE	NE	NE	NE
	Razvijen i implementiran sustav praćenja i ublažavanja utjecaja turizma na atrakcije	Informacija o postojanju i implementaciji mjera i procesa usmjerenih na identifikaciju, praćenje i smanjenje negativnih učinaka turističkih aktivnosti na prirodne i kulturne atrakcije	Pokazatelj omogućuju redovito praćenje broja posjetitelja, utjecaja na okoliš, infrastrukturu i lokalnu zajednicu, s ciljem razvoja strategije koja omogućuje održiv turizam, štiteći atrakcije od prekomjerne eksploatacije	Općina Preko	NE	NE	NE	NE	NE

	Izrađene i implementirane smjernice upravljanja prostorom sa ciljem zaštite resursa	Informacija o postojanju i implementaciji politike i pravila koja reguliraju korištenje prostora i resursa u turističkim destinacijama kako bi se osigurala njihova održiva uporaba i zaštita	Pokazatelj omogućuje redovito praćenje smjernica usmjerenih planiranju i korištenja zemljišta (prostorni plan), zaštitu okoliša i očuvanje prirodnih i kulturnih resursa (urbanistički plan), s ciljem uravnoteženja razvoja turizma s očuvanjem ekosustava i resursa	Općina Preko	NE	NE	NE	NE	NE
	Procjena pritiska razvoja turizma na kulturnu baštinu	Informacija o provedenoj analizi o tome kako turističke aktivnosti utječu na očuvanje, integritet i dostupnost kulturnih dobara i povijesnih lokaliteta unutar turističke destinacije	Pokazatelj mjeri utjecaj turizma na fizičko stanje, očuvanje i prezentaciju kulturne baštine, i to kroz inventarizaciju baštine, analizu utjecaja razvoja turizma na lokalnu zajednicu te studiju utjecaja turizma na kulturnu baštinu	Općina Preko	NE	NE	NE	NE	NE

Izvor: obrada autora prema navedenim izvorima i podacima

Kao i kod drugih specifičnih pokazatelja, ovdje je također vidljiv nedostatak određenih sekundarnih i primarnih podataka za izračun specifičnih prostornih i upravljačkih pokazatelja održivosti turizma. Iz toga razloga se kroz naredno razdoblje **preporuča sustavno prikupljati podatke za izračun specifičnih prostornih i upravljačkih pokazatelja održivosti turizma.**

5.2. POKAZATELJI ODRŽIVOSTI TURIZMA OPĆINE KALI

Općina Kali nije obvezna izraditi pokazatelje održivosti turizma, koji služe za mjerenje i praćenje stanja te pritisaka turizma u destinaciji. Međutim, kako bi se dobila realnija slika turističkog razvoja i pritiska, u nastavku su prikazani osnovni pokazatelji održivosti turizma. Zbog velikog nedostatka podataka, specifični pokazatelji društvene, ekonomske, okolišne i prostorno/upravljačke održivosti u ovome Planu nisu prikazani.

5.2.1. Obvezni pokazatelji održivosti turizma Općine Kali

Sukladno prethodnom pojašnjenju, u nastavku je dana tablica obveznih pokazatelja održivosti turizma Općine Kali za razdoblje 2020.-2024. godina s potrebnim pojašnjenjima i izračunima, nakon čega slijedi analiza.

Tablica 44. Obvezni pokazatelji održivosti turizma Općine Kali

Naziv kategorije	Naziv pokazatelja	Definicija pokazatelja	Opis pokazatelja	Izvor podataka	Godina				
					2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Društvena održivost	Broj turističkih noćenja na stotinu stalnih stanovnika u vrhu turističke sezone	Ukupan broj ostvarenih turističkih noćenja u destinaciji u odnosu na stotinu stalnih stanovnika u vršnom mjesecu	Pokazateljem se procjenjuje intenzitet turizma, odnosno razina objektivnog opterećenja koju turizam u periodu glavne turističke sezone stvara po lokalno stanovništvo, ali i prostor te infrastrukturu	1) eVisitor 2) DZS, Statistika u nizu »Gradovi u statistici« (https://podaci.dzs.hr/media/bz5hplcj/gradovi-u-statistici.xlsx) PC-Axis baza podatka Turizam, Intenzitet turizma, PX-Web – informacije (dzs.hr)	31,09	37,65	39,44	38,29	37,32
	Zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika koji su zadovoljni turizmom u destinaciji u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na pozitivan stav stanovnika prema razvoju turizma, kao jedan od ključnih elemenata njegove uspješnosti i održivog upravljanja	Anketa lokalnog stanovništva	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	20,00% (2025.)
	Zadovoljstvo cjelokupnim boravkom u destinaciji	Procjena neto spremnosti na preporuku na skali od 0 do 100, posebno za turiste koji borave u komercijalnim smještajnim objektima i jednodnevne posjetitelje.	Pokazatelj omogućuje praćenje zadovoljstva posjetitelja, čime predstavlja mjeru za praćenje učinaka aktivnosti na unapređenju turističkog proizvoda destinacije	Anketa turista i jednodnevnih posjetitelja	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni

	Udio atrakcija (lokaliteta) pristupačnih osobama s invaliditetom	Udio atrakcija pristupačnih osobama s invaliditetom u odnosu na ukupan broj atrakcija u destinaciji prepoznatim planom upravljanja	Pokazatelja daje uvid u mogućnosti obilaska atrakcija i lokaliteta od interesa osobama s invaliditetom, stoga ujedno ukazuje na provedbu modela pristupačnog turizma	TZ Općine Kali	Podatci nisu dostupni	Podatci nisu dostupni i	Podatci nisu dostupni	Podatci nisu dostupni	Podatci nisu dostupni
	Broj organiziranih turističkih ambulanti	Broj organiziranih turističkih ambulanti u svrhu provođenja mjera zdravstvene zaštite za povećani broj korisnika zdravstvene zaštite koje se pružaju turistima	Pokazatelj ukazuje na broj organiziranih turističkih ambulanti, odnosno spremnost na provođenje mjera zdravstvene zaštite zbog povećanog broja korisnika zdravstvene zaštite koje se pružaju turistima	TZ Općine Kali	0	0	0	0	0

Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Godina**				
					2020.	**2021.**	**2022.**	**2023.**	**2024.**
Okolišna održivost	Omjer potrošnje vode po turističkom noćenju u odnosu na prosječnu potrošnju vode po stalnom stanovniku destinacije (izraženo po osobi i po noćenju)	Omjer ukupne količine vode isporučene u smještajnim objektima destinacije u odnosu na ukupnu potrošnju vode u destinaciji	Pokazatelj daje uvid u opterećenje turizma na vodni resurs destinacije	1) Vodovod doo Zadar 2) DZS, Statistika u nizu »Gradovi u statistici« (https://podaci.dzs.hr/media/bz5hplcj/gradovi-u-statistici.xlsx) PC-Axis baza podatka Turizam, Intenzitet turizma, PX-Web – informacije (dzs.hr)	1.527,00	1.329,00	734,00	653,00	922,00

	Omjer količine komunalnog otpada nastale po noćenju turista i količine otpada koje generira stanovništvo u destinaciji (tone)	Omjer količina komunalnog otpada nastalog po noćenju turista u smještaju u usporedbi s količinama otpada koje generira stanovništvo u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na okolišni aspekt rizika u turističkim destinacijama gdje neadekvatna infrastruktura gospodarenja otpadom u kombinaciji s povećanom turističkom aktivnosti može ugroziti konkurentnost turističke destinacije	1) Čistoća doo Zadar 2) DZS, Statistika u nizu »Gradovi u statistici« (https://podaci.dzs.hr/media/bz5hplcj/gradovi-u-statistici.xlsx) PC-Axis baza podatka Turizam, Intenzitet turizma, PX-Web – informacije (dzs.hr)	158,02	140,81	127,06	112,65	-74,56
	Udio zaštićenih područja u destinaciji u ukupnoj površini destinacije (ukupno i pojedinačno po kategoriji zaštite)	Udio zaštićenih prirodnih područja i područja ekološke mreže Natura 2000, u ukupnoj površini destinacije te njihova struktura prema kategoriji zaštite	Pokazatelj ukazuje na aktivnosti vezane za očuvanje bioraznolikosti te na očuvanje, obnovu i održivu upotrebu ekosustava i njihovih usluga	Natura Jadera	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
	Omjer potrošnje električne energije po turističkom noćenju u odnosu na potrošnju električne energije stalnog stanovništva destinacije	Omjer ukupne količine električne energije po turističkom noćenju u odnosu na potrošnju električne energije stalnog stanovništva destinacije, a temelji se na sezonalnosti potrošnje	Pokazatelj daje uvid u opterećenje energetske infrastrukture i potrebe implementacije održivih oblika energije, posebice tijekom visoke sezone	1) HEP, ODS Zadar 2) DZS, Statistika u nizu »Gradovi u statistici« (https://podaci.dzs.hr/media/bz5hplcj/gradovi-u-statistici.xlsx) PC-Axis baza podatka Turizam, Intenzitet turizma, PX-Web	Podatci nisu dostupni	Podatci nisu dostupni	Podatci nisu dostupni	Podatci nisu dostupni	Podatci nisu dostupni

				– informacije (dzs.hr)					
	Uspostavljen sustav za prilagodbu klimatskim promjenama i procjenu rizika	Postojanje sustava za prilagodbu klimatskim promjenama i procjenu rizika u destinaciji	Pokazateljem se utvrđuje postoji li u destinaciji sustav za prilagodbu klimatskim promjenama i procjenu rizika, jer je navedeno ključno za održivost turizma	1) Zadarska županija: Program ublažavanja klimatskih promjena, prilagodbe klimatskim promjenama i zaštite ozonskog sloja na području Zadarske županije	NE	NE	NE	NE	NE
Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Godina**				
					2020.	**2021.**	**2022.**	**2023.**	**2024.**
Ekonomska održivost	Ukupan broj dolazaka turista u mjesecu s najvećim opterećenjem	Ukupan broj dolazaka turista u destinaciji u mjesecu koji se smatra glavnom turističkom sezonom temeljem broja ostvarenih noćenja	Pokazatelj ukazuje na opterećenje kako u kontekstu infrastrukture tako i u društvenom kontekstu	eVisitor	1.517	1.856	2.407	2.261	1.989
	Prosječna duljina boravka turista u destinaciji	Prosječan broj noćenja koje jedan turist ostvari u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na trendove skraćenja duljine boravka, ali i nužnost održavanja ujednačene razine pružanja sveobuhvatne turističke usluge što se posebno odnosi na segment smještaja	eVisitor	9,95	9,08	8,41	8,91	8,51

	Ukupan broj zaposlenih u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (udio na razini godine u %)	Ukupan broj zaposlenih na mjesečnoj razini u području I Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane sukladno važećoj nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti (NKD)	Pokazatelj daje uvid u kretanje ukupnog broja zaposlenih osoba u središnjim turističkim djelatnostima, što posljedično može dovesti do poboljšanja ili pogoršanja poslovanja gospodarskih subjekata u turizmu	Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje	Podatci nisu dostupni	Podatci nisu dostupni	Podatci nisu dostupni	Podatci nisu dostupni	17,72%
	Poslovni prihod gospodarskih subjekata (obveznika poreza na dobit) u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	Poslovni prihod gospodarskih subjekata ostvaren tijekom godine u području I Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane sukladno važećoj nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti (NKD)	Pokazatelj daje uvid u kretanje poslovnog prihoda, što posljedično može ukazivati na poboljšanje ili pogoršanje poslovnog položaja gospodarskih subjekata u turističkim djelatnostima na razini destinacije	Hrvatska gospodarska komora, Županijska komora Zadar	50.317.133, 30 €	50.317.133, 30 €	43.561.679, 05 €	47.817.582, 74 €	47.923.055, 44 €
Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Godina**				
					2020.	**2021.**	**2022.**	**2023.**	**2024.**
Prostorna/upravljačka održivost	Identifikacija i klasifikacija turističkih atrakcija	Identifikacija i kategorizacija turističkih resursa na području destinacije (prirodne, kulturno-povijesne i društvene atrakcije)	Pokazatelj daje uvid u broj i strukturu turističkih atrakcija, čime se stvara temelj za njihovo očuvanje i valorizaciju te kreiranje ciljanih marketinških strategija koje ističu jedinstvene atribute destinacije, privlačeći time ciljne segmente turista	1) TZ Općine Kali 2) Registar kulturnih dobara RH 3) Bioportal	Prilog 1. Plana	Prilog 1. Plana	Prilog 1. Plana	Prilog 1. Plana	Prilog 1. Plana

	Status implementacije aktivnosti iz plan upravljanja destinacijom	Status implementacije Plana upravljanja, pri čemu je polazište terminski plan aktivnosti i njihove implementacije	Pokazatelj daje informaciju o postojanju Plana upravljanja kao preduvjeta održivog upravljanja destinacijom te praćenja stanja upravljačkih aktivnosti	1) TZ Općine Kali 2) Općina Kali	Plan ne postoji	Plan ne postoji	Plan ne postoji	Plan ne postoji	Plan ne postoji
	Broj ostvarenih noćenja u smještaju u destinaciji po hektaru izrađenog građevinskog područja JLS	Ukupan broj ostvarenih noćenja u smještaju destinacije unutar godine dana po izgrađenom hektaru zona stambene i ugostiteljsko-turističke namjene	Pokazatelj ukazuje na pritisak turističkog prometa koji proizlazi iz korištenja prostora	1) TZ Općine Kali 2) Općina Kali	Podatci Općine Kali o hektarima izgrađenog građevinskog područja JLS nisu dostupni	Podatci Općine Kali o hektarima izgrađenog građevinskog područja JLS nisu dostupni	Podatci Općine Kali o hektarima izgrađenog građevinskog područja JLS nisu dostupni	Podatci Općine Kali o hektarima izgrađenog građevinskog područja JLS nisu dostupni	Podatci Općine Kali o hektarima izgrađenog građevinskog područja JLS nisu dostupni

Izvor: obrada autora prema navedenim izvorima i podacima

Temeljem izračuna obveznih pokazatelja održivosti turizma Općine Kali može se prije svega uočiti da je u razmatranom razdoblju bila prisutna pandemija virusom COVID-19. Također, određeni pokazatelji temelje se na podatcima provedenog anketnog istraživanja koje osim 2024. godine u ovakvom obujmu i prema propisanoj metodologiji nije provedeno. Svakako, vidljivo je da broj turističkih noćenja na stotinu stalnih stanovnika u vrhu turističke sezone lagano raste, a 2024. godine u kolovozu je ostvareno prosječno dnevno 37,32 turističkih noćenja na 100 stanovnika. Dakle, u tom periodu turisti čine jednu trećinu lokanog stanovništva, što ukazuje na određeni pritisak turizma u destinaciji. Također, prema anketi provedenoj na lokalnom stanovništvu, samo 20,00% ispitanika zadovoljno je turizmom u destinaciji, što upućuje na značajne probleme u razvoju turizma proteklih godina. S druge strane, ispitani turisti uglavnom su zadovoljni cjelokupnim boravkom u destinaciji. Ovdje svakako valja istaknuti nedostatak organiziranih turističkih ambulanti (samo jedna na Pašmanu u Neviđanima). S obzirom da nema podataka o pristupačnosti atrakcija (lokaliteta) osobama s invaliditetom, niti ima podataka o vrstama pristupačnosti, u budućnosti je iznimno važno uspostaviti javno dostupnu ovakvu bazu podataka. Svi navedeni pokazatelji ukazuju na određena ograničenja po pitanju društvene održivosti destinacije.

Okolišni pokazatelji također upućuju na određene pritiske turizma u destinaciji. To se prije svega odnosi na potrošnju vode, jer je u 2024. godini prosječna potrošnja vode po noćenju turista bila 9,22 puta veća u odnosu na prosječnu potrošnju vode po stalnom stanovniku destinacije. Što se tiče nastalog komunalnog otpada, kroz promatrane godine količina komunalnog otpada nastalog po noćenju turista u smještaju veća je u usporedbi s količinama otpada koje generira stanovništvo u destinaciji (u prosjeku veća za 1,5 puta, no u 2024. nešto manja). Podatci o potrošnji električne energije nisu dostupni. U destinaciji nije uspostavljen sustav za prilagodbu klimatskim promjenama i procjenu rizika (samo djelomično na razini županije), i na tome valja svakako poraditi u budućnosti. Udio zaštićenih područja u destinaciji u ukupnoj površini destinacije neznačajan je, i na tome treba raditi s obzirom na veliko bogatstvo prirodne baštine otoka Ugljana., posebice zapadnog dijela.

Ekonomska održivost razmatra se kroz nekoliko pokazatelja, i to onih vezanih uz turističke dolaske i prosječnu duljinu boravka, te ostvarene prihode i zaposlenost u turizmu. U tom kontekstu, vidljivo je kako turistički dolasci kroz godinu rastu, a 2024. godine došlo je do pada – u vršnom mjesecu iznosili su oko 1.989, dakle više nego Općina Kali ima stanovnika. Prosječna duljina boravka turista u destinaciji je relativno visoka i u 2024. godini iznosila je oko 8,5 noćenja, što je vrlo pozitivno. U istom razmatranom razdoblju neznatno su padali poslovni prihodi gospodarskih subjekata (obveznika poreza na dobit) u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane – u 2024. ostvareno je gotovo 47 milijuna eura. Broj zaposlenih u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane je u 2024. na razini godine iznosio 17,72%. Prostorna i upravljačka održivost prema pokazateljima ne može se primjereno protumačiti, jer dosadašnji plan upravljanja turizmom Općine Kali ne postoji, a nema ni podataka o površini izrađenog građevinskog područja za razmatrano razdoblje.

5.2. POKAZATELJI ODRŽIVOSTI TURIZMA OPĆINE KUKLJICA

Općina Kukljica također nije obvezna izraditi pokazatelje održivosti turizma. Međutim, u cilju spoznavanja turističkog razvoja i pritiska, u nastavku su prikazani osnovni pokazatelji održivosti turizma za Općinu Kukljica. Zbog velikog nedostatka podataka, specifični pokazatelji društvene, ekonomske, okolišne i prostorno/upravljačke održivosti u ovome Planu nisu prikazani.

5.2.1. Obvezni pokazatelji održivosti turizma Općine Kukljica

Sukladno prethodnom pojašnjenju, u nastavku je dana tablica obveznih pokazatelja održivosti turizma Općine Kukljica za razdoblje 2020.-2024. godina s potrebnim pojašnjenjima i izračunima, nakon čega slijedi analiza.

Tablica 45. Obvezni pokazatelji održivosti turizma Općine Kukljica

Naziv kategorije	Naziv pokazatelja	Definicija pokazatelja	Opis pokazatelja	Izvor podataka	Godina				
					2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Društvena održivost	Broj turističkih noćenja na stotinu stalnih stanovnika u vrhu turističke sezone	Ukupan broj ostvarenih turističkih noćenja u destinaciji u odnosu na stotinu stalnih stanovnika u vršnom mjesecu	Pokazateljem se procjenjuje intenzitet turizma, odnosno razina objektivnog opterećenja koju turizam u periodu glavne turističke sezone stvara po lokalno stanovništvo, ali i prostor te infrastrukturu	1) eVisitor 2) DZS, Statistika u nizu »Gradovi u statistici« (https://podaci.dzs.hr/media/bz5hplcj/gradovi-u-statistici.xlsx) PC-Axis baza podatka Turizam, Intenzitet turizma, PX-Web – informacije (dzs.hr)	128,14	144,34	120,88	114,70	118,58
	Zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika koji su zadovoljni turizmom u destinaciji u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na pozitivan stav stanovnika prema razvoju turizma, kao jedan od ključnih elemenata njegove uspješnosti i održivog upravljanja	Anketa lokalnog stanovništva	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	20,58% (2025.)
	Zadovoljstvo cjelokupnim boravkom u destinaciji	Procjena neto spremnosti na preporuku na skali od 0 do 100, posebno za turiste koji borave u komercijalnim smještajnim objektima i jednodnevne posjetitelje.	Pokazatelj omogućuje praćenje zadovoljstva posjetitelja, čime predstavlja mjeru za praćenje učinaka aktivnosti na unapređenju turističkog proizvoda destinacije	Anketa turista i jednodnevnih posjetitelja	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa nije provedena

	Udio atrakcija (lokaliteta) pristupačnih osobama s invaliditetom	Udio atrakcija pristupačnih osobama s invaliditetom u odnosu na ukupan broj atrakcija u destinaciji prepoznatim planom upravljanja	Pokazatelja daje uvid u mogućnosti obilaska atrakcija i lokaliteta od interesa osobama s invaliditetom, stoga ujedno ukazuje na provedbu modela pristupačnog turizma	TZ Općine Kukljica	13,33%	18,75%	22,22%	25,00%	20,68%
	Broj organiziranih turističkih ambulanti	Broj organiziranih turističkih ambulanti u svrhu provođenja mjera zdravstvene zaštite za povećani broj korisnika zdravstvene zaštite koje se pružaju turistima	Pokazatelj ukazuje na broj organiziranih turističkih ambulanti, odnosno spremnost na provođenje mjera zdravstvene zaštite zbog povećanog broja korisnika zdravstvene zaštite koje se pružaju turistima	TZ Općine Kukljica	0	0	0	0	0
Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Godina**				
					2020.	**2021.**	**2022.**	**2023.**	**2024.**
Okolišna održivost	Omjer potrošnje vode po turističkom noćenju u odnosu na prosječnu potrošnju vode po stalnom stanovniku destinacije (izraženo po osobi i po noćenju)	Omjer ukupne količine vode isporučene u smještajnim objektima destinacije u odnosu na ukupnu potrošnju vode u destinaciji	Pokazatelj daje uvid u opterećenje turizma na vodni resurs destinacije	1) Vodovod doo Zadar 2) DZS, Statistika u nizu »Gradovi u statistici« (https://podaci.dzs.hr/media/bz5hplcj/gradovi-u-statistici.xlsx) PC-Axis baza podatka Turizam, Intenzitet turizma, PX-Web – informacije (dzs.hr)	793,00	780,00	2.799,00	443,00	522,00

	Omjer količine komunalnog otpada nastale po noćenju turista i količine otpada koje generira stanovništvo u destinaciji (tone)	Omjer količina komunalnog otpada nastalog po noćenju turista u smještaju u usporedbi s količinama otpada koje generira stanovništvo u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na okolišni aspekt rizika u turističkim destinacijama gdje neadekvatna infrastruktura gospodarenja otpadom u kombinaciji s povećanom turističkom aktivnosti može ugroziti konkurentnost turističke destinacije	1) Čistoća doo Zadar 2) DZS, Statistika u nizu »Gradovi u statistici« (https://podaci.dzs.hr/media/bz5hplcj/gradovi-u-statistici.xlsx) PC-Axis baza podatka Turizam, Intenzitet turizma, PX-Web – informacije (dzs.hr)	410,00	434,00	408,32	1.492,80	328,41
	Udio zaštićenih područja u destinaciji u ukupnoj površini destinacije (ukupno i pojedinačno po kategoriji zaštite)	Udio zaštićenih prirodnih područja i područja ekološke mreže Natura 2000, u ukupnoj površini destinacije te njihova struktura prema kategoriji zaštite	Pokazatelj ukazuje na aktivnosti vezane za očuvanje bioraznolikosti te na očuvanje, obnovu i održivu upotrebu ekosustava i njihovih usluga	Natura Jadera	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
	Omjer potrošnje električne energije po turističkom noćenju u odnosu na potrošnju električne energije stalnog stanovništva destinacije	Omjer ukupne količine električne energije po turističkom noćenju u odnosu na potrošnju električne energije stalnog stanovništva destinacije, a temelji se na sezonalnosti potrošnje	Pokazatelj daje uvid u opterećenje energetske infrastrukture i potrebe implementacije održivih oblika energije, posebice tijekom visoke sezone	1) HEP, ODS Zadar 2) DZS, Statistika u nizu »Gradovi u statistici« (https://podaci.dzs.hr/media/bz5hplcj/gradovi-u-statistici.xlsx) PC-Axis baza podatka Turizam, Intenzitet	Podaci HEP-a nisu dostupni	74,38	236,07	35,68	51,43

				turizma, PX-Web – informacije (dzs.hr)					
	Uspostavljen sustav za prilagodbu klimatskim promjenama i procjenu rizika	Postojanje sustava za prilagodbu klimatskim promjenama i procjenu rizika u destinaciji	Pokazateljem se utvrđuje postoji li u destinaciji sustav za prilagodbu klimatskim promjenama i procjenu rizika, jer je navedeno ključno za održivost turizma	1) Zadarska županija: Program ublažavanja klimatskih promjena, prilagodbe klimatskim promjenama i zaštite ozonskog sloja na području Zadarske županije	NE	NE	NE	NE	NE
Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Godina**				
					2020.	**2021.**	**2022.**	**2023.**	**2024.**
Ekonomska održivost	Ukupan broj dolazaka turista u mjesecu s najvećim opterećenjem	Ukupan broj dolazaka turista u destinaciji u mjesecu koji se smatra glavnom turističkom sezonom temeljem broja ostvarenih noćenja	Pokazatelj ukazuje na opterećenje kako u kontekstu infrastrukture tako i u društvenom kontekstu	eVisitor	2.222	2.717	2.310	2.534	2.527

	Prosječna duljina boravka turista u destinaciji	Prosječan broj noćenja koje jedan turist ostvari u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na trendove skraćenja duljine boravka, ali i nužnost održavanja ujednačene razine pružanja sveobuhvatne turističke usluge što se posebno odnosi na segment smještaja	eVisitor	11,68	10,24	9,79	9,43	8,89
	Ukupan broj zaposlenih u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (udio na razini godine u %)	Ukupan broj zaposlenih na mjesečnoj razini u području I Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane sukladno važećoj nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti (NKD)	Pokazatelj daje uvid u kretanje ukupnog broja zaposlenih osoba u središnjim turističkim djelatnostima, što posljedično može dovesti do poboljšanja ili pogoršanja poslovanja gospodarskih subjekata u turizmu	Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje	Podatci nisu dostupni	Podatci nisu dostupni	Podatci nisu dostupni	Podatci nisu dostupni	28,89%
	Poslovni prihod gospodarskih subjekata (obveznika poreza na dobit) u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	Poslovni prihod gospodarskih subjekata ostvaren tijekom godine u području I Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane sukladno važećoj nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti (NKD)	Pokazatelj daje uvid u kretanje poslovnog prihoda, što posljedično može ukazivati na poboljšanje ili pogoršanje poslovnog položaja gospodarskih subjekata u turističkim djelatnostima na razini destinacije	Hrvatska gospodarska komora, Županijska komora Zadar	Podatci nisu dostupni	2.452.537,93 €	3.220.905,45 €	4.019.585,02 €	3.829.727,45 €
Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Godina**				
					2020.	**2021.**	**2022.**	**2023.**	**2024.**

Prostorna/upravljačka održivost	Identifikacija i klasifikacija turističkih atrakcija	Identifikacija i kategorizacija turističkih resursa na području destinacije (prirodne, kulturno-povijesne i društvene atrakcije)	Pokazatelj daje uvid u broj i strukturu turističkih atrakcija, čime se stvara temelj za njihovo očuvanje i valorizaciju te kreiranje ciljanih marketinških strategija koje ističu jedinstvene atribute destinacije, privlačeći time ciljne segmente turista	1) TZ Općine Kukljica 2) Registar kulturnih dobara RH 3) Bioportal	Prilog 1. Plana	Prilog 1. Plana	Prilog 1. Plana	Prilog 1. Plana	Prilog 1. Plana
	Status implementacije aktivnosti iz plan upravljanja destinacijom	Status implementacije Plana upravljanja, pri čemu je polazište terminski plan aktivnosti i njihove implementacije	Pokazatelj daje informaciju o postojanju Plana upravljanja kao preduvjeta održivog upravljanja destinacijom te praćenja stanja upravljačkih aktivnosti	1) TZ Općine Kukljica 2) Općina Kukljica	Plan ne postoji	Plan ne postoji	Plan ne postoji	Plan ne postoji	Plan ne postoji
	Broj ostvarenih noćenja u smještaju u destinaciji po hektaru izrađenog građevinskog područja JLS	Ukupan broj ostvarenih noćenja u smještaju destinacije unutar godine dana po izgrađenom hektaru zona stambene i ugostiteljsko-turističke namjene	Pokazatelj ukazuje na pritisak turističkog prometa koji proizlazi iz korištenja prostora	1) TZ Općine Kukljica 2) Općina Kukljica	Podatci Općine Kukljica o hektarima izgrađenog građevinskog područja JLS nisu dostupni	Podatci Općine Kukljica o hektarima izgrađenog građevinskog područja JLS nisu dostupni	Podatci Općine Kukljica o hektarima izgrađenog građevinskog područja JLS nisu dostupni	Podatci Općine Kukljica o hektarima izgrađenog građevinskog područja JLS nisu dostupni	Podatci Općine Kukljica o hektarima izgrađenog građevinskog područja JLS nisu dostupni

Izvor: obrada autora prema navedenim izvorima i podacima

Temeljem izračuna obveznih pokazatelja održivosti turizma Općine Kukljica može se prije svega uočiti da je u razmatranom razdoblju bila prisutna pandemija virusom COVID-19. Također, određeni pokazatelji temelje se na podatcima provedenog anketnog istraživanja koje osim 2024. godine u ovakvom obujmu i prema propisanoj metodologiji nije provedeno. Svakako, vidljivo je da broj turističkih noćenja na stotinu stalnih stanovnika u vrhu turističke sezone lagano raste, a 2024. godine u kolovozu je ostvareno prosječno dnevno 118,58 turističkih noćenja na 100 stanovnika. Dakle, u tom periodu omjer je 1:1, što ukazuje na pritisak turizma u destinaciji. Također, prema anketi provedenoj na lokalnom stanovništvu, samo 20,58% ispitanika zadovoljno je turizmom u destinaciji, što upućuje na značajne probleme u razvoju turizma proteklih godina. S druge strane, ispitani turisti uglavnom su zadovoljni cjelokupnim boravkom u destinaciji. Ovdje svakako valja istaknuti nedostatak organiziranih turističkih ambulanti (samo jedna u Neviđanima na otoku Pašmanu). Po pitanju pristupačnosti atrakcija (lokaliteta) osobama s invaliditetom, oko 20% atrakcija je pristupačno, no nema podataka o vrstama pristupačnosti. Stoga je budućnosti važno uspostaviti javno dostupnu bazu podataka. Svi navedeni pokazatelji ukazuju na određena ograničenja po pitanju društvene održivosti destinacije.

Okolišni pokazatelji također upućuju na određene pritiske turizma u destinaciji. To se prije svega odnosi na potrošnju vode, jer je u 2024. godini prosječna potrošnja vode po noćenju turista bila 5,22 puta veća u odnosu na prosječnu potrošnju vode po stalnom stanovniku destinacije. Što se tiče nastalog komunalnog otpada, kroz promatrane godine količina komunalnog otpada nastalog po noćenju turista u smještaju veća je u usporedbi s količinama otpada koje generira stanovništvo u destinaciji (u 2024. veća za oko 3,3 puta). U istoj godini potrošnja električne energije turista u odnosu na lokalno stanovništvo također je bila veća – potrošnja električne energije po noćenju turista je bila 51,43% veća u odnosu na prosječnu potrošnju električne energije po stalnom stanovniku destinacije. U destinaciji djelomično je uspostavljen sustav za prilagodbu klimatskim promjenama i procjenu rizika (samo djelomično na razini županije), i na tome valja svakako poraditi u budućnosti. Udio zaštićenih područja u destinaciji u ukupnoj površini destinacije neznačajan je, i na tome treba raditi s obzirom na veliko bogatstvo prirodne baštine otoka Ugljana.

Ekonomska održivost razmatra se kroz nekoliko pokazatelja, i to onih vezanih uz turističke dolaske i prosječnu duljinu boravka, te ostvarene prihode i zaposlenost u turizmu. U tom kontekstu, vidljivo je kako turistički dolasci kroz godinu rastu, a 2024. godine u vršnom mjesecu iznosili su oko 2.527, dakle četiri puta više nego Općina Kukljica ima stanovnika. Prosječna duljina boravka turista u destinaciji je relativno visoka i u 2024. godini iznosila je 8,89 noćenja, što je vrlo pozitivno. U istom razmatranom razdoblju neznatno su rasli su poslovni prihodi gospodarskih subjekata (obveznika poreza na dobit) u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane – u 2024. ostvareno je gotovo 4 milijuna eura. Broj zaposlenih u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane je u 2024. na razini godine iznosio 28,89%. Prostorna/upravljačka održivost prema pokazateljima ne može se primjereno protumačiti, jer dosadašnji plan upravljanja turizmom Općine Kukljice ne postoji. Pri tome nema ni podataka o površini izrađenog građevinskog područja za razmatrano razdoblje.

5.2. POKAZATELJI ODRŽIVOSTI TURIZMA OPĆINE TKON

Općina Tkon također nije obvezna izraditi pokazatelje održivosti turizma. Ipak, u svrhu dobivanja dodatnih informacija o turističkom razvoju i pritisku, u nastavku su prikazani osnovni pokazatelji održivosti turizma Općine Tkon. Zbog velikog nedostatka podataka, specifični pokazatelji društvene, ekonomske, okolišne i prostorno/upravljačke održivosti u ovome Planu nisu prikazani.

5.2.1. Obvezni pokazatelji održivosti turizma Općine Tkon

Sukladno prethodnom pojašnjenju, u nastavku je dana tablica obveznih pokazatelja održivosti turizma Općine Tkon za razdoblje 2020.-2024. godina s potrebnim pojašnjenjima i izračunima, nakon čega slijedi analiza.

Tablica 46. Obvezni pokazatelji održivosti turizma Općine Tkon

Naziv kategorije	Naziv pokazatelja	Definicija pokazatelja	Opis pokazatelja	Izvor podataka	Godina				
					2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
Društvena održivost	Broj turističkih noćenja na stotinu stalnih stanovnika u vrhu turističke sezone	Ukupan broj ostvarenih turističkih noćenja u destinaciji u odnosu na stotinu stalnih stanovnika u vršnom mjesecu	Pokazateljem se procjenjuje intenzitet turizma, odnosno razina objektivnog opterećenja koju turizam u periodu glavne turističke sezone stvara po lokalno stanovništvo, ali i prostor te infrastrukturu	1) eVisitor 2) DZS, Statistika u nizu »Gradovi u statistici« (https://podaci.dzs.hr/media/bz5hplcj/gradovi-u-statistici.xlsx) PC-Axis baza podatka Turizam, Intenzitet turizma, PX-Web – informacije (dzs.hr)	169,26	176,59	189,41	210,15	202,90
	Zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom	Procjena udjela (%) stalnih stanovnika koji su zadovoljni turizmom u destinaciji u ukupnom broju stalnih stanovnika u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na pozitivan stav stanovnika prema razvoju turizma, kao jedan od ključnih elemenata njegove uspješnosti i održivog upravljanja	Anketa lokalnog stanovništva	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	65,45% (2025.)
	Zadovoljstvo cjelokupnim boravkom u destinaciji	Procjena neto spremnosti na preporuku na skali od 0 do 100, posebno za turiste koji borave u komercijalnim smještajnim objektima i	Pokazatelj omogućuje praćenje zadovoljstva posjetitelja, čime predstavlja mjeru za praćenje učinaka aktivnosti na unapređenju turističkog proizvoda destinacije	Anketa turista i jednodnevnih posjetitelja	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Podatci nisu dostupni jer anketa tada nije provedena	Indeks zadovoljstva 98,33%; Neto spremnost na preporuku 44,83% (2025.)

		jednodnevne posjetitelje.							
	Udio atrakcija (lokaliteta) pristupačnih osobama s invaliditetom	Udio atrakcija pristupačnih osobama s invaliditetom u odnosu na ukupan broj atrakcija u destinaciji prepoznatim planom upravljanja	Pokazatelja daje uvid u mogućnosti obilaska atrakcija i lokaliteta od interesa osobama s invaliditetom, stoga ujedno ukazuje na provedbu modela pristupačnog turizma	TZ Općine Tkon	Potatatci nisu dostupni	Potatatci nisu dostupni	Potatatci nisu dostupni	Potatatci nisu dostupni	Potatatci nisu dostupni
	Broj organiziranih turističkih ambulanti	Broj organiziranih turističkih ambulanti u svrhu provođenja mjera zdravstvene zaštite za povećani broj korisnika zdravstvene zaštite koje se pružaju turistima	Pokazatelj ukazuje na broj organiziranih turističkih ambulanti, odnosno spremnost na provođenje mjera zdravstvene zaštite zbog povećanog broja korisnika zdravstvene zaštite koje se pružaju turistima	TZ Općine Tkon	1	1	1	1	1
Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Godina**				
					2020.	**2021.**	**2022.**	**2023.**	**2024.**
Okolišna održivost	Omjer potrošnje vode po turističkom noćenju u odnosu na prosječnu potrošnju vode po stalnom stanovniku destinacije (izraženo po	Omjer ukupne količine vode isporučene u smještajnim objektima destinacije u odnosu na ukupnu potrošnju vode u destinaciji	Pokazatelj daje uvid u opterećenje turizma na vodni resurs destinacije	1) Vodovod doo Zadar 2) DZS, Statistika u nizu »Gradovi u statistici« (https://podaci.dzs.hr/media/bz5hplcj/gradovi-u-statistici.xlsx) PC-Axis baza podatka Turizam, Intenzitet	315,00	325,00	345,00	136,00	138,00

	osobi i po noćenju)			turizma, PX-Web – informacije (dzs.hr)					
	Omjer količine komunalnog otpada nastale po noćenju turista i količine otpada koje generira stanovništvo u destinaciji (tone)	Omjer količina komunalnog otpada nastalog po noćenju turista u smještaju u usporedbi s količinama otpada koje generira stanovništvo u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na okolišni aspekt rizika u turističkim destinacijama gdje neadekvatna infrastruktura gospodarenja otpadom u kombinaciji s povećanom turističkom aktivnosti može ugroziti konkurentnost turističke destinacije	1) Čistoća doo Zadar 2) DZS, Statistika u nizu »Gradovi u statistici« (https://podaci.dzs.hr/media/bz5hplcj/gradovi-u-statistici.xlsx) PC-Axis baza podatka Turizam, Intenzitet turizma, PX-Web – informacije (dzs.hr)	176,16	409,15	310,18	287,78	276,97
	Udio zaštićenih područja u destinaciji u ukupnoj površini destinacije (ukupno i pojedinačno po kategoriji zaštite)	Udio zaštićenih prirodnih područja i područja ekološke mreže Natura 2000, u ukupnoj površini destinacije te njihova struktura prema kategoriji zaštite	Pokazatelj ukazuje na aktivnosti vezane za očuvanje bioraznolikosti te na očuvanje, obnovu i održivu upotrebu ekosustava i njihovih usluga	Natura Jadera	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%

	Omjer potrošnje električne energije po turističkom noćenju u odnosu na potrošnju električne energije stalnog stanovništva destinacije	Omjer ukupne količine električne energije po turističkom noćenju u odnosu na potrošnju električne energije stalnog stanovništva destinacije, a temelji se na sezonalnosti potrošnje	Pokazatelj daje uvid u opterećenje energetske infrastrukture i potrebe implementacije održivih oblika energije, posebice tijekom visoke sezone	1) HEP, ODS Zadar 2) DZS, Statistika u nizu »Gradovi u statistici« (https://podaci.dzs.hr/media/bz5hplcj/gradovi-u-statistici.xlsx) PC-Axis baza podatka Turizam, Intenzitet turizma, PX-Web – informacije (dzs.hr)	31,92	28,46	49,91	37,68	50,38
	Uspostavljen sustav za prilagodbu klimatskim promjenama i procjenu rizika	Postojanje sustava za prilagodbu klimatskim promjenama i procjenu rizika u destinaciji	Pokazateljem se utvrđuje postoji li u destinaciji sustav za prilagodbu klimatskim promjenama i procjenu rizika, jer je navedeno ključno za održivost turizma	1) Zadarska županija: Program ublažavanja klimatskih promjena, prilagodbe klimatskim promjenama i zaštite ozonskog sloja na području Zadarske županije	NE	NE	NE	NE	NE
Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Godina**				
					2020.	**2021.**	**2022.**	**2023.**	**2024.**

Ekonomska održivost	Ukupan broj dolazaka turista u mjesecu s najvećim opterećenjem	Ukupan broj dolazaka turista u destinaciji u mjesecu koji se smatra glavnom turističkom sezonom temeljem broja ostvarenih noćenja	Pokazatelj ukazuje na opterećenje kako u kontekstu infrastrukture tako i u društvenom kontekstu	eVisitor	3.688	4.342	4.614	3.728	4.434
	Prosječna duljina boravka turista u destinaciji	Prosječan broj noćenja koje jedan turist ostvari u destinaciji	Pokazatelj ukazuje na trendove skraćenja duljine boravka, ali i nužnost održavanja ujednačene razine pružanja sveobuhvatne turističke usluge što se posebno odnosi na segment smještaja	eVisitor	8,52	9,25	8,92	8,66	8,70
	Ukupan broj zaposlenih u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (udio na razini godine u %)	Ukupan broj zaposlenih na mjesečnoj razini u području I Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane sukladno važećoj nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti (NKD)	Pokazatelj daje uvid u kretanje ukupnog broja zaposlenih osoba u središnjim turističkim djelatnostima, što posljedično može dovesti do poboljšanja ili pogoršanja poslovanja gospodarskih subjekata u turizmu	Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje	Podatci nisu dostupni	Podatci nisu dostupni	Podatci nisu dostupni	Podatci nisu dostupni	17,72%

	Poslovni prihod gospodarskih subjekata (obveznika poreza na dobit) u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	Poslovni prihod gospodarskih subjekata ostvaren tijekom godine u području I Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane sukladno važećoj nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti (NKD)	Pokazatelj daje uvid u kretanje poslovnog prihoda, što posljedično može ukazivati na poboljšanje ili pogoršanje poslovnog položaja gospodarskih subjekata u turističkim djelatnostima na razini destinacije	Hrvatska gospodarska komora, Županijska komora Zadar	Podatci nisu dostupni	19.554.600, 43 €	22.482.441, 68 €	29.688.591, 44 €	34.959.109, 10 €
Naziv kategorije	**Naziv pokazatelja**	**Definicija pokazatelja**	**Opis pokazatelja**	**Izvor podataka**	**Godina**				
					2020.	**2021.**	**2022.**	**2023.**	**2024.**
Prostorna/upravljačka održivost	Identifikacija i klasifikacija turističkih atrakcija	Identifikacija i kategorizacija turističkih resursa na području destinacije (prirodne, kulturno-povijesne i društvene atrakcije)	Pokazatelj daje uvid u broj i strukturu turističkih atrakcija, čime se stvara temelj za njihovo očuvanje i valorizaciju te kreiranje ciljanih marketinških strategija koje ističu jedinstvene atribute destinacije, privlačeći time ciljne segmente turista	1) TZ Općine Tkon 2) Registar kulturnih dobara RH 3) Bioportal	Prilog 1. Plana	Prilog 1. Plana	Prilog 1. Plana	Prilog 1. Plana	Prilog 1. Plana
	Status implementacije aktivnosti iz plan upravljanja destinacijom	Status implementacije Plana upravljanja, pri čemu je polazište terminski plan aktivnosti i njihove implementacije	Pokazatelj daje informaciju o postojanju Plana upravljanja kao preduvjeta održivog upravljanja destinacijom te praćenja stanja upravljačkih aktivnosti	1) TZ Općine Tkon 2) Općina Tkon	Plan ne postoji	Plan ne postoji	Plan ne postoji	Plan ne postoji	Plan ne postoji

	Broj ostvarenih noćenja u smještaju u destinaciji po hektaru izrađenog građevinskog područja JLS	Ukupan broj ostvarenih noćenja u smještaju destinacije unutar godine dana po izgrađenom hektaru zona stambene i ugostiteljsko-turističke namjene	Pokazatelj ukazuje na pritisak turističkog prometa koji proizlazi iz korištenja prostora	1) TZ Općine Tkon 2) Općina Tkon	Podatci Općine Tkon o hektarima izgrađenog građevinskog područja JLS nisu dostupni	Podatci Općine Tkon o hektarima izgrađenog građevinskog područja JLS nisu dostupni	Podatci Općine Tkon o hektarima izgrađenog građevinskog područja JLS nisu dostupni	Podatci Općine Tkon o hektarima izgrađenog građevinskog područja JLS nisu dostupni	Podatci Općine Tkon o hektarima izgrađenog građevinskog područja JLS nisu dostupni

Izvor: obrada autora prema navedenim izvorima i podacima

Temeljem izračuna obveznih pokazatelja održivosti turizma Općine Tkon može se prije svega uočiti da je u razmatranom razdoblju bila prisutna pandemija virusom COVID-19. Također, određeni pokazatelji temelje se na podatcima provedenog anketnog istraživanja koje osim 2024. godine u ovakvom obujmu i prema propisanoj metodologiji nije provedeno. Svakako, vidljivo je da broj turističkih noćenja na stotinu stalnih stanovnika u vrhu turističke sezone lagano raste, a 2024. godine u kolovozu je ostvareno prosječno dnevno 202,90 turističkih noćenja na 100 stanovnika. Dakle, u tom periodu omjer turista prema lokalnom stanovništvu je 2:1, što ukazuje na znatan pritisak turizma u destinaciji. Međutim, prema anketi provedenoj na lokalnom stanovništvu, 65,45% ispitanika zadovoljno je turizmom u destinaciji, što upućuje na zadovoljstvo razvojem turizma proteklih godina. Istovremeno, ispitani turisti vrlo su zadovoljni cjelokupnim boravkom u destinaciji – indeks zadovoljstva od 98,33%, uz neto spremnost za preporuku od 44,83%. Ovdje svakako valja istaknuti postojanje jedne organizirane turističke ambulante u Neviđanima. Nažalost, ovo je jedina ambulanta na otocima Ugljan i Pašman. Prema prikupljenim podatcima o pristupačnosti atrakcija (lokaliteta) osobama s invaliditetom utvrđeno je kako 5 plaža, Interpretacijski centar pomorske baštine i 1 restoran zadovoljavaju kriterije pristupačnosti. U budućnosti je iznimno važno uspostaviti javno dostupnu ovakvu bazu podataka. Nadalje, neki pokazatelji ukazuju na određena ograničenja po pitanju društvene održivosti destinacije.

Okolišni pokazatelji također upućuju na određene pritiske turizma u destinaciji. To se prije svega odnosi na potrošnju vode, jer je u 2024. godini prosječna potrošnja vode po noćenju turista bila 1,38 puta veća u odnosu na prosječnu potrošnju vode po stalnom stanovniku destinacije. Što se tiče nastalog komunalnog otpada, kroz promatrane godine količina komunalnog otpada nastalog po noćenju turista u smještaju veća je u usporedbi s količinama otpada koje generira stanovništvo u destinaciji (u 2024. veća za oko 2,76 puta). Podaci o potrošnji električne energije turista u odnosu na lokalno stanovništvo također pokazuju veću prosječnu potrošnju. U destinaciji nije uspostavljen sustav za prilagodbu klimatskim promjenama i procjenu rizika (samo djelomično na razini županije), i na tome valja svakako poraditi u budućnosti. Udio zaštićenih područja u destinaciji u ukupnoj površini destinacije neznačajan je, i na tome treba raditi s obzirom na veliko bogatstvo prirodne baštine otoka Pašman, posebice njegovog zapadnog dijela.

Ekonomska održivost razmatra se kroz nekoliko pokazatelja, i to onih vezanih uz turističke dolaske i prosječnu duljinu boravka, te ostvarene prihode i zaposlenost u turizmu. U tom kontekstu, vidljivo je kako turistički dolasci kroz godinu rastu, a 2024. godine u vršnom mjesecu iznosili su oko 4.500, dakle šest puta više nego Općina Tkon ima stanovnika. Prosječna duljina boravka turista u destinaciji je relativno visoka i u 2024. godini iznosila je nešto više od 10 noćenja, što je vrlo pozitivno. U istom razmatranom razdoblju neznatno su rasli su poslovni prihodi gospodarskih subjekata (obveznika poreza na dobit) u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane – u 2024. ostvareno je gotovo 35 milijuna eura. Broj zaposlenih u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane je u 2024. na razini godine iznosio 17,72%. Prostorna/upravljačka održivost prema pokazateljima ne može se primjereno protumačiti, jer dosadašnji plan upravljanja turizmom Općine Tkon ne postoji. Uz to, nema ni podataka o površini izrađenog građevinskog područja za razmatrano razdoblje.

5.2. ZAKLJUČAK I PREPORUKE TEMELJEM IZRAČUNA POKAZATELJA ODRŽIVOSTI TURIZMA INTEGRIRANE TURISTIČKE DESTINACIJE

Analiza obveznih pokazatelja održivosti turizma Općina Preko, Kali, Kukljica i Tkon jasno ukazuje na to da se razvoj turizma u promatranom razdoblju odvijao primarno vođen rastom turističkog prometa i ekonomskih pokazatelja, dok društveni, okolišni i upravljački pokazatelji upućuju na izražene strukturne izazove održivog razvoja. Iako turizam generira značajne prihode, potiče zapošljavanje i bilježi relativno dugu prosječnu duljinu boravka turista, analiza ukazuje na neravnotežu između ekonomskih koristi i društveno-okolišnih troškova turizma. Dakle, analiza pokazatelja održivosti turizma za četiri promatrane općine upućuje na zajednički razvojni obrazac obilježen:

- izraženom sezonskom koncentracijom turističkog prometa,
- rastom fizičkog i infrastrukturnog opterećenja prostora,
- značajnim okolišnim pritiscima,
- nedostatkom formalnih sustava upravljanja turizmom,
- izraženim nesrazmjerom između zadovoljstva turista i zadovoljstva lokalnog stanovništva (uz iznimku Tkona).

Nadalje, društveni pokazatelji upućuju na prisutan sezonski pritisak, osobito u općinama Preko i Kukljica gdje je omjer turističkih noćenja i broja stanovnika u vršnom razdoblju gotovo 1:1, te posebno u Općini Tkon gdje taj omjer doseže 2:1. Unatoč visokom zadovoljstvu turista u svim promatranim općinama, razina zadovoljstva lokalnog stanovništva izrazito je niska u Preku, Kalima i Kukljici (između 14% i 21%), što ukazuje na percepciju neravnomjerne raspodjele koristi turizma i na narušavanje kvalitete života u vršnim mjesecima. Tkon predstavlja iznimku s većom razinom zadovoljstva lokalne zajednice, no i tamo su vidljiva određena ograničenja u društvenoj infrastrukturi. Nedostatak turističkih ambulanti (postoji samo jedna u Nevidanima za cijelo otočno područje Ugljana i Pašmana) te nepostojanje sustavne evidencije o pristupačnosti atrakcija osobama s invaliditetom dodatno potvrđuju nedovoljnu razinu društvene i inkluzivne održivosti. Unatoč rastu turističkog prometa i sve nepovoljnijem omjeru stanovnika i noćenja, destinacija bilježi visoku razinu sigurnosti, s beznačajnim brojem kaznenih djela, prijava zbog buke i narušavanja javnog reda te bez prometnih nesreća sa smrtnim ishodom, što predstavlja važan element društvene stabilnosti i turističke privlačnosti.

Ekonomski pokazatelji potvrđuju snažan doprinos turizma lokalnom gospodarstvu. U svim općinama bilježi se rast turističkih dolazaka (uz manje oscilacije), stabilna ili relativno visoka prosječna duljina boravka (8,5 do 10 noćenja) te značajan udio zaposlenih u djelatnostima smještaja i ugostiteljstva. Međutim, izražena sezonalnost turističkog prometa i visoka ovisnost lokalnih gospodarstava o turizmu dovode u pitanje dugoročnu otpornost i stabilnost razvoja. Održivi turizam ne podrazumijeva isključivo rast fizičkih pokazatelja, već uravnotežen razvoj koji ravnomjerno raspoređuje koristi tijekom godine i smanjuje ranjivost lokalnog gospodarstva.

Okolišni pokazatelji u svim općinama upućuju na značajan pritisak na prirodne resurse. Potrošnja vode po turističkom noćenju višestruko je veća u odnosu na potrošnju stalnog stanovništva, osobito u Općini Kali, gdje je ta razlika izrazito naglašena. Količina komunalnog otpada po noćenju turista također je veća u svim destinacijama, dok podaci o potrošnji električne energije nisu sustavno dostupni. Istodobno, u promatranim općinama nije uspostavljen cjelovit sustav prilagodbe klimatskim promjenama niti lokalni planovi upravljanja okolišnim rizicima. Nizak udio formalno zaštićenih područja, unatoč vrijednoj prirodnoj baštini otoka Ugljana i Pašmana, dodatno naglašava potrebu za snažnijim prostorno-okolišnim planiranjem.

Najizraženiji zajednički nedostatak u svim promatranim općinama jest nepostojanje plana upravljanja turizmom te nedostatak podataka za izračun specifičnih društvenih, ekonomskih okolišnih i prostorno-upravljačkih pokazatelja. Time je onemogućena sustavna primjena pokazatelja održivosti u upravljačke svrhe, jer je njihova osnovna funkcija pravovremeno usmjeravanje razvoja i sprječavanje negativnih učinaka prekomjernog turizma. Bez jasno definiranih nosivih kapaciteta, prostorne regulacije i operativnih mjera, postoji realan rizik daljnje degradacije prostora i smanjenja kvalitete života lokalnog stanovništva. Stoga je iznimno važno u narednom razdoblju uspostaviti kvalitetnu bazu podatka o korištenju prostora, kao i jasno definirati prostorne planove i generalni urbanistički plan, kako bi se spriječila daljnja degradacija i devastacija prostora pod turističkim pritiscima.

Cjelovito sagledavši, pokazatelji održivosti turizma Općina Preko, Kali, Kukljica i Tkon ukazuju na neravnotežu između ekonomskih koristi i društveno-okolišnih troškova turizma, što je u suprotnosti s temeljnim načelima održivog razvoja turističke destinacije. Sustavno praćenje, nadopuna i interpretacija pokazatelja održivosti, uz izradu lokalnih planova upravljanja turizmom i jasnu integraciju održivosti u prostorne dokumente, ključni su preduvjeti za prijelaz s kvantitativnog rasta na kvalitativno, uravnoteženo i dugoročno održivo upravljanje turizmom na području ovih otočnih općina. Sukladno navedenome i u okviru temeljnih kategorija (stupova) održivosti integrirane turističke destinacije, ali i pojedinačnih općina preporuča se sljedeće:

Društvena održivost

- Smanjiti pritisak vršne sezone – razvijati predsezonske i posezonske proizvode i aktivnosti (aktivni, kulturni, gastronomski i drugi oblici turizma) te poticati dolazak segmenata turista manje ovisnih o sezonalnosti.
- Unaprijediti dosadašnje i razviti nove cjelogodišnje turističke proizvode – poticati razvoj proizvoda kroz specifične oblike turizma i jačati povezanost turizma s lokalnim dobavljačima i proizvodima.
- Uključiti lokalno stanovništvo u turistički razvoj – provoditi redovita istraživanja stavova stanovnika, osigurati participativno planiranje te organizirati edukativne radionice i javne rasprave o turističkim projektima.
- Unaprijediti zdravstvenu i komunalnu infrastrukturu – povećati broj turističkih ambulanti i sezonskih zdravstvenih kapaciteta te osigurati adekvatne komunalne usluge u vršnom opterećenju.

- Osigurati inkluzivnost destinacije – izraditi javno dostupnu bazu podataka (mapu) o pristupačnosti atrakcija i uvesti minimalne standarde pristupačnosti za nove turističke objekte.
- Očuvati i jačati sigurnost kao ključnog pokazatelja održivosti – kontinuirano ulagati u javnu sigurnost tijekom turističke sezone, jačati koordinaciju između turističkih i sigurnosnih službi, primjenjivati preventivne mjere i poticati odgovorno ponašanje turista.

Ekonomska održivost

- Izraditi marketinšku strategiju sukladno načelima i ciljevima održivog razvoja turizma integrirane turističke destinacije s fokusom razvoja zajedničkih održivih proizvoda otoka Ugljana i Pašmana.
- Produžiti trajanje turističke sezone – razvijati specifične oblike turizma i proizvode veće dodane vrijednosti koje potiču boravak turista izvan glavne kupališne sezone.
- Povećati lokalnu ekonomsku integraciju – jačati povezanost turizma s lokalnom poljoprivredom, ribarstvom i obrtništvom te poticati kratke lance opskrbe.
- Diversificirati turističku ponudu – smanjiti ovisnost o masovnom kupališnom turizmu i razvijati specijalizirane nišne proizvode.
- Povećati prosječnu potrošnju turista – uvesti kontinuirano praćenje potrošnje turista i kreirati dodatne sadržaje kako bi se povećala turistička potrošnja izvan smještaja.
- Pratiti uvjete rada i zapošljavanja u turizmu – analizirati sezonalnost i osigurati dugoročnu održivost radne snage.
- Jačati stvaranje dodane vrijednosti i produktivnosti rada – poticati ulaganje u znanje, digitalizaciju i inovacije u turističkom sektoru, poticati stabilnija i cjelogodišnja radne mjesta u turizmu te jačati lokalno poduzetništvo i zadržati koristi u destinaciji

Okolišna održivost

- Sustavno pratiti i smanjivati potrošnju resursa – uvesti mjere racionalne potrošnje vode i energije u smještajnim objektima, poticati korištenje obnovljivih izvora energije te unaprijediti sustav gospodarenja otpadom.
- Kontinuirano provoditi edukacije turista i turističkih djelatnika – provoditi kampanje za proekološko i odgovorno korištenje resursa i smanjenje otpada.
- Kontinuirano uvoditi tehnologije za uštedu vode i energije – poticati racionalno korištenje vode i energije u turističkim objektima kroz subvencije pružatelja usluga.
- Uvoditi i poticati posebne mjere za turizam usmjerene smanjenju stvaranja otpada i razdvajanju otpada.
- Poticati ulaganja u obnovljive izvore energije u javnom i turističkom sektoru (npr. solarni sustavi, dizalice topline) kroz financijske poticaje, subvencije i porezne olakšice.

- Poticati ulaganja u energetski učinkovite standarde u novoj i postojećoj turističkoj infrastrukturi.
- Razvijati održive oblike prijevoza, poput javnog prijevoza niske emisije, biciklističke infrastrukture i pješačkih zona, kako bi se smanjila ovisnost o fosilnim gorivima i negativni utjecaji turizma na kvalitetu zraka.
- Donijeti lokalne planove prilagodbe klimatskim promjenama – definirati konkretne mjere, nositelje provedbe i rokove implementacije, te pratiti učinke implementacije plana.
- Povećati udio zaštićenih i zelenih površina – integrirati zaštitu prirodne baštine u prostorne planove te spriječiti daljnju devastaciju obalnog prostora.
- Kontinuirano unaprjeđivati programe zaštite prirodne i kulturne baštine uz razvoj interpretacijskih centara, edukativnih programa i digitalnih alata koji posjetitelje informiraju o važnosti očuvanja lokalnih resursa
- Razviti sustav praćenja (monitoring) pritisaka turizma na prirodne i kulturne atrakcije, infrastrukturu i lokalnu zajednicu, sukladno granicama prihvatnog kapaciteta.
- Redovito analizirati okolišne pokazatelje i koristiti ih kao temelj za donošenje upravljačkih odluka.

Prostorno-upravljačka održivost

- Izraditi pojedinačne planove upravljanja turizmom za sve četiri općine – definirati ciljeve, mjere, pokazatelje i nosive kapacitete destinacije.
- Uspostaviti kvalitetnu bazu prostornih i infrastrukturnih podataka – pratiti građevinska područja, turističke kapacitete i opterećenje prostora.
- Integrirati načela održivosti u prostorne planove i urbanističku dokumentaciju – ograničiti nekontroliranu apartmanizaciju i usmjeriti razvoj prema održivim modelima.
- Sustavno koristiti pokazatelje održivosti u upravljačke svrhe – osigurati njihovo kontinuirano praćenje i javnu dostupnost podataka.
- Izraditi i implementirati posebne smjernice i propise za održivo korištenje prostora u turizmu, koja uključuju ograničenja izgradnje, regulaciju apartmanizacije te zaštitu prirodnih i kulturnih resursa.

Osim toga, iznimno je značajno sustavno prikupljati podatke te kroz pokazatelje mjeriti i pratiti društvenu, gospodarsku, okolišnu i prostorno-upravljačku održivost turizma. Sukladno tome, potrebno je:

- Utvrditi prag prihvatnog kapaciteta pojedine općine (npr. maksimalni broj noćenja po stanovniku u vršnoj sezoni), koji bi služili kao alat za pravovremeno mjerenje, praćenje i upravljanje turističkim pritiscima.
- Uspostaviti lokalni sustav praćenja i analiziranja obveznih i specifičnih pokazatelja održivosti turizma.
- Redovito provoditi istraživanja među lokalnim stanovništvom, turistima i poduzetnicima.

- Povezati lokalne statistike s nacionalnim i EU metodološkim okvirom.

Zaključno, turizam na području općina Preko, Kali, Kukljica i Tkon nalazi se u fazi razvoja u kojoj ekonomski pokazatelji ostaju pozitivni, ali društveni i okolišni pokazatelji signaliziraju prelazak granica održivosti, osobito u vršnim mjesecima. Bez uspostave formalnog sustava upravljanja, definiranja nosivih kapaciteta i provedbe integriranih mjera održivosti, postoji realan rizik daljnje degradacije prostora i smanjenja kvalitete života lokalnog stanovništva. Strateški prioritet za sve četiri općine mora biti: prelazak s modela rasta temeljenog na volumenu na model upravljanog, kvalitetnog i otpornog turizma.

6. RAZVOJNI SMJER S MJERAMA I AKTIVNOSTIMA

U cilju definiranja smjera budućeg razvoja destinacije, uz analizu stanja provedena je analiza okruženja. Ova analiza predstavlja jedan od preduvjeta za kvalitetan odabir strateškoga pravca razvoja. Stoga se pristupilo izradi SWOT analize koja utvrđuje stanje vanjskih i unutarnjih čimbenika turističkoga tržišta Općina Preko, Kali, Kukljica i Tkon.

6.1. SWOT ANALIZA TURIZMA INTEGRIRANE OTOČNE DESTINACIJE

Ova kvalitativna analiza razmatra unutarnje snage i slabosti te vanjske prilike i prijetnje turističke ponude otoka Ugljana i Pašmana promatranih kao jedinstvene integrirane turističke destinacije. Snage označavaju ključne prednosti destinacije, dok slabosti upućuju na njezine značajke koje je moguće unaprijediti, ali njihov potencijal još nije u potpunosti iskorišten. Slabosti je nužno otvoreno prepoznati i suočiti se s njima, iako je to često zahtjevno za dionike koji su emocionalno povezani s destinacijom. Prilike se odnose na mogućnosti daljnjeg razvoja, a njihovo pravodobno uočavanje i učinkovito korištenje može rezultirati ostvarivanjem konkurentske prednosti na tržištu. Prijetnje predstavljaju vanjske čimbenike na koje donositelji odluka nemaju izravan utjecaj, no njihovo rano prepoznavanje ključno je kako bi se mogle uzeti u obzir u procesu odlučivanja. Za potrebe izrade SWOT analize korištena je metodologija koju donosi Dodatak priručniku o strateškom planiranju, Verzija: 3.0, svibanj 2020., Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske Unije. U okviru ovog procesa organizirana je razmjena ideja (eng. *brainstorming*) u koju su bili uključeni predstavnici relevantnih dionika u destinaciji. Skupine dionika koje su bile prepoznate kao relevantne činili su:

- Predstavnici lokalne vlasti
- Predstavnici turističke ponude – smještajni kapaciteti,
- Predstavnici turističke ponude – ugostiteljski objekti,
- Predstavnici turističkih agencija i turoperatora,
- Ostali predstavnici turističke ponude,
- Predstavnici nevladinih organizacija povezanih s turizmom,
- Predstavnici ostalih dionika,
- Stručnjaci iz područja turizma.

Pozivi za sudjelovanje u fokus (grupnoj) radionici bio je poslan preko lokanih TZ te su dionici još jednom kontaktirani telefonski kako bi se povećao odaziv. Radionica je održana 4. listopada 2025. godine u prostorima Doma na žalu u Preko. Ukupno je na radionici prisustvovalo 19 lokalnih dionika. Vođena radionica je trajala 2,5 sata, a sudionici su pokazali visoku motiviranost. Sudionici su bili podijeljeni u tri heterogene skupine koje su uključivale dionike različitih općina, kako bi se postigla bolja interakcija među njima. Kroz niz iteracija bili su pozvani da prepoznaju snage, slabosti, prilike i prijetnje svojih otoka kao turističke destinacije i zapišu ih na papir kao skupina, a potom i da ih rangiraju prema važnosti i utjecaju. Potom su rezultati objedinjeni u konačan popis sukladno broju spominjanja i mjestu koja je čimbeniku/ tvrdnji dodijeljena.

Tablica 47. SWOT analiza integrirane turističke destinacije razmatranih općina

SNAGE	SLABOSTI
1. Sigurnost destinacije 2. Blizina kopna 3. Dobra prometna dostupnost i povezanost s kopnom 4. Visoka razina očuvanosti okoliša 5. Razvedena obala i raznoliki obalni plažni resursi 6. Povoljni klimatski uvjeti 7. Mirno okruženje i autentičan otočni način života 8. Snažna tradicija maslinarstva i ribarstva 9. Izvrsna geografska pozicija i blizina drugih atraktivnih otočnih destinacija i Grada Zadra 10. Bogata kulturno-povijesna baština 11. Postojeća mreža biciklističkih i pješačkih puteva 12. Gostoljubivost i otvorenost lokalne zajednice	1. Nedostatna razvijenost komunalne infrastrukture 2. Nedovoljno kvalitetna prometna infrastruktura 3. Nedovoljna diverzifikacija turističke ponude 4. Nedovoljna valorizacija i interpretacija kulturne baštine 5. Visoki troškovi života i prometne povezanosti na otocima 6. Nedovoljna razina koordinacije i partnerstva među dionicima u turizmu 7. Negativni demografski trendovi 8. Izražena sezonalnost turističke potražnje 9. Nedostatak kvalificirane radne snage u turizmu 10. Nedostatni kapaciteti nautičke infrastrukture 11. Ograničena ponuda smještaja više dodane vrijednosti 12. Nedovoljno poticajno poduzetničko okruženje 13. Nedovoljno razvijena infrastruktura za aktivni turizam 14. Nedovoljno definiran i prepoznatljiv destinacijski identitet
PRILIKE	**PRIJETNJE**
1. Dostupnost nacionalnih i EU fondova za otočni i održivi razvoj 2. Rastuća potražnja za autentičnim i mirnim otočnim destinacijama 3. Porast interesa za aktivni i outdoor turizam u prirodno očuvanim područjima 4. Razvoj cikloturizma i pješačkih ruta temeljen na postojećoj mreži puteva 5. Unaprjeđenje zračne povezanosti putem Zračne luke Zadar 6. Jačanje suradnje s gradom Zadrom i okolnim destinacijama kroz zajedničke proizvode i itinerere 7. Globalni trend promocije mediteranske prehrane i zdravog načina života 8. Rast potražnje za putovanjima izvan glavne turističke sezone 9. Mogućnost privlačenja novih stanovnika i poduzetnika kroz kvalitetu života i rad na daljinu 10. Ulazak renomiranog hotelskog brenda kao poticaj investicijskom interesu	1. Nepovoljni demografski trendovi i depopulacija otoka 2. Nedostatak radne snage i izazovi vezani uz zapošljavanje strane radne snage 3. Klimatske promjene 4. Povećan rizik od suša i požara 5. Potencijalni nedostatak pitke vode u budućnosti 6. Zagađenje mora i okoliša te degradacija prirodnih resursa 7. Smanjenje bioraznolikosti i ugroženost morske flore i faune 8. Nekontrolirano građenje i uništavanje autohtonosti mjesta 9. Prirodne nepogode (potresi) 10. Geopolitička nestabilnost i sigurnosni rizici (ratovi, terorizam) 11. Administrativne i birokratske prepreke za pokretanje i razvoj poslovanja 12. Rast troškova života i smanjena pristupačnost života na otoku

Izvor: obrada autora prema nalazima s Radionice

Otoci Ugljan i Pašman raspolažu nizom izraženih komparativnih prednosti koje čine čvrstu osnovu za njihov daljnji razvoj. Dobra prometna dostupnost i blizina Zadra osiguravaju jednostavan dolazak i povezanost s drugim atraktivnim destinacijama, dok čist i očuvan okoliš, razvedena obala, povoljni klimatski uvjeti te mirno okruženje doprinose visokoj kvaliteti boravka. Autentičan otočni način života, snažna tradicija maslinarstva i ribarstva, bogata kulturno-povijesna baština te gostoljubivost lokalnog stanovništva dodatno jačaju identitet destinacije. Postojeća mreža biciklističkih i pješačkih puteva pruža dobru osnovu za razvoj aktivnog i održivog turizma.

Prepoznate slabosti otoka Ugljana i Pašmana odnose se na niz međusobno povezanih infrastrukturnih, demografskih i organizacijskih izazova koji ograničavaju otočni dugoročni razvoj. Nedostatna komunalna i prometna infrastruktura, visoki troškovi života te ograničena prometna povezanost s kopnom negativno utječu na kvalitetu života lokalnog stanovništva i konkurentnost destinacije. Turistički razvoj obilježen je nedovoljnom diverzifikacijom turističke ponude, izraženom sezonalnošću, nedostatkom sadržaja više dodane vrijednosti, nautičke infrastrukture i smještaja više kategorije, kao i slabom valorizacijom kulturne i povijesne baštine. Dodatno, negativni demografski trendovi, manjak kvalificirane radne snage, nedovoljno poticajno poduzetničko okruženje te nedostatna suradnja među dionicima usporavaju razvoj inovativnih i održivih turističkih proizvoda. Sve navedeno rezultira nedovoljno definiranim i prepoznatljivim destinacijskim identitetom, što umanjuje vidljivost i diferencijaciju otoka na turističkom tržištu.

Dionici pokazuju relativno slabo uočavanje prilika. Vanjsko okruženje i tržišni trendovi ipak pružaju niz prilika za usmjeren i održiv razvoj otoka. Rastuća potražnja za autentičnim, mirnim i prirodno očuvanim destinacijama, kao i povećani interes za aktivni i *outdoor* turizam, pružaju mogućnost produljenja turističke sezone i diversifikacije ponude. Dostupnost nacionalnih i europskih fondova omogućuje financiranje infrastrukturnih i razvojnih projekata, dok unaprjeđenje prometne i zračne povezanosti regije dodatno jača dostupnost otoka. Dolazak prvog prepoznatljivog hotelskog brenda može djelovati kao snažan poticaj za privlačenje novih investicija, podizanje kvalitete smještajne ponude i jačanje ukupne konkurentnosti destinacije.

Razvoj otoka Ugljana i Pašmana izložen je nizu vanjskih i strukturnih prijetnji koje mogu dugoročno ograničiti njihovu održivost. Negativni demografski trendovi, depopulacija i nedostatak radne snage dodatno opterećuju lokalno gospodarstvo i pružanje usluga. Klimatske promjene, uključujući povećan rizik od suša, požara i potencijalnog nedostatka vode, predstavljaju značajan izazov za okoliš i turistički razvoj. Zagađenje mora, smanjenje bioraznolikosti te moguće prirodne i geopolitičke krize dodatno povećavaju ranjivost destinacije. Istodobno, rast troškova života i administrativne prepreke mogu negativno utjecati na privlačnost otoka za stanovnike, poduzetnike i investitore.

Temeljem provedene SWOT analize može se zaključiti da otoci Ugljan i Pašman raspolažu značajnim prirodnim, prostornim i identitetskim snagama koje čine dobru osnovu za daljnji razvoj, posebice u kontekstu održivog i kvalitetnog turizma. Međutim, uočene slabosti, ponajprije one vezane uz infrastrukturna ograničenja, izraženu sezonalnost, demografske trendove te nedostatnu suradnju i organiziranost dionika, upućuju na potrebu sustavnog jačanja unutarnjih kapaciteta i koordiniranog djelovanja svih

relevantnih aktera. Analiza je također pokazala da dionici u manjoj mjeri prepoznaju razvojne prilike, koje se u velikoj mjeri svode na opće tržišne trendove, što ukazuje na potrebu snažnijeg strateškog promišljanja, boljeg informiranja i aktivnijeg upravljanja razvojem destinacije. Istodobno, prisutne su i brojne vanjske prijetnje, osobito povezane s klimatskim promjenama, demografskim izazovima i rastom troškova života, na koje otoci ne mogu izravno utjecati, ali čije se negativne posljedice mogu ublažiti pravodobnim planiranjem i prilagodbom. Stoga je u procesu izrade razvojne strategije nužno jasno definirati zajedničku viziju, razvojne ciljeve i prioritetna područja djelovanja, uz precizno utvrđene mjere, nositelje i mehanizme provedbe, kako bi se postojeće snage sustavno valorizirale, slabosti postupno smanjivale, a prepoznate i nove prilike aktivno pretvarale u konkretne razvojne rezultate.

Kako bi se naglasila specifičnost pojedine općine dionici su zamoljeni da napišu što oni prepoznaju kao snagu ili slabost svake od općina. Uočeno je međusobno nepoznavanje, koje postaje izraženije s udaljenošću općina. Iako prirodno jedinstvena destinacija, upravo je u ovom dijelu uočeno nedostatak stvaranja jedinstvenog otočnog proizvoda.

Tablica 48. Snage i slabosti Općine Preko

SNAGE	SLABOSTI
1. Izvrsna prometna povezanost i blizina Zadra 2. Razvijena trajektna povezanost 3. Uređeno i organizirano turističko mjesto 4. Duga i atraktivna obala pogodna za šetnje 5. Dolazak međunarodno prepoznatljivog hotelskog brenda 6. Postojanje sinergije dionika	1. Nedostatak parkirališnih kapaciteta 2. Pretjerana i neplanska izgradnja 3. Opterećenje komunalne i prometne infrastrukture 4. Depopulacija i starenje stanovništva 5. Prostorna skučenost 6. Nedovoljna usmjerenost dionika na opće dobro lokalne zajednice 7. Izraženo sezonalno promišljanje turizma

Izvor: obrada autora prema nalazima s Radionice

Preko se izdvaja kao administrativno, prometno i turistički najrazvijenije mjesto na otoku Ugljanu, s vrlo dobrom prometnom povezanošću, blizinom Zadra i snažnom trajektnom linijom. Uređeno mjesto, duga obala pogodna za šetnje, razvijena turistička infrastruktura te dolazak međunarodno prepoznatljivog hotelskog brenda predstavljaju značajne razvojne prednosti. Također je izražen poduzetnički duh i sinergija lokalnih dionika. Istodobno, Preko se suočava s pritiscima pretjerane i neplanske izgradnje, nedostatkom parkirališnih kapaciteta, infrastrukturnim opterećenjima, depopulacijom i starenjem stanovništva. Slabosti uključuju i izraženo sezonalno promišljanje turizma, nedovoljnu usmjerenost prema općem dobru te prostornu skučenost.

Tablica 49. Snage i slabosti Općine Kali

SNAGE	SLABOSTI
1. Snažan identitet i tradicija ribarstva (najpoznatije ribarsko mjesto na Jadranu) 2. Duga povijest maslinarstva 3. Relativno visok udio aktivnog stanovništva 4. Prepoznatljiva ribarska kultura i način života	1. Nedostatno razvijena komunalna i prometna infrastruktura 2. Demografski pad i depopulacija 3. Zapuštenost i neuređenost središta mjesta 4. Slaba promocija i nedovoljna brendiranost ribarstva i ribarskih proizvoda 5. Stihijski, neplanski razvoj Općine 6. Nedostatak nautičkih vezova

Izvor: obrada autora prema nalazima s Radionice

Kali se ističu snažnim i prepoznatljivim identitetom najjačeg ribarskog mjesta na Jadranu, uz dugu tradiciju ribarstva i maslinarstva te relativno veći udio aktivnog stanovništva u odnosu na ostala otočna mjesta. Ribarska povijest i način života predstavljaju ključnu snagu i potencijal za diferencijaciju destinacije. Međutim, razvoj mjesta opterećen je nedostatnom i neujednačenom infrastrukturom, posebice u području komunalne i prometne infrastrukture te nedostatkom nautičkih vezova. Dodatne slabosti uključuju zapuštenost središta mjesta, slabu promociju, nebrendirano ribarstvo i ribarske proizvode, stihijski razvoj te izražene demografske izazove, što u konačnici umanjuje vidljivost i tržišnu prepoznatljivost destinacije.

Tablica 50. Snage i slabosti Općine Kukljica

SNAGE	SLABOSTI
1. Atraktivan geografski položaj i čist okoliš 2. Uređen centar, šetnica i marina 3. Raznolika ponuda plaža i ugostiteljskih sadržaja 4. Prirodne ljepote i prepoznatljivi lokaliteti (npr. Zelena punta) 5. Duga tradicija turizma	1. Nedovoljno razvijena komunalna i prometna infrastruktura 2. Demografski pad i depopulacija 3. Nedovoljno korištenje EU fondova 4. Nedovoljna iskorištenost resursa 5. Nedovoljna organiziranost i brendiranost destinacije

Izvor: obrada autora prema nalazima s Radionice

Kukljica se profilira kao izrazito turistički orijentirana destinacija s dugom tradicijom turizma, atraktivnim geografskim položajem, čistim okolišem i očuvanim prirodnim ljepotama. Uređen prostor i dobar prvi dojam čine važnu snagu mjesta, kao i prepoznatljivi lokalitet Zelena punta. S druge strane, razvoj Kukljice ograničen je infrastrukturnim nedostacima, osobito u segmentu komunalne i prometne infrastrukture te nedostatkom parkirališnih kapaciteta. Uočeni su i problemi depopulacije, nedovoljnog korištenja EU fondova, neiskorištenosti postojećih resursa, slabije organiziranosti te nedostatne brendiranosti destinacije, uz oslonjenost na strane investitore.

Tablica 51. Snage i slabosti Općine Tkon

SNAGE	SLABOSTI
1. Očuvana priroda i povoljan geografski položaj 2. Trajektna povezanost i blizina Biograda 3. Razvijena poljoprivreda i brojni OPG-ovi 4. Pješčane plaže 5. Potencijal za razvoj aktivnog turizma 6. Mirno okruženje i ruralni karakter	1. Nedovoljno kvalitetna komunalna infrastruktura 2. Neuređenost dijelova mjesta 3. Depopulacija i starenje stanovništva 4. Slabo definiran destinacijski identitet i ograničena promocija lokalnih proizvoda 5. Nedostatak turističkih sadržaja

Izvor: obrada autora prema nalazima s Radionice

Tkon raspolaže vrijednim razvojnim potencijalima temeljenima na očuvanoj prirodi, povoljnom geografskom položaju, trajektnoj povezanosti s kopnom te snažnoj poljoprivrednoj tradiciji i brojnim OPG-ovima. Pješčane plaže, aktivni turizam i povezanost s Biogradom dodatno jačaju atraktivnost destinacije. Međutim, ključne slabosti Tkona odnose se na nedovoljno razvijenu i neriješenu komunalnu infrastrukturu, osobito vodoopskrbu i odvodnju, nesređenost mjesta te izražene demografske probleme. Dodatni izazovi uključuju slabu brendiranost destinacije i lokalnih proizvoda, nedostatak turističkih sadržaja i općenito ograničene infrastrukturne kapacitete, što usporava kvalitetniji turistički i gospodarski razvoj.

6.2. IDENTIFICIRANJE OPĆIH NAČELA I CILJEVA TURIZMA

Razvoj turizma na području otoka Ugljana i Pašmana treba biti usklađen s višim strateškim dokumentima, prije svega sa Strategijom razvoja turizma Republike Hrvatske i strateškim dokumentima općina, te se temeljitu na načelima održivosti, etičnosti, kvalitete, pristupačnosti, zadovoljstva svih dionika, sigurnosti te suradnje i integriranog upravljanja. Navedena načela predstavljaju osnovu za donošenje razvojnih odluka i usmjeravanje turističkog razvoja prema modelu koji dugoročno štiti resurse, podiže kvalitetu ponude i osigurava dobrobit lokalne zajednice.

1. Održivost

Turistički razvoj treba se temeljiti na uravnoteženju tri stupa održivosti. Uz ostvarenje ekonomskih učinaka, potrebno je istovremeno očuvati ukupan prostor, prirodne resurse, krajobrazne vrijednosti, obalni pojas, podmorje i more. Istovremeno je nužno zaštiti autentičnost destinacije, otočni način života i lokalni identitet, kako ih ne bi ugrozile turističke aktivnosti. Stoga je nužno kontinuirano pratiti pokazatelje prihvatnog kapaciteta i održivosti turizma, te donositi odluke i prilagođavati mjere i aktivnosti sukladno nalazima.

2. Kvaliteta destinacije

Razvoj turizma treba biti usmjeren na podizanje kvalitete svih vrsta ugostiteljskih i smještajnih usluga, infrastrukture, interpretacije i cjelokupnog doživljaja, kao i razvoj dodatnih turističkih proizvoda kojima se oplemenjuje ponuda destinacije. Poticanje cjelogodišnjeg poslovanja pridonosi smanjenju sezonalnosti, čime se stvaraju preduvjeti za višu razinu kvalitete destinacije, stabilnije poslovanje i uravnoteženije korištenje

prostora i infrastrukture. Kvaliteta razvoja se pritom treba očitovati i kroz težnju ka stjecanju zelenih certifikata, kao potvrde usmjerenosti destinacije prema održivosti.

3. **Pristupačnost**

Destinaciju je potrebno razvijati na način da bude fizički, prometno, informacijski i digitalno pristupačna svim korisnicima, uključujući obitelji s djecom, starije osobe, osobe s invaliditetom i druge ranjive skupine. U okviru ove integrirane destinacije potrebno je kontinuirano raditi na unapređenju prometne povezanosti, ne samo s kopnom nego i između otočnih općina te prema otocima Ošljaku, Rivnju, Sestrunju i Škojiću.

4. **Etičnost**

Razvoj turizma treba se temeljiti na zakonitom, transparentnom i odgovornom postupanju svih dionika, uz poštivanje propisa, zaštitu prava potrošača, očuvanje dostojanstva lokalne zajednice i osiguravanje poštenih uvjeta poslovanja. U tom je smislu potrebno sustavno jačati nadzor nad sivim i crnim tržištem, poticati legalno i odgovorno obavljanje turističke djelatnosti te suzbijati oblike poslovanja koji narušavaju kvalitetu ponude, ugrožavaju reputaciju destinacije i stvaraju nelojalnu konkurenciju.

5. **Zadovoljstvo**

Upravljanje turizmom treba težiti uspostavljanju ravnoteže između zadovoljstva lokalnog stanovništva, kvalitete iskustva posjetitelja i održivosti poslovanja gospodarskih subjekata, iako je takvu ravnotežu u praksi često zahtjevno postići. Ona se može dugoročno graditi jedino kroz međusobno uvažavanje potreba i interesa svih dionika, odgovorno ponašanje u prostoru te razvoj odnosa u kojem posjetitelji ne konzumiraju destinaciju površno, nego je doživljavaju s poštovanjem i spremnošću na suživot s lokalnom zajednicom. Takav pristup pridonosi većem zadovoljstvu stanovnika, kvalitetnijem turističkom doživljaju te stvaranju lojalnih gostiju koji se destinaciji vraćaju i s njom uspostavljaju dugoročniji odnos.

6. **Sigurnost**

Razvoj turizma treba biti usmjeren na očuvanje i zadržavanje visoke razine ukupne sigurnosti, uz kontinuirano unaprjeđivanje prometne, komunalne, zdravstvene, boravišne i okolišne sigurnosti, osobito u razdobljima pojačanog turističkog opterećenja.

7. **Participativno upravljanje destinacijom**

Razvoj turizma treba se temeljiti na aktivnom uključivanju ključnih dionika u planiranje, donošenje odluka, provedbu i praćenje razvoja destinacije. Ovakav pristup podrazumijeva suradnju javnog sektora, turističkih zajednica, gospodarstva, civilnog društva i lokalnog stanovništva te pridonosi kvalitetnijem, prihvaćenijem i održivijem upravljanju destinacijom.

Ova integrirana otočna turistička destinacija raspolaže vrlo vrijednom i raznolikom resursno-atrakcijskom osnovom koja predstavlja čvrst temelj za daljnji razvoj turizma. Posebna snaga prostora proizlazi iz njegove prostorne i funkcionalne povezanosti, blizine Zadra, dobre prometne dostupnosti te izražene kombinacije otočnog identiteta, prirodne očuvanosti i svakodnevnog života lokalne zajednice. Upravo spoj dostupnosti i autentičnosti ovu destinaciju čini specifičnom u odnosu na druga otočna područja, ali istodobno i osjetljivom na pritiske rasta, sezonalnosti i rezidencijalne transformacije. U tom smislu, destinacija mora oprezno i planski usklađivati razvojne koristi koje proizlaze iz blizine kopna s pritiscima koje takva prostorna povezanost generira.

Analiza stanja je pokazala kako je jedna od najvećih razvojnih prednosti destinacije njezina prirodna osnova. Visoka razina očuvanosti okoliša, razvedena obala, raznoliki plažni resursi, povoljni klimatski uvjeti i mirno okruženje stvaraju preduvjete za razvoj turizma temeljenog na kvaliteti doživljaja, a ne na masovnosti. Dodatnu vrijednost čine vizure, krajobrazna raznolikost, more i obalni prostor, kao i mogućnost povezivanja obalnih i unutrašnjih otočnih sadržaja u jedinstven turistički doživljaj. Ovakva resursna osnova posebno pogoduje razvoju kupališnog, aktivnog, outdoor, nautičkog i boravišnog turizma nižeg intenziteta, što je u skladu s načelima održivog razvoja otočnih destinacija. Kao poticaj outdoor aktivnom turizmu destinacija pronalazi u postojećoj mreži biciklističkih i pješačkih puteva. Do sada osmišljena događanja koja koriste prirodnu baštinu pozicionirali su ovu destinaciju na kartu destinacija s inovativnom outdoor ponudom. Istovremeno staze i putoevi predstavljaju i potencijal za razvoj tematskih ruta koje mogu povezati kulturne lokalitete, prirodne točke interesa, manje otoke i specifičnosti pojedinih naselja. Takav razvojni smjer omogućuje prostorno raspršivanje posjetitelja, smanjenje pritiska na najopterećenije obalne zone te ravnomjerniju turističku valorizaciju različitih dijelova destinacije. U tom smislu, destinacija već raspolaže osnovom za održiviji, integriraniji i doživljajno bogatiji model turističkog razvoja.

Uz prirodne vrijednosti, destinacija raspolaže i iznimno slojevitom kulturnom i identitetskom osnovom. Kulturna baština razvija se u kontinuitetu od prapovijesti do suvremenog doba, a obuhvaća arheološke slojeve, fortifikacijsku i pomorsku baštinu, sakralne i samostanske komplekse, povijesne jezgre, tradicijsku arhitekturu te vrijednu pokretnu i rukopisnu građu. Osim materijalne baštine, važan resurs predstavlja i kultura života i rada, koja se očituje kroz ribarstvo, maslinarstvo, suhozidni krajolik, lokalne običaje, pjesmu, gastronomiju i svakodnevne prakse lokalnog stanovništva. Upravo taj živi identitet prostora daje snažnu osnovu za razvoj autentičnih turističkih proizvoda više dodane vrijednosti i za oblikovanje sadržaja koji nisu strogo vezani uz vrhunac ljetne sezone.

Analiza stanja je također potvrdila da je jedna od važnih prednosti ove destinacije sigurnost, gostoljubivost lokalne zajednice i visoka razina opće atraktivnosti za boravak koja je djelomično poduprta i otočnom mističnosti. To uključuje osjećaj sigurnosti, blizinu urbanog središta, kvalitetu boravka i prepoznatljiv otočni ambijent koji sve više odgovara suvremenoj potražnji za mirnijim, autentičnim i prirodno očuvanim destinacijama. Upravo se u tome prepoznaje snažan tržišni potencijal, osobito u segmentima gostiju koji

traže iskustvo sporijeg ritma, kontakt s lokalnim načinom života i boravak izvan prenapučenih turističkih središta.
Istodobno, analiza stanja jasno je pokazala kako postoje i ozbiljna ograničenja razvoja turizma u destinaciji. Među najizraženijim slabostima ističu se nedostatna komunalna i prometna infrastruktura, ograničeni kapaciteti pojedinih infrastrukturnim sustava tijekom sezone, troškovi života koji su viši od onih na kopnu, uz probleme i povećane troškove koje uzrokuje brodska povezanosti te opća osjetljivost zatvorenog otočnog ekosustava. Iako je blizina Zadra važna prednost, upravo ta povezanost istodobno povećava pritisak dnevnih izletnika i vikend posjeta, prometne gužve, opterećenje prostora i oscilacije u korištenju infrastrukture. U takvom kontekstu, očuvanje kvalitete života lokalnog stanovništva i kvalitete turističkog doživljaja postaju temeljni izazov u upravljanju destinacijom.
Ovim planom pokušat će se riješiti i nedovoljna diverzifikacija turističke ponude, s ciljem unaprjeđenja kvaliteta i konkurentnosti destinacije. Budući da je turizam i dalje snažno oslonjen na ljetni boravak, sunce i more, dok su sadržaji više dodane vrijednosti, proizvodi izvan sezone, kvalitetniji smještajni oblici i snažnije strukturirani specifični turistički proizvodi još uvijek nedovoljno razvijeni kroz prioritete, mjere i ciljeve koje se postavljaju u ovom planu te produženja sezone. Analiza upućuje i na ograničene kapacitete nautičke infrastrukture, nedostatak smještaja više kategorije te nedovoljnu valorizaciju i interpretaciju kulturne i povijesne baštine. To smanjuje poželjnost duljeg zadržavanja turista i izletnika, veće prosječne potrošnje po posjetitelju i jasnije tržišne diferencijacije destinacije.
Analiza digitalizacije dodatno pokazuje da destinacija ima osnovnu digitalnu infrastrukturu, ali da je ona i dalje fragmentirana, neujednačena i nedovoljno iskorištena za pametno upravljanje turizmom. Prikupljanje podataka potrebnih za izradu ovog plana pokazale su nedostatak postojanja baza podataka nužnih za održivo upravljanje turističkom destinaciji. Destinacija je na relativno niskom stupnju digitalizacije procesa te se u okviru ovog plana preporuča njeno usmjeravanje prema digitalnim pametnim rješenjima. Jednako tako uočen je i manjak naprednih digitalnih kompetencija kod djela dionika u turizmu te slabija digitalna integracija lokalnih pružatelja usluga.
Djelomično uvjetovano i prethodnim spoznajama, u organizacijskom smislu, među ključnim slabostima ističu se nedovoljna razina koordinacije i partnerstva među dionicima, kao i još uvijek nedovoljno definiran zajednički otočni proizvod. U nalazima SWOT analize posebno je istaknuto da dionici često bolje prepoznaju specifičnosti vlastite općine nego cjelinu destinacije, što ukazuje na međusobno nedovoljno poznavanje i ograničenu razinu integriranog upravljanja. To je važno jer prirodna i funkcionalna povezanost prostora traži i snažniju institucionalnu i razvojnu povezanost, bez koje je teško izgraditi prepoznatljiv zajednički identitet na tržištu.
Analiza pristupačnosti upućuje na djelomične pozitivne pomake, ali i na ukupno nedovoljnu razinu prilagođenosti destinacije osobama s invaliditetom. Pojedini elementi prometne, plažne i javne infrastrukture pokazuju određeni stupanj pristupačnosti, no prostorna, komunikacijska i informacijska prilagodba još uvijek nije sustavno riješena. Nedostatak prilagođenih javnih prostora, signalizacije, kulturnih i zabavnih sadržaja, kao

i ograničena dostupnost podataka o pristupačnim uslugama, jasno pokazuju da je riječ o području koje traži sustavniji i planskiji pristup.
Ova otočna destinacija raspolaže određenom razinom osnovnih javnih, zdravstvenih, obrazovnih, kulturnih i sigurnosnih sadržaja koje su osnaženi u posljednjim desetljećima. Iako neki od ovih sadržaja nisu na razini onih u kopnenim destinacijama, možemo zaključiti da je ova destinacija na značajno višoj razini od sličnih hrvatskih otočnih destinacija. Ipak, vidljiva je i funkcionalna ovisnost pojedinih naselja i općina o širem zadarskom infrastrukturnom sustavu, osobito u području zdravstva, hitnih službi i dijela specijaliziranih usluga. Ovo ograničenje, osim što predstavlja problem lokalnom stanovništvu istovremeno je i ograničenje u snažnijem razvoju turizma.
U segmentu promocije i tržišne komunikacije uočljivo je da turističke zajednice provode niz aktivnosti putem digitalnih i offline kanala, a postoje i pozitivni primjeri zajedničke promocije, uključujući zajedničke materijale i suradnje na razini arhipelaga. Ipak, analiza komunikacijskih aktivnosti također pokazuje da je prostor za jače i konzistentnije marketinško pozicioniranje i dalje velik, osobito u smjeru izgradnje jasnog, zajedničkog identiteta integrirane destinacije. Destinacija ima sadržajne temelje za pozicioniranje kroz održivost, aktivni odmor, otočnu gastronomiju, kulturnu baštinu i autentičan način života, ali ti elementi još nisu u potpunosti objedinjeni u jedinstvenu i snažno komuniciranu tržišnu priču.
Konačno, analiza prihvatnog kapaciteta potvrđuje da destinacija razumije potrebu za upravljanjem turističkim opterećenjem, ali i da je za preciznije i učinkovitije odlučivanje nužno dodatno unaprijediti baze podataka i sustav praćenja pokazatelja. U samom dokumentu prepoznato je da nedostatak dostupnih i cjelovitih podataka ograničava opseg pojedinih analiza, što znači da je jedan od važnih razvojnih zadataka uspostava pouzdanijeg informacijskog temelja za upravljanje destinacijom. Ipak, analiza pokazatelja prihvatnog kapaciteta pokazala je da turizam integrirane turističke destinacije Općina Preko, Kali, Kukljica i Tkon donosi značajne ekonomske i društvene koristi, ali istodobno stvara i određene pritiske na prostor, infrastrukturu i lokalnu zajednicu, osobito u razdoblju vršne turističke sezone. Navedeno ukazuje na potrebu definiranja nosivog kapaciteta i provedbu integriranih mjera održivosti, s ciljem prelaska na model upravljanog i kvalitetnog turizma.
Zaključno, analiza stanja pokazuje da otoci Ugljan i Pašman, promatrani kao integrirana turistička destinacija, raspolažu snažnim prirodnim, kulturnim i identitetskim atrakcijama te dobrim pretpostavkama za razvoj održivog, kvalitetnog i diferenciranog turizma. Istodobno, infrastrukturna ograničenja, izražena sezonalnost, nedovoljna diverzifikacija ponude, demografski izazovi, fragmentiranost upravljanja i nedovoljno razvijen zajednički destinacijski identitet upućuju na potrebu za koordiniranijim, podatkovno utemeljenim i dugoročno usmjerenim upravljanjem. Budući razvoj stoga treba biti usmjeren na očuvanje resursa i autentičnosti, podizanje kvalitete ponude, jačanje suradnje među dionicima, smanjenje sezonalnosti te uspostavu modela upravljanja koji će istodobno štititi kvalitetu života lokalne zajednice i povećavati konkurentnost destinacije. Svakako, može se zaključiti kako se turizam na području općina Preko, Kali, Kukljica i Tkon nalazi u fazi razvoja u kojoj ekonomski pokazatelji ostaju pozitivni, ali društveni i okolišni pokazatelji ukazuju na probleme održivosti,

osobito u vršnim mjesecima. Stoga je potrebno uspostaviti formalni sustav upravljanja, kako bi se kontrolirala daljnja degradacija prostora i smanjenje kvalitete života lokalnog stanovništva.

Nalazi analize stanja dodatno su potvrđeni i percepcijama lokalnih dionika, koji budućnost turističke destinacije otoka Ugljana i Pašmana povezuju s pojmovima kao što su čisto more, tradicija, ribarstvo, obiteljski turizam, autentičnost, prirodna raznolikost, mir, tišina, povezanost, sigurnost i održivost. Kao posebne vrijednosti destinacije istaknuti su očuvana priroda, otočni način života, kulturna i tradicijska baština, maslinarstvo, gastronomija, gostoljubivost domaćina te sklad života s prirodom. Takve percepcije potvrđuju da se identitet ove integrirane otočne destinacije ne temelji na masovnosti ni intenzivnoj turističkoj eksploataciji prostora, nego na autentičnom doživljaju, kvaliteti boravka, lokalnim vrijednostima i doživljaju mira. Upravo zato razvojna usmjerenja destinacije trebaju biti utemeljena na očuvanju tih temeljnih vrijednosti, njihovoj pažljivoj interpretaciji i uključivanju u turistički razvoj na način koji jača prepoznatljivost destinacije, a istodobno čuva njezin karakter i kvalitetu života lokalne zajednice. Na toj osnovi definiraju se misija i vizija turističke destinacije, kao sažeti izraz željenog smjera budućeg razvoja.

MISIJA TURIZMA INTEGRIRANE TURISTIČKE DESTINACIJE

Dva otoka mira i autohtonosti, gdje turizam živi u skladu s otočnim ritmom.

VIZIJA TURIZMA INTEGRIRANE TURISTIČKE DESTINACIJE

Ugljan i Pašman prepoznati su kao dva otoka mira i autohtonosti, gdje se održivi turizam prirodno uklapa u svakodnevni otočni život, a gosti dolaze po jednostavnost, tišinu, more i kulturu koja se živi.

U skladu s prethodno definiram, postavljeni su i opći ciljevi turističkog razvoja integrirane destinacije koji obuhvaćaju ekonomske, kulturološke, ekološke, socijalne i infrastrukturne aspekte razvoja, pri čemu je naglasak na uravnoteženom odnosu između turističke aktivnosti, očuvanja prostora i kvalitete života otočnog stanovništva. Nakon općeg dijela, postavljeni su i neki specifični ciljevi za pojedine općine.

Tablica 52. Ciljevi budućeg razvoja Općina Kali, Kukljica, Preko i Tkon kao integrirane turističke destinacije Dva otoka

1.	**Ekonomski**	Povećati gospodarske koristi od turizma kroz razvoj kvalitetnije, raznovrsnije i tržišno konkurentnije ponude, uz jačanje lokalnog poduzetništva, veću uključenost lokalnih proizvoda i usluga te produljenje turističke sezone. To u konačnici u okviru ovog cilja doći će do povećanja prihoda od turizma, povećanje stope zaposlenosti, povećanje broja novootvorenih obrta i poduzeća, povećanje broja investicija i unaprjeđenje konkurentnosti destinacije.

2.	**Kulturološki**	Očuvati, valorizirati i interpretirati kulturnu baštinu, tradiciju, ribarsko-pomorski identitet, otočni način života i lokalne običaje te ih održivo i primjereno koristiti u turističke svrhe kao temelj autentičnosti i diferencijacije destinacije, pritom izbjegavajući njihovu komercijalizaciju, banalizaciju i pretjeranu turistifikaciju. Posebno je važno osmisliti turističke proizvode i projekte kojima će se valorizirati dosad nekorištena materijalna i nematerijalna baština. Istovremeno, potrebno je jačati integriranu destinaciju kao jedinstvenu cjelinu i na taj način povećavati učinke razvoja pojedinih općina na destinaciju u cjelini. U okviru ovog cilja jačat će se kulturni identitet zajednice, očuvati kulturno nasljeđe te poticati revitalizacija tradicionalnih zanata. Razvoj kulturnih i kreativnih industrija visoke dodane vrijednosti te njihovo uključivanje u razvoj kreativnog i kulturnog turizma dodatno će unaprijediti turističku ponudu destinacije.
3.	**Demografski**	Razvoj turizma usmjeren je na jačanje demografske održivosti destinacije kroz unapređenje infrastrukture, kvalitete javnog prostora, povećanje mogućnosti zapošljavanja i samozapošljavanja, razvoj sadržaja i usluga važnih za svakodnevni život te stvaranje poticajnog okruženja za ostanak, povratak i doseljavanje mlađeg stanovništva i mladih obitelji.
3.	**Ekološki**	Kroz ovaj cilj teži se smanjivati negativne utjecaje turizma na okoliš kroz odgovorno upravljanje prostorom, otpadom, vodom, energijom, prometom i obalnim područjem te očuvanje prirodnih resursa, krajobraznih vrijednosti, mora i podmorja. Posebnu je pozornost potrebno usmjeriti na unaprjeđenje zaštite zaštićenih područja prirode, očuvanje prirodnih resursa i sprječavanje njihove prekomjerne uporabe, kao i na smanjenje količine otpada te uspostavu učinkovitijeg i kvalitetnijeg sustava njegova zbrinjavanja. Važno je istodobno sprječavati daljnju devastaciju prostora, sanirati i regenerirati već ugrožena i kritična područja te planski stvarati nove zelene površine. Poseban naglasak potrebno je staviti i na poticanje korištenja obnovljivih izvora energije i primjenu zelenih energetskih rješenja u turističkoj i komunalnoj infrastrukturi. S obzirom na otočni karakter destinacije, osobitu pozornost potrebno je usmjeriti na očuvanje morskih i obalnih površina te na uspostavu i unaprjeđenje sustava za praćenje kvalitete okoliša, uključujući more, zrak, buku i druge relevantne pokazatelje opterećenja prostora.
4.	**Socijalni**	Osigurati da razvoj turizma doprinosi kvaliteti života lokalnog stanovništva, očuvanju otočne zajednice, dostupnosti javnih prostora i usluga te smanjenju konflikata između turističkih i rezidentnih funkcija prostora. U okviru ovog cilja važno je poticati projekte koji jačaju povezanost lokalne zajednice, unaprjeđuju socijalnu infrastrukturu i pridonose razvoju osjećaja ponosa i pripadnosti otočnoj zajednici. Posebnu pozornost potrebno je usmjeriti i na jačanje međusobnog razumijevanja različitih kultura, uz smanjenje netrpeljivosti i stereotipa, kako bi turizam pridonosio društvenoj koheziji i kvalitetnijem suživotu u destinaciji.

5.	**Infrastrukturni**	Unaprijediti javnu, prometnu, komunalnu, turističku i digitalnu infrastrukturu u skladu s potrebama stanovnika i posjetitelja, uz očuvanje i unaprjeđenje javnih prostora te jačanje otpornosti sustava u razdobljima vršnog opterećenja. Posebnu pozornost potrebno je usmjeriti na unaprjeđenje prometne infrastrukture, osobito prometa u mirovanju i pomorskog prometa, uključujući bolju povezanost s kopnom, među općinama te među otocima u sastavu Općine Preko. U okviru ovog cilja važno je unaprijediti komunalnu infrastrukturu, osobito sustav odvodnje te sigurniju i kvalitetniju opskrbu vodom, kao i razvijati turističku infrastrukturu, posebno u segmentu plaža i obalnog pojasa. Pritom je važno očuvati postojeću razinu zdravstvene sigurnosti i dostupnosti osnovnih zdravstvenih usluga, osobito u razdobljima pojačanog turističkog opterećenja. Sastavni dio infrastrukturnog razvoja predstavlja i modernizacija digitalne infrastrukture radi kvalitetnijeg života lokalnog stanovništva, učinkovitijeg upravljanja destinacijom i boljeg iskustva posjetitelja.

Izvor: obrada autora prema prethodnim analizama i rezultatima

6.3. OBLIKOVANJE STRATEŠKOG PRAVCA I PRIORITETA

Razvojni smjer ove integrirane destinacije, kao i specifičnosti pojedinih općina, proizlazi iz sveobuhvatne analize postojećeg stanja i nalaza SWOT analize, iz kojih se iščitavaju izazovi budućeg razvoja. Razvojni smjer pritom se oslanja i na prethodno utvrđena načela održivog, uključivog i identitetski utemeljenog razvoja. Nakon definiranja općih ciljeva i temeljnih načela potrebno je odrediti jasne razvojne prioritete koji će usmjeravati turizam u razdoblju 2026.–2029. godine. Pritom je posebno važno prepoznati ključna područja djelovanja te ih uskladiti s razvojnim potencijalima destinacije i očekivanjima postojećih i budućih tržišta.

Tablica 53. Izazovi budućeg razvoja turizma integrirane turističke destinacije

1.	**Nedovoljno kvalitetna prometna infrastruktura i logistička ograničenja otočnosti**
	Nedovoljno kvalitetna prometna infrastruktura i logistička ograničenja otočnosti predstavljaju jedan od ključnih razvojnih izazova integrirane destinacije Ugljana i Pašmana. Iako otoci u kontekstu hrvatskih otočnih destinacija imaju relativno dobru prometnu povezanost, zahvaljujući snažnim vezama preko luka Preko i Tkon, mostu Ždrelac te otočnoj autobusnoj mreži, njihova svakodnevna funkcionalnost i razvoj turizma i dalje su snažno ovisni o pomorskom prometu. Takva ovisnost, uz visoke troškove otočnog života i prijevoza, za stanovništvo i gospodarstvo predstavlja trajno cjenovno i organizacijsko opterećenje. Dodatno ograničenje proizlazi iz činjenice da trajektne i brodske linije, iako učestale, imaju svoja vremenska i organizacijska ograničenja, pa otočna dostupnost i dalje ovisi o plovidbenom redu, sezonskim oscilacijama i mogućnostima prijevoza ljudi, robe i vozila. To posebno dolazi do izražaja u svakodnevnim migracijama stanovništva, opskrbi, obavljanju usluga i organizaciji turističkog prometa, osobito u razdobljima vršnog opterećenja. Na razini same destinacije izazov predstavlja i potreba daljnjeg unaprjeđenja cestovne infrastrukture, koja jest funkcionalna i integrirana kroz cestu D110 i most Ždrelac, ali

	je dijelom ograničena konfiguracijom terena, lokalnim karakterom prometnica i uskim dionicama u pojedinim naseljima, što otežava protočnost i prometovanje većih vozila. Usto, važan segment ovog izazova odnosi se i na potrebu kvalitetnijeg uređenja i upravljanja komunalnim vezovima, privezištima i manjim lučicama, kako bi se bolje uskladile potrebe lokalnog stanovništva, ribara, opskrbe i turističkog prometa. Predviđena izgradnja mosta, koji bi otok Pašman povezao s kopnom, mogla bi ublažiti problem prometne nepovezanosti i povećati dostupnost destinacije. Istodobno, takav zahvat nosi i ozbiljan rizik naglog investicijskog i građevinskog pritiska. To može dovesti do ubrzanog rasta turističkih i drugih smještajnih kapaciteta te do povećanog opterećenja prostora, kao što pokazuje primjer Vira. Upravo zato nužno je unaprijed jasno definirati maksimalne kapacitete izgrađenosti i nosivosti prostora. Samo se na taj način može spriječiti prekomjerna urbanizacija i očuvati autohtonost destinacije.
2.	**Nedostatna komunalna infrastruktura**
	Nedostatna komunalna infrastruktura ostaje jedan od ključnih ograničavajućih čimbenika razvoja integrirane destinacije Ugljana i Pašmana. U otočnom kontekstu, vodoopskrba je u osnovi funkcionalna i u mnogim segmentima bolja nego na nizu udaljenijih otoka, no sustav pokazuje ranjivost u razdobljima vršnog opterećenja, ljeti, kada potrošnja naglo raste, opterećenje mreže i lokalnih kapaciteta postaje vidljivije, a potreba za dodatnim rasterećenjem i modernizacijom sustava postaje izraženija. U dokumentu se dodatno naglašava da manji naseljeni otoci u sastavu destinacije nemaju riješenu vodoopskrbu te se voda prema potrebi doprema vodonoscem, što je tipičan pokazatelj ograničenja otočne komunalne infrastrukture. Najkritičniji dio komunalnog sustava odnosi se na zbrinjavanje otpadnih voda, gdje se godinama akumuliraju i okolišni i razvojni rizici. Upravo zato je ključno naglasiti da se taj segment sada sustavno rješava kroz projekte aglomeracija, posebno kroz projekt Aglomeracija Preko–Kali, koji uključuje izgradnju uređaja za pročišćavanje otpadnih voda, podmorski ispust te povezivanje dijelova sustava odvodnje u jedinstveni sustav javne odvodnje i pročišćavanja. Paralelno, na području Pašmana (uključujući Tkon) također se provode zahvati u okviru aglomeracijskih sustava usmjerenih na izgradnju i dogradnju mreže odvodnje, crpnih stanica i odgovarajućeg stupnja pročišćavanja, čime se dugoročno smanjuje pritisak na more i obalni pojas te se stvaraju preduvjeti za kvalitetniji, kontroliraniji razvoj turizma.
3.	**Izražena sezonalnost destinacije**
	Izražena sezonalnost destinacije jedan je od ključnih izazova jer se najveći dio turističkog prometa i korištenja smještajnih kapaciteta koncentrira u razdoblju od lipnja do kolovoza, što stvara snažan pritisak na prostor, infrastrukturu i lokalnu zajednicu, dok ostatak godine ostaje nedovoljno turistički aktivan. Takva koncentracija smanjuje stabilnost poslovanja, ograničava mogućnost cjelogodišnjeg zapošljavanja i umanjuje ukupnu otpornost destinacije. Kako bi se sezonalnost ublažila, potrebno je sustavno razvijati sadržaje i događanja izvan glavne ljetne sezone, osobito u predsezoni i posezoni, te ih povezivati s dostupnošću i prometnom povezanošću s kopnom u terminima njihova održavanja. Istodobno je važno osigurati potpore ugostiteljskim i smještajnim objektima koji posluju ili su spremni poslovati tijekom cijele godine, kako bi se stvorili realni uvjeti za produljenje sezone i stabilnije poslovanje. Time se stvaraju preduvjeti za ravnomjernije turističko opterećenje, dulje poslovanje dionika i kvalitetnije korištenje destinacijskih resursa tijekom cijele godine.
4.	**Pritisci na okoliš i ranjivost prostora**

	Pritisci na okoliš i ranjivost prostora u integriranoj destinaciji Ugljana i Pašmana posebno su izraženi u vršnim razdobljima sezone, kada se opterećenja koncentriraju u obalnim zonama i središtima općina, na plažama te na najfrekventnijim javnim prostorima. Takva koncentracija posjetitelja i prometa povećava rizik degradacije prostora, preopterećenja infrastrukture i narušavanja kvalitete boravka stanovnika i gostiju, osobito u prostorno ograničenim otočnim naseljima. Posebnu osjetljivost dodatno naglašava činjenica da destinacija uključuje i male otoke poput Ošljaka, koji su u režimima zaštite (Natura 2000), što traži strože upravljanje posjećivanjem, kretanjem i korištenjem obale. Istodobno, u morskom dijelu destinacije kao konkretan pritisak ističe se potreba zaštite podmorja od nekontroliranog sidrenja, koje može oštetiti osjetljiva staništa i dugoročno narušiti ekološku kvalitetu akvatorija. Jednako tako potrebno je kontrolirati rastući trend nekontroliranog ronjenja koji može dovesti do devastacije vrijednih bio-sustava i degradacije podvodne baštine. Tijekom vrhunca sezone pojedine plaže u destinaciji postaju prekomjerno opterećene, čime se smanjuje zadovoljstvo kako turista, tako i lokalnog stanovništava ali i dovodi do degradacije obalnog pojasa. Na kopnu se pritisci pojačavaju kroz nekontroliranu i bespravnu gradnju te općenito rast građevinskih zahvata koji povećavaju opterećenje prostora i infrastrukture, a u konačnici ugrožavaju krajobrazne vrijednosti i autohtonost destinacije. Zbog toga je ovaj izazov nužno povezati s jasnijim pravilima prostornog upravljanja, kontrolom opterećenja u najosjetljivijim zonama, usmjeravanjem posjetitelja prema manje opterećenim područjima te jačim nadzorom korištenja obalnog pojasa i akvatorija.
5.	**Neadekvatno gospodarenje otpadom**
	Neadekvatno gospodarenje otpadom jedan je od vidljivijih okolišnih izazova destinacije i pojavljuje se u nekoliko oblika: nelegalno odlaganje otpada u prostoru, stvaranje manjih "divljih" odlagališta te odlaganje krupnog i osobito građevinskog otpada bez kontrole i bez korištenja propisanih kanala zbrinjavanja. Takve prakse izravno degradiraju krajobraz, opterećuju javne površine i stvaraju dodatne troškove komunalnom sustavu. Problem se dodatno pojačava bacanjem otpada u more i onečišćavanjem obalnog pojasa, što ima izravne posljedice na kvalitetu okoliša i doživljaj destinacije. Otočni kontekst pritom čini sustav zbrinjavanja otpada složenijim i skupljim: dio otpada je potrebno organizirano prevoziti brodom, a sezonski porast količina otpada dodatno opterećuje logistiku, kapacitete prikupljanja i učestalost odvoza. Na razini ponašanja korisnika prostora, izazov je i nedovoljna educiranost te slabija razina odgovornosti dijela stanovništva i posjetitelja, osobito kod nepravilnog odlaganja glomaznog otpada i otpada nakon radova. Dodatno, velik udio nekomercijalnog smještaja povećava operativni pritisak na sustav jer je teže osigurati potpunu evidenciju korisnika i dosljednu uključenost svih objekata u organizirani sustav odvoza i razvrstavanja otpada, što u praksi često rezultira većim količinama otpada na javnim točkama prikupljanja i lošijom kvalitetom odvajanja.
6.	**Manjak suradnje među dionicima turističkog sustava te nedovoljno definiran i prepoznatljiv zajednički destinacijski identitet**
	Manjak suradnje među dionicima turističkog sustava te nedovoljno definiran i prepoznatljiv zajednički destinacijski identitet u praksi se očituju kao fragmentirano planiranje i provedba – unutar pojedinih općina, a posebno između općina. Posljedica je neujednačen razvoj ponude i slabija sposobnost destinacije da nastupi kao jedinstvena cjelina s jasnim imidžem, dok istodobno ni pojedine općine nemaju

	dovoljno precizno profiliran identitet u odnosu na susjede. Dodatni problem je nedostatak strukturiranih i usporedivih podataka (operativnih, okolišnih, infrastrukturnih i tržišnih), pa izostaje čvrsta podloga za kvalitetno strateško odlučivanje, praćenje učinaka i pravovremene korekcije mjera. Bez kvalitetne baze podataka, odluke se prečesto donose parcijalno i reaktivno, a to dugoročno slabi konkurentnost i upravljivost destinacije.
7.	**Nedovoljna diverzifikacija turističke ponude**
	Nedovoljna diverzifikacija turističke ponude jedan je od ključnih razvojnih izazova jer se turistički proizvod destinacije i dalje u velikoj mjeri oslanja na ljetni boravak, sunce i more, uz relativno uzak raspon sadržaja koji gostu nude razlog za dulji ostanak ili dolazak izvan glavne sezone. Posljedica je kratko razdoblje intenzivne potražnje, snažno sezonsko opterećenje prostora te ograničena mogućnost stvaranja veće dodane vrijednosti po gostu. U takvom modelu turizam teže generira stabilna cjelogodišnja radna mjesta, a lokalno gospodarstvo ostaje ovisno o nekoliko ljetnih mjeseci. Diverzifikacija ponude u ovom kontekstu znači usmjeriti razvoj na jasne i sadržajno zaokružene turističke proizvode kroz potpore poduzetnicima i lokalnim inicijativama, uz ciljano poticanje inovativnosti i stvaranje ponude više dodane vrijednosti. Ključno je pritom razvijati i povezivati sadržaje u destinacijske rute i programe (npr. tematske, kulturne, gastro i *outdoor* rute) koji objedinjavanjem resursa različitih općina stvaraju prepoznatljiviji i konkurentniji proizvod destinacije. Usporedno s time, potrebno je unaprijediti znanja i kompetencije dionika kroz edukacije i potpore, posebno u području razvoja proizvoda, interpretacije, digitalne promocije i standarda kvalitete, kako bi se stvorila tržišno održiva i sezonski manje osjetljiva turistička ponuda .
8.	**Nedovoljna valorizacija i interpretacija kulturne baštine**
	Nedovoljna valorizacija i interpretacija kulturne baštine predstavlja važan razvojni izazov destinacije jer postojeća kulturna, povijesna i tradicijska baština još uvijek nije u dovoljnoj mjeri povezana, interpretirana i uključena u suvremenu turističku ponudu. Dodatni problem predstavlja činjenica da su pojedini dijelovi baštine, zbog neriješenih imovinsko-pravnih odnosa i nedostatka financijskih sredstava, zapušteni, nedovoljno održavani i izloženi propadanju. Posebno je važno pojedine lokalitete, priče, običaje i identitetske elemente povezivati u tematske i interpretacijske rute koje će objediniti prostor cijele integrirane destinacije i potaknuti ravnomjernije kretanje posjetitelja. Jednako je važno jačati svijest lokalnog stanovništva i dionika o kulturnom bogatstvu kako vlastite tako i susjednih općina, kako bi se baština prestala promatrati isključivo lokalno, a počela doživljavati kao zajednička vrijednost destinacije. U okviru ovog izazova potrebno je sustavno njegovati tradiciju kroz potporu kulturno-umjetničkim društvima, lokalnim manifestacijama, običajima i oblicima nematerijalne baštine, kao i očuvanje specifične kulture života i rada na otoku. Time se ne jača samo očuvanje baštine, nego i autentičnost destinacije, njezina prepoznatljivost te mogućnost razvoja kulturnih i kreativnih turističkih proizvoda više dodane vrijednosti.
9.	**Negativni demografski trendovi i nedostatak kvalitetne radne snage**
	Negativni demografski trendovi i nedostatak kvalitetne radne snage predstavljaju jedan od najozbiljnijih dugoročnih izazova integrirane destinacije Ugljana i Pašmana. Dokument jasno prepoznaje nepovoljne demografske trendove, depopulaciju otoka i starenje stanovništva kao čimbenike koji slabe društvenu i gospodarsku otpornost prostora, a istodobno otežavaju održavanje kvalitete života i pružanje usluga. Uz to, nedostatak kvalificirane radne snage u turizmu dodatno ograničava razvoj kvalitetnije i raznovrsnije ponude, osobito u uvjetima snažne sezonalnosti i visokih troškova života

	na otoku. Takva kombinacija smanjuje kapacitet lokalnog gospodarstva za stabilno cjelogodišnje poslovanje te povećava ovisnost o sezonskoj i uvoznoj radnoj snazi. Zbog toga je važno razvoj turizma usmjeravati tako da ne povećava samo turistički promet, nego i stvara kvalitetnije uvjete za život i rad, jača privlačnost otoka za ostanak i povratak stanovništva te otvara prostor za zapošljavanje i razvoj lokalnog poduzetništva tijekom cijele godine.

Izvor: obrada autora prema prethodnim analizama i rezultatima

Navedeni izazovi zajednički su cijeloj integriranoj destinaciji te se međusobno nadopunjuju i pojačavaju. U praksi to znači da se prometna i komunalna ograničenja, sezonalnost i pritisci na okoliš najčešće pojavljuju istodobno, dok manjak podataka, suradnje i zajedničkog identiteta otežava donošenje utemeljenih odluka i provedbu usklađenih mjera. Stoga rješavanje ovih izazova zahtijeva koordiniran pristup na razini cijele destinacije, jasnu podjelu uloga i odgovornosti te razvoj zajedničke baze podataka i sustava praćenja pokazatelja. Istodobno, zbog različitih polazišta, opterećenja i uloga pojedinih općina u sustavu, nužno je prepoznati i specifične izazove svake općine kao podlogu za ciljanije intervencije i učinkovitiju provedbu.

Preko

1.	**Pritisak na prostor**
	Sukladno nalazima na radionici dionika u Preku je pritisak na prostor ponajprije povezan s intenzivnijom izgradnjom i širenjem smještajnih kapaciteta, što se u praksi odražava na nedostatak parkirališnih kapaciteta, opterećenje komunalne i prometne infrastrukture te osjećaj prostorne skučenosti. U taj pritisak ulazi i činjenica da se turizam posljednjih godina širi te raste i komercijalni i nekomercijalni smještaj (sekundarno stanovanje), što povećava sezonsku populaciju i opterećenje javnog prostora, prometa u mirovanju i komunalnih sustava.
2.	**Prostorna raspršenost i nepovezanosti više otoka**
	Općina Preko je upravljački specifična jer obuhvaća više naselja i više naseljenih otoka (Ugljan, Ošljak, Rivanj, Sestrunj, Galevac), a ta raspršenost generira probleme u organizaciji usluga, mobilnosti i dostupnosti sadržaja. Rivanj i Sestrunj nisu dobro povezani s otokom Ugljanom i središtem općine, jer ovise o zasebnim brzobrodskim/trajektnim linijama koje su osjetljive na red plovidbe i vremenske uvjete. Demografski je problem na tim manjim otocima izraženiji: broj stanovnika je vrlo nizak (Rivanj 23, Ošljak 35, Sestrunj 45 prema popisu 2021.), uz prevlast starijeg stanovništva, što znači da "otočna raspršenost" nije samo prostorni nego i socijalni i servisni izazov.
3.	**Upravljanje izletnicima**
	Preko je jedna od najfrekventnijih točaka putničkog prometa prema kopnu, s velikim brojem dnevnih linija i kratkim trajanjem putovanja, što generira velik broj dnevnih posjetitelja i izražen *izletnički val*. Ošljak je pritom, iako zaštićen prostor, posebno osjetljiva točka jer se kod prekomjernog dolazaka turističkih brodova javljaju se problemi preopterećenja prostora i konflikta s lokalnim stanovništvom. U samom Preku izletnici su bolje uklopljeni, zbog organiziranosti i infrastrukture, ali i dalje

	stvaraju dodatni pritisak na javne površine i promet. Zato je nužno planirati upravljanje tokovima izletnika (pravila, usmjeravanje, točke prihvata) te razviti ciljanu ponudu za izletnike (kratke rute, interpretacijske točke, lokalni doživljaji) kako bi se njihovo kretanje i potrošnja usmjerili i bolje rasporedili.

Kali

1.	**Neuređenost centra mjesta**
	U Kalima se kao ključni izazov ističe neuređenost središta mjesta, nastao zbog nedostatno razvijene infrastrukture, te neriješenih imovinsko-pravnih odnosa koji dodatno otežavaju uređenje i aktivaciju prostora. To se u dokumentu navodi kao jedna od glavnih slabosti općine, zajedno s manjkom nautičkih vezova, što u praksi slabi kvalitetu javnog prostora i ukupni dojam mjesta.
2.	**Odumiranje identiteta ribarskog mjesta**
	U ribarskom sektoru mjesto Kali je i dalje snažno prepoznato po moderniziranoj ribarskoj floti i marikulturi, no taj identitet se ne održava "sam od sebe". U praksi se kao problem pojavljuje slabija promocija i nedovoljno jasno brendiranje ribarstva i ribljih proizvoda, pa ribarska tradicija i gospodarska snaga mjesta nisu dovoljno pretvorene u prepoznatljiv identitetski i turistički element. Istodobno, na ribarski identitet utječu i širi procesi: demografske promjene, interes mlađih generacija za ribarska zanimanja te pritisci na riblji fond kroz kombinaciju ograničenja u sektoru, promjena u morskom ekosustavu i dugoročnih klimatskih utjecaja. Zbog toga očuvanje ribarskog identiteta zahtijeva aktivne mjere – od jačanja vidljivosti i interpretacije ribarske baštine do podrške prenošenju znanja i povezivanja ribarstva s lokalnom ponudom i proizvodima destinacije.

Kukljica

1.	**Zapuštene javne zgrade**
	U Kukljici je jedan od vidljivijih problema stanje dijela javnih zgrada i prostora koji nisu dovoljno uređeni ni aktivirani. To je povezano s ograničenim financijskim kapacitetima općine i nedovoljnom mogućnošću kontinuiranog ulaganja, ali i s činjenicom da se ne pojavljuju uvijek odgovarajući natječaji ili pripremljeni projekti koji bi omogućili obnovu i prenamjenu takvih objekata. Posljedica je slabija ukupna kvaliteta javnog prostora i "atmosfere mjesta", a istodobno se propušta prilika da se ti sadržaji stave u funkciju turizma (kulturni, interpretacijski, društveni i manji događajni sadržaji) i života lokalne zajednice.
2.	**Nedostatna iskotištenost Zelene Punte**
	Zelena Punta nosi značajan kapacitet i utjecaj na turističku sliku Kukljice, ali kako je njezina aktivnost pretežno sezonska, ukupna destinacija ostaje snažno vezana uz ljetni vrhunac. Nedovoljna iskorištenost izvan glavne sezone smanjuje mogućnost cjelogodišnjeg zapošljavanja i stabilnijeg poslovanja lokalnih dionika, a dio infrastrukturnih i prostornih kapaciteta ostaje nedovoljno korišten. Ako bi Zelena Punta poslovala tijekom cijele godine, ili barem znatno jače u predsezoni i posezoni, to bi imalo vidljive pozitivne učinke na destinaciju. Produženje operativnog razdoblja omogućilo bi stabilnije zapošljavanje, veći promet lokalnim ugostiteljima i pružateljima usluga te ravnomjernije korištenje postojećih kapaciteta i infrastrukture.

	Na taj način učinci turizma mogli bi se ravnomjernije prelijevati na lokalno gospodarstvo i smanjiti ovisnost destinacije o nekoliko ljetnih mjeseci.

Tkon

1.	**Nedostatna interpretacija i zaštita podvodne baštine**
	Tkon ima realan potencijal diferencijacije kroz podvodnu baštinu, ali izazov je u tome što takvi lokaliteti traže strogo upravljanje: zaštitu od oštećenja i neovlaštenih zahvata, jasna pravila pristupa i nadzor, te interpretaciju koja je dovoljno kvalitetna da baštinu pretvori u kontrolirani kulturni proizvod. Bez toga podvodna baština ostaje ili "nevidljiva" ili izložena riziku degradacije, a destinacija propušta priliku za sadržaje koji nisu vezani isključivo uz vrhunac ljeta.
2.	**Upravljanje izletnicima**
	Tkon je izletnički izložen (blizina kopna, kratko putovanje), pa dio posjetitelja dolazi bez noćenja i koncentrira se na nekoliko točaka. To stvara nesrazmjer između opterećenja prostora i koristi za lokalno gospodarstvo, osobito ako izletnici ne ulaze u planiranu ponudu. Zato je potrebno upravljati tokovima izletnika (prihvatne točke, usmjeravanje, jasna pravila kretanja) i razviti sadržaje namijenjene jednodnevnim posjetima (kratke tematske rute, interpretacija baštine, lokalni proizvodi i "mini-doživljaji") kako bi posjet bio kvalitetniji, a pritisak kontroliraniji.

Zbog otočnosti i funkcionalne povezanosti općina u okviru integrirane destinacije, izazovi se ne mogu rješavati parcijalno po pojedinim jedinicama lokalne samouprave, nego zahtijevaju koordiniran pristup na razini cijele destinacije. Pritom je važno naglasiti da opseg integrirane destinacije u ovom dokumentu ne uključuje Općinu Pašman, iako je riječ o prostoru koji je prostorno, prometno i turistički snažno povezan s ostatkom otoka, što u provedbi može predstavljati dodatno ograničenje koordinacije. Navedeni izazovi pokazuju da se promet i komunalna infrastruktura, sezonalnost i okolišni pritisci međusobno pojačavaju, dok manjak suradnje i usporedivih podataka smanjuje kvalitetu strateškog odlučivanja i praćenja učinaka. Zato je nužno izazove prevesti u ograničen broj razvojnih prioriteta koji su provedivi na razini integrirane destinacije, uz jasne nositelje i pokazatelje. Predloženi prioriteti usklađeni su s logikom nacionalne Strategije razvoja održivog turizma do 2030. (cjelogodišnjost, očuvanje prostora i okoliša, konkurentnost/inovacije i otpornost sustava).

Tablica 54. Prioriteti razvoja turizma integrirane destinacije

Prioritet 1.	**Razvoj cjelogodišnje ponude i smanjenje sezonalnosti**
	Analiza pokazuje da integrirana destinacija otoka Ugljana i Pašmana raspolaže vrijednom i raznolikom resursnom osnovom: očuvanom prirodom i krajobrazom, morem i obalnim prostorom, mrežom pješačkih i biciklističkih staza, kulturno-povijesnim lokalitetima, ribarsko-pomorskim identitetom, tradicijom života i rada na otoku te gastronomijom utemeljenom na lokalnim proizvodima. Unatoč tome, turistička potražnja i korištenje smještajnih kapaciteta snažno su koncentrirani u razdoblju od lipnja do kolovoza, što u vršnim razdobljima stvara pojačane pritiske na javni prostor, promet, komunalne sustave i obalni pojas, dok se značajan dio potencijala nedovoljno koristi izvan

	sezone. Struktura smještaja dodatno pojačava sezonalnost: dominira privatni i nekomercijalni smještaj, dok su kapaciteti koji u pravilu nose dulju sezonu (npr. hotelski smještaj i organizirani oblici ponude) ograničeni, a dio potražnje se prelijeva i kroz jednodnevne posjete zbog blizine kopna. Iskorak prema cjelogodišnjem turizmu zahtijeva razvoj proizvoda i programa koji stvaraju motiv dolaska izvan ljetne kupališne sezone te jačaju potrošnju i boravak u predsezoni i posezoni. To uključuje razvoj tematskih i interpretacijskih ruta, outdoor i aktivnih sadržaja, eno-gastro doživljaja, manjih događanja i edukativnih programa, kao i proizvoda koji naglašavaju mir, autentičnost i otočni ritam kao glavnu diferencijaciju destinacije. Usporedno s time, nužno je poticati poslovanje ugostiteljskih i smještajnih objekata izvan glavne sezone kroz ciljane potpore i koordinirani kalendar događanja, uz povezivanje s prometnom dostupnošću u terminima provedbe tih programa
Prioritet 2.	**Očuvanje prostora i okoliša uz upravljanje opterećenjem**
	Analiza i identificirani izazovi upućuju na to da su pritisci na okoliš i ranjivost prostora jedan od ključnih ograničavajućih čimbenika daljnjeg razvoja integrirane destinacije Ugljana i Pašmana. U vršnim razdobljima sezone opterećenja se koncentriraju u obalnim zonama i središtima naselja te na najposjećenijim plažama i javnim prostorima, što povećava rizik degradacije prostora i narušavanja kvalitete boravka stanovnika i posjetitelja. Dodatnu osjetljivost posjeduju zaštićena područja i mali otoci poput Ošljaka, kao i pritisci u akvatoriju povezani s nekontroliranim sidrenjem i ronjenjem koji mogu oštetiti podmorje, osjetljiva staništa i podvodnu baštinu. Pritisci se pojačavaju kroz nekontroliranu/bespravnu gradnju i rast građevinskih zahvata, čime se ugrožavaju krajobrazne vrijednosti i autohtonost destinacije. Istodobno, neadekvatno gospodarenje otpadom dodatno pojačava pritisak na okoliš: pojavljuju se nelegalna odlaganja, osobito građevinskog i glomaznog otpada, kao i rizik onečišćenja obalnog pojasa i mora, pri čemu otočna logistika i sezonski skok količina otpada čine sustav prikupljanja otpada i ranjivijim. Upravljanje ovim prioritetom zahtijeva kombinaciju prostornih, organizacijskih i infrastrukturnih rješenja. Ključno je uspostaviti jasna pravila korištenja najopterećenijih i najosjetljivijih zona te aktivno upravljati opterećenjem kroz usmjeravanje posjetitelja, disperziju tokova i organizaciju pristupa, uz posebne režime zaštite u Natura područjima. U akvatoriju je potrebno definirati i provoditi režime sidrenja i ronjenja (uz nadzor i informiranje), kako bi se zaštitilo podmorje i spriječila degradacija morskih staništa. Na kopnu je nužno jačati provedbu prostornog upravljanja i kontrolu gradnje, uz unaprijed definirane granice nosivosti i izgrađenosti u najosjetljivijim područjima. Paralelno, okolišni pritisci se smanjuju kroz jačanje komunalnih sustava koji izravno štite more i obalu te kroz unaprjeđenje sustava gospodarenja otpadom: sezonsko prilagođavanje kapaciteta, učinkovitije odvojeno prikupljanje, stroži nadzor i sankcioniranje nelegalnog odlaganja te organizirano zbrinjavanje glomaznog i građevinskog otpada. Kao preduvjet kvalitetnog upravljanja, potrebno je uspostaviti sustav praćenja opterećenja i kvalitete

	okoliša (more, buka, otpad i drugi pokazatelji) kako bi se mjere temeljile na podacima i pravodobno prilagođavale stvarnom stanju.
Prioritet 3.	**Unaprjeđenje suradnje dionika i digitalna transformacija destinacije**
	Analiza i identificirani izazovi upućuju na to da je jedan od ključnih ograničavajućih čimbenika razvoja destinacije nedostatna suradnja među dionicima turističkog sustava, pri čemu suradnja često nije dovoljno razvijena ni unutar pojedinih općina, dok se između općina dionici nerijetko međusobno slabo prepoznaju i nedovoljno koordiniraju. Uz to, prisutan je i nedovoljno definiran i prepoznatljiv zajednički destinacijski identitet. U praksi se to očituje kroz fragmentirano planiranje i provedbu, pri čemu se nedovoljno prepoznaju prednosti integracije destinacije, osobito mogućnost objedinjavanja resursa i sadržaja različitih općina u jedinstvene, tržišno snažnije prepoznatljive proizvode i usluge. Zbog toga se ponuda često oblikuje parcijalno i lokalno, umjesto da se komplementarnosti prostora iskoriste za jaču diferencijaciju, veću vidljivost i snažniji zajednički nastup destinacije. Širenjem turističke ponude na oba otoka povećava se atraktivnost destinacije i povećava ponuda u cilju dužeg zadržavanja turista. Dodatni problem predstavlja nedostatak strukturiranih podataka (operativnih, okolišnih, infrastrukturnih i tržišnih), zbog čega izostaje pouzdana podloga za strateško odlučivanje, praćenje učinaka i pravodobne korekcije mjera. Digitalna infrastruktura i digitalne kompetencije dionika pritom nisu dostatno razvijene, a postojeća digitalna prisutnost i kanali informiranja često ostaju nepovezani i nedovoljno iskorišteni za upravljanje destinacijom. Upravljanje ovim prioritetom zahtijeva istodobno jačanje organizacijskog okvira suradnje i uvođenje digitalnih alata koji suradnju čine operativnom. Ključno je uspostaviti stabilne mehanizme koordinacije između dionika, otočnih turističkih zajednica i drugih dionika s kopna te zajednički definirati minimalne standarde komunikacije, promocije i kvalitete ponude kako bi se destinacija mogla dosljedno pozicionirati. Paralelno s time, potrebno je uspostaviti zajednički sustav prikupljanja i razmjene podataka te praćenja pokazatelja održivosti i opterećenja (npr. promet, posjećenost, okolišni pokazatelji, otpad, zadovoljstvo stanovnika), kako bi se upravljanje temeljilo na činjenicama, a ne na procjenama. Digitalna transformacija u tom smislu nije cilj sama po sebi, nego alat: kroz integrirane digitalne platforme, ujednačenu digitalnu signalizaciju i informiranje, kvalitetnije upravljanje sadržajima i događanjima te jačanje digitalnih kompetencija dionika stvara se preduvjet za koordiniranije upravljanje, učinkovitiju provedbu mjera i jasniji identitet destinacije na tržištu.
Prioritet 4.	**Razvoj zelene komunalne i prometne infrastrukture kao preduvjet održivog razvoja turizma**
	Analiza stanja iz nje proizašli izazovi upućuju na to da su komunalna i prometna infrastruktura jedan od ključnih ograničavajućih čimbenika održivog razvoja integrirane destinacije Ugljana i Pašmana. Iako je vodoopskrba u otočnom kontekstu u osnovi funkcionalna, sustav pokazuje ranjivost u razdobljima vršnog opterećenja, kada potrošnja naglo raste, a

	opterećenje mreže i lokalnih kapaciteta postaje izraženije. Najkritičniji dio komunalnog sustava odnosi se na odvodnju i pročišćavanje otpadnih voda, pri čemu se taj segment postupno rješava kroz projekte aglomeracija, što je izravno povezano s zaštitom mora i obalnog pojasa. Prometna infrastruktura i logistika otočnosti također ostaju strukturno ograničenje. Uz relativno dobru povezanost u odnosu na druge otoke, svakodnevna funkcionalnost ovisi o plovidbenom redu, vremenskim uvjetima i troškovima prijevoza, dok unutar otoka postoje problemi protočnosti, uskih ulica i prometa u mirovanju u naseljima s najvećim opterećenjem. Dodatno, razvoj turizma i rast sezonske populacije povećavaju pritisak na javnu infrastrukturu, komunalne sustave i javne površine. Upravljanje ovim prioritetom usmjereno je na infrastrukturna rješenja koja istodobno jačaju otpornost sustava i smanjuju okolišni otisak, zbog čega je naglasak na "zelenim" rješenjima. To uključuje modernizaciju i rasterećenje vodoopskrbne mreže, razvoj sustava odvodnje i pročišćavanja kroz aglomeracije i uređaje za pročišćavanje, te unaprjeđenje komunalne infrastrukture koja izravno štiti okoliš (otpad, obalni pojas, javne površine). U prometnom dijelu prioritet uključuje unaprjeđenje upravljanja prometom u mirovanju i protočnosti u opterećenim zonama, poboljšanje funkcionalne povezanosti između općina i prema manjim otocima, te poticanje rješenja koja smanjuju emisije i opterećenje prostora. "Zeleni" aspekt dodatno se ostvaruje poticanjem obnovljivih izvora energije, osobito solarnih rješenja, u javnoj i turističkoj infrastrukturi te uvođenjem energetski učinkovitih sustava koji smanjuju troškove i opterećenje okoliša, uz zadržavanje kvalitete usluge za stanovnike i posjetitelje. Posebice će se pažnja usmjeriti prema provođenju kontinuirane edukacije dionika i lokalne zajednice o održivosti, racionalnom korištenju resursa (osobito štednji vode i energije) te pravilnom postupanju s otpadom.
Prioritet 5.	**Kvalitetan suživot turizma i lokalne zajednice**
	Ovaj prioritet usmjeren je na očuvanje ravnoteže između turističkog razvoja i svakodnevnog života lokalnog stanovništva, uz zaštitu kvalitete života, identiteta mjesta i funkcionalnosti javnog prostora. Naglasak je na smanjenju negativnih učinaka turističkog opterećenja na lokalnu zajednicu, osobito kroz upravljanje turističkim tokovima i izletnicima, smanjenje konflikata između stanovnika i posjetitelja te očuvanje mira, dostupnosti usluga, javnih površina i lokalnih običaja. Prioritet uključuje i jačanje participacije stanovništva u planiranju i provedbi turizma, informiranje i edukaciju posjetitelja o pravilima ponašanja i specifičnostima otočnog prostora te potporu lokalnim praksama, događanjima, udrugama i tradicijskim oblicima života i rada koji čine stvarnu društvenu i kulturnu osnovu destinacije. Time se nastoji osigurati da turizam ostane društveno prihvatljiv, dugoročno održiv i usklađen s interesima lokalne zajednice.

Izvor: obrada autora prema prethodnim analizama i rezultatima

6.4. IDENTIFICIRANJE CILJEVA

Definirana misija, vizija i razvojni prioriteti čine okvir na temelju kojeg se oblikuju strateški ciljevi. U skladu s tim prioritetima postavljeni su ciljevi razvoja koji jasno određuju što se želi postići unutar svakog prioritetnog područja. Za svaki cilj potom su utvrđene mjere provedbe te pripadajući mjerljivi pokazatelji i očekivani rezultati.

6.4.1. Ciljevi i pokazatelji Prioriteta 1.

Za Prioritet 1. na razini integrirane turističke destinacije definirani su zajednički ciljevi te su utvrđene mjere provedbe s pripadajućim mjerljivim pokazateljima i očekivanim rezultatima. Pokazatelji ostvarenja postavljeni su na razini svake pojedine općine.

Prioritet 1.	**Razvoj cjelogodišnje ponude i smanjenje sezonalnosti**

Cilj 1.1. Povećanje broj i kvalitetu turističkih proizvoda izvan glavne sezone
Cilj je usmjeren na razvoj ponude koja može funkcionirati u predsezoni i posezoni te stvoriti konkretan motiv dolaska izvan ljetne kupališne sezone. Naglasak je na povećanju broja proizvoda, ali još više na podizanju njihove kvalitete – kroz jasnu koncepciju, interpretaciju, standarde izvedbe i povezivanje sadržaja u cjelovite programe. Time se jača diferencijacija destinacije, potiče dulji boravak i povećava potrošnja izvan vrhunca sezone.
Mjera 1.1.1. Poticanje razvoja turističkih proizvoda izvan glavne sezone
Nositelj: TZ svih općina samostalno
Mjera je usmjerena na poticanje lokalnih dionika na osmišljavanje i provedbu turističkih sadržaja koji se realiziraju u predsezoni i posezoni te stvaraju konkretan motiv dolaska izvan ljetnog vrhunca. Naglasak je na aktivnostima i doživljajima koji se mogu provoditi u razdobljima niže potražnje i koji se oslanjaju na resurse destinacije (rute, aktivni sadržaji, kultura i baština, eno-gastro, manja događanja). Turističke zajednice provode javni poziv za prijavu programa, uz odabir projekata koji dobivaju financijsku i logističku potporu te uključivanje u otočni kalendar i zajedničku promociju. Po potrebi se može predvidjeti i sufinanciranje brodskih linija ili dodatnih polazaka u terminima provedbe većih izvansezonskih događanja, kako bi se osigurala dostupnost destinacije i povećala posjećenost. U okviru ove mjere predviđa se i edukacija zainteresiranih dionika za prijavu na pozive drugih organizacija (HTZ, TZ ZŽ, MTS) ali i fondove Europske unije za stvaranje otpornijeg turizma.
Mjera 1.1.2. Osmišljavanje razvoja turističkih proizvoda više dodane vrijednosti
Nositelj: TZ svih općina samostalno i u suradnji
Mjera je usmjerena na razvoj i podizanje kvalitete turističke ponude kroz proizvode više dodane vrijednosti koji povećavaju atraktivnost destinacije tijekom cijele godine te smanjuju oslonjenost na motiv „sunce i more". Naglasak je na proizvodima koji se temelje na autentičnim resursima destinacije (baština, otočni način života, gastronomija, maslinarstvo i ribarstvo, prirodni ambijent i akvatorij), ali su tržišno jasno oblikovani i organizacijski provedivi. Ključne aktivnosti u okviru ove mjere obuhvaćaju provedbu radionica za osmišljavanje i strukturiranje turističkih proizvoda više dodane vrijednosti, pri čemu se za svaki proizvod definiraju koncept, ciljna skupina i način realizacije. Nakon toga provodi se pilot-provedba odabranih proizvoda, a uspješni modeli uključuju se u zajedničku ponudu i promociju integrirane destinacije.
Mjera 1.1.3. Uspostaviti koordinirani otočni kalendar izvansezonskih događanja i programa
Nositelj: TZ svih općina, sve općine
Mjera je usmjerena na stvaranje kontinuiteta izvansezonskih sadržaja i koordinaciju između općina radi ravnomjernijeg rasporeda događanja, smanjenja pritisaka u vršnim razdobljima te jačanja upoznavanja i doživljaja destinacije kao integrirane cjeline. Aktivnosti uključuju izradu

zajedničkog kalendara predsezone i posezone, ali i sezone, s jasno definiranim terminima, nositeljima i minimalnim standardom prezentacije (opis, ciljna skupina, lokacija, način sudjelovanja i kontakt/rezervacija). Kalendar se objavljuje unaprijed i služi kao temelj za stvaranje turističkih paketa i promociju izvansezonske ponude. U svrhu lakšeg pristupa informacijama i poticanja dolazaka, sadržaji iz kalendara promoviraju se i putem QR kodova postavljenih na vidljivim lokacijama (npr. trajektne luke, javne površine, info-točke), uz provedbu ciljane promotivne kampanje. Kao potporna aktivnost provodi se edukacija turističkih djelatnika i drugih dionika o planiranju i prijavi sadržaja u kalendar ("punjenje kalendara"), kako bi se osigurala redovitost, kvaliteta i održivost izvansezonskog programiranja.

Cilj 1.2. Povećanje udjela ugostiteljskih i smještajnih objekata koji posluju u predsezoni i posezoni

Cilj je usmjeren na produljenje razdoblja poslovanja ugostiteljskih i smještajnih objekata izvan ljetnog vrhunca kako bi se povećala dostupnost sadržaja i usluga tijekom većeg dijela godine, potaknulo stabilnije zapošljavanje i smanjila ovisnost destinacije o sezonskim mjesecima. Naglasak je na stvaranju poticajnih uvjeta i podrške dionicima koji su spremni raditi u predsezoni i posezoni, uz jačanje njihove tržišne vidljivosti i uključivanje u zajedničke izvansezonske programe destinacije.

Mjera 1.2.1. Edukacija i savjetodavna podrška za izvansezonsko poslovanje

Nositelj: TZ svih općina samostalno ili u suradnji

Mjera je usmjerena na jačanje znanja i kompetencija ugostitelja i iznajmljivača za uspješnije poslovanje u predsezoni i posezoni. Aktivnosti obuhvaćaju organizaciju kratkih edukacija i radionica o oblikovanju izvansezonske ponude, upravljanju cijenama i troškovima, korištenju digitalnih kanala prodaje i promocije, standardima kvalitete te operativnoj organizaciji rada izvan ljetnog vrhunca. Sudionicima se po potrebi osigurava i savjetodavna/mentorska podrška za prilagodbu ponude, izradu jednostavnih paketa i uključivanje u zajedničke promotivne aktivnosti destinacije.

Mjera 1.2.2. Program potpora za produženje rada objekata izvan glavne sezone

Nositelj: TZ svih općina samostalno, općine samostalno

Mjera je usmjerena na povećanje broja ugostiteljskih i smještajnih objekata koji posluju u predsezoni i posezoni kroz uspostavu programa potpora za produženje rada izvan ljetnog vrhunca. U okviru mjere definiraju se kriteriji prihvatljivosti (npr. minimalan broj dana/mjeseci rada izvan sezone, javno istaknuto radno vrijeme, uključivanje u zajedničku promociju) te se provodi dodjela potpora za troškove koji izravno omogućuju izvansezonsko poslovanje i kvalitetniju uslugu. Jedna od mogućnosti je i davanje najam pod povoljnijim uvjetima prostora općina za one objekte koji će raditi cijelu godinu. Potpore mogu obuhvatiti sufinanciranje promocije, manjih operativnih prilagodbi i opreme, uključujući nabavu deka i grijalica za terase ugostiteljskih objekata radi produljenja rada na otvorenim površinama. Kao prateća aktivnost uspostavlja se sustav označavanja i javno vidljiv popis objekata koji posluju izvan sezone (web/QR), kako bi se potaknula potražnja i usmjerilo posjetitelje prema dostupnoj ponudi.

Cilj 1.3. Unaprjeđenje strukture smještajnih kapaciteta

Cilj je usmjeren na postupno poboljšanje strukture i kvalitete smještajnih kapaciteta u destinaciji, s naglaskom na razvoj ponude koja može nositi veću dodanu vrijednost i dulju sezonu. Polazi se od činjenice da dominacija privatnog i nekomercijalnog smještaja ograničava kapacitet destinacije za cjelogodišnje poslovanje, stoga je potrebno poticati diversifikaciju smještaja kroz specijalizirane oblike (npr. wellness, sportski i seniorski smještaj), jačati profesionalizaciju iznajmljivača te poticati suradnju smještajnog sektora s ugostiteljstvom i drugim pružateljima usluga radi podizanja ukupne kvalitete boravka. Paralelno, cilj uključuje i stvaranje uvjeta za razvoj objekata više kategorizacije, čime se jača konkurentnost destinacije i povećava mogućnost privlačenja gostiju izvan glavne sezone.

Mjera 1.3.1. Poticanje diverzifikacije smještajnih objekata kroz uvođenje specijalizirane ponude (*wellness*, outdoor. sportski, naturizam, seniorski smještaj) te objekata prilagođenih osobama s invaliditetetom

Nositelj: Turističke zajednice općina (samostalno i u suradnji), općine prema mogućnostima

Mjera je usmjerena na poticanje razvoja specijaliziranih oblika smještaja koji mogu povećati kvalitetu i dodanu vrijednost ponude te produžiti sezonu, osobito kroz ponudu prilagođenu gostima posebnih interesa (aktivni gosti, wellness, seniori, naturisti). Time se jača tržišna diferencijacija destinacije i stvaraju uvjeti za dolaske izvan ljetne kupališne sezone. Mjera uključuje i poticanje prilagodbe smještajnih kapaciteta te povezane turističke i uslužne ponude osobama s invaliditetom, s ciljem postupnog stvaranja dostupnije, prepoznatljivije i funkcionalnije baze sadržaja prilagođenih njihovim potrebama.

Aktivnosti obuhvaćaju informiranje i savjetovanje postojećih iznajmljivača i potencijalnih investitora o mogućnostima razvoja specijalizirane ponude, uključujući preporuke potrebnih standarda, sadržaja i usluga za pojedine niše. Aktivnosti uključuju i promociju primjera dobre prakse te provedbu ciljanih, financijski umjerenih poticajnih aktivnosti usmjerenih na prilagodbu ponude i podizanje kvalitete. Naglasak je na stvaranju poticajnog okruženja i povećanju vidljivosti ovakvih projekata, čime se postupno potiče transformacija smještajne strukture prema održivijim i cjelogodišnje relevantnim oblicima ponude.

Mjera 1.3.2. Edukacija i profesionalizacija iznajmljivača radi kvalitativnog rasta

Nositelj: TZ svih općina samostalno ili u suradnji

Mjera je usmjerena na podizanje kvalitete privatnog smještaja kroz jačanje znanja i profesionalnih kompetencija iznajmljivača, s ciljem ujednačenije razine usluge, bolje tržišne pozicioniranosti i veće sposobnosti uključivanja u cjelogodišnju ponudu destinacije. Naglasak je na praktičnim temama koje izravno utječu na kvalitetu boravka i zadovoljstvo gostiju (standard usluge, komunikacija, digitalna prodaja i upravljanje rezervacijama, formiranje cijena, održivost u objektu, upravljanje troškovima, organizacija smještaja izvan sezone).

U okviru mjere organiziraju se stručne radionice i programi edukacije za iznajmljivače, uz mogućnost savjetodavne podrške za primjenu stečenih znanja u konkretnim objektima. Program edukacije uključuje i sadržaje o konceptu integrirane destinacije te upoznavanje iznajmljivača s ponudom i posebnostima susjednih općina, kako bi se jačalo zajedničko pozicioniranje i povezivanje u destinacijske proizvode. Kao dio mjere provodi se i umrežavanje dionika (smještaj, ugostiteljstvo, pružatelji aktivnosti i lokalni proizvođači) radi stvaranja komplementarne ponude i jednostavnih paketa „smještaj + doživljaj", koji povećavaju kvalitetu boravka i imaju smisla i izvan glavne sezone.

Mjera 1.3.3. Poticanje investitora na otvaranje objekata više kategorizacije

Nositelj: općine samostalno

Mjera je usmjerena na poticanje ulaganja u smještajne objekte više kategorizacije koji mogu podići ukupnu kvalitetu ponude i doprinijeti produljenju sezone. Naglasak je na stvaranju predvidivog i poticajnog okruženja za investicije koje su u skladu s prostornim planovima i načelima održivog razvoja, uz fokus na kvalitetu, a ne na kvantitetu smještajnih kapaciteta.

Aktivnosti obuhvaćaju definiranje lokalnih poticajnih modela kojima se investitorima olakšava realizacija projekata više kategorizacije, primjerice kroz ciljano oslobađanje ili umanjenje određenih lokalnih davanja u početnoj fazi poslovanja (u okvirima mogućnosti općinskih odluka) te kroz prioritetno rješavanje preduvjeta za priključenje na komunalnu infrastrukturu (vodoopskrba, odvodnja, prometni pristup, javna rasvjeta), gdje je to planski i tehnički izvedivo. Kao dio mjere predviđa se i proaktivno informiranje investitora o uvjetima ulaganja i dostupnim potporama, uz poticanje projekata koji uključuju elemente održivosti (energetska učinkovitost, obnovljivi izvori energije, rješenja za vodu i otpad) te imaju potencijal cjelogodišnjeg poslovanja.

Cilj 1.4. Povećanje izvansezonsku potražnju kroz ciljano pozicioniranje i prodaju izvansezonskih paketa.

Cilj je usmjeren na jačanje turističke potražnje u predsezoni i posezoni kroz jasno pozicioniranje integrirane destinacije i aktivnu prodaju konkretnih izvansezonskih paketa. Naglasak je na povezivanju ponude više općina u tržišno prepoznatljive programe (npr. kratki odmori, tematske rute i doživljaji) te osiguravanju njihove dostupnosti, vidljivosti i distribucije kroz digitalne kanale i partnerske prodajne mreže. Time se stvara stabilniji motiv dolaska izvan ljeta, povećava broj noćenja i potrošnja, te smanjuje ovisnost destinacije o ljetnom vrhuncu.

Mjera 1.1.1. Razvoj, promocija i prodaja izvansezonskih paketa

Nositelj: TZ svih općina samostalno ili u suradnji
Mjera je usmjerena na povećanje izvansezonske potražnje kroz oblikovanje nekoliko standardiziranih izvansezonskih paketa na razini integrirane destinacije (npr. 2–3 noćenja + doživljaj/ruta + gastronomija/degustacija + lokalni doživljaj) te njihovu aktivnu promociju i prodaju. Aktivnosti uključuju definiranje sadržaja paketa, ciljnih skupina, termina provedbe, raspona cijene i uvjeta provedbe, uz uključivanje različitih dionika iz integrirane destinacije. Prodaja se jača kroz ciljane promotivne kampanje u predsezoni i posezoni (osobito prema tržištima s kopna) te kroz digitalno oglašavanje koje vodi izravno na ponudu paketa. Kao sastavni dio mjere razvijaju se i partnerstva s kanalima prodaje i organizatorima putovanja (agencije/DMC-ovi, klubovi i tematski organizatori) radi uključivanja izvansezonskih paketa u njihove programe i distribucijske kanale.
Mjera 1.1.2. Potpora izvansezonskoj dostupnosti kroz sufinanciranje prijevoza u terminima programa
Nositelj: Općine (samostalno) uz koordinaciju s TZ-ovima
Mjera je usmjerena na uklanjanje ključne prepreke izvansezonskim dolascima – dostupnosti. Aktivnosti mogu uključivati sufinanciranje dodatnih polazaka ili posebnih brodskih linija u terminima većih izvansezonskih događanja i paketa, ili sufinanciranje prijevoza za ciljane skupine (npr. organizirane grupe, sudionici događanja, sportske grupe, seniori), uz jasne kriterije (minimalan broj putnika, vezanost uz program/paket, unaprijed definiran termin). Time se povećava izvedivost izvansezonskih paketa i smanjuje rizik za organizatore i dionike.
Mjera 1.1.3. Razvoj jedinstvene tematske otočne rute
Nositelj: TZ općina u suradnji
Mjera je usmjerena na razvoj jedinstvene tematske rute (ili povezanog seta ruta) koja objedinjuje ključne kulturno-povijesne lokalitete, interpretacijske točke i priče integrirane destinacije te jača prepoznatljivost destinacije izvan ljetne sezone. Ruta se strukturira kao konkretan turistički proizvod s jasnim konceptom, trasom, interpretacijom, preporučenim trajanjem (npr. jednodnevno/vikend), logistikom (pristup, prijevoz, signalizacija) i uključenim sadržajima (vođenja, posjeti, lokalni doživljaji), uz povezivanje ponude više općina. Paralelno se osigurava tržišni plasman kroz uvrštavanje rute u izvansezonske pakete, zajedničku digitalnu prezentaciju, promotivne materijale te suradnju s vodičima i organizatorima putovanja, s ciljem da ruta postane nosivi izvansezonski proizvod destinacije.

Ostvarivanje postavljenih ciljeva i pripadajućih mjera dovesti će do unaprjeđenje turističke destinacije i prihvatnih kapaciteta te produženja sezone što će se mjeriti pokazateljima u prikazanima u tablici u nastavku.

Tablica 55. Pokazatelji ostvarenja za Prioritet 1. Razvoj cjelogodišnje ponude i smanjenje sezonalnosti za Općinu Preko

Prioritet 1.	Pokazatelj	Pokazatelj 2025.	Pokazatelj 2029.
Razvoj cjelogodišnje ponude i smanjenje sezonalnosti	Stopa popunjenosti u komercijalnim smještajnim kapacitetima	15%	25
	Zadovoljstvo cjelokupnim boravkom u destinaciji	81%	85%
	Ukupan broj turističkih noćenja u kalendarskom mjesecu s najmanjim brojem turističkih noćenja	565	1.500

	Neto spremnost na preporuka	36,39%	50,00%
	Prosječna duljina boravka turista	10,15	10
	Prosjek broja zaposlenih u djelatnosti pružanja smještaja te pripreme hrane u odnosu na ukupan broj zaposlenika u mjesecu s najmanjim brojem dolazaka (%)	9,40	13
	Poslovni prihod gospodarskih subjekata (obveznika poreza na dobit) u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	29.113.191	34.000.000
	Struktura smještajnih kapaciteta izražena u postotnim udjelima	Objekti u domaćinstvu 28,17% Nekomercijalni smještaj 55,54% Hoteli 1,50% Ostali ugostiteljski objekti za smještaj 7,44%	Objekti u domaćinstvu 35% Nekomercijalni smještaj 45 % Hoteli 10% Ostali ugostiteljski objekti za smještaj 10%
	Udio pristupačnih smještajnih jedinica u destinaciji	Podatci nisu dostupni	20%

Izvor: obrada autora prema prethodnim analizama i rezultatima

Tablica 56. Pokazatelji ostvarenja za Prioritet 1. Razvoj cjelogodišnje ponude i smanjenje sezonalnosti za Općinu Kali

Prioritet 1.	Pokazatelj	Pokazatelj 2025.	Pokazatelj 2029.
Razvoj cjelogodišnje ponude i smanjenje sezonalnosti	Stopa popunjenosti u komercijalnim smještajnim kapacitetima	17%	25%
	Zadovoljstvo cjelokupnim boravkom u destinaciji	Podatci nisu dostupni	85%
	Ukupan broj turističkih noćenja u kalendarskom mjesecu s najmanjim brojem turističkih noćenja	272	400
	Neto spremnost na preporuka	Podatci nisu dostupni	50%
	Prosječna duljina boravka turista	8,51	10
	Prosjek broja zaposlenih u djelatnosti pružanja	17,72%	20%

	smještaja te pripreme hrane u odnosu na ukupan broj zaposlenika u mjesecu s najmanjim brojem dolazaka (%)		
	Poslovni prihod gospodarskih subjekata (obveznika poreza na dobit) u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	47.923.055,44€	50.000.000,00 €
	Struktura smještajnih kapaciteta izražena u postotnim udjelima	Objekti u domaćinstvu 35,16% Nekomercijalni objekti 63,46% Hoteli 0,00 % Ostali ugostiteljski objekti za smještaj 1,37%	Objekti u domaćinstvu 40% Nekomercijalni objekti 50% Hoteli 5 % Ostali ugostiteljski objekti za smještaj 5%

Tablica 57. Pokazatelji ostvarenja za Prioritet 1. Razvoj cjelogodišnje ponude i smanjenje sezonalnosti za Općinu Kukljica

Prioritet 1.	Pokazatelj	Pokazatelj 2025.	Pokazatelj 2029.
Razvoj cjelogodišnje ponude i smanjenje sezonalnosti	Stopa popunjenosti u komercijalnim smještajnim kapacitetima	28%	35%
	Zadovoljstvo cjelokupnim boravkom u destinaciji	Podatci nisu dostupni	85%
	Ukupan broj turističkih noćenja u kalendarskom mjesecu s najmanjim brojem turističkih noćenja	195	300
	Neto spremnost na preporuka	Podatci nisu dostupni	50%
	Prosječna duljina boravka turista	8,89	10
	Prosjek broja zaposlenih u djelatnosti pružanja smještaja te pripreme hrane u odnosu na ukupan broj zaposlenika u mjesecu s najmanjim brojem dolazaka (%)	15,67%	20%
	Poslovni prihod gospodarskih subjekata (obveznika poreza na	3.829.727,45	4.300.000,00

	dobit) u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane		
	Struktura smještajnih kapaciteta izražena u postotnim udjelima	Objekti u domaćinstvu 23,60% Nekomercijalni smještaj 39,21% Hoteli 35,34% Ostali ugostiteljski objekti za smještaj 1,85%	Objekti u domaćinstvu 28% Nekomercijalni smještaj 30% Hoteli 40% Ostali ugostiteljski objekti za smještaj 2%
	Udio pristupačnih smještajnih jedinica u destinaciji	Podatci nisu dostupni	20%

Izvor: obrada autora prema prethodnim analizama i rezultatima

Tablica 58. Pokazatelji ostvarenja za Prioritet 1. Razvoj cjelogodišnje ponude i smanjenje sezonalnosti za Općinu Tkon

Prioritet 1.	Pokazatelj	Pokazatelj 2025.	Pokazatelj 2029.
Razvoj cjelogodišnje ponude i smanjenje sezonalnosti	Stopa popunjenosti u komercijalnim smještajnim kapacitetima	16%	25%
	Zadovoljstvo cjelokupnim boravkom u destinaciji	98,33%	98%
	Ukupan broj turističkih noćenja u kalendarskom mjesecu s najmanjim brojem turističkih noćenja	64	150
	Neto spremnost na preporuka	44,83%	50%
	Prosječna duljina boravka turista	10,34	10
	Prosjek broja zaposlenih u djelatnosti pružanja smještaja te pripreme hrane u odnosu na ukupan broj zaposlenika u mjesecu s najmanjim brojem dolazaka (%)	12,80	18,00
	Poslovni prihod gospodarskih subjekata (obveznika poreza na dobit) u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	3.495.9109,1	4.000.000,00
	Struktura smještajnih kapaciteta izražena u postotnim udjelima	Objekti u domaćinstvu 36,24%	Objekti u domaćinstvu 35%

		Nekomercijalni smještaj 46,79% Hoteli 13,73% Ostali ugostiteljski objekti za smještaj 2,62%	Nekomercijalni smještaj 40% Hoteli 20% Ostali ugostiteljski objekti za smještaj 5%
	Udio pristupačnih smještajnih jedinica u destinaciji	Podatci nisu dostupni	20%

Izvor: obrada autora prema prethodnim analizama i rezultatima

6.4.2. Ciljevi i pokazatelji Prioriteta 2.

Za Prioritet 2. na razini integrirane turističke destinacije definirani su zajednički ciljevi te su utvrđene mjere provedbe s pripadajućim mjerljivim pokazateljima i očekivanim rezultatima. Pokazatelji ostvarenja postavljeni su na razini svake pojedine općine.

Prioritet 2.	**Očuvanje prostora i okoliša uz upravljanje opterećenjem**

Cilj 2.1. Razvoj i unaprjeđenje sustava upravljanja turizmom
Cilj je usmjeren na uspostavu funkcionalnog, integriranog i podatkovno utemeljenog sustava upravljanja turizmom na razini svake od općina, te objedinjavanje podataka na razini integrirane destinacije. Naglasak je na prikupljanju, povezivanju i redovitom praćenju ključnih pokazatelja održivosti i turističkog opterećenja, kao i na jačanju međusobne koordinacije turističkih zajednica, jedinica lokalne samouprave, komunalnih društava i ostalih relevantnih dionika. Time se omogućuje pravodobno prepoznavanje problema, usklađeno djelovanje i učinkovitije upravljanje razvojem turizma u skladu s prihvatnim kapacitetom prostora.
Mjera 2.1.1. Razvoj jedinstvene baze za praćenje pokazatelja održivog razvoja turizma
Nositelj: TZ svih općina samostalno i u suradnji na jedinstvenoj bazi
Mjera obuhvaća uspostavu jedinstvenog sustava prikupljanja, objedinjavanja i praćenja podataka relevantnih za upravljanje turizmom na razini integrirane destinacije. Baza treba uključivati pokazatelje turističkog prometa, opterećenja prostora, prometa, potrošnje vode i energije, otpada, pritiska na plaže i javne površine, kao i pokazatelje zadovoljstva stanovništva i turista. Sustav treba omogućiti redovito ažuriranje podataka, usporedbu među općinama i izradu periodičnih izvješća za potrebe odlučivanja. Istovremeno ova baza omogućit će i upravljanje turističkim tokovima na otocima kako bi se umanjio pritisak na pojedine prostore. Mjera nadalje uključuje izradu godišnjih i sezonskih izvješća o stanju turizma, pritiscima na prostor i okoliš te provedbi mjera iz Plana upravljanja. Izvješća trebaju biti strukturirana tako da omoguće jednostavno praćenje trendova, identifikaciju kritičnih točaka i vrednovanje učinaka provedenih aktivnosti. Na taj se način osigurava kontinuitet upravljanja i transparentnost prema dionicima i javnosti.
Mjera 2.1.2. Razvoj GIS baze s prikazom smještajnih kapaciteta, ugostiteljskih objekata, turističkih atrakcija i javnih prostora
Nositelj: TZ svih općina u suradnji
Mjera obuhvaća izradu i održavanje prostorne baze podataka koja omogućuje pregled turističke ponude, infrastrukturnih elemenata i prostornih točaka opterećenja. GIS baza treba služiti kao alat za praćenje prostorne koncentracije smještaja, korištenja obalnog pojasa, dostupnosti javnih sadržaja, prometnih uskih grla i drugih elemenata važnih za upravljanje prostorom. Time se osigurava kvalitetnija podloga za planiranje ulaganja, regulaciju prostora i donošenje razvojnih odluka.
Mjera 2.1.3. Izrada plana za krizne situacije
Nositelj: TZ svih općina u suradnji, sve općine u suradnji

Mjera obuhvaća izradu operativnog plana za postupanje u kriznim situacijama koje mogu ugroziti sigurnost stanovništva i posjetitelja, funkcioniranje turističkih aktivnosti te stabilnost komunalnih i prometnih sustava na području integrirane destinacije. Plan treba uzeti u obzir specifične otočne okolnosti, uključujući prometnu izoliranost, ovisnost o trajektnim i brodskim vezama, ograničenja u vodoopskrbi i opskrbi energijom, povećano sezonsko opterećenje infrastrukture, rizike od požara te utjecaj ekstremnih vremenskih pojava i drugih izvanrednih događaja. U okviru mjere potrebno je definirati protokole postupanja, nadležnosti i odgovornosti ključnih dionika, model međusobne koordinacije i komunikacije te način pravodobnog informiranja stanovništva i posjetitelja. Cilj mjere je povećati razinu pripravnosti, otpornosti i sposobnosti brzog, usklađenog i učinkovitog djelovanja u kriznim okolnostima na razini svake jedinice lokalne samouprave i integrirane destinacije u cjelini.

Cilj 2.2. Smanjenje pritiska turizma na prostor, okoliš i komunalne sustave

Cilj je usmjeren na smanjenje negativnih učinaka turističkog i ukupnog sezonskog opterećenja na prostor, okoliš i komunalne sustave integrirane destinacije, uz poseban naglasak na očuvanje obalnog pojasa, mora, šumskih i poljoprivrednih površina, javnih prostora i naselja. U fokusu cilja je unaprjeđenje sustava gospodarenja otpadom, sprječavanje nepropisnog odlaganja otpada u prostoru i moru, smanjenje opterećenja najizloženijih lokacija te jačanje komunalnog reda, nadzora i odgovornog korištenja resursa. Time se nastoji očuvati krajobrazna i okolišna kvaliteta destinacije, smanjiti degradacija prostora i povećati kvaliteta života lokalnog stanovništva i boravka posjetitelja. Problem je osobito izražen zbog otočnog konteksta, sezonskih vršnih opterećenja i već prepoznatih oblika nelegalnog odlaganja glomaznog, građevinskog i drugog otpada.

Mjera 2.2.1. Upravljanje opterećenjem plaža, obalnog pojasa i javnih prostora

Nositelj: općine samostalno

Mjera je usmjerena na smanjenje sezonskog pritiska na najopterećenije dijelove destinacije kroz sustavno praćenje korištenja prostora, identifikaciju i kartiranje kritičnih lokacija te uvođenje odgovarajućih modela upravljanja. U tom smislu potrebno je unaprijediti organizaciju pristupa plažama i javnim prostorima, usmjeravati korisnike prema manje opterećenim lokalitetima, poboljšati komunalnu opremljenost (posebice sa javnim sanitarnim čvorovima) i osigurati pojačano održavanje i nadzor u razdobljima vršnog opterećenja. Posebnu pozornost potrebno je posvetiti osjetljivim i najizloženijim lokacijama, kroz uređenje režima njihova korištenja i jasno informiranje posjetitelja o pravilima ponašanja u prostoru. Provedbom ove mjere nastoji se očuvati kvaliteta boravka, smanjiti degradacija prostora te zaštititi okolišne i krajobrazne vrijednosti plaža, obalnog pojasa i javnih prostora.

Mjera 2.2.2. Unaprjeđenje sustava gospodarenja otpadom u uvjetima sezonskog opterećenja

Nositelj: općine samostalno

Mjera je usmjerena na jačanje učinkovitosti sustava prikupljanja, odvoza i razvrstavanja otpada u razdobljima najvećeg opterećenja, uz prilagodbu otočnim logističkim ograničenjima i povećanim količinama otpada tijekom turističke sezone. U okviru mjere potrebno je unaprijediti organizaciju i učestalost odvoza otpada, povećati dostupnost i funkcionalnost infrastrukture za odvojeno prikupljanje, osigurati pravodobno pražnjenje sabirnih mjesta te poboljšati koordinaciju nadležnih službi u razdobljima pojačanog pritiska. Posebnu pozornost potrebno je posvetiti identifikaciji lokacija s preopterećenim spremnicima, narušenim komunalnim redom i niskom razinom odvajanja otpada te provedbi ciljanih mjera na tim lokacijama. Provedbom ove mjere nastoji se smanjiti pritisak na komunalni sustav, unaprijediti čistoća i urednost prostora te povećati učinkovitost gospodarenja otpadom na razini integrirane destinacije.

Mjera 2.2.3. Sprječavanje nepropisnog odlaganja otpada u prostoru i moru

Nositelj: općine samostalno i u suradnji

Mjera je usmjerena na smanjenje nepropisnog odlaganja otpada u prostoru i moru, osobito na lokacijama izloženima ponavljanoj pojavi odbacivanja glomaznog, građevinskog, metalnog i sličnog otpada. U okviru mjere potrebno je identificirati kritične lokacije, unaprijediti rad i prisutnost komunalnog redarstva, osnažiti suradnju nadležnih službi te provoditi kontinuirane edukativne i informativne aktivnosti usmjerene na lokalno stanovništvo i druge korisnike

prostora. Prema potrebi, općine mogu razvijati i zajedničke modele obavljanja poslova komunalnog redarstva i koordinacije nadzora, u skladu s važećim propisima. Cilj mjere je smanjiti degradaciju prostora, unaprijediti komunalni red i ojačati odgovorno postupanje s otpadom na razini integrirane destinacije.

Mjera 2.2.4. Sanacija lokacija onečišćenih nepropisno odloženim otpadom

Nositelj: općine samostalno i u suradnji

Mjera je usmjerena na uklanjanje nepropisno odloženog otpada i obnovu lokacija degradiranih dugotrajnim onečišćenjem, osobito na okolišno, krajobrazno i društveno osjetljivim područjima. U okviru mjere potrebno je identificirati i prioritizirati lokacije za sanaciju, definirati način i redoslijed provedbe sanacijskih aktivnosti te osigurati praćenje stanja nakon provedene sanacije kako bi se spriječilo ponovno onečišćenje. Mjera uključuje provedbu organiziranih akcija čišćenja i uređenja prostora, suradnju s komunalnim društvima, nadležnim službama i jedinicama lokalne samouprave, kao i uključivanje lokalne zajednice u aktivnosti očuvanja prostora. Posebnu vrijednost u provedbi mjere imaju edukativne i volonterske aktivnosti u suradnji sa školama, udrugama i Sveučilištem, kojima se uz sanaciju prostora istodobno jača svijest djece, mladih i lokalnog stanovništva o štetnosti nepropisnog odlaganja otpada i važnosti odgovornog odnosa prema okolišu. Cilj mjere je ukloniti posljedice postojećeg onečišćenja, obnoviti funkcionalnost i vizualnu kvalitetu prostora te dugoročno pridonijeti zaštiti okoliša, mora i krajobraznih vrijednosti destinacije.

Cilj 2.3. Razvoj turističkih proizvoda otpornih na klimatske rizike

Cilj je usmjeren na razvoj i prilagodbu turističkih proizvoda koji mogu kvalitetno funkcionirati u uvjetima klimatskih promjena i povećane izloženosti različitim rizicima, poput toplinskih valova, suša, požara, nestašice vode i ekstremnih vremenskih pojava. Naglasak je na jačanju otpornosti destinacijske ponude kroz prilagodbu postojećih sadržaja, razvoj novih proizvoda manje ovisnih o stabilnim vremenskim uvjetima te unaprjeđenje organizacijskih i infrastrukturnih preduvjeta za njihovu provedbu. Time se nastoji smanjiti ranjivost destinacije, povećati sigurnost i pouzdanost turističke ponude te stvoriti uvjeti za održivije i stabilnije poslovanje u promjenjivim klimatskim okolnostima. Klimatske promjene, povećan rizik od suša i požara te potencijalni nedostatak pitke vode već su u nacrtu jasno prepoznati kao jedan od ključnih razvojnih izazova otoka.

Mjera 2.3.1.Prilagodba postojećih turističkih proizvoda i aktivnosti klimatskim rizicima

Nositelj: TZ svih općina samostalno u suradnji sa svojim općinama

Mjera je usmjerena na prilagodbu postojećih turističkih proizvoda i aktivnosti uvjetima povećanog toplinskog opterećenja i drugih klimatskih rizika. U okviru mjere potrebno je prilagoditi termine i način provedbe turističkih sadržaja, poticati preusmjeravanje aktivnosti prema večernjim i noćnim satima, provoditi ozelenjavanje prostora, sadnju zelenila i uređenje oaza hlada te osigurati dostupnost pitke vode na lokacijama s većom koncentracijom posjetitelja. Posebnu pozornost potrebno je posvetiti aktivnostima na otvorenom i sadržajima koji se odvijaju na klimatski izloženim lokacijama. Provedbom ove mjere nastoji se smanjiti osjetljivost postojeće ponude na klimatske uvjete te unaprijediti sigurnost, dostupnost i kvaliteta turističkog doživljaja.

Mjera 2.3.2. Razvoj turističkih proizvoda manje ovisnih o vremenskim i sezonskim ograničenjima

Nositelj: TZ svih općina samostalno i u suradnji

Mjera je usmjerena na poticanje razvoja i aktivne promocije turističkih proizvoda koji se mogu provoditi tijekom većeg dijela godine i u različitim vremenskim uvjetima. U okviru mjere potrebno je pružati potporu osmišljavanju i razvoju takvih proizvoda, privlačiti investitore i poduzetnike zainteresirane za ulaganja u klimatski otpornije sadržaje, poticati turističke agencije na kreiranje i prodaju prilagođenih programa te razvijati aktivnosti turističkih zajednica koje se sadržajno mogu uključiti u takve proizvode. Posebnu pozornost potrebno je posvetiti njihovoj promociji i tržišnom pozicioniranju, kako bi se povećala vidljivost ponude izvan glavne sezone i potaknula ravnomjernija raspodjela turističke potražnje tijekom godine. Provedbom ove

mjere nastoji se smanjiti sezonska i klimatska ranjivost destinacije te povećati otpornost i konkurentnost turističke ponude.

Mjera 2.3.3. Unaprjeđenje preduvjeta i jačanje kapaciteta za razvoj novih klimatski otpornih turističkih proizvoda

Nositelj: TZ svih općina samostalno i u suradnji

Mjera je usmjerena na unaprjeđenje prostornih, infrastrukturnih i organizacijskih preduvjeta te jačanje kapaciteta lokalnih dionika za razvoj novih turističkih proizvoda prilagođenih klimatskim promjenama. U okviru mjere potrebno je uređivati i opremati prostore budućih turističkih aktivnosti na način koji smanjuje izloženost klimatskim rizicima i unapređuje uvjete boravka, uz provedbu edukativnih, savjetodavnih i informativnih aktivnosti za dionike uključene u razvoj i provedbu novih sadržaja. Posebnu pozornost potrebno je posvetiti otvorenim i klimatski izloženim lokacijama te proizvodima koji su manje ovisni o vremenskim i sezonskim ograničenjima. Provedbom ove mjere nastoji se stvoriti kvalitetniji okvir za razvoj otpornije i održivije turističke ponude.

Cilj 2.4. Očuvanje krajobraznog identiteta, autohtonosti naselja i osjetljivih prostornih cjelina

Cilj je usmjeren na očuvanje prepoznatljivih krajobraznih, ambijentalnih i prostornih obilježja integrirane otočne destinacije, uz zaštitu autohtonosti otočnih naselja, obalnog pojasa, prirodnih i kultiviranih krajolika te drugih osjetljivih prostornih cjelina. Naglasak je na sprječavanju degradacije prostora, očuvanju vizualnog identiteta destinacije i usmjeravanju korištenja prostora na način koji ne narušava njegove okolišne, kulturne i krajobrazne vrijednosti. Time se nastoji dugoročno očuvati atraktivnost destinacije, kvaliteta života lokalnog stanovništva i održivost turističkog razvoja.

Mjera 2.4.1. Identifikacija i praćenje krajobrazno i ambijentalno osjetljivih lokacija

Nositelj: općine u suradnji, i samostalno

Mjera je usmjerena na prepoznavanje, evidentiranje i praćenje prostora koji su posebno osjetljivi na pritiske turističkog korištenja, gradnje, neuređenog zahvaćanja prostora i drugih oblika degradacije. U okviru mjere potrebno je identificirati krajobrazno vrijedne vizure, obalne dijelove, tradicijske cjeline, javne prostore, prirodne i kultivirane krajolike te druge lokacije od posebne važnosti za identitet destinacije, kako bi se na vrijeme prepoznali rizici i usmjerilo buduće upravljanje prostorom. Provedbom ove mjere nastoji se osigurati kvalitetnija podloga za zaštitu, uređenje i dugoročno očuvanje prostornih i ambijentalnih vrijednosti destinacije.

Mjera 2.4.2. Očuvanje autohtonih obilježja naselja, javnih prostora, obalnog pojasa i drugih osjetljivih prostornih cjelina

Nositelj: općine samostalno u suradnji s TZ-ovima općina

Mjera je usmjerena na očuvanje prepoznatljivih prostornih i ambijentalnih obilježja otočnih naselja, javnih prostora, obalnog pojasa i drugih lokacija osjetljivih na turističko i drugo opterećenje. U okviru mjere potrebno je usmjeravati uređenje i korištenje prostora na način koji poštuje lokalni identitet, tradicijske obrasce, mjerilo prostora i krajobrazne vrijednosti, uz poticanje rješenja koja pridonose očuvanju vizualne prepoznatljivosti naselja i kvalitete boravka. To uključuje unapređenje uređenja riva, trgova, šetnica, pristupnih putova, zelenih i kontaktnih obalnih površina, usklađivanje urbane opreme i signalizacije s lokalnim ambijentom, očuvanje tradicionalnih elemenata prostora te izbjegavanje zahvata i sadržaja koji narušavaju autohtonost i sklad prostora. Istodobno je potrebno smanjivati pritisak na frekventnim i osjetljivim lokacijama kroz primjerenije usmjeravanje korištenja prostora, uvođenje odgovarajućih režima korištenja i zaštite, praćenje opterećenja te ograničavanje praksi koje dugoročno uzrokuju degradaciju okolišnih, krajobraznih i vizualnih vrijednosti. Posebnu pozornost potrebno je posvetiti lokacijama koje imaju visoku ambijentalnu, društvenu i identitetsku vrijednost za lokalnu zajednicu i doživljaj destinacije. Provedbom ove mjere nastoji se očuvati autohtonost i vizualna prepoznatljivost destinacije, unaprijediti kvaliteta uređenja i korištenja prostora te smanjiti degradacija osjetljivih prostornih cjelina.

Mjera 2.4.3. Sanacija i uređenje degradiranih prostornih cjelina

Nositelj: općine samostalno i u suradnji
Mjera je usmjerena na obnovu i uređenje lokacija koje su narušene neprimjerenim korištenjem, onečišćenjem, zapuštenošću ili drugim oblicima prostorne degradacije. U okviru mjere potrebno je identificirati prioritetne lokacije za sanaciju, provoditi aktivnosti njihova čišćenja, uređenja i obnove te uspostaviti praćenje stanja nakon provedenih zahvata kako bi se spriječilo ponovno narušavanje prostora. Posebnu pozornost potrebno je posvetiti lokacijama koje imaju izraženu krajobraznu, ambijentalnu ili društvenu vrijednost, a čije trenutno stanje negativno utječe na kvalitetu prostora i doživljaj destinacije. Istovremeno nužno je privesti dio tih lokacija u turističke svrhe, kroz unaprjeđenje njihovih funkcionalnih ili atraktivnih turističkih potencijala. Provedbom ove mjere nastoji se unaprijediti vizualna i funkcionalna kvaliteta prostora te obnoviti vrijednosti lokacija važnih za identitet i održivost destinacije.

Postavljeni ciljevi i pripadajuće im mjera svojim ostvarenjem dovesti će do unaprjeđenja održivosti destinacije što će mjeriti pokazateljima u prikazanima u tablici u nastavku.

Tablica 59. Pokazatelji ostvarenja za Prioritet 2. Očuvanje prostora i okoliša uz upravljanje opterećenjem integrirane turističke destinacije

Prioritet 2.	Pokazatelj	Pokazatelj (početak razdoblja)	Pokazatelj (kraj razdoblja)
Očuvanje prostora i okoliša uz upravljanje opterećenjem	Razvijena GIS baza podataka o turističkim potencijalima prostora	1	4
	Razvoj jedinstvenog sustava za prikupljanje podataka održivog razvoja turizma	0	4 (za svaku općinu 1)
	Izrađen jedinstveni plan upravljanja krizama	0	1
	Broj provedenih edukacija o sprječavanju nepropisnog odlaganja otpada u prostoru i moru	Podatci nisu dostupni	8
	Broj saniranih odlagališta otpada	Podatci nisu dostupni	12
	Uspostavljen sustav za prilagodbu klimatskim promjenama i procjenu rizika	NE	DA

Tablica 60. Pokazatelji ostvarenja za Prioritet 2. Očuvanje prostora i okoliša uz upravljanje opterećenjem za Općinu Preko

Prioritet 2.	Pokazatelj	Pokazatelj (početak razdoblja)	Pokazatelj (kraj razdoblja)
Očuvanje prostora i okoliša uz upravljanje opterećenjem	Razvijena GIS baza podataka o turističkim potencijalima prostora	1	1

	Razvoj jedinstvenog sustava za prikupljanje podataka održivog razvoja turizma	0	1
	Izrađen jedinstveni plan upravljanja krizama	0	1 za sve općine
	Omjer potrošnje električne energije po noćenju turista i stanovnika (%)	52,43 %	50%
	Omjer potrošnje vode po noćenju turista i stanovnika (%)	678 %	400 %
	Udio otpadnih voda od noćenje turista u destinaciji (%)	20,46%	18%
	Utjecaj turizma na izgled destinacije	37,70 % ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na izgled destinacije	50 % ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na izgled destinacije
	Izrada baze krajobrazno i ambijentalno osjetljivih lokacija	0	1
	Kakvoća voda za kupanje na mjernim stanicama na području destinacije tijekom razdoblja lipanj – rujan u odnosu na ostatak godine (za destinacije za koje je pokazatelj relevantan)	Izvrsno – plavo	Izvrsno – plavo
	Zadovoljstvo ljepotom i uređenošću mjesta (kulturni i prirodni aspekti) kao i glavnih atrakcija	77,88 % ispitanih turista je zadovoljno ljepotom mjesta; 58,53 % ispitanih turista je zadovoljno uređenošću mjesta; 53,92 % ispitanih turista je zadovoljno uređenošću glavnih atrakcija	85 % ispitanih turista je zadovoljno ljepotom mjesta; 70 % ispitanih turista je zadovoljno uređenošću mjesta; 70 % ispitanih turista je zadovoljno uređenošću glavnih atrakcija
	Utjecaj turizma na korištenje javnog prostora	16,75 % ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na	30 % ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na

		korištenje javnog prostora	korištenje javnog prostora
	Kakvoća zraka na mjernim stanicama na području destinacije tijekom razdoblja lipanj – rujan u odnosu na ostatak godine	Prva (I) kategorija - čist ili neznatno onečišćen zrak	Prva (I) kategorija - čist ili neznatno onečišćen zrak
	Udio zaštićenih područja u destinaciji u ukupnoj površini destinacije (ukupno i pojedinačno po kategoriji zaštite)	0,73 %	2%
	Iritacija neprimjereno odloženim otpadom tijekom turističke sezone	70,68 % ispitanih lokalnih stanovnika kojima neprimjereno odloženi otpad tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem	40 % ispitanih lokalnih stanovnika kojima neprimjereno odloženi otpad tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem
	Omjer količine komunalnog otpada nastale po noćenju turista i količine otpada koje generira stanovništvo u destinaciji (tone)	149,33%	100%

Izvor: obrada autora prema prethodnim analizama i rezultatima

Tablica 61. Pokazatelji ostvarenja za Prioritet 2. Očuvanje prostora i okoliša uz upravljanje opterećenjem za Općinu Kali

Prioritet 2.	**Pokazatelj**	**Pokazatelj (početak razdoblja)**	**Pokazatelj (kraj razdoblja)**
Očuvanje prostora i okoliša uz upravljanje opterećenjem	Razvijena GIS baza podataka o turističkim potencijalima prostora	0	1
	Razvoj jedinstvenog sustava za prikupljanje podataka održivog razvoja turizma	0	1
	Izrađen jedinstveni plan upravljanja krizama	0	1

	Omjer potrošnje električne energije po noćenju turista i stanovnika (%)	Podatci nisu dostupni	50%
	Omjer potrošnje vode po noćenju turista i stanovnika (%)	922,00	400
	Udio otpadnih voda od noćenje turista u destinaciji (%)	Podatci nisu dostupni	20%
	Utjecaj turizma na izgled destinacije	46,67 % ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na izgled destinacije	55 % ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na izgled destinacije
	Izrada baze krajobrazno i ambijentalno osjetljivih lokacija	NE	DA
	Kakvoća voda za kupanje na mjernim stanicama na području destinacije tijekom razdoblja lipanj – rujan u odnosu na ostatak godine (za destinacije za koje je pokazatelj relevantan)	Izvrsno-plavo	Izvrsno-plavo
	Zadovoljstvo ljepotom i uređenošću mjesta (kulturni i prirodni aspekti) kao i glavnih atrakcija	Podatci nisu dostupni	75 % ispitanih turista je zadovoljno ljepotom mjesta
	Utjecaj turizma na korištenje javnog prostora	20,00 % ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na korištenje javnog prostora	40,00 % ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na korištenje javnog prostora
	Kakvoća zraka na mjernim stanicama na području destinacije tijekom razdoblja lipanj – rujan u odnosu na ostatak godine	Prva (I) kategorija - čist ili neznatno onečišćen zrak	Prva (I) kategorija - čist ili neznatno onečišćen zrak

	Udio zaštićenih područja u destinaciji u ukupnoj površini destinacije (ukupno i pojedinačno po kategoriji zaštite)	0,0%	0,2%
	Iritacija neprimjereno odloženim otpadom tijekom turističke sezone	60,00 % ispitanih lokalnih stanovnika kojima neprimjereno odloženi otpad tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem	40 % ispitanih lokalnih stanovnika kojima neprimjereno odloženi otpad tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem
	Omjer količine komunalnog otpada nastale po noćenju turista i količine otpada koje generira stanovništvo u destinaciji (tone)	-74,56	100

Tablica 62. Pokazatelji ostvarenja za Prioritet 2. Očuvanje prostora i okoliša uz upravljanje opterećenjem za Općinu Kukljica

Prioritet 2.	**Pokazatelj**	**Pokazatelj (početak razdoblja)**	**Pokazatelj (kraj razdoblja)**
Očuvanje prostora i okoliša uz upravljanje opterećenjem	Razvijena GIS baza podataka o turističkim potencijalima prostora	0	1
	Razvoj jedinstvenog sustava za prikupljanje podataka održivog razvoja turizma	0	1
	Izrađen jedinstveni plan upravljanja krizama	0	1
	Omjer potrošnje električne energije po noćenju turista i stanovnika (%)	51,43	50
	Omjer potrošnje vode po noćenju turista i stanovnika (%)	522,00	400

	Udio otpadnih voda od noćenje turista u destinaciji (%)	20,45	20
	Utjecaj turizma na izgled destinacije	73,53 % ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na izgled destinacije	75 % ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na izgled destinacije
	Izrada baze krajobrazno i ambijentalno osjetljivih lokacija	NE	DA
	Kakvoća voda za kupanje na mjernim stanicama na području destinacije tijekom razdoblja lipanj – rujan u odnosu na ostatak godine (za destinacije za koje je pokazatelj relevantan)	Izvrsno – plavo	Izvrsno – plavo
	Zadovoljstvo ljepotom i uređenošću mjesta (kulturni i prirodni aspekti) kao i glavnih atrakcija	Podatci nisu dostupni	85 % ispitanih turista je zadovoljno ljepotom mjesta
	Utjecaj turizma na korištenje javnog prostora	38,24 % ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na korištenje javnog prostora	40 % ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na korištenje javnog prostora
	Kakvoća zraka na mjernim stanicama na području destinacije tijekom razdoblja lipanj – rujan u odnosu na ostatak godine	Prva (I) kategorija - čist ili neznatno onečišćen zrak	Prva (I) kategorija - čist ili neznatno onečišćen zrak
	Udio zaštićenih područja u destinaciji u ukupnoj površini destinacije (ukupno i pojedinačno po kategoriji zaštite)	0,0%	0,3%

	Iritacija neprimjereno odloženim otpadom tijekom turističke sezone	58,82 % ispitanih lokalnih stanovnika kojima neprimjereno odloženi otpad tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem	35 % ispitanih lokalnih stanovnika kojima neprimjereno odloženi otpad tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem
	Omjer količine komunalnog otpada nastale po noćenju turista i količine otpada koje generira stanovništvo u destinaciji (tone)	328,41	150

Tablica 63. Pokazatelji ostvarenja za Prioritet 2. Očuvanje prostora i okoliša uz upravljanje opterećenjem za Općinu Tkon

Prioritet 2.	**Pokazatelj**	**Pokazatelj (početak razdoblja)**	**Pokazatelj (kraj razdoblja)**
Očuvanje prostora i okoliša uz upravljanje opterećenjem	Razvijena GIS baza podataka o turističkim potencijalima prostora	0	1
	Razvoj jedinstvenog sustava za prikupljanje podataka održivog razvoja turizma	0	1
	Izrađen jedinstveni plan upravljanja krizama	0	1
	Omjer potrošnje električne energije po noćenju turista i stanovnika (%)	Podatci nisu dostupni	50%
	Omjer potrošnje vode po noćenju turista i stanovnika (%)	138	110
	Udio otpadnih voda od noćenje turista u destinaciji (%)	20,45%	20%
	Utjecaj turizma na izgled destinacije		
	Izrada baze krajobrazno i ambijentalno osjetljivih lokacija	NE	DA
	Kakvoća voda za kupanje na mjernim stanicama na	Izvrsno-plavo	Izvrsno-plavo

	području destinacije tijekom razdoblja lipanj – rujan u odnosu na ostatak godine (za destinacije za koje je pokazatelj relevantan)		
	Zadovoljstvo ljepotom i uređenošću mjesta (kulturni i prirodni aspekti) kao i glavnih atrakcija	72,41 % ispitanih turista je zadovoljno ljepotom mjesta; 56,90 % ispitanih turista je zadovoljno uređenošću mjesta; 53,54 % ispitanih turista je zadovoljno uređenošću glavnih atrakcija	80 % ispitanih turista je zadovoljno ljepotom mjesta; 70 % ispitanih turista je zadovoljno uređenošću mjesta; 70 % ispitanih turista je zadovoljno uređenošću glavnih atrakcija
	Utjecaj turizma na korištenje javnog prostora	63,64 % ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na korištenje javnog prostora	65 % ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na korištenje javnog prostora
	Kakvoća zraka na mjernim stanicama na području destinacije tijekom razdoblja lipanj – rujan u odnosu na ostatak godine	Prva (I) kategorija - čist ili neznatno onečišćen zrak	Prva (I) kategorija - čist ili neznatno onečišćen zrak Izvrsno-plavo
	Udio zaštićenih područja u destinaciji u ukupnoj površini destinacije (ukupno i pojedinačno po kategoriji zaštite)	0,0%	0,2%
	Iritacija neprimjereno odloženim otpadom tijekom turističke sezone	40,00% ispitanih lokalnih stanovnika kojima neprimjereno odloženi otpad tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem	30,00% ispitanih lokalnih stanovnika kojima neprimjereno odloženi otpad tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem

	Omjer količine komunalnog otpada nastale po noćenju turista i količine otpada koje generira stanovništvo u destinaciji (tone)	276,97%	100%

6.4.3. Ciljevi i pokazatelji Prioriteta 3.

Za Prioritet 3. na razini integrirane turističke destinacije definirani su zajednički ciljevi te su utvrđene mjere provedbe s pripadajućim mjerljivim pokazateljima i očekivanim rezultatima. Pokazatelji ostvarenja postavljeni su na razini svake pojedine općine

Prioritet 3.	**Unaprjeđenje suradnje dionika i digitalna transformacija destinacije**

Cilj 3.1. Jačanje suradnje i koordinacije dionika na razini integrirane destinacije
Cilj je usmjeren na uspostavu učinkovitijih modela suradnje i koordinacije među dionicima unutar pojedinih općina te na razini integrirane destinacije u cjelini. Naglasak je na jačanju međusobne povezanosti turističkih zajednica, jedinica lokalne samouprave, komunalnih društava, javnih ustanova, poduzetnika, udruga i drugih relevantnih aktera, kako bi se osiguralo usklađenije planiranje, kvalitetnija provedba aktivnosti i učinkovitije korištenje raspoloživih resursa. Time se nastoji smanjiti fragmentiranost djelovanja, izbjeći preklapanja, ojačati zajednički pristup pitanjima od interesa za cijelu destinaciju te stvoriti čvršća osnova za daljnji razvoj zajedničkih proizvoda, projekata i nastupa.
Mjera 3.1.1. Unaprjeđenje modela koordinacije i suradnje dionika na razini integrirane destinacije
Nositelj: TZ svih općina
Mjera je usmjerena na uspostavu i razvoj funkcionalnih modela suradnje među dionicima unutar pojedinih općina te među općinama na razini integrirane destinacije. U okviru mjere potrebno je organizirati redovite koordinacijske sastanke dionika, uspostaviti tematske radne skupine za pitanja od zajedničkog interesa, definirati protokole razmjene informacija i zajedničkog planiranja, poticati međusobno uključivanje dionika u provedbu aktivnosti te razvijati modele zajedničkog korištenja resursa, znanja i organizacijskih kapaciteta. Posebnu pozornost potrebno je posvetiti aktivnostima kod kojih suradnja može doprinijeti većoj učinkovitosti, smanjenju troškova i izbjegavanju preklapanja. Provedbom ove mjere nastoji se ojačati koordiniranost djelovanja i unaprijediti suradnja dionika na razini integrirane destinacije.
Mjera 3.1.2. Jačanje zajedničkog planiranja i provedbe aktivnosti od zajedničkog interesa
Nositelj: TZ svih općina
Mjera je usmjerena na poticanje zajedničkog osmišljavanja, planiranja i provedbe aktivnosti koje više dionika, općina i turističkih zajednica može učinkovitije provoditi kroz suradnju na razini integrirane destinacije i arhipelaga. U okviru mjere potrebno je razvijati zajedničke inicijative i projekte, poticati projektno udruživanje turističkih zajednica, usklađivati planiranje i provedbu aktivnosti u područjima od zajedničkog interesa te razvijati modele suradnje koji omogućuju zajedničko korištenje resursa, razmjenu znanja, smanjenje troškova i veću učinkovitost provedbe. Posebnu pozornost potrebno je posvetiti aktivnostima koje zahtijevaju koordinirani pristup više općina i turističkih zajednica, kako bi se ojačala međusobna povezanost i povećao učinak zajedničkog djelovanja na razini destinacije. Provedbom ove mjere nastoji se unaprijediti funkcionalna suradnja, ojačati projektna povezanost dionika i stvoriti čvršća osnova za zajednički razvoj integrirane destinacije.

Mjera 3.1.3. Jačanje zajedničkog destinacijskog identiteta i koordiniranog nastupa dionika
Nositelj: TZ svih općina
Mjera je usmjerena na razvoj zajedničkog pristupa u predstavljanju, komuniciranju i oblikovanju integrirane destinacije, uz poštivanje posebnosti pojedinih općina i lokalnih identiteta. U okviru mjere potrebno je usklađivati ključne razvojne poruke i komunikacijske smjernice, razvijati zajedničke promotivne i prezentacijske aktivnosti, poticati zajednički nastup turističkih zajednica i drugih dionika na tržištu te oblikovati sadržaje i inicijative koje pridonose jačanju prepoznatljivosti arhipelaga kao povezane i sadržajno usklađene destinacije. Posebnu pozornost potrebno je posvetiti povezivanju aktivnosti i promotivnih sadržaja sa zajedničkim razvojnim okvirom projekta ArhipelaGO, kao platforme za jačanje identiteta, vidljivosti i međusobne povezanosti otoka i općina unutar integrirane destinacije. Provedbom ove mjere nastoji se ojačati zajednički destinacijski identitet, unaprijediti koordiniranost nastupa dionika te povećati vidljivost i prepoznatljivost integrirane destinacije.

Cilj 3.2. Razvoj digitalne infrastrukture i alata za informiranje, promociju i upravljanje destinacijom
Cilj je usmjeren na razvoj i primjenu digitalnih rješenja koja pridonose boljem informiranju posjetitelja, učinkovitijoj promociji destinacije, većoj vidljivosti lokalne ponude i kvalitetnijem upravljanju turističkim sadržajima i tokovima. Naglasak je na uspostavi zajedničkih digitalnih alata i platformi, unapređenju digitalne signalizacije i interpretacije prostora te poticanju lokalnih dionika na razvoj i korištenje digitalno podržanih proizvoda i usluga. Time se nastoji ojačati digitalna povezanost destinacije, unaprijediti iskustvo posjetitelja i povećati konkurentnost integrirane destinacije.
Mjera 3.2.1. Unaprjeđenje digitalne povezanosti i pristupne infrastrukture u destinaciji
Nositelj: općine samostalno i u suradnji
Mjera je usmjerena na unaprjeđenje dostupnosti, kvalitete i pouzdanosti internetske povezanosti kao temeljnog preduvjeta za digitalnu transformaciju destinacije. U okviru mjere potrebno je unapređivati pokrivenost i kapacitete digitalne infrastrukture na frekventnim i strateški važnim lokacijama, širiti dostupnost javno pristupačnog interneta, smanjivati teritorijalne razlike u kvaliteti povezanosti te rješavati probleme sezonskog zasićenja mreže i slabije pokrivenosti u izdvojenim dijelovima destinacije. Posebnu pozornost potrebno je posvetiti lokacijama važnima za informiranje posjetitelja, funkcioniranje turističkih sadržaja i razvoj digitalno podržanih usluga. Provedbom ove mjere nastoji se stvoriti kvalitetnija infrastrukturna osnova za primjenu digitalnih alata, povećati dostupnost informacija i ojačati digitalna konkurentnost integrirane destinacije.
Mjera 3.2.2. Razvoj zajedničke digitalne platforme integrirane destinacije
Nositelj: TZ svih općina zajedno
Mjera je usmjerena na uspostavu zajedničke digitalne platforme kao centralne informacijske i promotivne točke integrirane destinacije. U okviru mjere potrebno je objediniti informacije o smještaju, ugostiteljstvu, događanjima, aktivnostima, lokalitetima, prijevozu i lokalnim proizvodima, povezati ponudu različitih općina i dionika te osigurati jednostavan i pregledan pristup sadržajima putem digitalnih kanala. Posebnu pozornost potrebno je posvetiti redovitom ažuriranju sadržaja, uključenosti lokalnih dionika i povezivanju platforme s drugim digitalnim rješenjima za informiranje u prostoru. Provedbom ove mjere nastoji se povećati dostupnost informacija, unaprijediti vidljivost destinacijske ponude i smanjiti fragmentiranost digitalnog predstavljanja integrirane destinacije.
Mjera 3.2.3. Uvođenje digitalne signalizacije i informativnih rješenja u prostoru
Nositelj: TZ svih općina samostalno i u suradnji uz potporu općina
Mjera je usmjerena na unaprjeđenje informiranja i snalaženja posjetitelja kroz uvođenje ujednačenih digitalnih rješenja u prostoru. U okviru mjere potrebno je postavljati digitalne informativne točke i drugu digitalnu signalizaciju na frekventnim i strateški važnim lokacijama, uvoditi QR kodove koji korisnike povezuju s informacijama o lokalitetima, sadržajima, događanjima, uslugama i pravilima korištenja prostora te razvijati energetski učinkovita i otočnom prostoru prilagođena rješenja za digitalno informiranje (npr. solarne info punktove).

Posebnu pozornost potrebno je posvetiti povezivanju ovih rješenja sa zajedničkom digitalnom platformom destinacije i osiguravanju njihove preglednosti, dostupnosti i ujednačenosti na razini svih općina. Provedbom ove mjere nastoji se unaprijediti dostupnost informacija, olakšati kretanje i snalaženje u prostoru te povećati kvaliteta doživljaja posjetitelja.
Mjera 3.2.4. Poticanje digitalizacije lokalne ponude i digitalnog upravljanja sadržajima destinacije
Nositelj: TZ svih općina samostalno i u suradnji
Mjera je usmjerena na jačanje digitalne uključenosti lokalnih dionika i unaprjeđenje digitalnog upravljanja turističkim sadržajima na razini integrirane destinacije. U okviru mjere potrebno je poticati lokalne pružatelje usluga, proizvođače, organizatore događanja i druge dionike na uključivanje u zajedničke digitalne kanale, razvijati digitalno podržane načine predstavljanja i povezivanja ponude te unaprijediti objedinjavanje, ažuriranje i koordinirano upravljanje informacijama o sadržajima i događanjima. Posebnu pozornost potrebno je posvetiti uključivanju manjih lokalnih dionika u zajednički digitalni sustav i jačanju njihove vidljivosti kroz koordinirane promotivne i informativne kanale destinacije. Provedbom ove mjere nastoji se smanjiti fragmentiranost digitalne prisutnosti, povećati dostupnost i vidljivost lokalne ponude te unaprijediti digitalno upravljanje sadržajima integrirane destinacije.
Mjera 3.2.5. Jačanje digitalnih kompetencija i potpore dionicima za korištenje digitalnih alata u destinaciji
Nositelj: TZ svih općina samostalno i u suradnji
Mjera je usmjerena na jačanje digitalnih kompetencija lokalnih dionika kao preduvjeta za učinkovito korištenje digitalnih alata i sustava razvijenih na razini integrirane destinacije. U okviru mjere potrebno je provoditi edukativne, savjetodavne i praktične aktivnosti usmjerene na korištenje digitalnih platformi, digitalnih komunikacijskih kanala, alata za promociju i upravljanje sadržajima te na razvoj osnovnih i naprednih digitalnih vještina relevantnih za turističko poslovanje i upravljanje destinacijom. Posebnu pozornost potrebno je posvetiti malim pružateljima usluga, obiteljskim iznajmljivačima, starijem stanovništvu i drugim dionicima kojima digitalna prilagodba predstavlja veći izazov. Provedbom ove mjere nastoji se povećati digitalna uključenost dionika, unaprijediti korištenje zajedničkih digitalnih rješenja i ojačati ukupna sposobnost destinacije za provedbu digitalne transformacije.

Kroz mjere i aktivnosti povezane s njima doći će do ostvarivanje postavljenih ciljeva vezanih uz Prioritet 3., što će se mjeriti pokazateljima ostvarenja prikazanim u tablici u nastavku.

Tablica 64. Pokazatelji ostvarenja Prioriteta 3. Unaprjeđenje suradnje dionika i digitalna transformacija destinacije za integriranu turističku destinaciju

Prioritet 3.	Pokazatelj	Pokazatelj 2024.	Pokazatelj 2029.
Unaprjeđenje suradnje dionika i digitalna transformacija destinacije	Izrađena digitalne platforme integrirane destinacije	0	1
	Broj zajedničkih nastupa na tržištu kao integrirana destinacija	0	10
	Broj provedenih aktivnosti kroz projektno udruživanje	Nepoznat podatak	20

Izvor: obrada autora prema prethodnim analizama i rezultatima

Tablica 65. Pokazatelji ostvarenja Prioriteta 3. Unaprjeđenje suradnje dionika i digitalna transformacija destinacije za Općinu Preko

Prioritet 3.	Pokazatelj	Pokazatelj 2024.	Pokazatelj 2029.
Unaprjeđenje suradnje dionika i digitalna transformacija destinacije	Zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom	14,66%	30%
	Identifikacija i klasifikacija turističkih atrakcija	Nije u potpunosti izvršena	Izvršena
	Javno dostupne informacije o atrakcijama u turističkim i informativnim centrima	DA	DA
	Zadovoljstvo cjelokupnim boravkom u destinaciji	81%	85%
	Nedostajući i neprimjereni sadržaji	Podatci nisu dostupni	20%
	Zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja događanjima i manifestacijama	Podatci nisu dostupni	85%

Izvor: obrada autora prema prethodnim analizama i rezultatima

Tablica 66. Pokazatelji ostvarenja Prioriteta 3. Unaprjeđenje suradnje dionika i digitalna transformacija destinacije za Općinu Kali

Prioritet 3.	Pokazatelj	Pokazatelj 2024.	Pokazatelj 2029.
Unaprjeđenje suradnje dionika i digitalna transformacija destinacije	Zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom	20%	30%
	Identifikacija i klasifikacija turističkih atrakcija	Nije u potpunosti izvršena	Izvršena
	Javno dostupne informacije o atrakcijama u turističkim i informativnim centrima	DA	DA
	Zadovoljstvo cjelokupnim boravkom u destinaciji	Podatci nisu dostupni	80%
	Nedostajući i neprimjereni sadržaji	Podatci nisu dostupni	20%
	Zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja događanjima i manifestacijama	Podatci nisu dostupni	85%

Izvor: obrada autora prema prethodnim analizama i rezultatima

Tablica 67. Pokazatelji ostvarenja Prioriteta 3. Unaprjeđenje suradnje dionika i digitalna transformacija destinacije za Općinu Kukljica

Prioritet 3.	Pokazatelj	Pokazatelj 2024.	Pokazatelj 2029.

Unaprjeđenje suradnje dionika i digitalna transformacija destinacije	Zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom	20,58%	30%
	Identifikacija i klasifikacija turističkih atrakcija	Nije u potpunosti izvršena	Izvršena
	Javno dostupne informacije o atrakcijama u turističkim i informativnim centrima	DA	DA
	Zadovoljstvo cjelokupnim boravkom u destinaciji	Podatci nisu dostupni	80%
	Nedostajući i neprimjereni sadržaji	Podatci nisu dostupni	20%
	Zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja događanjima i manifestacijama	Podatci nisu dostupni	85%

Izvor: obrada autora prema prethodnim analizama i rezultatima

Tablica 68. Pokazatelji ostvarenja Prioriteta 3. Unaprjeđenje suradnje dionika i digitalna transformacija destinacije za Općinu Tkon

Prioritet 3.	Pokazatelj	Pokazatelj 2024.	Pokazatelj 2029.
Unaprjeđenje suradnje dionika i digitalna transformacija destinacije	Zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom	65,49%	65%
	Identifikacija i klasifikacija turističkih atrakcija	Nije u potpunosti izvršena	Izvršena
	Javno dostupne informacije o atrakcijama u turističkim i informativnim centrima	DA	DA
	Zadovoljstvo cjelokupnim boravkom u destinaciji	98,33%	95%
	Nedostajući i neprimjereni sadržaji	Podatci nisu dostupni	20%
	Zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja događanjima i manifestacijama	Podatci nisu dostupni	85%

Izvor: obrada autora prema prethodnim analizama i rezultatima

6.4.4. Ciljevi i pokazatelji Prioriteta 4.

Za Prioritet 4. na razini integrirane turističke destinacije definirani su zajednički ciljevi te su utvrđene mjere provedbe s pripadajućim mjerljivim pokazateljima i očekivanim rezultatima. Pokazatelji ostvarenja postavljeni su na razini svake pojedine općine.

Prioritet 4.	Razvoj zelene komunalne i prometne infrastrukture kao preduvjet održivog razvoja turizma

Cilj 4.1. Jačanje otpornosti i održivosti komunalne infrastrukture
Cilj je usmjeren na jačanje otpornosti, funkcionalnosti i održivosti komunalne infrastrukture kao preduvjeta za kvalitetan život lokalnog stanovništva i održiv razvoj turizma. Naglasak je na unaprjeđenju vodoopskrbnog sustava, razvoju sustava odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda te prilagodbi komunalne infrastrukture pojačanom sezonskom opterećenju, osobito u naseljima s najvećom koncentracijom stanovništva i posjetitelja. Time se nastoji smanjiti ranjivost sustava, zaštititi more i obalni pojas te osigurati stabilnije i kvalitetnije funkcioniranje destinacije u uvjetima otočnih ograničenja.
Mjera 4.1.1. Unaprjeđenje otpornosti vodoopskrbnog sustava u uvjetima sezonskog opterećenja
Nositelj: općine samostalno i u suradnji
Mjera je usmjerena na smanjenje ranjivosti vodoopskrbnog sustava u razdobljima vršnog opterećenja te na osiguravanje stabilnije i sigurnije opskrbe vodom na razini integrirane destinacije. U okviru mjere potrebno je unaprijediti kapacitete i sigurnost vodoopskrbne mreže, modernizirati sustav na kritičnim dijelovima, poticati rekonstrukciju dotrajalih dijelova mreže te jačati otpornost sustava u naseljima i zonama koje su posebno izložene ljetnim sušama i povećanoj potrošnji. Posebnu pozornost potrebno je posvetiti lokacijama na kojima postoje ograničenja u opskrbi (mali otoci), nedostatni kapaciteti ili izraženija osjetljivost sustava na sezonska opterećenja. Provedbom ove mjere nastoji se povećati sigurnost opskrbe, smanjiti rizik od poremećaja u sustavu te osigurati pouzdanije funkcioniranje destinacije u razdobljima najveće potrošnje.
Mjera 4.1.2. Potpora razvoju sustava odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda
Nositelj: općine samostalno i u suradnji
Mjera je usmjerena na potporu provedbi i dovršetku infrastrukturnih zahvata u sustavima odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda, uz oslonac na projekte aglomeracija koji se već provode ili su planirani na području destinacije. U okviru mjere potrebno je podupirati realizaciju Aglomeracije Preko–Kali i sustava Biograd–Pašman–Tkon, širiti sustav javne odvodnje, modernizirati postojeću mrežu te unaprijediti uređaje i tehnologije pročišćavanja, posebice u kontekstu sezonskog povećanja broja korisnika. Posebnu pozornost potrebno je posvetiti lokacijama na kojima sustav još nije uspostavljen u dovoljnoj mjeri ili ne udovoljava potrebama stanovništva, turističkog opterećenja i okolišnim standardima. Provedbom ove mjere nastoji se dugoročno smanjiti okolišni rizik, zaštititi more i obalni pojas te povećati otpornost i održivost komunalne infrastrukture destinacije.

Cilj 4.2. Unaprjeđenje održive prometne povezanosti i upravljanja prometom
Cilj je usmjeren na unapređenje prometne dostupnosti, funkcionalne povezanosti i učinkovitijeg upravljanja prometom na području integrirane destinacije, uz uvažavanje otočnih ograničenja, sezonskih opterećenja i potreba lokalnog stanovništva. Naglasak je na boljoj povezanosti naselja i općina, jačanju dostupnosti manjih i prometno slabije integriranih otoka, smanjenju prometnih zagušenja u najopterećenijim zonama te razvoju održivijih oblika mobilnosti. Time se nastoji povećati kvaliteta svakodnevnog života stanovništva, unaprijediti dostupnost usluga i sadržaja te osigurati funkcionalniji i održiviji prometni sustav destinacije.
Mjera 4.2.1. Unaprjeđenje upravljanja prometom u mirovanju i protočnosti u opterećenim naseljima
Nositelj: općine samostalno i u suradnji

Mjera je usmjerena na smanjenje prometnih zagušenja i unapređenje protočnosti prometa u naseljima i zonama s najvećim sezonskim opterećenjem. U okviru mjere potrebno je identificirati prometno najopterećenije lokacije, unaprijediti organizaciju parkiranja i prometa u mirovanju, planirati odgovarajuće lokacije za parkiranje na rubnim i manje opterećenim dijelovima naselja te razvijati sustave kombiniranog prijevoza koji omogućuju lakše kretanje unutar i između naselja. To uključuje i poticanje rješenja poput park and ride sustava, korištenja bicikala i drugih oblika održive mikromobilnosti kao nadopune postojećem prometnom sustavu. Provedbom ove mjere nastoji se smanjiti pritisak na središta naselja i frekventne javne prostore, povećati protočnost prometa te unaprijediti funkcionalnost i održivost prometnog sustava destinacije.

Mjera 4.2.2. Poboljšanje funkcionalne prometne povezanosti unutar integrirane destinacije

Nositelj: općine samostalno i u suradnji

Mjera je usmjerena na jačanje prometne povezanosti između općina i naselja unutar integrirane destinacije te na unapređenje dostupnosti manjih i prometno slabije integriranih otoka. U okviru mjere potrebno je poticati usklađivanje i unaprjeđenje linijskog pomorskog i kopnenog prijevoza, osobito na relacijama važnima za svakodnevnu funkcionalnu povezanost stanovništva, dostupnost usluga i ravnomjerniji razvoj destinacije. Posebnu pozornost potrebno je posvetiti prometnoj povezanosti manjih naselja koji su slabije integrirani u funkcionalni sustav destinacije. Provedbom ove mjere nastoji se unaprijediti prometna dostupnost, smanjiti prometna izoliranost i ojačati teritorijalna povezanost integrirane destinacije.

Mjera 4.2.3. Unaprjeđenje pomorske povezanosti s manjim otocima

Nositelj: Općina Preko

Mjera je usmjerena na jačanje funkcionalne povezanosti otoka Sestrunja i Rivnja s otokom Ugljanom radi bolje dostupnosti usluga, sadržaja i administrativnih funkcija važnih za svakodnevni život stanovništva i ravnomjerniji razvoj integrirane destinacije. U okviru mjere potrebno je poticati uspostavu redovitijih brodskih veza između ovih otoka i otoka Ugljana, uzimajući u obzir potrebe lokalnog stanovništva, dostupnost javnih i komercijalnih usluga te bolju integraciju Sestrunja i Rivnja u funkcionalni sustav destinacije. Provedbom ove mjere nastoji se smanjiti prometna izoliranost manjih otoka i unaprijediti njihova povezanost s ostatkom integrirane destinacije.

Mjera 4.2.4. Poticanje održivih oblika mobilnosti na području integrirane destinacije

Nositelj: općine samostalno i u suradnji, Liburnija d.o.o., turistička poduzeća

Mjera je usmjerena na razvoj i poticanje prometnih rješenja koja manje opterećuju prostor i okoliš te pridonose sigurnijem i kvalitetnijem kretanju stanovništva i posjetitelja. U okviru mjere potrebno je unapređivati uvjete za pješačko i biciklističko kretanje, poticati korištenje javnog i zajedničkog prijevoza, uključujući nabavke električnih autobusa i drugih vozila s manjim okolišnim opterećenjem, te razvijati održiva prometna rješenja za veće smještajne objekte i druge turističke sadržaje s većom koncentracijom korisnika. Posebnu pozornost potrebno je posvetiti povezivanju naselja, turističkih sadržaja i javnih funkcija na način koji omogućuje pristupačnije i održivije kretanje unutar destinacije, s naglaskom na unaprjeđenjem noćnog i prijevoza vikendima. Provedbom ove mjere nastoji se smanjiti prometno opterećenje, unaprijediti kvaliteta kretanja i potaknuti održivija prometna kultura na razini integrirane destinacije.

Cilj 4.3. Poticanje zelene tranzicije javne i turističke infrastrukture

Cilj je usmjeren na poticanje primjene održivih energetskih i tehničkih rješenja u javnoj i turističkoj infrastrukturi radi smanjenja okolišnog opterećenja, povećanja energetske učinkovitosti i jačanja otpornosti destinacije. Naglasak je na korištenju obnovljivih izvora energije, racionalnijem korištenju resursa i postupnom uvođenju rješenja koja doprinose održivijem funkcioniranju komunalnih i turističkih sustava. Time se nastoji smanjiti ovisnost o

konvencionalnim izvorima energije, povećati učinkovitost infrastrukture i poduprijeti dugoročnu zelenu tranziciju destinacije.
Mjera 4.3.1. Poticanje primjene obnovljivih izvora energije u javnoj i turističkoj infrastrukturi
Nositelj: općine samostalno i u suradnji
Mjera je usmjerena na poticanje korištenja obnovljivih izvora energije u javnim objektima, komunalnoj infrastrukturi, smještajnim objektima i drugim sadržajima važnima za funkcioniranje destinacije. U okviru mjere potrebno je poticati primjenu solarnih i drugih održivih energetskih rješenja, osobito na lokacijama i objektima gdje takva primjena može pridonijeti smanjenju troškova, većoj energetskoj samodostatnosti i manjem opterećenju okoliša. Posebnu pozornost potrebno je posvetiti većim smještajnim objektima i infrastrukturnim sustavima s većom potrošnjom energije. Provedbom ove mjere nastoji se smanjiti ovisnost o konvencionalnim izvorima energije i potaknuti održivija energetska tranzicija destinacije.
Mjera 4.3.2. Unaprjeđenje energetske učinkovitosti javne i turističke infrastrukture
Nositelj: TZ svih općina samostalno, općine samostalno i u suradnji
Mjera je usmjerena na smanjenje potrošnje energije i povećanje učinkovitosti korištenja resursa u javnoj i turističkoj infrastrukturi. U okviru mjere potrebno je poticati primjenu energetski učinkovitih rješenja u objektima, javnoj rasvjeti, komunalnim sustavima i turističkim sadržajima, uz postupno uvođenje tehnologija i opreme koje smanjuju potrošnju i povećavaju održivost funkcioniranja prostora. Provedbom ove mjere nastoji se smanjiti okolišni otisak infrastrukture i povećati učinkovitost funkcioniranja destinacije.
Mjera 4.3.3. Poticanje zelene tranzicije smještajnih objekata i turističkih sadržaja
Nositelj: TZ svih općina samostalno, općine samostalno i u suradnji, turistička poduzeća
Mjera je usmjerena na poticanje smještajnih objekata i drugih turističkih sadržaja na uvođenje održivih tehničkih i energetskih rješenja u svakodnevno poslovanje. U okviru mjere potrebno je provoditi edukativne i informativne aktivnosti o mogućnostima zelene tranzicije, redovito informirati dionike o dostupnim pozivima i izvorima financiranja, pružati potporu u pripremi i prijavi projekata te razvijati modele subvencija i drugih oblika potpore za ulaganja u opremu i sustave koji pridonose racionalnijem korištenju energije i vode, manjem opterećenju okoliša i dugoročno održivijem poslovanju turističkog sektora. Posebnu pozornost potrebno je posvetiti objektima s većim kapacitetima i većim intenzitetom korištenja resursa. Provedbom ove mjere nastoji se ubrzati zelena prilagodba.
Mjera 4.3.4. Poticanje pilot-projekata i primjera dobre prakse zelene tranzicije
Nositelj: TZ svih općina samostalno, turistička poduzeća, Sveučilište u Zadru
Mjera je usmjerena na razvoj oglednih projekata i primjera dobre prakse koji mogu poslužiti kao model za širu primjenu održivih rješenja u javnoj i turističkoj infrastrukturi. U okviru mjere potrebno je poticati suradnju javnog i privatnog sektora, testiranje inovativnih rješenja i promociju primjera koji pokazuju mogućnosti zelene tranzicije u otočnom prostoru. Provedbom ove mjere nastoji se ojačati razvojni kapacitet destinacije i ubrzati primjena održivih infrastrukturnih rješenja.

Ostvarivanje postavljenih ciljeva i pripadajućih mjera dovesti će do unaprjeđenje održivosti destinacije što će se mjeriti pokazateljima u nastavku.

Tablica 69. Pokazatelji ostvarenja za Prioritet 4. Razvoj zelene komunalne i prometne infrastrukture kao preduvjet održivog razvoja turizma za Općinu Preko

Prioritet 4.	Pokazatelj	Pokazatelj 2024.	Pokazatelj 2029.
Razvoj zelene komunalne i prometne infrastrukture kao	Omjer potrošnje električne energije po noćenju turista i stanovnika (%)	52,43 %	50%
	Omjer potrošnje vode po	678 %	400 %

preduvjet održivog razvoja turizma	noćenju turista i stanovnika (%)		
	Iritacija gužvom u prometu tijekom turističke sezone	48,69 % ispitanih lokalnih stanovnika kojima gužva u prometu tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem	40 % ispitanih lokalnih stanovnika kojima gužva u prometu tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem
	Utjecaj turizma na izgled destinacije	37,70 % ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na izgled destinacije	50 % ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na izgled destinacije
	Zadovoljstvo prometom u mjestu	40,55 % ispitanih turista je zadovoljno prometom u destinaciji (protočnost prometa, parkirališta)	50 % ispitanih turista je zadovoljno prometom u destinaciji (protočnost prometa, parkirališta
	Iritacija razinom buke u vrijeme turističke sezone	Za 18,85 % ispitanih lokalnih stanovnika buka tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem	Za 10 % ispitanih lokalnih stanovnika buka tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem
	Nezadovoljstvo radi gužve na ulicama, trgovima, atrakcijama	9,22 % ispitanih turista su nezadovoljni gužvama na ulicama, trgovima, atrakcijama	8 % ispitanih turista su nezadovoljni gužvama na ulicama, trgovima, atrakcijama
	Kakvoća voda za kupanje na mjernim stanicama na području destinacije tijekom razdoblja lipanj – rujan u odnosu na ostatak godine (za destinacije za koje je pokazatelj relevantan)	Izvrsno-plavo	Izvrsno-plavo
	Vršno opterećenje i udio objekata u lancu turizma (hoteli, komercijalni i nekomercijalni smještaj, ugostiteljski objekti i sl. u	0,47 m^3 noćenju turista 0,07 m^3 po noćenju stanovnika	0,28 m^3 noćenju turista 0,07 m^3 po noćenju stanovnika

	vršnom opterećenju) – voda		
	Vršno opterećenje i udio objekata u lancu turizma (hoteli, komercijalni i nekomercijalni smještaj, ugostiteljski objekti i sl. u vršnom opterećenju) – električna energija	4,36 KWh po noćenju turista 8,32 KWh po noćenju stanovnika Omjer potrošnje električne energije po noćenju turista i stanovnika: 52,43	4 KWh po noćenju turista 8 KWh po noćenju stanovnika Omjer potrošnje električne energije po noćenju turista i stanovnika: 50
	Procjena (ekspertna) kapaciteta prometne infrastrukture u odnosu na volumen prometa na odabranim pravcima/točkama u danima vršne turističke sezone	Podatci nisu dostupni	Izvršena procjena
	Kakvoća zraka na mjernim stanicama na području destinacije tijekom razdoblja lipanj – rujan u odnosu na ostatak godine	Prva (I) kategorija - čist ili neznatno onečišćen zrak	Prva (I) kategorija - čist ili neznatno onečišćen zrak

Izvor: obrada autora prema prethodnim analizama i rezultatima

Tablica 70. Pokazatelji ostvarenja za Prioritet 4. Razvoj zelene komunalne i prometne infrastrukture kao preduvjet održivog razvoja turizma za Općinu Kali

Prioritet 4.	Pokazatelj	Pokazatelj 2024.	Pokazatelj 2029.
Razvoj zelene komunalne i prometne infrastrukture kao preduvjet održivog razvoja turizma	Omjer potrošnje električne energije po noćenju turista i stanovnika (%)	Podatci nisu dostupni	50%
	Omjer potrošnje vode po noćenju turista i stanovnika (%)	922,00	400
	Iritacija gužvom u prometu tijekom turističke sezone	60,00 % ispitanih lokalnih stanovnika kojima gužva u prometu tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem	50,00 % ispitanih lokalnih stanovnika kojima gužva u prometu tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem
	Utjecaj turizma na izgled destinacije	46,67 % ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju	50 % ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju

		turizma na izgled destinacije	turizma na izgled destinacije
	Zadovoljstvo prometom u mjestu	Podatci nisu dostupni	50 % ispitanih turista je zadovoljno prometom u destinaciji (protočnost prometa, parkirališta)
	Iritacija razinom buke u vrijeme turističke sezone	Za 26,67 % ispitanih lokalnih stanovnika buka tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem	Za 15 % ispitanih lokalnih stanovnika buka tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem
	Nezadovoljstvo radi gužve na ulicama, trgovima, atrakcijama	Podatci nisu dostupni	5 % ispitanih turista su nezadovoljni gužvama na ulicama, trgovima, atrakcijama
	Kakvoća voda za kupanje na mjernim stanicama na području destinacije tijekom razdoblja lipanj – rujan u odnosu na ostatak godine (za destinacije za koje je pokazatelj relevantan)	Izvrsno-plavo	Izvrsno-plavo
	Vršno opterećenje i udio objekata u lancu turizma (hoteli, komercijalni i nekomercijalni smještaj, ugostiteljski objekti i sl. u vršnom opterećenju) – voda	Podatci nisu dostupni	0,28 m^3 noćenju turista 0,07 m^3 po noćenju stanovnika
	Vršno opterećenje i udio objekata u lancu turizma (hoteli, komercijalni i nekomercijalni smještaj, ugostiteljski objekti i sl. u vršnom opterećenju) – električna energija	Podatci nisu dostupni	4 KWh po noćenju turista 8 KWh po noćenju stanovnika
	Procjena (ekspertna) kapaciteta prometne infrastrukture u odnosu na volumen prometa na odabranim pravcima/točkama u danima vršne turističke sezone	Ne postoji	Izvršena procjena

	Kakvoća zraka na mjernim stanicama na području destinacije tijekom razdoblja lipanj – rujan u odnosu na ostatak godine	Prva (I) kategorija - čist ili neznatno onečišćen zrak	Prva (I) kategorija - čist ili neznatno onečišćen zrak

Izvor: obrada autora prema prethodnim analizama i rezultatima

Tablica 71. Pokazatelji ostvarenja za Prioritet 4. Razvoj zelene komunalne i prometne infrastrukture kao preduvjet održivog razvoja turizma za Općinu Kukljica

Prioritet 4.	Pokazatelj	Pokazatelj 2024.	Pokazatelj 2029.
Razvoj zelene komunalne i prometne infrastrukture kao preduvjet održivog razvoja turizma	Omjer potrošnje električne energije po noćenju turista i stanovnika (%)	51,43	50
	Omjer potrošnje vode po noćenju turista i stanovnika (%)	522,00	400
	Iritacija gužvom u prometu tijekom turističke sezone	29,41 % ispitanih lokalnih stanovnika kojima gužva u prometu tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem	25 % ispitanih lokalnih stanovnika kojima gužva u prometu tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem
	Utjecaj turizma na izgled destinacije	73,53 % ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na izgled destinacije	75 % ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na izgled destinacije
	Zadovoljstvo prometom u mjestu	Podaci nisu dostupni	50 % ispitanih turista je zadovoljno prometom u destinaciji (protočnost prometa, parkirališta)
	Iritacija razinom buke u vrijeme turističke sezone	Za 8,82 % ispitanih lokalnih stanovnika buka tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem	Za 8 % ispitanih lokalnih stanovnika buka tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem
	Nezadovoljstvo radi gužve na ulicama, trgovima, atrakcijama	Podaci nisu dostupni	5 % ispitanih turista su nezadovoljni gužvama na ulicama, trgovima, atrakcijama

	Kakvoća voda za kupanje na mjernim stanicama na području destinacije tijekom razdoblja lipanj – rujan u odnosu na ostatak godine (za destinacije za koje je pokazatelj relevantan)	Izvrsno-plavo	Izvrsno-plavo
	Vršno opterećenje i udio objekata u lancu turizma (hoteli, komercijalni i nekomercijalni smještaj, ugostiteljski objekti i sl. u vršnom opterećenju) – voda	0,43 m^3 noćenju turista 0,08 m^3 po noćenju stanovnika	0,32 m^3 noćenju turista 0,08 m3 po noćenju stanovnika
	Vršno opterećenje i udio objekata u lancu turizma (hoteli, komercijalni i nekomercijalni smještaj, ugostiteljski objekti i sl. u vršnom opterećenju) – električna energija	5,52 KWh po noćenju turista 10,74 KWh po noćenju stanovnika	5 KWh po noćenju turista 10 KWh po noćenju stanovnika
	Procjena (ekspertna) kapaciteta prometne infrastrukture u odnosu na volumen prometa na odabranim pravcima/točkama u danima vršne turističke sezone	Ne postoji	Izvršena procijena
	Kakvoća zraka na mjernim stanicama na području destinacije tijekom razdoblja lipanj – rujan u odnosu na ostatak godine	Prva (I) kategorija - čist ili neznatno onečišćen zrak	Prva (I) kategorija - čist ili neznatno onečišćen zrak

Izvor: obrada autora prema prethodnim analizama i rezultatima

Tablica 72. Pokazatelji ostvarenja za Prioritet 4. Razvoj zelene komunalne i prometne infrastrukture kao preduvjet održivog razvoja turizma za Općinu Tkon

Prioritet 4.	Pokazatelj	Pokazatelj 2025.	Pokazatelj 2029.
Razvoj zelene komunalne i prometne infrastrukture kao preduvjet održivog razvoja turizma	Omjer potrošnje električne energije po noćenju turista i stanovnika (%)	Podatci nisu dostupni	50%
	Omjer potrošnje vode po noćenju turista i stanovnika	138	110

	(%)		
	Iritacija gužvom u prometu tijekom turističke sezone	38,18 % ispitanih lokalnih stanovnika kojima gužva u prometu tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem	30 % ispitanih lokalnih stanovnika kojima gužva u prometu tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem)
	Utjecaj turizma na izgled destinacije	80,00 % ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na izgled destinaciji	80,00 % ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na izgled destinaciji
	Zadovoljstvo prometom u mjestu	39,66 % ispitanih turista je zadovoljno prometom u destinaciji (protočnost prometa, parkirališta)	50 % ispitanih turista je zadovoljno prometom u destinaciji (protočnost prometa, parkirališta
	Iritacija razinom buke u vrijeme turističke sezone	Za 7,27 % ispitanih lokalnih stanovnika buka tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem	Za 5 % ispitanih lokalnih stanovnika buka tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem
	Nezadovoljstvo radi gužve na ulicama, trgovima, atrakcijama	10,34 % ispitanih turista su nezadovoljni gužvama na ulicama, trgovima, atrakcijama	8 % ispitanih turista su nezadovoljni gužvama na ulicama, trgovima, atrakcijama
	Kakvoća voda za kupanje na mjernim stanicama na području destinacije tijekom razdoblja lipanj – rujan u odnosu na ostatak godine (za destinacije za koje je pokazatelj relevantan)	Izvrsno-plavo	Izvrsno-plavo
	Vršno opterećenje i udio objekata u lancu turizma (hoteli, komercijalni i nekomercijalni smještaj, ugostiteljski objekti i sl. u vršnom opterećenju) – voda	0,31 m_3 noćenju turista 0,19 m^3 po noćenju stanovnika	0,25 m^3 noćenju turista 0,10 m^3 po noćenju stanovnika

	Vršno opterećenje i udio objekata u lancu turizma (hoteli, komercijalni i nekomercijalni smještaj, ugostiteljski objekti i sl. u vršnom opterećenju) – električna energija	2,86 KWh po noćenju turista 17,09 KWh po noćenju stanovnika	5 KWh po noćenju turista 10 KWh po noćenju stanovnika
	Procjena (ekspertna) kapaciteta prometne infrastrukture u odnosu na volumen prometa na odabranim pravcima/točkama u danima vršne turističke sezone	Podatci nisu dostupni	Izvršena procjena
	Kakvoća zraka na mjernim stanicama na području destinacije tijekom razdoblja lipanj – rujan u odnosu na ostatak godine	Prva (I) kategorija - čist ili neznatno onečišćen zrak	Prva (I) kategorija - čist ili neznatno onečišćen zrak

Izvor: obrada autora prema prethodnim analizama i rezultatima

6.4.5. Ciljevi i pokazatelji Prioriteta 5.

Za Prioritet 5. na razini integrirane turističke destinacije definirani su zajednički ciljevi te su utvrđene mjere provedbe s pripadajućim mjerljivim pokazateljima i očekivanim rezultatima. Pokazatelji ostvarenja postavljeni su na razini svake pojedine općine.

Prioritet 5.	**Kvalitetan suživot turizma i lokalne zajednice**

Cilj 5.1. Očuvanje kvalitete života lokalnog stanovništva u uvjetima turističkog razvoja
Cilj je usmjeren na očuvanje kvalitete svakodnevnog života lokalnog stanovništva u uvjetima rasta turističkih aktivnosti, uz smanjenje negativnih učinaka turističkog opterećenja na mir, dostupnost usluga, korištenje javnih prostora i opću funkcionalnost naselja. Naglasak je na praćenju i ublažavanju pritisaka koje turizam stvara na lokalnu zajednicu, osobito u razdobljima najveće sezonske opterećenosti i na lokacijama s većom koncentracijom posjetitelja. Time se nastoji osigurati da turistički razvoj ostane društveno prihvatljiv i usklađen s potrebama stanovništva, što je u skladu s općim usmjerenjem Plana prema unapređenju kvalitete života lokalne zajednice i održivom upravljanju turizmom.
Mjera 5.1.1. Praćenje i smanjenje negativnih učinaka turističkog opterećenja na kvalitetu života i funkcionalnost naselja
Nositelj: općine samostalno i u suradnji
Mjera je usmjerena na prepoznavanje, praćenje i postupno smanjenje negativnih učinaka turističkog opterećenja na svakodnevni život lokalnog stanovništva, dostupnost usluga, korištenje javnih prostora i opću funkcionalnost naselja. U okviru mjere potrebno je pratiti pojave koje narušavaju kvalitetu života, osobito u pogledu buke, gužvi, opterećenja javnih

prostora, dostupnosti usluga i drugih oblika pritiska koji se javljaju u razdobljima pojačane turističke aktivnosti, te poticati rješenja kojima se smanjuje njihov negativan učinak na lokalnu zajednicu. Posebnu pozornost potrebno je posvetiti naseljima i lokacijama na kojima turističko opterećenje najizraženije utječe na svakodnevno funkcioniranje prostora i kvalitetu boravka stanovništva. Provedbom ove mjere nastoji se zaštititi kvaliteta života lokalne zajednice i očuvati funkcionalnost mjesta u uvjetima turističkog razvoja.

Mjera 5.1.2. Upravljanje turističkim tokovima i izletnicima u osjetljivim naseljima i javnim prostorima

Nositelj: općine samostalno i u suradnji s posebnim naglaskom na Općinu Preko, Zadarska županija

Mjera je usmjerena na smanjenje pritiska koji turistički tokovi i izletnici stvaraju na osjetljiva naselja, javne prostore i lokacije važne za svakodnevni život lokalnog stanovništva. U okviru mjere potrebno je identificirati prostorno i vremenski najopterećenije točke, usmjeravati kretanje posjetitelja na primjereniji način, smanjivati koncentraciju korisnika u najopterećenijim razdobljima te poticati ravnomjerniju raspodjelu posjetitelja u prostoru i vremenu. Posebnu pozornost potrebno je posvetiti Ošljaku kao posebno osjetljivoj lokaciji, osobito u uvjetima pojačanih dolazaka turističkih brodova i izletnika, kao i drugim prostorima na kojima veća prisutnost posjetitelja izravno narušava funkcioniranje naselja i kvalitetu boravka stanovništva. Provedbom ove mjere nastoji se smanjiti pritisak na lokalnu zajednicu i unaprijediti suživot stanovnika i posjetitelja.

Cilj 5.2. Jačanje participacije lokalne zajednice u planiranju i provedbi turizma

Cilj je usmjeren na jačanje aktivne uloge lokalnog stanovništva u oblikovanju, praćenju i provedbi turističkog razvoja, kako bi turizam bio usklađen s potrebama zajednice i dugoročno društveno prihvatljiv. Naglasak je na uključivanju stanovništva, udruga i drugih lokalnih dionika u procese planiranja i odlučivanja, jačanju dijaloga između turističkog sektora i zajednice te potpori inicijativama koje pridonose očuvanju društvene i kulturne vitalnosti mjesta. Time se nastoji ojačati povjerenje, suradnja i osjećaj zajedničke odgovornosti za razvoj destinacije.

Mjera 5.2.1. Jačanje modela participacije lokalnog stanovništva u planiranju i upravljanju turizmom

Nositelj: Općine. kulturno umjetnička društva, udruge građana, nevladnine organizacije

Mjera je usmjerena na uključivanje lokalnog stanovništva u procese planiranja, praćenja i usmjeravanja turističkog razvoja na razini integrirane destinacije. U okviru mjere potrebno je razvijati redovite oblike savjetovanja, dijaloga i razmjene mišljenja s lokalnom zajednicom, poticati uključivanje stanovništva u rasprave o ključnim turističkim pitanjima te osigurati da stavovi i potrebe lokalnog stanovništva budu vidljivije uključeni u donošenje odluka. Provedbom ove mjere nastoji se povećati društvena prihvatljivost turizma i ojačati uloga lokalne zajednice u upravljanju destinacijom.

Mjera 5.2.2. Potpora lokalnim inicijativama, udrugama i događanjima važnima za život zajednice

Nositelj: TZO samostalno i u suradnji

Mjera je usmjerena na poticanje aktivnosti i inicijativa koje doprinose očuvanju društvene povezanosti, lokalnog identiteta i kulturne vitalnosti otočnih zajednica. U okviru mjere potrebno je podupirati rad lokalnih udruga, zajedničkih događanja, društvenih i kulturnih aktivnosti te drugih oblika organiziranja koji imaju stvarno značenje za lokalnu zajednicu i njezin svakodnevni život. Posebnu pozornost potrebno je posvetiti inicijativama koje nisu usmjerene isključivo na turiste, nego prvenstveno doprinose kvaliteti života stanovništva i očuvanju autentičnog

karaktera mjesta. Provedbom ove mjere nastoji se ojačati društvena otpornost zajednice i osigurati da turizam ne potiskuje lokalni život, nego ga podupire.
Mjera 5.2.3. Jačanje komunikacije i suradnje između turističkog sektora i lokalne zajednice
Nositelj: TZO u suradnji, turistička poduzeća, kulturno umjetnička društva, udruge građana, nevladnine organizacije
Mjera je usmjerena na unapređenje međusobnog razumijevanja i suradnje između lokalnog stanovništva, turističkih zajednica, jedinica lokalne samouprave, poduzetnika i drugih dionika uključenih u turizam. U okviru mjere potrebno je poticati otvoreniju i redovitiju komunikaciju o učincima turizma, potrebama zajednice i mogućnostima zajedničkog djelovanja te razvijati oblike suradnje koji pridonose boljem usklađivanju turističkih aktivnosti s interesima lokalnog stanovništva. Provedbom ove mjere nastoji se smanjiti nepovjerenje i potencijalni konflikti te ojačati suradnička kultura u razvoju destinacije.

Cilj 5.3. Očuvanje lokalnog identiteta i poticanje odgovornog ponašanja posjetitelja
Cilj je usmjeren na očuvanje lokalnog identiteta, društveno-kulturne autentičnosti i svakodnevnih praksi koje čine stvarni život otočne zajednice, uz istodobno poticanje odgovornijeg i kulturno osjetljivijeg ponašanja posjetitelja. Naglasak je na zaštiti lokalnih običaja, načina života i društvenih obrazaca od neprimjerenih turističkih pritisaka, kao i na jačanju razumijevanja posjetitelja o vrijednostima, pravilima ponašanja i specifičnostima otočnog prostora. Time se nastoji osigurati da turizam ne narušava identitet mjesta, nego da prema njemu razvija odnos poštovanja i uvažavanja.
Mjera 5.3.1. Očuvanje i potpora lokalnim praksama, običajima i oblicima života važnima za identitet zajednice
Nositelj: TZ samostalno i u suradnji
Mjera je usmjerena na očuvanje i potporu lokalnim praksama, običajima, društvenim obrascima i oblicima života i rada koji imaju stvarno značenje za lokalnu zajednicu i čine važan dio identiteta destinacije. U okviru mjere potrebno je prepoznavati i podupirati aktivnosti, sadržaje i društvene oblike koji pridonose očuvanju autentičnosti mjesta, osobito kada nisu primarno oblikovani za turističku potrošnju, nego proizlaze iz potreba i života lokalne zajednice. Provedbom ove mjere nastoji se očuvati kulturna vitalnost mjesta i spriječiti svođenje lokalnog identiteta na turističku kulisu.
Mjera 5.3.2. Informiranje i usmjeravanje posjetitelja prema odgovornom i kulturno osjetljivom boravku
Nositelj: TZO samostalno i u suradnji
Mjera je usmjerena na jačanje svijesti posjetitelja o pravilima ponašanja, vrijednostima lokalne zajednice i specifičnostima otočnog prostora. U okviru mjere potrebno je razvijati informativne i komunikacijske sadržaje koji posjetitelje upućuju na poštivanje lokalnih običaja, očuvanje mira, odgovorno ponašanje prema stanovnicima te razumijevanje otočnih ograničenja i načina života. Provedbom ove mjere nastoji se smanjiti broj situacija koje narušavaju svakodnevni život zajednice i unaprijediti odnos između posjetitelja i lokalnog stanovništva.

Tablica 73. Pokazatelji ostvarenja za Prioritet 5. Kvalitetan suživot turizma i lokalne zajednice za Općinu Preko

Prioritet 5.	Pokazatelj	Pokazatelj 2024.	Pokazatelj 2029.
Kvalitetan suživot turizma i lokalne zajednice	Nezadovoljstvo radi gužve na ulicama, trgovima, atrakcijama	9,22 % ispitanih turista su nezadovoljni gužvama na	8 % ispitanih turista su nezadovoljni gužvama na ulicama, trgovima, atrakcijama

		ulicama, trgovima, atrakcijama	
	Utjecaj turizma na izgled destinacije	37,70 % ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na izgled destinacije	50 % ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na izgled destinacije
	Utjecaj turizma na korištenje javnog prostora	16,75 % ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na korištenje javnog prostora	30 % ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na korištenje javnog prostora
	Zadovoljstvo ljepotom i uređenošću mjesta (kulturni i prirodni aspekti) kao i glavnih atrakcija	77,88 % ispitanih turista je zadovoljno ljepotom mjesta; 58,53 % ispitanih turista je zadovoljno uređenošću mjesta; 53,92 % ispitanih turista je zadovoljno uređenošću glavnih atrakcija	85 % ispitanih turista je zadovoljno ljepotom mjesta; 70 % ispitanih turista je zadovoljno uređenošću mjesta; 70 % ispitanih turista je zadovoljno uređenošću glavnih atrakcija
	Iritacija razinom buke u vrijeme turističke sezone	Za 18,85 % ispitanih lokalnih stanovnika buka tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem	Za 10 % ispitanih lokalnih stanovnika buka tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem
	Udio stambenih jedinica turističke namjene (komercijalni i nekomercijalni kapaciteti) u ukupnom broju stambenih jedinica	48	40
	Iritacija ljetnom gužvom i specifično gužvama na ulicama/javnim površinama (poželjno dodatno odrediti i specifične lokacije za destinaciju uključujući plaže gdje je relevantno)	26,18 % ispitanih lokalnih stanovnika ispitanika kojima gužva na ulicama/javnim površinama tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem	15 % ispitanih lokalnih stanovnika ispitanika kojima gužva na ulicama/javnim površinama tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem

	Procjena pritiska razvoja turizma na kulturnu baštinu	NE	DA
	Stav o turizmu kao faktoru povećanja blagostanja stanovnika	61,78 % ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju cjelokupnih učinaka turizma na kvalitetu života u destinaciji	65 % ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju cjelokupnih učinaka turizma na kvalitetu života u destinaciji
	Omjer broja kreveta u komercijalnom smještaju te kućama i stanovima za odmor u odnosu na 100 stanovnika	254	250
	Omjer broja kreveta u nekomercijalnom smještaju u odnosu na 100 stanovnika	143	130
	Omjer broja smještajnih objekata u domaćinstvu te kućama i stanovima za odmor u odnosu na broj stanova za stalno stanovanje	53,36	50
	Intenzitet stacionarnog, komercijalnog i nekomercijalnog, turizma kao omjer prosječnog broja turista po stanovniku u vršnim danima turističke sezone	3,03	3
	Prosječan dnevni broj prekršaja protiv javnog reda i mira u kalendarskom mjesecu s najvećim brojem dolazaka turista u destinaciju	U kolovozu ukupno 0 ili 0 dnevno	U kalendarskom mjesecu s najvećim brojem dolazaka turista ukupno 0 ili 0 dnevno

Izvor: obrada autora prema prethodnim analizama i rezultatima

Tablica 74. Pokazatelji ostvarenja za Prioritet 5. Kvalitetan suživot turizma i lokalne zajednice za Općinu Kali

Prioritet 5.	Pokazatelj	Pokazatelj 2024.	Pokazatelj 2029.
Kvalitetan suživot turizma i lokalne zajednice	Nezadovoljstvo radi gužve na ulicama, trgovima, atrakcijama	Podatci nisu dostupni	5 % ispitanih turista su nezadovoljni gužvama na ulicama, trgovima, atrakcijama

	Utjecaj turizma na izgled destinacije	46,67 % ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na izgled destinacije	55 % ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na izgled destinacije
	Utjecaj turizma na korištenje javnog prostora	20,00 % ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na korištenje javnog prostora	40,00 % ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na korištenje javnog prostora
	Zadovoljstvo ljepotom i uređenošću mjesta (kulturni i prirodni aspekti) kao i glavnih atrakcija	Podatci nisu dostupni	85 % ispitanih turista je zadovoljno ljepotom mjesta; 70 % ispitanih turista je zadovoljno uređenošću mjesta; 70 % ispitanih turista je zadovoljno uređenošću glavnih atrakcija
	Iritacija razinom buke u vrijeme turističke sezone	Za 26,67 % ispitanih lokalnih stanovnika buka tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem	Za 15 % ispitanih lokalnih stanovnika buka tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem
	Udio stambenih jedinica turističke namjene (komercijalni i nekomercijalni kapaciteti) u ukupnom broju stambenih jedinica	40	40
	Iritacija ljetnom gužvom i specifično gužvama na ulicama/javnim površinama (poželjno dodatno odrediti i specifične lokacije za destinaciju uključujući plaže gdje je relevantno)	60,00 % ispitanih lokalnih stanovnika kojima gužva u prometu tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem	50,00 % ispitanih lokalnih stanovnika kojima gužva u prometu tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem
	Procjena pritiska razvoja turizma na kulturnu baštinu	NE	DA

	Stav o turizmu kao faktoru povećanja blagostanja stanovnika	73,33 % ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju cjelokupnih učinaka turizma na kvalitetu života u destinaciji	80 % ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju cjelokupnih učinaka turizma na kvalitetu života u destinaciji
	Omjer broja kreveta u komercijalnom smještaju te kućama i stanovima za odmor u odnosu na 100 stanovnika	122	130
	Omjer broja kreveta u nekomercijalnom smještaju u odnosu na 100 stanovnika	72	70
	Omjer broja smještajnih objekata u domaćinstvu te kućama i stanovima za odmor u odnosu na broj stanova za stalno stanovanje	0,4	0,5
	Intenzitet stacionarnog, komercijalnog i nekomercijalnog, turizma kao omjer prosječnog broja turista po stanovniku u vršnim danima turističke sezone	0,37	0,5
	Prosječan dnevni broj prekršaja protiv javnog reda i mira u kalendarskom mjesecu s najvećim brojem dolazaka turista u destinaciju	U kolovozu ukupno 0 ili 0 dnevno	U kalendarskom mjesecu s najvećim brojem dolazaka turista ukupno 0 ili 0 dnevno

Izvor: obrada autora prema prethodnim analizama i rezultatima

Tablica 75. Pokazatelji ostvarenja za Prioritet 5. Kvalitetan suživot turizma i lokalne zajednice za Općinu Kukljica

Prioritet 5.	Pokazatelj	Pokazatelj 2024.	Pokazatelj 2029.
Kvalitetan suživot turizma i lokalne zajednice	Nezadovoljstvo radi gužve na ulicama, trgovima, atrakcijama	Podaci nisu dostupni	5 % ispitanih turista su nezadovoljni gužvama na ulicama, trgovima, atrakcijama
	Utjecaj turizma na izgled destinacije	20,58% ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu	40% ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o

		percepciju o utjecaju turizma na izgled destinacije	utjecaju turizma na izgled destinacije
	Utjecaj turizma na korištenje javnog prostora	38,24 % ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na korištenje javnog prostora	40 % ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na korištenje javnog prostora
	Zadovoljstvo ljepotom i uređenošću mjesta (kulturni i prirodni aspekti) kao i glavnih atrakcija	Podaci nisu dostupni	85 % ispitanih turista je zadovoljno ljepotom mjesta; 70 % ispitanih turista je zadovoljno uređenošću mjesta; 70 % ispitanih turista je zadovoljno uređenošću glavnih atrakcija
	Iritacija razinom buke u vrijeme turističke sezone	Za 8,82 % ispitanih lokalnih stanovnika buka tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem	Za 8% ispitanih lokalnih stanovnika buka tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem
	Udio stambenih jedinica turističke namjene (komercijalni i nekomercijalni kapaciteti) u ukupnom broju stambenih jedinica	73	70
	Iritacija ljetnom gužvom i specifično gužvama na ulicama/javnim površinama (poželjno dodatno odrediti i specifične lokacije za destinaciju uključujući plaže gdje je relevantno)	17,65 % ispitanih lokalnih stanovnika ispitanika kojima gužva na ulicama/javnim površinama tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem	15 % ispitanih lokalnih stanovnika ispitanika kojima gužva na ulicama/javnim površinama tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem
	Procjena pritiska razvoja turizma na kulturnu baštinu	NE	DA
	Stav o turizmu kao faktoru povećanja blagostanja stanovnika	91,18 % ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju	90 % ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju cjelokupnih

		cjelokupnih učinaka turizma na kvalitetu života u destinaciji	učinaka turizma na kvalitetu života u destinaciji
	Omjer broja kreveta u komercijalnom smještaju te kućama i stanovima za odmor u odnosu na 100 stanovnika	464	400
	Omjer broja kreveta u nekomercijalnom smještaju u odnosu na 100 stanovnika	283	250
	Omjer broja smještajnih objekata u domaćinstvu te kućama i stanovima za odmor u odnosu na broj stanova za stalno stanovanje	0,73	0,70
	Intenzitet stacionarnog, komercijalnog i nekomercijalnog, turizma kao omjer prosječnog broja turista po stanovniku u vršnim danima turističke sezone	1,19	1,2
	Prosječan dnevni broj prekršaja protiv javnog reda i mira u kalendarskom mjesecu s najvećim brojem dolazaka turista u destinaciju	U kolovozu ukupno 0 ili 0 dnevno	U kalendarskom mjesecu s najvećim brojem dolazaka turista ukupno 0 ili 0 dnevno

Izvor: obrada autora prema prethodnim analizama i rezultatima

Tablica 76. Pokazatelji ostvarenja za Prioritet 5. Kvalitetan suživot turizma i lokalne zajednice za Općinu Tkon

Prioritet 5.	Pokazatelj	Pokazatelj 2024.	Pokazatelj 2029.
Kvalitetan suživot turizma i lokalne zajednice	Nezadovoljstvo radi gužve na ulicama, trgovima, atrakcijama	10,34% ispitanih turista su nezadovoljni gužvama na ulicama, trgovima, atrakcijama	8% ispitanih turista su nezadovoljni gužvama na ulicama, trgovima, atrakcijama
	Utjecaj turizma na izgled destinacije	80,00% ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju	80,00% ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju

		turizma na izgled destinacije	turizma na izgled destinacije
	Utjecaj turizma na korištenje javnog prostora	63,64% ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na korištenje javnog prostora	65% ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju o utjecaju turizma na korištenje javnog prostora
	Zadovoljstvo ljepotom i uređenošću mjesta (kulturni i prirodni aspekti) kao i glavnih atrakcija	72,41% ispitanih turista je zadovoljno ljepotom mjesta; 56,90% ispitanih turista je zadovoljno uređenošću mjesta; 53,54% ispitanih turista je zadovoljno uređenošću glavnih atrakcija	80% ispitanih turista je zadovoljno ljepotom mjesta; 70% ispitanih turista je zadovoljno uređenošću mjesta; 70% ispitanih turista je zadovoljno uređenošću glavnih atrakcija
	Iritacija razinom buke u vrijeme turističke sezone	Za 7,27% ispitanih lokalnih stanovnika buka tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem	Za 5% ispitanih lokalnih stanovnika buka tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem
	Udio stambenih jedinica turističke namjene (komercijalni i nekomercijalni kapaciteti) u ukupnom broju stambenih jedinica	73	70
	Iritacija ljetnom gužvom i specifično gužvama na ulicama/javnim površinama (poželjno dodatno odrediti i specifične lokacije za destinaciju uključujući plaže gdje je relevantno)	23,64% ispitanih lokalnih stanovnika ispitanika kojima gužva na ulicama/javnim površinama tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem	20% ispitanih lokalnih stanovnika ispitanika kojima gužva na ulicama/javnim površinama tijekom turističke sezone predstavlja veliki problem
	Procjena pritiska razvoja turizma na kulturnu baštinu	NE	DA
	Stav o turizmu kao faktoru povećanja blagostanja stanovnika	89,09% ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju cjelokupnih učinaka	85% ispitanih lokalnih stanovnika ima pozitivnu percepciju cjelokupnih učinaka

		turizma na kvalitetu života u destinaciji	turizma na kvalitetu života u destinaciji
	Omjer broja kreveta u komercijalnom smještaju te kućama i stanovima za odmor u odnosu na 100 stanovnika	436	380
	Omjer broja kreveta u nekomercijalnom smještaju u odnosu na 100 stanovnika	210	180
	Omjer broja smještajnih objekata u domaćinstvu te kućama i stanovima za odmor u odnosu na broj stanova za stalno stanovanje	1,09	1
	Intenzitet stacionarnog, komercijalnog i nekomercijalnog, turizma kao omjer prosječnog broja turista po stanovniku u vršnim danima turističke sezone	2,03	1.85
	Prosječan dnevni broj prekršaja protiv javnog reda i mira u kalendarskom mjesecu s najvećim brojem dolazaka turista u destinaciju	U kolovozu ukupno 0 ili 0 dnevno	U kalendarskom mjesecu s najvećim brojem dolazaka turista ukupno 0 ili 0 dnevno

Izvor: obrada autora prema prethodnim analizama i rezultatima

6.5. SCENARIJI RAZVOJA

Radi potpunijeg sagledavanja mogućih razvojnih putanja turizma, scenariji razvoja izrađeni su za svaku općinu pojedinačno, uz uvažavanje njihovih specifičnih prostornih, društvenih, infrastrukturnih i turističkih obilježja. Takav pristup omogućuje preciznije prepoznavanje razlika u razvojnim potencijalima, ograničenjima i rizicima među općinama Preko, Kali, Kukljica i Tkon te pomaže u određivanju najprihvatljivijeg smjera razvoja za svaku od njih. Budući da se općine, iako čine integriranu turističku destinaciju, razlikuju po stupnju turističke razvijenosti, prometnoj funkciji, opterećenju prostora, identitetu mjesta i ulozi u ukupnom destinacijskom sustavu, scenariji se najprije razmatraju na razini pojedinačnih općina, a zatim i na razini integrirane destinacije u cjelini. Time se osigurava kvalitetnija podloga za donošenje strateških odluka i usmjeravanje budućeg turističkog razvoja u skladu s načelima održivosti.

6.5.1. Scenariji razvoja turizma Općine Preko

Scenariji razvoja Općine Preko predstavljaju moguće alternativne razvojne putanje do 2030. godine, oblikovane na temelju analize postojećeg stanja, razvojnih potencijala, prostornih i prometnih ograničenja te specifične upravljačke složenosti općine. Ne promatraju se kao prognoze, nego kao alat za strateško odlučivanje i odabir poželjnog smjera razvoja destinacije. U slučaju Preka ključna razvojna pitanja vezana su uz odnos između snažne prometne i izletničke funkcije općine, rasta smještajnih kapaciteta i sekundarnog stanovanja, očuvanja kvalitete života i funkcionalnosti naselja te potrebe da se razvoj ravnomjernije i promišljenije sagleda na području svih naselja i otoka koji čine općinu. Posebna je specifičnost Općine Preko činjenica da uz samo naselje Preko obuhvaća i Poljanu, Sutomišćicu, Lukoran, Ugljan, Ošljak, Rivanj i Sestrunj, što znači da turistički razvoj ne treba sagledavati samo kroz glavno središte, nego kroz cijeli prostorno raspršeni sustav općine.

Scenarij 1. Stagnacija i zadržavanje sadašnjeg modela prometnog središta i sezonske destinacije

U okviru ovog scenarija Općina Preko zadržava postojeću razvojnu putanju bez značajnijeg kvalitativnog iskoraka u upravljanju turizmom, prostoru i prometu. Do stagnacije u ovom scenariju moglo bi doći zbog izostanka značajnijih ulaganja u kvalitetu ponude, infrastrukturu i upravljanje destinacijom, ali i zbog promjena u turističkoj potražnji, pri čemu postojeći model razvoja više ne bi bio dovoljno konkurentan za ostvarivanje snažnijeg turističkog rasta. Naselje Preko i dalje ostaje primarno otočno prometno i uslužno središte s jakom vezom prema Zadru, dok se turistički razvoj nastavlja oslanjati na postojeće prednosti poput dobre dostupnosti, prirodnih ljepota, baštine i atraktivnosti otočnog ambijenta. Međutim, ne dolazi do snažnijeg iskoraka u rješavanju problema parkiranja, opterećenja javnog prostora, bolje povezanosti manjih otoka, niti do ravnomjernijeg uključivanja naselja poput Lukorana, Sutomišćice i Ugljana u kvalitetnije oblikovan turistički razvoj. Ovaj scenarij ne donosi nagle poremećaje, ali dugoročno zadržava razvojnu pasivnost, visoku sezonalnost i ograničenu otpornost općine.

Scenarij 2. Intenziviranje turističkog i izletničkog pritiska uz prostorno i prometno preopterećenje

U okviru ovog scenarija Općina Preko bilježi daljnji rast turističkog prometa, smještajnih kapaciteta i sekundarnog stanovanja, pri čemu se dodatno pojačava izletnički pritisak, osobito u samom Preku i na Ošljaku. Zbog vrlo dobre povezanosti sa Zadrom i velikog broja dnevnih linija raste broj izletnika i turista, a istodobno izostaje odgovarajuće jačanje prometnih, komunalnih i upravljačkih kapaciteta. Takav razvoj dovodi do pojačanog pritiska na javne površine, promet u mirovanju, komunalne sustave i funkcionalnost prostora, dok istodobno raste rizik slabljenja kvalitete života lokalnog stanovništva i prostorne degradacije. Ovaj scenarij može kratkoročno povećati turistički promet i ukupne prihode, ali dugoročno povećava ranjivost općine i smanjuje kvalitetu turističkog iskustva i svakodnevnog života. Posebno su osjetljivi Ošljak, kao zaštićen i prostorno ograničen

prostor, te Rivanj i Sestrunj, koji u takvom modelu ostaju periferni i funkcionalno slabije povezani.

Scenarij 3. Uravnotežen razvoj Općine Preko kao funkcionalnog, povezanog i kvalitetno upravljanog otočnog središta

U okviru ovog scenarija Općina Preko razvija se kao funkcionalno, dobro povezano i kvalitetno upravljano otočno središte koje koristi svoje prometne i razvojne prednosti, ali turizam ne temelji na nekontroliranom rastu, nego na uravnoteženom upravljanju prostorom, prometom i kvalitetom ponude. Posebna se pozornost posvećuje smanjenju pritiska na naselje Preko, boljoj prometnoj i funkcionalnoj povezanosti svih naselja i otoka u sastavu općine te ravnomjernijem usmjeravanju razvoja na području Preka, Poljane, Sutomišćice, Lukorana, Ugljana, Ošljaka, Rivnja i Sestrunja. U ovom scenariju naselja Poljana, Sutomišćica, Lukoran i Ugljan ne promatraju se samo kao prateći prostor glavnog središta, nego kao aktivni dijelovi kvalitetnije i raznovrsnije destinacijske cjeline, s vlastitim razvojnim ulogama u području boravišnog, kupališnog, aktivnog i doživljajnog turizma. Posebna se pozornost posvećuje i manjim otocima Ošljaku, Rivnju i Sestrunju, za koje se razvijaju osjetljiviji i selektivniji pristupi upravljanju, očuvanju prostora i prometnom povezivanju. U tom kontekstu posebno je važno jačati funkcionalnu povezanost Sestrunja i Rivnja s otokom Ugljanom, pri čemu se Muline mogu razvijati i kao potencijalna luka ili pristupna točka za kvalitetnije povezivanje, osobito prema Sestrunju, ako se za to osiguraju odgovarajući infrastrukturni, prometni i okolišni preduvjeti. Time bi se smanjila prometna izoliranost udaljenijih dijelova općine i ojačala unutarnja teritorijalna povezanost. Ovaj scenarij pretpostavlja istodobno jačanje komunalne i prometne infrastrukture, upravljanje izletničkim tokovima, smanjenje pritiska na javne prostore i promet u mirovanju, očuvanje kvalitete života lokalnog stanovništva te ravnomjernije uključivanje svih naselja i otoka u razvojne koristi turizma. Na taj način Općina Preko može zadržati ulogu glavnog otočnog ulaza i uslužnog središta, ali bez preopterećenja prostora i bez zapostavljanja perifernijih naselja i manjih otoka. Ovaj scenarij predstavlja poželjan smjer razvoja Općine Preko.

Scenarij 4. Transformacija Općine Preko u snažno otočno servisno i turističko čvorište više razine

U okviru ovog scenarija Općina Preko dodatno jača svoju funkciju glavnog otočnog ulaza i servisnog središta, uz intenzivnije investicije u usluge, prometnu organizaciju, digitalna rješenja, turističku ponudu i kvalitetu javnog prostora. Takav razvoj mogao bi povećati konkurentnost općine, njezinu gospodarsku važnost i sposobnost da postane snažnije integrirano upravljačko i razvojno središte za šire otočno područje. Međutim, ovaj scenarij nosi i povećan rizik daljnje centralizacije aktivnosti u samom Preku, dodatnog rasta prometa, pritiska na prostor i zapostavljanja perifernijih naselja i manjih otoka ako razvoj ne bude dovoljno uravnotežen. Bez snažnih mehanizama upravljanja, zaštite prostora i ravnomjernije raspodjele razvojnih koristi, ovaj scenarij može voditi funkcionalnom jačanju središta, ali i jačanju unutarnjih razvojnih nejednakosti na području općine

Scenariji razvoja Općine Preko upućuju na različite moguće razvojne putanje turizma do 2030. godine, ovisno o tome hoće li se općina zadržati u sadašnjoj razvojnoj putanji, bilježiti rast bez dovoljne kontrole opterećenja, razvijati se uravnoteženo ili dodatno jačati svoju funkciju glavnog otočnog središta. Kako bi se lakše procijenilo koji je scenarij najprihvatljiviji, u nastavku je prikazana matrica najvažnijih rizika i prilika za svaki od scenarija. Matrica omogućuje jasnije sagledavanje mogućih posljedica pojedinog razvojnog smjera na gospodarstvo, prometnu funkcionalnost, prostor, identitet mjesta i kvalitetu života lokalne zajednice.

Tablica 77. Matrica najvažnijih rizika i prilika za svaki od scenarija razvoja Općine Preko

Scenarij	Rizik	Prilika
Scenarij 1.	Ograničen rast prihoda od turizma i zadržavanje visoke sezonalnosti. Nastavak problema parkiranja, izletničkog pritiska i opterećenja javnih prostora bez značajnijih razvojnih iskoraka. Slaba integracija manjih otoka i udaljenijih naselja u razvojne koristi turizma. Ograničeno jačanje konkurentnosti i otpornosti općine.	Očuvanje postojećeg ritma života bez naglog rasta turističkog pritiska. Manji rizik od nagle prostorne degradacije. Mogućnost postupnog promišljanja poželjnijeg modela razvoja.
Scenarij 2.	Daljnje opterećenje prometa, parkirališta, komunalnih sustava i javnih površina, osobito u Preku i na Ošljaku. Pad kvalitete života lokalnog stanovništva i kvalitete turističkog iskustva. Rast sekundarnog stanovanja i pritiska na prostor. Zapostavljanje perifernijih naselja i manjih otoka.	Kratkoročni rast turističkog prometa i ukupnih prihoda. Veća popunjenost postojećih smještajnih kapaciteta. Jačanje gospodarske aktivnosti u sezoni.
Scenarij 3.	Potreba za većom koordinacijom dionika, ulaganjima u komunalnu i prometnu infrastrukturu te dosljednim upravljanjem turističkim i izletničkim tokovima i prostorom. Sporija vidljivost rezultata u odnosu na scenarij intenzivnog rasta. Rizik da bez provedbene discipline scenarij ostane na razini poželjnog usmjerenja.	Bolja povezanost svih naselja i otoka, uključujući Muline kao potencijalnu pristupnu točku prema Sestrunju. Smanjenje pritiska na naselje Preko. Jačanje kvalitete života, funkcionalnosti općine i ravnomjernije raspodjele koristi turizma. Očuvanje identiteta i dugoročno veća otpornost destinacije.
Scenarij 4.	Rizik dodatne centralizacije aktivnosti u samom Preku, pojačanog rasta prometa, većeg pritiska na prostor i zapostavljanja perifernijih naselja i manjih otoka. Opasnost jačanja unutarnjih razvojnih nejednakosti ako	Jačanje gospodarske i servisne funkcije općine, veća konkurentnost i viša razina usluga. Mogućnost snažnijeg razvoja digitalnih, prometnih i turističkih rješenja te jačanja upravljačke

	izostane ravnomjerno usmjeravanje turističkih ulaganja i sadržaja.	uloge općine u širem otočnom prostoru.

Izvor: obrada autora prema prethodnim analizama i rezultatima

Za potrebe sagledavanja mogućih razvojnih putanja Općine Preko i odabira optimalnog, analizirano je i očekivano kretanje odabranih pokazatelja važnih za gospodarsku uspješnost, prometnu i komunalnu funkcionalnost, kvalitetu života, pritisak na prostor i dugoročnu održivost destinacije.

Tablica 78. Kretanja odabranih pokazatelja u scenarijima razvoja Općine Preko

Pokazatelj	Scenarij 1.	Scenarij 2.	Scenarij 3.	Scenarij 4.
Broj turističkih dolazaka	stagnira/ blagi rast	raste	umjeren rast	raste
Broj noćenja	stagnira	raste	umjeren rast	raste
Prihod po gostu	stagnira	blagi rast / stagnira	raste	može rasti, ali neujednačeno
Sezonalnost	visoka	raste	smanjuje se	smanjuje se
Izletnički pritisak	visok	raste	kontrolira se	raste bez upravljanja
Promet i parkiranje	visoko opterećenje	pogoršanje	poboljšanje	raste u Preku
Komunalni sustav	visoko opterećenje	raste	stabilizira se	raste ako se ne ulaže
Kvaliteta života	stagnira	pada	raste	ovisna o upravljanju
Ravnomjernost razvoja	niska	slabi	raste	rizik centralizacije
Povezanost otoka	slaba	slaba	poboljšava se	neujednačeno
Kvaliteta iskustva	stagnira	pada	raste	mješovito
Identitet	stagnira	slabi	raste	slabi
Otpornost	niska	pada	raste	uvjetna

Izvor: obrada autora prema prethodnim analizama i rezultatima

Pokazatelji upućuju na to da se kod Općine Preko razlike među scenarijima najjasnije vide u odnosu između razvoja turizma i sposobnosti prostora da taj razvoj podnese. Scenarij 1. pokazuje zadržavanje postojećih slabosti: nema jačeg iskoraka ni u prihodima, ni u kvaliteti iskustva, ni u funkcionalnosti sustava. Scenarij 2. donosi rast dolazaka i noćenja, ali istodobno gotovo svi pokazatelji vezani uz kvalitetu života, promet, prostor i otpornost idu u nepovoljnom smjeru, što potvrđuje da bi takav razvoj bio kratkoročno koristan, ali dugoročno problematičan. Nasuprot tome, Scenarij 3. pokazuje najpovoljnije kretanje većine pokazatelja jer kombinira umjeren rast turističkog prometa s poboljšanjem kvalitete života, jačanjem povezanosti naselja i otoka, boljom funkcionalnošću sustava i većom otpornošću destinacije. Upravo zato on djeluje kao najstabilniji i najodrživiji razvojni smjer. Scenarij 4. otvara dodatni prostor za gospodarsko i funkcionalno jačanje općine, ali pokazatelji istodobno upozoravaju na rizik centralizacije i neravnomjernog razvoja, pa njegov učinak ostaje uvjetovan snagom upravljanja i sposobnošću da se razvoj ne koncentrira samo u središnjem dijelu općine.

Kako bi se lakše usporedili učinci pojedinih scenarija razvoja Općine Preko, analiziran je i njihov utjecaj na ključne dimenzije destinacije, uključujući gospodarske učinke, kvalitetu života lokalnog stanovništva, pritisak na prostor, funkcionalnost sustava, ravnomjernost razvoja te otpornost i održivost. Takav prikaz omogućuje jasnije razlikovanje razvojnih

smjerova koji mogu donijeti kratkoročne koristi od onih koji stvaraju povoljnije dugoročne učinke za destinaciju u cjelini.

Tablica 79. Prikaz utjecaja pojedinih scenarija na određene dimenzije destinacije Općine Preko

Dimenzija	Scenarij 1.	Scenarij 2.	Scenarij 3.	Scenarij 4.
Ekonomski učinci	neutralan	kratkoročno pozitivan	dugoročno pozitivan	pozitivan
Kvaliteta života	blago negativna	negativna	pozitivna	ovisna o upravljanju
Pritisak na prostor	umjeren	visok	kontroliran	visok bez kontrole
Prometna funkcionalnost	stagnira	negativna	pozitivna	mješovita
Ravnomjernost razvoja	niska	niska	pozitivna	rizična
Identitet	neutralan	negativan	pozitivan	neutralan
Otpornost	niska	niska	visoka	uvjetna

Izvor: obrada autora prema prethodnim analizama i rezultatima

Tablica pokazuje da Scenarij 3. ostvaruje najpovoljniji učinak na većinu ključnih dimenzija destinacije jer omogućuje uravnotežen odnos između turističkog razvoja, kvalitete života, funkcionalnosti općine i očuvanja prostora. Scenarij 2. donosi kratkoročne gospodarske koristi, ali uz izrazito negativne učinke na prostor, svakodnevni život i otpornost destinacije, dok Scenarij 4. otvara dodatne razvojne mogućnosti, ali i znatno veći rizik centralizacije i unutarnje neravnoteže razvoja.

Na temelju usporedbe scenarija može se zaključiti da **Scenarij 3. – uravnotežen razvoj Općine Preko kao funkcionalnog, povezanog i kvalitetno upravljanog otočnog središta predstavlja najprihvatljiviji razvojni smjer**. Za razliku od scenarija stagnacije, on omogućuje kvalitativni iskorak u razvoju turizma i bolju valorizaciju razvojnih prednosti općine, dok za razliku od scenarija intenzivnog pritiska i scenarija jačanja čvorišne funkcije ne temelji razvoj na rastu opterećenja i centralizaciji, nego na ravnoteži između gospodarskih koristi, kvalitete života lokalnog stanovništva, bolje povezanosti naselja i otoka te očuvanja identiteta i prostora. Zbog toga upravo Scenarij 3 predstavlja najodrživiju i dugoročno najracionalniju osnovu za buduće upravljanje turističkim razvojem Općine Preko.

6.5.2. Scenariji razvoja turizma Općine Kali

Scenariji razvoja Općine Kali predstavljaju moguće alternativne razvojne putanje do 2030. godine, oblikovane na temelju analize postojećeg stanja, lokalnih razvojnih potencijala i ograničenja te općih smjernica održivog razvoja turizma. Ne promatraju se kao prognoze, nego kao alat za strateško odlučivanje i odabir poželjnog smjera razvoja destinacije. U slučaju Kalija ključna razvojna pitanja odnose se na odnos između snažnog ribarskog identiteta i turističke valorizacije mjesta, sposobnost destinacije da očuva autentičnost i svakodnevnu životnu funkciju naselja te mogućnost da se turistički razvoj usmjeri prema kvaliteti, a ne prema stihijskom i prostorno neusklađenom rastu.

Scenarij 1. Stagnacija i zadržavanje uske sezonske turističke funkcije

U okviru ovog scenarija Kali zadržavaju postojeći model razvoja u kojem turizam ostaje ograničenog opsega i bez značajnijeg kvalitativnog iskoraka. Mjesto i dalje počiva prvenstveno na svojoj ribarskoj tradiciji i lokalnoj svakodnevici, ali bez jače interpretacije, brendiranja i turističke valorizacije tih resursa. Zbog izostanka snažnijih ulaganja u uređenje središta mjesta, komunalnu i prometnu infrastrukturu te prepoznatljivost destinacije, turistički razvoj ostaje skroman i uglavnom sezonski. Takav scenarij smanjuje rizik od naglog turističkog pritiska, ali dugoročno zadržava razvojnu pasivnost, slabu tržišnu vidljivost i ograničen gospodarski učinak turizma.

Scenarij 2. Stihijski rast turizma uz slabljenje identiteta mjesta

U okviru ovog scenarija Kali bilježe rast turističkog prometa i širenje turističkih aktivnosti, ali bez jasnog upravljanja razvojem, bez značajnog unaprjeđenja izgleda mjesta i bez dovoljno kvalitetne infrastrukture koja bi pratila pojačano opterećenje. Turizam raste pretežno kvantitativno, dok ribarski identitet i svakodnevna funkcija mjesta postupno slabe jer nisu sustavno uključeni u razvojnu logiku destinacije. Takav razvoj povećava pritisak na prostor, promet i komunalne sustave, dok neuređenost središta mjesta i nedostatna brendiranost ribarstva i lokalnih proizvoda ograničavaju stvaranje autentičnog i kvalitetnog turističkog doživljaja. U kratkom roku scenarij može donijeti više turističkog prometa i prihoda, ali dugoročno povećava rizik gubitka identiteta mjesta i smanjenja kvalitete života lokalne zajednice.

Scenarij 3. Uravnotežena valorizacija ribarskog identiteta i razvoj autentične otočne destinacije

U okviru ovog scenarija Kali se razvijaju kao autentična otočna destinacija snažno utemeljena na vlastitom identitetu, ribarskoj tradiciji, kulturi života i radu lokalne zajednice, uz postupno jačanje kvalitete prostora, turističke ponude i tržišne prepoznatljivosti. Razvoj se ne temelji na povećanju volumena turističkog prometa, koji nije intenzivan i boljoj interpretaciji i brendiranju ribarstva i lokalnih proizvoda, uređenju središta mjesta, unaprjeđenju infrastrukture i pažljivijem usmjeravanju turističkih aktivnosti. Posebna se pozornost posvećuje očuvanju autentičnosti mjesta i funkcionalnosti svakodnevnog života, uz razvoj proizvoda više dodane vrijednosti koji proizlaze iz stvarnih lokalnih posebnosti. Takav scenarij omogućuje Kalima da ostanu prepoznatljivo ribarsko mjesto, ali i da razviju održiviji i konkurentniji turistički model. Ovaj scenarij predstavlja poželjan smjer razvoja Općine Kali i na njemu bi trebalo temeljiti buduće upravljanje destinacijom.

Scenariji razvoja Općine Kali upućuju na različite moguće razvojne putanje turizma do 2030. godine, ovisno o tome hoće li se turistički razvoj zadržati na sadašnjoj razini, razvijati stihijski ili usmjeriti prema kvalitetnijem i identitetski utemeljenom modelu. Kako bi se lakše procijenilo koji je scenarij najprihvatljiviji, u nastavku je prikazana matrica najvažnijih rizika i prilika za svaki od scenarija. Matrica omogućuje jasnije

sagledavanje mogućih posljedica pojedinih razvojnih smjerova na gospodarstvo, prostor, identitet mjesta i kvalitetu života lokalne zajednice. U slučaju Kalija to je osobito važno jer je riječ o općini snažnog ribarskog identiteta, ali i s jasno prepoznatim izazovima poput nedovoljno razvijene infrastrukture, neuređenosti središta mjesta, slabe brendiranosti ribarstva i stihijskog razvoja.

Tablica 8o. Matrica najvažnijih rizika i prilika za svaki od scenarija razvoja Općine Kali

Scenarij	Rizici	Prilike
Scenarij 1.	Ograničen rast prihoda od turizma i slaba dodana vrijednost turističke aktivnosti. Zadržavanje visoke ovisnosti o uskoj sezoni i privatnom smještaju. Daljnje slabljenje tržišne vidljivosti Kalija kao turističke destinacije. Neiskorištavanje potencijala ribarskog identiteta, marikulture i lokalnih proizvoda u turističkoj valorizaciji.	Očuvanje svakodnevne funkcionalnosti mjesta bez naglog rasta turističkog pritiska. Manji rizik od prostorne degradacije i preopterećenja infrastrukture. Mogućnost postupnog promišljanja poželjnijeg modela razvoja bez naglih poremećaja u lokalnoj zajednici.
Scenarij 2.	Povećanje pritiska na prometnu i komunalnu infrastrukturu. Daljnje slabljenje identiteta Kalija kao prepoznatljivog ribarskog mjesta. Jačanje prostorne i funkcionalne neuređenosti mjesta. Pad kvalitete života lokalnog stanovništva zbog većeg sezonskog opterećenja. Turistički rast bez jasnog povećanja kvalitete i dodane vrijednosti. Dugoročni gubitak autentičnosti i slabiji doživljaj destinacije.	Kratkoročni rast turističkog prometa i ukupnih prihoda. Veća popunjenost smještajnih kapaciteta u sezoni. Povećana gospodarska aktivnost u turizmu i povezanim uslužnim djelatnostima.
Scenarij 3.	Potreba za snažnijom koordinacijom dionika i jasnijim upravljanjem razvojem. Veća početna ulaganja u uređenje mjesta posebno njegova središta, infrastrukturu, interpretaciju i brendiranje destinacije. Sporija vidljivost rezultata u odnosu na scenarij kvantitativnog rasta. Rizik da bez dosljedne provedbe i suradnje scenarij ostane na razini poželjnog smjera bez stvarnih promjena.	Jačanje tržišne prepoznatljivosti Kalija kroz ribarski identitet, lokalne proizvode i autentičnost mjesta. Razvoj ponude veće dodane vrijednosti. Očuvanje identiteta mjesta i kvalitete života lokalne zajednice. Uređenije i funkcionalnije središte mjesta. Veća otpornost destinacije i dugoročno održiviji turistički razvoj.

Izvor: obrada autora prema prethodnim analizama i rezultatima

Za potrebe sagledavanja mogućih razvojnih putanja Općine Kali analizirano je očekivano kretanje odabranih pokazatelja koji odražavaju gospodarsku uspješnost, očuvanost identiteta mjesta, pritisak na prostor i kvalitetu života lokalnog stanovništva. Scenariji se

ne promatraju kao prognoze, već kao alternativne razvojne putanje koje služe kao podloga za odabir najprihvatljivijeg smjera razvoja.

Tablica 81. Kretanja odabranih pokazatelja u scenarijima razvoja Općine Kali

Pokazatelj	Scenarij 1.	Scenarij 2.	Scenarij 3.
Broj turističkih dolazaka	stagnira / blagi rast	raste	umjeren rast
Broj noćenja	stagnira	raste	umjeren rast
Prihod od turizma po gostu	stagnira	blagi rast / stagnira	raste
Sezonalnost turizma	ostaje visoka	dodatno raste	postupno se smanjuje
Prepoznatljivost destinacije	stagnira	stagnira / slabi	raste
Valorizacija ribarskog identiteta	ostaje nedovoljna	dodatno slabi	značajno raste
Uređenost i funkcionalnost središta mjesta	stagnira	pogoršava se	poboljšava se
Pritisak na promet i infrastrukturu	umjeren	raste	stabilizira se
Kvaliteta turističkog iskustva	stagnira	pada	raste
Zadovoljstvo lokalnog stanovništva	stagnira / blagi pad	pada	raste
Razina očuvanosti prostora i identiteta	blagi pad	izraženiji pad	očuva se / jača
Razina organiziranosti i upravljanja destinacijom	stagnira	ostaje niska	raste

Izvor: obrada autora prema prethodnim analizama i rezultatima

Na temelju prikaza kretanja odabranih pokazatelja može se zaključiti da je **Scenarij 3 – uravnotežena valorizacija ribarskog identiteta i razvoj autentične otočne destinacije najprihvatljiviji razvojni smjer za Općinu Kali.** U odnosu na scenarij stagnacije, on omogućuje rast prihoda po gostu, jačanje prepoznatljivosti destinacije, bolju valorizaciju ribarskog identiteta te unapređenje uređenosti i funkcionalnosti mjesta. Istodobno, za razliku od scenarija stihijskog rasta, ne temelji se na povećanju turističkog prometa po svaku cijenu, nego na uravnoteženijem odnosu između gospodarskih koristi, očuvanja identiteta mjesta, kvalitete života stanovništva i zaštite prostora. Kako bi se lakše usporedili učinci pojedinih scenarija, analiziran je i njihov utjecaj na ključne dimenzije razvoja destinacije. Time se omogućuje jasnije razlikovanje kratkoročnih koristi i dugoročnih učinaka pojedinog razvojnog smjera.

Tablica 82. Prikaz utjecaja pojedinih scenarija na određene dimenzije destinacije Općine Kali

Dimenzija	Scenarij 1.	Scenarij 2.	Scenarij 3.
Ekonomski učinci	umjereno negativan / neutralan	kratkoročno pozitivan	izrazito pozitivan dugoročno
Kvaliteta života	umjereno negativan	izrazito negativan	izrazito pozitivan
Pritisak na prostor	umjereno negativan	izrazito negativan	pozitivan
Identitet i autentičnost destinacije	negativan	izrazito negativan	izrazito pozitivan
Organiziranost i upravljanje destinacijom	negativan	negativan	izrazito pozitivan
Otpornost i održivost	negativan	izrazito negativan	izrazito pozitivan

Izvor: obrada autora prema prethodnim analizama i rezultatima

Usporedba scenarija pokazuje da Scenarij 3 ostvaruje najpovoljniji učinak na većinu ključnih dimenzija destinacije. Za razliku od scenarija stagnacije i scenarija stihijskog rasta, on omogućuje uravnoteženiji odnos između gospodarskih koristi, očuvanja identiteta mjesta, kvalitete života stanovništva i dugoročne održivosti turističkog razvoja. Zbog toga predstavlja najprihvatljiviji razvojni smjer za Općinu Kali.

6.5.2. Scenariji razvoja turizma Općine Kukljica

Scenariji razvoja Općine Kukljica predstavljaju moguće alternativne razvojne putanje do 2030. godine, oblikovane na temelju analize postojećeg stanja, lokalnih razvojnih potencijala i ograničenja te općih smjernica održivog razvoja turizma, kao i nacionalne strategije održivog turizma. Ovi scenariji ne promatraju se kao prognoze, nego kao alat za strateško odlučivanje i odabir poželjnog smjera razvoja destinacije. U slučaju Kukljice ključna razvojna pitanja odnose se na odnos između turističke atraktivnosti i prostorne osjetljivosti mjesta, sposobnost destinacije da prijeđe iz uske sezonske orijentacije prema otpornijoj i kvalitetnijoj ponudi te mogućnost da očuva identitet mjesta uz istodobno jačanje konkurentnosti.

Scenarij 1. Stagnacija sezonske kupališne destinacije

U okviru ovog scenarija Kukljica zadržava postojeći model razvoja koji se dominantno oslanja na ljetni kupališni turizam, bez značajnijeg iskoraka u diversifikaciji ponude, jačanju interpretacije prostora i unapređenju upravljačkih kapaciteta. Turistički promet ostaje koncentriran u vršnim ljetnim mjesecima, dok izvan glavne sezone destinacija ima ograničenu aktivnost i slabiji gospodarski učinak. Iako se zadržavaju osnovne komparativne prednosti mjesta, poput atraktivnog položaja, čistog okoliša i uređenosti prostora, izostanak snažnijih razvojnih iskoraka dovodi do stagnacije konkurentnosti i ograničenog povećanja dodane vrijednosti turizma. Dugoročno, ovakav scenarij ne koristi dovoljno postojeće resurse i ne ublažava strukturne slabosti poput depopulacije, slabije brendiranosti i nedovoljne organiziranosti destinacije.

Scenarij 2. Intenziviranje sezonskog pritiska i prostorno-infrastrukturne opterećenosti

U okviru ovog scenarija Kukljica bilježi daljnji rast turističkog prometa, ali bez odgovarajućeg jačanja komunalne, prometne i upravljačke infrastrukture. Turizam ostaje koncentriran na ljetnu sezonu i najatraktivnije obalne lokalitete, što dodatno povećava pritisak na promet u mirovanju, javne prostore, komunalne sustave i kvalitetu boravka lokalnog stanovništva i posjetitelja. Zbog nedostatka parkirališnih kapaciteta, ograničenog prostora i nedovoljne organiziranosti destinacije raste rizik smanjenja kvalitete doživljaja, slabljenja identiteta mjesta i postupne degradacije prostora. U gospodarskom smislu takav scenarij može kratkoročno donositi više turističkog prometa, ali dugoročno povećava ranjivost destinacije jer se razvoj temelji na količini, a ne na kvaliteti i održivosti.

Scenarij 3. Uravnotežen razvoj autentične i otpornije otočne destinacije

U okviru ovog scenarija Kukljica se razvija kao uređena, prepoznatljiva i autentična otočna destinacija koja zadržava svoju kupališnu i doživljajnu privlačnost, ali istodobno postupno širi i kvalitativno jača ponudu kroz bolju interpretaciju prostora, snažnije brendiranje, kvalitetnije upravljanje i pažljivije korištenje resursa. Razvoj se usmjerava prema povećanju kvalitete boravka i dodane vrijednosti, a ne samo prema rastu volumena turističkog prometa. Posebna se pozornost posvećuje zaštiti prostora, rješavanju prometnih i komunalnih ograničenja, jačanju lokalnog identiteta i boljem povezivanju prirodnih, kulturnih i društvenih vrijednosti mjesta u jedinstven doživljaj. Takav scenarij omogućuje Kukljici da ostane turistički atraktivna, ali i društveno i prostorno održiva, uz veću otpornost na sezonalnost, infrastrukturna ograničenja i promjene na tržištu. Ovaj scenarij predstavlja poželjan smjer razvoja Općine Kukljica i na njemu bi trebalo temeljiti buduće upravljanje destinacijom.

Tablica 83. Matrica najvažnijih rizika i prilika za svaki od scenarija razvoja Općine Kukljica

Scenarij	Rizici	Prilike
Scenarij 1.	Zadržavanje visoke ovisnosti o ljetnoj sezoni. Stagnacija prihoda po gostu i ograničen rast dodane vrijednosti. Slabljenje konkurentnosti u odnosu na razvijenije otočne destinacije. Nastavak depopulacije i slabljenje lokalne razvojne baze. Propuštanje prilika za jače korištenje EU fondova, bolju organiziranost i brendiranje destinacije.	Očuvanje sadašnje prepoznatljivosti mjesta bez naglih razvojnih poremećaja. Zadržavanje osnovne turističke aktivnosti i postojećih tržišnih segmenata. Neophodno je strateško promišljanje poželjnijeg modela razvoja.
Scenarij 2.	Daljnje opterećenje komunalne i prometne infrastrukture. Povećanje problema parkiranja i sezonskih gužvi. Pad kvalitete života lokalnog stanovništva i veći pritisak na javne prostore. Smanjenje kvalitete turističkog doživljaja zbog preopterećenosti prostora. Dugoročno slabljenje identiteta mjesta i veći rizik prostorne degradacije. Jačanje modela turizma koji raste po količini, ali ne i po kvaliteti.	Kratkoročni rast turističkog prometa i ukupnih prihoda. Veća popunjenost smještajnih i ugostiteljskih kapaciteta u vršnim mjesecima. Kratkoročno veća gospodarska aktivnost u turistički povezanim djelatnostima.
Scenarij 3.	Jača koordinacija i snažnija spremnost dionika, bolja organiziranost i aktivnije upravljanje destinacijom. Potrebna su ulaganja u infrastrukturu, prometna rješenja, brendiranje i interpretaciju resursa. Rezultati su sporiji i manje	Rast prihoda po gostu uz kontroliraniji razvoj. Jačanje brenda Kukljice kao uređene i autentične otočne destinacije. Bolje korištenje postojećih resursa i lokaliteta poput Zelene punte. Postupno smanjenje sezonalnosti kroz

	vidljivi u kratkom roku nego kod scenarija intenzivnog rasta. Uspjeh ovisi o institucionalnoj sposobnosti i spremnosti lokalnih dionika na suradnju.	kvalitetniju i raznolikiju ponudu. Očuvanje prostora, okoliša i kvalitete života lokalne zajednice. Jačanje otpornosti destinacije i dugoročne konkurentnosti.

Izvor: obrada autora prema prethodnim analizama i rezultatima

Kako bi se donijela odluka o odabiru scenarija, pruženi su i prikazi nekih od pokazatelja turističkih dolazaka za svaki od predviđenih scenarija u donjoj tablici.

Tablica 84. Kretanja odabranih pokazatelja u scenarijima razvoja Općine Kukljica

Pokazatelj	Scenarij 1.	Scenarij 2.	Scenarij 3.
Broj turističkih dolazaka	stagnira / blagi rast	raste	umjeren rast
Broj noćenja	stagnira	raste	umjeren rast
Prihod od turizma po gostu	stagnira	blagi rast / stagnira	raste
Sezonalnost turizma	ostaje visoka	dodatno raste	postupno se smanjuje
Zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom	stagnira / blagi pad	pada	raste
Pritisak na promet i parkiranje	ostaje izražen	raste	postupno se smanjuje
Opterećenje komunalne infrastrukture	ostaje visoko u sezoni	raste	stabilizira se
Kvaliteta turističkog iskustva	stagnira	pada	raste
Razina očuvanosti prostora i okoliša	blagi pad	izraženiji pad	očuvana
Uključenost lokalnih dionika i organiziranost destinacije	stagnira	ostaje nedostatna	raste

Izvor: obrada autora prema prethodnim analizama i rezultatima

Jasno je vidljivo da iako različiti scenariji imaju pozitivne učinke na određene parametre, najkvalitetniji učinke daje Scenarij 3., stoga je napravljena i analiza utjecaja pojedinih scenarija na određene dimenzije destinacije, što je prikazano u donjem tablici ispod gdje je jasno vidljivo kako je najbolje učinke za destinaciju ima implementacija Scenarija 3.

Tablica 85. Prikaz utjecaja pojedinih scenarija na određene dimenzije destinacije Općine Kukljica

Dimenzija	Scenarij 1.	Scenarij 2.	Scenarij 3.
Ekonomski učinci	neutralan	kratkoročno pozitivan	izrazito pozitivan dugoročno
Kvaliteta života	umjereno negativan	izrazito negativan	izrazito pozitivan
Pritisak na prostor	umjereno negativan	izrazito negativan	pozitivan
Organiziranost i brendiranje destinacije	negativan	neutralan	izrazito pozitivan
Otpornost i održivost	negativan	izrazito negativan	izrazito pozitivan

Izvor: obrada autora prema prethodnim analizama i rezultatima

U konačnici, kroz analizu scenarija razvoja Općine Kukljica, zaključuje se da **Scenarij 3 – uravnotežen razvoj autentične i otpornije otočne destinacije predstavlja najprihvatljiviji i dugoročno najodrživiji razvojni smjer**. Za razliku od scenarija stagnacije, on omogućuje kvalitativni iskorak u razvoju turizma, jačanje konkurentnosti destinacije i bolje korištenje postojećih resursa. Istodobno, za razliku od scenarija intenziviranja sezonskog pritiska, ovaj scenarij ne temelji razvoj na količinskom rastu turističkog prometa, nego na očuvanju prostora, kvaliteti boravka, jačanju identiteta mjesta i postupnom povećanju dodane vrijednosti turizma. Takav pristup posebno je primjeren Kukljici kao prostorno osjetljivoj otočnoj destinaciji s izraženim sezonskim pritiscima, ali i značajnim potencijalom za razvoj prepoznatljive i kvalitetnije ponude. Naravno da i Scenarija 3. ima neke nedostatke koji se ogledaju u tome što njegova provedba zahtijeva dugoročan, koordiniran i dosljedan angažman većeg broja dionika, uz bolju organiziranost destinacije i spremnost na zajedničko djelovanje. Za razliku od scenarija koji se oslanjaju na jednostavniji rast turističkog prometa, rezultati ovoga scenarija ne dolaze brzo, nego ovise o postupnim ulaganjima u infrastrukturu, upravljanje prostorom, kvalitetu ponude i jačanje identiteta destinacije. Dodatni izazov predstavlja potreba za većim početnim ulaganjima i ograničenim financijskim i institucionalnim kapacitetima male otočne općine. Također, bez jasne provedbe i kontinuirane suradnje postoji rizik da scenarij ostane na razini poželjnog razvojnog usmjerenja, bez dovoljno vidljivih promjena u praksi. Ipak, njegova je prednost u tome što omogućuje razvoj turizma koji je gospodarski koristan, ali istodobno društveno prihvatljiv i prostorno održiv. U tom smislu Scenarij 3. nije samo najpoželjniji, nego i najusklađeniji s općim načelima Plana upravljanja destinacijom, koji naglašava održivost, kvalitetu života lokalne zajednice i dugoročno očuvanje resursne osnove.

6.5.4. Scenariji razvoja turizma Općine Tkon

Za Općinu Tkon scenariji razvoja se grade oko četiri ključne činjenice: 1) Tkon je glavno prometno čvorište otoka Pašmana i njegova veza s kopnom preko linije Tkon–Biograd temeljna je za svakodnevni život, opskrbu i turizam, 2) Tkon ima vrijedne razvojne osnove u očuvanim plažama, kamping ponudi, aktivnom turizmu, ruralnom karakteru i OPG-ovima, 3) razvoj koče nedovoljno kvalitetna komunalna infrastruktura, nesređenost dijelova mjesta, slab destinacijski identitet i manjak turističkih sadržaja i 4) razvoj Općine Pašman i eventualna izgradnja mosta Pašman–kopno mogu bitno promijeniti prometni i razvojni položaj Tkona. Projektna dokumentacija za most Pašman–kopno pojavljuje se u službenim dokumentima Općine Pašman, a Zadarska županija u provedbenom programu također navodi unapređenje veza otoka s kopnom kroz most Pašman–kopno. Scenariji razvoja Općine Tkon predstavljaju moguće alternativne razvojne putanje do 2030. godine, oblikovane na temelju analize postojećeg stanja, razvojnih potencijala, infrastrukturnih ograničenja i šireg otočnog konteksta. Ne promatraju se kao prognoze, nego kao alat za strateško odlučivanje i odabir poželjnog smjera razvoja destinacije, u skladu s pristupom primijenjenim u nacionalnim smjernicama održivog razvoja turizma.

Scenarij 1. Stagnacija i zadržavanje sadašnjeg modela sezonske i tranzitne funkcije

U okviru ovog scenarija Tkon zadržava postojeću razvojnu putanju bez značajnijeg kvalitativnog iskoraka u turističkoj ponudi i unaprjeđenju izgleda mjesta. Njegova prometna uloga i dalje ostaje ključna, ali se turistički razvoj pretežno oslanja na postojeće prednosti, poput trajektne povezanosti s Biogradom, kamping ponude, plaža i izletničke funkcije, bez snažnijeg ulaganja u identitet, sadržaje i komunalnu infrastrukturu. Turizam ostaje uglavnom sezonski, a razvoj destinacije i dalje je ograničen slabijom prepoznatljivosti na tržištu, neplanska izgradnja i uređenje prostora i nedovoljno razvijenom infrastrukturom. Ovakav scenarij ne proizvodi nagle poremećaje, ali dugoročno zadržava razvojnu pasivnost, skroman gospodarski učinak turizma i ograničenu konkurentnost destinacije.

Scenarij 2. Sezonski rast uz infrastrukturna ograničenja i pojačani pritisak na prostor

U okviru ovog scenarija Tkon bilježi rast turističkog prometa i jačanje svoje uloge ulazne otočne točke, ali bez odgovarajućeg unaprjeđenja komunalne i prometne infrastrukture, kvalitete javnog prostora i upravljanja razvojem. Rast se pretežno temelji na boljoj iskorištenosti postojeće prometne dostupnosti, blizini Biograda i porastu sezonske potražnje, dok istodobno ostaju prisutni problemi nedovoljne odvodnje, vodoopskrbe, nesređenosti dijelova mjesta i nedostatka dodatnih turističkih sadržaja. Posljedica takvog razvoja jest jačanje sezonskog opterećenja, veći pritisak na luku, promet, javni prostor i komunalne sustave te smanjenje kvalitete boravka lokalnog stanovništva i posjetitelja. U kratkom roku ovaj scenarij može donositi više turističkog prometa, ali dugoročno povećava ranjivost destinacije i ne rješava njezine strukturne slabosti.

Scenarij 3. Uravnotežen razvoj Tkona kao održivog, funkcionalnog i prepoznatljivog južnog ulaza na otok Pašman

U okviru ovog scenarija Tkon se razvija kao uređena, funkcionalna i autentična otočna destinacija koja koristi svoju prometnu dostupnost i blizinu Biograda, ali razvoj ne temelji na pukom rastu volumena, nego na kvaliteti prostora, sadržaja i doživljaja. Posebna se pozornost posvećuje unaprjeđenju komunalne infrastrukture, uređenju mjesta, jačanju identiteta destinacije, boljoj valorizaciji OPG-ova i lokalne poljoprivredne tradicije, te razvoju održivih oblika turizma koji se oslanjaju na kamping, aktivni, kupališni i izletnički segment. Tkon u ovom scenariju postaje prepoznatljiv kao funkcionalan i kvalitetan južni ulaz na otok Pašman, ali bez gubitka mirnog i ruralnog karaktera. Takav razvoj omogućuje uravnoteženiji odnos između turističkih koristi, kvalitete života i očuvanja prostora te predstavlja poželjan smjer razvoja Općine Tkon.

Scenarij 4. Transformacija prometnog i razvojnog položaja Tkona u slučaju izgradnje mosta Pašman–kopno, uz strogu kontrolu razvoja

Ovaj scenarij polazi od pretpostavke da dolazi do izgradnje mosta između otoka Pašmana i kopna, čime bi se prometni položaj Tkona i cijelog južnog dijela otoka bitno promijenio. Takva promjena mogla bi povećati dostupnost destinacije, potaknuti investicijski interes, ubrzati turistički i rezidencijalni razvoj te snažnije integrirati Tkon u svakodnevne tokove šireg kopneno-otočnog prostora. Međutim, isti razvojni impuls nosi i izrazito visok rizik od nekontrolirane izgradnje, pojačanog pritiska na prostor, rasta prometa, širenja turističke i stambene potrošnje te postupnog slabljenja identiteta i kvalitete života lokalne zajednice. Stoga je ovaj scenarij prihvatljiv samo uz istodobnu provedbu strogih mjera upravljanja: kontrolu gradnje i namjene prostora, zaštitu obalnog i krajobraznog identiteta, snažno jačanje komunalne i prometne infrastrukture, upravljanje prometom u mirovanju, ograničavanje stihijskog širenja smještaja te očuvanje funkcionalnosti mjesta za lokalno stanovništvo. Bez tih mehanizama ovaj scenarij ne bi vodio održivom razvoju, nego prostornoj i društvenoj degradaciji.

Scenariji razvoja Općine Tkon upućuju na različite moguće razvojne putanje turizma do 2030. godine, ovisno o tome hoće li se destinacija zadržati u sadašnjoj razvojnoj putanji, rasti bez dovoljno jake infrastrukturne potpore, razvijati se uravnoteženo ili doživjeti snažnu prometnu transformaciju u slučaju izgradnje mosta. Kako bi se lakše procijenilo koji je scenarij najprihvatljiviji, u nastavku je prikazana matrica najvažnijih rizika i prilika za svaki od scenarija. Matrica omogućuje jasnije sagledavanje mogućih posljedica pojedinog razvojnog smjera na gospodarstvo, prometnu funkcionalnost, prostor, identitet mjesta i kvalitetu života lokalne zajednice.

Tablica 86. Matrica najvažnijih rizika i prilika za svaki od scenarija razvoja Općine Tkon

Scenarij	Rizici	Prilike
Scenarij 1.	Ograničen rast prihoda od turizma i skroman gospodarski učinak. Zadržavanje visoke sezonalnosti i slabije tržišne prepoznatljivosti. Nastavak infrastrukturnih i prostornih slabosti bez većeg kvalitativnog iskoraka. Ograničeno jačanje identiteta destinacije i turističkih sadržaja.	Očuvanje postojećeg ritma mjesta bez naglog porasta turističkog pritiska. Manji rizik od prostorne degradacije i preopterećenja sustava. Vrijeme za promišljanje kvalitetnijeg modela razvoja.
Scenarij 2.	Daljnje opterećenje prometne i komunalne infrastrukture. Veći pritisak na luku, promet, javne površine i svakodnevnu funkcionalnost mjesta. Pad kvalitete života lokalnog stanovništva i kvalitete turističkog	Kratkoročni rast turističkog prometa i ukupnih prihoda. Veća popunjenost postojećih smještajnih kapaciteta. Povećana gospodarska aktivnost u sezoni.

	iskustva. Rast bez rješavanja strukturnih slabosti destinacije.	
Scenarij 3.	Potreba za većom koordinacijom dionika, ulaganjima u infrastrukturu i dosljednim upravljanjem razvojem. Sporija vidljivost rezultata u odnosu na scenarij intenzivnijeg rasta. Rizik da scenarij ostane na razini poželjnog smjera ako ne bude provedbeno dovoljno podržan.	Jačanje kvalitete prostora, sadržaja i identiteta mjesta. Bolja prometna i komunalna funkcionalnost. Razvoj održivijeg turističkog modela veće dodane vrijednosti. Očuvanje kvalitete života i ruralnog karaktera mjesta. Dugoročno veća otpornost i konkurentnost destinacije.
Scenarij 4.	Visok rizik nekontrolirane gradnje, pojačanog prometnog pritiska i slabljenja identiteta mjesta. Snažan rast pritiska na prostor, infrastrukturu i kvalitetu života ako izostane strogo upravljanje. Mogućnost pretvaranja Tkona u prostor prolaza i intenzivne potrošnje bez zadržavanja autentičnosti.	Značajno povećanje dostupnosti i razvojnih prilika. Veći investicijski interes i brža integracija u širi prometni i gospodarski sustav. Mogućnost snažnijeg razvoja turističkih i drugih gospodarskih aktivnosti, ali samo uz čvrstu kontrolu razvoja i zaštitu prostora.

Izvor: obrada autora prema prethodnim analizama i rezultatima

Za potrebe sagledavanja mogućih razvojnih putanja Općine Tkon analizirano je očekivano kretanje odabranih pokazatelja važnih za gospodarsku uspješnost, prometnu funkcionalnost, kvalitetu života, pritisak na prostor i dugoročnu održivost destinacije. Scenariji se ne promatraju kao prognoze, nego kao alternativne razvojne putanje koje služe kao podloga za odabir najprihvatljivijeg smjera razvoja.

Tablica 87. Kretanja odabranih pokazatelja u scenarijima razvoja Općine Tkon

Pokazatelj	Scenarij 1.	Scenarij 2.	Scenarij 3.	Scenarij 4.
Broj turističkih dolazaka	stagnira / blagi rast	raste	umjeren rast	značajan rast
Broj noćenja	stagnira	raste	umjeren rast	raste
Prihod od turizma po gostu	stagnira	blagi rast / stagnira	raste	ovisi o modelu razvoja; može rasti uz kontrolu
Sezonalnost turizma	ostaje visoka	dodatno raste	postupno se smanjuje	može se smanjiti, ali uz rizik jačanja volumena
Prometna funkcionalnost i dostupnost	stagnira	pogoršava se sezonski	poboljšava se	značajno se mijenja / poboljšava
Opterećenje komunalne infrastrukture	ostaje visoko u sezoni	raste	stabilizira se	snažno raste bez paralelnih ulaganja
Kvaliteta života lokalnog stanovništva	stagnira / blagi pad	pada	raste	visoko ovisna o kontroli razvoja
Kvaliteta turističkog iskustva	stagnira	pada	raste	može rasti, ali uz rizik standardizacije
Prepoznatljivost i identitet destinacije	stagnira	slabi	raste	može rasti, ali uz povećan rizik gubitka identiteta
Pritisak na prostor i javne površine	umjeren	raste	kontroliran / stabiliziran	visok bez strogog upravljanja
Uključenost lokalnih dionika i organiziranost	stagnira	ostaje nedostatna	raste	mora znatno rasti za održivost scenarija

Otpornost i održivost destinacije	niska / stagnira	smanjuje se	raste	uvjetna; ovisi o provedbi mjera zaštite

Izvor: obrada autora prema prethodnim analizama i rezultatima

Kako bi se lakše usporedili učinci pojedinih scenarija, analiziran je njihov utjecaj na ključne dimenzije razvoja destinacije. Time se omogućuje jasnije razlikovanje kratkoročnih koristi i dugoročnih učinaka pojedinog razvojnog smjera.

Tablica 88. Prikaz utjecaja pojedinih scenarija na određene dimenzije destinacije Općine Tkon

Dimenzija	Scenarij 1.	Scenarij 2.	Scenarij 3.	Scenarij 4.
Ekonomski učinci	umjereno negativan	kratkoročno pozitivan	izrazito pozitivan dugoročno	potencijalno vrlo pozitivan, ali rizičan
Kvaliteta života	umjereno negativan	izrazito negativan	izrazito pozitivan	ovisna o snazi kontrole razvoja
Pritisak na prostor	umjereno negativan	izrazito negativan	pozitivan	visoko rizičan bez ograničenja
Prometna funkcionalnost	neutralna / stagnira	negativna	pozitivna	izrazito pozitivna uz snažna ulaganja
Identitet i autentičnost destinacije	neutralan / blago negativan	negativan	izrazito pozitivan	visok rizik slabljenja bez zaštite
Otpornost i održivost	negativan	izrazito negativan	izrazito pozitivan	uvjetno pozitivan

Izvor: obrada autora prema prethodnim analizama i rezultatima

Zaključno, usporedba scenarija pokazuje da je **Scenarij 3. u postojećim prometnim, prostornim i razvojnim okolnostima najprihvatljiviji razvojni smjer za Općinu Tkon**, jer omogućuje uravnotežen odnos između turističkog razvoja, kvalitete života lokalnog stanovništva, funkcionalnosti mjesta i očuvanja prostora. Za razliku od scenarija stagnacije, on omogućuje razvojni iskorak i jačanje kvalitete destinacije, dok za razliku od scenarija sezonskog rasta uz infrastrukturna ograničenja ne temelji razvoj na povećanju opterećenja, nego na kvaliteti, otpornosti i upravljanju.

Istodobno, Scenarij 4. treba promatrati isključivo kao uvjetni scenarij, koji postaje relevantan samo u slučaju stvarnog početka izgradnje mosta Pašman–kopno. Takav scenarij može otvoriti snažne razvojne prilike, ali istodobno nosi i znatno veće rizike za prostor, identitet mjesta, prometnu funkcionalnost i kvalitetu života lokalne zajednice. Upravo zato njegova bi eventualna aktivacija zahtijevala raniju reviziju Plana upravljanja destinacijom, kako bi se pravodobno definirale dodatne mjere zaštite prostora, kontrole razvoja, prometnog upravljanja i očuvanja funkcionalnosti mjesta u novim okolnostima.

7. SMJERNICE I PREPORUKE ZA DIONIKE RAZVOJA

Uspješna provedba Plana upravljanja integriranom turističkom destinacijom općina Preko, Kali, Kukljica i Tkon pretpostavlja trajnu suradnju javnog, privatnog i civilnog sektora, kao i aktivno uključivanje lokalnog stanovništva. U ovoj destinaciji to je osobito važno jer se turistički razvoj odvija na prostoru koji je istodobno otočan, međusobno funkcionalno povezan i snažno oslonjen na svakodnevne tokove prema kopnu. Zbog toga se ključni razvojni izazovi, poput sezonalnosti, prometne opterećenosti, pritiska na obalni prostor, komunalne infrastrukture, javnih usluga i očuvanja identiteta mjesta, ne mogu učinkovito rješavati odvojeno po pojedinim općinama, nego zahtijevaju zajednički pristup na razini integrirane destinacije.

Smjernice u nastavku nisu obvezujuće u jednakom smislu za sve skupine dionika, ali predstavljaju preporučeni okvir djelovanja kojim se može osigurati usklađenija, održivija i dugoročno kvalitetnija provedba Plana. Njihova je svrha pomoći dionicima da svoje pojedinačne odluke, projekte i aktivnosti usmjere prema zajedničkim ciljevima integrirane destinacije: očuvanju prostora i resursa, jačanju kvalitete života lokalne zajednice, razvoju konkurentne i cjelogodišnje ponude te unaprjeđenju upravljačkih kapaciteta destinacije.

7.1. SMJERNICE ZA JEDINICE LOKALNE SAMOUPRAVE

Jedinice lokalne samouprave imaju ključnu ulogu u oblikovanju razvojnih uvjeta za turizam jer upravljaju prostorom, komunalnim sustavima, dijelom javne infrastrukture i lokalnim pravilima koja neposredno utječu na kvalitetu života stanovništva i kvalitetu boravka posjetitelja. U integriranoj destinaciji njihova je odgovornost dodatno naglašena potrebom međusobnog usklađivanja odluka i izbjegavanja parcijalnih rješenja koja mogu proizvesti negativne učinke u susjednim općinama. Stoga se svakoj preporučuje da jedinice lokalne samouprave upravljaju kao **integrirana turistička destinacija, na način da**:

- usklađuju razvoj turizma s ciljevima ovog zajedničkog Plana,
- jačaju međuopćinsku suradnju u pitanjima od zajedničkog interesa,
- zagovaraju unaprjeđenje prometne povezanosti otoka, osobito na relacijama Biograd – Tkon i Zadar – Preko, radi bolje dostupnosti za stanovništvo i posjetitelje
- uspostavljaju jedinstvenu digitalnu bazu smještajnih objekata, ugostiteljskih objekata, atrakcija i događanja te međusobno usklađuju podatke na razini integrirane destinacije,
- izrađuju prometne studije za svaku općinu te međusobno usklađuju prometna rješenja na razini integrirane destinacije,
- pri planiranju prostora uvažavaju osjetljivost otočnog prostora i ograničenost infrastrukture,
- prioritet daju ulaganjima koja koriste i stanovnicima i posjetiteljima,
- ravnomjernije raspoređuju sadržaje i aktivnosti unutar destinacije,

- uključuju lokalno stanovništvo i druge dionike u važne razvojne odluke, njegujući participativno odlučivanje,
- podupiru projekte koji pridonose cjelogodišnjem turizmu i održivoj mobilnosti,
- usklađuju lokalne odluke kako bi destinacija djelovala povezano i prepoznatljivo,
- planiraju i provode zajedničke promotivne nastupe, kampanje i prezentacije integrirane destinacije, uz istodobno očuvanje identiteta i posebnosti pojedinih općina.

Uz zajedničke smjernice za sve jedinice lokalne samouprave, potrebno je uvažiti i posebnosti svake općine te preporuke prilagoditi njihovim razvojnim obilježjima, slabostima, potencijalima i prioritetima.

Slijedom toga preporučuje se da **Općina Preko**:

- upravlja razvojem turizma u skladu s prostornim mogućnostima i ograničenjima općine,
- prioritet daje rasterećenju najopterećenijih dijelova naselja Preko,
- unaprjeđuje prometna rješenja, osobito u području prometa u mirovanju i pristupa najfrekventnijim zonama,
- unaprjeđuje prometne veze i dostupnost otoka koji su u sastavu općine, osobito radi ravnomjernijeg razvoja i bolje dostupnosti usluga,
- ravnomjernije usmjerava razvoj i sadržaje prema drugim naseljima i otocima u sastavu općine,
- regulira daljnji razvoj smještajnih kapaciteta, osobito apartmanskog smještaja, u skladu s prostornim mogućnostima, prihvatnim kapacitetom i potrebom očuvanja identiteta mjesta,
- regulira novu izgradnju kako bi se spriječilo prostorno opterećenje i očuvala autohtonost naselja, osobito u dijelovima općine gdje su već vidljiva odstupanja od tradicijskog ambijenta,
- prioritetno podupire razvoj sadržaja i rješenja koji pridonose kvaliteti života stanovništva i kvaliteti boravka posjetitelja ,
- u suradnji s turističkom zajednicom i drugim dionicima razvija sustave upravljanja kojima će se smanjiti pritisak jednodnevnih i izletničkih posjeta.

Preporučuje se da **Općina Kali**:

- upravlja razvojem turizma u skladu s ribarskim identitetom, pomorskom tradicijom i lokalnom gastronomijom,
- prioritet daje uređenju središta mjesta i jačanju vizualnog identiteta,
- unaprjeđuje javni prostor i komunalne uvjete važne za kvalitetu života stanovništva i doživljaj posjetitelja,
- podupire razvoj manjih sadržaja veće dodane vrijednosti, utemeljenih na autentičnosti mjesta,
- usmjerava razvoj novih turističkih sadržaja tako da se očuva posebnost i prepoznatljivost Kali,

- u suradnji s turističkom zajednicom jača promociju i interpretaciju ribarstva, ribarskih proizvoda i lokalnog načina života,
- u suradnji s turističkom zajednicom i drugim dionicima potiče povezivanje turizma s lokalnim proizvođačima, ugostiteljima i manifestacijama.

Preporučuje se da **Općina Kukljica**:

- upravlja razvojem turizma u skladu s prostornim i infrastrukturnim mogućnostima mjesta,
- prioritet daje uređenju prometa, parkiranja i zaštiti najopterećenijih javnih i obalnih prostora,
- unaprjeđuje komunalne i prostorne uvjete važne za kvalitetu života stanovništva i boravka posjetitelja,
- prioritetno podupire aktivaciju i uređenje postojećih resursa i lokaliteta koji su trenutačno nedovoljno iskorišteni,
- usmjerava razvoj novih sadržaja u skladu s identitetom mjesta i kapacitetom prostora,
- u suradnji s turističkom zajednicom i drugim dionicima razvija mirnije, obiteljske i doživljajne sadržaje izvan glavne sezone te potiče postojeće objekte na cjelogodišnje poslovanje,
- u suradnji s turističkom zajednicom jača prepoznatljivost i kvalitetno tržišno pozicioniranje te podupire očuvanje i primjereno vrednovanje hodočasničke tradicije kao važnog dijela identiteta mjesta,
- kontinuirano prati da daljnji turistički razvoj ne nadmaši infrastrukturne i prostorne mogućnosti mjesta.

Preporučuje se da **Općina Tkon**:

- upravlja razvojem turizma u skladu s mirnim ambijentom mjesta, lokalnim načinom života i osjetljivošću prostora,
- prioritet daje unaprjeđenju komunalne infrastrukture i uređenju mjesta,
- jača funkcionalnu i prostornu kvalitetu Tkona kao južnog ulaza na otok Pašman,
- unaprjeđuje prometnu dostupnost i organizaciju prometa u skladu s potrebama stanovništva i posjetitelja,
- prioritetno podupire razvoj sadržaja koji pridonose cjelogodišnjosti i održivijem korištenju prostora,
- usmjerava turistički razvoj prema sadržajima koji se oslanjaju na prirodne resurse, plaže i lokalni način života,
- u suradnji s turističkom zajednicom i drugim dionicima povezuje turizam s OPG-ovima, lokalnim proizvodima i lokalnim identitetom općine,
- u suradnji s turističkom zajednicom jača ponudu aktivnog turizma, osobito u predsezoni i posezoni,
- u slučaju izgradnje mosta prema otoku pokreće izradu novog plana upravljanja destinacijom, s obzirom na očekivane promjene u prometnoj dostupnosti, turističkim tokovima, opterećenju prostora i razvojnim mogućnostima.

7.2. SMJERNICE ZA TURISTIČKE ZAJEDNICE

Turističke zajednice imaju važnu ulogu u provedbi ovog Plana jer svojim aktivnostima pridonose oblikovanju identiteta destinacije, promociji, koordinaciji dionika i razvoju turističkih proizvoda. U integriranoj destinaciji njihova je uloga dodatno naglašena potrebom međusobne suradnje, usklađivanja aktivnosti i zajedničkog djelovanja prema tržištu, uz istodobno očuvanje posebnosti pojedinih općina. Stoga se preporučuje da turističke zajednice, uz provedbu zajedničkih smjernica na razini integrirane destinacije, u svom djelovanju uvažavaju i specifičnosti otočnog prostora na kojem djeluju.

Preporučuje se da turističke zajednice općina:

- usklađuju svoje aktivnosti s ciljevima i prioritetima ovoga Plana,
- jačaju međusobnu suradnju u upravljanju i razvoju integrirane destinacije,
- koordiniraju zajedničke promotivne aktivnosti, uz očuvanje identiteta i posebnosti pojedinih općina,
- razvijaju zajedničke komunikacijske i promotivne alate na razini integrirane destinacije,
- redovito ažuriraju i međusobno usklađuju podatke o smještaju, ugostiteljskoj ponudi, atrakcijama i događanjima,
- surađuju u oblikovanju i promociji zajedničkih turističkih proizvoda i doživljaja
- upravljaju turističkim tokovima u cilju ravnomjernijeg raspoređivanja posjetitelja i smanjenja pritiska na najopterećenije lokacije,
- jačaju vidljivost sadržaja i aktivnosti izvan glavne turističke sezone,
- potiču razvoj sadržaja veće dodane vrijednosti, utemeljenih na lokalnim posebnostima i autentičnosti mjesta,
- prate zadovoljstvo posjetitelja, lokalnog stanovništva i dionika te rezultate koriste za unaprjeđenje upravljanja destinacijom,
- potiču suradnju turističkog sektora s lokalnim proizvođačima, ugostiteljima, udrugama i drugim dionicima,
- razvijaju interpretacijske sadržaje koji pridonose boljem razumijevanju lokalne baštine, tradicije i načina života,
- podupiru razvoj održivih oblika mobilnosti i odgovornog ponašanja posjetitelja u prostoru,
- organiziraju edukacije i informativne aktivnosti za dionike o kvaliteti ponude, održivosti, digitalnoj vidljivosti i razvoju proizvoda,
- sudjeluju u praćenju provedbe Plana i redovito razmjenjuju informacije važne za upravljanje destinacijom.

Uz zajedničke smjernice koje se odnose na sve turističke zajednice u integriranoj destinaciji, potrebno je uvažiti i posebnosti pojedinih općina i razvoja turizma u njima, koje zahtijevaju dodatne i ciljano usmjerene aktivnosti turističkih zajednica. Stoga se za svaku turističku zajednicu preporučuju i posebne aktivnosti usklađene s identitetom mjesta, razvojnim potrebama i ulogom koju pojedina općina ima unutar integrirane destinacije.

Preporučuje se da **Turistička zajednica Općine Preko:**

- razvija alate i komunikacijske modele za usmjeravanje jednodnevnih, tranzitnih i izletničkih posjeta,
- jača promociju manje zastupljenih naselja i otoka u sastavu općine radi ravnomjernijeg rasporeda posjetitelja i rasterećenja najopterećenijih dijelova mjesta,
- osmišljava sadržaje i doživljaje koji potiču dulji boravak i bolje upoznavanje šireg prostora općine,
- u suradnji s drugim dionicima razvija interpretacijske i informativne sadržaje prilagođene kraćem boravku i tranzitnim posjetima,
- u svom djelovanju promiče očuvanje autohtonosti mjesta te jača vidljivost tradicijskog ambijenta, lokalnog načina života i prostornih posebnosti općine kako bi se spriječilo narušavanje tradicijskog ambijenta i daljnje udaljavanje od autohtonih obilježja naselja,
- prati turističke tokove i opterećenje najfrekventnijih lokacija te svojim aktivnostima pridonosi ravnomjernijem raspoređivanju posjetitelja i smanjenju rizika od prekomjernog opterećenja prostora.

Preporučuje se da **Turistička zajednica Općine Kali:**

- jača prepoznatljivost Kali kroz ribarski identitet, pomorsku tradiciju i lokalnu gastronomiju,
- razvija interpretacijske i promotivne sadržaje vezane uz ribarstvo, ribarske proizvode i lokalni način života,
- u suradnji s dionicima oblikuje autentične proizvode i doživljaje veće dodane vrijednosti,
- potiče razumijevanje turizma kao razvojne prilike za plasman lokalnih ribarskih proizvoda, uključivanje povezanih djelatnosti i ulaganje u kvalitetnije oblike turističke ponude.

Preporučuje se da **Turistička zajednica Općine Kukljica:**

- jača tržišnu prepoznatljivost Kukljice kao uređene i doživljajno privlačne otočne destinacije,
- potiče unaprjeđenje postojećih smještajnih kapaciteta, osobito kroz podizanje kvalitete ponude i potporu cjelogodišnjem poslovanju,
- razvija sadržaje i promociju usmjerene na mirnije, obiteljske i izvansezonske boravke,
- pridonosi boljoj aktivaciji i interpretaciji postojećih lokaliteta i resursa,
- podupire očuvanje i vrednovanje hodočasničke tradicije kao posebnog elementa identiteta mjesta.

Preporučuje se da **Turistička zajednica Općine Tkon:**

- jača prepoznatljivost Tkona kao mirnije otočne destinacije temeljene na lokalnom načinu života, prirodnim vrijednostima i autentičnosti prostora,

- razvija promociju i proizvode usmjerene na aktivni turizam, lokalne proizvode i boravke izvan glavne sezone,
- u suradnji s dionicima potiče povezivanje turističke ponude s OPG-ovima, lokalnim proizvodima i drugim oblicima lokalnog gospodarstva,
- prati moguće promjene u turističkim tokovima i tržišnom pozicioniranju u slučaju izgradnje mosta te pravodobno prilagođava svoje aktivnosti novim okolnostima,
- u svom djelovanju promiče očuvanje autohtonosti mjesta i upozorava na potrebu usmjeravanja turističkog razvoja na način koji neće poticati nekontroliranu izgradnju turističkih naselja ni narušavanje identiteta prostora.

7.3. SMJERNICE ZA DRUGE DIONIKE

Uspješna provedba ovog Plana ne ovisi samo o jedinicama lokalne samouprave i turističkim zajednicama, nego i o djelovanju drugih dionika koji svojim odlukama, ulaganjima, uslugama i svakodnevnim praksama utječu na kvalitetu života lokalnog stanovništva, očuvanje prostora i razvoj turističke ponude. Stoga se preporučuje da i ostali dionici svoj rad usklađuju s ciljevima održivog i uravnoteženog razvoja integrirane destinacije.

Preporučuje se da **gospodarski subjekti u turizmu i ugostiteljstvu**:

- unaprjeđuju kvalitetu usluge i ponude u skladu s identitetom mjesta i očekivanjima suvremenih posjetitelja,
- razvijaju sadržaje veće dodane vrijednosti, a ne isključivo povećanje kapaciteta,
- pridonose produljenju sezone kroz kvalitetnije i raznovrsnije oblike ponude,
- surađuju s lokalnim proizvođačima, ribarima, OPG-ovima i drugim lokalnim dionicima,
- posluju odgovorno prema prostoru, komunalnoj infrastrukturi i lokalnoj zajednici u skladu s načelima održivog razvoja turizma.

Preporučuje se da **privatni iznajmljivači i vlasnici smještajnih objekata**:

- unaprjeđuju kvalitetu smještaja i prateće ponude,
- prilagođavaju poslovanje tržišnim promjenama i mogućnostima cjelogodišnjeg poslovanja,
- njeguju autohtonost prostora, lokalni identitet i tradicijski ambijent,
- informiraju goste o pravilima ponašanja u prostoru, lokalnim vrijednostima i mogućnostima sadržajnijeg boravka,
- pridonose očuvanju reda, mira i kvalitete života u naseljima.

Preporučuje se da **lokalni proizvođači, ribari, OPG-ovi i obrtnici**:

- aktivnije povezuju svoje proizvode i usluge s turističkom ponudom destinacije,
- razvijaju proizvode i iskustva utemeljena na lokalnim resursima, znanjima i tradiciji,

- surađuju s ugostiteljima, smještajnim objektima, turističkim zajednicama i organizatorima događanja,
- jačaju vidljivost i dostupnost lokalnih proizvoda posjetiteljima,
- turizam prepoznaju kao razvojnu priliku za plasman proizvoda, diversifikaciju prihoda i ulaganje u kvalitetu.

Preporučuje se da **prijevoznici, komunalna društva i pružatelji javnih usluga**:

- svoje aktivnosti usklađuju s povećanim sezonskim opterećenjima i potrebama stanovništva i posjetitelja,
- jačaju koordinaciju u pitanjima prometa, parkiranja, čistoće, gospodarenja otpadom i dostupnosti usluga,
- pridonose razvoju održive mobilnosti i funkcionalnijem kretanju unutar destinacije,
- sudjeluju u prikupljanju i analiziranju podataka i praćenju opterećenja sustava,
- podupiru rješenja koja povećavaju sigurnost, urednost i dostupnost prostora.

Preporučuje se da **kulturne, obrazovne, sportske i druge ustanove te udruge**:

- sudjeluju u oblikovanju sadržaja koji pridonose kvaliteti života lokalnog stanovništva i obogaćuju turističku ponudu,
- razvijaju programe utemeljene na lokalnoj baštini, tradiciji, načinu života i suvremenom identitetu mjesta,
- pridonose očuvanju autohtonosti i sprječavanju površne turistifikacije lokalnih vrijednosti,
- uključuju lokalno stanovništvo, djecu i mlade u aktivnosti povezane s baštinom i identitetom prostora,
- surađuju s drugim dionicima u razvoju manjih, kvalitetnih i održivih događanja tijekom cijele godine.

Preporučuje se da **lokalno stanovništvo**:

- aktivno sudjeluje u savjetovanjima i drugim oblicima uključivanja u participativno upravljanje razvojem turizma,
- prepoznaje turizam kao razvojnu priliku, ali i kao područje za koje je potrebno očuvati ravnotežu s kvalitetom svakodnevnog života,
- pridonosi očuvanju identiteta mjesta, lokalnih običaja i uređenosti prostora,
- podupire razvoj kvalitetnih i održivih oblika turističke ponude,
- ukazuje na probleme i potrebe koji proizlaze iz turističkog razvoja.

Navedene preporuke odnose se na temeljne dionike u destinaciji koji svojim djelovanjem neposredno utječu na razvoj turizma, kvalitetu života lokalnog stanovništva i očuvanje prostora u integriranoj destinaciji. Pri tome su istaknute samo najvažnije smjernice, dok je u praksi potrebno kontinuirano širiti razumijevanje njihove uloge, dodatno osvještavati dionike o međusobnoj povezanosti njihovih aktivnosti te kroz jačanje suradnje postupno unaprjeđivati cjelokupan sustav upravljanja destinacijom.

Sve navedene preporuke imaju poticajni i usmjeravajući karakter te služe kao okvir za usklađenije, odgovornije i dugoročno održivije djelovanje svih dionika u prostoru. Iako nisu obvezujuće, njihova je vrijednost u tome što upućuju na poželjne smjerove djelovanja i pridonose pravodobnom prepoznavanju razvojnih rizika, osobito u uvjetima pojačanog turističkog pritiska. Održivost integrirane destinacije potrebno je štititi suradnjom i koordinacijom svih dionika, ali i pravodobnim aktiviranjem upravljačkih mehanizama kod potencijalnog prekomjernog turističkog opterećenja, uključujući regulaciju apartmanizacije, prostorno usmjeravanje razvoja i primjenu ekoloških poreza.

8. POPIS PROJEKATA

Ovdje su navedeni i opisani projekti koji značajno doprinose razvoju integrirane turističke destinacije te ostvarenju definiranih prioriteta, ciljeva i mjera razvoja. Opis pojedinog projekta sa svim ostalim elementima definiranim pravilnikom i smjernicama Ministarstva za upravljanje turističkom destinacijom dan je kao prilog Plana u zasebnoj tablici. Projekti su prikazani za svaku pojedinu Općinu, stoga doprinose i razvoju na lokalnoj razini.

8.1. POPIS PROJEKATA ZA OPĆINU PREKO

Za Općinu Preko navedeni su i opisani projekti koji značajno doprinose razvoju općine i integrirane turističke destinacije područja otoka Ugljana i Pašmana.

NAZIV PROJEKTA	**OBNOVA ZGRADE ULJARE U PREKU - PROJEKT MAGAZIN - PREZENTACIJSKI CENTAR MASLINARSTVA**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt će se provesti javno i obuhvaća izgradnju uljare koja će u periodu branja i mljevenja maslina funkcionirati kao prava, suvremena uljara, a izvan sezone branja svi dijelovi uljare bit će eksponati prezentacijskog centra koji će također biti u javnom dijelu te sadržavati multimedijalnu prezentacijsku dvoranu s maketom otoka Ugljana.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta obnova je i stavljanje u funkciju uljare u Preku kao prostora proizvodnje, interpretacije i promocije maslinarstva, jednog od ključnih elemenata identiteta otoka Ugljana. Provedbom projekta stvaraju se preduvjeti za razvoj novog interpretacijskog i turističkog sadržaja, jačanje atraktivnosti destinacije izvan glavne ljetne sezone, povećanje kvalitete boravka posjetitelja te stvaranje novih gospodarskih i radnih prilika.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima održivosti koji se odnose na zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja ukupnim boravkom u destinaciji, prosječnu duljinu boravka turista, poslovne prihode gospodarskih subjekata u turizmu, javno dostupne informacije o atrakcijama te zaštitu i interpretaciju kulturne baštine. Uspostavom uljare i prezentacijskog centra maslinarstva stvara se novi cjelogodišnji sadržaj koji obogaćuje turističku ponudu i može pozitivno utjecati na zadovoljstvo posjetitelja, osobito u predsezoni i posezoni. Projekt ujedno može pridonijeti duljem boravku turista i većoj potrošnji kroz razvoj smještajnih, ugostiteljskih i interpretacijskih sadržaja. Kroz očuvanje i prezentaciju maslinarske tradicije i kulturno-povijesne vrijednosti otoka

	projekt doprinosi jačanju identiteta destinacije i većem zadovoljstvu lokalnog stanovništva turizmom. Dodatni učinak ostvaruje se kroz cjelogodišnje poslovanje, stvaranje novih radnih mjesta i jačanje gospodarske aktivnosti povezane s turizmom, ugostiteljstvom i lokalnim proizvodima.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Preko
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Preko i Općina Preko
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2027.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2028.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Obnova i stavljanje u funkciju uljare
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	2028.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	3.000.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**OBNOVA I REVITALIZACIJA TVRĐAVE SVETI MIHOVIL - INTERPRETACIJSKI CENTAR (DIO PROJEKTA KROZ ITU PROGRAM)**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća obnovu i revitalizaciju srednjovjekovne Tvrđave sv. Mihovil te uspostavu interpretacijskog centra za posjetitelje otoka. Zahvat uključuje sanaciju zidina tvrđave, uređenje prostora za posjetitelje i događanja, uspostavu info-punkta, digitalne i interpretacijske sadržaje, prilagodbu lokaliteta osobama s invaliditetom, solarno osvjetljenje pristupnog prostora, uređenje prateće infrastrukture te uspostavu dodatnih sadržaja za prihvat i boravak posjetitelja. Projektom se tvrđava valorizira kao kulturno-povijesni lokalitet, javni prostor i atrakcija od značaja za lokalno stanovništvo, otok Ugljan i šire zadarsko područje.

OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta očuvanje je i turistička valorizacija Tvrđave sv. Mihovil kao jednog od najvažnijih simbola otoka Ugljana kroz obnovu kulturne baštine i razvoj suvremenih sadržaja za posjetitelje. Provedbom projekta stvaraju se preduvjeti za kvalitetniji prihvat gostiju, organizaciju kulturnih i društvenih događanja tijekom cijele godine, povećanje pristupačnosti lokaliteta te jačanje atraktivnosti destinacije u sezoni, predsezoni i posezoni.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima održivosti koji se odnose na zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja ukupnim boravkom u destinaciji, prosječnu duljinu boravka turista, javno dostupne informacije o atrakcijama, pristupačnost destinacije, razvijen sustav zaštite prirodne i kulturne baštine i lokaliteta, poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu te status provedbe aktivnosti iz Plana upravljanja destinacijom. Obnovom i stavljanjem tvrđave u funkciju interpretacijskog i događajnog prostora stvara se nova dodana vrijednost destinaciji i povećava kvaliteta boravka lokalnog stanovništva i posjetitelja. Uspostavom interpretacijskog centra, info-punkta i digitalnih sadržaja povećava se dostupnost informacija o atrakciji i kulturno-povijesnoj baštini otoka. Prilagodbom lokaliteta osobama s invaliditetom projekt doprinosi pristupačnosti destinacije, dok primjena solarnog osvjetljenja i punionice za električna vozila doprinosi održivijem upravljanju energijom i okolišem. Razvojem sadržaja za koncerte, događanja i posjete tijekom cijele godine stvaraju se preduvjeti za povećanje broja posjetitelja izvan glavne ljetne sezone, dulji boravak gostiju i veće prihode lokalnih gospodarskih subjekata povezanih s turizmom i uslugama.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Jedinica lokalne samouprave (dio projekta CULTURE UPLIFT kroz ITU program)
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Naselje Preko i Općina Preko
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2026.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2029.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Izvedeni radovi obnove i sanacije Tvrđave sv. Mihovil, uključujući uređenje pristupnih i pratećih prostora.
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH	2028.

TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	3.000.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**VALORIZACIJA KULTURNOG PEJZAŽA U OTOČNOM I MORSKOM PODRUČJU OPĆINE PREKO**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća ulaganja u manju interpretacijsku infrastrukturu, turističke sadržaje te edukativne, promotivne i informativne aktivnosti usmjerene na valorizaciju kulturnog pejzaža i baštine povezane sa životom na moru i uz more na području Općine Preko. Planirane aktivnosti obuhvaćaju četrdeset i pet lokaliteta spomeničke i profane baštine te arheoloških lokaliteta. Obrada šest oblika nematerijalne baštine na pet otoka. Izrada i postavljanje 50 tablica za postavljanje ispred pojedinih lokaliteta. Projekt uključuje interpretaciju kulturno-povijesnih lokaliteta, priča, običaja i prostora koji oblikuju identitet otočne zajednice, s ciljem njihove veće vidljivosti, razumijevanja i uključivanja u turističku ponudu destinacije
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je očuvanje, valorizacija i promicanje materijalne i nematerijalne baštine temeljene na otočnom načinu života, pomorskoj tradiciji i kulturnom pejzažu Općine Preko. Provedbom projekta stvaraju se preduvjeti za razvoj kulturnog turizma, jačanje identiteta destinacije, obogaćivanje sadržaja za posjetitelje te kvalitetniju interpretaciju lokalnih vrijednosti i baštine.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima održivosti koji se odnose na javno dostupne informacije o atrakcijama, identifikaciju i klasifikaciju turističkih atrakcija, razvijen sustav zaštite prirodne i kulturne baštine i lokaliteta, zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja ukupnim boravkom u destinaciji te zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom. Interpretacijom kulturno-povijesnih lokaliteta i lokalne pomorske baštine povećava se dostupnost informacija o atrakcijama i jača njihova uključenost u turističku ponudu destinacije. Projekt pridonosi očuvanju i prezentaciji lokalnog identiteta, čime može pozitivno utjecati na zadovoljstvo lokalnog stanovništva i posjetitelja te obogatiti doživljaj boravka u destinaciji. Razvojem sadržaja temeljenih na baštini života uz more i na moru projekt ujedno doprinosi prepoznatljivosti destinacije i razvoju kulturnog turizma.

NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	TZO Preko
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Općina Preko
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2025.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	Prosinac 2026.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Zadovoljstvo lokalnog stanovništva i posjetitelja otoka. Razvijen sustav zaštite prirodne i kulturne baštine brojnih lokaliteta na otoku. Veća valorizacija kulturnih atrakcija i kvalitetniji doživljaj otoka. Održane edukacije lokalnog stanovništva vezane za interpretaciju i valorizaciju kulturne baštine.
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	Srpanj 2026.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	27.955,63 EUR

NAZIV PROJEKTA	**UREĐENJE PLAŽE JUGO (DIO PROJEKTA "ŽIVOT ARHIPELAGA" KROZ ITU PROGRAM)**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća uređenje plaže i sanaciju pomorskog dobra - plaže Jugo u mjestu Preko na otoku Ugljanu. Svrha ovog projekta poboljšanje je funkcije plaže Jugo izgradnjom šetnice/sunčališta pored postojeće prometnice kako bi se dobio odvojeni koridor za pješake, a ujedno i plažna površina u dnevnom načinu korištenja. Ovime se nastoji povećati sigurnost korisnika prostora uz provedbu mjera prilagodbe klimatskim promjenama na način da se ugrade i osiguraju zelene površine koje će odijeliti šetnicu/sunčalište od postojeće prometnice. Namjena građevina u zoni zahvata ostaje ista, s tim da se uz postojeću rivu dograđuje šetnica/sunčalište sa zelenim pojasom, osiguraju dva parkirna mjesta za osobe s invaliditetom i smanjene pokretljivosti i konstruiraju zelene površine. Lakši ulazak u more sa šetnice osigurat će se izgradnjom betonskih stepenica u more, u međusobnoj udaljenosti od 25-30 m, a predviđena je rampa za silazak na plažu za osobe s invaliditetom. U okviru plaže Jugo postojeći zeleni otoci će se srušiti na njihovim mjestima izgraditi novi poligonalni

	zeleni otoci s klupama za sjedenje. Projektom će se osigurati atraktivna i sadržajna društvena infrastruktura za domaće stanovništvo i turiste koje će provoditi kvalitetno vrijeme na otvorenom tijekom cijele godine. Projektom se planira postaviti oprema: fiksni suncobrani, tende za presvlačenje, tuš na otvorenom, sanitarni čvor, klupe i koševi za otpatke.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je unaprijediti funkcionalnost, sigurnost, pristupačnost i kvalitetu postojeće plaže Jugo kroz uređenje sunčališta, zelenih zona i prateće infrastrukture. Provedbom projekta stvaraju se uvjeti za kvalitetnije korištenje plaže tijekom cijelog dana, podizanje higijenskih i komunalnih standarda, prilagodbu prostora osobama s invaliditetom te povećanje kvalitete boravka lokalnog stanovništva i posjetitelja.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima održivosti koji se odnose na zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom, zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja ukupnim boravkom u destinaciji, pristupačnost destinacije, sigurnost destinacije, sigurnosne mjere na plažama i lokalitetima turističkih atrakcija, održivo upravljanje prostorom te ublažavanje i prilagodbu klimatskim promjenama. Uređenjem plaže Jugo povećava se kvaliteta i funkcionalnost javnog prostora, čime se stvaraju preduvjeti za veće zadovoljstvo lokalnog stanovništva i posjetitelja. Izgradnjom šetnice, rampi i osiguravanjem parkirnih mjesta za osobe s invaliditetom i smanjene pokretljivosti projekt izravno doprinosi pristupačnosti destinacije. Uređenjem sigurnijih pješačkih koridora, pristupa moru i postavljanjem komunalne i plažne opreme povećava se sigurnost i kvaliteta korištenja plaže. Formiranjem zelenih površina i zelenog pojasa uz šetnicu projekt doprinosi prilagodbi prostora klimatskim uvjetima, većoj iskoristivosti javnih površina tijekom dana i kvalitetnijem upravljanju obalnim prostorom. Ujedno se podiže standard javne i turističke infrastrukture te kvaliteta boravka na otvorenom tijekom cijele godine..
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Preko
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Naselje Preko i Općina Preko
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2026.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2027.

KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	1. Provedba postupka javne nabave; ugovaranje izvođača radova i stručnog nadzora 2. Izvođenje građevinsko-obrtničkih radova
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	1. 2026. 2. 2027.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	1.767.350,92 EUR

NAZIV PROJEKTA	**REVITALIZACIJA STONOVCA - MEDITERANSKI PARK**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća revitalizaciju prostora Stonovac i njegovo uređenje kao mediteranskog parka namijenjenog boravku u prirodi, edukaciji i interpretaciji lokalnog krajolika i baštine. Zahvat uključuje obnovu vodospreme Stonovac na okolišno prihvatljiv način, uređenje poučne staze i krajobrazno oblikovanje prostora, sadnju autohtonih mediteranskih biljaka uklopljenih u suhozide, postavljanje edukativnih i interpretacijskih ploča, izgradnju montažnog platoa kao vidikovca i prostora za odmor te uređenje manjeg suhozidnog objekta, po uzoru na tradicijske poljske kućice, koji bi služio kao info-punkt mediteranskog parka. Projekt predviđa primjenu održivih rješenja, uključujući korištenje solarne energije, energetski učinkovite rasvjete, skupljanje kišnice za zalijevanje bilja, ograničenu uporabu svjetla noću radi smanjenja utjecaja na floru i faunu te uporabu prirodnih i održivih materijala poput drva i kamena. Ujedno se kroz interpretacijske i promotivne sadržaje podupire zelena tranzicija, promocija proizvoda s HOP oznakom te razvoj aktivnog turizma, osobito pješačenja, biciklizma i boravka u prirodi.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je obnova i aktiviranje zapuštenog prostora kroz razvoj održivog, edukativnog i rekreacijskog sadržaja koji pridonosi zaštiti okoliša, promociji aktivnog boravka u prirodi i jačanju atraktivnosti destinacije. Provedbom projekta stvaraju se preduvjeti za razvoj održivog, aktivnog i obiteljskog turizma, promociju lokalne baštine i proizvoda te podizanje svijesti o važnosti očuvanja prirode i zelenoj tranziciji.

NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima održivosti koji se odnose na zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom, zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja ukupnim boravkom u destinaciji, javno dostupne informacije o atrakcijama, identifikaciju i klasifikaciju turističkih atrakcija, razvijen sustav zaštite prirodne i kulturne baštine i lokaliteta, održivo upravljanje energijom te poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu. Revitalizacijom zapuštenog prostora i njegovim pretvaranjem u mediteranski park stvara se nova atrakcija temeljena na prirodnim vrijednostima, lokalnom krajoliku i edukativnim sadržajima, čime se obogaćuje turistička ponuda i može pozitivno utjecati na zadovoljstvo lokalnog stanovništva i posjetitelja. Uspostavom poučne staze, info-punkta i interpretacijskih ploča povećava se dostupnost informacija o lokalnoj prirodnoj i kulturnoj baštini. Primjenom solarne energije, energetski učinkovite rasvjete, korištenjem kišnice i održivih materijala projekt doprinosi održivijem upravljanju energijom i okolišem te ublažavanju utjecaja na prostor. Razvojem sadržaja za boravak u prirodi, pješačenje i odmor projekt može pridonijeti većoj atraktivnosti destinacije u predsezoni i posezoni, duljem zadržavanju posjetitelja te posredno većim prihodima lokalnih gospodarskih subjekata.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Preko
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Naselje Preko i Općina Preko
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2026.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2028.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	1. Izrađena projektno tehnička dokumentacija 2. Provedba postupka javne nabave; ugovaranje izvođača radova i stručnog nadzora
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	1. 2027. 2. 2027.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	500.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	AGLOMERACIJA PREKO - KALI - OTOK UGLJAN
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća izgradnju i unaprjeđenje vodno-komunalne infrastrukture na području naselja Kali, Preko, Poljana, Sutomišćica i Lukoran. Zahvat uključuje rekonstrukciju dijela vodoopskrbne mreže, izgradnju sustava odvodnje, izgradnju uređaja za pročišćavanje otpadnih voda te izgradnju dviju vodosprema, s ciljem cjelovitog rješavanja vodoopskrbe i odvodnje na ovom dijelu otoka Ugljana. Dio financiranja projekta osiguran je kroz NPOO.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je unaprijediti postojeću vodno-komunalnu infrastrukturu i prilagoditi je suvremenim potrebama stanovništva, gospodarstva i posjetitelja. Provedbom projekta stvaraju se preduvjeti za sigurniju i pouzdaniju vodoopskrbu, kvalitetnije upravljanje otpadnim vodama, viši komunalni standard te dugoročno održiv razvoj naselja na području obuhvata.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima održivosti koji se odnose na zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom, zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja ukupnim boravkom u destinaciji, upravljanje vodnim resursima, sigurnost destinacije, poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu te održivo upravljanje destinacijom i prostorom. Rekonstrukcijom vodoopskrbne mreže i izgradnjom sustava odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda projekt izravno doprinosi kvalitetnijem upravljanju vodnim resursima, zaštiti mora i okoliša te podizanju komunalnog standarda. Time se poboljšavaju uvjeti života lokalnog stanovništva i kvaliteta boravka posjetitelja, što može pozitivno utjecati na zadovoljstvo destinacijom. Projekt ujedno stvara pouzdaniju infrastrukturnu osnovu za stabilnije poslovanje gospodarskih subjekata, osobito u turizmu i povezanim djelatnostima, te doprinosi dugoročnom i održivom razvoju prostora.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Preko - Komunalna tvrtka Otok Ugljan d.o.o. - preuzeo Vodovod Zadar
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Općina Kali i Općina Preko
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2025.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2028.

KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Izrada i usklađenje projektno-tehničke dokumentacije te provedba postupaka nabave. Rekonstrukcija dijela vodoopskrbne mreže i izgradnja dviju vodosprema. Izgradnja sustava odvodnje i uređaja za pročišćavanje otpadnih voda. Stavljanje sustava u funkciju i uspostava kvalitetnijeg vodno-komunalnog standarda.
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	1. 2026. 2. 2028. 3. 2029.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	25.000.0000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**AGLOMERACIJA UGLJAN**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća izradu projektno-tehničke dokumentacije za kolektore odvodnje i građevine sustava prikupljanja i odvodnje otpadnih voda na području aglomeracije Ugljan, uključujući naselja Ugljan, Sušica, Gornje Selo, Muline, Guduće, Šegići, Fortšćina, Strihine, Ivanac i Psihijatrijsku bolnicu Ugljan, kao i izgradnju projektiranog sustava odvodnje. Predviđena je izvedba kolektora ukupne duljine oko 22 km te izgradnja sedam crpnih stanica, uz izradu idejnih i glavnih projekata za rekonstrukciju i dogradnju postojećeg sustava, glavnu i sekundarnu kanalizacijsku mrežu, crpne stanice s tlačnim vodovima i druge pripadajuće građevine, sve do pripreme za priključenje krajnjih korisnika.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je uspostava suvremenog i funkcionalnog sustava odvodnje na području naselja Ugljan i Muline te pripadajućih zaseoka radi podizanja komunalnog standarda, zaštite okoliša i stvaranja preduvjeta za dugoročno održiv razvoj prostora. Provedbom projekta unapređuju se uvjeti života lokalnog stanovništva, smanjuju okolišni rizici povezani s otpadnim vodama te jača infrastrukturna osnova za daljnji razvoj naselja i turističkih aktivnosti. Nadalje se unaprjeđuje i poslovanje Psihijatrijske bolnice Ugljan osiguranjem kvalitetnijeg komunalnog standarda.

NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima održivosti koji se odnose na upravljanje vodnim resursima, sigurnost destinacije, zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom, zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja ukupnim boravkom u destinaciji, poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu te održivo upravljanje destinacijom i prostorom. Izradom projektno-tehničke dokumentacije i uspostavom sustava odvodnje stvaraju se preduvjeti za kvalitetnije upravljanje otpadnim vodama, zaštitu mora i okoliša te smanjenje infrastrukturnih i sanitarnih rizika. Time se dugoročno podiže komunalni standard prostora, što može pozitivno utjecati na kvalitetu života lokalnog stanovništva i kvalitetu boravka posjetitelja. Projekt ujedno stvara nužnu komunalnu osnovu za stabilnije funkcioniranje naselja i poslovanje gospodarskih subjekata, osobito u turizmu i povezanim djelatnostima, te doprinosi zelenoj tranziciji i održivijem razvoju otoka.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Preko
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Otok Ugljan - naselja i zaseoci Ugljan, Sušica, Gornje Selo, Muline, Guduće, Šegići, Fortšćina, Strihine, Ivanac i Psihijatrijska bolnica Ugljan
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2027.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2029.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	1. Izrada i usklađenje projektno-tehničke dokumentacije te provedba postupaka nabave 2. Izgradnja sustava odvodnje
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	2027. 2027. - 2029.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	3.500.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	OBNOVA ZGRADE PUČKOG OTVORENOG UČILIŠTA U PREKU
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća obnovu zgrade Pučkog otvorenog učilišta u Preku i njezino funkcionalno uređenje za potrebe kulturnih, društvenih, obrazovnih i turističko-informativnih sadržaja. U obnovljenoj zgradi planira se uspostava multimedijalne dvorane za kulturna i društvena događanja, knjižnice, turističko-informativnog centra te prostora za djelovanje udruga od posebnog značenja za lokalnu zajednicu. Zgrada će se obnoviti prema načelima pametnih zgrada, energetske učinkovitosti i korištenja obnovljivih izvora energije, s ciljem smanjenja potrošnje energije, manjeg utjecaja na okoliš i učinkovitijeg digitalnog upravljanja objektom.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je unaprijediti javnu, kulturnu i društvenu infrastrukturu na području Općine Preko te osigurati kvalitetnije uvjete za rad udruga, razvoj kulturnih i obrazovnih sadržaja i suvremenije informiranje turista i izletnika. Provedbom projekta stvaraju se preduvjeti za otvaranje prve javne knjižnice na području općine, modernizaciju turističko-informativnog centra, jačanje društvenog života lokalne zajednice te povećanje kvalitete boravka stanovništva i posjetitelja otoka.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima održivosti koji se odnose na zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja ukupnim boravkom u destinaciji, zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom, javno dostupne informacije o atrakcijama, prosječnu duljinu boravka turista, održivo upravljanje energijom te status provedbe aktivnosti iz plana upravljanja destinacijom. Obnovom i stavljanjem zgrade u funkciju kulturnih, društvenih, obrazovnih i turističko-informativnih sadržaja povećava se kvaliteta javne infrastrukture i stvaraju preduvjeti za kvalitetniji boravak posjetitelja i stanovnika. Uspostavom suvremenog turističko-informativnog centra i knjižnice povećava se dostupnost informacija i razina sadržaja u destinaciji, dok multimedijalna dvorana i prostori za udruge omogućuju razvoj događanja i programa tijekom cijele godine. Time projekt može pridonijeti duljem boravku posjetitelja, većoj atraktivnosti destinacije u predsezoni i posezoni te kvalitetnijem društvenom i kulturnom životu zajednice. Primjenom obnovljivih izvora energije, energetski učinkovitih rješenja i digitalnog upravljanja zgradom projekt ujedno doprinosi zelenoj i digitalnoj tranziciji te održivijem upravljanju energijom i javnom infrastrukturom.

NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Preko
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Naselje Preko i Općina Preko
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2026.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2029.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	1. Izrađena projektno tehnička dokumentacija 2. Provedba postupka javne nabave; ugovaranje izvođača radova i stručnog nadzora 3. Izgradnja i opremanje objekta
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	1. 2027. 2. 2027. 3. 2028. - 2029.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	1.500.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**IZGRADNJA SPORTSKE INFRASTRUKTURE U MJESTU UGLJAN**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća izgradnju nogometnog igrališta s umjetnom travom, djelomično natkrivenom tribinom i pripadajućom osnovnom infrastrukturom, kao i izgradnju sportske dvorane s unutarnjom tribinom, pomoćnim prostorima za unutarnje i vanjsko igralište, teretanom i ugostiteljskim sadržajem. Ukupna građevinska bruto površina zgrade planira se do 3.000 m^2. Projektom se uspostavlja suvremena sportsko-rekreacijska infrastruktura koja će zadovoljiti uvjete za treninge, rekreaciju, natjecanja i organizaciju različitih događanja tijekom cijele godine.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je osigurati kvalitetnu infrastrukturu za sport, rekreaciju i događanja na području mjesta Ugljan te stvoriti uvjete za korištenje prostora tijekom cijele godine, neovisno o vremenskim prilikama. Provedbom projekta unapređuju se uvjeti za bavljenje sportom i rekreacijom lokalnog stanovništva, osobito djece i mladih, a istodobno se stvaraju preduvjeti za razvoj aktivnog i sportskog turizma te organizaciju događanja u predsezoni i posezoni te organizaciju sportskih priprema klubova.

NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima održivosti koji se odnose na zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom, zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja ukupnim boravkom u destinaciji, prosječnu duljinu boravka turista, poslovne prihode gospodarskih subjekata u turizmu te broj zaposlenih u djelatnostima pružanja smještaja i pripreme i usluživanja hrane. Izgradnjom sportske infrastrukture povećava se kvaliteta života lokalnog stanovništva i dostupnost sadržaja za sport, rekreaciju i društvena događanja tijekom cijele godine. Projekt ujedno stvara preduvjete za razvoj aktivnog, sportskog i obiteljskog turizma, što može pozitivno utjecati na zadovoljstvo posjetitelja i atraktivnost destinacije izvan glavne ljetne sezone. Organizacija sportskih natjecanja, priprema, turnira i drugih događanja može pridonijeti produljenju turističke sezone, povećanju broja turista u mjesecima slabije turističke aktivnosti, boljoj disperziji turističkih boravaka tijekom godine te smanjenju sezonalnosti. Time se stvaraju preduvjeti za dulji boravak gostiju, veću potrošnju i veće prihode lokalnih gospodarskih subjekata povezanih sa smještajem, ugostiteljstvom i drugim uslugama.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Preko
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Naselje Ugljan i Općina Preko
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2028.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2030.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	1. Izrađena projektno tehnička dokumentacija 2. Provedba postupka javne nabave; ugovaranje izvođača radova i stručnog nadzora 3. Izgradnja i opremanje objekata
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	1. 2028. 2. 2028. 3. 2028. – 2030.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	3.000.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	3. FAZA UREĐENJA TRAJEKTNOG PRISTANIŠTA PREKO
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća treću fazu uređenja trajektnog pristaništa u Preku, pri čemu je njegov ključni zahvat produženje južnog gata radi sigurnijeg i funkcionalnijeg pristajanja trajekata. Produženjem gata unapređuju se uvjeti brodskog prometa, povećava sigurnost manevriranja i pristajanja plovila te se poboljšava ukupna funkcionalnost glavnog i jedinog trajektnog pristaništa na otoku Ugljanu. Projekt ujedno uključuje i uređenje obližnje komunalne lučice, s ciljem osiguravanja dodatnih komunalnih vezova i kvalitetnijeg korištenja lučkog prostora, kao i uspostavu odgovarajućeg mjesta za brod hitne pomoći od značaja za cijeli otok.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je unaprijediti sigurnost i funkcionalnost trajektnog pristaništa u Preku kroz produženje južnog gata, uređenje obližnje komunalne lučice i osiguravanje odgovarajuće infrastrukture za brod hitne pomoći. Provedbom projekta stvaraju se sigurniji uvjeti za pristajanje trajekata i odvijanje brodskog prometa, osiguravaju dodatni komunalni vezovi te podiže razina prometne, komunalne i sigurnosne opremljenosti luke od značaja za cijeli otok Ugljan.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima održivosti koji se odnose na sigurnost destinacije, zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom, zadovoljstvo turista i izletnika ukupnim boravkom u destinaciji te kvalitetu i funkcionalnost javne i prometne infrastrukture. Produženjem južnog gata i uređenjem pristanišnog prostora povećava se sigurnost brodskog prometa i pouzdanost pomorske povezanosti, što je od posebne važnosti za lokalno stanovništvo i posjetitelje. Uređenjem komunalne lučice i osiguravanjem dodatnih vezova projekt doprinosi kvalitetnijem funkcioniranju luke i svakodnevnom korištenju prostora. Osiguravanjem adekvatnog mjesta za brod hitne pomoći dodatno se jača sigurnost destinacije i razina dostupnosti hitnih usluga na otoku. Projekt stoga može pozitivno utjecati na zadovoljstvo lokalnog stanovništva kvalitetom života i prometne povezanosti, kao i na kvalitetu boravka posjetitelja u destinaciji.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Preko
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Naselje Preko

PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2028.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2029.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Provedba postupka javne nabave; ugovaranje izvođača radova i stručnog nadzora Uređenje trajektnog pristaništa u Preku – 3. faza Sigurnije pristajanje trajekta, uređenje komunalne lučice te prikladnog mjesta za brod hitne pomoći.
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	2028.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	5.000.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**AVANTURA PODMORJA**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća mapiranje, evidentiranje i označavanje ronilačkih lokacija na području Općine Preko radi njihove sigurnije, preglednije i turistički funkcionalnije prezentacije. U okviru projekta planira se uspostava osnovne informativne i interpretacijske osnove za korištenje lokacija, s ciljem njihove veće vidljivosti i uključivanja u ponudu aktivnog turizma destinacije.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je obogatiti turističku ponudu Općine Preko razvojem sadržaja aktivnog i održivog turizma temeljenog na prirodnim resursima mora i podmorja. Provedbom projekta stvaraju se preduvjeti za veću atraktivnost destinacije za domaće stanovništvo i posjetitelje, kvalitetnije korištenje ronilačkih lokaliteta te razvoj specifičnih turističkih sadržaja koji mogu pridonijeti većoj prepoznatljivosti destinacije.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima održivosti koji se odnose na zadovoljstvo turista i izletnika ukupnim boravkom u destinaciji, javno dostupne informacije o atrakcijama, identifikaciju i klasifikaciju turističkih atrakcija, prosječnu duljinu boravka turista te poslovne prihode gospodarskih subjekata u turizmu. Mapiranjem i označavanjem ronilačkih lokacija povećava se dostupnost informacija o atrakcijama i obogaćuje ponuda aktivnog turizma, što može pozitivno utjecati na kvalitetu boravka i zadovoljstvo posjetitelja.

	Projekt može pridonijeti i većoj atraktivnosti destinacije za ciljne skupine zainteresirane za ronjenje i druge aktivnosti na moru, čime se stvaraju preduvjeti za dulji boravak, veću potrošnju i rast prihoda subjekata povezanih sa smještajem, ugostiteljstvom i turističkim uslugama. Ujedno se jača prepoznatljivost Općine Preko kao destinacije aktivnog i održivog turizma.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Preko
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Općina Preko
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2026.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2027.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	1. Mapiranje ronilačkih lokacija 2. Izrada interpretacijskih tabli 3. Edukacija lokalnog stanovništva i turista o zaštiti mora – najvrjednijeg resursa
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	1. 2026.-2027. 2. 2027.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	100.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**AVANTURA KULTURA**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća mapiranje, identifikaciju i označavanje kulturne baštine na području Općine Preko te razvoj interpretacijskih i promotivnih alata za njezinu bolju vidljivost i dostupnost. Aktivnosti uključuju evidentiranje i odabir lokaliteta kulturne baštine, postavljanje QR kodova, smeđe turističke signalizacije i pametnih interaktivnih ploča, izradu mobilne aplikacije za predstavljanje baštine te razvoj sadržaja za njezinu interpretaciju i promociju. Projektom se kulturna baština sustavno uključuje u turističku ponudu destinacije i čini dostupnijom lokalnom stanovništvu i
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je unaprijediti interpretaciju, vidljivost i dostupnost kulturne baštine Općine Preko te obogatiti turističku ponudu destinacije sadržajima kulturnog turizma. Završetkom projekta domaće stanovništvo i posjetitelji

	otoka imat će cjelovitiji uvid u kulturnu baštinu otoka, njezine lokalitete i značenje, čime se povećava razina informiranosti, prepoznatljivost baštine i kvaliteta boravka u destinaciji. Projekt ujedno doprinosi razvoju kulturnog turizma na području Općine Preko i jačanju lokalnog identiteta kroz suvremenu interpretaciju kulturnih vrijednosti.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima održivosti koji se odnose na zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom, zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja ukupnim boravkom u destinaciji, identifikaciju i klasifikaciju turističkih atrakcija, javno dostupne informacije o atrakcijama te prosječnu duljinu boravka turista u destinaciji. Postavljanjem QR kodova, interaktivnih ploča, smeđe signalizacije i digitalnih sadržaja povećava se dostupnost informacija o kulturnoj baštini i olakšava snalaženje posjetitelja u prostoru. Projekt pridonosi boljoj vidljivosti i interpretaciji kulturnih atrakcija, čime može pozitivno utjecati na zadovoljstvo posjetitelja i kvalitetu njihova boravka u destinaciji. Ujedno se jača prepoznatljivost kulturne baštine otoka i stvara osnova za razvoj kulturnog turizma, što može pridonijeti duljem zadržavanju posjetitelja i većoj atraktivnosti destinacije. Projekt može pozitivno utjecati i na zadovoljstvo lokalnog stanovništva jer pridonosi očuvanju i promociji lokalnog identiteta i vrijednosti.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Preko
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Općina Preko
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2026.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2027.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	1. Identifikacija i odabir lokaliteta kulturne baštine za interpretaciju i označavanje 2. Izrada digitalnih i interpretacijskih sadržaja te mobilne aplikacije 3. Postavljanje pametnih interaktivnih ploča i smeđe turističke signalizacije
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	1. 2026. 2. Veljača 2027. 3. Ožujak 2027.

UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	100.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**AVANTURA OTOK – PJEŠAČKE I BICIKLISTIČKE STAZE**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća unapređenje postojeće mreže pješačkih i biciklističkih staza na području Općine Preko kroz uređenje staza, vidikovaca i odmorišta te postavljanje pametne i održive opreme. Aktivnosti uključuju postavljanje solarnih klupa, pametnih kanti za otpad, punionica za električne bicikle, servisnih punktova za bicikle, solarne rasvjete na odmorištima i senzora za praćenje okolišnih uvjeta. Projekt također uključuje označavanje staza i lokacija te izradu mobilne aplikacije i digitalnih edukativnih sadržaja radi bolje interpretacije prostora i kvalitetnijeg informiranja korisnika.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je unaprijediti kvalitetu, funkcionalnost i atraktivnost pješačkih i biciklističkih staza na području Općine Preko te stvoriti kvalitetnije uvjete za aktivni boravak u prirodi lokalnog stanovništva i posjetitelja. Provedbom projekta podupire se razvoj aktivnog i održivog turizma, doprinosi zelenoj tranziciji otoka te stvaraju preduvjeti za veći broj posjetitelja, dulji boravak i veću atraktivnost destinacije u predsezoni i posezoni.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima održivosti koji se odnose na zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom, zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja ukupnim boravkom u destinaciji, prosječnu duljinu boravka turista, javno dostupne informacije o atrakcijama, održivo upravljanje energijom te održivije oblike kretanja u destinaciji. Uređenjem staza, vidikovaca i odmorišta povećava se kvaliteta boravka u prostoru i stvaraju se preduvjeti za veće zadovoljstvo lokalnog stanovništva i posjetitelja. Uvođenjem pametnih i održivih rješenja, uključujući solarnu opremu, punionice za električne bicikle i senzore za praćenje okolišnih uvjeta, projekt doprinosi zelenoj tranziciji otoka i održivijem upravljanju energijom. Izradom mobilne aplikacije i digitalnih edukativnih sadržaja povećava se dostupnost informacija o lokacijama i sadržajima, dok razvoj infrastrukture za pješačenje i biciklizam podupire aktivni turizam, dulji boravak posjetitelja i veću atraktivnost destinacije izvan glavne ljetne sezone. Indirektno ovim projektom se doprinosi i sigurnosti u destinaciji kroz održavanje prostora oko pješačkih i biciklističkih staza smanjuje se mogućnost izbijanja i širenja požara.

NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Preko
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Općina Preko
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2026.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2027.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	1. Provedba postupka javne nabave; ugovaranje izvođača radova i stručnog nadzora 2. Uređenje pješačkih i biciklističkih staza, vidikovaca i odmorišta 3. Postavljanje pametne i održive opreme te označavanje lokacija i sadržaja na terenu
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	1. 2026. 2. 2027. 3. Kraj 2027.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	300.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**AKTIVNA AVANTURA**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Na području Općine Preko izgradit će se i opremiti vježbališta na otvorenom u 5 zona. U svakoj zoni izgradit će se teren, pripremiti podloga te postaviti 10 sprava za vježbanje na otvorenom - veslarica, mini fitness set, mini fitness set senior, eliptična hodalica, pokretno sjedalo - jahač, rotirajuća sjedalica, položna stolica, kormilo, sjedala za odguravanje i kombinirana stolica. Sprave su različite namjene kojima se mogu ciljano jačati mišići cijeloga tijela. Uz svaku spravu bit će priložene upute za ispravno izvođenje vježbi. Iste će biti namijenjene svim dobnim skupinama, kako rekreativcima tako i profesionalcima. U sklopu svake zone bit će uređen i okoliš tj. postavit će se urbana oprema: 4 klupe za sjedenje, 3 koša za smeće, 2 stalka za bicikle te informativne ploče, a provodit će se i promotivne aktivnosti koje uključuju razne vrste rekreacije i savjetovanje o vježbanju pod nadzorom partnera projekta te u dogovoru s mjesnim udrugama, sportskim klubovima i organizacijama kao dodatan poticaj stanovništvu za kretanje i redovito bavljenje tjelovježbom. Vježbališta će biti otvorena za javnost i dostupna za korištenje svima, a posebno lokalnim

	sportskim klubovima, sportskim udrugama te udrugama mladih.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je unaprijediti javnu sportsku i rekreacijsku infrastrukturu na području Općine Preko te stvoriti kvalitetnije uvjete za aktivan boravak turista tijekom cijele godine, ali i unaprjeđenje aktivnosti lokalnog stanovništva. Provedbom projekta podupire se razvoj aktivnog, obiteljskog i održivog turizma, jača kvaliteta života lokalne zajednice te stvaraju preduvjeti za veću atraktivnost destinacije u predsezoni i posezoni.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima održivosti koji se odnose na zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom, zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja ukupnim boravkom u destinaciji, prosječnu duljinu boravka turista, poslovne prihode gospodarskih subjekata u turizmu te broj zaposlenih u djelatnostima pružanja smještaja i pripreme i usluživanja hrane. Izgradnjom vježbališta na otvorenom povećava se kvaliteta i dostupnost rekreacijskih sadržaja za lokalno stanovništvo, čime se pozitivno utječe na kvalitetu života i zadovoljstvo zajednice. Projekt ujedno obogaćuje ponudu aktivnog i obiteljskog turizma, što može pozitivno utjecati na zadovoljstvo posjetitelja i kvalitetu njihova boravka u destinaciji. Razvojem rekreacijskih sadržaja na više lokacija stvaraju se preduvjeti za veću atraktivnost destinacije u predsezoni i posezoni, dulji boravak gostiju te veću potrošnju u smještajnim, ugostiteljskim i drugim povezanim uslužnim djelatnostima. Kroz promotivne i edukativne aktivnosti projekt dodatno podupire aktivan i zdrav način života te jača društvenu uključenost lokalne zajednice u korištenje javne infrastrukture.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Preko
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Općina Preko
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2027.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2029.

KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	1. Provedba postupka javne nabave; ugovaranje izvođača radova i stručnog nadzora 2. Uređenje pet zona za vježbanje na otvorenom i priprema podloge 3. Postavljanje sprava za vježbanje i urbane opreme 4. Uspostava informativnih sadržaja i uputa za korištenje sprava 5. Provedba promotivnih i edukativnih aktivnosti za lokalno stanovništvo i korisnike
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	6. 2027. 7. 2027. 8. 2028. 9. 2028. 10. 2029.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	300.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**VJETRENJAČE OŠLJAK**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća obnovu dviju vjetrenjača na otoku Ošljaku s ciljem očuvanja i interpretacije kulturne i prirodne baštine otoka. Obje vjetrenjače upisane su u Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske dana 1. travnja 2026. godine, čime je potvrđena njihova povijesna i kulturna vrijednost. Obnova će se provoditi u skladu s uvjetima zaštite kulturnih dobara, uz očuvanje autentičnosti i izvornih obilježja građevina. Planirane aktivnosti uključuju građevinsku obnovu vjetrenjača, pri čemu će se jedna obnoviti u izvornom obliku kao primjer tradicijske gradnje, dok će druga biti prenamijenjena u interpretacijski prostor – spomen-sobu. U sklopu spomen-sobe predviđa se prezentacija života i rada na otoku, s naglaskom na otočnu svakodnevicu, pomorsku i poljoprivrednu tradiciju te očuvanje prirodne baštine. Projekt može obuhvatiti i uređenje okoliša te postavljanje informativnih i interpretacijskih sadržaja za posjetitelje.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je očuvanje i valorizacija kulturne baštine te razvoj autentičnih sadržaja koji doprinose prepoznatljivosti i atraktivnosti destinacije. Kroz obnovu zaštićenih vjetrenjača i uspostavu interpretacijskog prostora omogućuje se kvalitetna prezentacija lokalne baštine i načina života, čime se jača identitet prostora i doprinosi njegovoj dugoročnoj zaštiti. Projekt ima za cilj povezati očuvanje kulturnog dobra s razvojem turizma kroz stvaranje sadržaja koji su edukativni,

	autentični i usmjereni na doživljaj destinacije. Time se doprinosi razvoju kulturnog i održivog turizma te obogaćuje ponuda izvan glavnih turističkih tokova.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi ostvarenju pokazatelja održivosti kroz očuvanje i aktivaciju zaštićene kulturne baštine te razvoj novih sadržaja koji podižu kvalitetu boravka u destinaciji. Obnovom vjetrenjača kao kulturnog dobra povećava se atraktivnost otoka Ošljaka i ukupne destinacije, čime se pozitivno utječe na zadovoljstvo posjetitelja. Uspostavom interpretacijskog sadržaja omogućuje se kvalitetniji doživljaj prostora i bolje razumijevanje lokalne baštine. Projekt doprinosi i jačanju svijesti o vrijednosti kulturne i prirodne baštine kod lokalnog stanovništva, čime se potiče njezino dugoročno očuvanje. Razvojem manjih, sadržajno kvalitetnih lokaliteta potiče se ravnomjernije korištenje prostora i smanjuje pritisak na najposjećenije dijelove destinacije, što doprinosi održivom upravljanju turizmom. Doprinos projekta prati se kroz posjećenost lokaliteta, zadovoljstvo posjetitelja te percepciju očuvanosti i uređenosti prostora.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Preko
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Otok Ošljak
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2026.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2029.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	1. Izrada projektne dokumentacije u skladu s uvjetima zaštite kulturnog dobra 2. Provedba postupaka javne nabave i ugovaranje izvođača 3. Građevinska obnova vjetrenjača 4. Uređenje interpretacijskog prostora (spomen-soba) 5. Uređenje okoliša i postavljanje informativnih sadržaja
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	1. 2027. 2. 2027. 3. 2029. 4. 2029. 5. 2029.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	1.300.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**OBNOVA ZGRADE STARE ŠKOLE NA OŠLJAKU - SVEUČILIŠNI CENTAR - KAMPUS OŠLJAK (dio projekta "ARHIPELOGOS" kroz ITP program)**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća obnovu zgrade stare škole na Ošljaku i njezinu prenamjenu u sveučilišni i istraživačko-edukacijski prostor u funkciji razvoja otoka i otočnih zajednica. U obnovljenom objektu planira se uspostava Kampusa Ošljak kao prostora za provedbu dijela aktivnosti Sveučilišta u Zadru, uključujući istraživačke, edukativne, stručne i društvene sadržaje povezane s otočnim stanovništvom, otočnim razvojem i životom na malim otocima. Projekt je dio šireg koncepta ARHIPELOGOS, kojim se kroz ulaganja u otočnu infrastrukturu jača povezanost akademske zajednice, lokalnog razvoja i održivog korištenja prostora.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je revitalizacija postojeće javne infrastrukture na Ošljaku i njezino stavljanje u funkciju obrazovnih, istraživačkih i razvojnih aktivnosti koje mogu pridonijeti jačanju društvene, obrazovne i razvojne uloge otoka. Provedbom projekta stvaraju se preduvjeti za veće uključivanje mladih, stručnjaka i istraživača u život otoka, organizacije različitih škola (ljetnih, zimskih, doktorskih), te razvoj drugih sadržaja izvan glavne turističke sezone povećat će se broj posjetitelja otoka, ali će se i jačati prepoznatljivost Ošljaka kao mjesta znanja, suradnje i održivog otočnog razvoja. Projekt ujedno doprinosi razvoju edukativnog turizma kroz stvaranje prostora za učenje, istraživanje, stručne programe i boravak korisnika motiviranih obrazovnim i znanstvenim sadržajima.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima održivosti koji se odnose na zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom, zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja ukupnim boravkom u destinaciji, prosječnu duljinu boravka turista, poslovne prihode gospodarskih subjekata u turizmu, javno dostupne informacije o atrakcijama i sadržajima destinacije te provedbu aktivnosti iz plana upravljanja destinacijom. Obnovom i stavljanjem zgrade stare škole u funkciju sveučilišnog i istraživačko-edukacijskog centra povećava se kvaliteta javne infrastrukture na Ošljaku i stvaraju se preduvjeti za veće zadovoljstvo lokalnog stanovništva kvalitetom sadržaja, razvojnim mogućnostima i korištenjem prostora tijekom cijele godine. Uspostavom sadržaja koji privlače studente, istraživače, stručnjake i druge korisnike projekt doprinosi razvoju edukativnog turizma te može pozitivno utjecati na povećanje broja posjetitelja izvan glavne ljetne sezone, dulji boravak korisnika i veću potrošnju

	u povezanim lokalnim uslugama. Projekt ujedno jača prepoznatljivost Ošljaka kao specifične otočne lokacije za obrazovne, istraživačke i razvojne aktivnosti, povećava dostupnost informacija o otočnom životu i identitetu mjesta te doprinosi funkcionalnoj i razvojnoj revitalizaciji otoka.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Sveučilište u Zadru, Općina Preko
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Otok Ošljak
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2027.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2029.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	1. Izrada projektno-tehničke dokumentacije i priprema zahvata obnove 2. Obnova i funkcionalna prenamjena zgrade stare škole 3. Uspostava sveučilišnih, istraživačkih i edukacijskih sadržaja u okviru Kampusa Ošljak
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	1. 2026. 2. 2026. – 2028. 3. 2029.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	570.625,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**KOMUNALNA ZONA SUTOMIŠĆICA**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća osnivanje i uređenje komunalne zone u Sutomišćici kao središnjeg prostora za smještaj i razvoj ključne komunalne infrastrukture na području Općine Preko. U okviru zone planira se uspostava reciklažnog dvorišta, odlagališta građevinskog otpada, azila za životinje, prostora i skladišta općinskih komunalnih tvrtki, kompostane i uređaja za pročišćavanje, uz primjenu obnovljivih izvora energije i pametnih rješenja poput energetski učinkovite rasvjete i druge suvremene komunalne opreme. Projektom se uspostavlja funkcionalna i organizirana infrastruktura za kvalitetnije upravljanje otpadom, komunalnim uslugama i okolišem.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je unaprijediti komunalnu i okolišnu infrastrukturu Općine Preko te stvoriti preduvjete za učinkovitije, održivije i suvremenije upravljanje otpadom, komunalnim djelatnostima i javnim prostorom. Provedbom

	projekta doprinosi se zelenoj tranziciji otoka, podizanju komunalnog standarda, zaštiti okoliša i kvaliteti života lokalnog stanovništva, uz posredan pozitivan učinak i na kvalitetu boravka turista.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima održivosti koji se odnose na zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom, zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja ukupnim boravkom u destinaciji, gospodarenje otpadom, održivo upravljanje energijom, upravljanje vodnim resursima, zaštitu okoliša te održivo upravljanje destinacijom i prostorom. Uspostavom reciklažnog dvorišta, kompostane, odlagališta građevinskog otpada i drugih komunalnih sadržaja projekt izravno doprinosi kvalitetnijem gospodarenju otpadom i funkcionalnijem upravljanju komunalnim sustavom. Uključivanjem uređaja za pročišćavanje i drugih okolišnih rješenja projekt može doprinijeti i kvalitetnijem upravljanju vodnim resursima te zaštiti prostora od onečišćenja. Primjenom obnovljivih izvora energije, energetski učinkovite rasvjete i pametnih rješenja projekt doprinosi održivijem upravljanju energijom i zelenoj tranziciji otoka. Podizanjem komunalnog standarda i uređenosti prostora stvaraju se preduvjeti za veće zadovoljstvo lokalnog stanovništva kvalitetom života, a posredno i za kvalitetniji boravak posjetitelja u destinaciji. Projekt ujedno podupire dugoročnije i održivije upravljanje prostorom kroz koncentraciju komunalnih funkcija u planski organiziranoj zoni.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Preko
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Naselje Sutomišćica
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2028.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2029.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	1. Izrada projektno-tehničke dokumentacije i definiranje obuhvata komunalne zone 2. Uspostava osnovne komunalne infrastrukture zone 3. Uređenje reciklažnog dvorišta, kompostane, prostora komunalnih tvrtki i ostalih planiranih sadržaja 4. Uvođenje obnovljivih izvora energije i pametnih rješenja u funkcioniranje zone 5. Stavljanje komunalne zone u funkciju

PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	1. 2028. 2. 2029.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	1.000.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**OBNOVA ZGRADE POLICIJE**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća obnovu zgrade policije u Preku radi uspostave primjerenih uvjeta za funkcioniranje moderne policijske postaje i obavljanje upravnih poslova za stanovnike otoka Ugljana i Pašmana. Zahvat uključuje uređenje uredskih prostora, prostorije za zadržavanje prijestupnika, sanaciju podova, instalacija vode, struje i odvodnje, uvođenje klimatizacije, uređenje novih sanitarnih čvorova, zamjenu unutarnje i vanjske stolarije te obnovu krovišta i drugih potrebnih elemenata zgrade. Obnovom objekta omogućit će se kvalitetniji rad policijske postaje i dostupnost upravnih usluga na otoku, bez potrebe odlaska stanovništva u Zadar. Ujedno se jača sigurnosna infrastruktura od značaja za lokalno stanovništvo i turiste, čime se doprinosi sigurnijem boravku u destinaciji i većoj pouzdanosti javnih usluga tijekom turističke sezone i izvan nje.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je unaprijediti sigurnosnu i javnu infrastrukturu na području Općine Preko te osigurati kvalitetnije uvjete za rad policijske postaje i pružanje upravnih usluga stanovništvu. Provedbom projekta stvaraju se preduvjeti za višu razinu sigurnosti lokalnog stanovništva, turista i izletnika, veću dostupnost javnih usluga na otoku te kvalitetnije funkcioniranje prostora od važnosti za svakodnevni život i boravak u destinaciji. Projekt je važan i u turističkom smislu jer pridonosi osjećaju sigurnosti, boljoj organiziranosti javnih službi i kvaliteti boravka turista i jednodnevnih posjetitelja, osobito u razdobljima pojačane sezonske aktivnosti, što je u skladu s nacionalnim ciljem očuvanja Hrvatske kao visoko sigurne turističke destinacije
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima održivosti koji se odnose na sigurnost destinacije, zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom, zadovoljstvo turista i izletnika ukupnim boravkom u destinaciji te kvalitetu i funkcionalnost javne infrastrukture. Obnovom i stavljanjem zgrade u funkciju suvremene policijske postaje povećava se razina sigurnosti stanovništva i turista te se poboljšavaju uvjeti za dostupnost

	policijskih i upravnih usluga na otoku. Projekt može pozitivno utjecati na zadovoljstvo višom razinom sigurnosti i dostupnosti usluga. Kada se u okviru obnove primijene energetski učinkovita rješenja i suvremeni sustavi upravljanja objektom, projekt može dodatno doprinijeti održivijem upravljanju javnom infrastrukturom.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Preko
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Preko
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2026.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2028.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	1. Izrada projektno-tehničke dokumentacije i provedba postupaka nabave 2. Građevinska obnova i uređenje zgrade policije
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	1. 2026. -2027. 2. 2027. - 2028.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	220.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Uređenje ostalih plaža u Općini Preko**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća uređenje i opremanje javnih plaža u svim naseljima Općine Preko, s ciljem podizanja kvalitete boravka, unapređenja funkcionalnosti prostora i ukupne uređenosti obalnog područja. Planirane aktivnosti uključuju uređenje i sanaciju postojećih plažnih površina, opremanje plaža komunalnom i urbanom opremom (tuševi, klupe i drugi sadržaji), postavljanje pametnih tuševa s kontroliranom potrošnjom vode, ugradnju pametnih klupa te unapređenje pristupačnosti i sigurnosti korisnika. Projekt također obuhvaća unapređenje komunalne i turističke infrastrukture te uvođenje suvremenih rješenja kao dodatne vrijednosti prostora. Provedbom projekta podiže se razina uređenosti, dostupnosti i opremljenosti javnih plaža, čime se unapređuje kvaliteta boravka za lokalno stanovništvo i posjetitelje te stvara atraktivniji i funkcionalniji obalni prostor.

OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je unaprijediti kvalitetu javnih plaža na području Općine Preko kroz stvaranje uređenog, sigurnog i funkcionalnog prostora za boravak, rekreaciju i svakodnevno korištenje. Budući da plaže predstavljaju jedan od najvažnijih prostora života na otoku i ključan element turističke ponude, njihovim uređenjem i opremanjem stvaraju se ugodniji uvjeti za boravak, podiže se vizualna kvaliteta prostora te jača ukupni identitet destinacije. Projekt ujedno doprinosi boljoj dostupnosti i korištenju obale, višoj razini sigurnosti i komfora za sve korisnike, kao i očuvanju osjetljivog ekosustava plaža te kvalitetnijem usklađivanju potreba lokalnog stanovništva i turističkog korištenja prostora..
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima održivosti koji se odnose na poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu, zadovoljstvo turista i izletnika ukupnim boravkom u destinaciji, zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom, pristupačnost destinacije, sigurnost destinacije, održivo upravljanje prostorom, održivo upravljanje energijom i vodom te kvalitetu javne i turističke infrastrukture. Uređene i kvalitetno opremljene plaže mogu pridonijeti većoj atraktivnosti destinacije, duljem zadržavanju gostiju, većoj potrošnji i ostvarivanju većih prihoda u lokalnim ugostiteljskim, smještajnim i drugim uslužnim djelatnostima. Uređenjem i opremanjem plaža povećava se kvaliteta i funkcionalnost obalnog prostora, čime se stvaraju preduvjeti za veće zadovoljstvo posjetitelja kvalitetom boravka u destinaciji, ali i lokalnog stanovništva kvalitetom javnog prostora. Unapređenjem pristupačnosti i sigurnosti plažnih prostora projekt doprinosi uključivijem i sigurnijem korištenju obale za različite skupine korisnika. Ugradnjom pametnih tuševa s kontroliranom potrošnjom vode i drugih suvremenih rješenja projekt pridonosi odgovornijem upravljanju resursima i održivijem korištenju prostora. Ujedno se omogućuje ravnomjernije korištenje obale i kvalitetnije održavanje javnih površina, čime se doprinosi dugoročnom i održivom razvoju destinacije.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Preko
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Sva naselja u Općini Preko
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2028.

PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2029.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	1. Provedba postupaka javne nabave i ugovaranje izvođača radova i nadzora 2. Izrada projektne dokumentacije i priprema lokacija 3. Uređenje i sanacija plažnih površina 4. Postavljanje komunalne i urbane opreme 5. Ugradnja pametnih rješenja 6. Unapređenje pristupačnosti i sigurnosti 7. Uspostava informativne signalizacije 8. Završno uređenje i stavljanje plaža u funkciju
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	1. 2. 2028. 2. 8.2029.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	4.000.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**UREĐENJE I OPREMANJE ŠETNICA U OPĆINI PREKO**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća uređenje, obnovu i opremanje šetnica na području Općine Preko radi podizanja kvalitete javnog prostora, povećanja sigurnosti i unaprjeđenja uvjeta za svakodnevno kretanje, rekreaciju i boravak na otvorenom. Aktivnosti uključuju uređenje i sanaciju postojećih šetnica te izgradnju novih dionica gdje je to potrebno, pripremu i uređenje podloge, ugradnju javne rasvjete, postavljanje klupa i druge urbane opreme, kao i unapređenje pristupačnosti i sigurnosti korisnika. Projekt također obuhvaća hortikulturno uređenje prostora te uvođenje suvremenih rješenja poput pametne rasvjete, klupa i spremnika za otpad. Provedbom projekta uspostavlja se kvalitetnija, sigurnija i atraktivnija mreža šetnica koja povezuje prostor, potiče kretanje i boravak na otvorenom te doprinosi ravnomjernijem korištenju javnih površina.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je unaprijediti kvalitetu života lokalnog stanovništva i podići atraktivnost destinacije kroz razvoj uređene, dostupne i funkcionalne mreže šetnica. Budući da šetnice predstavljaju važan dio svakodnevnog života na otoku, ali i značajan element turističke ponude, njihovim uređenjem poboljšava se povezanost naselja, dostupnost obale i javnih sadržaja te se stvaraju kvalitetniji uvjeti za rekreaciju i boravak na otvorenom tijekom cijele godine. Projektom se povećava sigurnost i dostupnost prostora za sve korisnike, podiže razina uređenosti i vizualnog identiteta

	mjesta te se stvaraju dodatni sadržaji koji obogaćuju boravak posjetitelja, osobito izvan glavne turističke sezone.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima održivosti koji se odnose na pristupačnost destinacije, sigurnost destinacije, zadovoljstvo turista i izletnika ukupnim boravkom u destinaciji, zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom, poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu, održivo upravljanje prostorom, održivo upravljanje energijom te kvalitetu javne i turističke infrastrukture. Uređenjem i opremanjem šetnica stvaraju se dostupniji, sigurniji i ugodniji prostori za svakodnevno kretanje, rekreaciju i boravak na otvorenom, čime se povećava kvaliteta korištenja prostora za lokalno stanovništvo i posjetitelje. Razvojem uređene i funkcionalne mreže šetnica poboljšava se povezanost naselja, obale i javnih sadržaja te se podiže ukupna atraktivnost destinacije, što može pozitivno utjecati na kvalitetu boravka, dulje zadržavanje posjetitelja i veću potrošnju u lokalnim ugostiteljskim, smještajnim i drugim uslužnim djelatnostima. Ugradnjom javne rasvjete, pametnih rješenja i urbane opreme te hortikulturnim uređenjem prostora projekt pridonosi odgovornijem korištenju resursa, održivijem upravljanju energijom i dugoročnom uređenju prostora.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Preko
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Općina Preko
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2028.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2028.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	1. Izrada projektne dokumentacije i priprema lokacija 2. Provedba postupka javne nabave i ugovaranje izvođača radova i nadzora 3. Uređenje i izgradnja šetnica te priprema podloge 4. Ugradnja rasvjete i drugih infrastrukturnih sustava 5. Postavljanje urbane opreme, unapređenje pristupačnosti i sigurnosti korisnika 6. Hortikulturno i završno uređenje prostora te stavljanje šetnica u funkciju
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	1. 2.2028. 2. 8.2028. 3. 2029.

UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	3.000.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**UREĐENJE I RAZVOJ SUSTAVA PARKIRALIŠTA U OPĆINI PREKO**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća izgradnju, uređenje i unapređenje parkirališnih površina na području Općine Preko, s naglaskom na naselje Sutomišćica te prema potrebi i na drugim lokacijama. Planirane aktivnosti uključuju pripremu i uređenje terena, izgradnju parkirališnih mjesta, organizaciju prometa u mirovanju te opremanje parkirališta prometnom signalizacijom i osnovnom infrastrukturom. Projekt obuhvaća i unapređenje pristupnih puteva te označavanje i uređenje parkirnih zona. Kao dodatna vrijednost projekta predviđa se daljnji razvoj sustava pametnog parkiranja, koji uključuje digitalno praćenje i prikaz dostupnosti parkirališnih mjesta te informiranje korisnika u stvarnom vremenu. Time se omogućuje učinkovitije korištenje prostora i smanjuje nepotrebno opterećenje prometne mreže. Provedbom projekta osigurava se bolja organizacija prometa u mirovanju, smanjuju se gužve i nepropisno parkiranje te se podiže razina funkcionalnosti i uređenosti javnog prostora.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je unaprijediti prometnu i komunalnu infrastrukturu te podići sigurnost i kvalitetu života lokalnog stanovništva i zadovoljstvo turista boravkom u destinaciji kroz učinkovitije upravljanje prometom u mirovanju. Nedostatak uređenih parkirališnih kapaciteta, osobito tijekom turističke sezone, predstavlja značajan izazov za funkcioniranje naselja i svakodnevni život lokalne zajednice. Izgradnjom i uređenjem parkirališta smanjuje se pritisak na prometnice i javne površine, povećava sigurnost u prometu te osiguravaju kvalitetniji uvjeti za boravak i kretanje. Projekt ujedno doprinosi boljoj organizaciji turističkog prometa i kvalitetnijem korištenju prostora, osobito u razdobljima pojačanog sezonskog opterećenja.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima održivosti koji se odnose na sigurnost destinacije, zadovoljstvo turista i izletnika ukupnim boravkom u destinaciji, zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom, održivo upravljanje prostorom, funkcionalnost javne infrastrukture te kvalitetu upravljanja prometom u destinaciji. Uređenjem parkirališnih površina i

	boljom organizacijom prometa u mirovanju smanjuju se prometne gužve, nepropisno parkiranje i pritisak na javne površine, čime se povećava sigurnost i funkcionalnost prostora. Uvođenjem sustava pametnog parkiranja omogućuje se bolja informiranost korisnika, smanjuje se nepotrebno kruženje vozila i doprinosi učinkovitijem korištenju parkirališnih kapaciteta. Projekt može pozitivno utjecati na kvalitetu boravka posjetitelja i lokalnog stanovništva jer olakšava pristup sadržajima, poboljšava organizaciju prometa i podiže razinu uređenosti prostora. Ujedno doprinosi ravnomjernijem korištenju javnih površina i kvalitetnijem upravljanju sezonskim prometnim opterećenjima u destinaciji.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Preko
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Naselje Sutomišćica i ostala naselja na području Općine Preko
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2028.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2029.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	1. Izrada projektne dokumentacije i priprema lokacija 2. Provedba postupka javne nabave i ugovaranje izvođača radova 3. Uređenje terena i izgradnja parkirališnih površina 4. Uspostava prometne signalizacije i organizacije parkiranja 5. Uvođenje i unapređenje sustava pametnog parkiranja 6. Završno uređenje i stavljanje parkirališta u funkciju
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	1. 2.2028. 1. 6.2029.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	100.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**EKOLOŠKI PRIHVATLJIV VOZNI PARK I ELEKTRIČNE PUNIONICE**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća postupnu nabavu i uvođenje ekološki prihvatljivih vozila te razvoj prateće infrastrukture za njihovo korištenje na području Općine Preko. Planirane aktivnosti uključuju nabavu električnih komunalnih vozila, električnih čistilica i drugih vozila za

	potrebe održavanja javnih površina, kao i električnih vozila i plovila koja se mogu koristiti u turističke i promotivne svrhe. Projekt također obuhvaća postavljanje električnih punionica na ključnim lokacijama, čime se osiguravaju uvjeti za širu primjenu električne mobilnosti. Provedbom projekta smanjuje se utjecaj prometa i komunalnih aktivnosti na okoliš, podiže kvaliteta javnih usluga te se unapređuje ukupna funkcionalnost i suvremenost infrastrukture na području općine.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je unaprijediti komunalnu infrastrukturu i potaknuti održive oblike mobilnosti kroz postupni prijelaz na ekološki prihvatljiv vozni park. Projekt odgovara na potrebu smanjenja negativnih utjecaja prometa i komunalnih aktivnosti na okoliš, ali i na rastuća očekivanja lokalnog stanovništva i posjetitelja u pogledu održivosti, kvalitete usluga i suvremenosti destinacije. Uvođenjem električnih vozila i prateće infrastrukture podiže se standard komunalnih usluga, smanjuje razina buke i emisija te doprinosi ugodnijem boravku u destinaciji. Projekt ujedno jača prepoznatljivost Općine Preko kao prostora koji prati suvremene trendove i potrebe održivog razvoja.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima održivosti koji se odnose na održivo upravljanje energijom, ublažavanje i prilagodbu klimatskim promjenama, zadovoljstvo turista i izletnika ukupnim boravkom u destinaciji, zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom, kvalitetu javne i komunalne infrastrukture te percepciju destinacije kao uređene i odgovorne. Uvođenjem električnih vozila, čistilica i plovila smanjuju se emisije i razina buke, čime se doprinosi kvaliteti okoliša i ugodnijem boravku lokalnog stanovništva i posjetitelja. Postavljanjem električnih punionica i razvojem infrastrukture za električnu mobilnost projekt pridonosi funkcionalnijem korištenju prostora i širenju održivih oblika kretanja. Projekt može pozitivno utjecati i na percepciju destinacije kao suvremene i okolišno odgovorne, što pridonosi njezinoj atraktivnosti i kvaliteti ukupnog doživljaja boravka. Ujedno se podiže standard komunalnih usluga i jača dugoročna sposobnost destinacije za provedbu zelene tranzicije.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Preko
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Općina Preko

PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2027.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2029.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	1. Izrada projektne dokumentacije i priprema provedbe projekta 2. Nabava električnih komunalnih vozila i opreme 3. Nabava vozila i plovila za turističke i promotivne svrhe 4. Postavljanje električnih punionica na ključnim lokacijama 5. Stavljanje sustava u funkciju i početak korištenja ekološki prihvatljivog voznog parka
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	1. 2027. 2. 5.2028. 3. 2029.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	1.000.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**PAMETNI OTOK**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća razvoj i uvođenje digitalnih rješenja radi unapređenja komunikacije, informiranja, dostupnosti usluga i upravljanja prostorom na području Općine Preko. Aktivnosti uključuju digitalizaciju javnih usluga i informacija, razvoj digitalnih platformi i aplikacija za korisnike, postavljanje pametne urbane opreme te uvođenje sustava za upravljanje i informiranje u stvarnom vremenu. U sklopu projekta predviđen je i razvoj sustava pametnog parkiranja, uključujući digitalni prikaz dostupnosti parkirališnih mjesta i učinkovitije upravljanje prometom u mirovanju. Projekt može obuhvatiti i postavljanje informativnih digitalnih točaka, unapređenje dostupnosti turističkih i komunalnih informacija te povezivanje različitih sustava u jedinstvenu funkcionalnu cjelinu. Provedbom projekta uspostavlja se suvremen, povezan i funkcionalan sustav koji olakšava svakodnevni život lokalnog stanovništva i unapređuje iskustvo boravka posjetitelja.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je digitalna transformacija Općine Preko kroz unapređenje dostupnosti informacija, kvalitete usluga i učinkovitijeg upravljanja destinacijom. Projekt odgovara na potrebu modernizacije javnih usluga i prilagodbe suvremenim navikama korisnika koji očekuju brze, dostupne i jednostavne informacije. Uvođenjem digitalnih rješenja olakšava se svakodnevna komunikacija, povećava

	dostupnost sadržaja te unapređuje upravljanje prostorom, prometom i resursima. Projekt doprinosi stvaranju pametne i povezane destinacije prilagođene potrebama lokalnog stanovništva, ali i zahtjevima suvremenih turista, čime se podiže kvaliteta boravka, povećava učinkovitost sustava i jača prepoznatljivost destinacije.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima održivosti koji se odnose na dostupnost informacija i usluga u destinaciji, zadovoljstvo turista i izletnika ukupnim boravkom u destinaciji, zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom, održivo upravljanje prostorom, kvalitetu javne i komunalne infrastrukture te učinkovitost upravljanja prometom i destinacijom. Uvođenjem digitalnih platformi, aplikacija i informativnih točaka povećava se dostupnost turističkih i komunalnih informacija, čime se posjetiteljima i stanovništvu omogućuje jednostavnije korištenje sadržaja i usluga. Razvoj sustava pametnog parkiranja i upravljanja prometom doprinosi boljoj organizaciji prometa, smanjenju nepotrebnog kruženja vozila i učinkovitijem korištenju prostora. Projekt može pozitivno utjecati na kvalitetu boravka i percepciju destinacije kao uređene, funkcionalne i suvremene, što pridonosi zadovoljstvu korisnika i ukupnoj atraktivnosti mjesta. Povezivanjem različitih digitalnih sustava i usluga dodatno se jača sposobnost destinacije za učinkovitije upravljanje resursima i dugoročniji održivi razvoj.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Preko
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Otok Ugljan
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2026.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2029.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	1. Izrada koncepta i planiranje digitalnih rješenja 2. Razvoj i implementacija digitalnih platformi i aplikacija 3. Uvođenje sustava pametnog parkiranja i upravljanja prometom 4. Postavljanje pametne urbane opreme i informativnih digitalnih točaka 5. Povezivanje sustava i stavljanje projekta u funkciju
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH	1. 2026. 2. 2027. 3. 4.2028. - 2029. 4. 5.2029.

TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	3.000.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**PROJEKT FORTIS**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća uređenje pristupnog puta do tvrđave Sv. Mihovil u naselju Preko te unapređenje dostupnosti i interpretacije lokalne kulturne baštine. Planirane aktivnosti uključuju postavljanje solarne rasvjete duž pristupnog puta, čime se povećava sigurnost i omogućuje korištenje prostora u večernjim satima. Projekt također obuhvaća digitalizaciju sadržaja tvrđave s ciljem prilagodbe osobama s invaliditetom, uključujući razvoj digitalnih i multimedijalnih rješenja koja omogućuju pristup informacijama i doživljaju lokaliteta. Provedbom projekta unapređuje se funkcionalnost i dostupnost jednog od najvažnijih kulturnih lokaliteta na području općine, čime se podiže njegova atraktivnost i dostupnost širem krugu korisnika.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je unaprijediti pristupačnost i interpretaciju kulturne baštine te podići kvalitetu turističke ponude kroz razvoj sigurnih, uključivih i suvremenih sadržaja. Tvrđava Sv. Mihovil predstavlja važan kulturno-povijesni lokalitet i prepoznatljiv element identiteta destinacije, ali njezina dostupnost i interpretacija zahtijevaju dodatno unapređenje kako bi lokalitet bio pristupačniji širem krugu korisnika. Uređenjem pristupnog puta i postavljanjem solarne rasvjete omogućuje se sigurniji i ugodniji dolazak do lokaliteta, dok digitalizacija sadržaja omogućuje bolje razumijevanje i doživljaj tvrđave svim posjetiteljima, uključujući osobe s invaliditetom. Projekt doprinosi razvoju pristupačne i uključive destinacije, povećanju kvalitete boravka, jačanju kulturnog turizma te boljoj valorizaciji baštine Općine Preko. Ujedno se stvaraju preduvjeti za sadržajniji boravak posjetitelja i jačanje prepoznatljivosti destinacije kao prostora koji povezuje kulturnu baštinu, održivost i suvremene tehnologije.

NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima održivosti koji se odnose na pristupačnost destinacije, javno dostupne informacije o atrakcijama, zadovoljstvo turista i izletnika ukupnim boravkom u destinaciji, sigurnost destinacije, održivo upravljanje energijom, očuvanje i interpretaciju kulturne baštine te kvalitetu javne i turističke infrastrukture. Uređenjem pristupnog puta i postavljanjem solarne rasvjete povećava se sigurnost i dostupnost lokaliteta, čime se unapređuje kvaliteta kretanja i boravka posjetitelja te omogućuje sigurnije korištenje prostora. Digitalizacijom sadržaja tvrđave i razvojem multimedijalnih rješenja povećava se dostupnost informacija o kulturnoj baštini i omogućuje kvalitetnija interpretacija lokaliteta. Poseban doprinos ostvaruje se kroz prilagodbu sadržaja osobama s invaliditetom, čime se jača uključivost destinacije i omogućuje ravnopravniji pristup kulturnim sadržajima. Projekt može pozitivno utjecati na zadovoljstvo posjetitelja, duljinu boravka i ukupnu percepciju destinacije kao uređene, pristupačne i suvremene. Primjena solarne rasvjete doprinosi održivijem upravljanju energijom i smanjenju ovisnosti o konvencionalnim izvorima energije u javnoj infrastrukturi. Ujedno se jača turistička valorizacija tvrđave Sv. Mihovil kao kulturne atrakcije, što može doprinijeti razvoju kulturnog turizma, većoj atraktivnosti destinacije i boljoj prostornoj disperziji posjetitelja prema kulturno-povijesnim lokalitetima izvan samog obalnog pojasa.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Preko
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Naselje Preko
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2028.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2029.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	1. Priprema i razrada tehničkog rješenja 2. Postavljanje solarne rasvjete na pristupnom putu 3. Razvoj i implementacija digitalnih i multimedijalnih sadržaja 4. Prilagodba interpretacijskih sadržaja osobama s invaliditetom 5. Završno uređenje i stavljanje lokaliteta u funkciju
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH	1. 2028. 2. 2029.

TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	379.416,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Uređenje plaže Mostir u Ugljanu**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća cjelovito uređenje i opremanje plaže Mostir u naselju Ugljan s ciljem podizanja kvalitete javnog prostora i unapređenja uvjeta za boravak lokalnog stanovništva i posjetitelja. Planirane aktivnosti uključuju uređenje i sanaciju plažnih površina, opremanje komunalnom i urbanom opremom (tuševi, klupe, koševi i drugi sadržaji), unapređenje pristupačnosti i sigurnosti korisnika te uređenje prateće infrastrukture. Projekt također predviđa uvođenje suvremenih rješenja poput pametnih tuševa s kontroliranom potrošnjom vode i pametnih klupa s dodatnim funkcionalnostima. Provedbom projekta osigurava se viša razina uređenosti, funkcionalnosti i opremljenosti plaže, čime se podiže kvaliteta boravka i ukupni doživljaj prostora.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je unaprijediti kvalitetu javne plaže kao jednog od ključnih prostora za svakodnevni život lokalne zajednice i boravak posjetitelja. Budući da plaža Mostir predstavlja važan lokalni i turistički prostor, njezinim uređenjem stvaraju se kvalitetniji uvjeti za korištenje, povećava sigurnost i dostupnost te podiže razina uređenosti i vizualnog identiteta mjesta. Projekt doprinosi stvaranju ugodnijeg i funkcionalnijeg prostora za boravak na otvorenom, osobito tijekom turističke sezone, dok se uvođenjem suvremenih rješenja dodatno unapređuje kvaliteta korištenja prostora i prati razvoj suvremenih standarda u upravljanju javnim površinama.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima održivosti koji se odnose na poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu, zadovoljstvo turista i izletnika ukupnim boravkom u destinaciji, zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom, pristupačnost destinacije, sigurnost destinacije, održivo upravljanje prostorom, održivo upravljanje vodom te kvalitetu javne i turističke infrastrukture. Uređena i kvalitetno opremljena plaža može pridonijeti većoj atraktivnosti destinacije, kvaliteti boravka i duljem zadržavanju posjetitelja, što može pozitivno utjecati na

	potrošnju i prihode lokalnih ugostiteljskih, smještajnih i drugih uslužnih djelatnosti. Uređenjem i opremanjem plaže povećava se kvaliteta i funkcionalnost prostora, čime se stvaraju preduvjeti za veće zadovoljstvo posjetitelja, ali i lokalnog stanovništva kvalitetom javnog prostora. Unapređenjem pristupačnosti i sigurnosti plažnog prostora projekt doprinosi uključivijem i sigurnijem korištenju obale za različite skupine korisnika. Ugradnjom pametnih tuševa s kontroliranom potrošnjom vode i drugih suvremenih rješenja projekt pridonosi odgovornijem upravljanju resursima i dugoročnom održivom korištenju prostora. Ujedno se podiže razina uređenosti i prepoznatljivosti lokacije, što pozitivno utječe na ukupnu percepciju kvalitete destinacije.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Preko
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Naselje Ugljan
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2028.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2029.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	1. Izrada projektne dokumentacije i priprema lokacije 2. Uređenje i sanacija plažnih površina 3. Postavljanje komunalne i urbane opreme 4. Ugradnja pametnih rješenja, unapređenje pristupačnosti i sigurnosti korisnika 5. Završno uređenje i stavljanje plaže u funkciju
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	1. 2028. 2. 5.2028. - 2029.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	1.000.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**PRŠI UGLJAN PAŠMAN**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt razvoja širokopojasne infrastrukture pokrenut je od strane Općine Pašman kao nositelja projekta, u suradnji s općinama Kali, Kukljica, Preko i Tkon. Projekt obuhvaća izgradnju i implementaciju suvremene nepokretne elektroničke komunikacijske mreže s ciljem osiguravanja dostupnosti brzog i pouzdanog interneta na području otoka Ugljana i Pašmana. Planirane aktivnosti

	uključuju razvoj i nadogradnju mrežne infrastrukture, povezivanje naselja te osiguravanje dostupnosti širokopojasnih usluga na područjima gdje trenutno ne postoji odgovarajuća pokrivenost ili kvaliteta usluge. Provedbom projekta stvaraju se infrastrukturni preduvjeti za razvoj digitalnih usluga, unapređenje komunikacije te primjenu suvremenih rješenja u javnom i turističkom sektoru. Sredstva osigurana kroz NPOO.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je unaprijediti digitalnu infrastrukturu kao temelj dugoročnog društvenog i gospodarskog razvoja područja te podići kvalitetu života lokalnog stanovništva i kvalitetu boravka posjetitelja. Dostupnost brzog i pouzdanog interneta predstavlja ključan preduvjet za razvoj suvremenih usluga, poslovanja, obrazovanja, rada na daljinu i turizma. Projektom se smanjuje digitalni jaz između otočnih i urbanih sredina te omogućuje ravnomjerniji razvoj prostora. Unapređenjem digitalne povezanosti stvaraju se uvjeti za razvoj digitalnih turističkih sadržaja, pametnih rješenja i modernizaciju javnih usluga, čime se dodatno podiže konkurentnost destinacije i jača sposobnost otoka da odgovore na suvremene razvojne potrebe.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima održivosti koji se odnose na dostupnost i kvalitetu javnih i turističkih usluga, zadovoljstvo turista i izletnika ukupnim boravkom u destinaciji, zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom, kvalitetu života lokalnog stanovništva, poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu te digitalnu i funkcionalnu opremljenost destinacije. Unapređenjem širokopojasne infrastrukture stvaraju se preduvjeti za kvalitetniji razvoj digitalnih usluga, pametnih rješenja i suvremenih oblika komunikacije, što može pozitivno utjecati na kvalitetu boravka posjetitelja i percepciju destinacije kao funkcionalne i suvremene. Bolja internetska povezanost pridonosi kvalitetnijem pristupu informacijama, radu na daljinu, dostupnosti javnih usluga i svakodnevnom funkcioniranju otočnog stanovništva, čime se pozitivno utječe na kvalitetu života i zadovoljstvo lokalne zajednice. Projekt ujedno jača preduvjete za razvoj digitalnih turističkih sadržaja, učinkovitije upravljanje destinacijom i veću konkurentnost lokalnog gospodarstva, uključujući subjekte u turizmu, ugostiteljstvu i drugim uslužnim djelatnostima. Razvojem digitalne infrastrukture smanjuje se razvojni zaostatak otočnih područja i jača dugoročna otpornost prostora na suvremene društvene i gospodarske izazove.

NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Pašman
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Područje općina Pašman, Kali, Kukljica, Preko i Tkon (otoci Ugljan i Pašman)
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2026.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2027.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Razvoj i nadogradnja širokopojasne mrežne infrastrukture
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	2027.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	7.000.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**CESTOVNI ULAZ U PREKO**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća izgradnju novog cestovnog ulaza u naselje Preko radi unapređenja prometne infrastrukture i bolje organizacije prometa. Aktivnosti uključuju izgradnju nove prometnice, uređenje priključaka na postojeću cestovnu mrežu, uspostavu prometne signalizacije te prilagodbu infrastrukture za sigurnije i učinkovitije odvijanje prometa. Projekt može obuhvatiti i uređenje pratećih elemenata poput pješačkih površina i regulacije prometa u zoni ulaza u naselje. Provedbom projekta osigurava se kvalitetnije prometno rješenje koje odgovara potrebama lokalnog stanovništva i povećanom prometnom opterećenju tijekom turističke sezone.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je unaprijediti prometnu povezanost i povećati sigurnost kroz rasterećenje postojećeg cestovnog ulaza u naselje Preko. Postojeća prometna infrastruktura suočava se s povećanim opterećenjem, osobito tijekom turističke sezone, što uzrokuje gužve, smanjenu protočnost prometa i nižu razinu sigurnosti. Izgradnjom novog ulaza omogućuje se ravnomjernija raspodjela prometa, smanjuje pritisak na postojeće prometnice te poboljšavaju uvjeti za svakodnevno funkcioniranje naselja. Projekt doprinosi

	kvalitetnijem upravljanju prometom i stvaranju sigurnijeg i funkcionalnijeg okruženja za život i boravak u destinaciji.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima održivosti koji se odnose na sigurnost destinacije, zadovoljstvo turista i izletnika ukupnim boravkom u destinaciji, zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom, održivo upravljanje prostorom, funkcionalnost javne infrastrukture te kvalitetu upravljanja prometom u destinaciji. Izgradnjom novog cestovnog ulaza smanjuju se prometne gužve, povećava protočnost prometa i rasterećuju postojeće prometnice, čime se stvaraju preduvjeti za sigurnije i organiziranije funkcioniranje naselja. Lakši i brži pristup destinaciji može pozitivno utjecati na kvalitetu boravka posjetitelja i ukupnu percepciju uređenosti prostora, dok se lokalnom stanovništvu osiguravaju povoljniji uvjeti svakodnevnog kretanja. Projekt ujedno doprinosi boljem upravljanju sezonskim prometnim opterećenjima i ravnomjernijoj raspodjeli prometa unutar naselja, čime se jača dugoročna funkcionalnost i održivost prostora.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Preko
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Naselje Preko
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2028.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2029.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	1. Izrada projektne dokumentacije i priprema zahvata Provedba postupka javne nabave i ugovaranje izvođača radova 2. Izgradnja nove prometnice i priključaka 3. Uspostava prometne signalizacije i regulacije prometa 4. Završno uređenje i stavljanje prometnice u funkciju
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	1. 2028. 2. 4.2028. - 2029.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	1.000.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**OBNOVA ŠKOLE U MULINAMA - CENTAR AKVAKULTURE**

OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća obnovu i prenamjenu postojeće zgrade stare škole u naselju Muline u suvremeni centar akvakulture namijenjen edukaciji, istraživanju, interpretaciji i promociji lokalne proizvodnje i morskih resursa. Aktivnosti uključuju izradu projektno-tehničke dokumentacije, građevinsku obnovu i uređenje zgrade te njezino opremanje za potrebe centra. Objekt će se obnoviti u skladu s načelima energetske učinkovitosti, korištenja obnovljivih izvora energije i primjene pametnih sustava upravljanja. U sklopu centra planira se razvoj edukativnih, interpretacijskih i promotivnih sadržaja vezanih uz akvakulturu, more i otočni način života, čime se prostor stavlja u funkciju lokalne zajednice i turističke ponude..
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je uspostava centra akvakulture kao novog sadržaja koji povezuje edukaciju, lokalnu proizvodnju, održivo korištenje morskih resursa i turističku valorizaciju otočnog prostora. Provedbom projekta revitalizira se postojeći objekt i stavlja u funkciju razvoja lokalne zajednice kroz stvaranje prostora za učenje, suradnju, interpretaciju i promociju lokalnih posebnosti. Centar će služiti kao mjesto okupljanja i razmjene znanja za lokalno stanovništvo, ali i kao dodatni sadržaj za posjetitelje zainteresirane za more, akvakulturu i otočni način života. Razvojem ovakvog sadržaja doprinosi se diversifikaciji turističke ponude, jačanju identiteta destinacije i razvoju održivog i edukativnog turizma.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima održivosti koji se odnose na zadovoljstvo turista i izletnika ukupnim boravkom u destinaciji, zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom, prosječnu duljinu boravka turista, javno dostupne informacije o atrakcijama i sadržajima destinacije, poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu, održivo upravljanje energijom te kvalitetu javne i turističke infrastrukture. Uspostavom centra akvakulture razvija se novi cjelogodišnji sadržaj koji obogaćuje turističku ponudu i može pozitivno utjecati na kvalitetu boravka, duljinu zadržavanja posjetitelja i atraktivnost destinacije izvan glavne ljetne sezone. Razvojem edukativnih i interpretacijskih sadržaja povećava se dostupnost informacija o lokalnoj proizvodnji, moru i otočnom načinu života, čime se jača prepoznatljivost destinacije i kvaliteta doživljaja. Projekt ujedno stvara prostor za suradnju, edukaciju i uključivanje lokalne zajednice, što može pozitivno utjecati na odnos stanovništva prema turizmu i razvoju mjesta. Primjenom energetski učinkovitih rješenja, obnovljivih izvora energije i pametnog upravljanja zgradom projekt doprinosi održivijem korištenju resursa i

	dugoročnom smanjenju utjecaja na okoliš. Ujedno se revitalizira postojeći objekt, čime se unapređuje kvaliteta javne infrastrukture i funkcionalnost prostora.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Preko
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Naselje Ugljan
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2027.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2029.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	1. Izrada projektno-tehničke dokumentacije i provedba postupaka javne nabave 2. Građevinska obnova i uređenje zgrade 3. Ugradnja sustava energetske učinkovitosti i pametnog upravljanja 4. Opremanje prostora za edukativne i interpretacijske sadržaje 5. Razvoj i uspostava programa centra akvakulture 6. Stavljanje centra u funkciju i promocija
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	1. 2027. 2. 6.2028. - 2029.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	1.000.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**PROJEKT ZA DODJELU SREDSTAVA IZ PROGRAMA "POTPORE MANIFESTACIJAMA"**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća provedbu godišnjeg programa dodjele sredstava za manifestacije i događanja koja doprinose unaprjeđenju turističke ponude na području Turističke zajednice Općine Preko. Program se provodi putem javnog poziva namijenjenog udrugama, fizičkim osobama, obrtima i trgovačkim društvima, a sredstva se dodjeljuju za sportsko-zabavne, tradicijske i kulturne manifestacije te za razvoj novih turističkih proizvoda. Poseban naglasak stavlja se na poticanje novih događanja i sadržaja u predsezoni i posezoni, jačanje uključenosti lokalne zajednice u razvoj turizma te očuvanje autentičnosti mjesta kroz podršku postojećim i novim programima. Program je zamišljen kao kontinuirani godišnji model potpore, pri čemu se svake godine odabiru i financiraju najkvalitetniji prijedlozi za provedbu.

OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je osnaživanje lokalnih dionika u razvoju i provedbi manifestacija koje obogaćuju turističku ponudu, jačaju identitet destinacije i potiču razvoj cjelogodišnjeg turizma. Provedbom programa podupire se rad civilnih udruga, sportskih i kulturnih organizacija te drugih lokalnih nositelja sadržaja, uz stvaranje raznovrsnije ponude turističkih proizvoda, osobito u predsezoni i posezoni. Projekt doprinosi uključivanju lokalne zajednice u oblikovanje turističkih sadržaja, očuvanju otočne autentičnosti i razvoju održive destinacije utemeljene na lokalnim posebnostima i aktivnom sudjelovanju zajednice.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima održivosti koji se odnose na smanjenje sezonalnosti, zadovoljstvo turista i izletnika ukupnim boravkom u destinaciji, zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom, poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu, razvoj novih turističkih proizvoda te jačanje uključenosti lokalne zajednice u razvoj destinacije. Godišnjim financiranjem manifestacija i događanja stvaraju se preduvjeti za ravnomjerniju raspodjelu turističkih aktivnosti tijekom godine, osobito kroz jačanje sadržaja u predsezoni i posezoni. Podrškom novim i postojećim programima povećava se raznovrsnost i kvaliteta turističke ponude, što može pozitivno utjecati na atraktivnost destinacije, zadovoljstvo posjetitelja i duljinu njihova boravka. Ujedno se jačaju prihodi lokalnih pružatelja usluga, ugostitelja, obrtnika i drugih gospodarskih subjekata koji sudjeluju u provedbi manifestacija ili od njih imaju posredne koristi. Projekt ima i izražen društveni učinak jer osnažuje lokalne udruge i druge dionike, povećava njihovu uključenost u turistički razvoj te pridonosi očuvanju otočne autentičnosti, tradicije i identiteta mjesta.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	TZ Općine Preko
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Sva naselja otoka Ugljana
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2026.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2029.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Održane manifestacije za koji su dane potpore
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH	Svake godine

TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	50.000,00 EUR godišnje 200.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**ODRŽIVO UPRAVLJANJE MORSKIM OKOLIŠEM NA PODRUČJU TZO PREKO**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća aktivnosti usmjerene na zaštitu, istraživanje, valorizaciju i interpretaciju podmorja na području Općine Preko, osobito uz obalni pojas od Preka do Poljane. Projektom se planira evidentiranje i interpretacija morskih staništa te zaštita podmorja, obalnog pojasa i vrsta od posebne vrijednosti. U sklopu projekta predviđa se postavljanje interpretacijskih tabli na više lokacija, s prikazom podmorskih staništa i pravilima ponašanja pri ronilačkim aktivnostima, kako bi se lokalno stanovništvo i posjetitelji educirali o odgovornom korištenju prirodnih resursa i zaštiti morskih organizama. Projekt uključuje i provedbu edukativnih aktivnosti za lokalno stanovništvo i posjetitelje o važnosti očuvanja mora, morskih vrsta i staništa te potrebi odgovornog ponašanja u morskom okolišu.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je unaprijediti zaštitu i održivo upravljanje morskim okolišem kroz edukaciju, interpretaciju i podizanje svijesti o važnosti mora i morskih organizama za otočni ekosustav i kvalitetu života u destinaciji. Provedbom projekta nastoji se utjecati na promjenu navika i odnosa lokalnog stanovništva i posjetitelja prema moru, usvajanje pravila odgovornog ponašanja pri ronilačkim aktivnostima te dugoročno očuvanje podmorja od devastacije. Projekt je usmjeren i na edukaciju mlađih naraštaja kako bi se razvijao odgovoran odnos prema prirodnim resursima i osigurala njihova zaštita za buduće generacije.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima održivosti koji se odnose na zaštitu i očuvanje prirodnih resursa, javno dostupne informacije o atrakcijama i vrijednostima prostora, zadovoljstvo turista i izletnika ukupnim boravkom u destinaciji, zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom te odgovornije upravljanje prostorom i okolišem. Istraživanjem, valorizacijom i interpretacijom podmorja povećava se dostupnost informacija o morskim staništima i zaštićenim vrstama, čime se jača svijest o njihovoj vrijednosti i potrebi očuvanja. Edukacijom lokalnog stanovništva, osobito mlađih generacija, i posjetitelja

	projekt doprinosi odgovornijem ponašanju prema moru i smanjenju pritisaka na podmorske ekosustave. Uspostavom interpretacijskih sadržaja i pravila ponašanja za ronilačke aktivnosti projekt pridonosi održivijem korištenju prirodnih resursa i kvalitetnijem doživljaju destinacije. Ujedno se potiče suživot lokalnog stanovništva i posjetitelja temeljen na očuvanju okoliša i odgovornom korištenju morskog prostora.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	TZ Općine Preko
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Područje od naselja Poljana do naselja Preko
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2026.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2026.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	1. Provedba edukativnih aktivnosti za lokalno stanovništvo i posjetitelje
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	2026.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	13.460,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**PJEŠAČKE I BICIKLISTIČKE STAZE OTOKA SESTRUNJA**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća razvoj i uređenje pješačkih i biciklističkih staza na otoku Sestrunju radi jačanja aktivnog turizma i kvalitetnijeg korištenja prostora otoka. Na Sestrunju već postoji pješačka staza Kompas sv. Petra, a ovim projektom planira se povećanje broja pješačkih staza te uspostava biciklističkih staza na postojećim javnim putovima. Budući da se staze planiraju na postojećoj mreži putova, za njihovu realizaciju nije potrebna građevinska dozvola, a za provedbu projekta postoji suglasnost Općine Preko. Projekt uključuje uređenje i označavanje staza te njihovo uključivanje u ponudu aktivnog boravka u prirodi i upoznavanja prirodnih i kulturnih vrijednosti otoka.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je unaprijediti kvalitetu života lokalnog stanovništva i obogatiti turističku ponudu otoka Sestrunja razvojem novih sadržaja za boravak u prirodi, pješačenje i biciklizam. Provedbom projekta stvaraju se preduvjeti za

	veće zadovoljstvo lokalnog stanovništva, turista i vlasnika kuća i stanova za odmor, kvalitetniju interpretaciju prirodnih i kulturnih znamenitosti otoka te razvoj održivog i aktivnog turizma. Projekt ujedno doprinosi zelenoj tranziciji otoka kroz poticanje nemotoriziranih oblika kretanja i održivijeg korištenja prostora.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima održivosti koji se odnose na zadovoljstvo turista i izletnika ukupnim boravkom u destinaciji, zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom, prosječnu duljinu boravka turista, javno dostupne informacije o atrakcijama, identifikaciju i klasifikaciju turističkih atrakcija te održivije oblike kretanja u destinaciji. Uređenjem i označavanjem pješačkih i biciklističkih staza povećava se kvaliteta boravka i atraktivnost otoka za posjetitelje zainteresirane za aktivni turizam, što može pozitivno utjecati na duljinu boravka i ukupni doživljaj destinacije. Razvojem sadržaja na postojećim javnim putovima projekt pridonosi održivijem korištenju prostora i poticanju kretanja bez dodatnog opterećenja okoliša. Ujedno se povećava dostupnost i vidljivost prirodnih i kulturnih lokaliteta otoka, čime se jača njihova interpretacija i uključivanje u turističku ponudu. Projekt može pozitivno utjecati i na kvalitetu života lokalnog stanovništva kroz dodatne mogućnosti rekreacije i boravka u prirodi.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	TZ Općine Preko
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Otok Sestrunj
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2026.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2028.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	1. Identifikacija i definiranje trasa pješačkih i biciklističkih staza 2. Uređenje i označavanje staza na postojećim javnim putovima 3. Uspostava osnovnih interpretacijskih i informativnih sadržaja 4. Uključivanje staza u turističku ponudu i promociju otoka
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	1. 2026. 2. 4. 2027.- 2028.

UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	100.000,00 EUR

8.2. POPIS PROJEKATA ZA OPĆINU KALI

Za Općinu Kali navedeni su i opisani projekti koji značajno doprinose razvoju općine i integrirane turističke destinacije područja otoka Ugljana i Pašmana.

NAZIV PROJEKTA	**Adaptacija Društvenog doma u Kalima**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća adaptaciju postojećeg Društvenog doma u suvremenu multifunkcionalnu dvoranu namijenjenu održavanju manjih kongresa, predavanja, seminara, koncerata, filmskih projekcija, poslovnih događanja te drugih kulturnih, tradicijskih i zabavnih sadržaja. Projekt uključuje i potpunu energetsku obnovu zgrade te izvedbu novog krova. Planirana višenamjenska dvorana imat će kapacitet od 200 sjedećih mjesta u parteru i 30 mjesta na balkonu, na dvije razine gledališta. U unutrašnjosti objekta predviđa se uređenje predprostora iz kojeg se pristupa sanitarnim prostorijama, izložbenom prostoru i multifunkcionalnoj dvorani. Izložbeni prostor bit će namijenjen predstavljanju maketa povijesno značajnih kaljskih ribarskih brodova i interpretaciji ribarske baštine, dok je u njegovu produžetku planiran manji prostor za sastanke lokalnih ribara, edukacije, čajnu kuhinju i pripadajuće sanitarne sadržaje.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je unaprijediti kulturnu, društvenu i turističku infrastrukturu Općine Kali kroz prenamjenu postojećeg prostora u suvremenu multifunkcionalnu dvoranu za cjelogodišnje održavanje kulturnih, obrazovnih, poslovnih i javnih događanja. Provedbom projekta stvaraju se preduvjeti za razvoj kongresnog, kulturnog i događajnog turizma, produljenje turističke sezone, jačanje gospodarske aktivnosti te očuvanje, interpretaciju i valorizaciju bogate ribarske baštine mjesta.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima održivosti koji se odnose na zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom, zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja ukupnim boravkom u destinaciji, utjecaj turizma na kvalitetu života lokalnog stanovništva, prosječnu duljinu boravka turista, prosječnu dnevnu potrošnju turista, poslovne prihode gospodarskih subjekata u turizmu, zaposlenost u djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane, javno dostupne informacije o atrakcijama te održivo upravljanje energijom. Adaptacijom Društvenog doma i uspostavom suvremene

	multifunkcionalne dvorane povećava se kvaliteta javne i kulturne infrastrukture te se stvaraju preduvjeti za veće zadovoljstvo lokalnog stanovništva i posjetitelja kvalitetom sadržaja u destinaciji. Razvoj cjelogodišnjih kulturnih, kongresnih i događajnih programa može pridonijeti smanjenju sezonalnosti, povećanju broja noćenja i posjetitelja u razdobljima slabije turističke aktivnosti te duljem boravku gostiju. Time se stvaraju uvjeti i za veću dnevnu potrošnju te rast prihoda lokalnih ugostiteljskih, smještajnih i drugih uslužnih djelatnosti. Uspostavom izložbenog i edukativnog prostora posvećenog kaljskoj ribarskoj baštini projekt dodatno doprinosi interpretaciji lokalnog identiteta i obogaćivanju kulturne ponude destinacije. Energetskom obnovom zgrade i prenamjenom postojećeg objekta, umjesto nove gradnje, projekt ujedno doprinosi održivijem upravljanju energijom i prostoru.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Kali
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Općina Kali, Trg Marnjiva 23
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2026.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2028.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	1. Izrada projektno-tehničke dokumentacije i ishođenje potrebnih dozvola 2. Provedba postupaka javne nabave 3. Izvođenje građevinskih i obrtničkih radova, energetska obnova i uređenje unutarnjih prostora
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	1. 2026. 2. 2027. 3. 2027. -2028.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	1.980.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Rekonstrukcija stare ribarnice u izložbeni prostor**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća rekonstrukciju i prenamjenu stare ribarnice u Kalima, na Trgu Bratski dvor, u suvremeni galerijski i izložbeni prostor. Zahvat je usmjeren na obnovu postojećeg objekta i njegovo stavljanje u funkciju novih javnih i kulturnih sadržaja, uz očuvanje identiteta mjesta i reinterpretaciju tradicionalne ribarske infrastrukture. Obnovljeni prostor bit će namijenjen održavanju izložbi, kulturnih događanja i predstavljanju lokalne ribarske i

	pomorske baštine, čime se napušteni objekt uključuje u društveni, kulturni i turistički život naselja.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je očuvanje i revitalizacija postojeće građevine kroz njezinu prenamjenu u galerijski i izložbeni prostor, radi jačanja kulturnog života lokalne zajednice, valorizacije ribarske i pomorske tradicije mjesta te stvaranja novog javnog prostora za susrete, događanja i interpretaciju baštine. Provedbom projekta stvaraju se preduvjeti za povećanje kulturne i turističke privlačnosti naselja, kvalitetniji društveni život zajednice i jačanje identiteta mjesta kroz suvremenu prezentaciju lokalne baštine.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt najizraženije doprinosi pokazateljima zadovoljstva turista i izletnika ukupnim boravkom u destinaciji, zadovoljstva lokalnog stanovništva turizmom, poslovnih prihoda gospodarskih subjekata u turizmu, prosječne dnevne potrošnje turista te očuvanja i interpretacije lokalne kulturne baštine. Organizacijom manifestacije koja se temelji na ribarskoj tradiciji, lokalnoj gastronomiji i autentičnim običajima povećava se atraktivnost destinacije i kvaliteta doživljaja za posjetitelje. Uključivanjem lokalnih ribara, ugostitelja, proizvođača i udruga stvaraju se preduvjeti za veću lokalnu potrošnju i prihode povezanih djelatnosti, dok se istodobno jača uključenost zajednice i pozitivan odnos lokalnog stanovništva prema turizmu. Korištenjem multimedijalnih sadržaja i tradicijskih igara projekt doprinosi interpretaciji nematerijalne kulturne baštine i prijenosu lokalnih znanja i običaja. Ako se u provedbi primjenjuju mjere smanjenja otpada i odgovornog korištenja resursa, projekt može dodatno doprinijeti održivijoj organizaciji događanja i okolišnoj odgovornosti manifestacije.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Kali
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Općina Kali
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2025.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2028.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	1. Ishođenje dozvola 2. Provedba postupka javne nabave 3. Rekonstrukcija objekta i opremanje izložbenog prostora
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	1. 2026. 2. 2027. 3. 2028.

UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	300.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Izgradnja sekundarnog lukobrana u uvali Batalaža**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća izgradnju sekundarnog lukobrana u uvali Batalaža radi povećanja sigurnosti, funkcionalnosti i otpornosti lučkog i obalnog prostora. Zahvat je usmjeren na zaštitu akvatorija i postojeće lučke infrastrukture od nepovoljnih vremenskih uvjeta i valova, uz stvaranje sigurnijih uvjeta za privez i korištenje obalnog pojasa. Izgradnjom sekundarnog lukobrana unaprijedit će se stabilnost i uporabna vrijednost uvale te povećati sigurnost korisnika lučkog prostora.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je unaprijediti sigurnost i funkcionalnost lučkog područja u uvali Batalaža kroz izgradnju sekundarnog lukobrana koji će osigurati bolju zaštitu akvatorija i obalne infrastrukture. Provedbom projekta stvaraju se preduvjeti za sigurnije korištenje luke i obalnog prostora od strane lokalnog stanovništva, ribara, nautičara i drugih korisnika, uz istodobno jačanje komunalne i prometne infrastrukture od značaja za naselje i destinaciju.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima održivosti koji se odnose na sigurnost destinacije, zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom, zadovoljstvo turista i izletnika ukupnim boravkom u destinaciji, poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu, održivo upravljanje prostorom te ublažavanje i prilagodbu klimatskim promjenama. Izgradnjom sekundarnog lukobrana povećava se sigurnost plovljenja, pristajanja i korištenja lučkog i obalnog prostora, osobito u uvjetima nepovoljnih vremenskih prilika i pojačanog opterećenja tijekom turističke sezone. Projekt može pozitivno utjecati na kvalitetu boravka lokalnog stanovništva, turista i izletnika jer pridonosi funkcionalnijem, sigurnijem i pouzdanijem korištenju luke i obale. Ujedno se stvaraju preduvjeti za stabilnije funkcioniranje djelatnosti povezanih s pomorskim prometom, nautikom i drugim uslugama vezanim uz luku i obalni prostor, što može pozitivno utjecati na prihode lokalnih gospodarskih subjekata. Budući da se zahvat provodi kao plansko infrastrukturno uređenje unutar lučkog područja, projekt doprinosi održivijem upravljanju prostorom, a zaštitom akvatorija i obalne infrastrukture od valova i sve izraženijih vremenskih ekstrema pridonosi i smanjenju ranjivosti prostora na utjecaje klimatskih promjena.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Kali
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Općina Kali, Uvala Batalaža

PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2027.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2029.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	1. Ishođenje dozvola 2. Provedba postupka javne nabave 3. Rekonstrukcija objekta i opremanje izložbenog prostora
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	1. 2027. 2. 2027. 3. 2029.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	763.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Izgradnja dijela obalnog pojasa-šetnica Brgačelj**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća izgradnju dijela obalnog pojasa na području Brgačelja, uključujući izvedbu obalnog zida, šetnice, zelenog pojasa i jednosmjerne prometnice u duljini od približno 800 metara i širini od 3,5 metra. Zahvat je planiran uz uklapanje u postojeće stanje na krajevima obuhvata, na sjevernoj strani prema granici s Općinom Preko i u zoni trajektnog pristaništa Preko. Projektom se uređuje i funkcionalno povezuje obalni prostor radi sigurnijeg, kvalitetnijeg i uređenijeg korištenja od strane lokalnog stanovništva i posjetitelja.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je zaštititi i urediti obalni pojas te unaprijediti javnu, turističku i prometnu infrastrukturu izgradnjom šetnice, zelenog pojasa i prometnice. Provedbom projekta stvaraju se preduvjeti za veću sigurnost, bolju dostupnost i kvalitetnije korištenje prostora, uz istodobno jačanje atraktivnosti obalnog područja i kvalitete života lokalnog stanovništva.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima održivosti koji se odnose na zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom, zadovoljstvo turista i izletnika ukupnim boravkom u destinaciji, pristupačnost i funkcionalnost javne infrastrukture, održivo upravljanje prostorom te ublažavanje i prilagodbu klimatskim promjenama. Uređenjem obalnog pojasa, izgradnjom šetnice i zelenog pojasa te unaprjeđenjem prometne povezanosti povećava se kvaliteta i sigurnost korištenja prostora, čime se stvaraju preduvjeti za veće zadovoljstvo lokalnog stanovništva i posjetitelja. Projekt pridonosi održivijem upravljanju prostorom kroz plansko

	uređenje obale i povezivanje s postojećom infrastrukturom, dok formiranje zelenog pojasa i zaštita obalnog ruba pridonose smanjenju ranjivosti prostora na klimatske i okolišne pritiske. Ujedno se jača funkcionalnost obalnog područja u neposrednoj blizini trajektnog pristaništa, što može pozitivno utjecati na kvalitetu boravka, doživljaj prostora i ukupnu atraktivnost destinacije.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Kali
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Općina Kali
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2026.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2030.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA EKTAPROJ	1. Priprema i ishođenje potrebne dokumentacije 2. Izgradnju obalne i prometne infrastrukture, uređenje šetnice i zelenog pojasa
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	1. 2026. Priprema i ishođenje potrebne dokumentacije 2. 2028.-2029. izgradnju obalne i prometne infrastrukture, uređenje šetnice i zelenog pojasa
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	1.000.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Uređenje okoliša spomenika Blaža Valjina**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća uređenje postojećeg zapuštenog platoa i vidikovca kojim dominira spomenik Blaža Valjina, smještenog unutar izgrađenog dijela naselja, u povijesnoj graditeljskoj cjelini u neposrednoj blizini povijesne luke Mul, župne crkve sv. Lovre i hotela Kali. Projektom je predviđena revitalizacija prostora i njegovo uređenje u javni park sa spomenikom i vidikovcem, uz stvaranje više međusobno povezanih platoa oblikovanih kamenim i betonskim elementima koji služe za kretanje, sjedenje, odmor i boravak u prostoru. U sklopu zahvata planira se i izvedba pristupačne rampe koja omogućuje povezivanje različitih razina terena i pristup prostoru osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti.

OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je urediti i aktivirati zapušteni prostor uz spomenik Blaža Valjina te ga prenamijeniti u funkcionalan, pristupačan i kvalitetan javni prostor za boravak, okupljanje, odmor i uživanje u pogledu. Provedbom projekta stvaraju se preduvjeti za povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva, jačanje atraktivnosti naselja za posjetitelje te očuvanje i valorizaciju prostora unutar povijesne graditeljske cjeline. Poseban naglasak stavlja se na dostupnost prostora svim korisnicima, osobito osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti, kako bi se osiguralo ravnopravno i uključivo korištenje javnog prostora.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima održivosti koji se odnose na zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom, zadovoljstvo turista i izletnika ukupnim boravkom u destinaciji, pristupačnost destinacije, održivo upravljanje prostorom te javno dostupne informacije i atraktivnost lokalnih točaka interesa. Revitalizacijom i uređenjem postojećeg javnog prostora povećava se kvaliteta boravka i funkcionalnost prostora za lokalno stanovništvo i posjetitelje. Uređenjem parka i vidikovca te osiguravanjem pristupačne rampe projekt doprinosi pristupačnosti i uključivijem korištenju prostora. Aktiviranjem zapuštene lokacije unutar povijesne cjeline projekt pridonosi održivijem upravljanju prostorom, očuvanju krajobraznih vrijednosti i jačanju vizualne i društvene atraktivnosti naselja. Ujedno se stvaraju preduvjeti za veće zadovoljstvo posjetitelja i kvalitetniji doživljaj mjesta kroz razvoj javnog prostora koji povezuje baštinu, krajobraz i boravak na otvorenom.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Kali
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Općina Kali
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2025.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2026.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	1. Izrada projektne dokumentacije i ishođenje potrebnih dozvola 2. Izvođenje građevinskih i krajobraznih radova
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	1. 2025. 2. 2026.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	90.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Izgradnja nogostupa i javne rasvjete uz lokalnu cestu LC63100**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća izgradnju nogostupa i javne rasvjete uz lokalnu cestu LC63100, odnosno ulicu Put Male Luke, koja iz naselja Kali vodi prema uvali Mala Lamjana. Riječ je o prometnici koja ima važnu funkciju za svakodnevno kretanje lokalnog stanovništva i posjetitelja, s obzirom na to da vodi prema turistički atraktivnom području s plažom, smještajnim objektima, nautičkim sidrištem i ugostiteljskom ponudom. Budući da cesta od izgradnje nije imala nogostup, projekt je usmjeren na uređenje sigurne pješačke infrastrukture i uspostavu javne rasvjete radi kvalitetnijeg i sigurnijeg korištenja prostora.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je unaprijediti sigurnost, dostupnost i funkcionalnost prometne infrastrukture kroz izgradnju nogostupa i javne rasvjete uz lokalnu cestu LC63100. Provedbom projekta stvaraju se sigurniji uvjeti za pješačko kretanje, osobito prema zoni Male Lamjane, povećava se prometna sigurnost i podiže kvaliteta života lokalnog stanovništva te kvaliteta boravka turista i izletnika. Projekt ujedno doprinosi kvalitetnijoj povezanosti turistički važnog područja s naseljem i sigurnijem korištenju prostora tijekom cijele godine.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima održivosti koji se odnose na sigurnost destinacije, zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom, zadovoljstvo turista i izletnika ukupnim boravkom u destinaciji, pristupačnost i funkcionalnost javne infrastrukture te održivo upravljanje energijom. Izgradnjom nogostupa povećava se sigurnost pješačkog kretanja i smanjuju rizici u prometu na dionici koja povezuje naselje s turistički važnom zonom. Uspostavom javne rasvjete dodatno se povećava sigurnost korištenja prostora u večernjim i noćnim satima, dok primjena energetski učinkovitih rasvjetnih rješenja doprinosi održivijem upravljanju energijom. Projekt može pozitivno utjecati na kvalitetu života lokalnog stanovništva te na kvalitetu boravka turista, jer osigurava sigurniju i uređeniju vezu prema plaži, smještajnim i ugostiteljskim sadržajima te drugim točkama interesa u prostoru.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Kali
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Općina Kali
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2025.

PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2026.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	1. Izrada projektne dokumentacije 2. Ishođenje potrebnih dozvola 3. Provedba postupka javne nabave
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	1. 2025. 2. 2026 3. 2026
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	215.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Sanacija pomorskog dobra Vitlova plaža u Kalima**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća sanaciju pomorskog dobra „Vitlova plaža" u naselju Kali na otoku Ugljanu, na površini od oko 370 m². Područje zahvata nalazi se uz sekundarni lukobran luke Kali, izvan granica lučkog područja, te uključuje obalni plato koji se trenutno koristi kao parkiralište i nije adekvatno uređen. Zbog izloženosti valovima i vremenskim utjecajima, postojeći obalni pojas podložan je eroziji, zbog čega je potrebno njegovo uređenje i zaštita. Projektom se predviđa izgradnja obalnog zida, uređenje betonskog partera u zaleđu te priprema terena za formiranje zelenog pojasa. Radovi će se izvoditi na način da se postojeće obalne građevine očuvaju bez potkopavanja, a detalji izvedbe prilagodit će se stvarnom stanju na terenu u suradnji s projektantom i nadzorom.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je sanirati i zaštititi obalni prostor „Vitlova plaža" od daljnje erozije i negativnih utjecaja mora i vremenskih uvjeta te istodobno urediti i funkcionalno unaprijediti prostor kroz izgradnju obalnog zida, uređenje partera i stvaranje preduvjeta za formiranje zelenog pojasa. Provedbom projekta povećava se sigurnost, stabilnost i kvaliteta korištenja pomorskog dobra, unaprjeđuje izgled i funkcionalnost obalnog prostora te pridonosi kvaliteti života lokalnog stanovništva i kvaliteti boravka posjetitelja.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima održivosti koji se odnose na zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom, zadovoljstvo turista i izletnika ukupnim boravkom u destinaciji, održivo upravljanje prostorom te ublažavanje i prilagodbu klimatskim promjenama. Sanacijom erozijom ugroženog pomorskog dobra i zaštitom obalnog pojasa smanjuje se ranjivost prostora na djelovanje mora i vremenskih ekstrema te se doprinosi većoj otpornosti obalnog područja. Uređenjem obalnog platoa i uklanjanjem neadekvatnog korištenja prostora podiže se razina uređenosti i funkcionalnosti lokacije, što može pozitivno utjecati na

	kvalitetu prostora i zadovoljstvo korisnika. Formiranjem zelenog pojasa dodatno se jača krajobrazna vrijednost prostora, poboljšavaju mikroklimatski uvjeti i doprinosi kvalitetnijem upravljanju okolišem. Projekt ujedno pridonosi sigurnijem i kvalitetnijem korištenju prostora za lokalno stanovništvo i posjetitelje te dugoročnom očuvanju pomorskog dobra.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Kali
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Općina Kali
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2025.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2026.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	1. Izrada projektne dokumentacije 2. Ishođenje potrebnih dozvola, provedba postupka javne nabave, početak izvođenja radova
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	1. 2025. 2. 2026
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	215.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Manifestacija Kualjske ribarske noći-Tunuara**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća organizaciju i provedbu tradicionalne manifestacije „*Tunuara*“, najposjećenijeg i najvećeg događanja u Kalima, koje se kontinuirano održava od 2003. godine, a sporadično od 1968. godine. Riječ je o manifestaciji koja povezuje gastronomiju, ribarsku tradiciju i otočni način života te posjetiteljima omogućuje autentično iskustvo lokalne zajednice u kojoj ribarstvo ima snažnu gospodarsku i identitetsku ulogu. Manifestacija traje dva do tri dana, održava se krajem srpnja ili početkom kolovoza, ovisno o punom mjesecu, te uključuje gastronomsku ponudu temeljenu isključivo na ribi i proizvodima ribarstva, defile ribarskih brodova Zadarskim kanalom te druge sadržaje povezane s tradicijom, običajima i životom mjesta.

OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je očuvanje i promocija ribarske tradicije, lokalne gastronomije i otočnog načina života kroz autentičnu manifestaciju koja povezuje lokalnu zajednicu i turiste/izletnike. Provedbom projekta valorizira se kulturna i društvena baština mjesta, jača prepoznatljivost Kali kao autentične otočne destinacije te se obogaćuje turistička ponuda sadržajem koji se temelji na lokalnim resursima, običajima i identitetu mjesta.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt najizraženije doprinosi pokazateljima zadovoljstva turista i izletnika ukupnim boravkom u destinaciji, zadovoljstva lokalnog stanovništva turizmom, prosječne dnevne potrošnje turista, poslovnih prihoda gospodarskih subjekata u turizmu te očuvanja i interpretacije nematerijalne kulturne baštine. Organizacijom manifestacije utemeljene na ribarskoj tradiciji, lokalnoj gastronomiji i otočnim običajima povećava se atraktivnost destinacije i kvaliteta doživljaja za posjetitelje. Korištenjem lokalnih proizvoda, osobito ribe i proizvoda ribarstva, te uključivanjem lokalnih ribara, ugostitelja i drugih dionika stvaraju se preduvjeti za veću lokalnu potrošnju i prihode povezanih djelatnosti. Manifestacija ujedno pridonosi jačanju identiteta mjesta i pozitivnom odnosu lokalnog stanovništva prema turizmu kroz aktivno sudjelovanje zajednice i prezentaciju tradicijskih znanja. Održavanje događanja u skladu s lokalnim običajima i prirodnim ritmom mjesta dodatno pridonosi autentičnosti i prepoznatljivosti destinacije.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Turistička zajednica Općine Kali
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Općina Kali
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2026.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2030.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	1. Realizacija programa svake od godina u vremenskom obuhvatu plana
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	**2026.** – provedba organizacije i realizacija programa **2027.** – provedba organizacije i realizacija programa **2028.** – provedba organizacije i realizacija programa **2029.** – provedba organizacije i realizacija programa **2030.** – provedba organizacije i realizacija programa
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	285.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Manifestacija Blue Fish Festival**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća organizaciju i provedbu višednevne gastronomsko-kulturne manifestacije Blue Fish Festival, posvećene promociji plave ribe i ribarske baštine mjesta Kali. Festival se održava u drugoj polovici lipnja na otvorenom prostoru Punte Artina, u neposrednoj blizini ribarske luke Batalaža, te se temelji na prepoznatljivoj ribarskoj tradiciji mjesta koje sudjeluje s približno četvrtinom ukupnog ulova sitne plave ribe u Republici Hrvatskoj. Program manifestacije usmjeren je na prezentaciju lokalne gastronomije, ribarske kulture i mediteranskog načina života, uz sadržaje koji posjetiteljima omogućuju upoznavanje lokalnih proizvoda, običaja i znanja povezanih s ribarstvom i prehranom.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je razvoj prepoznatljive gastronomsko-kulturne manifestacije utemeljene na snažnoj ribarskoj tradiciji Kali, radi obogaćivanja turističke ponude, jačanja identiteta destinacije i stvaranja dodatnih motiva dolaska posjetitelja. Provedbom projekta promiče se plava riba kao važan element mediteranske prehrane i lokalnog načina života, povećava vidljivost destinacije i regije te podupire razvoj turizma posebnih interesa u niši gastronomije i autentičnih doživljaja.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt najizraženije doprinosi pokazateljima zadovoljstva turista ukupnim boravkom u destinaciji, zadovoljstva lokalnog stanovništva turizmom, prosječne dnevne potrošnje turista, poslovnih prihoda gospodarskih subjekata u turizmu te očuvanja i interpretacije lokalne ribarske i gastronomske baštine. Organizacijom višednevne manifestacije utemeljene na plavoj ribi, ribarskoj tradiciji i mediteranskom načinu života povećava se atraktivnost destinacije i kvaliteta doživljaja za posjetitelje. Kroz uključivanje lokalnih ribara, ugostitelja, proizvođača i drugih dionika stvaraju se preduvjeti za veću lokalnu potrošnju i rast prihoda povezanih djelatnosti. Festival ujedno doprinosi prepoznatljivosti Kali kao autentične gastronomske i ribarske destinacije, dok prezentacija znanja, običaja i proizvoda vezanih uz ribarstvo i mediteransku prehranu pridonosi očuvanju i suvremenoj interpretaciji lokalne baštine. Održavanje manifestacije u lipnju dodatno podupire atraktivnost destinacije u razdoblju izvan vršne ljetne sezone.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Turistička zajednica Općine Kali
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Općina Kali

PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2026.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2030.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Godišnja organizacijska priprema i realizacija manifestacije
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	**2026.** – provedba organizacije i realizacija programa **2027.** – provedba organizacije i realizacija programa **2028.** – provedba organizacije i realizacija programa **2029.** – provedba organizacije i realizacija programa **2030.** – provedba organizacije i realizacija programa
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	225.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Manifestacija Kualjske maškare**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća organizaciju i provedbu tradicionalne manifestacije *Kualjske maškare*, jedne od najdugovječnijih pokladnih tradicija na području Zadarske županije. Riječ je o višednevnom programu koji uključuje maškaranu povorku, zabavne i glazbene sadržaje, programe za djecu, izbor i nagrađivanje najboljih maski te završni čin čitanja testamenta i spaljivanja karnevalske lutke. Manifestacija se održava u Kalima, uz okupljanje kod Društvenog doma i provedbu programa u više dijelova mjesta, a temelji se na stoljetnoj tradiciji i aktivnom sudjelovanju lokalnog stanovništva svih generacija.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je očuvanje i njegovanje stoljetne tradicije pokladnih običaja te jačanje kulturnog identiteta lokalne zajednice kroz uključivanje svih generacija u zajedničke aktivnosti. Provedbom projekta potiče se društvena povezanost, međugeneracijska suradnja i prijenos nematerijalne kulturne baštine, uz istodobno obogaćivanje turističke ponude destinacije autentičnim i prepoznatljivim događanjem koje doprinosi atraktivnosti mjesta i izvan glavne turističke sezone.

NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt najizraženije doprinosi pokazateljima zadovoljstva lokalnog stanovništva turizmom, zadovoljstva turista i izletnika ukupnim boravkom u destinaciji, očuvanja i interpretacije nematerijalne kulturne baštine, smanjenja sezonalnosti te jačanja turističke aktivnosti u zimskom razdoblju. Održavanjem manifestacije izvan glavne turističke sezone stvaraju se preduvjeti za ravnomjerniju raspodjelu događanja tijekom godine, veću atraktivnost destinacije u razdoblju slabije turističke potražnje te povećanje broja dolazaka i noćenja u mjesecima izvan ljetnog vrhunca. Autentičan program temeljen na stoljetnoj tradiciji, povorci i završnim ritualima pridonosi kvaliteti doživljaja destinacije, većem zadovoljstvu posjetitelja i jačanju prepoznatljivosti mjesta. Uključivanjem lokalnog stanovništva, udruga i izvođača projekt jača društvenu koheziju, međugeneracijsku suradnju i prijenos tradicijskih znanja, čime pozitivno utječe i na odnos lokalne zajednice prema turizmu. Manifestacija može pridonijeti i većoj prosječnoj dnevnoj potrošnji te prihodima lokalnih ugostiteljskih i drugih uslužnih djelatnosti kroz dolazak posjetitelja i konzumaciju sadržaja vezanih uz program.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Udruga „Kualjska mladost“
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Općina Kali
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2026.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2030.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Godišnja organizacijska priprema i realizacija manifestacije
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	**2026.** – provedba organizacije i realizacija programa **2027.** – provedba organizacije i realizacija programa **2028.** – provedba organizacije i realizacija programa **2029.** – provedba organizacije i realizacija programa **2030.** – provedba organizacije i realizacija programa
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	225.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Sportska manifestacija Streetball**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća organizaciju i provedbu tradicionalnog kaljskog turnira u uličnoj košarci, koji se redovito održava od 1999. godine tijekom srpnja ili kolovoza. Turnir se organizira na košarkaškom igralištu ispred Društvenog doma, okuplja između 15 i 20 ekipa sa šireg zadarskog područja i traje pet dana. Uz sportski dio programa, manifestacija uključuje i dodatne sadržaje poput oslikavanja terena, glazbenih nastupa i gastronomske ponude, čime se sportsko događanje proširuje u društveni i turistički sadržaj otvoren lokalnoj zajednici i posjetiteljima.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je poticanje sportskih aktivnosti, zdravog načina života i društvene interakcije kroz organizaciju tradicionalnog sportskog događanja koje okuplja lokalnu zajednicu i posjetitelje. Provedbom projekta jača se identitet mjesta, potiče aktivno korištenje javne sportske infrastrukture te obogaćuje turistička ponuda destinacije kroz spoj sporta, druženja, glazbe i lokalne gastronomije.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Organizacijom višednevnog sportskog događanja povećava se atraktivnost mjesta i kvaliteta ljetnog boravka za posjetitelje, osobito kroz spoj sportskog programa, glazbenih sadržaja i gastronomije. Projekt pritom najizraženije doprinosi pokazateljima zadovoljstva turista i izletnika ukupnim boravkom u destinaciji, zadovoljstva lokalnog stanovništva turizmom, prosječne dnevne potrošnje turista te poslovnih prihoda gospodarskih subjekata u turizmu. Dolazak ekipa i publike iz šireg područja može pridonijeti većoj lokalnoj potrošnji i prihodima ugostiteljskih i drugih uslužnih djelatnosti. Aktivnim uključivanjem lokalne zajednice, osobito mladih, u organizaciju i sudjelovanje u manifestaciji projekt jača društvenu koheziju, potiče zdrav način života i pozitivno utječe na odnos lokalnog stanovništva prema turizmu i javnim događanjima. Kontinuitet održavanja tradicionalnog sportskog turnira dodatno pridonosi prepoznatljivosti mjesta i njegovoj društvenoj vitalnosti.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Udruga „Kualjska mladost“
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Općina Kali
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2026.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2030.

KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Godišnja organizacijska priprema i realizacija manifestacije
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	**2026.** – provedba organizacije i realizacija programa **2027.** – provedba organizacije i realizacija programa **2028.** – provedba organizacije i realizacija programa **2029.** – provedba organizacije i realizacija programa **2030.** – provedba organizacije i realizacija programa
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	150.000,00 EUR

8.3. POPIS PROJEKATA ZA OPĆINU KUKLJICA

Za Općinu Kali navedeni su i opisani projekti koji značajno doprinose razvoju općine i integrirane turističke destinacije područja otoka Ugljana i Pašmana.

NAZIV PROJEKTA	**Uređenje i revitalizacija javne površine – trga ispod Crkve sv. Pavla**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća parterno uređenje, popločavanje, hortikulturno oblikovanje, postavljanje urbane opreme i javne rasvjete s ciljem unapređenja funkcionalnosti i vizualnog identiteta središnjeg javnog prostora.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je unaprjeđenje kvalitete, funkcionalnosti i prepoznatljivosti središnjeg javnog prostora u Kukljici, stvaranjem uređenog i višenamjenskog mjesta za svakodnevni boravak lokalnog stanovništva, susrete, društvena događanja i manifestacije, uz istodobno povećanje atraktivnosti destinacije.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi ostvarenju pokazatelja održivosti prvenstveno kroz unaprjeđenje kvalitete javnog prostora koji svakodnevno koriste i lokalno stanovništvo i posjetitelji. Uređenjem i revitalizacijom središnjeg trga stvaraju se preduvjeti za višu razinu zadovoljstva lokalnog stanovništva kvalitetom života u destinaciji, ali i za veće zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja cjelokupnim boravkom u mjestu. Projekt također pridonosi društvenoj održivosti jer jača funkciju javnog prostora kao mjesta susreta, boravka i održavanja događanja, čime se dodatno osnažuje identitet mjesta i njegova privlačnost. Takav zahvat u skladu je s pokazateljima koji se odnose na zadovoljstvo lokalnog stanovništva i posjetitelja destinacijom te na kvalitetu i funkcionalnost turističke i javne infrastrukture
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Kukljica

LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Općina Kukljica
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2027.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2029.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	ishođeni svi potrebni akti, suglasnosti i dozvole za građenje odnosno izvođenje radova
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	2027.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	450.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Uređenje i krajobrazno oblikovanje šetnice Put Debra**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća rekonstrukciju i uređenje pješačke šetnice, postavljanje urbane opreme, javne rasvjete i signalizacije te krajobrazno uređenje trase s ciljem stvaranja kvalitetnog, sigurnog i funkcionalnog javnog prostora uz more.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je uređenje i infrastrukturno opremanje obalne šetnice Put Debra radi uspostave kontinuiranog, sigurnog i kvalitetnog javnog prostora uz more koji će služiti svakodnevnim potrebama lokalnog stanovništva te unaprijediti turističku infrastrukturu destinacije.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi ostvarenju pokazatelja održivosti kroz unaprjeđenje kvalitete, sigurnosti i funkcionalnosti javne infrastrukture dostupne lokalnom stanovništvu i posjetiteljima tijekom cijele godine. Uređenjem šetnice povećava se kvaliteta boravka u destinaciji, unaprjeđuje sigurnost kretanja uz obalni pojas te se pridonosi uređenijem i planski oblikovanom korištenju obalnog prostora. Projekt može pozitivno utjecati na zadovoljstvo lokalnog stanovništva kvalitetom života u destinaciji, kao i na zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja ukupnim boravkom u mjestu. Ujedno doprinosi kvaliteti i pristupačnosti javne i turističke infrastrukture, očuvanju vizualne i funkcionalne vrijednosti obalnog prostora te razvoju održivih oblika kretanja, osobito pješačke mobilnosti i sigurnijeg nemotoriziranog korištenja prostora uz more.

NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Kukljica
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Općina Kukljica
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2027.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2030.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	ishođeni svi potrebni akti, suglasnosti i dozvole za građenje odnosno izvođenje radova
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	2028.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	500.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Sanacija javne zgrade starog mlina u Kukljici i opremanje prostora**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća građevinsku sanaciju i konstruktivnu obnovu zgrade starog mlina, unaprjeđenje energetske učinkovitosti objekta te opremanje prostora odgovarajućom multimedijalnom i drugom funkcionalnom opremom radi prilagodbe za društvenu i turističku namjenu. U objektu se nalaze uredi KUD-a Kukljica, ŠRD Uligna, Udruge mladih Kukljica, TZO Kukljica te TIC Kukljica s pripadajućom opremom.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je unaprjeđenje funkcionalnosti, sigurnosti i energetske učinkovitosti postojećeg javnog objekta koji je u aktivnoj društvenoj i turističkoj funkciji, uz stvaranje kvalitetnijih uvjeta za rad lokalnih udruga, turističke zajednice i informiranje posjetitelja te podizanje kvalitete prezentacije i korištenja prostora kroz multimedijalnu opremu.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi ostvarenju pokazatelja održivosti kroz obnovu i unaprjeđenje javnog objekta koji istodobno ima društvenu, kulturnu i turističko-informativnu funkciju. Sanacijom zgrade starog mlina, povećanjem energetske učinkovitosti i opremanjem prostora multimedijalnim sadržajima unaprjeđuju se sigurnost, funkcionalnost i kvaliteta korištenja objekta, čime se pridonosi održivijem

	upravljanju javnom infrastrukturom. Projekt može pozitivno utjecati na zadovoljstvo lokalnog stanovništva kvalitetom života u destinaciji jer osigurava bolje uvjete za djelovanje lokalnih udruga i zajedničkih sadržaja, a istodobno pridonosi kvaliteti turističke infrastrukture i informiranja posjetitelja. Poseban doprinos projekta očituje se i u povećanju dostupnosti informacija o atrakcijama, lokalnoj baštini, događanjima i drugim sadržajima destinacije, čime se posjetiteljima omogućuje kvalitetnije snalaženje, bolje razumijevanje prostora i potpuniji doživljaj mjesta. Ujedno projekt doprinosi očuvanju i dugoročnom korištenju objekta lokalne vrijednosti te jačanju društvene i turističke funkcionalnosti prostora u središtu mjesta.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Kukljica
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Općina Kukljica
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2027.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2030.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	provedba postupka nabave
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	2028.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	1.023.600,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Adaptacija i funkcionalna prenamjena dviju javnih zgrada u centru mjesta**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća cjelovitu adaptaciju postojećih javnih objekata u središtu naselja radi njihove funkcionalne prenamjene i uspostave novih javnih, društvenih, kulturnih ili turističko-informativnih sadržaja, ovisno o konačno definiranoj namjeni. Projekt će se provoditi u dvije faze: u prvoj fazi predviđena je komunikacija i uključivanje dionika radi definiranja najprimjerenijih modela prenamjene prostora te izrada projektno-tehničke dokumentacije, dok druga faza obuhvaća građevinske i obrtničke radove,

	unaprjeđenje energetske učinkovitosti, opremanje prostora i prilagodbu objekata za korištenje od strane lokalnog stanovništva i posjetitelja (turista i izletnika).
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je rekonstrukcija i revitalizacija zapuštenih javnih objekata te njihovo ponovno stavljanje u društvenu, javnu, kulturnu ili turističku funkciju radi jačanja vitalnosti centra naselja, povećanja kvalitete sadržaja dostupnih lokalnom stanovništvu i turistima te stvaranja novih prostora za susrete, informiranje, interpretaciju baštine i predstavljanje identiteta mjesta. Projekt se provodi postupno, kroz najprije definiranje optimalnih modela prenamjene prostora u dijalogu s lokalnom zajednicom i drugim dionicima, a potom kroz građevinsku provedbu i opremanje objekata u skladu s utvrđenim potrebama.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi ostvarenju pokazatelja održivosti kroz aktivaciju i obnovu neiskorištene javne imovine te stvaranje novih sadržaja koji mogu služiti lokalnom stanovništvu i posjetiteljima tijekom cijele godine. Adaptacijom i funkcionalnom prenamjenom objekata u središtu mjesta unaprjeđuje se kvaliteta javne infrastrukture, jača društvena i turistička funkcionalnost prostora te se pridonosi revitalizaciji centra naselja. Projekt može pozitivno utjecati na zadovoljstvo lokalnog stanovništva kvalitetom života u destinaciji, kao i na zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja ukupnim boravkom u mjestu. Poseban doprinos projekta može se ostvariti kroz razvoj sadržaja za interpretaciju lokalne baštine, tradicije i identiteta mjesta, čime se povećava dostupnost informacija o atrakcijama i kulturnim vrijednostima destinacije te obogaćuje iskustvo posjetitelja. Ujedno projekt pridonosi dugoročnom i održivijem korištenju postojećih prostornih resursa, smanjenju zapuštenosti u središtu naselja te jačanju prepoznatljivosti i atraktivnosti mjesta.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Kukljica
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Općina Kukljica
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2028.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2032.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	1. **I. faza** – provedba komunikacije i uključivanja dionika o načinima prenamjene prostora radi unapređenja kvalitete života lokalnog stanovništva i

	obogaćivanja turističke ponude te izrada projektno-tehničke dokumentacije na temelju utvrđenih potreba i razvojnih smjernica. 2. **II. faza** – provedba građevinskih i obrtničkih radova, energetska obnova, funkcionalna prenamjena i opremanje objekata u skladu s rezultatima prve faze te stavljanje prostora u funkciju javnih, društvenih, kulturnih i turističko-informativnih sadržaja.
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	1. 2029. 2. 2032.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	1.400.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Uređenje i opremanje plaža Zaglav, Pod Vruljicu, Velika Sabuša i Gnjojišća**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća uređenje i opremanje plaža Zaglav, Pod Vruljicu, Velika Sabuša i Gnjojišća kroz zahvate na obalnom pojasu, sanaciju i unaprjeđenje pristupa, postavljanje komunalne i sigurnosne opreme, tuševa, kabina i signalizacije, hortikulturno uređenje prostora, prilagodbu pristupa i korištenja plaža osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti te postavljanje solarno napajanih informacijskih točaka i QR kodova radi podizanja standarda korištenja, funkcionalnosti, sigurnosti, pristupačnosti i informiranosti korisnika plažnih lokaliteta.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je podizanje komunalne, funkcionalne, sigurnosne, informativne i pristupačne opremljenosti najvažnijih plažnih prostora u Kukljici radi povećanja kvalitete boravka lokalnog stanovništva i posjetitelja, uključujući osobe s invaliditetom i smanjene pokretljivostina njima. Projekt ima svrhu očuvanja obalnog prostora te unaprjeđenja turističke infrastrukture destinacije na način koji omogućuje uređenije, sigurnije, informiranije, uključivije i održivije korištenje plaža.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi ostvarenju pokazatelja održivosti kroz unaprjeđenje kvalitete, sigurnosti, pristupačnosti i funkcionalnosti plažnih prostora te održivije upravljanje korištenjem obalnog pojasa. Uređenjem i opremanjem više plažnih lokaliteta stvaraju se preduvjeti za ravnomjernije raspoređivanje korisnika, što može pridonijeti povoljnijem odnosu površine plaže po kupaču i kvalitetnijem iskustvu boravka. Projekt također doprinosi očuvanju standarda kvalitete mora za kupanje, većoj sigurnosti i komunalnoj

	uređenosti prostora te većoj dostupnosti plaža osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti. Solarno napajane informacijske točke i QR kodovi dodatno unaprjeđuju dostupnost informacija o plažama, pravilima ponašanja, sigurnosti, kvaliteti mora i drugim sadržajima destinacije, čime se podupire održivije i informiranije korištenje plažnih prostora.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Kukljica
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Općina Kukljica
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2027.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2030.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Izrada projektno-tehničke dokumentacije
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	2027.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	1.100.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Organizacija i provedba manifestacije „Šparogijada Kukljica“**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća organizaciju i provedbu višednevne tematske manifestacije „Šparogijada Kukljica“ koja se temelji na promociji autohtonih prirodnih resursa, lokalne gastronomije, tradicije i aktivnog boravka u prirodi. Program uključuje natjecanje u branju šparoga, tematski pub kviz, gastronomsku prezentaciju jela od šparoga u suradnji s lokalnim ugostiteljima, edukativnu radionice za odrasle, kreativne radionice za djecu, sajam otočnih proizvoda te zabavni program.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je uspostava i razvoj prepoznatljive tradicionalne manifestacije koja doprinosi promociji Kukljice i otoka Ugljana kao destinacije autentične gastronomije, prirodnih vrijednosti i aktivnog odmora. Projekt je usmjeren na povećanje turističke posjećenosti u predsezoni, jačanje identiteta destinacije kroz valorizaciju

	samoniklog bilja – šparoga, poticanje razvoja lokalne gastronomije i poljoprivrede te uključivanje lokalnog stanovništva, udruga i poduzetnika u kreiranje turističke ponude. Dodatna svrha projekta je obogaćivanje društvenog i kulturno-zabavnog života mjesta kroz organizaciju sadržaja za različite dobne skupine, uključujući obitelji s djecom, te poticanje edukacije o tradicijskim djelatnostima.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima održivosti kroz jačanje predsezonske ponude, povećanje atraktivnosti destinacije i razvoj sadržaja koji mogu potaknuti dulji boravak i veću potrošnju posjetitelja. Uključivanjem lokalnih ugostitelja, proizvođača, OPG-ova i udruga pridonosi se rastu prihoda lokalnih dionika i jačanju lokalnog lanca vrijednosti. Manifestacija pozitivno utječe na zadovoljstvo lokalnog stanovništva jer valorizira lokalne resurse, tradiciju i društveni život mjesta, a istodobno povećava zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja autentičnošću sadržaja i kvalitetom doživljaja. Dodatni doprinos ostvaruje se u institucijskoj dimenziji, jer projekt potiče suradnju turističke zajednice, općine, ugostitelja, proizvođača i udruga te jača kapacitete destinacije za planiranje i provedbu događanja usmjerenih na održiviji i ravnomjerniji sezonski razvoj.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Turistička zajednica Općine Kukljica
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Općina Kukljica
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2027.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2030.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	organizacija i provedba manifestacije na godišnjoj razini
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	2027.-2030. kontinuirano (jednom godišnje)
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	40.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Organizacija i provedba manifestacije „Od jata do pijata – Kukljiška ribarska večer“**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća organizaciju i provedbu tematske manifestacije posvećene promociji ribarstva, ribarske baštine i lokalne gastronomije Kukljice i otoka Ugljana. Program manifestacije uključuje pripremu i prezentaciju jela od bijele ribe na autentičnom ribarskom brodu, edukativne aktivnosti o ribarstvu i održivom korištenju morskih resursa, kreativne radionice za djecu, sajam otočnih proizvoda lokalnih proizvođača te kulturno-zabavni program. Projekt također uključuje razvoj i primjenu digitalnih sadržaja, promotivne aktivnosti, nabavu opreme za održiviju organizaciju događanja te aktivno uključivanje lokalnih dionika, uključujući ribare, udruge, ugostitelje i OPG-ove.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je očuvanje i promocija ribarske tradicije i identiteta Kukljice kroz inovativan spoj gastronomije, edukacije i kulturno-zabavnih sadržaja te stvaranje prepoznatljivog turističkog događanja. Projekt je usmjeren na valorizaciju lokalnog ulova i ribarskog načina života, jačanje povezanosti lokalne zajednice s morem i tradicijskim djelatnostima, poticanje suradnje između ribara, ugostitelja i proizvođača te povećanje turističke atraktivnosti destinacije. Dodatna svrha projekta je edukacija posjetitelja i lokalnog stanovništva o održivom korištenju morskih resursa, smanjenje negativnog utjecaja na okoliš kroz primjenu održivih rješenja u organizaciji događanja te obogaćivanje društvenog i kulturnog života mjesta kroz sadržaje za sve generacije.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi ostvarenju pokazatelja održivosti kroz očuvanje i promociju ribarske baštine, lokalne gastronomije i tradicijskih znanja povezanih s morem i održivim korištenjem morskih resursa. Jača identitet destinacije te pridonosi većem zadovoljstvu lokalnog stanovništva, turista i jednodnevnih posjetitelja autentičnošću i kvalitetom sadržaja. Edukativna komponenta doprinosi podizanju svijesti o ribarstvu, lokalnom ulovu i odgovornom odnosu prema morskom okolišu. Uključivanjem ribara, ugostitelja, OPG-ova i udruga potiče se suradnja lokalnih dionika, jača lokalno gospodarstvo i obogaćuje turistička ponuda destinacije, dok primjena održivijih organizacijskih rješenja i digitalnih sadržaja podupire informiranije i odgovornije korištenje resursa.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Turistička zajednica Općine Kukljica

LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Općina Kukljica
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2027.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2030.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	organizacija i provedba manifestacije na godišnjoj razini
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	2027.-2030. kontinuirano (jednom godišnje)
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	120.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Organizacija i provedba manifestacije „Proslava zavjetnog blagdana Gospe od Sniga i Kukljiške fešte“**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća organizaciju i provedbu tradicionalne manifestacije proslave zavjetnog blagdana Gospe od Sniga i Kukljiške fešte koja se održava svake godine 05. kolovoza, uključujući pripremu i realizaciju vjerskog, kulturnog, zabavnog i gospodarskog programa. Središnji dio manifestacije čini tradicionalna procesija brodovima, uz organizaciju popratnih sadržaja poput tradicionalnih dalmatinskih igara, sajma otočnih proizvoda te večernjeg glazbeno-zabavnog programa. Projekt uključuje i nabavu te održavanje dugotrajne tehničko-produkcijske opreme za potrebe manifestacije i drugih događanja tijekom godine.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je očuvanje i unaprjeđenje višestoljetne tradicije obilježavanja zavjetnog blagdana Gospe od Sniga kao središnjeg kulturno-vjerskog i društvenog događaja u Kukljici, uz jačanje identiteta mjesta i zajedništva lokalnog stanovništva. Projekt doprinosi obogaćivanju turističke ponude destinacije kroz razvoj autentičnih kulturnih sadržaja, povećanju atraktivnosti mjesta za posjetitelje te poticanju lokalnog gospodarstva kroz uključivanje lokalnih proizvođača, udruga i pružatelja usluga. Dodatna svrha je podizanje organizacijske i tehničke razine događanja kroz nabavu dugotrajne opreme te osiguranje kontinuiteta i kvalitete manifestacije na godišnjoj razini.

NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima održivosti kroz očuvanje nematerijalne baštine, jačanje identiteta mjesta i povećanje atraktivnosti destinacije kroz autentičan kulturno-vjerski događaj visoke prepoznatljivosti. Manifestacija pozitivno utječe na zadovoljstvo lokalnog stanovništva jer jača zajedništvo i kontinuitet tradicije, a istodobno pridonosi zadovoljstvu turista i jednodnevnih posjetitelja ukupnim doživljajem destinacije. Kroz dolazak posjetitelja i uključivanje lokalnih proizvođača, udruga i pružatelja usluga stvaraju se preduvjeti za veću lokalnu potrošnju i rast prihoda tijekom održavanja događanja. Projekt ima i izražen institucijski doprinos jer jača organizacijske i tehničke kapacitete turističke zajednice i lokalnih partnera za provedbu složenih događanja, a nabava dugotrajne opreme povećava učinkovitost, sigurnost i održivost organizacije manifestacije i drugih događanja tijekom godine.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Turistička zajednica Općine Kukljica
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Općina Kukljica
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2027.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2030.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	organizacija i provedba manifestacije na godišnjoj razini
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	2027.-2030. kontinuirano (jednom godišnje)
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	200.000,00 EUR

8.4. POPIS PROJEKATA ZA OPĆINU TKON

Za Općinu Kali navedeni su i opisani projekti koji značajno doprinose razvoju općine i integrirane turističke destinacije područja otoka Ugljana i Pašmana.

NAZIV PROJEKTA	**Uređenje šetnice Mulina**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt uređenja šetnice Mulina na području Općine Tkon obuhvaća ulaganje u javnu infrastrukturu društvene namjene, kulturno-turističke sadržaje te razvoj zelene i plave infrastrukture. Predmet projekta je uređenje šetnice u središnjem otočnom prostoru naselja Tkon, koji ima važnu društvenu, prostornu i turističku funkciju, ali zahtijeva cjelovitu i promišljenu regeneraciju. Projekt uključuje uređenje šetnice i okoliša te izvedbu elemenata zelene i plave infrastrukture, uključujući zahvate u dijelu obrane od valova. Provedbom projekta omogućit će se regeneracija središnjeg prostora naselja, valorizacija postojeće infrastrukture i njezino uređenje na okolišno održiv način, na korist lokalnog stanovništva, posjetitelja i turista.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha provedbe projekta je održivo upravljanje otočnim prostorom, uz poticanje održivog društvenog i gospodarskog razvoja područja, i to putem smislenog uređenja obalnog područja koje omogućava kvalitetniji život za lokalno stanovništvo, ali i poboljšava doživljaj destinacije za posjetitelje i turiste.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt uređenja šetnice Mulina doprinosi ostvarenju pokazatelja održivosti kroz uređenje obalnog prostora, unaprjeđenje javne infrastrukture, povećanje pristupačnosti i jačanje otpornosti destinacije na klimatske i okolišne pritiske. Ulaganjem u zelenu i plavu infrastrukturu, obnovu i povećanje zelenih površina te sadnju autohtonih biljnih vrsta projekt doprinosi očuvanju okolišnih vrijednosti prostora, jačanju krajobrazne kvalitete naselja i prilagodbi klimatskim promjenama. Uvođenjem energetski učinkovite javne rasvjete i infrastrukture za alternativne oblike mobilnosti pridonosi se održivijem upravljanju energijom, smanjenju okolišnog opterećenja i poticanju održivijih oblika kretanja. Uređenjem šetnice, povećanjem sigurnosti kretanja i prilagodbom prostora osobama smanjene pokretljivosti projekt doprinosi pristupačnosti destinacije i kvalitetnijem korištenju javnog prostora. Regeneracijom središnjeg obalnog prostora naselja Tkon dodatno se unaprjeđuje kvaliteta života lokalnog stanovništva i kvaliteta boravka posjetitelja.

NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Tkon
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Općina Tkon
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	1.2.2026.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	31.12.2027.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	1. Provedba postupka javne nabave; ugovaranje izvođača radova i stručnog nadzora 2. Izvođenje građevinsko-obrtničkih radova i opremanje (Rekonstrukcija trase i izgradnja obalne zaštite; Smanjenje asfaltiranih površina i povećanje zelenih zona; Ugradnja pristupačne infrastrukture za sve korisnike; Unaprjeđenje mobilnosti i sigurnosti u prometu; Doprinos održivosti destinacije 3. Ishođenje uporabne dozvole 4 . Promocija i vidljivost
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	1. listopad 2025. - veljača 2026. 2. veljača 2026. - rujan 2027. 3. rujan - prosinac 2027. 4. veljača 2026. - prosinac 2027.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	2.084.749,38 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Uređenje obalnog pojasa naselja Ugrinić - 1. cjelina**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projektnim aktivnostima želi se omogućiti uređeno obalno područje koje pretpostavlja izgradnju šetnice (širine 3,0 - 6,0 m) i biciklističke staze u duljini od cca 86 m, a na kojima je omogućena pristupačnost osobama s invaliditetom, mul s platoom u funkciji kupališne obale, tri ulaza u more u vidu stepenica, uređeni dio zelenih površina kao ogradni dio između ceste i šetališta kroz koje se lokalno se izvode prodori čime se omogućuje pješačka (i kolna) komunikacija te pripadajuću energetski učinkovitu javnu rasvjetu. Projektnim aktivnostima planira se postaviti prostorno i tehnički ispravno rješenje kojim se valorizira postojeće

	obalno područje, pazeći pritom da aktivnosti budu u suglasju s potrebama lokalnog stanovništva, ali i rastućim potrebama za omogućavanjem dodatne turističke infrastrukture koja posljedično omogućava prosperitet sveukupne zajednice.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Omogućavanje uređenog dijela obalnog područja, a putem kojeg se osiguravaju nesmetani i sigurni uvjeti za pristup i boravak turista i lokalnog stanovništva, odnosno poboljšanje kvalitete temeljnih usluga i povećanje standarda destinacije u smislu dostupnosti sigurne turističke infrastrukture.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi ostvarenju pokazatelja održivosti kroz uređenje i opremanje obalnog prostora na način koji unaprjeđuje kvalitetu, sigurnost, pristupačnost i funkcionalnost javne i turističke infrastrukture. Izgradnjom šetnice, biciklističke staze, kupališnog platoa i pripadajućih sadržaja stvaraju se preduvjeti za veće zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom i kvalitetom života u destinaciji, kao i za veće zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja cjelokupnim boravkom u mjestu. Uređenjem prostora bez prepreka, s rampama i prilagođenim pristupima, projekt izravno doprinosi pokazatelju pristupačnosti destinacije za osobe s invaliditetom i smanjene pokretljivosti. Ujedno, izgradnjom biciklističke staze i uređenjem šetnice projekt podupire održivije oblike kretanja i kvalitetnije korištenje prostora uz more. Uređenjem zelenih površina uz obalni pojas doprinosi se krajobraznoj kvaliteti i uređenosti prostora, dok energetski učinkovita javna rasvjeta pridonosi racionalnijem korištenju energije. Projekt u cjelini doprinosi održivijem upravljanju prostorom kroz plansku revitalizaciju obalnog pojasa u skladu s njegovom javnom, društvenom i turističkom funkcijom.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Tkon
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Općina Tkon
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2025.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2026.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	1. Provedba postupka javne nabave; ugovaranje izvođača radova i stručnog nadzora

	2. Izvođenje građevinsko-obrtničkih radova i opremanje (izgradnja obalne i šetnice i biciklističke staze; povećanje zelenih zona)
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	1. kolovoz 2025 2. rujan 2025. - svibanj 2026.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	562.500,99 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Izgradnja vidikovca Straža**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Predmet ovog projekta je povećanje kvalitete i dostupnosti javne turističke infrastrukture po načelima održivog razvoja, odnosno izgradnja vidikovca "Straža", a koji na inovativan način valorizira postojeću turističku ponudu, jačajući pritom konkurentnost i specifičnost otočnog područja. Naime, na dijelu građevinske čestice 2769 k.o. Tkon koja je već u službi vidikovca, planira se izgradnja povišene građevine posebno uređene za promatranje okoliša te za odmor, a koja je prilagođena prostornim značajkama područja. Površina obuhvata je 306 m^2, a u sklopu pristupa vidikovcu maksimalno je iskorišten postojeći nagib brda, bez diranja u prirodnu konfiguraciju terena te se uz pomoć rampe omogućava pristup osoba smanjene pokretljivosti.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha ovog projekta je podizanje kvalitete javne turističke infrastrukture i omogućavanje novih sadržaja na postojećoj lokaciji, odnosno poticanje održivog razvoja turizma tijekom cijele godine, povećanje raznovrsnosti turističke ponude i produženje turističke sezone (posebice u vidu cikloturizma, *trekkinga* (Škraping), ali i same šetnje po otočnoj unutrašnjosti). Sveukupno će pozitivno utjecati na podizanje kvalitete života i rada sveukupnog lokalnog stanovništva te gospodarskog napretka, a čime su očekivane koristi višestruke.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt izgradnje vidikovca Straža doprinosi ostvarenju pokazatelja održivosti kroz unaprjeđenje kvalitete i dostupnosti javne turističke infrastrukture, povećanje pristupačnosti destinacije te poticanje održivijih oblika kretanja i korištenja prostora. Uspostavom novog vidikovca i uređenjem pristupne staze obogaćuje se ponuda sadržaja za boravak u prirodi, šetnju, cikloturizam i *trekking*, čime se stvaraju preduvjeti za veće zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja cjelokupnim boravkom u

	destinaciji, ali i zadovoljstvo lokalnog stanovništva kvalitetom prostora i dostupnom infrastrukturom. Projekt ujedno pridonosi unaprjeđenju cjelogodišnje turističke ponude i stvaranju preduvjeta za povećanje turističke aktivnosti, osobito kroz sadržaje koji nisu isključivo vezani uz vršno ljetno razdoblje. Izgradnjom pristupačne rampe i prilagodbom zahvata osobama smanjene pokretljivosti projekt izravno doprinosi pristupačnosti destinacije. Projekt dodatno podupire održivije oblike mobilnosti jer se nadovezuje na sadržaje povezane s pješačkim i biciklističkim kretanjem te potiče korištenje prostora bez dodatnog pritiska motornog prometa. Zahvat je usklađen s prostornim značajkama lokacije, uz maksimalno korištenje postojećeg nagiba i bez zadiranja u prirodnu konfiguraciju terena, čime doprinosi održivom upravljanju prostorom.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Tkon
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Općina Tkon
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	01.10.2025.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	31.05.2026.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	1. Provedba postupka javne nabave; ugovaranje izvođača radova i stručnog nadzora 2. Izvođenje građevinsko-obrtničkih radova i opremanje (izgradnja vidikovca i pristupne staze, opremanje)
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	1. kolovoz 2025. 2. rujan 2025. - svibanj 2026.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	140.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	Uređenje obalnog pojasa naselja Tkon
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća uređenje obalnog pojasa od središta naselja Tkon do naselja Ugrinić radi aktiviranja i kvalitetnijeg korištenja nedovoljno iskorištenog obalnog potencijala. Predviđena je izgradnja dužobalne šetnice, biciklističke staze i uređenih plažnih prostora, uz prateće zelene površine, energetski učinkovitu javnu rasvjetu i infrastrukturna rješenja koja osiguravaju pristupačnost i dostupnost prostora svim korisnicima, uključujući osobe s invaliditetom i smanjene pokretljivosti.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je podizanje kvalitete i funkcionalnosti javnog obalnog prostora, unaprjeđenje uvjeta za rekreaciju, boravak i održivo korištenje obale te razvoj kvalitetnije i pristupačnije javne i turističke infrastrukture. Provedbom projekta stvaraju se preduvjeti za višu kvalitetu života lokalnog stanovništva, atraktivniji boravak posjetitelja te uravnoteženiji razvoj destinacije uz poštivanje prostornih, okolišnih i klimatskih ograničenja.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi ostvarenju pokazatelja održivosti kroz unaprjeđenje kvalitete, sigurnosti, pristupačnosti i funkcionalnosti javnog obalnog prostora te kroz razvoj održivije javne i turističke infrastrukture. Uređenjem šetnice, biciklističke staze i plažnih prostora stvaraju se preduvjeti za veće zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom i kvalitetom života u destinaciji, kao i za veće zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja cjelokupnim boravkom u mjestu. Ugradnjom rješenja pristupačnih svim korisnicima projekt izravno doprinosi pristupačnosti destinacije. Planirana energetski učinkovita javna rasvjeta doprinosi održivijem upravljanju energijom, dok uređenje prostora uz mogućnost postavljanja odgovarajuće komunalne opreme za odvojeno prikupljanje otpada podupire kvalitetnije gospodarenje otpadom u zoni povećanog korištenja. Projekt se može povezati i s doprinosom ublažavanju i prilagodbi klimatskim promjenama, osobito kroz uređenje obalnog pojasa uz poštivanje prostornih i okolišnih uvjeta, primjenu zelene infrastrukture i rješenja otpornijih na klimatske pritiske. Ujedno, projekt doprinosi održivom upravljanju prostorom jer se obalni pojas planski uređuje i privodi javnoj, rekreacijskoj i turističkoj funkciji na način koji nastoji uskladiti potrebe lokalnog stanovništva, posjetitelja i zaštite prostora. Razvojem ovakve infrastrukture stvaraju se i preduvjeti za jačanje cjelogodišnje turističke ponude, održivije oblike kretanja te pozitivne učinke na poslovanje

	gospodarskih subjekata koji djeluju u turizmu i povezanim djelatnostima.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Tkon
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Općina Tkon
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	1.9.2026.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	31.12.2029.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	0. Izrada projektne dokumentacije i ishođenje građevinske dozvole po fazama 1.Provedba postupka javne nabave; ugovaranje izvođača radova i stručnog nadzora 2. Izvođenje građevinsko-obrtničkih radova i opremanje (izgradnja obalne i šetnice i biciklističke staze; povećanje zelenih zona) 3. Ishođenje uporabne dozvole 4. Promocija i vidljivost
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	0. rujan 2025.- veljača 2026. 1. ožujak 2026. - prosinac 2026. 2. veljača 2027. - lipanj 2029. 3. lipanj - prosinac 2029. 4. rujan 2026.- prosinac 2029.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	5.000.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Izgradnja nogostupa na cesti D110**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća izgradnju obostranog nogostupa uz državnu cestu D110 radi povećanja sigurnosti pješaka, unaprjeđenja uvjeta kretanja i podizanja ukupne sigurnosti cestovnog prometa u prostoru koji danas nije primjeren za sigurno pješačko korištenje. Zahvat se planira u suradnji s nadležnim institucijama, a usmjeren je na rješavanje izraženih sezonskih i povremenih vršnih prometnih opterećenja na prometnici uz koju se nalaze obiteljske kuće i

	drugi sadržaji svakodnevnog korištenja. Izgradnjom nogostupa osigurat će se jasnije odvajanje pješačkog i kolnog prometa, čime se smanjuju rizici za sve sudionike u prometu i pridonosi sigurnijem i funkcionalnijem korištenju prometnog koridora.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je povećanje sigurnosti pješaka i unaprjeđenje ukupne sigurnosti cestovnog prometa izgradnjom nogostupa uz državnu cestu D110, čime se omogućuje sigurnije i funkcionalnije kretanje stanovnika i posjetitelja tijekom cijele godine, a osobito u razdobljima pojačanog prometnog opterećenja i visoke turističke sezone. Provedbom projekta osiguravaju se bolji uvjeti za odvajanje pješačkog i kolnog prometa, smanjuju prometni rizici te podiže kvaliteta i dostupnost osnovne javne infrastrukture.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi ostvarenju pokazatelja održivosti kroz povećanje sigurnosti, pristupačnosti i funkcionalnosti javne prometne infrastrukture. Izgradnjom nogostupa uz državnu cestu D110 smanjuje se rizik od prometnih nesreća i povećava sigurnost pješaka te ukupna sigurnost cestovnog prometa, osobito u razdobljima pojačanog sezonskog opterećenja. Projekt pridonosi većem zadovoljstvu lokalnog stanovništva kvalitetom života i svakodnevnog kretanja u naselju, kao i većem zadovoljstvu turista i jednodnevnih posjetitelja sigurnošću i dostupnošću prostora. Ujedno doprinosi pristupačnosti destinacije jer omogućuje sigurnije i neovisnije kretanje različitim skupinama korisnika, uključujući osobe smanjene pokretljivosti, te podupire održivije oblike kretanja kroz razvoj pješačke infrastrukture i kvalitetnije korištenje prostora.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Tkon, Hrvatske ceste
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Općina Tkon
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2.1.2026.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	31.12.2027.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	1. Provedba postupka javne nabave; ugovaranje izvođača radova i stručnog nadzora 2. Izvođenje građevinsko-obrtničkih radova 3. Ishođenje uporabne dozvole

PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	1. siječanj - travanj 2026. 2. svibanj 2026. - rujan 207. 3. rujan 2027. - prosinac 2027.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	600.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Izgradnja nogostupa u ulici Put Studenca**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća izgradnju nogostupa u ulici Put Studenca radi povećanja sigurnosti i kvalitete prometovanja te unaprjeđenja uvjeta kretanja za sve sudionike u prometu. Zahvat je osobito važan u razdobljima pojačanog prometnog opterećenja tijekom ljetne sezone, kada je potrebno osigurati sigurniji, protočniji i funkcionalniji prometni tok unutar naselja.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je povećanje sigurnosti pješaka i unaprjeđenje ukupne sigurnosti cestovnog prometa izgradnjom nogostupa u ulici Put Studenca, čime se osiguravaju sigurniji i kvalitetniji uvjeti kretanja za stanovnike i posjetitelje tijekom cijele godine, a osobito u turistički intenzivnim razdobljima. Provedbom projekta pridonosi se boljoj regulaciji prometa, većoj protočnosti i zaštiti pješaka unutar naselja.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi ostvarenju pokazatelja održivosti kroz povećanje sigurnosti, pristupačnosti i funkcionalnosti javne prometne infrastrukture. Izgradnjom nogostupa u ulici Put Studenca smanjuje se rizik od prometnih nesreća, povećava sigurnost pješaka i unapređuje ukupna sigurnost cestovnog prometa, osobito u razdobljima pojačanog sezonskog opterećenja. Projekt pridonosi većem zadovoljstvu lokalnog stanovništva kvalitetom života i svakodnevnog kretanja u naselju, kao i većem zadovoljstvu turista i jednodnevnih posjetitelja sigurnošću, dostupnošću i kvalitetom korištenja prostora. Ujedno doprinosi pristupačnosti destinacije jer omogućuje sigurnije i neovisnije kretanje svim skupinama korisnika, uključujući osobe smanjene pokretljivosti, te podupire održivije oblike kretanja kroz razvoj pješačke infrastrukture i kvalitetnije korištenje prostora unutar naselja.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Tkon, Županijska uprava za ceste Zadarske županije (ŽUC Zadarske županije)

LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Općina Tkon
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2.1.2026.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	31.12.2027.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	1. Provedba postupka javne nabave i ugovaranje izvođača radova te stručnog nadzora 2. Izvođenje građevinsko-obrtničkih radova 3. Ishođenje uporabne dozvole
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	1. siječanj - travanj 2026. 2. svibanj 2026. - rujan 207. 3. rujan 2027. - prosinac 2027.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	500.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Uređenje plaže Studenac**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća uređenje plaže Studenac radi povećanja kapaciteta, funkcionalnosti, sigurnosti i pristupačnosti kupališne infrastrukture, uz očuvanje prirodnih obilježja prostora, osobito postojećeg prirodnog pijeska. Planirani su radovi na osiguranju plaže od mogućih odrona, uređenju kupališne obale koja je trenutačno izvan funkcije, osiguravanju pristupa osobama smanjene pokretljivosti, postavljanju komunalne opreme i tuševa te opreme za sigurnost korisnika, uključujući prijenosni defibrilator.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta uređenja plaže Studenac je povećanje kapaciteta i funkcionalnosti kupališne infrastrukture kroz očuvanje prirodnih karakteristika (pijeska), osiguravanje sigurnosti korisnika, omogućavanje jednake pristupačnosti za sve, uključujući osobe smanjene pokretljivosti, te stvaranje uvjeta za održivo korištenje resursa, a čime se doprinosi unapređenju ukupne turističke ponude destinacije.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi ostvarenju pokazatelja održivosti kroz unaprjeđenje kvalitete, sigurnosti, pristupačnosti i funkcionalnosti plažnog prostora. Uređenjem i opremanjem plaže Studenac povećava se kvaliteta boravka lokalnog stanovništva, turista i jednodnevnih posjetitelja te se stvaraju preduvjeti za veće zadovoljstvo korisnika destinacijom. Omogućavanjem pristupa osobama smanjene pokretljivosti projekt izravno doprinosi pristupačnosti

	destinacije i uključivijem korištenju turističke infrastrukture. Ujedno pridonosi sigurnosti destinacije kroz uređenje kupališne obale, smanjenje rizika za korisnike plaže i postavljanje sigurnosne opreme, uključujući defibrilator. Očuvanjem prirodnog pijeska i korištenjem postojećeg prostora bez širenja zahvata izvan plažnog lokaliteta projekt doprinosi održivom upravljanju prostorom i očuvanju prirodnih obilježja obale. Povećanjem funkcionalnosti i vršnog kapaciteta plaže stvaraju se i preduvjeti za kvalitetnije upravljanje posjetiteljskim opterećenjem te unaprjeđenje ukupne turističke ponude naselja.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Tkon
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Općina Tkon
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2027.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2028.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	1. Provedba postupka javne nabave; ugovaranje izvođača radova i stručnog nadzora 2. Izvođenje građevinsko-obrtničkih radova 3. Ishođenje uporabne dozvole
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	1. Provedba postupka javne nabave; ugovaranje izvođača radova i stručnog nadzora - lipanj 2027. 2. Izvođenje građevinsko-obrtničkih radova - rujan 2027. - travanj 2028. 3. Ishođenje uporabne dozvole - svibanj - lipanj 2028.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	1.050.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Uređenje plaže Plažine**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća sanaciju postojeće kupališne infrastrukture na plaži Plažine radi povećanja sigurnosti, funkcionalnosti i kvalitete korištenja prostora. Planirani su radovi na sanaciji armiranobetonske ploče platoa i pristupnih stubišta u more, opremanju plaže te uređenju okolnog zelenila, uz zahvate unutar postojećeg obuhvata.

OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je povećanje sigurnosti i funkcionalnosti postojeće kupališne infrastrukture kroz sanaciju oštećenog betonskog platoa, uz dodatno opremanje plaže i uređenje okolnog zelenila. Time se podiže kvaliteta prostora, produžuje uporabni vijek infrastrukture, osigurava siguran pristup korisnicima i očuvanje prirodnog okruženja, ali i povećava vršni kapacitet plaže, te unaprjeđuje otpornost na klimatske promjene.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi sigurnosti destinacije, osobito kroz sigurnosne mjere na plažama i lokalitetima turističkih atrakcija, jer sanacija oštećenog platoa i pristupnih stubišta u more smanjuje rizike za korisnike plaže i povećava sigurnost korištenja prostora. Ujedno doprinosi pristupačnosti destinacije, budući da će se u okviru zahvata osigurati pristupačna rješenja za osobe smanjene pokretljivosti. Uređenjem i opremanjem plaže projekt može pozitivno utjecati na zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja ukupnim boravkom u destinaciji, a posredno i na zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom. Provedbom zahvata unutar postojećeg obuhvata, uz uređenje zelenila i sanaciju oštećenja nastalih djelovanjem mora i valova, projekt može doprinijeti i održivijem upravljanju prostorom te otpornosti prostora na okolišne i klimatske pritiske.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Tkon
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Općina Tkon
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	1.3.2027.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	15.6.2028.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	1. Provedba postupka javne nabave; ugovaranje izvođača radova i stručnog nadzora 2. Izvođenje građevinsko-obrtničkih radova 3. Ishođenje uporabne dozvole
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	1. ožujak - lipanj 2027. 2. rujan 2027. - travanj 2028. 3. svibanj - lipanj 2028.

UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	350.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Zelena šetnica**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća uređenje „zelene šetnice“ kao održive i minimalno invazivne tematske staze od uvale Sovinje do uvale Borovnjak, namijenjene pješacima i biciklistima. Staza je planirana kao makadamski put, popločan i odgovarajuće širine za sigurno i ugodno mimoilaženje korisnika, uz minimalne zahvate u prostoru i očuvanje prirodnog krajolika. Projekt uključuje i postavljanje solarne info punktove informativnih i interpretativnih tabli kojima će se posjetiteljima približiti prirodne vrijednosti prostora poput škrapa te povijesna i arheološka baština povezana s brodolomom iz 16. stoljeća kod otočića Gnalić, čime se doprinosi turističkoj interpretaciji i valorizaciji tog lokaliteta.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je stvaranje dodatnih motiva dolaska u destinaciju kroz razvoj održive tematske staze koja povezuje prirodne ljepote, mirnu rekreaciju i lokalnu baštinu. Projekt doprinosi unaprjeđenju turističke ponude destinacije razvojem sadržaja za pješake i bicikliste, potiče edukaciju posjetitelja o lokalnoj povijesti i brodolomu kod Gnalića te jača prepoznatljivost Gnalića kao važnog elementa kulturne i povijesne baštine prostora.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima održivosti koji se odnose na zadovoljstvo lokalnog stanovništva i posjetitelja destinacijom, identifikaciju i klasifikaciju turističkih atrakcija, javno dostupne informacije o atrakcijama te održivo upravljanje prostorom. Uređenjem tematske staze i interpretacijom prirodne i povijesne baštine povećava se kvaliteta boravka u destinaciji i stvaraju se preduvjeti za veće zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja, ali i lokalnog stanovništva kroz razvoj kvalitetnog prostora za rekreaciju i boravak u prirodi. Projekt posebno doprinosi valorizaciji Gnalića kao lokaliteta od povijesnog i arheološkog značaja, jer kroz interpretativne sadržaje povećava dostupnost informacija o toj atrakciji i uključuje je u širu turističku ponudu destinacije. Minimalno invazivnim uređenjem staze, bez narušavanja prirodne konfiguracije terena, projekt doprinosi održivijem upravljanju prostorom i očuvanju krajobraznih vrijednosti. Ujedno podupire razvoj održivijih oblika kretanja i dodatno obogaćuje cjelogodišnju ponudu

	destinacije sadržajem koji nije isključivo vezan uz vršno ljetno razdoblje.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Tkon
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Općina Tkon
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	1.2.2028.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	31.12.2028.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	1. Provedba postupka javne nabave; ugovaranje izvođača radova i stručnog nadzora 2. Izvođenje građevinsko-obrtničkih radova 3. Promocija i vidljivost
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	1. veljača 2028.- travanj 2028. 2. svibanj 2028. - prosinac 2028. 3. veljača 2028. - prosinac 2028.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	1.485.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Izgradnja benzinske crpke**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Izgradnja benzinske crpke na već planiranoj lokaciji u prostorno-planskoj dokumentaciji predstavlja opravdan i društveno koristan projekt s obzirom na broj korisnika cijeloga otoka Pašmana, a posebice povežemo li ga s činjenicom o prometnosti Pašmanskog kanala za vrijeme ljetnih sezona, pred i post sezone, ali i broj potencijalnih lokalnih korisnika morskog dijela crpke. Projekt je usmjeren na razvoj funkcionalne turističke infrastrukture koja nije vezana samo za visoku sezonu, a putem koje se omogućava prosperitet naselja, kao i stvaranje novih radnih mjesta.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je osigurati dostupnu i funkcionalnu opskrbu gorivom za potrebe stanovništva, izletnika, turista, lokalnog gospodarstva i korisnika pomorskog prometa te unaprijediti infrastrukturnu opremljenost otoka. Projekt je usmjeren na povećanje razine uslužne dostupnosti, potporu gospodarskim i turističkim aktivnostima tijekom cijele

	godine te stvaranje preduvjeta za nova radna mjesta i jačanje lokalnog razvoja.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima održivosti koji se odnose na poslovanje gospodarskih subjekata, održivo upravljanje prostorom, status provedbe aktivnosti iz plana upravljanja destinacijom te zadovoljstvo lokalnog stanovništva kvalitetom života i dostupnošću osnovnih usluga. Izgradnjom benzinske crpke na lokaciji predviđenoj prostorno-planskom dokumentacijom projekt doprinosi planskom i funkcionalnom korištenju prostora te jačanju osnovne infrastrukturne opremljenosti destinacije. Ujedno može pozitivno utjecati na poslovanje lokalnih gospodarskih subjekata, osobito onih povezanih s turizmom, prometom, uslugama i opskrbom, te stvoriti preduvjete za nova radna mjesta i veće prihode. Projekt može pridonijeti i zadovoljstvu turista i lokalnog stanovništva jer poboljšava dostupnost usluge od važnosti za svakodnevni život i prometno funkcioniranje otoka. Posredno, osiguravanje opskrbe za cestovni i morski promet može doprinijeti kvaliteti boravka i funkcionalnosti destinacije za posjetitelje i nautičke korisnike.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Tkon, Zadarska županija, investitor trenutno nepoznat
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Općina Tkon
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2.1.2027.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	31.12.2029.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	1. Provedba natječaja za davanje koncesije - Županija 2. Ugovaranje investitora i izgradnja 3. Stavljanje benzinske crpke u funkciju
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	1. siječanj - svibanj 2027. 2. lipanj 2028. - ožujak 2029. 3. travanj 2029.-prosinac 2029.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	3.000.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Povećanje kapaciteta nudističkog kampa Sovinje**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća proširenje smještajnih kapaciteta nudističkog kampa Sovinje kroz razvoj dodatnih glamping jedinica te uređenje novih parcela za smještaj kamp-kućica i šatora, u skladu s prostorno-planskim mogućnostima. Preduvjet ovog projekta je i kupnja zemljišta unutar postojećeg prostora kampa radi učinkovitijeg upravljanja, daljnjeg razvoja i kvalitetnijeg korištenja smještajnog prostora, koji će se samostalno financirati.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je odgovoriti na rastuću potražnju za ovakvom vrstom smještaja, povećati kapacitet i kvalitetu boravka gostiju te unaprijediti konkurentnost i funkcionalnost kamping ponude destinacije. Provedbom projekta stvaraju se preduvjeti za kvalitetnije upravljanje prostorom, razvoj glamping ponude te jačanje gospodarskih učinaka turizma.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima održivosti koji se odnose na prosječnu duljinu boravka turista u destinaciji, poslovne prihode gospodarskih subjekata u djelatnostima smještaja i ugostiteljstva, stopu popunjenosti komercijalnih smještajnih kapaciteta te zadovoljstvo turista ukupnim boravkom u destinaciji. Povećanjem kapaciteta i razvojem glamping ponude stvaraju se preduvjeti za veći broj noćenja, dulji boravak gostiju i jačanje prihoda u kampu i povezanim lokalnim djelatnostima. Projekt može pozitivno utjecati i na zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom, osobito kroz gospodarske učinke, nova radna mjesta i kvalitetniju turističku ponudu. Budući da je proširenje predviđeno prostorno-planskom dokumentacijom i odvija se u okviru postojećeg prostora kampa, projekt doprinosi i održivijem upravljanju prostorom te planskom razvoju destinacije.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Tkon, Komunalno poduzeće Orlić u 100% vlasništvu općine
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Općina Tkon
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	1.10.2025.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	30.6.2029.

KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	0. Kupnja zemljišta – unutar postojećeg prostora radi boljeg upravljanja i razvoja. 1. Povećanje smještajnih kapaciteta 2. Proširenje glamping ponude 3. Parceliranje zemljišta
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	1. Povećanje smještajnih kapaciteta -2028. 2. Proširenje glamping ponude - 2028. 3. Parceliranje zemljišta - 2028.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	1.200.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Revitalizacija trga i gusterne na Kolešću**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća revitalizaciju i uređenje trga Kolešće i seoske gusterne u središtu Tkona, prostora koji ima povijesnu, društvenu i ambijentalnu vrijednost. Nekadašnje „kolediште“, s javnim bunarom i gusternom, predstavlja važan element lokalnog identiteta i tradicije, a posljednjih se godina tijekom ljetnih mjeseci koristi i kao ambijentalna pozornica za koncerte i filmske večeri na otvorenom. Projekt je usmjeren na obnovu i funkcionalno uređenje ovog prostora uz očuvanje njegova kulturno-povijesnog karaktera te primjenu suvremenih rješenja i opreme koja će omogućiti kvalitetnije održavanje kulturnih, društvenih i turističkih sadržaja. Na taj se način prostor uređuje kao atraktivan javni punkt u središtu naselja koji doprinosi boravku posjetitelja u centru mjesta, a ne isključivo u obalnom pojasu.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je očuvanje i valorizacija kulturne baštine kroz pretvaranje povijesnog prostora u funkcionalan javni i ambijentalni prostor za kulturna, društvena i turistička događanja. Provedbom projekta stvaraju se preduvjeti za obogaćivanje turističke ponude Tkona sadržajima u središtu naselja, povećanje kvalitete boravka lokalnog stanovništva i posjetitelja te ravnomjernije prostorno raspoređivanje turističkih tokova. Projekt ujedno pridonosi jačanju identiteta mjesta, većoj atraktivnosti centra naselja i duljem zadržavanju posjetitelja kroz kulturne programe i događanja temeljena na lokalnoj baštini.

NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima održivosti koji se odnose na zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom, zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja ukupnim boravkom u destinaciji, pristupačnost destinacije, održivo upravljanje energijom, poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu te održivo upravljanje prostorom. Revitalizacijom trga i gusterne te njihovim stavljanjem u funkciju kulturnih i društvenih događanja povećava se kvaliteta javnog prostora i stvaraju se preduvjeti za veće zadovoljstvo lokalnog stanovništva i posjetitelja. Uređenjem prostora u središtu mjesta, uz pristupačna i energetski učinkovita rješenja, projekt može doprinijeti boljoj dostupnosti sadržaja i racionalnijem korištenju energije. Aktiviranjem prostora u srcu naselja projekt pridonosi zadržavanju posjetitelja izvan obalnog pojasa, ravnomjernijem korištenju prostora te većoj potrošnji i prihodima lokalnih ugostiteljskih i drugih uslužnih djelatnosti. Ujedno doprinosi očuvanju identiteta mjesta i jačanju njegove prepoznatljivosti kroz kulturne sadržaje temeljene na lokalnoj baštini.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Tkon
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Općina Tkon
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2027.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2028.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	1. Provedba postupka javne nabave; ugovaranje izvođača radova i stručnog nadzora 2. Izvođenje građevinsko-obrtničkih radova 3. Promocija i vidljivost
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	1. 2027. 2. 2027.-2028. 3.2028.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	300.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	Uređenje zapadnog dijela plaže Vruljice
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Uređenje zapadnog dijela plaže Vruljice predstavlja prirodan i logičan nastavak nedavno započetih radova na uređenju i sanaciji središnje mjesne plaže, koje su provedene tijekom 2024. i 2025. godine. Projekt obuhvaća izgradnju moderne dužobalne šetnice koja će biti oplemenjena bogatim zelenilom, nasipanje prirodnog pijeska te opremanje plaže funkcionalnom komunalnom infrastrukturom, uključujući tuševe i druge prateće sadržaje, ali i defrilibrator. Ovim se aktivnostima značajno povećava kapacitet plaže, stvarajući jedinstvenu i integriranu kupališnu zonu koja dodatno uljepšava vizuru obalnog dijela Tkona te doprinosi povećanju kvalitete boravka kako lokalnog stanovništva, tako i turista.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je unaprijediti kvalitetu javne turističke i komunalne infrastrukture kroz nastavak uređenja obalne zone, čime se stvaraju uvjeti za povećanje kapaciteta i funkcionalnosti mjesne plaže, podizanje standarda boravka za lokalno stanovništvo i posjetitelje, bolju prostornu i vizualnu povezanost uz obalni pojas, sigurnije i pristupačnije korištenje plažnog prostora, očuvanje i valorizaciju prirodnog i ambijentalnog krajolika Tkona. Projekt pridonosi stvaranju integrirane, uređene i održive kupališne zone koja povezuje obalnu šetnicu, rekreacijske sadržaje i infrastrukturu, čime se podupire ravnomjeran turistički razvoj te istovremeno povećava kvaliteta života lokalne zajednice
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima održivosti koji se odnose na zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom, zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja ukupnim boravkom u destinaciji, pristupačnost destinacije, sigurnost destinacije, poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu, održivo upravljanje energijom te ublažavanje i prilagodbu klimatskim promjenama. Uređenjem i proširenjem plažnog prostora povećava se kvaliteta boravka i funkcionalnost kupališne infrastrukture, čime se stvaraju preduvjeti za veće zadovoljstvo lokalnog stanovništva i posjetitelja. Izgradnjom šetnice i pristupnih elemenata, uz osiguravanje pristupačnih rješenja, projekt doprinosi pristupačnosti destinacije i uključivijem korištenju plaže. Ugradnjom sigurnosne opreme, uključujući defibrilator, te uređenjem prostora projekt izravno doprinosi sigurnosti destinacije, osobito sigurnosnim mjerama na plažama i lokalitetima turističkih atrakcija. Povećanjem kapaciteta i kvalitete plaže stvaraju se i preduvjeti za dulje zadržavanje posjetitelja te veću potrošnju u lokalnim ugostiteljskim i drugim uslužnim djelatnostima. Primjenom energetski učinkovitih rješenja

	projekt doprinosi održivijem upravljanju energijom, dok hortikulturno uređenje prostora pridonosi smanjenju utjecaja klimatskih promjena, jačanju otpornosti obalnog prostora i kvalitetnijem upravljanju okolišem.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Tkon
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Općina Tkon
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	1.3.2027.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	31.5.2028.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	1. Provedba postupka javne nabave; ugovaranje izvođača radova i stručnog nadzora 2. Izvođenje građevinsko-obrtničkih radova 3. Ishođenje uporabne dozvole
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	1. ožujak - lipanj 2027. 2. rujan 2027. - travanj 2028. 3. svibanj 2028.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	1.063.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Uređenje obalnog pojasa naselja Ugrinić - cjeline 2., 3. i 4.**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća nastavak uređenja obalnog pojasa naselja Ugrinić kroz izgradnju šetnice, biciklističke staze, kupališnih prostora i prateće infrastrukture. Riječ je o prostorno i funkcionalno povezanim, ali projektno odvojenim zahvatima kojima se postupno uređuje i unaprjeđuje obalni prostor naselja radi podizanja njegove kvalitete, funkcionalnosti i turističke atraktivnosti.

OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je unaprijediti kvalitetu naselja Ugrinić kao ugodnog mjesta za život i privlačne turističke destinacije kroz uređenje obalnog prostora, razvoj javne i turističke infrastrukture te stvaranje kvalitetnijih uvjeta za boravak, rekreaciju i korištenje obale. Provedbom projekta stvaraju se preduvjeti za veće zadovoljstvo lokalnog stanovništva i posjetitelja, jačanje atraktivnosti naselja i pozitivne učinke na lokalno gospodarstvo.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima održivosti koji se odnose na zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom, zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja ukupnim boravkom u destinaciji, pristupačnost destinacije, održivo upravljanje energijom, održivo upravljanje prostorom te poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu. Uređenjem šetnice, biciklističke staze, kupališnih prostora i prateće infrastrukture povećava se kvaliteta boravka i funkcionalnost obalnog prostora, čime se stvaraju preduvjeti za veće zadovoljstvo lokalnog stanovništva i posjetitelja. Izgradnjom pristupačnih komunikacija i rampi projekt doprinosi pristupačnosti destinacije i sigurnijem korištenju prostora za različite skupine korisnika. Primjenom energetski učinkovitih rješenja javne rasvjete projekt doprinosi održivijem upravljanju energijom, dok uređenje obalnog pojasa u skladu s prostornim planom i očuvanjem zelenih zona doprinosi održivijem upravljanju prostorom i kvaliteti okoliša. Razvojem kvalitetnije infrastrukture stvaraju se i preduvjeti za dulje zadržavanje posjetitelja, veću potrošnju te pozitivne učinke na poslovanje lokalnih ugostiteljskih, uslužnih i drugih turistički povezanih djelatnosti.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Tkon
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Općina Tkon
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	1.3.2027.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	31.5.2028.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	1. Provedba postupka javne nabave; ugovaranje izvođača radova i stručnog nadzora 2. Izvođenje građevinsko-obrtničkih radova 3. Ishođenje uporabne dozvole

PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	1. ožujak - lipanj 2027. 2. rujan 2027. - travanj 2028. 3. svibanj 2028.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	875.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Aglomeracija Tkon Pašman – Izgradnja sustava odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća izgradnju i unaprjeđenje sustava odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda te sanaciju i poboljšanje vodoopskrbne mreže na području otoka Pašmana. U okviru projekta planirana je izgradnja i rekonstrukcija ključne komunalne infrastrukture, uključujući vodospreme, podmorski i kopneni vodoopskrbni cjevovod, mrežu sustava odvodnje s novim crpnim stanicama te izgradnju i dogradnju uređaja za pročišćavanje otpadnih voda za naselja obuhvaćena aglomeracijama Tkon – Pašman i Ždrelac.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je uspostava modernog, učinkovitog i održivog sustava odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda te poboljšanje vodoopskrbne infrastrukture na otoku Pašmanu. Provedbom projekta stvaraju se preduvjeti za zaštitu mora i kopnenih voda od onečišćenja, sigurniju i pouzdaniju opskrbu pitkom vodom, višu razinu komunalnog standarda za stanovništvo i posjetitelje te dugoročno održiv razvoj naselja i turističke djelatnosti.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima održivosti koji se odnose na upravljanje vodnim resursima, sigurnost destinacije, zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom, zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja ukupnim boravkom u destinaciji, poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu te održivo upravljanje destinacijom i prostorom. Uspostavom sustava odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda te sanacijom vodoopskrbne mreže projekt izravno doprinosi kvalitetnijem upravljanju vodnim resursima, smanjenju gubitaka vode i zaštiti mora i okoliša od onečišćenja. Time se podiže razina komunalne i javnozdravstvene sigurnosti prostora, što pozitivno utječe na kvalitetu života lokalnog stanovništva i kvalitetu boravka posjetitelja. Projekt ujedno stvara nužnu infrastrukturnu osnovu za stabilnije poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu i povezanim djelatnostima, budući da pouzdana vodoopskrba i odvodnja predstavljaju temelj održivog razvoja smještajnih, ugostiteljskih i drugih uslužnih sadržaja. Kroz zaštitu

	obalnog i morskog okoliša te usklađen razvoj komunalne infrastrukture projekt doprinosi i dugoročnom održivom upravljanju destinacijom.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Komunalac d.o.o. Biograd na Moru
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Otok Pašman (Općina Tkon)
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	1.2.2027.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	31.12.2029.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	1. Provedba postupka javne nabave; ugovaranje izvođača radova i stručnog nadzora 2. Izvođenje građevinsko-obrtničkih radova 3. Ishođenje uporabne dozvole
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	1. veljača - lipanj 2027. 2. lipanj 2027. - rujan 2029. 3. rujan - prosinac 2029.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	7.000.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Izgradnja sportske dvorane**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća izgradnju moderne višenamjenske sportske dvorane na području Općine Tkon, namijenjene sportskim, rekreativnim, kulturnim i društvenim aktivnostima tijekom cijele godine. Dvorana će služiti lokalnom stanovništvu, osobito djeci i mladima, za redovite sportske i rekreativne programe, a istodobno će omogućiti održavanje kulturnih događanja, radionica, sajmova, manifestacija i drugih javnih okupljanja. S obzirom na nedostatak zatvorenog prostora većeg kapaciteta u općini, projekt predstavlja važan infrastrukturni zahvat za razvoj društvenog života i proširenje ponude sadržaja u destinaciji. Ujedno se stvaraju uvjeti za organizaciju događanja i programa neovisno o vremenskim prilikama, čime se smanjuje sezonska i vremenska ograničenost javnih i

	turističkih sadržaja te podupire razvoj ponude izvan glavne ljetne sezone.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je unaprijediti kvalitetu života lokalnog stanovništva izgradnjom funkcionalne infrastrukture za sport, rekreaciju, kulturu i društvena događanja te stvoriti preduvjete za obogaćivanje turističke ponude, osobito u predsezoni i posezoni. Provedbom projekta jača se društvena kohezija, potiče aktivan i zdrav način života te povećava atraktivnost Tkona kao destinacije s cjelogodišnjim sadržajima.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima održivosti koji se odnose na zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom, zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja ukupnim boravkom u destinaciji, prosječnu duljinu boravka turista, poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu te status provedbe aktivnosti iz plana upravljanja destinacijom. Izgradnjom višenamjenske dvorane stvaraju se preduvjeti za veće zadovoljstvo lokalnog stanovništva kvalitetom dostupnih sportskih, rekreativnih i kulturnih sadržaja te jačanje društvenog života zajednice. Ujedno se razvija nova javna infrastruktura koja omogućuje organizaciju događanja, radionica, sajmova i manifestacija tijekom cijele godine, čime projekt može pozitivno utjecati na zadovoljstvo posjetitelja, obogatiti boravak u destinaciji i pridonijeti produljenju sezone. Organizacija sadržaja u predsezoni i posezoni može doprinijeti duljem zadržavanju posjetitelja te većoj potrošnji i prihodima lokalnih ugostiteljskih i drugih uslužnih djelatnosti. Projekt stoga podupire cjelogodišnji razvoj destinacije i jača njezinu funkcionalnost izvan vršnog ljetnog razdoblja.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Tkon
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Općina Tkon
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2.1.2028.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	30.6.2029.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	1. Provedba postupka javne nabave; ugovaranje izvođača radova i stručnog nadzora 2. Izvođenje građevinsko-obrtničkih radova

	3. Ishođenje uporabne dozvole
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	1. siječanj - travanj 2028. 2. svibanj 2028. - svibanj 2029. 3. lipanj 2029.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	2.000.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Rekonstrukcija zelene tržnice**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća rekonstrukciju postojeće zelene tržnice i izgradnju ribarnice na području Općine Tkon radi unaprjeđenja funkcionalnosti, higijenskih uvjeta i vizualne kvalitete prostora. Postojeća tržnica ne zadovoljava u potpunosti suvremene standarde ni potrebe lokalnih proizvođača i kupaca, zbog čega je planirana njezina tehnička i infrastrukturna modernizacija, uključujući uređenje većeg broja prodajnih mjesta, natkrivene prostore, mobilnu opremu i potrebne priključke za rad na otvorenom. U sklopu projekta planirana je i izgradnja ribarnice namijenjene lokalnim ribarima i uzgajivačima iz akvakulture, čime će se omogućiti izravna prodaja svježe ribe i morskih plodova u skladu sa sanitarnim i higijenskim standardima.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je osigurati kvalitetne infrastrukturne uvjete za rad lokalnih proizvođača hrane, ribara i uzgajivača iz akvakulture, modernizirati tržnicu u skladu sa suvremenim standardima te potaknuti kratke lance opskrbe u turizmu i potrošnju lokalnih proizvoda. Provedbom projekta unapređuje se kvaliteta javnog prostora, jača dostupnost lokalnih proizvoda stanovništvu i posjetiteljima te podupire održivo lokalno gospodarstvo i identitet mjesta.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt doprinosi pokazateljima održivosti koji se odnose na zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom, zadovoljstvo turista i jednodnevnih posjetitelja ukupnim boravkom u destinaciji, poslovanje gospodarskih subjekata u turizmu i povezanim djelatnostima, javno dostupne informacije i ponudu lokalnih proizvoda te održivo upravljanje destinacijom. Rekonstrukcijom tržnice i izgradnjom ribarnice povećava se kvaliteta i funkcionalnost javnog prostora te dostupnost svježe i lokalno proizvedene hrane, što može pozitivno utjecati na zadovoljstvo lokalnog stanovništva i kvalitetu života u destinaciji. Ujedno se

	obogaćuje iskustvo boravka posjetitelja kroz dostupnost autentičnih lokalnih proizvoda i gastronomskih sadržaja, čime projekt može pridonijeti zadovoljstvu turista i jednodnevnih posjetitelja. Projekt ima i važan gospodarski učinak jer stvara bolje uvjete za rad i prodaju lokalnih proizvođača, ribara i uzgajivača te podupire kratke lance opskrbe, lokalnu potrošnju i prihode povezanih djelatnosti. Kroz očuvanje lokalne proizvodnje, ribarske tradicije i identiteta mjesta projekt pridonosi i prepoznatljivosti destinacije te održivijem upravljanju njezinim razvojem..
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Općina Tkon
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Općina Tkon
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	2028.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	2030.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	1. Provedba postupka javne nabave; ugovaranje izvođača radova i stručnog nadzora 2. Izvođenje građevinsko-obrtničkih radova
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	1. 2028. 2. 2030.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	2.000.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Sportsko-turistička manifestacija Škraping**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća organizaciju i provedbu međunarodne sportsko-turističke manifestacije Škraping, koja se svake godine održava u ožujku na otoku Pašmanu. Središnji dio projekta čini organizacija treking i trail utrke specifične po kretanju kroz zahtjevan krški otočni teren – škrape, uz različite kategorije prilagođene profesionalnim sportašima, rekreativcima, obiteljima i djeci. Projekt uključuje uspostavu organizacijskih, sigurnosnih i tehničkih uvjeta za provedbu manifestacije, uključujući mjerenje rezultata, sigurnost sudionika i medicinsku podršku. Uz sportsku komponentu, projekt obuhvaća i organizaciju popratnog programa,

	uključujući sajam otočnih proizvoda, edukativne i ekološke aktivnosti, dječje sadržaje, kulturno-zabavni program te digitalnu i medijsku promociju manifestacije na nacionalnoj i međunarodnoj razini.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je unaprijediti i dodatno razviti manifestaciju Škraping kao prepoznatljiv i održiv turistički proizvod, s ciljem jačanja konkurentnosti otoka Pašmana u segmentu aktivnog turizma. Provedbom projekta stvaraju se preduvjeti za produljenje turističke sezone, povećanje dolaska domaćih i stranih posjetitelja, razvoj lokalnog gospodarstva te promociju prirodne i kulturne baštine otoka. Projekt ujedno pridonosi poticanju zdravog načina života, uključivanju lokalne zajednice, promociji otočnih proizvoda i poduzetništva te jačanju društvene kohezije kroz volonterske i humanitarne aktivnosti. Dodatno, svrha projekta je jačanje društvene kohezije kroz uključivanje volontera, promociju lokalnih proizvoda i poduzetništva te ostvarivanje pozitivnog društvenog učinka kroz humanitarne aktivnosti. Kroz digitalnu i medijsku promociju, projekt doprinosi povećanju vidljivosti manifestacije i pozicioniranju destinacije na nacionalnom i međunarodnom tržištu.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt najizraženije doprinosi pokazateljima smanjenja sezonalnosti, povećanja broja posjetitelja u mjesecima slabije turističke aktivnosti, prosječne duljine boravka turista, prosječne dnevne potrošnje turista te poslovnih prihoda gospodarskih subjekata u turizmu. Održavanjem manifestacije u ožujku stvaraju se preduvjeti za jačanje turističke aktivnosti u predsezoni, bolju vremensku raspodjelu turističkih dolazaka i noćenja te veću potrošnju u smještaju, ugostiteljstvu i drugim lokalnim uslugama. Projekt ujedno doprinosi zadovoljstvu turista i jednodnevnih posjetitelja ukupnim boravkom u destinaciji jer obogaćuje ponudu aktivnog turizma autentičnim i prepoznatljivim sadržajem. Uključivanjem lokalnih proizvođača, udruga, volontera i poduzetnika pozitivno se utječe i na zadovoljstvo lokalnog stanovništva turizmom te na jačanje društvene kohezije i uključenosti zajednice. Provedbom ekoloških aktivnosti, edukacije sudionika i mjera za smanjenje otpada projekt doprinosi i odgovornijem upravljanju prirodnim resursima i okolišem.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Turistička zajednica Općine Tkon
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Općina Tkon

PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	Siječanj 2026.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	Travanj 2030.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Provedena utrka Škrapinga
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	Svakog ožujka 2026. –2030.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	300.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Tradicionalna Ribarska noć**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt obuhvaća organizaciju i provedbu tradicionalne manifestacije „Ribarska noć“ u Tkonu, koja se kontinuirano održava od 1986. godine i predstavlja jedno od najznačajnijih ljetnih događanja na području općine. Manifestacija objedinjuje kulturno-zabavni program, glazbu uživo i gastronomsku ponudu temeljenu na autohtonim otočnim specijalitetima i svježim morskim proizvodima. Poseban naglasak stavlja se na promociju lokalnog ribarstva i uključivanje lokalnih ribara u pripremu i prezentaciju tradicijskih jela, čime se posjetiteljima približava lokalni način života i ribarska baština. Projekt uključuje i multimedijalne sadržaje, tradicijske igre i sudjelovanje lokalnih udruga, čime se dodatno obogaćuje turistička ponuda i jača interpretacija nematerijalne kulturne baštine.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je očuvanje i promocija lokalne ribarske tradicije, kulturne baštine i autentičnih otočnih običaja, uz istodobno jačanje turističke ponude i prepoznatljivosti destinacije. Provedbom projekta stvaraju se preduvjeti za valorizaciju ribarstva kao važnog segmenta lokalnog identiteta i gospodarstva, prijenos tradicijskih znanja i vještina te jačanje društvene kohezije kroz aktivno uključivanje lokalne zajednice, ribara i udruga. Projekt ujedno doprinosi razvoju održivog turizma temeljenog na lokalnim resursima, gastronomiji i autentičnom doživljaju mjesta.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt najizraženije doprinosi pokazateljima zadovoljstva turista i jednodnevnih posjetitelja ukupnim boravkom u destinaciji, zadovoljstva lokalnog stanovništva turizmom,

	poslovnih prihoda gospodarskih subjekata u turizmu, prosječne dnevne potrošnje turista te očuvanja i interpretacije lokalne kulturne baštine. Organizacijom manifestacije koja se temelji na ribarskoj tradiciji, lokalnoj gastronomiji i autentičnim običajima povećava se atraktivnost destinacije i kvaliteta doživljaja za posjetitelje. Uključivanjem lokalnih ribara, ugostitelja, proizvođača i udruga stvaraju se preduvjeti za veću lokalnu potrošnju i prihode povezanih djelatnosti, dok se istodobno jača uključenost zajednice i pozitivan odnos lokalnog stanovništva prema turizmu. Korištenjem multimedijalnih sadržaja i tradicijskih igara projekt doprinosi interpretaciji nematerijalne kulturne baštine i prijenosu lokalnih znanja i običaja. Ako se u provedbi primjenjuju mjere smanjenja otpada i odgovornog korištenja resursa, projekt može dodatno doprinijeti održivijoj organizaciji događanja i okolišnoj odgovornosti manifestacije..
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Turistička zajednica Općine Tkon
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Općina Tkon
PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	Ožujak 2026.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	Kolovoz 2030.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Organizirana Ribarska noć
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	Svaki srpanj – kolovoz 2026. – 2030.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	150.000,00 EUR

NAZIV PROJEKTA	**Kunjsko lito**
OPIS PREDMETA PROJEKTA	Projekt „Kunjsko lito“ obuhvaća organizaciju i provedbu niza kulturnih, tradicijskih, sportskih i zabavnih događanja tijekom godine, s posebnim naglaskom na ljetno razdoblje, radi obogaćivanja društvenog i turističkog života destinacije. Projekt uključuje raznovrsne aktivnosti koje promoviraju lokalnu baštinu, umjetničko izražavanje i aktivno

	sudjelovanje zajednice, stvarajući sadržaje prilagođene različitim dobnim skupinama. U sklopu projekta organiziraju se sportska događanja poput regate „Đir po konalu“, folklorne večeri, susreti klapa, sajmovi otočnih proizvoda, kazališne predstave, edukativne radionice te zabavne manifestacije poput Kunjske fešte i Ugrinske fešte. Projekt se temelji na aktivnom uključivanju lokalnog stanovništva, udruga i volontera te pridonosi očuvanju i prezentaciji lokalnih običaja, tradicije i identiteta.
OPIS SVRHE PROJEKTA	Svrha projekta je očuvanje, revitalizacija i promocija lokalne kulturne i tradicijske baštine kroz organizaciju raznovrsnih kulturnih, sportskih i zabavnih događanja tijekom godine. Projekt je usmjeren na jačanje identiteta lokalne zajednice, prijenos tradicijskih vrijednosti i znanja na mlađe generacije te obogaćivanje turističke ponude destinacije atraktivnim i autentičnim sadržajima. Provedbom projekta stvaraju se preduvjeti za veću prepoznatljivost destinacije, kvalitetniji boravak posjetitelja i jačanje konkurentnosti mjesta na turističkom tržištu.
NAČIN DOPRINOSA OSTVARENJU POKAZATELJA ODRŽIVOSTI	Projekt najizraženije doprinosi pokazateljima zadovoljstva turista i izletnika ukupnim boravkom u destinaciji, zadovoljstva lokalnog stanovništva turizmom, prosječne dnevne potrošnje turista, poslovnih prihoda gospodarskih subjekata u turizmu te očuvanja i interpretacije nematerijalne kulturne baštine. Organizacijom raznovrsnih događanja tijekom godine, a osobito u ljetnom razdoblju, projekt obogaćuje sadržaje destinacije i povećava kvalitetu doživljaja za posjetitelje. Uključivanjem lokalnih proizvođača, izvođača, udruga, volontera i pružatelja usluga stvaraju se preduvjeti za veću lokalnu potrošnju i prihode povezanih djelatnosti, dok se istodobno jača uključenost zajednice i pozitivan odnos lokalnog stanovništva prema turizmu. Kroz folklorne večeri, susrete klapa, tradicijske regate, sajmove i druge programe projekt doprinosi očuvanju i revitalizaciji nematerijalne kulturne baštine te jača identitet i prepoznatljivost destinacije. Raznolikošću programa i rasporedom događanja projekt može pridonijeti i duljem zadržavanju posjetitelja te većoj atraktivnosti mjesta za različite ciljne skupine.
NOSITELJ PROVEDBE PROJEKTA	Turistička zajednica Općine Tkon
LOKACIJA PROVEDBE PROJEKTA	Općina Tkon

PLANIRANI POČETAK PROVEDBE PROJEKTA	Ožujak 2026.
PLANIRANI ZAVRŠETAK PROVEDBE PROJEKTA	Listopad 2030.
KLJUČNE TOČKE OSTVARENJA PROJEKTA	Organizirano Kunjsko lito
PLANIRANI ROKOVI POSTIGNUĆA KLJUČNIH TOČAKA OSTVARENJA PROJEKTA	Listopad 2026. – listopad 2030.
UKUPNO PROCIJENJENA VRIJEDNOST PROJEKTA	300.000,00 EUR

9. MJERENJE NAPRETKA I IZVJEŠĆE O PROVEDBI

U procesu izrade Plana upravljanja integriranom turističkom destinacijom Općina Preko, Kali, Kukljica i Tkon, turističke zajednice ovih općina dužne su aktivno svaka na svome području uključiti relevantne dionike turističkog sustava koji iskazuju interes i/ili imaju mogućnost utjecaja na razvoj turizma općine kao destinacije. Svrha takvog uključivanja jest prepoznavanje, usklađivanje i povezivanje različitih uloga dionika radi učinkovitog upravljanja razvojem destinacije u skladu s načelima održivosti. Time se osigurava da Plan upravljanja odražava stvarne interese i razvojne prioritete destinacije, kao i da se u potpunosti ostvari svrha mjerenja i praćenja provedbe Plana te pravodobnog izvještavanja relevantnih turističkih dionika o postignutom napretku. Navedeno svakako zahtjeva međusobnu suradnju i koordinaciju navedenih turističkih zajednica na zajedničkom integriranom području.

9.1. PODRŠKA I IMPLEMENTACIJA PLANA UPRAVLJANJA INTEGRIRANOM TURISTIČKOM DESTINACIJOM

Obveza donošenja Plana upravljanja propisana je Zakonom o turizmu i pripadajućim pravilnicima, čime se osigurava njegova pravna utemeljenost. Plan usvaja predstavničko tijelo pojedine općine, a donošenjem odluke o njegovu usvajanju Plan stječe obvezujući karakter i postaje temelj za provedbu definiranih mjera i aktivnosti. Njegova implementacija usmjerava razvoj turizma prema načelima održivosti i dugoročnim razvojnim ciljevima, uz stalno prilagođavanje promjenjivim okolnostima i potrebama zajednice. Provedba Plana upravljanja integriranim područjem Općina Preko, Kali, Kukljica i Tkon zahtijeva koordiniran i partnerski pristup svih dionika turističkog sustava. U taj proces uključeni su lokalna i regionalna samouprava, javni i privatni sektor, kulturne i turističke organizacije, obrazovne institucije te organizacije civilnog društva. Posebno je važno aktivno uključivanje lokalnog stanovništva i turista, čime se osigurava transparentnost i društvena prihvaćenost razvojnih smjerova. Integrirani pristup omogućuje učinkovitu realizaciju planiranih aktivnosti, usklađenost sa strateškim i zakonodavnim okvirom te prilagodbu specifičnostima lokalne zajednice i potrebama turističkog tržišta.

Kao nositelj procesa, turistička zajednica svake pojedine općine odgovorna je za uključivanje svih relevantnih dionika u izradu i provedbu Plana. Učinkovitost koordinacije temelji se na razumijevanju različitih interesa i funkcija dionika, uvažavanju potreba lokalne zajednice te praćenju tržišnih i razvojnih trendova. S obzirom na složenost procesa, ključni dionici provedbe Plana su:

- **Turistička zajednica Općina Preko, Kali, Kukljica i Tkon** – svaka na svome području koordinira provedbu Plana, izrađuje smjernice, prati napredak i izvještava o rezultatima. Prikuplja podatke potrebne za izračun pokazatelja prihvatnog kapaciteta i održivosti turizma, organizira sastanke, radionice i edukacije te potiče razvoj zajedničkih turističkih proizvoda u skladu s načelima održivosti i konkurentnosti destinacije. Osim lokalne koordinacije, potrebna je i međusobna

koordinacija navedenih turističkih zajednica na zajedničkom integriranom području.

- **Općine Preko, Kali, Kukljica i Tkon** – kao nositelj javne vlasti, svaka općina osigurava političku podršku, normativni okvir i financijske preduvjete za provedbu Plana. Svaka općina usklađuje Plan s lokalnim strategijama, prostornim i razvojnim dokumentima te osigurava infrastrukturne i financijske mehanizme potpore razvoju turizma i kvaliteti života stanovništva na Ugljanu i Pašmanu.
- **Javna poduzeća** – osiguravaju prometnu, komunalnu i turističku infrastrukturu te javne usluge nužne za funkcioniranje i održivost turizma na području pojedine općine, odnosno na otocima Ugljanu i Pašmanu.
- **Privatni sektor** – ključni je pokretač gospodarskog i turističkog razvoja. Obuhvaća smještajne kapacitete, ugostiteljske objekte, turističke agencije, prijevoznike i druge subjekte koji na Ugljanu i Pašmanu razvijaju konkurentne, autentične i održive proizvode i usluge prilagođene zahtjevima tržišta.
- **Kulturne ustanove i vjerske organizacije** – sudjeluju u očuvanju i valorizaciji materijalne i nematerijalne baštine na Ugljanu i Pašmanu te razvoju kulturnih, vjerskih i edukativnih sadržaja koji obogaćuju turističku ponudu i doprinose očuvanju identiteta destinacije.
- **Udruge civilnog društva** – doprinose očuvanju tradicije, autentičnosti i lokalnih posebnosti, stvarajući dodatnu vrijednost turističkom doživljaju Ugljana i Pašmana.
- **Odgojno-obrazovne ustanove i** Sveučilište u Zadru – osiguravaju stručne kadrove, provode istraživanja i analize te razvijaju inovativna rješenja za upravljanje destinacijom. Uključivanje mladih i stručnjaka doprinosi dugoročnoj održivosti i kvaliteti turističke ponude.

Iako nisu u izravnoj nadležnosti ovih općina, važnu potporu provedbi Plana pružaju i Zadarska županija, Ministarstvo turizma i sporta Republike Hrvatske te Hrvatska turistička zajednica, kao i javne ustanove za zaštitu prirode te jedinice lokalne samouprave u okruženju, posebice Grad Zadar i Općina Pašman. U tom kontekstu, nužno je osigurati kontinuiranu i intenzivnu suradnju s javnim ustanovama za zaštitu i očuvanje prirode, poput nacionalnih parkova i parkova prirode, kao i s jedinicama lokalne samouprave u neposrednom okruženju, čija ponuda i razvojni smjerovi značajno doprinose održivom turističkom razvoju ovih općina. Slijedom navedenoga, provedba Plana upravljanja predstavlja složen i dinamičan proces koji zahtijeva aktivnu, koordiniranu i dugoročnu suradnju svih relevantnih dionika na užem i širem području općina. Kroz učinkovitu koordinaciju, sustavno praćenje napretka, redovite evaluacije te osiguravanje financijske održivosti, Plan stvara temeljne pretpostavke za dugoročan i održiv razvoj turizma općina.

Kako bi se Plan uspješno proveo, nužno je osigurati sljedeće ključne preduvjete:

- **Uspostaviti učinkovitu koordinaciju i partnersku suradnju u provedbi Plana** – središnju koordinacijsku ulogu imaju **turističke zajednica općina**, koje prije svega

trebaju razviti međusobne stabilne i dugoročne partnerske odnose, a zatim sa svim relevantnim dionicima.

- **Osigurati jasno i sustavno komuniciranje Plana upravljanja** – putem dostupnih komunikacijskih kanala kontinuirano informirati lokalnu zajednicu, javnost i dionike o ciljevima, prioritetima, mjerama i projektima Plana.
- **Redovito usklađivati aktivnosti Plana** – održavati kontinuiranu suradnju, povjerenje i razmjenu informacija kroz sastanke, radionice i edukacije za dionike.
- **Poticati razvoj javno-privatnih partnerstava** – sustavno jačati suradnju između javnog i privatnog sektora te organizacija civilnog društva kroz zajedničke projekte i ulaganja.
- **Uspostaviti sustav redovitog praćenja provedbe Plana** – turističke zajednica općina u suradnji s partnerima na svome području, osiguravaju praćenje ostvarenja ciljeva putem mjerljivih pokazatelja, provođenja istraživanja stavova lokalnog stanovništva i turista te redovito izvještavanje sukladno važećim propisima, čime se osigurava transparentnost i kvalitetna podloga za buduće planiranje.
- **Osigurati financijsku održivost projekata Plana** – identificirati i koristiti stabilne izvore financiranja, uključujući poticaje, subvencije i kreditne linije na razini Europske unije, države, županije i općine, radi dugoročne provedbe planiranih aktivnosti.
- **Kontinuirano educirati i jačati kapacitete lokalne zajednice** – ulagati u edukaciju dionika o održivom razvoju turizma i digitalnoj transformaciji, kroz specijalizirane programe, radionice i treninge, kako bi se unaprijedila kvaliteta upravljanja destinacijom.
- **Redovito revidirati i prilagođavati Plan promjenama u okruženju** – dinamične društveno-gospodarske, tehnološke, klimatske i tržišne promjene zahtijevaju kontinuiranu prilagodbu mjera i aktivnosti Plana, uz pravodobno prepoznavanje izazova i donošenje učinkovitih odluka na razini destinacije.

9.2. IZVJEŠĆE O PROVEDBI

Sukladno Pravilniku o metodologiji izrade Plana upravljanja destinacijom (NN 122/24), redovito praćenje provedbe te sustavno izvješćivanje o napretku u realizaciji Plana upravljanja integriranim turističkom destinacijom Općina Preko, Kali, Kukljica i Tkon predstavlja jedan od ključnih elemenata razvoja otoka Ugljana i Pašmana kao turističke destinacije. Sve aktivnosti definirane Planom podliježu periodičnoj evaluaciji, pri čemu je nužno unaprijed utvrditi jasne vremenske okvire za praćenje ostvarenja ciljeva, kao i za pravodobno prepoznavanje potencijalnih izazova i prepreka u provedbi. U slučaju utvrđenih odstupanja ili poteškoća u provedbi, pristupa se prilagodbi Plana, za što je odgovorna turistička zajednica općine. O svim uočenim okolnostima dužna je pravodobno izvijestiti predstavničko tijelo općine. Takav sustav povratnih informacija omogućuje donošenje pravodobnih odluka o potrebnim izmjenama i dopunama Plana te osigurava kontinuitet njegove učinkovite i uspješne provedbe. Radi osiguravanja učinkovitog praćenja napretka, Turističko vijeće, kao tijelo nadležno za provedbu Plana, obvezno je predstavničkom tijelu općine dostaviti Izvješće o realizaciji Plana upravljanja destinacijom za prethodnu godinu najkasnije do 31. ožujka tekuće godine. Izvješće treba

sadržavati pregled ostvarenih ciljeva, identificirane izazove u provedbi te prijedloge daljnjih aktivnosti i mogućih prilagodbi Plana u skladu s novim potrebama i promijenjenim okolnostima.

Sukladno Pravilniku, izmjene i dopune Plana upravljanja destinacijom trebaju obuhvaćati:

- obrazloženje razloga za izmjene i dopune,
- ocjenu razine ostvarenja postavljenih ciljeva,
- sažeti prikaz mjera i aktivnosti predviđenih Planom koje nisu provedene, uz navođenje razloga njihove neprovedbe,
- sažetak dodatnih mjera i aktivnosti koje izvorno nisu bile planirane, a nužne su za postizanje ciljeva i ostvarenje definiranog razvojnog smjera.

Prilikom izrade izvješća preporučuje se primjena sljedećih smjernica:

- uspostaviti jasnu i preglednu strukturu izvješćivanja usklađenu s Planom upravljanja integriranom destinacijom,
- identificirati prioritetna pitanja izvješća te definirati sadržaje, podatke i informacije o kojima je potrebno izvijestiti, u skladu s važećim propisima,
- utvrditi odgovarajuće skupove podataka, informacija i pokazatelja za potrebe izvješćivanja,
- uspostaviti organizacijski okvir za prikupljanje, obradu i provjeru podataka i pokazatelja,
- razviti jasne procedure za izradu, pregled i osiguranje kvalitete izvješća.

10. ZAKLJUČAK

Otoci Ugljan i Pašman, kao prostorno i funkcionalno povezana cjelina zadarskog arhipelaga, raspolažu iznimnim prirodnim i kulturnim resursima koje ih čine prepoznatljivom i konkurentnom turističkom destinacijom. Njihov položaj uz obalu Zadarske županije, blizina Zadra i dobra prometna povezanost potiču razvoj turizma, što je posljednjih godina rezultiralo kontinuiranim rastom turističkih aktivnosti. Takav razvoj, iako poželjan, nameće potrebu za sustavnim, planskim i koordiniranim upravljanjem u skladu s načelima održivosti i važećim zakonodavnim okvirom. Izrada zajedničkog Plana upravljanja integriranom turističkom destinacijom, temeljenog na suradnji turističkih zajednica Općina Preko, Kali, Kukljica i Tkon, predstavlja odgovor na zajedničke izazove i razvojne prilike koje proizlaze iz prostorne povezanosti, slične resursne osnove i komplementarne turističke ponude. Plan upravljanja integriranom destinacijom usklađen je s relevantnim strateškim i prostorno-planskim dokumentima, te postavlja jasan strateški i operativni okvir za razdoblje od četiri godine. Njime je definiran razvoj usmjeren na očuvanje prirodnih i kulturnih vrijednosti, unaprjeđenje kvalitete života lokalnog stanovništva i podizanje razine zadovoljstva posjetitelja. Ujedno, Plan naglašava važnost integriranog i koordiniranog pristupa razvoju turizma na razini cijelog otoka Ugljana i većeg dijela otoka Pašmana, neovisno o činjenici da se pojedine jedinice lokalne samouprave odlučuju za samostalnu izradu planskih dokumenata. Njegova provedba omogućuje učinkovitije korištenje razvojnih potencijala, jačanje konkurentnosti integrirane destinacije na turističkom tržištu te uspostavu sustava kontinuiranog praćenja i evaluacije turističkih aktivnosti. Uspješna provedba Plana utemeljena je na kontinuiranoj i partnerskoj suradnji svih relevantnih dionika, uključujući javni i privatni sektor, lokalnu zajednicu, vjerske, kulturne i obrazovne institucije te organizacije civilnog društva. Provedbom Plana, Općine Preko, Kali, Kukljica i Tkon stvaraju preduvjete za osiguranje visoke razine kvalitete turističkog iskustva koje istodobno doprinosi održivom gospodarskom razvoju, jačanju društvene kohezije i unapređenju kvalitete života lokalnog stanovništva. Time se osigurava uravnotežen razvoj turizma uz očuvanje prostora, prirodnih i kulturnih resursa te identiteta općina, na dobrobit sadašnjih i budućih generacija.

BIBLIOGRAFIJA

1. Alén, E., Domínguez, T. i Losada, N. (2012). New Opportunities for the Tourism Market: Senior Tourism and Accessible Tourism, u Kasimoglu, M. (ed.). *Visions for Global Tourism Industry-Creating and Sustaining Competitive Strategies*. InTech.
2. Antunović, G. (2022). *Izletnički turizam u Republici Hrvatskoj*. Završni rad. Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu.
3. Archive Market Research. (2025, 6. ožujka). Senior tourism [Market report]. https://www.archivemarketresearch.com/reports/senior-tourism-51918#summary
4. Belošević, B., Tokić, K., Marušić, Z. i Čorak, S. (2018). Konkurentnost turističke destinacije i vrste turizma: Prijedlog prijevoda UNWTO-ovih definicija. Ministarstvo turizma i sporta Republike Hrvatske. Pristupljeno 26. studenoga 2025., s https://mint.gov.hr/UserDocsImages/AA_2018_c-dokumenti/180926_unwto_definicije.pdf
5. Blichfeldt, B. S., & Mikkelsen, M. V. (2024). Camping. U J. Jafari & H. Xiao (Eds.), Encyclopedia of Tourism (2nd ed.). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-74923-1
6. Boranić Živoder, S. i Tomljenović, R. (2022). Priručnik za razvoj gastronomskog turizma. Ministarstvo turizma i sporta Republike Hrvatske. Pristupljeno 26. studenoga 2025., s https://mint.gov.hr/UserDocsImages/2023_dokumenti/230614_prirucnik_gastro_t.pdf
7. Butler, E. C., Childs, A.-R., Duncan, M. I. i Potts, W. M. (2020). Understanding the effects of recreational catch-and-release angling on an increasingly important foreign fishing tourism species, the giant African threadfin Polydactylus quadrifilis (Cuvier). Fisheries Management and Ecology, 1–12.
8. CBI Ministry of Foreign Affairs. (2021). The European market potential for food tourism. Pristupljeno 27. studenoga 2025., s https://www.cbi.eu/market-information/tourism/food-tourism/market-potential
9. CBI Ministry of Foreign Affairs. (2023). Cultural tourism – market potential. Pristupljeno 28. Siječnja 2026., s https://www.cbi.eu/market-information/tourism/cultural-tourism/market-potential
10. Chung, J. Y., Choi, Y.-K., Yoo, B.-K. i Kim, S.-H. (2020). Bleisure tourism experience chain: Implications for destination marketing. Asia Pacific Journal of Tourism Research, 25(3), 300–310. https://doi.org/10.1080/10941665.2019.1708760
11. Collins-Kreiner, N. (2020). Pilgrimage tourism—past, present and future rejuvenation: A perspective article. Tourism Review, 75(1), 145–148.
12. Connolly, K. (2024). *German naturists fear for future of lifestyle amid falling interest*. The Guardian. Pristupljeno 12. veljače 2026., s https://www.theguardian.com/world/article/2024/jun/07/germany-naturists-fear-future-falling-interest
13. Cruise Lines International Association. (2025). *State of the cruise industry report 2025* [Izvješće]. https://cruising.org/sites/default/files/2025-07/State%20of%20the%20Cruise%20Industry%20Report%202025.pdf
14. Cruise Retail Academy. (n.d.). *Cruise Retail Academy*. https://www.cruiseretailacademy.com/
15. Disimulacion, M. A. T. (2020). MICE tourism during COVID-19 and future directions for the new normal. Journal of Tourism, Hospitality and Sports, 11–17.
16. Državni zavod za statistiku (2024). Muzeji, galerije i zbirke, knjižnice, arhivi https://podaci.dzs.hr/hr/podaci/kultura/muzeji-galerije-i-zbirke-knjiznice-arhivi/, pristupljeno 8.7.2025.)
17. Državni zavod za statistiku (2025, 2. svibnja). *Nautički turizam – Kapaciteti i poslovanje luka nautičkog turizma u 2024.* (TUR-2024-2-1) [Priopćenje]. https://podaci.dzs.hr/2024/hr/76899

18. European Boating Industry. (2015). *Study on the competitiveness of the recreational craft sector*. https://www.europeanboatingindustry.eu/images/Members_Documents/151124%20Competitiveness%20Study.pdf
19. European Commission. (2021). Oceans and fisheries. Pristupljeno 12. veljače 2026., https://ec.europa.eu/oceans-and-fisheries/index_en
20. European Travel Commission. (2025). Monitoring sentiment for intra-European travel (Summer–Autumn 2025). Pristupljeno 1. prosinca 2025., s https://etc-corporate.org/reports/monitoring-sentiment-for-intra-european-travel-summer-autumn-2025/
21. European Youth Portal. (2025, 21. lipnja). What is a Digital Nomad and Why Are They Everywhere? https://youth.europa.eu/news/what-digital-nomad-and-why-are-they-everywhere_en
22. Eurostat. (2024, 19. veljače). Seniors travel closer to home and outside peak season. https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/w/ddn-20240219-1
23. Getz, D. (2024). Festival and Event Tourism. U J. Jafari i H. Xiao (ur.), Encyclopedia of Tourism. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-74923-1_84
24. Getz, D. i Page, S. J. (2016). Progress and prospects for event tourism research. Tourism management, 52, 593-631. https://doi.org/10.1016/j.tourman.2015.03.007
25. Global Wellness Economy Monitor. (2025). Pristupljeno 1. prosinca 2025., s https://globalwellnessinstitute.org/industry-research/2025-global-wellness-economy-monitor/
26. González, L., Rubén, C. i Piñeiro Antelo, M. de los Á. (2020). Fishing tourism as an opportunity for sustainable rural development: The case of Galicia, Spain. Land, 9(11), 437. https://doi.org/10.3390/land9110437
27. Gozo (2025). Discover Gozo. Pristupljeno 15. siječnja 2026. https://gozo.gov.mt/
28. Government of the Netherlands, Centre for the Promotion of Imports from Developing Countries (CBI). (2025). What is the market potential for sun and beach tourism? https://www.cbi.eu/market-information/tourism/sun-beach-tourism/market-potential
29. Grand View Research. (n.d.). *Yacht charter market size, share & trends analysis report*. https://www.grandviewresearch.com/industry-analysis/yacht-charter-market
30. Griffin, K. i Raj, R. (2018). The Importance of Religious Tourism and Pilgrimage: reflecting on definitions, motives and data. International Journal of Religious Tourism and Pilgrimage, 5(3), Article 2.
31. Hall, C. M. (2021). Tourism and fishing. Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism, 21(4), 361–373. https://doi.org/10.1080/15022250.2021.1950302
32. Henley, J. (2025). Danes are Europe's keenest nudists in principle and practice, survey suggests. The Guardian. Pristupljeno 12. veljače 2026., s https://www.theguardian.com/lifeandstyle/2025/nov/06/danes-europe-keenest-nudists-in-principle-and-practice-survey-suggests
33. HotelTechReport. (2024). 50 bleisure travel statistics for 2026. https://hoteltechreport.com/news/bleisure-statistics
34. Hrvatska turistička zajednica. (n.d.). *Naturizam – kampiranje u duhu hrvatske turističke tradicije*. Pristupljeno 12. veljače 2026., s https://croatia.hr/hr-hr/kampiranje/naturizam-kampiranje-u-duhu-hrvatske-turisticke-tradicije
35. Hrvatska turistička zajednica. (2019). Zadar Region: Explore amazing places and experiences in Zadar Region. Pristupljeno 28. siječnja 2026., s https://www.htz.hr/sites/default/files/2023-09/Image%20-%20ENG.pdf
36. Hrvatska turistička zajednica (2023a). Hrvatska turistička zajednica. (2023). Strateški marketinški i operativni plan hrvatskog turizma za razdoblje 2023.–2027. Pristupljeno 27.

studenoga 2025., s https://www.htz.hr/sites/default/files/2023-08/SMOPHT_2023-2027_sazetak.pdf
37. Hrvatska turistička zajednica (2023b). Pogledajte film o biciklističkim avanturama po zadarskim otocima. Pristupljeno 27. siječnja 2026. https://www.htz.hr/hr-HR/pogledajte-film-o-biciklistickim-avanturama-po-zadarskim-otocima
38. Hrvatska turistička zajednica (2023c). Strateški marketinški i operativni plan hrvatskog turizma za razdoblje 2023.–2027. (sažetak). https://www.htz.hr/sites/default/files/2023-08/SMOPHT_2023-2027_sazetak.pdf
39. Hrvatski sabor. (2023). Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine (NN 2/2023). Pristupljeno 27. studenoga 2025., s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2023_01_2_18.html
40. Huber, D. (2019). A life course perspective to understanding senior tourism patterns and preferences. International Journal of Tourism Research, 21(3), 372–387. https://doi.org/10.1002/jtr.2268
41. ICCA. (2024). ICCA 60 Year Report: Beyond borders – How associations business events bring the world together (1963–2022) [PDF]. https://assets.simpleviewinc.com/simpleview/image/upload/v1/clients/iccaweb/60_Year_Report_V8_7c2e7836-6b20-4e25-b712-dd35ac0b317d.pdf
42. INF-FNI. (n.d.). *About naturism.* Pristupljeno 12. veljače 2026., s https://inf-fni.org/about-naturism/
43. Ionel, M. (2020). Seaside tourism in Romania. Ovidius University Annals, Economic Sciences Series, Volume XX, Issue 1, 395–401. https://stec.univ-ovidius.ro/html/anale/RO/2020/Section%203/23.pdf
44. Jacob, M. i Florido, C. (2025). Nautical Tourism. U Encyclopedia of Tourism (str. 725–726). Springer Nature Switzerland, Cham
45. Jacob, M., Payeras, M., Florido, C., & Domínguez-Quintero, A. (2026). The economic impact of a scientific event on an island tourism destination. Journal of Policy Research in Tourism, Leisure and Events, 18(1), 278–298. https://doi.org/10.1080/19407963.2024.2333844
46. Johnson, D. (2002). Environmentally sustainable cruise tourism: a reality check. Marine Policy, 26(4), 261–270. https://doi.org/10.1016/S0308-597X(02)00008-8
47. Klarin, T. (2014). Sacred Heritage and Cultural Tourism: A case of Dalmatian region (Croatia). U M. Katić, T. Klarin i M. McDonald (ur.), Pilgrimage and Sacred places in Southeast Europe: History, Religious Tourism and Contemporary Trends (str. 159–172). LIT Verlag, Wien.
48. Kraus, R., Grilli, F., Supić, N., *et al.* (2019). *Oceanographic characteristics of the Adriatic Sea: Support to secondary HAOP spread through natural dispersal*. Marine Pollution Bulletin, 147, 59–85. https://doi.org/10.1016/j.marpolbul.2018.10.062
49. Krce Miočić, B. (2014). *Povezivanje nautičkog s komplementarnim specifičnim oblicima turizma.* Acta turistica, 26(2), 155–184.
50. Krce Miočić, B. (2025). Satisfaction of cruise tourists with excursions to protected natural heritage areas. U Turizam i zaštićena područja: zbornik radova sa znanstvenog skupa. Morepress. https://doi.org/10.15291/9789533315447.06
51. Lam-González, Y. E., León, C. J., González Hernández, M. M., & De León, J. (2021). The structural relationships of destination image, satisfaction, expenditure and loyalty in the context of fishing tourism. Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism, 21(4), 422–441. https://doi.org/10.1080/15022250.2021.1950303
52. Lekgau RJ, Tichaawa TM (2022) The changing nature of the MICE Sector in South Africa from to Covid19. Tour Rev Int 26(1):87–101. https://doi.org/10.3727/154427221X16245632411890
53. Lucintel. (n.d.). *Recreational boat market*. https://www.lucintel.com/recreational-boat-market.aspx

54. Lück, M. i Orams, M. (2023). Coastal Tourism. U J. Jafari i H. Xiao (ur.), Encyclopedia of Tourism. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-01669-6_247-2
55. Luković, T. (2007). *Nautički turizam: definiranje i razvrstavanje*. Ekonomski pregled, 58(11), 689–708.
56. Major recognition for Zadar at the Croatian Tourism Days. (2025). Croatia Week. https://www.croatiaweek.com/major-recognition-for-zadar-at-the-croatian-tourism-days/
57. Market Reports World. (2025, 10. studenoga). Outbound MICE Tourism Market Size, Share, Growth, and Industry Analysis, By Type (Corporate Meetings, Incentive Travel, Conferences, Exhibitions), By Application (Corporate Clients, Event Planners, Travel Agencies), Regional Insights and Forecast to 2033. https://www.marketreportsworld.com/market-reports/outbound-mice-tourism-market-14720056
58. Market Reports World. (2025, 10. studenoga). Outbound MICE Tourism Market Size, Share, Growth, and Industry Analysis, By Type (Corporate Meetings, Incentive Travel, Conferences, Exhibitions), By Application (Corporate Clients, Event Planners, Travel Agencies), Regional Insights and Forecast to 2033. https://www.marketreportsworld.com/market-reports/outbound-mice-tourism-market-14720056
59. Market Research, Wellness Tourism. (2025). Pristupljeno 1. prosinca 2025., s https://www.marketresearch.com/Global-Industry-Analysts-v1039/Wellness-Tourism-42669300/
60. Marques, J. F. (2024). Sun, Sand, Sea and Sex Tourism. U J. Jafari i H. Xiao (ur.), Encyclopedia of Tourism. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-74923-1_536
61. Marušić, Z., Beroš, I., Sever, I., Ivandić, N. i Čorak, S. (2023). Stavovi i potrošnja turista u Hrvatskoj – TOMAS Hrvatska 2022./2023. Institut za turizam. ISBN 978-953-6145-50-8.
62. Marušić, Z., Sever, I. i Beroš, I. (2023). Tomas nautika 2022 – Stavovi i potrošnja nautičara u Hrvatskoj u 2022. godini. Institut za turizam, Zagreb.
63. Martín-Rojo, I., & Gaspar-González, A. I. (2025). The impact of social changes on MICE tourism management in the age of digitalization: A bibliometric review. Review of Managerial Science, 19, 2211–2234. https://doi.org/10.1007/s11846-024-00751-3
64. Matejčić, S. (2005). *Izletnički turizam – ograničenje razvoju*. Vinodolski zbornik: godišnjak za gospodarstvo-turizam, povijesnu i kulturnu baštinu, ekologiju i promicanje ljudskog stvaralaštva, 10, 213-217.
65. McKinsey & Company. (2025). Future of Wellness survey. Pristupljeno 1. prosinca 2025., s https://www.mckinsey.com/industries/consumer-packaged-goods/our-insights/future-of-wellness-trends
66. Metusela, C. (2016). Beach tourism. U J. Jafari i H. Xiao (ur.), Encyclopedia of Tourism. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-01384-8_432
67. Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije. (2021). Nacionalni plan razvoja otoka 2021.–2027. https://razvoj.gov.hr/UserDocsImages/O%20ministarstvu/Regionalni%20razvoj/Otoci%20i%20priobalje/2021/Nacionalni%20plan%20razvoja%20otoka%202021.-2027._28.12.2021..pdf
68. Ministarstvo turizma i sporta Republike Hrvatske. (n.d.). *Kategorizacija luka nautičkog turizma u Republici Hrvatskoj* (Uvod). https://mint.gov.hr/UserDocsImages/arhiva/kategorizacija_marina_uvod.htm
69. Newsom, S. (2023). *Is experiential travel the next big trend?*. National Geographic. https://www.nationalgeographic.com/travel/article/is-experiential-travel-the-next-big-trend

70. NSO Malta (2024). Regional Tourism: 2024. Pristupljeno 15. siječnja 2026. https://nso.gov.mt/regional-tourism-2024/
71. Olsen, D. H. (2003). Heritage, Tourism, and the Commodification of Religion. Tourism Recreation Research, 28(3), 99–104.
72. Papathanassis, A. (2017). Cruise tourism management: State of the art. Tourism Review, 72(1), 104–119. https://doi.org/10.1108/TR-01-2017-0003
73. Patterson, I., Balderas-Cejudo, A. i Pegg, S. (2021). Tourism preferences of seniors and their impact on healthy ageing. Anatolia, 32(4), 553–564. https://doi.org/10.1080/13032917.2021.1999753
74. Pervan, M., & Šepić, J. (2023). *Analysis of the eastern Adriatic Sea level extremes*. ST-OPEN, 4, Article e2023.2111.5. https://doi.org/10.48188/so.4.10
75. pincamp.com (nn). Findings from the ADAC survey analysing the camping target group – Part 1, Pristupljeno 31. siječnja 2026. https://business.pincamp.com/news/findings-from-the-adac-survey-analysing-the-camping-target-group-part-1/,
76. pincamp.com (nn). Pristupljeno 31. siječnja 2026. https://business.pincamp.com/news/pincamp-price-analysis-2025-camping-prices-rise-moderately/
77. Poljičak, AM, Hinić, ML i Kalac, A. (2022). Nautički turizam – studija slučaja u Republici Hrvatskoj. *LOGI: Znanstveni časopis za promet i logistiku* , *13* (1), 73-83. https://doi.org/10.2478/logi-2022-0007
78. Praesri, S., Meekun, K., Lee, T. J. i Hyun, S. S. (2022). Marketing mix factors and a business development model for street food tourism. Journal of Hospitality and Tourism Management, 52, 123–127. https://doi.org/10.1016/j.jhtm.2022.06.007
79. Raj, R. i Griffin, K. (ur.). (2015). Religious tourism and pilgrimage management: an international perspective (2. izd.). CABI.
80. Raj, R. i Griffin, K. (ur.). (2017). Conflicts, Challenges, Religion and Culture. CABI.
81. Registar kulturnih dobara RH, Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske (2025). https://registar.kulturnadobra.hr/#/, pristupljeno 1+5. prosinca 2025.
82. Reneweurope (2025). Roots Tourism: A Path to Sustainable Revitalization of Local Communities, Pristupljeno 15. prosinca 2025., https://reneweurope-cor.eu/rootstourism/
83. Richards, G., i Raymond, C. (2000). Creative Tourism. *ATLAS News*, 23, 16–20. URL: https://www.researchgate.net/publication/254822440_Creative_Tourism
84. Rodrigue, J.-P. i Notteboom, T. (2013). The geography of cruises: Itineraries, not destinations. Maritime Transport Review, 2(1), 24–38.
85. Roots tourism (2025). Pristupljeno 15. prosinca 2025., https://rootstourism.it/
86. Royo-Vela, M. (2009). Rural-cultural excursion conceptualization: A local tourism marketing management model based on tourist destination image measurement. Tourism Management, 30(1), 60-71.
87. Sail Croatia. (n.d.). *Yacht charter statistics*. https://www.sail-croatia.com/industry-news/yacht-charter-statistics
88. Seatrade Cruise Awards. (2019). Best Global Cruise Terminal Award. Seatrade Cruise News. https://www.seatrade-cruise.com/event-news/seatrade-cruise-awards-2019-winners-announced
89. Shepherd, R. J. (2018). When Sacred Space becomes a Heritage Place: Pilgrimage, Worship, and Tourism in Contemporary China. International Journal of Religious Tourism and Pilgrimage, 6(1), 34–46.
90. Soliman, D. (2023). Excursion. In: Jafari, J., Xiao, H. (eds) Encyclopedia of Tourism. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-01669-6_870-1

91. Stausberg, M. (2011). Religion and Tourism: Crossroads, destinations and encounters. Routledge, London.
92. Stanić Jovanović, S. (2015). Educational role of excursion tourism. Turističko poslovanje, 15, 125-133.
93. TEHA. (n.d.). Roots tourism can generate up to 141 billion in Italy. https://www.ambrosetti.eu/en/news/roots-tourism-can-generate-up-to-141-billion-in-italy/
94. The European Consumer Organisation. (2020). One bite at a time: consumers and transition to sustainable food. Analysis of a survey of European consumers on attitudes towards sustainable food. Pristupljeno 27. studenoga 2025., s https://www.beuc.eu/sites/default/files/publications/beuc-x-2020-042_consumers_and_the_transition_to_sustainable_food.pdf
95. Thouki, A. (2022). Heritagization of religious sites: in search of visitor agency and the dialectics underlying heritage planning assemblages. International Journal of Heritage Studies, 28(9), 1036–1065.
96. Tomczewska-Popowycz, N., & Taras, V. (2022). The many names of "Roots tourism": An integrative review of the terminology. Journal of Hospitality and Tourism Management, 50, 245-258.
97. Tornosnews (2025). Aegina: New breath in cultural tourism with the illumination of Aphaia. Pristupljeno 20. siječnja 2026. https://tornosnews.gr/en/greek-news/culture/54049-aegina-new-breath-in-cultural-tourism-with-the-illumination-of-aphaia.html
98. Trew, J. i Cockerell, N. (2002). The European market for UK city breaks. Insights, 14(58), 85–111.
99. Turistička zajednica Dugi otok (2025). Program rada. Pristupljeno 27. studenoga 2025. https://www.dugiotok.hr/obavijest/program-rada-2025
100. Turistička zajednica Grada Malog Lošinja (2025). Visit Lošinj. Pristupljeno 20. siječnja 2026. https://www.visitlosinj.hr/hr/statistika.aspx#
101. Turistička zajednica Grada Zadra. (2016). Strategija razvoja turizma Grada Zadra za razdoblje 2016.–2026. https://zadar-travel.s3.amazonaws.com/91bf2029-5dea-4d01-a02c-a97a6077bef2/Strategija-razvoja-turizma-Grada-Zadra-2016.-2026.pdf
102. Turistička zajednica Šibensko-kninske županije (2025). Pristupljeno 27. studenoga 2025
103. UN Tourism Dashboard. (2025). Pristupljeno 1. prosinca 2025., s https://www.untourism.int/tourism-data/un-tourism-tourism-dashboard
104. UN Tourism. (n.d.). Tourism and culture. UN World Tourism Organization. https://www.untourism.int/tourism-and-culture
105. UNWTO. (2018). World tourism organization and European travel commission (2018), exploring health tourism – Executive summary. UNWTO, Madrid. https://doi.org/10.18111/9789284420308
106. UNWTO. (2024). Quantifying tourism in city destinations: towards a better understanding of urban tourism. https://doi.org/10.18111/9789284425341
107. UNWTO. (n.d.). Gastronomy and Wine Tourism. Pristupljeno 26. studenoga 2025., s https://www.untourism.int/gastronomy-wine-tourism
108. UNWTO. (n.d.). Sports Tourism. Pristupljeno 27. studenoga 2025., s https://www.untourism.int/sport-tourism
109. Villa-Clarke, A. (2024, 27. studenoga). Travel trends report 2025: Solo travel. Forbes. https://www.forbes.com/sites/angelinavillaclarke/2024/11/27/travel-trends-report-2025-solo-travel/
110. Weather & Climate. (n.d.). Average monthly hours of sunshine in Zadar, Croatia. https://weather-and-climate.com/average-monthly-hours-Sunshine,zadar,Croatia

111. Wellness Economy Statistics & Facts. (2025). Pristupljeno 1. prosinca 2025., s https://globalwellnessinstitute.org/press-room/statistics-and-facts/
112. Wellness Tourism Initiative Trends for 2025. (2025). Pristupljeno 1. prosinca 2025., s https://globalwellnessinstitute.org/global-wellness-institute-blog/2025/03/25/wellness-tourism-initiative-trends-for-2025/
113. World Food Travel Association. (2024). 2024 State of the Food & Beverage Tourism Industry Annual Report. Pristupljeno 27. studenoga 2025., s https://www.worldfoodtravel.org/annual-industry-report
114. World Health Organization. (2025, 21. veljače). Population ageing. https://www.who.int/news-room/questions-and-answers/item/population-ageing
115. Worldpackers. (2025). *Naturism*. Pristupljeno 12. veljače, s https://www.worldpackers.com/articles/naturism
116. World Tourism Organization. (2024). International Tourism Highlights, 2024 Edition. UN Tourism, Madrid. https://doi.org/10.18111/9789284425808
117. WTM. (2025). WTM Global Travel Report (2025). Pristupljeno 1. prosinca 2025., s https://www.wtm.com/london/en-gb/forms/download-global-travel-report.html
118. Yamashita, S. (2024). Cultural Tourism. U J. Jafari i H. Xiao (ur.), Encyclopedia of Tourism. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-74923-1_45
119. Zadarska županija i Turistička zajednica Zadarske županije. (2013). *Glavni plan razvoja turizma Zadarske županije 2013.–2023.* Zadar: Razvojna agencija Zadarske županije ZADRA d.o.o. i Sveučilište u Zadru. Pristupljeno 28. siječnja 2026., s https://www.zadar.hr/datastore/filestore/10/GP-turizma-Zadarske-zupanije.pdf
120. Državni zavod za statistiku. (2024, 29. ožujka). Nekomercijalni turistički promet u 2023. (TUR-2023-1-3) [Priopćenje]. https://mint.gov.hr/UserDocsImages/2024_dokumenti/240329_DZS_nekomerc_2023.pdf

POPIS TABLICA

Tablica 1. Profil Općine Preko kao turističke destinacije *14*

Tablica 2. Struktura komercijalnih i nekomercijalnih smještajnih kapaciteta u Općini Preko u 2024. godini *18*

Tablica 3. Pregled dolazaka, noćenja i prosječne duljine boravka domaćih i stranih turista u Općini Preko 2019.–2024. ..... *19*

Tablica 4. Turistički promet po podvrsti objekta za Općinu Preko 2020.–2024. ..... *19*

Tablica 5. Sezonska struktura turističkog prometa u Općini Preko 2019.–2024. ..... *21*

Tablica 6. Popunjenost kapaciteta u Općini Preko 2019.-2024. ..... *21*

Tablica 7. Profil Općine Kali kao turističke destinacije *23*

Tablica 8. Struktura komercijalnih i nekomercijalnih smještajnih kapaciteta u Općini Kali u 2024. godini *26*

Tablica 9. Pregled dolazaka, noćenja i prosječne duljine boravka domaćih i stranih turista u Općini Kali 2019.–2024. ..... *27*

Tablica 10. Turistički promet po podvrsti objekta za Općinu Kali u razdoblju 2020.–2024. ..... *28*

Tablica 11. Sezonska struktura turističkog prometa u Općini Kali 2019.–2024. ..... *28*

Tablica 12. Popunjenost kapaciteta u Općini Kali 2019.–2024. ..... *29*

Tablica 13. Profil Općine Kukljica kao turističke destinacije *31*

Tablica 14. Struktura komercijalnih i nekomercijalnih smještajnih kapaciteta u Općini Kukljica u 2024. godini *33*

Tablica 15. Pregled dolazaka, noćenja i prosječne duljine boravka domaćih i stranih turista u Općini Kukljica 2019.–2024. ..... *34*

Tablica 16. Turistički promet po podvrsti objekta za Općinu Kukljica u razdoblju 2020.–2024. ..... *35*

Tablica 17. Sezonska struktura turističkog prometa u Općini Kukljica 2019.–2024. ..... *36*

Tablica 18. Popunjenost kapaciteta u Općini Kukljica 2019.–2024. ..... *36*

Tablica 19. Profil Općine Tkon kao turističke destinacije *38*

Tablica 20. Struktura komercijalnih i nekomercijalnih smještajnih kapaciteta u Općini Tkon u 2024. godini *41*

Tablica 21. Pregled dolazaka, noćenja i prosječne duljine boravka domaćih i stranih turista u Općini Tkon 2019.–2024. ..... *42*

Tablica 22. Turistički promet po podvrsti objekta za Općinu Tkon u razdoblju 2020.–2024. ..... *43*

Tablica 23. Sezonska struktura turističkog prometa u Općini Tkon 2019.–2024. ..... *44*

Tablica 24. Popunjenost kapaciteta u promatranom razdoblju od 2019. – 2024. ..... *45*

Tablica 25. Popis objekata po općinama *50*

Tablica 26. Popis atrakcija po općinama *51*

Tablica 27. Kultura života i rada integriranog područja Općina Preko, Kali, Kukljica i Tkon *65*

Tablica 28. Znamenite osobe i povijesni događaji Općina Preko, Kali, Kukljica i Tkon *67*

Tablica 29. Manifestacije na području Općina Preko, Kali, Kukljica i Tkon *71*

Tablica 30. Popis plaža i njihov tip po općinama *79*

Tablica 31. Pješačke i biciklističke staze po općinama *81*

Tablica 32. Popis kongresnih centara i njihovih kapaciteta u općinama *84*

Tablica 33. Usporedba pokazatelja (2024. godina) otoka Ugljana i Pašmana s odabranim hrvatskim otocima *115*

Tablica 34. Obvezni pokazatelji prihvatnog kapaciteta Općine Preko *121*

Tablica 35. Obvezni pokazatelji prihvatnog kapaciteta Općine Kali *134*

Tablica 36. Obvezni pokazatelji prihvatnog kapaciteta Općine Kukljica *148*

Tablica 37. Obvezni pokazatelji prihvatnog kapaciteta Općine Tkon *162*

Tablica 38. Dodatni pokazatelji prihvatnog kapaciteta integrirane turističke destinacije *176*

Tablica 39. Obvezni pokazatelji održivosti turizma Općine Preko *217*

Tablica 40. Specifični društveni pokazatelji održivosti turizma Općine Preko *225*

Tablica 41. Specifični gospodarski pokazatelji održivosti turizma Općine Preko *230*

Tablica 42. Specifični okolišni pokazatelji održivosti turizma Općine Preko *235*

Tablica 43. Specifični prostorni i upravljački pokazatelji održivosti turizma Općine Preko *245*

Tablica 44. Obvezni pokazatelji održivosti turizma Općine Kali *250*

Tablica 45. Obvezni pokazatelji održivosti turizma Općine Kukljica *258*

Tablica 46. Obvezni pokazatelji održivosti turizma Općine Tkon *266*

Tablica 47. SWOT analiza integrirane turističke destinacije razmatranih općina *280*

Tablica 48. Snage i slabosti Općine Preko *282*

Tablica 49. Snage i slabosti Općine Kali *283*

Tablica 50. Snage i slabosti Općine Kukljica *283*

Tablica 51. Snage i slabosti Općine Tkon *284*

Tablica 52. Ciljevi budućeg razvoja Općina Kali, Kukljica, Preko i Tkon kao integrirane turističke destinacije Dva otoka *289*

Tablica 53. Izazovi budućeg razvoja turizma integrirane turističke destinacije *291*

Tablica 54. Prioriteti razvoja turizma integrirane destinacije *297*

Tablica 55. Pokazatelji ostvarenja za Prioritet 1. Razvoj cjelogodišnje ponude i smanjenje sezonalnosti za Općinu Preko *304*

Tablica 56. Pokazatelji ostvarenja za Prioritet 1. Razvoj cjelogodišnje ponude i smanjenje sezonalnosti za Općinu Kali *305*

Tablica 57. Pokazatelji ostvarenja za Prioritet 1. Razvoj cjelogodišnje ponude i smanjenje sezonalnosti za Općinu Kukljica *306*

Tablica 58. Pokazatelji ostvarenja za Prioritet 1. Razvoj cjelogodišnje ponude i smanjenje sezonalnosti za Općinu Tkon *307*

Tablica 59. Pokazatelji ostvarenja za Prioritet 2. Očuvanje prostora i okoliša uz upravljanje opterećenjem integrirane turističke destinacije *312*

Tablica 60. Pokazatelji ostvarenja za Prioritet 2. Očuvanje prostora i okoliša uz upravljanje opterećenjem za Općinu Preko *312*

Tablica 61. Pokazatelji ostvarenja za Prioritet 2. Očuvanje prostora i okoliša uz upravljanje opterećenjem za Općinu Kali *314*

Tablica 62. Pokazatelji ostvarenja za Prioritet 2. Očuvanje prostora i okoliša uz upravljanje opterećenjem za Općinu Kukljica *316*

Tablica 63. Pokazatelji ostvarenja za Prioritet 2. Očuvanje prostora i okoliša uz upravljanje opterećenjem za Općinu Tkon *318*

Tablica 64. Pokazatelji ostvarenja Prioriteta 3. Unaprjeđenje suradnje dionika i digitalna transformacija destinacije za integriranu turističku destinaciju *322*

Tablica 65. Pokazatelji ostvarenja Prioriteta 3. Unaprjeđenje suradnje dionika i digitalna transformacija destinacije za Općinu Preko *323*

Tablica 66. Pokazatelji ostvarenja Prioriteta 3. Unaprjeđenje suradnje dionika i digitalna transformacija destinacije za Općinu Kali *323*

Tablica 67. Pokazatelji ostvarenja Prioriteta 3. Unaprjeđenje suradnje dionika i digitalna transformacija destinacije za Općinu Kukljica *323*

Tablica 68. Pokazatelji ostvarenja Prioriteta 3. Unaprjeđenje suradnje dionika i digitalna transformacija destinacije za Općinu Tkon *324*

Tablica 69. Pokazatelji ostvarenja za Prioritet 4. Razvoj zelene komunalne i prometne infrastrukture kao preduvjet održivog razvoja turizma za Općinu Preko *327*

Tablica 70. Pokazatelji ostvarenja za Prioritet 4. Razvoj zelene komunalne i prometne infrastrukture kao preduvjet održivog razvoja turizma za Općinu Kali *329*

Tablica 71. Pokazatelji ostvarenja za Prioritet 4. Razvoj zelene komunalne i prometne infrastrukture kao preduvjet održivog razvoja turizma za Općinu Kukljica *331*

Tablica 72. Pokazatelji ostvarenja za Prioritet 4. Razvoj zelene komunalne i prometne infrastrukture kao preduvjet održivog razvoja turizma za Općinu Tkon *332*

Tablica 73. Pokazatelji ostvarenja za Prioritet 5. Kvalitetan suživot turizma i lokalne zajednice za Općinu Preko *336*

Tablica 74. Pokazatelji ostvarenja za Prioritet 5. Kvalitetan suživot turizma i lokalne zajednice za Općinu Kali *338*

Tablica 75. Pokazatelji ostvarenja za Prioritet 5. Kvalitetan suživot turizma i lokalne zajednice za Općinu Kukljica *340*

Tablica 76. Pokazatelji ostvarenja za Prioritet 5. Kvalitetan suživot turizma i lokalne zajednice za Općinu Tkon *342*

Tablica 77. Matrica najvažnijih rizika i prilika za svaki od scenarija razvoja Općine Preko *347*

Tablica 78. Kretanja odabranih pokazatelja u scenarijima razvoja Općine Preko *348*

Tablica 79. Prikaz utjecaja pojedinih scenarija na određene dimenzije destinacije Općine Preko *349*

Tablica 80. Matrica najvažnijih rizika i prilika za svaki od scenarija razvoja Općine Kali *351*

Tablica 81. Kretanja odabranih pokazatelja u scenarijima razvoja Općine Kali *352*

Tablica 82. Prikaz utjecaja pojedinih scenarija na određene dimenzije destinacije Općine Kali *352*

Tablica 83. Matrica najvažnijih rizika i prilika za svaki od scenarija razvoja Općine Kukljica *354*

Tablica 84. Kretanja odabranih pokazatelja u scenarijima razvoja Općine Kukljica *355*

Tablica 85. Prikaz utjecaja pojedinih scenarija na određene dimenzije destinacije Općine Kukljica *355*

Tablica 86. Matrica najvažnijih rizika i prilika za svaki od scenarija razvoja Općine Tkon *358*

Tablica 87. Kretanja odabranih pokazatelja u scenarijima razvoja Općine Tkon *359*

Tablica 88. Prikaz utjecaja pojedinih scenarija na određene dimenzije destinacije Općine Tkon *360*

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Najvažnija emitivna tržišta po dolascima u 2024. godini *22*

Grafikon 2. Najvažnija emitivna tržišta u Općini Kali po dolascima u 2024. godini *30*

Grafikon 3. Najvažnija emitivna tržišta u Općini Kukljica po dolascima u 2024. godini *37*

Grafikon 4. Najvažnija emitivna tržišta u Općini Tkon po dolascima u 2024. godini *45*

POPIS SLIKA

Slika 1. Geografski položaj Općina Preko, Kali, Kukljica i Tkon 13

PRILOZI

Prilog 1. Popis kulturnih dobara integriranog područja

Registarski broj		Naziv kulturnog dobra	Općina	Vrsta	Lista	Klasifikacija	Datacija
1.	Z-1561	Ljetnikovac Dražić	Kali	Nepokretna pojedinačna	Lista zaštićenih kulturnih dobara	stambene građevine	1770. g.n.e.
2.	Z-1570	Crkva Gospe od Sniga	Kukljica	Nepokretna pojedinačna	Lista zaštićenih kulturnih dobara	sakralne građevine	17. st.n.e. - 18. st.n.e.
3.	Z-2382	Crkva sv. Jeronima	Kukljica	Nepokretna pojedinačna	Lista zaštićenih kulturnih dobara	sakralne građevine	14. st.n.e.
4.	Z-7864	Jadranska marijanska maritimna hodočašća	Kukljica (Murter-Kornati, Nin, Rogoznica, Sali)	Nematerijalna	Lista zaštićenih kulturnih dobara	običaji, obredi i svečanosti	poč. 16. st.n.e.poč. - 21. st.n.e.
5.	Z-4429	Arheološka zona Muline	Preko	Arheologija	Lista zaštićenih kulturnih dobara	kopnena arheološka zona/nalazište	1. st.n.e. - 6. st.n.e.
6.	P-6525	Arheološko nalazište Mirine	Preko	Arheologija	Lista privremeno zaštićenih kulturnih dobara	kopnena arheološka zona/nalazište	poč. 1. st.n.e.kraj - 4. st.n.e.
7.	Z-7906	Crkva Gospe od Ružarija s mjesnim grobljem	Preko	Nepokretna pojedinačna	Lista zaštićenih kulturnih dobara	sakralne građevine	sred. 18. st.n.e.sred. - 19. st.n.e.
8.	Z-4254	Crkva sv. Hipolita i Kasijana	Preko	Nepokretna pojedinačna	Lista zaštićenih kulturnih dobara	sakralne građevine	2. pol 14. st.n.e.

9.	Z-1563	Crkva sv. Ivana	Preko	Nepokretna pojedinačna	Lista zaštićenih kulturnih dobara	sakralne građevine	poč. 11. st.n.e.poč. - 12. st.n.e.
10.	Z-1334	Crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije	Preko	Nepokretna pojedinačna	Lista zaštićenih kulturnih dobara	sakralne građevine	poč. 5. st.n.e.sred. - 15. st.n.e.
11.	Z-7784	Kuća De Ponte	Preko	Nepokretna pojedinačna	Lista zaštićenih kulturnih dobara	stambene građevine	sred. 17. st.n.e.sred. - 20. st.n.e.
12.	Z-1569	Kuća Vrgada	Preko	Nepokretna pojedinačna	Lista zaštićenih kulturnih dobara	javne građevine	poč. 16. st.n.e.kraj - 20. st.n.e.
13.	Z-5047	Ljetnikovac obitelji Califfi (Brčića dvor)	Preko	Nepokretna pojedinačna	Lista zaštićenih kulturnih dobara	stambene građevine	17. st.n.e. - 19. st.n.e.
14.	Z-5048	Ljetnikovac obitelji Lantana	Preko	Nepokretna pojedinačna	Lista zaštićenih kulturnih dobara	stambene građevine	17. st.n.e.
15.	Z-1333	Samostan i crkva sv. Jeronima	Preko	Nepokretna pojedinačna	Lista zaštićenih kulturnih dobara	sakralni kompleksi	15. st.n.e.
16.	Z-1565	Samostan sv. Pavla	Preko	Nepokretna pojedinačna	Lista zaštićenih kulturnih dobara	sakralni kompleksi	15. st.n.e. - 16. st.n.e.
17.	Z-7713	Spomenik palim borcima	Preko	Nepokretna pojedinačna	Lista zaštićenih kulturnih dobara	memorijalna obilježja i mjesta	1952. g.n.e.
18.	Z-7712	Spomenik palim borcima i žrtvama fašizma	Preko	Nepokretna pojedinačna	Lista zaštićenih kulturnih dobara	memorijalna obilježja i mjesta	1967. g.n.e.

19.	RST-0398-1969.	Talijanski logor	Preko	Kulturnopovijesna cjelina	Lista zaštićenih kulturnih dobara	memorijalna cjelina	
20.	Z-1564	Tvrđava sv. Mihovila	Preko	Nepokretna pojedinačna	Lista zaštićenih kulturnih dobara	vojne i obrambene građevine	13. st.n.e. - 14. st.n.e.
21.	Z-6444	Crkva Gospe Žalosne	Tkon	Nepokretna pojedinačna	Lista zaštićenih kulturnih dobara	sakralne građevine	18. st.n.e.
22.	Z-6475	Crkva sv. Antuna opata	Tkon	Nepokretna pojedinačna	Lista zaštićenih kulturnih dobara	sakralne građevine	1672. g.n.e.
23.	Z-5978	Crkva sv.Tome apostola	Tkon	Nepokretna pojedinačna	Lista zaštićenih kulturnih dobara	sakralne građevine	14. st.n.e. - 18. st.n.e.
24.	Z-1229	Kompleks samostana sv. Kuzme i Damjana s kultiviranim okolišem	Tkon	Nepokretna pojedinačna	Lista zaštićenih kulturnih dobara	sakralni kompleksi	12. st.n.e. - 18. st.n.e.
25.	Z-3431	Utvrda Pustograd	Tkon	Arheologija	Lista zaštićenih kulturnih dobara	kopnena arheološka zona/nalazište	6. st.n.e.
26.	Z-4098	Veliki tor (Ugrinići)	Tkon	Nepokretna pojedinačna	Lista zaštićenih kulturnih dobara	vojne i obrambene građevine	16. st.n.e.

Izvor: obrada autora prema Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske. (n.d.). Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske. Dostupno na URL: https://registar.kulturnadobra.hr/#/ (pristupljeno 18. siječnja 2026.)